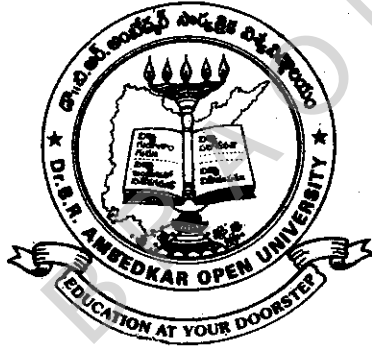

అర్థశాస్త్రం
విశేషణాత్మక అర్థశాస్త్రం

DR. B.R. AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNIVERSITY - LIBRARY

డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాద్

1996

రచయితల బృందం

సంపాదకుడు

ఆచార్య సి. శివరామకృష్ణారావు

CM-0284

31-3-97 రచయితలు

ఆచార్య డి. నరసింహారెడ్డి

డా. ఎన్. లింగమూర్తి

శ్రీ ఎన్. రాజేశం

శ్రీ ఎమ్. రామచంద్రరావు

శ్రీ ఎస్. సుధాకర్ రెడ్డి

శ్రీ జి. వి. రంగారావు

సహ సంపాదకులు

ఆచార్య పి. రామయ్య

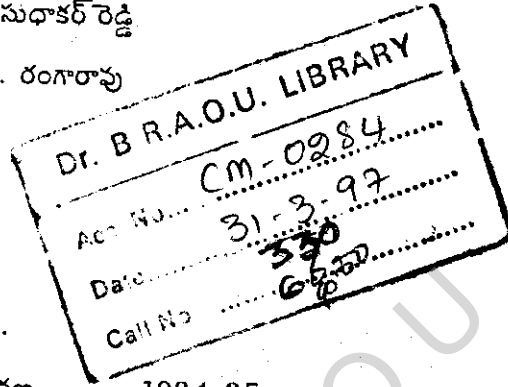
శ్రీ. కె. సతీష్ రెడ్డి

ముఖచిత్రం

చంద్ర

గ్రాఫిక్ డిజైనర్

ఎమ్. రమేష్

హైదరాబాదు.

ప్రథమ ముద్రణ : 1984-85

పునః ముద్రణ : 1990-91

ద్వితీయ ముద్రణ : 1992-93

పరిష్కృత ముద్రణ : 1994

1996

© అన్ని హక్కులు విశ్వవిద్యాలయానివి. ఈ పుస్తకంలోని ఏ భాగం అయినా డిఫయోగించదలచుకుంటే విశ్వవిద్యాలయం అనుమతి పొందాలి. ఈ పాఠాలు సాంస్కృతిక విశ్వవిద్యాలయం పాఠ్యప్రణాళికలో ఒక భాగం. పాఠ్య ప్రణాళిక మొత్తం వివరాలు ఈ పుస్తకం చివరలో వున్నాయి.

ఇతర వివరాలకు డైరెక్టర్ (అకడమిక్),

రోడ్ నెం : 46, జాబ్లీ హిల్స్, హైదరాబాద్ - 33

ముద్రణ : చిత్రలిపి ప్రింటర్స్, గోల్కొండ క్రాస్ రోడ్స్, హైదరాబాద్ © 7631001

పుస్తక (కోర్స్) పరిచయం

ఆర్థిక శాస్త్ర పద్ధతి అనేది ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ యూనిట్లైన ప్రజలు, ప్రజాసంస్థలు, శ్రామికులు, పెట్టుబడి దారులు, వినియోగదారులు, వ్యాపార సంస్థలు మొదలగునవి పనిచేసే క్రమాన్ని పరిశీలిస్తూ ప్రారంభిస్తుంది. ఈ యూనిట్ల ఆర్థిక వ్యవస్థ తీరును నిర్ణయించి వాటి ప్రవర్తన పద్ధతులను సంఘటితం చేస్తూ మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రవర్తన సిద్ధాంతాన్నే నిర్మిస్తుంది. ఒక గమ్యం చేరే దశకు ఆ యూనిట్ తన ప్రవర్తనను మల్లీస్తూ అతి సమర్థవంతమైన మార్గంలో అది (గమ్యం) సాధించేటట్లు ఆ యూనిట్ చూస్తుందని ఈ ప్రవర్తన సిద్ధాంతం భావిస్తుంది. అయితే వాటి గమ్యం చేరే దశలో వివిధ యూనిట్లు ఒక దానితో మరొకటి భేదం కలిగి ఉండటమేకాక వాటి సహజ ప్రవర్తన పరిస్థితి నుండే కొన్ని అడ్డంకులు కూడా ఉద్భవిస్తాయి. ఉదాహరణకు "గమ్యాలను" చేరే విషయాన్నే పరిశీలిస్తే వ్యక్తులు లేదా ప్రజలు తమ ప్రయోజనాలను (తమకు లభ్యమయ్యే సేవలను) గరిష్ట పరుచుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తే వ్యాపార సంస్థలు తమ లాభాలను గరిష్ట పరుచుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తాయి. అదే విధంగా వివిధ యూనిట్లు ఎదుర్కొనే అడ్డంకుల విషయంలో కూడా భేదముంది. ఈ విధంగానే చూస్తే వినియోగదారుడు తనకు లభించే ఆదాయం, వస్తు సేవలకు తను చెల్లించే ధరలలో పరిమితులు కలిగి ఉంటే వ్యాపార సంస్థలు (ఉత్పత్తి కేంద్రాలు) తమకు లభ్యమయ్యే సాంకేతిక పరికరాలు, ఉత్పత్తి చేయడానికి అవసరమయ్యే ఇతర ఉత్పాదకాల విషయంలో పాటు ఉత్పాదకాల కొనుగోలుకు చెల్లించే, ఉత్పత్తులను అమ్మే సందర్భంలో నిర్ణయించే 'మూల్యం' ద్వారా పరిమితులు కలిగి ఉంటాయి. అదే విధంగా పెట్టుబడి దారుకూడా వివిధ రకాల పెట్టుబడుల విషయంలో తనకు లభించే రాబడులకు సంబంధించిన అడ్డంకులు కలిగి ఉన్నాడు.

ఈ పుస్తకం ఆంధ్రప్రదేశ్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం వారి బి. ఏ. కోర్స్ ద్వితీయ సంవత్సరం పాఠ్య ప్రణాళికలో పాండుపరచిన విశ్లేషణాత్మక అర్థ శాస్త్రంలోని సామ్యాంశాలను వివరిస్తుంది. ఇందులోని చర్చనీయాంశాలు సాధారణంగా బి.ఏ. త్రైవార్షిక అధ్యయన విషయాలను గూర్చి వివరిస్తాయి. అధ్యయన సౌలభ్యం కోసం పాఠ్య ప్రణాళికను ఖండాలుగా, ఈ ఖండాలను వివిధ భాగాలుగా విభజించాం. సాధారణంగా ప్రతి ఖండం ఒక ప్రత్యేక విషయాన్ని అధ్యయనం చేస్తుంది.

విశ్లేషణాత్మక అర్థ శాస్త్రానికి సంబంధించిన ఈ అధ్యయనంలో ఎనిమిది ఖండాలు ఉన్నాయి. మొదటి ఖండం అర్థ శాస్త్ర స్వభావం, పరిధి, దాని పరిశోధనా పద్ధతులను చర్చిస్తుంది. రెండవ ఖండం వినియోగదారుని ప్రవర్తనకు, డిమాండ్ కు సంబంధించిన సిద్ధాంతాలను వివరిస్తుంది. మూడవ ఖండం ఉత్పత్తి సిద్ధాంతాలను, స్థాయి ప్రతిఫలాలను అధ్యయనం చేయగా, నాల్గవ ఖండం రాబడి వ్యయాలకు సంబంధించిన వివిధ భావనలను చర్చిస్తుంది. ఐదవ ఖండం మార్కెట్ నిర్మాణాన్ని వివరిస్తూ, వివిధ మార్కెట్లను విశ్లేషిస్తుంది. ఇక ఆరవ ఖండం నుండి స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణపై చర్చ కొనసాగుతుంది. మొదట ఆరవ ఖండంలో స్థూల అర్థ శాస్త్రాన్ని పరిచయం చేయడం జరుగుతుంది. ఏడవ ఖండం ఆదాయ నిర్ణయకాలను, ముఖ్యంగా వినియోగ, పెట్టుబడి ఫలాలను వివరిస్తుంది. ఇక చివరి (ఎనిమిదవ) ఖండం కోర్స్ తెలిపిన భావనలు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఎంత వరకు వర్తిస్తాయో పరిశీలిస్తుంది.

విద్యార్థులకు ఎలాంటి కష్టాలు లేకుండా భాగాలు చదివి, అర్థం చేసుకొనే నిమిత్తం భాగాలను నియమానుసారంగా నిపుణులు తయారు చేశారు. ప్రతి భాగం దాని విషయసూచికతో ఆరంభమై లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలతో కొనసాగుతుంది. భాగంలోని అధ్యయన అంశాలు పరిచయంతో ప్రారంభమై సారాళంతో ముగుస్తుంది. అవసరమైన చోట్ల సాంత అవగాహనను పరీక్షించుకోవడానికి అవకాశం కల్పించాం. సంప్రదింపు గ్రంథాలను, సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలను విద్యార్థుల సౌకర్యార్థం భాగం చివరలో ఇవ్వడం జరిగింది.

విశిష్ట గుణాత్మకతను, ప్రాధాన్యతను కలిగిన విశ్లేషణాత్మక అర్థ శాస్త్రంలోని మౌలిక సమస్యలను విద్యార్థి అవగాహన చేసుకోవటంలో ఈ అధ్యయనంలోని అంశాలు దోహదం చేస్తాయని ఈ విశ్వవిద్యాలయం ఆశిస్తోంది.

BRAOU

విషయసూచిక

భాగం సంఖ్య	భాగం పేరు	పేజీ సంఖ్య
ఖండం - I : అర్థ శాస్త్రం - పరిచయం		
1.	అర్థ శాస్త్ర స్వభావం, పరిధి	1
2.	అర్థ శాస్త్రం : నిర్వచనం, మౌలిక భావనలు	14
3.	అర్థ శాస్త్ర దృక్పథం	23
ఖండం - II : వినియోగదారుని ప్రవర్తనా సిద్ధాంతం		
4.	ప్రయోజన విశ్లేషణ	37
5.	ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ	50
6.	డిమాండ్ సిద్ధాంతం	65
7.	డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం	74
ఖండం - III : ఉత్పత్తి సిద్ధాంతం		
8.	ఉత్పత్తి ఫలభావన - చర అనుపాతాల సూత్రం	87
9.	నవ్య సాంప్రదాయ ఉత్పత్తి ఫలం	96
10.	స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు	106
ఖండం - IV : వ్యయ రాబడి విశ్లేషణ		
11.	వ్యయ విశ్లేషణ	119
12.	రాబడి విశ్లేషణ	132
13.	సంస్థ సమతౌల్య స్థితి	147
ఖండం - V : మార్కెట్ వ్యవస్థ విశ్లేషణ		
14.	మార్కెట్ భావన - ధర నిర్ణయం	159
15.	సంపూర్ణ పోటీయుత మార్కెట్	176
16.	ఏకస్వామ్యం, అసంపూర్ణ పోటీ	187
ఖండం - VI : స్థూల అర్థ శాస్త్ర పరిచయం		
17.	సాంప్రదాయ ఆర్థిక విశ్లేషణ	205
18.	సాంప్రదాయ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం	215
19.	సార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతం	224

ఖండం - VII : ఆదాయ నిర్ణయకం

20.	వినియోగఫల భావన	241
21.	పెట్టుబడి, పాదుపు	248
22.	పెట్టుబడి ఫలం - వడ్డీరేటు	265
23.	ద్రవ్య, భౌతిక కారకాల సమన్వయం	279

ఖండం - VIII : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ ప్రాముఖ్యత

24.	సమతౌల్యస్థాయి : కీన్స్ భావన	289
25.	అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ	297

BRAOU

ఖండం - I

'అర్థ శాస్త్రం - పరిచయం' అనే ఖండం అర్థ శాస్త్ర స్వభావాన్ని, పరిధిని, దాని వివిధ నిర్వచనాలను, అర్థ శాస్త్రంలో వాడే వివిధ పదాలను, అర్థ శాస్త్ర దృక్పథాన్ని వివరిస్తుంది.

ఈ ఖండంలోని భాగాలు :

- భాగం - 1 : అర్థ శాస్త్ర స్వభావం, పరిధి
- భాగం - 2 : అర్థ శాస్త్రం నిర్వచనం, మౌలిక భావనలు
- భాగం - 3 : అర్థ శాస్త్ర దృక్పథం.

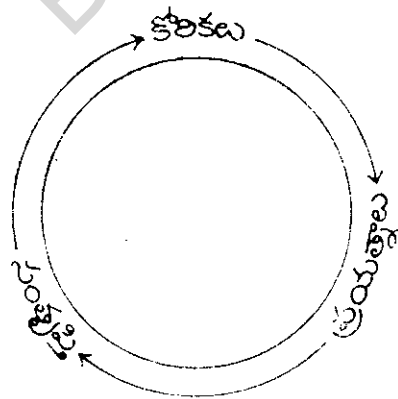
BRAOU

ఉందన్న మాల. అర్థ శాస్త్రాన్ని నిర్వచించమని ఒక ప్రఖ్యాత ఆర్థిక వేత్త నడిగినపుడు “ఆర్థిక వేత్త చేసే పనే అర్థ శాస్త్రం” అన్నాడు. ఇందులో ఎంతో సత్యముంది. ఈ శాస్త్రం పరిశీలించే అంశాలు అంత నిర్దిష్టంగా ఉండక పోవడం, ఒక సందర్భంలో శాస్త్రాంశాలుగా పరిగణించిన వాటిని ఇంకో సందర్భంలో వాటిని అట్లా స్వీకరించక పోవడం కారణాలుగా చెప్ప వచ్చు. ఫలితంగా అర్థ శాస్త్ర పరిధులు నిర్దేశిస్తూ సంక్షిప్తమైన నిర్వచనం ఇవ్వడం ఆర్థిక విశ్లేషణకు సంతృప్తికరమైన వివరణ ఇవ్వలేక పోవడమే అవుతుంది.

అర్థ శాస్త్రం మానవ జీవితం, అతడు చేసే పనిని గురించే అధ్యయనం చేస్తున్నా, వాటిని సమగ్రంగా పరిశీలించక ఒక నిర్దిష్ట అంశాన్నే పరిశీలిస్తుందని చెప్పవచ్చు. మనిషి ఎట్లా పుట్టాడు, ఎట్లా పెరిగి చివరికి ఎట్లా మరణిస్తున్నాడు అనే వాటిని అర్థ శాస్త్రం పరిశీలించదు. ఈ విషయాలను అధ్యయనం చేసే పని జీవశాస్త్రానికి, మానవ శరీరంలోని భాగాలు, అవి నిర్వహించే వివిధ రకాల పనులను గురించి అర్థ శాస్త్రం పరిశీలించదు. ఈ విషయాలు శరీర ధర్మ శాస్త్ర అధ్యయనాంశాలు, మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రం మానవ మేధస్సును పరిశీలిస్తుంది. రాజ్యవ్యవస్థా నిర్మాణాలనుగాని, విధులనుగానీ అర్థ శాస్త్రం పరిశీలించదు. ఈ అంశాలను చర్చించే శాస్త్రం రాజనీతి శాస్త్రం. వ్యక్తి ఆర్థిక ప్రవర్తనా తీరును పరిశీలించి విశ్లేషించడం అర్థ శాస్త్ర లక్ష్యం. అంటే పరిమితంగా ఉన్న వనరులతో అపరిమితంగా ఉన్న కోరికలను తీర్చుకొని అత్యధిక తృప్తిని ఎట్లా సాధించవచ్చు అనే విషయాలను మాత్రమే అర్థశాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది.

సమాజాన్ని పరిశీలించినపుడు అందులోని వ్యక్తులు కొందరు భూమి దున్నుతూ ఉండటం, కొందరు కార్మికులు కర్మాగారాలలో పనిచేస్తూ ఉండటం, మరికొందరు ఆఫీసుల్లో పనిచేస్తూ ఉండటం, ఇంకా కొందరు పాఠశాలలు, కాలేజీలలో అధ్యాపకులుగా పనిచేస్తూ ఉండటాన్ని మనం గమనించవచ్చు. వీరందరూ వివిధ రూపాలలో ఆర్థిక కలాపాలలో నిమగ్నమై ఉంటారు. వారికున్న కోరికలను తీర్చు కోవడానికి అవసరమైన ఆదాయాన్ని ఆర్జిస్తూ ఉంటారు. ఆర్థిక కార్యకలాపం వెనక ఉన్న ఉద్దేశం కోరికలను తృప్తి పరుచుకోవడమే అని చెప్పవచ్చు. వస్తువులు కానీ, డబ్బుకానీ అంతిమ లక్ష్యాలు కావు. మానవ సంక్షేమాన్ని పెంచడానికి అవసరమైన కోరికల సంతృప్తిని సాధించడానికి అవి సాధనాలుగా మాత్రమే ఉపయోగపడతాయి.

వ్యక్తికి తిండి, బట్ట, వసతి అవసరం. వీటిని సంపాదించడానికి ద్రవ్యం అవసరం. ద్రవ్యం ఆర్జించడానికి పని చేయడం, శ్రమించడం అవసరం. ఈ విధమైన ప్రయత్నం, శ్రమ చేయడం వల్ల సంతృప్తి లభిస్తుంది. అంటే కోరికలు, ప్రయత్నం, సంతృప్తి అనేవి అర్థ శాస్త్ర సంక్షిప్త రూపమని అర్థం చెప్పవచ్చు. దీన్నే కింది పటం రూపంలో చూపవచ్చు.

పటము - 1

ఆదిమ సమాజంలో కోరికలకు, ప్రయత్నాలకు, సంతృప్తికి దగ్గరి, ప్రత్యక్ష సంబంధం ఉండేది. అలాంటి సమాజంలోని వ్యక్తులు ఆకలి అయినప్పుడు పండుకోసుకొని తినటం ద్వారాగాని, జంతువును వేలాడి తినటం

ద్వారా కాని తమ ఆకలి తీర్చుకొనే వారు. కానీ ఆధునిక కాలంలో ఇది అంత సులభంగా, ప్రత్యక్షంగా సాధ్యంకాదు. ఇప్పటి పరిస్థితుల్లో మానవుడు తాను స్వయంగా వినియోగించని వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తున్నాడు. తాను ఉత్పత్తి చేయని వస్తువులను వినియోగిస్తున్నాడు. ఒక నేత పనివాడిని చూడండి అతడు నేనే బట్టనంతటినీ తానే ఉపయోగించుకోలేడు. దాన్ని మార్కెట్లో అమ్మి వచ్చిన డబ్బుతో తనకు అవసరమైన వస్తు సామగ్రి కొంటాడు. ఈ విధంగా తన కమసరం లేని వాటిని అమ్మి అవసరమున్న వాటిని కొనడాన్ని వినిమయమంటారు. ఈ రోజులలో కోరికలు, ప్రయత్నాలు, సంతృప్తుల మధ్య వినిమయ ప్రక్రియ కొనసాగుతూ ఉంది.

దీన్ని బట్టి చూస్తే, అర్థ శాస్త్రం ముఖ్యంగా నవ్య సంప్రదాయ అర్థ శాస్త్రం సమస్యలతో సమతమ మవుతున్న విశ్వజనీన సమాజం ఒకటుందని, దానిపై చరిత్ర ప్రభావం ఏ విధంగానూ పడలేదని స్పష్టం చేస్తుంది. అంటే సమస్యలకు గురికావడమనేది సామాన్యంగా అన్ని రకాల సమాజాల సాధారణ లక్షణంగా కనబడుతుంది. ఇట్లాంటి సమాజం బానిస సమాజం కానివ్వండి, భూస్వామ్య వ్యవస్థ కానివ్వండి, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ కానివ్వండి, సోషలిస్టు సమాజం కానివ్వండి సర్వే సర్వత్రా ఉంటుందని నవ్య సంప్రదాయ వాదులు ఉద్ఘాటించారు.

పై దృక్పథాన్ని అనుసరించి అన్ని సమాజాలలోను లక్ష్యాల కంటే వాటిని సాధించడానికి అవసరమైన సాధనాలు / వనరులు పరిమితంగా ఉంటాయని, ప్రకృతి సిద్ధంగా కోరికలు అసంతృప్తులుగాను, వాటిని తృప్తి పరచడానికి అవసరమైన సాధనాలు / వనరులు పరిమితంగా ఉంటాయని స్పష్టమవుతుంది. నవ్య సంప్రదాయ వాదుల నిర్వచనం ప్రకారం, కొరతగా ఉన్న వనరులను వివిధ లక్ష్యాలు సాధించడానికి కేటాయించడమే అర్థ శాస్త్ర అధ్యయన విషయంగా తోస్తుందని తీవ్రవాదులైన ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం. ఇది చారిత్రక దృష్టితో చేసిందనేది స్పష్టంగా అర్థ మవుతుంది.

ఆర్థిక సమస్యలను, కొరతను కేంద్ర బిందువుగా తీసుకొని నిర్వచించడం ద్వారా నవ్య సంప్రదాయ వాదుల పరిశీలన ప్రత్యేకంగా పరిమాణాత్మక విశ్లేషణగా రూపు దాల్చింది. ఫలితంగా వారి పరిశోధన, విశ్లేషణలు ఒక దేశం ఎంత ఉత్పత్తి చేస్తుంది? ఆ దేశంలో తలసరి ఆదాయస్థాయి ఏమిటి? మొదలైన ప్రశ్నలకే పరిమిత మవుతున్నది. అర్థ శాస్త్రమంటే దేశాల సంపద స్వభావం, దానికి కారణాల పరిశీలనే అని నిర్వచించిన అర్థ శాస్త్ర ప్రథమాచార్యుడు ఆల్ఫ్రెడ్ మార్షల్. బహుశా అర్థ శాస్త్రానికి ఒక నిర్దిష్ట మార్గం ఏర్పరచి మార్గదర్శకుడైనాడని తోస్తుంది. మార్కెట్లో సహా అందరు సంప్రదాయ వాదులూ ఆర్థిక కార్యకలాపాలు జరిపేటప్పుడు మానవుడు ఏర్పరచుకొనే అనేక సాంఘిక సంబంధాల పల్ల శ్రద్ధా సక్తులు కనబరిచారు. ఇట్లాంటి సాంఘిక సంబంధాలు యజమాని, బానిస మధ్య ఉండే సంబంధాలు, భూస్వామి, కౌలుదారు సంబంధాలు, పెట్టుబడిదారు కార్మికుల సంబంధాలు అయి ఉంటాయని వివరించారు. సమాజ చారిత్రక వికాస ప్రక్రియ పల్ల ఆర్థిక వేత్తలు ఆసక్తి కనబరచడం, ముఖ్యంగా 1760లో సంభవించిన పారిశ్రామిక విప్లవం, ఆర్థిక విశ్లేషణ చరిత్రలో ఒక కొత్త మలుపుగా పరిణమించి అర్థ శాస్త్ర చరిత్రను కొత్త పుంతలో నడిపింది.

1.3 ఉత్పత్తి కారకాలు

పారిశ్రామిక విప్లవం తరువాత ఉత్పత్తి, యంత్ర సహాయంతో జరగడం మొదలయింది. ఈనాడు చాలా వస్తువులు కర్మాగారాల్లోనే తయారవుతున్నాయి. ఈ రకంగా జరిగే వస్తూత్పత్తికి శ్రామికులు తమ శ్రమను, భూస్వాములు తమ భూమిని, పెట్టుబడిదారులు మూలధనాన్ని అందిస్తున్నారు. ఉద్యమదారు శ్రమ, భూమి, మూలధనం, ఉద్యమిత్వాలను సమన్వయం చేసి ఉత్పత్తి కొనసాగిస్తున్నాడు. పైన పేర్కొన్న నాల్గింటిని - శ్రమ, భూమి, మూలధనం, ఉద్యమిత్వం-ఉత్పత్తి కారకాలంటారు. అంటే వస్తుసేవల ఉత్పత్తి

అంటే వస్తు సేవల ఉత్పత్తిలో ఉపయోగించే వాటిని ఉత్పత్తి కారకాలంటారు మూడు. ఈనాడు వీటినే ఉత్పాదకాలంటున్నారు. ఉత్పత్తికారకాలు (ఉత్పాదకాలు) కంటికి కనిపించే బొగ్గు కావచ్చు. అగ్గచరంగా ఉండే ఉద్యమదారు ఆలోచనా తీరు కావచ్చు.

తొలి అర్థ శాస్త్ర రచయితలు ఉత్పత్తి కారకాలను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించారు. అవి : భూమి, శ్రమ, మూలధనం. ఈ మూడింటినీ సంక్షిప్తంగా కింద వివరించడం జరిగింది.

1.3.1 భూమి

భూమి అంటే కేవలం నేల ఉపరితలమే కాక భూగర్భంలోని జలం, ఖనిజాలు, బొగ్గు, , గాలి ఇవే కాక ప్రకృతి సహజంగా ఒక బౌగోళిక ప్రాంతంలో సంఘటితమై ఉన్న అన్నింటినీ భూమి అనవచ్చు. దీన్ని సహజ వనరులంటే మరింత నిర్దిష్టంగాను, ఖచ్చితంగాను ఉంటుంది.

1.3.2 శ్రమ

ఈ ఉత్పత్తి కారకం గుణం పలు రకాలుగా ఉంటుంది. ఇందులో భౌతికమైన శ్రమే కాకుండా, వ్యక్తుల నేర్పరి తనం, బుద్ధి కుశలతలు కూడా చేరతాయి. ఈ విధమైన గుణాత్మక వైవిధ్యాలను బట్టే వ్యక్తుల మధ్య తారతమ్యాలు ఏర్పడతాయి. శ్రమ అంటే ఒక శ్రామికుడు ఒక నిర్దిష్టమైన పనిని ఎంతో నేర్పుతో నిర్వహించగలగడం. గతంలో నిర్వహించిన విధానాన్ని అవగాహన చేసుకోగల శక్తి యుక్తులు ఉండటం. వీలన్నింటినీ శ్రమ గానే పరిగణిస్తారు. ఈ దృష్టితో చూస్తే వైద్యుడు చేసే పని, నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పాల్గొనే కార్మికుని పని కూడా శ్రమే అవుతుంది.

1.3.3 మూలధనం

మూలధనమంటే ఉత్పత్తి అయిన సంపద . దీనిని ఉత్పత్తి కొనసాగించడానికి ఉపయోగిస్తారు. ఒక కర్మాగారం మూలధనమే. దీన్ని శ్రామికుల సహాయంతో నిర్మిస్తారు. దీన్ని ప్రత్యక్ష వినియోగానికి వాడరు. అంటే ఉత్పాదక ఉత్పత్తి సాధనమే మూలధనమని, దీన్ని ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో వాడతారనీ చెప్ప వచ్చు. ఉత్పత్తి అయిన వస్తువుల రవాణాకు ఉపయోగపడే బ్రెక్కులను మూలధనంగా భావించవచ్చు. మూలధన వస్తువులను, వినియోగ వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉపకరించే యంత్రాలు మూలధన మవుతాయి. ఆఫీసు భవనాలు, జల విద్యుత్ ప్రాజెక్ట్లు కూడా మూలధనమే.

ఉత్పత్తి కారకాలను మూడు తరగతులుగా వర్గీకరించడం చాలాకాలం సంతృప్తి కరంగానే సాగింది. కాని ఈ మధ్య కాలంలో ఉద్యమిత్యం లేదా నిర్వహణ అనే దాన్ని గురించి ఆర్థిక వేత్తలు చర్చించడం మొదలు పెట్టారు. దీన్ని నాల్గో ఉత్పత్తి కారకంగా పరిగణించడం మొదలైంది. దీన్ని వ్యవస్థాపన అని అనడం రూఢి అయింది.

1.3.4 వ్యవస్థాపన

ఒక వ్యాపార వ్యవహారంలో వనరులను, సాధన సంపత్తిని సమకూర్చి, నిర్వహించి, కష్ట నష్టాలను భరించడానికి సంసిద్ధంగా ఉండే వాడినే వ్యవస్థాపకుడు లేదా ఉద్యమదారు అంటారు. వ్యవస్థాపకునికీ మామూలు కార్మికునికీ లేదా గమనించాలి. వ్యవస్థాపకుడు / ఉద్యమదారు ఒక ప్రత్యేక కార్మిక వర్గానికి చెందినవాడు. ఇతడు వ్యాపార నిర్వహణలో ఎదురయ్యే కష్ట నష్టాలను భరించడానికి సంసిద్ధుడై ఉంటాడు. ఇదే ఇతని విశిష్ట లక్షణం. ఈ రకమైన ఉత్పత్తి కారకానికి లభించే పారితోషికాన్ని లాభమంటారు. పాతరకం వస్తువులను కొత్త ఉత్పత్తి పద్ధతుల ద్వారా ఉత్పత్తి చేయడం, సరికొత్త తరహా వస్తువులను తయారు చేయడం ద్వారా ఎదురయ్యే కష్ట నష్టాలను భరించగలవాడే ఉద్యమదారు లేదా వ్యవస్థాపకుడు.

పైన పేర్కొన్న ఉత్పత్తి కారకాలు, వస్తుసేవల ఉత్పత్తికి తోడ్పడతాయి. భౌతికంగా కనిపించే బిల్లులు, కార్డులు, పాదరక్షలు మొదలైనవి అన్నీ వస్తువులు. అగోచరంగా ఉండే క్షురకర్మ, విద్యా బోధన మొదలైనవి సేవలు వస్తుసేవలకు వాటి కంటూ ప్రత్యేక ప్రయోజన ముండదు. వినియోగదారునికి సంతృప్తి నిచ్చినప్పుడే వాటికి ప్రయోజనం ఏర్పడుతుంది. వస్తుసేవల కల్పననే ఆర్థిక వేత్రలు ఉత్పత్తి అంటున్నారు. ఈ విధంగా తయారైన వస్తు సేవలను మానవ కోరికలను తీర్చు కోవడానికి ఉపయోగించడాన్ని వినియోగం అంటున్నారు.

పైన పేర్కొన్న ఉత్పత్తి కారకాలు వస్తు సేవల ఉత్పత్తికి తోడ్పడతాయి. కాబట్టి ఆ వస్తు సేవలను అమ్మినప్పుడు ఆ కారకాలకు పారితోషికం లభిస్తుంది. భూమికి భాటకం, శ్రమకు వేతనం, మూలధనానికి వడ్డీ పారితోషికంగా లభిస్తుంది. శ్రామికులు వేతనాలు ఆర్జిస్తారు, భూకామందుకు భాటకం లభిస్తుంది, పెట్టుబడిదారుకు వడ్డీ దక్కుతుంది, ఉద్యమదారుకు లాభం చేకూరుతుంది. వేతనాలు, భాటకం, వడ్డీ లాభాలు అనేవి ఎల్లా నిర్ధారిత మవుతాయనే విషయాన్ని అర్థ శాస్త్రం అధ్యయనం చేస్తుంది. ఈ ప్రక్రియనే వంపిణీ అంటారు. అంటే, వినియోగం (కోరికలను తృప్తి పరచడం), ఉత్పత్తి (మానవుని కోరికలను తీర్చుకోవడానికి అవసరమైన వస్తు సేవలను సమకూర్చుకోవడం), వినిమయం [ద్రవ్యం, పరపతి, బాంకింగ్ సౌకర్యాల కల్పన], వంపిణీ (దేశంలో ఉత్పత్తి అయిన సంపదను శ్రామికులకు, భూస్వాములకు, పెట్టుబడి దారులకు, ఉద్యమదారులకు వారి వారి వాటాలు పంచడం) అనేవి అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనాంశాలుగా పరిగణిస్తున్నారన్న మాట.

ఈ విధమైన అవగాహన వల్ల మూడు ఉత్పత్తి కారకాలైన భూమి, శ్రమ, మూలధనాల మధ్య సామాజిక సమానత్వం ఉందని అనుకోవడం, అవి అందించే సేవలకు ప్రతి ఫలంగా భాటకం, వేతనం, లాభాలు వస్తాయని, సమాజంలో దోపిడికి అవకాశం లేదని అర్థం చేసుకొనే ప్రమాదముంది.

కానీ ఇట్లాంటి దృక్పథం వల్ల మొత్తం సాంఘిక ఉత్పాదన విషయంలో వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల వాటాల ననుసరించి చెల్లింపులు జరుగుతూ ఉంటే - ఆ కారకాలకు ఏ రూపంలో తమ వాటా చెల్లించారు అనే దానితో నిమిత్తం లేకుండా అన్నింటిని సమానంగా చూస్తే తనది కాని దాన్ని పొందడానికి అవకాశం ఉండదు. కానీ ప్రయివేట్ ఆస్తి హక్కు ఉన్న సమాజంలో అసమానతలు తప్పకుండా ఉంటాయి. వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య సమానత్వం ఉండక పోవచ్చు.

ఈ విధమైన దృక్పథం వల్ల సాంఘిక అసమానతలన్న సమాజంలో ఉత్పత్తి కారకాల్లో ఒకటైన శ్రమ వల్లనే మిగులు సృష్టి కావడం, భూస్వాములూ, పెట్టుబడిదారులు ఈ మిగులును అనుభవించడం జరుగుతుందనే విషయం స్పష్టమవుతుంది. అందు వల్ల ఉత్పత్తి ప్రక్రియకు, వంపిణీ యంత్రాంగానికి ఉన్న తారతమ్యాన్ని గుర్తించవలసి ఉంటుంది. అంతే కాక ఈ సమాజం ఆస్తి హక్కుల విషయంలో ఎట్లాంటి సంబంధాలున్నాయో అనే విషయాన్ని కూడా పరిశీలించాల్సి ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. ఉత్పత్తి కారకాలను, వాటి ప్రతిఫలాలను తెలుపుము?
2. ఉత్పత్తి, వినియోగం అంటే ఏమిటి?

1.4 ఆర్థిక పరిశీలనా స్వభావం : ఒక శాస్త్రంగా అర్థశాస్త్రం

పరిశీలన, ప్రయోగాల ద్వారా సేకరించిన సంఘటిత విజ్ఞానమే శాస్త్రం. సూత్రాలు, సామాన్యీకరణలు, సిద్ధాంతాల సమాహారం సహాయంతో వివిధ అంశాల మధ్య కార్య కారణ సంబంధాన్ని గుర్తించడం జరుగుతుంది.

ఈ దృష్టితో మాస్తే అర్థ శాస్త్రాన్ని ఒక శాస్త్రమని చెప్పవచ్చు. అన్ని శాస్త్రాల మాదిరిగానే అర్థ శాస్త్రంలో కూడా ఒక నిర్దిష్ట కారణం వల్ల ఒక నిర్దిష్ట ఫలితం వస్తుందని చెప్పవచ్చు. కానీ అర్థ శాస్త్రమనేది మానవ ప్రకృతిని, మానవ ప్రవర్తనా తీరును అధ్యయనం చేస్తుంది కాబట్టి ఫలితాలు అంత ఖచ్చితంగాను, హేతుబద్ధంగాను ఉండక పోవచ్చు. ఈ శాస్త్రం సమాజం లోని ప్రజల ప్రవర్తనా తీరును అధ్యయనం చేస్తుంది కాబట్టి దీన్ని సమాజ శాస్త్రం అన్నారు. సమాజ శాస్త్ర పరిశీలన వివిధ తరగతుల ప్రజల పరస్పర సంబంధాలను, సమాజంలోని వివిధ సంస్థలతో ఆ ప్రజలకున్న సంబంధాలను పరిశీలిస్తుంది. సమాజశాస్త్రం, రాజనీతి శాస్త్రం, మానవశాస్త్రం, మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రాలు సమాజశాస్త్ర వర్గానికి చెందినవి. మిగతా శాస్త్ర వేత్తల మాదిరిగానే ఆర్థిక వేత్తలు కూడా సమాజ సమాచారం సేకరించడం, సూత్రాలను రూపొందించడం, ప్రవర్తనా తీరును ఊహించడం, విధాన రూపకల్పన చేయడం, శాస్త్రీయ పద్ధతులను అనుసరించడం ద్వారానే జరుగుతుంది. అర్థ శాస్త్రంలో శాస్త్రీయ పద్ధతి ఒక సమస్యతో ప్రారంభమవుతుంది. ఒక సమస్యను నిర్దిష్టంగా గుర్తించి నిర్వచించినప్పుడు ఆ సమస్యపై ప్రభావమున్న సమాచారాన్ని సేకరించడం జరుగుతుంది. ఇట్లా సేకరించిన సమాచారాన్ని విడుదలచి విశ్లేషించి అవసరమున్న దాన్ని స్వీకరించి సామాన్య సూత్రాలను రూపొందించడం జరుగుతుంది. సామాజిక శాస్త్రాలలో విధానాల రూపకల్పనకు సూత్రాలను ఉపయోగించడం జరుగుతుంది. ప్రజలెదుర్కొంటున్న సమస్యల పరిష్కారానికి వారి జీవన పరిస్థితులను మెరుగుపరచడానికి ఈ విధానాలు ఉపయోగిస్తూ ఉంటారు. సమాజ శాస్త్రాలలో అనుసరించే శాస్త్రీయ పద్ధతిని కింది విధంగా చూపవచ్చు. (Paul W. Barklay, "Economics - The Way We Choose," Washington State University, 1977, P.14).

మిగతా సమాజ శాస్త్రాలలో మాదిరిగానే అర్థ శాస్త్రంలో కూడా సత్యాన్వేషణ చాలా నెమ్మదిగా జరుగుతుంది. ఎందుకంటే జంతుశాస్త్రంలో తెల్ల ఎలుకలను, గీసీపిగ్స్ ను ప్రయోగ వస్తువులుగా స్వీకరించి ఆశించిన ఫలితాలను సాధించినంత సులభంగా నియంత్రిత పరిశోధనలకు లొంగని ప్రవర్తన తీరును పరిశోధనలకు లొంగని ప్రవర్తన తీరును పరిశోధించడం కష్టం కాబట్టి, అర్థశాస్త్రం ప్రయోగశాలలో నిమిత్తం లేనటువంటిది. కాబట్టి అక్కడ ఆర్థిక వ్యవస్థలో నియంత్రిత ప్రయోగాలకు అవకాశం లేదు. ఈ కారణం వల్లే అర్థశాస్త్ర సూత్రాలకు సార్వజనీనత లోపించడం, పరిమాణాత్మక నిర్దిష్టతను కల్పించలేక పోవడం జరుగుతుంది. మానవ అవస్థలను అధ్యయనం చేసే అన్ని శాస్త్రాలలోను నిర్దిష్టత, ఖచ్చితత్వాన్ని సాధించడం వీలుకాదని ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ పేర్కొన్నాడు. అయినా సమస్యలను, విషయాలను, సూత్రాలను, విధానాలను అన్నింటినీ ఒక క్రమ పద్ధతిలో పరిశీలించాల్సి ఉంటుంది. అర్థ శాస్త్రం వివిధ అంశాల మానవాన్ని వీలైనంత ఖచ్చితంగా చేయడానికి, పరిశీలించవలసిన అంశాలను విస్తృత పరచడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అర్థ శాస్త్ర సూత్రాలను సముద్రపు అలలతో పోల్చవచ్చునే కానీ, గురుత్వాకర్షణ శక్తి సూత్రంతో పోల్చడం సాధ్యం కాదు. మానవ ప్రవర్తనను అధ్యయనం చేసే అర్థ శాస్త్రం విజ్ఞాన శాస్త్రాలంత ఖచ్చితమైనది కాదు.

అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనంలో శాస్త్రీయ పద్ధతులను ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు మొట్టమొదట చేయవలసింది సమస్యలను గుర్తించడం. సమస్యలను సూక్ష్మ, స్థూల సమస్యలని విభజించవచ్చు. స్థూల సమస్యలైన నిరుద్యోగం, ద్రవ్యోల్పణం, వ్యాపార చెల్లింపుల కేషం, జాతీయ రుణం మొదలైనటువంటివి ఆర్థిక వ్యవస్థ ఎదుర్కొనే సమస్యలు. ఆహార వస్తువుల ధరలనే సూక్ష్మ సమస్యను సమాజంలోని వ్యక్తులు, ఉత్పత్తి సంస్థలు ఎదుర్కొనే సమస్యలు. ఆర్థిక వేత్త ఆర్థిక వ్యవస్థను గాని, సామాజికుల సమస్యలను గాని నిర్దిష్టంగా గుర్తించాలే కానీ కేవలం లక్షణాలను కాదు. సమస్యలను గుర్తించటం జరిగాక ఆ సమస్యతో ముడిపడిన సమాచారాన్ని సేకరించడం సులభమవుతుంది. ఉదాహరణకు కోడిగుడ్ల ధర పెరగడం, తగ్గడం వల్ల వినియోగదారులకు తమ ఆహార విషయంలో ఏమి చెయ్యాలో తోచని పరిస్థితి ఏర్పడిందనుకొందాం. ఇట్లాంటి

పరిస్థితిలో కేవలం మార్కెట్ ధరలను, మార్కెట్లో ఎన్ని గుడ్లు అమ్ముడు పోయాయనే సమాచారం సేకరించడం వల్లనే గుడ్ల ధర రూ.5 కావడం అనే సమస్యను పరిష్కరించలేరు. ఇంతకంటే ఎక్కువ అంశాలను మరింత నిశితంగా పరిశీలించాల్సి ఉంటుంది. అంటే కోడి పిల్లల ధర, కోడి పిల్లలకిచ్చే దాణా ధర, రవాణాఖర్చు, కోడిగుడ్లను నిలవచేసే సదుపాయాలు, నాణ్యతకు సంబంధించిన విషయాలు, గుడ్లు చితికి పోకుండా ఉంచగల సౌకర్యాలను, ఇంకా ఎన్నో ఇతర అంశాలను గూడా పరిగణలోకి తీసుకొవాల్సి ఉంటుంది. ఇన్ని విషయాలకు సంబంధించిన సమాచారం సేకరించి అవసరమైన వాటిని ఉంచి మిగతా వాటిని నిరాకరించడానికి ఎంతో నేర్పు అవసరం. ఆర్థిక వ్యవస్థ పని చేసే తీరు తెన్నులు చక్కగా అవగాహన చేసేకొవడం వల్లనే ఇట్లాంటి నేర్పు అబ్బుతుంది.

సమస్యను గుర్తించి, సమాచారాన్ని సేకరించిన తరువాత ఆర్థిక ప్రవర్తనకు సంబంధించిన సామాన్యీకరణాన్ని చేయడం సాధ్యమవుతుంది. నియమాలు, సూత్రాలు, సిద్ధాంతాలు, సమూహాలు ఇట్లాంటి సామాన్యీకరణాలు అనవచ్చు. ఇవి ప్రవర్తనకు సంబంధించినవి. వీటి సహాయంతో పరిస్థితులను వివరించడం, ముందు ముందు ఏర్పడ బోయే పరిస్థితులను తెలియ జేయడం సాధ్య మవుతుంది. సేకరించిన సమాచారాన్ని బట్టి వర్తం కురుస్తుందని తెలిపినప్పుడు ఎక్కువ మంది జనం గొడుగులు కొంటారు. దీన్ని బట్టి ఒక సామాన్య సూత్రాన్ని రూపొందించవచ్చు. వర్తం వస్తున్నప్పుడు ఒకే దుకాణదారు వద్ద గొడుగులు ఉంటే ఆ దుకాణదారు వ్యాపారం బాగా పెరుగుతుంది. ఉదాహరణకు, ఒక ఊళ్లో ఒక వ్యక్తికే మొత్తం పాలం ఉండి పని కావలసినవారు ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నప్పుడు వేతనాలు చాలా తక్కువ స్థాయిలో ఉంటాయి. పటిష్ఠమైన సామాన్యీకరణ చేయడానికి సమస్యను విడమరచి, పరిశీలించగల సామర్థ్యం అత్యంత ప్రధానమైనది. అర్థ శాస్త్ర సూత్రాలకు నిజ జీవితంలో ఉన్న ఒకానొక ప్రయోజనం వివిధ ఆర్థిక నిర్ణయాల పరిణామాలు ఎల్లా ఉంటాయని చెప్పడం. కానీ ఆర్థిక నిర్ణయ రూపకల్పన అంత సులభమైంది కాదు. ఎన్నో సూత్రాలు, సమూహాలు అందుబాటులో ఉన్నప్పటికీ అవి అంత ఖచ్చితంగాను, నిర్దిష్టంగాను ఉండవు. వాతావరణ వైపరీత్యం వల్ల, యుద్ధం ముంచుకొని రావడం వల్ల వివిధ వనరుల మధ్య సమన్వయం లోపించడం వల్ల, ఆదాయ పంపిణీలోని అసమానతల వల్ల ఆర్థికాభివృద్ధికి రూపొందించిన విధానం దెబ్బతినే ప్రమాదముంది. ఆర్థిక విధాన రూపకల్పనలో నిర్దిష్టత లోపించినా, ఖచ్చితత్వం లేకపోయినా ఈ ప్రక్రియను కొనసాగించాల్సిందే. అర్థ శాస్త్రం ఒక శాస్త్రమే అయినా ఇంకా అది ప్రారంభదశలోనే ఉంది. వేతనాలు, లాభాలు మొదలైన వాటికి జాతీయ ఉత్పాదనలో లభించే వాటాలకు సంబంధించి ఎన్నో పరిశోధనలు జరిగినా ఒక ఖచ్చితమైన, తృప్తికరమైన సైద్ధాంతిక ఆధారాన్ని మాత్రం పోతున్నాము. కానీ ఇతర సమాజ శాస్త్రాలతో పోలిస్తే అర్థ శాస్త్రం ఎంతో ఖచ్చితమైన శాస్త్రంగా గుర్తించవచ్చు. అర్థ శాస్త్రంలో పరిశీలించే విషయాలకు చాలా మటుకు పరిమాణాత్మకత ఉంది. ఈ విశిష్ట గుణాన్ని గుర్తించడం వల్లే అర్థ శాస్త్రానికి కూడా నోబెల్ బహుమతి ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

3. అర్థ శాస్త్రాన్ని ఒక శాస్త్రంగా గుర్తించండి.

1.5 మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలు

మూడు ప్రధానమైన మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలను ఏ ఆర్థిక వ్యవస్థ అయినా ఎదుర్కోవలసి ఉంటుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వరూప స్వభావాలు ఏవైనా - కెబ్బుబడిదారీ వ్యవస్థ కావచ్చు, సోషలిస్ట్ వ్యవస్థ కావచ్చు, ఈ

సమస్యలు స్రావణమైనవే అవుతాయి. వివిధ తరహాలో ఆర్థిక వ్యవస్థలలో ఎదురయ్యే ఈ మౌలిక సమస్యల పరిష్కారానికి తీసుకొనే నిర్ణయాల పట్ల ఆర్థికవేత్తలకు ఆసక్తి ఉంటుంది.

1.5.1 ఏవి వస్తువులను ఏవి స్రమాణాలలో ఉత్పత్తి చేయడం జరుగుతుంది?

మానవ కోరికలలో పొల్చి చూసినప్పుడు వనరులు కొరతగా ఉండటం వల్లనే ఈ సమస్యలు ఉత్పన్నమవుతున్నాయి. ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలకు పరిమితంగా ఉన్న వనరులను కేటాయించడంతో దీనికి సంబంధం ఉంది. అంతే కాకుండా, వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తి కోసం వనరులను ఏ పరిమాణంలో కేటాయించాలి, మూలధన వస్తువుల ఉత్పత్తి కోసం వనరులను ఎట్లా కేటాయించాలి అని నిర్ణయించాల్సి ఉంటుంది. వినియోగవస్తువుల, ఉత్పాదక వస్తువుల మధ్య ఎంపిక చేయడమంటే వర్తమాన, భవిష్యత్తుల మధ్య ఎంపిక చేయడమని అర్థం. ఉత్పాదక వస్తువులనే ఎక్కువగా ఉత్పత్తి చేయాలనే సమాజం నిర్ణయిస్తే వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తిని తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. కానీ ఇట్లా చేయడం వల్ల భవిష్యత్తులో వినియోగ వస్తూఉత్పత్తి పెద్ద వీత్తున చేయడానికి వీలు కలుగుతుంది.

1.5.2 ఈ వస్తువులను ఏ పద్ధతుల్లో ఉత్పత్తి చేస్తారు?

ఇందులో ఉత్పత్తి పద్ధతుల ఎంపిక సమస్య ఉత్పన్నమవుతుంది. ఏవి వస్తుసేవలను ఉత్పత్తి చేయాలో సమాజం నిర్ణయించినప్పుడు ఆ వస్తువుల ఉత్పత్తిని ఎట్లా చేయాలో నిర్ణయించాల్సి ఉంటుంది. వస్తూఉత్పత్తికి అనేక పద్ధతులున్నాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థ వీటిలో ఏదో ఒక పద్ధతిని ఎంపిక చేసుకొనవలసి ఉంటుంది. సాంకేతిక ఉత్పత్తి పద్ధతులను స్థూలంగా రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. (1) శ్రమ సాంద్రమైన సాంకేతిక ఉత్పత్తి పద్ధతి, (2) మూలధన సాంద్రమైన సాంకేతిక ఉత్పత్తి పద్ధతి. ఉత్పత్తి కారకాల సప్లయ్, వాటి ధరలు, ఆర్థిక వ్యవస్థ సాధించదలచుకొన్న లక్ష్యాలు అనేవి ఉత్పత్తి పద్ధతుల ఎంపికకు ఆధారాలు.

1.5.3 ఎవరి కోసం వస్తూఉత్పత్తి జరగాలి?

ఎవరికోసం ఉత్పత్తి చేయాలి అన్నప్పుడు జాతీయోత్పాదనను సమాజంలోని వివిధ వర్గాల ప్రజలకు వివిధంగా పంపిణీ చేయాలని అర్థం. సమాజంలో వివిధ వర్గాలైన శ్రామికులు, పెట్టుబడిదారులు (మూల ధనం సమకూర్చేవారు), భూకామందులకు జాతీయోత్పాదనను పంపిణీ చేయడానికి ఆధారం ఏమై ఉండాలి అని చిరకాలం ఆర్థికవేత్తలు అడుగుతూ వస్తున్న ప్రశ్నలే. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలలో అగ్రగణ్యులైన ఆడంస్మిత్, డేవిడ్ రికార్డ్ పంపిణీ సిద్ధాంతానికి ప్రతి పాదసలు చేశారు. జాతీయ ఉత్పాదక పంపిణీ అనేది ఆర్థిక వ్యవస్థ లక్ష్యాలను ఆనుసరించి ఉంటుంది. పైన పేర్కొన్న మూడు సమస్యలూ అన్ని విధాలైన ఆర్థిక వ్యవస్థలకు మౌలికమైనవి, సర్వ సాధారణమైనవి. కానీ, బిన్న ఆర్థిక వ్యవస్థలు ఆ సమస్యలను విభిన్నమైన విధంగా పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. ఉదాహరణకు, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో ఈ సమస్యల పరిష్కారం మార్కెట్ శక్తుల అధీనంలో ఉంటుంది. ఇట్లాంటి వ్యవస్థలను మార్కెట్ పై ఆధారపడిన వ్యవస్థలు అంటారు. దీనికి బిన్నంగా సోషలిస్ట్ వ్యవస్థల్లో ఈ సమస్యల పరిష్కారాల పూర్తి బాధ్యత ప్రభుత్వం స్వీకరిస్తుంది. ఇట్లాంటి వ్యవస్థలను నియంత్రిత ఆర్థిక వ్యవస్థలంటారు. కానీ అన్ని సమస్యలను మార్కెట్ లోనే పరిష్కరించడానికి ప్రయత్నించే వ్యవస్థల్లో - అంటే స్వేచ్ఛా మార్కెట్ వ్యవస్థలో మాంద్యం ఏర్పడి ఆర్థిక కార్యకలాపాలు అత్యంత తక్కువ స్థాయికి దిగజారిపోతూ ఉండటం సర్వ సాధారణంగా జరుగుతూ ఉంటుంది. ఈ కారణంవల్లే ఈనాడు పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థల్లో కూడా సోషలిస్ట్ సమాజాలలో ఉన్నంత లేకున్నా, పరిమిత స్థాయిలోనైనా ఆర్థిక కార్యకలాపాలను నియంత్రించడం జరుగుతూ ఉంది.

మీ ఆవగాహనను పరీక్షించుకోండి -3

4. ఒక వ్యవస్థ మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలేమి?

1.6 అర్థ శాస్త్ర పరిధి : ఆర్థిక సిద్ధాంతం, ఆర్థిక విధానం

పరిశీలన అంటే శాస్త్ర పరిశోధనాక్షేత్రమని అర్థం. అర్థ శాస్త్ర విభాగంలో రెండు ప్రధానాంగాలు ఉన్నాయి.

(1) అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం

(2) ఆర్థిక విధానం.

1.6.1 అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం

ముఖ్యమైన చలాంకాల మధ్య ఉన్న పరస్పర సంబంధాలను వివరించి విశ్లేషించడానికి ఉపయోగపడే వివిధ సూత్రాలు అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతంలో ఉంటాయి. వినియోగం, ఉత్పత్తి, పంపిణీ, వినిమయాలకు సంబంధించిన అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతంలోని భాగాన్ని సూక్ష్మ ఆర్థిక సిద్ధాంతం అంటారు. వైయక్తక ఉత్పత్తి సంస్థల ప్రవర్తన వైయక్తక వినియోగదారుల ప్రవర్తనా తీరులను విశ్లేషించడంలో పాలు వినియోగం, పెట్టుబడి, పాదుపులకు సంబంధించిన వివిధ సమూహాలు, మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థ పనిచేసే తీరు తెన్నులను కూడా అధ్యయనంచేసి విశ్లేషించడం అవసరం. ఈ విధమైన అధ్యయనాన్ని స్థూల ఆర్థిక సిద్ధాంతమంటారు. స్థూల ఆర్థిక సిద్ధాంతం ఆర్థిక వ్యవస్థ అభివృద్ధి తీరును కూడా అధ్యయనం చేస్తుంది. వ్యేచ్ఛా ఆర్థిక వ్యవస్థలో విదేశవ్యాపార రంగంలో ఏర్పరచగల మిగులు దేశీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ పురోగమనం విషయంలో ఎంత వరకు తోడ్పడుతుందనే అంశాల అధ్యయనంలో అంతర్జాతీయ వర్తక సిద్ధాంతం కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. సాంప్రదాయిక అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం వైయక్తక యూనిట్లు మౌలిక ఆర్థిక విధులను ప్రత్యక్షంగానో పరోక్షంగానో పరిశీలిస్తుంది. అంటే వినియోగం, ఉత్పత్తి, వినిమయం, పంపిణీ మొదలైన వాటిని గురించి ప్రత్యక్షంగానో పరోక్షంగానో పరిశీలిస్తుందన్న మాట. ఆధునిక ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వరూప స్వభావాల దృష్ట్యా ఆర్థిక కలాపాలను విశ్లేషిస్తుంది. అంటే మౌలిక ఆర్థిక కార్యకలాపాలను ప్రభావితంచేసే వివిధ ఆర్థిక వ్యవస్థలపై ఎట్లా ఉంటుందో వ్యాఖ్యానించడం జరుగుతుందన్న మాట. ఇట్లా చేస్తున్నప్పుడు రాజనీతి, సమాజ శాస్త్రాలు నిర్వహించే పాత్రను ఆర్థిక సిద్ధాంతం విస్మరించలేదు. ఈ కారణం వల్లనే వివిధ శాస్త్రాల పట్ల సమన్వయ దృష్టి ఏర్పరచుకొనే అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతాల అధ్యయనం చేయాల్సి ఉంటుంది.

1.6.2 ఆర్థిక విధానం

అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతానికి ఆర్థిక విధానంతో ఎంతో ప్రయోజనకరమైన సంబంధం ఉంది. ఈ సిద్ధాంతాలు విధానాలను సూచించలేనప్పుడు అవి నిష్ప్రయోజనం, నిరర్థకం అవుతాయి. అంటే అర్థశాస్త్ర ప్రధాన ద్యేయం విధానాల రూపకల్పనకు తోడ్పడటమే కాని కేవలం బౌద్ధిక జిజ్ఞాసతో చేసే పనికారు. నిజం చెప్పాలంటే ప్రతి ఆర్థిక వేత్త ప్రతి ఆర్థిక వాదం కూడా ఏదో ఒక సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించినవే అంటే ఆశ్చర్యపడ వలసిన పనిలేదు. అర్థ శాస్త్రంలో అంతర్భాగమైన ఆర్థిక విధానానికి సంబంధించిన సిద్ధాంతం మార్కెట్ యంత్రాంగం ఉన్న, లేదా లేని ఆర్థిక వ్యవస్థల నిర్మాణం, స్వరూప స్వభావాలను పరిశీలిస్తుంది. వనరుల కేటాయింపుతో ఆర్థిక విధానానికి ప్రత్యక్షమైన సంబంధం ఏమీ లేదు. "సూక్ష్మ ఆర్థిక సిద్ధాంత క్రమ పరిణామం-మూల్య నిర్ధారణ మొదలుకొని వనరుల కేటాయింపు వరకు-ఆర్థిక వ్యవస్థ అంతటివీ ఒక శక్తి సమూహంగా భావించడం వల్లనే ఏర్పడిందని అనవచ్చు. ఫ్రాంక్ నైట్ ఉద్దేశంలో వివిధ ఆర్థిక యూనిట్ల మధ్య ఆర్థిక శక్తిని పంపిణీ చేయడమే ఆర్థిక విధాన ప్రధాన లక్ష్యం. సుంపీల్డ్ ప్రకారం "ఆర్థిక విధానమంటే రాజకీయాలు. ఈ కారణం వల్ల రాజ్యం క్రీయాశీల చలాంకం అవుతుంది". అర్థ శాస్త్రానికి సంబంధించిన వెలువడిన సాహిత్యం అంతటిలోను ఆర్థిక వ్యవస్థల వృద్ధి అభివృద్ధులను ప్రభావితం చేసే విధానాలకు సంబంధించి చర్చ వున్న-లంగా కనిపిస్తుంది. వివిధ ఆర్థిక విధానాలు, విభిన్నమైన ఆర్థిక విధానాలను ప్రతిపాదించాయి. ఉదాహరణకు,

సంప్రదాయవాదులు ఒక ఆర్థిక సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించడమే కాక ఒక పటిష్ఠమైన ఆర్థిక విధానాన్ని కూడా ప్రతిపాదించారు. సంప్రదాయవాదుల విలువ, వర్గ సిద్ధాంతాలనే కాక పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన సిద్ధాంతాలను కూడా అర్థ శాస్త్ర అధ్యయన అంశాలుగా పరిగణించారు. మార్కెట్ యంత్రాంగం సాంఘిక నియంత్రణా శక్తిగా ప్రభుత్వాలు నిర్వహించే పాత్రను కూడా ఆర్థిక సిద్ధాంతంలో అంతర్భాగం చేసేవి సంప్రదాయవాదులు భావించారు. మార్కెట్ సిద్ధాంతాన్ని ఆర్థిక విధానంగా వ్యాఖ్యానించవచ్చు. అంతేకాకుండా దాన్ని ఆర్థిక సిద్ధాంతానికి ఒక ఉదాహరణగా కూడా చెప్పవచ్చు. (విలువ సిద్ధాంతం, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ, అభివృద్ధి మొదలైనవి). మార్కెట్ రూపొందించిన విధానంలో పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ అభివృద్ధి సిద్ధాంతం, విధానాలు అనేవి అర్థ శాస్త్ర పరిధిలోకి వస్తాయని తెలుస్తుంది. ఆర్థిక సిద్ధాంతం అనువైన విధానాలను అర్థశాస్త్ర అధ్యయనాంశాలుగా చేయడమే అర్థవంతంగా ఉంటుందని చెప్పవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

5. ఆర్థిక విధానాన్ని రచించడంలో అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం ఎంత వరకు ఉపయోగపడుతుంది?

1.7 మూల్య నిర్ణయం - వనరుల కేటాయింపు

ఉత్పత్తి పరిమితులను వ్యవస్థీకరించడమే అర్థ శాస్త్ర మౌలిక సూత్రం. ఇట్లా చేయడంలో ఉత్పన్నమయ్యే సమస్యలు మూల్య నిర్ణయం, కేటాయింపులు, మూల్యనిర్ధారణ అంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తుసేవల విలువ అని, వివిధ లక్ష్యాల కోసం వనరులను వినియోగించడమే కేటాయింపు అని అర్థం. అర్థ శాస్త్ర చరిత్రను పరిశీలించనప్పుడు ప్రారంభకాలంలో అమూల్య నిర్ధారణకే ప్రాధాన్యమిస్తూ, తరువాత కేటాయింపు సమస్యలకే అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం జరుగుతూ వచ్చిందని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. గతంలో వస్తువుల మూల్య నిర్ణయమే ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రధాన కర్తవ్యంగా భావించడం జరిగింది. గ్రీకులు, వాణిజ్యవాదులు, ప్రకృతి ధర్మ వాదులు మొదలైన వారంతా మూల్య నిర్ధారణ గురించి వర్ణించారు. కొందరు ఆత్మాశ్రయ సిద్ధాంతానికి ప్రాధాన్యమిస్తే మరి కొందరు వస్త్యాశ్రయ సిద్ధాంతానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. మూల్యనిర్ధారణలో అత్యంత ప్రధానమైనది ప్రయోజనమని బర్లాట్ పేర్కొంటే, శ్రమ సిద్ధాంతమే ముఖ్యమైనదని క్విజ్ నే నమ్మాడు.

సాంప్రదాయ వాదులు శ్రమమూల్య సిద్ధాంతాన్ని నమ్మారు. ఆడమ్ స్మిత్ రెండు రకాలైన మూల్య సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించాడు. అవి: శ్రమ మూల్య సిద్ధాంతం, ఉత్పత్తివ్యయ సిద్ధాంతం. అతని దృష్టిలో వస్తువినిమయ విలువకు ఆధారం ఆ వస్తువును తయారు చేయడానికి వసరమైన శ్రమే ముఖ్యం. ఒక వస్తువు విలువ అంటే ఆ వస్తువు ఉత్పత్తికైన వ్యయమే అని అతను విశ్వసించాడు. కానీ ఈ భావనను సమగ్రంగా వివరించలేదు. ఒక వస్తువు వినిమయ విలువ రెండు అంశాల మీద ఆధారపడి ఉంటుందని రికార్డ్ భావించాడు. అవి: కొరత, దాన్ని సంపాదించడానికి అవసరమైన శ్రమ. అతడు పుద్గమైన శ్రమమూల్య సిద్ధాంతం ఒక వస్తువు ఉత్పత్తికి సామాజికంగా అవసరమైన శ్రమకాలం ప్రాతిపదిక అని సూచిస్తుంది.

ఆస్ట్రీయన్ సంప్రదాయానికి చెందిన ఆర్థిక వేత్తలు ఆత్మాశ్రయ మూల్య సిద్ధాంతానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. కార్ల్ మెంజర్ ప్రయోజన సూత్రాన్ని పేర్కొన్నాడు. నవ్య సంప్రదాయ వాదం మొదలైన తరువాత సప్లయ్, డిమాండ్ లు, ఏకకాలంలోనే పరస్పర ప్రభావం వల్లనే మూల్య నిర్ధారణ జరుగుతుందనే అంశాన్ని ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షర్ నిర్ధారణ చేశాడు. ఈ అభిప్రాయమే అర్థశాస్త్ర మౌలిక సూత్రంగా చాలాకాలం కొనసాగింది. ఈనాటికి కూడా కొనసాగుతున్నాడే ఉంది. మూల్య నిర్ధారణ ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రధాన విధిగా సంప్రదాయవాదులు,

నవ్య సంప్రదాయవాదులు భావిస్తూ వచ్చారు. కాలం గడిచినప్పటికీ అందుబాటులో ఉన్న వనరులను పెంచే అవకాశాలు లేవని గ్రహించిన నాటి నుండి మూల్య నిర్ధారణ కంటే వనరుల కేటాయింపు అంశానికి అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం ప్రారంభమైంది. అంటే ఉన్న వనరులను అభిలషణీయమైన పద్ధతిలో కేటాయింపడం ద్వారా ఆర్థిక సంక్షేమాన్ని పెంచే అవకాశం పట్ల శ్రద్ధాసక్తులు పెరిగాయని చెప్పవచ్చు. దీన్ని బట్టి చూస్తే అర్థ శాస్త్ర దృష్టి అంతా ఈ కేటాయింపువైపునే కేంద్రీకృతమైందని స్పష్టమవుతుంది. విభిన్నకోరికలను సంతృప్తి పరిచే విధంగా లభ్యమవుతున్న వనరులను కేటాయింపడమే అర్థశాస్త్ర ప్రధాన సమస్య అని జివాన్స్ పేర్కొన్నాడు. ఈ విధంగానే కొరత సమస్యను మెంజర్, వాల్రాస్లు కూడా స్పష్టంగా గుర్తించారు. లైన్ రాబిన్స్ పరిశీలనలో కొరత భావనకు స్పష్టమైన విశ్లేషణ రూపం లభించింది. రాబిన్స్ కు ముందు కేటాయింపు సమస్యకు గుర్తింపు లభించినా దాన్ని అంత ప్రధానంగా చర్చించలేదు. ఏ వస్తువును ఉత్పత్తి చేయాలి, ఎంత పరిమాణంలో చేయాలి అనే సమస్యలు విభిన్న ప్రయోజనాల కోసం జరిగే వనరుల కేటాయింపుతో ముడిపడి ఉన్నాయి. స్వేచ్ఛా మార్కెట్ వ్యవస్థ లేదా పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో వనరుల కేటాయింపు స్లయ్, డిమాండ్ శక్తులపై ఆధారపడి జరుగుతుంది. వనరుల కేటాయింపు అభిలషణీయమైన స్థాయిలో జరగాలి. అంటే వాటిని ఇంకే విధంగా కేటాయించినా అధిక ప్రయోజనం సాధించడం అసాధ్యమై ఉండాలి. ఉత్పత్తి, పంపిణీ లు పైన పేర్కొన్న విధంగా అభిలషణీయ మైన స్థాయిలో జరగాలి. అంటే ఉత్పాదక వనరులను ఇంకే విధంగా కేటాయించినా అదనపు ప్రయోజనం లభించని విధంగా జరిగినప్పుడే ఉత్పత్తిని సమర్థవంతంగా నిర్వహించడానికి వీలవుతుంది. ఒక వస్తువు ఉత్పత్తిని తగ్గించినదే ఇంకో వస్తువు ఉత్పత్తి పెంచడం అసంభవం. ప్రాధాన్యాన్ని మూల్య నిర్ణయం నుంచి వనరుల కేటాయింపుకు మార్చడమనేది. ఈ రెండూ పరస్పర సంబంధం లేని భిన్న అంశాలనే తప్పు అభిప్రాయానికి దారి తీసింది. కానీ కేటాయింపు అనేది ప్రధానంగా మూల్య నిర్ధారణపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అదే విధంగా మూల్య నిర్ధారణ కేటాయింపుపై ఆధారపడి ఉంటుంది. కేటాయింపు ఆధారంగానే సమాజంలోని వివిధ రకాలైన ఉత్పత్తుల విలువలను నిర్ణయించడం, దీని వల్ల వాటి విలువలను నిర్ధారించడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు అందుబాటులో ఉన్న వనరులలో అధిక భాగాన్ని X అనే వస్తువు ఉత్పత్తికి కేటాయించినప్పుడు ఆ వస్తువు ఉత్పత్తి పెంచడమే కాకుండా Y అనే వస్తువు ఉత్పత్తిని తగ్గించడం కూడా జరుగుతుంది. దీని వల్ల Y ధర పెరగడం X ధర తగ్గడం జరుగుతుంది. మూల్య నిర్ధారణ కంటే కేటాయింపు అంశానికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం వల్ల ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ఉత్పత్తి అవకాశాలను మెరుగు పరిచే పద్ధతులను అలక్ష్యం చేయడం జరిగింది. వనరుల కొరత అనే భావం ఎంపికకు కొన్ని పరిమితులు కల్పిస్తుంది. ఈ పరిమితులను అధిగమించడానికి సమాజం మార్గాలు కనుక్కోవలసి ఉంటుంది. ఈ కారణం వల్లే ఆర్థిక వృద్ధి పట్ల ఆసక్తి ఉన్న ఆడమ్స్మిత్ దృష్టి కొంత కాలం తరవాత వనరుల కేటాయింపు అర్థశాస్త్ర అధ్యయనాంశం అనే దానిపై పడింది. ఈ మధ్యకాలంలోనే ఆర్థికవృద్ధికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం మొదలైంది. ఈ కాలంలో సాంకేతిక ప్రగతి జనాభా పెరుగుదల వల్ల కొరత సమస్యను పరిష్కరించడానికి అవకాశాలు పెరిగాయి. సమాజంలో కొత్త మానవ సంబంధాలు ఏర్పరచడం వల్ల, ఆర్థిక వ్యవస్థలో మార్పులు తేవడం వల్ల కొరత సమస్యను పరిష్కరించ వచ్చునని సోషలిస్ట్ వ్యవస్థలు రుజువు చేశాయి. సోషలిస్ట్ సమాజాలలో సహా అన్ని సమాజాలలో మూల్య నిర్ధారణ అతి ప్రధానమైన ఆర్థిక సమస్యగా భావించడం ప్రారంభమైంది. ఈ సమాజాలన్నీ షాడో ప్రైజస్, ఇతర మూల్య నిర్ధారణ విధానాలను అనుసరిస్తున్నాయి.

1.8 సారాంశం

అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనాంశం అనే ప్రధాన సమస్యలో ఈ భాగం ఆరంభమైంది. వనరులు కొరత కాబట్టి అపరిమిత కోరికలను సంతృప్తి పరచడమనేది ఎంపిక అనే సమస్యకు దారి తీస్తుంది. అర్థ శాస్త్రం

కొరత సమస్యను చర్చిస్తుంది. ఎంపికలు ఏ విధంగా చేయాలో తెలుపుతుంది. వ్యక్త జీవితానికి పనికి సంబంధించిన ఆర్థిక అంశాలను అర్థ శాస్త్రం అధ్యయనం చేస్తుంది.

వస్తు సేవల ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో భూమి, శ్రమ, మూలధనం, వ్యవస్థాపన అను ఉత్పత్తి కారకాలు ఉపయోగింపబడతాయి.

అర్థ శాస్త్రమనేది ఒక శాస్త్రం. అది నియమాల, సిద్ధాంతాల, సూత్రాల సంగమం. అదే సమయంలో అది మానవ పరివర్తనకు సంబంధించినది. అందుకే దానిని సమాజ శాస్త్రంగా పరిగణిస్తారు. అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనం లో మనం అనేక మౌలిక సమస్యలను చర్చిస్తాం. ఏయే వస్తువులను ఏ పద్ధతులతో, ఎవరికొరకు, ఎంత పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చెయ్యాలనే సమస్యలను అర్థ శాస్త్రం మనకు విశదపరుస్తుంది. అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం, ఆర్థిక విధానాలతో కూడినదే అర్థ శాస్త్రం.

--డా. ఎన్. లింగమూర్తి

1.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory.
2. H.S. Agarwal : Micro Economics.
3. తెలుగు అకాడమి : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

1.10 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ఎదుర్కొనే మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలేవి ?
 2. అర్థ శాస్త్ర సిద్ధాంతం ఉద్దేశమేమిటి? అది ఆర్థిక విధానానికి ఏవిధంగా ఉపయోగ పడుతుంది?
 3. అర్థశాస్త్ర స్వభావాన్ని, పరిధిని వివరించండి?
- II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. మూల్య నిర్ణయం అంటే ఏమిటి?
 2. విలువ నిర్ధారణ, కేటాయింపుల మధ్య భేదాన్ని తెలుపండి?
 3. ఉత్పత్త కారకాలను వివరించండి?

భాగం - 2 : అర్థ శాస్త్రం : నిర్వచనం, మౌలిక భావనలు

విషయ క్రమం

- 2.0 అక్షరాలు, ఉద్దేశాలు
- 2.1 అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలు
 - 2.1.1 అడంప్మీట్ నిర్వచనం
 - 2.1.2 ఆల్బ్రెక్ట్ మార్షల్ నిర్వచనం
 - 2.1.3 అయోసల్ రాబిన్స్ నిర్వచనం
 - 2.1.4 సామ్యూల్సన్ నిర్వచనం
- 2.2 కోరికలు
 - 2.2.1 కోరికల లక్షణాలు
 - 2.2.2 కోరికల వర్గీకరణ
- 2.3 అర్థ శాస్త్రంలోని మౌలిక భావనలు
 - 2.3.1 ప్రయోజనం
 - 2.3.2 విలువ లేదా మూల్యం
 - 2.3.3 ధర
 - 2.3.4 సంపద
 - 2.3.5 సంపద - సంక్షేమం
- 2.4 ఇతర సమాజ శాస్త్రాలతో అర్థ శాస్త్రానికి గల సంబంధం
 - 2.4.1 అర్థ శాస్త్రం - రాజనీతి శాస్త్రం
 - 2.4.2 అర్థ శాస్త్రం - చరిత్ర
 - 2.4.3 అర్థ శాస్త్రం - నీతి శాస్త్రం
- 2.5 సారాంశం
- 2.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 2.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

2.0 అక్షరాలు, ఉద్దేశాలు

అర్థ శాస్త్రానికిచ్చిన వివిధ నిర్వచనాలను, అర్థ శాస్త్రంలో తరచుగా వచ్చే కొన్ని భావనలను, ఇతర సమాజ శాస్త్రాలతో అర్థ శాస్త్రానికి గల సంబంధాన్ని అవగాహన చేసుకోవడానికి ఈ భాగం దోహద పడుతుంది.

ఈ భాగాన్ని పూర్తిగా చదివిన తర్వాత

- అర్థ శాస్త్రంపై వివిధ అర్థ శాస్త్రజ్ఞులు వెలిబుచ్చిన నిర్వచనాలను తెలుపవచ్చు.
- అర్థ శాస్త్రంలో వాడే కొన్ని మౌలిక భావనలను గుర్తించవచ్చు.
- అర్థ శాస్త్రాన్ని ఇతర సమాజ శాస్త్రాలతో పోల్చవచ్చు.

2.1 అర్థ శాస్త్ర నిర్వచనాలు

వివిధ ఆర్థిక వేత్తలు వివిధ రీతులలో అర్థ శాస్త్రాన్ని నిర్వచించారు. కొందరు ప్రముఖ ఆర్థిక వేత్తలు ఇచ్చిన నిర్వచనాలను కింది పేజీలలో చర్చించడం జరిగింది.

2.1.1 అడమ్స్మిత్ నిర్వచనం

అర్థ శాస్త్ర మూలపురుషుడుగా ప్రఖ్యాతి చెందిన సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్త 1776లో "దేశం సంపద స్వభావం కారణాలను గురించిన పరిశీలన" అనే గ్రంథం ప్రచురించారు. ఈ గ్రంథంలో అతడు అర్థ శాస్త్రాన్ని సంపదకు సంబంధించిన శాస్త్రమని నిర్వచించాడు. పూర్వపు ఆర్థిక వేత్తలు కూడా ఈ నిర్వచనాన్ని ఒప్పుకొన్నారు. కానీ ఈ నిర్వచనం కేవలం సంపదకే అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం వల్ల, సంపదే సర్వస్వం అనే అభిప్రాయం కల్పించడం వల్ల తీవ్ర విమర్శలకు గురి అయింది. ఈ విధంగా నిర్వచించడం వల్ల ఎవరి కోసమయితే సంపద ఉంటుందో అట్లాంటి మానవునికి తగినంత ప్రాధాన్యమిచ్చి చర్చించడం జరగలేదు. కార్లైల్, రిస్కన్ వంటి వారు దీన్ని కేవలం సంపద అనే దేవతను పూజించడమే అని అన్నారు. స్వార్థాన్ని, నీచభావనను ప్రేరేపించే శాస్త్రమని గర్హించారు. అందువల్లనే దీన్ని నిరాశాపూరిత శాస్త్రమన్నారు.

2.1.2 ఆల్ఫ్రెడ్ మార్షల్ నిర్వచనం

మార్షల్ తన నిర్వచనంలో సంపదకంటే సంక్షేమానికి అధిక ప్రాముఖ్యమిచ్చాడు. సంపదే మానవ లక్ష్యం కాదు. అది లక్ష్య సాధనకు ఉపకరించే సాధనం మాత్రమేనని ప్రకటించాడు. మానవ సంక్షేమమే సాధించాల్సిన లక్ష్యమని భావించాడు. "సామాన్య జీవితంలో మానవ ప్రవర్తన అధ్యయనమే అర్థ శాస్త్రం. మానవ సంక్షేమం సాధించడానికి దాన్ని సంపాదించడానికి అవసరమైన సాధనం సంపత్తిని సమకూర్చుకొనే ప్రయత్నంలో వైయక్తక సామాజిక ప్రవర్తనా తీరును అర్థ శాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది". మార్షల్ ఒక సందర్భంలో ఇట్లా అన్నాడు. "అర్థ శాస్త్రం ఒక వైపు సంపదను గురించిన చర్చ, అంత కంటే ముఖ్యంగా మరోవైపు మానవుని గురించిన పరిశీలనలోని భాగం". అర్థ శాస్త్రమంటే మానవుని దైనందిన జీవితాన్ని అధ్యయనం చేసే శాస్త్రమని అన్నప్పుడు అతని జీవిత విధానాన్ని గురించి, ఆదాయం ఎట్లా ఆర్జిస్తాడు, ఎట్లా ఖర్చుపెడతాడు అనే విషయాలను గురించి తెలియజేస్తుందని అతడు భావించినట్లు స్పష్టమవుతుంది. ఒక వ్యక్తి జీవితంలో ఎన్నో అంశాలుంటాయి. ఉదాహరణకు, సాంఘిక, మత, రాజకీయ, ఆర్థిక అంశాలు వ్యక్తి జీవితంలో ప్రముఖంగా కనిపిస్తుంటాయి. అర్థ శాస్త్రానికి మానవ జీవితానికి సంబంధించిన సాంఘిక, మత, రాజకీయ విషయాలతో ఏ విధమైన సంబంధం ఉండదు. కేవలం ఆర్థిక జీవిత విశేషాలతోనే ఈ శాస్త్రానికి ప్రమేయముంటుంది. అంటే సంపదను వ్యక్తి ఎట్లా ఉత్పత్తి చేస్తాడు, ఎట్లా వ్యయం చేస్తాడు, అది సమాజంలోని వివిధ వర్గాల మధ్య ఎట్లా వినిమయం పంపిణీ అవుతుంది అనే విషయాలనే అర్థ శాస్త్రం అధ్యయనం చేస్తుంది. మార్షల్ ప్రకారం అర్థ శాస్త్రం మానవ సంక్షేమం గురించి, మొత్తం సంక్షేమం గురించి కాక, ఆర్థిక, భౌతిక సంక్షేమం గురించే పరిశీలిస్తుంది. దీన్ని బట్టి చూస్తే దృష్టి సంపద నుంచి సంక్షేమం వైపు మళ్ళిందని అర్థమవుతుంది.

కానీ మార్షల్ ఇచ్చిన నిర్వచనం కూడా విమర్శకు లోనైంది. లైసల్ రాబిన్స్ మార్షల్ ఇచ్చిన సంక్షేమ నిర్వచనాన్ని విమర్శిస్తూ అది కేవలం భౌతిక సంక్షేమాన్ని గురించి మాత్రమే పరిశీలిస్తుందని, అభౌతిక సంక్షేమాన్ని గురించి అసలు పట్టించుకోదని అన్నాడు. అంతే కాకుండా మార్షల్ నిర్వచనం ఊహించినట్లు భౌతిక, అభౌతిక సంక్షేమాలను, విడదీసి చూడడం అసాధ్యమని పేర్కొన్నాడు. ఈ రెండూ విడదీయరానంత నన్నిహితంగా కలిసి పోయి ఉంటాయి కూడా.

2.1.3 లయనల్ రాబిన్స్ నిర్వచనం

అర్థ శాస్త్రానికి ఇతరులు ఇచ్చిన నిర్వచనాలను తోసిపుచ్చి వాటికి ప్రత్యామ్నాయంగా తన సొంత

Dr. BRAOU
LIBRARY

Acc. No: 2M 0284
Class No: 330

అర్థశాస్త్రం

నిర్వచనం ఇచ్చాడు. 1932 లో రాబిన్స్ "అర్థ శాస్త్ర స్వభావం, ప్రాముఖ్యం" అనే వ్యాసం ప్రచురించాడు. ఇది పూర్వపు నిర్వచనాలను తోసిపుచ్చి కొత్త పుస్తకంలో సాగి, అర్థ శాస్త్ర నిర్వచనాన్ని పూర్తిగా మార్చి వేసింది. "మానవుని కోర్కెలకు, ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలన్న పరిమిత సాధనాలకు ఉండే సంబంధం పట్ల మానవ ప్రవర్తన అధ్యయనమే" అర్థ శాస్త్రం అని రాబిన్స్ పేర్కొన్నాడు.

వై నిర్వచనంలో మూడు ముఖ్యమైన ప్రతిపాదనలున్నాయి. అవి : లక్ష్యాలు, కొరత ఉన్న వనరులు, వాటిని వేరువేరుగా ఉపయోగించుకొనే విలు. ఇక్కడ లక్ష్యాలంటే మానవ కోరికలని అర్థం. మానవ కోరికలు అపరిమితాలని ఇది వరకే చెప్పుకొన్నాం. ఒక కోరికను తృప్తిపరచగానే ఇంకో కోరిక పుట్టు కొస్తుంది. మన కోరికలు అపరిమితంగా ఉన్నా వాటిని తీర్చుకోవడానికి పనికి వచ్చే సాధన సంపత్తి పరిమితంగా ఉంటుంది. ఈ సాధన సంపత్తి కూడా కోరికల మాదిరి అపరిమితంగా ఉంటే అసలు ఆర్థిక సమస్యలనే ఉత్పన్నమయ్యేవి కావు. 'కొరత' అనేది తులనాత్మకమైంది. కోరికలతో పోల్చినప్పుడు వనరులు పరిమితంగా ఉంటాయని భావం. కొరతగా ఉన్న ఈ వనరులకు ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుంటాయి. అంటే మనకున్న వనరులు పరిమితంగా ఉండటమే కాక వాటికి ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుంటాయని అర్థం. ఈ విధమైన ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనం ఉండటం వల్లనే అవి మరింత కొరతగా ఉంటాయి. ఒక వస్తువును ఒకటి లేదా కొన్ని ప్రయోజనాల కోసమే ఉపయోగించడమే జరిగితే ఆర్థిక సమస్య తలెత్తేదే కాదు. ఒక నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం ఒక వస్తువును వాడిన తరువాత మిగిలిన వస్తువులు నిష్ప్రయోజనంగా మిగిలిపోయ్యేవే. కానీ నిజజీవితంలో ఒకే వస్తువును వివిధ రకాల ప్రయోజనాల కోసం వాడుతూ ఉంటాం.

రాబిన్స్ నిర్వచనానికి కూడా విమర్శలు తప్పలేదు. రాబిన్స్ నిర్వచనం ఆర్థిక వృద్ధిని గురించి ప్రస్తావించక, చలన శీలమైన ఆర్థిక వ్యవస్థ విషయంలో ఒక స్తబ్ధత దృష్టితోనే పరిశీలిస్తుంది.

2.1.4 శమ్మూల్ సన్ నిర్వచనం

శమ్మూల్ సన్ దృష్టిలో ప్రజలు, సమాజం, ద్రవ్యాన్ని ఉపయోగించికానీ, ఉపయోగించకుండాకానీ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుండి కొరతగా ఉండే ఉత్పాదక వనరులను వివిధ రకాలైన వస్తువుల ఉత్పత్తికి వర్తమానంలోకానీ, భవిష్యత్తులోకానీ వివిధ వర్గాల మధ్య వినియోగానికి, సహజీ చేయడానికి ఎట్లా ఉపయోగించడం జరుగుతుందో అధ్యయనం చేసేదే అర్థ శాస్త్రం. చలనశీలమైన సమాజంలో ఎదురయ్యే ఎంపిక సమస్యను గురించిన ప్రస్తావన శమ్మూల్ సన్ నిర్వచనంలో ఉంది. దీని వల్ల అర్థ శాస్త్ర పరిధి విస్తృతమైంది.

ఉత్పాదక వనరులను సంఘటిత పరచి, వ్యవస్థీకరించి ఆర్థిక వృద్ధి విరాటంకంగా సాగడానికి చేసే ప్రయత్నాల అధ్యయనమే అర్థ శాస్త్రమనేది ఇంకో వివరణ. ఆర్థిక వృద్ధి విరాటంకంగా సాగడానికి సమాజంలో సమానత్వం ఉండాలి అనే అంశాన్ని పరిగణించాల్సి ఉంటుంది. మానవులు ఆర్థిక కార్యకలాపాలు సాగిస్తున్నప్పుడు సమాజం లోని వివిధ వర్గాల ప్రజలతో ఎన్నో సామాజిక సంబంధాలు ఏర్పరచుకోవలసి వస్తుంది. ఈ కారణం వల్లనే అర్థ శాస్త్రం వీటిని కూడా పరిశీలించాల్సి ఉంటుంది.

వైన పేర్కొన్నట్లు అర్థ శాస్త్ర నిర్వచనాలు కోకొల్లలుగా ఉన్నాయి. వీటిని ఇంకా ఎన్నో రెట్లు పెంచవచ్చు కానీ ఒక శాస్త్రం పరిశీలించే అన్ని విషయాలను కుదించి శాస్త్రాన్ని క్లుప్తంగా నిర్వచించడం చాలా కష్టం. ఒక శాస్త్రానికి ఇతర శాస్త్రాలకు హద్దులను నిర్దిష్టంగా ఏర్పరచడం దుస్సాధ్యం. ఒక శాస్త్ర నిర్వచనాన్ని ఏవో కొన్ని మూలల్లో కుదించి చెప్పడం కంటే ఆ శాస్త్రాన్ని విపులంగా చర్చించడం ఉత్తమం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. అర్థ శాస్త్రాన్ని నిర్వచించండి.

2.2 కోరికలు

మానవుడు కోరికల పుట్ట. అతని కోరికలు అసంఖ్యాకాలు, వివిధాలు. నాగరకత పెరుగుతున్న కొద్దీ మానవుడు కేవలం ప్రాథమిక అవసరాలు తీర్చుకోవడంతోనే తృప్తిపడడు. సుఖమయమైన జీవితం గడపడానికి జీవితంలో ఆనందాన్ని అధికం చేసుకోవడానికి చేసే పాఠాటం నిరంతరం జరుగుతూనే ఉంటుంది. అందరికీ ఒకే రకమైన కోరికలుండవు. అవి మనిషి మనిషికి మారుతూ ఉంటాయి. వాటి స్వభావం మానవుడు నివసిస్తున్న సాంఘిక, ఆర్థిక పరిసరాలను, పరిస్థితులను బట్టి మారుతూ ఉంటుంది.

2.2.1 కోరికల లక్షణాలు

కోరికల లక్షణాలను కింద పేర్కొనడం జరిగింది.

- i) మానవ కోరికలు అనంతాలు : మానవుని కోరికలకు అంతంకూ ఉండదు. ఒక కోరికను తీర్చుకోగానే ఇంకో కోరిక పుట్టుకొస్తుంది. కోరికలను గురించిన ఆలోచన మానవుని మస్తిష్కంలో నిరంతరం అనంతంగా సాగుతూనే ఉంటుంది.
- ii) ఏదైనా ఒక కోరిక స్థిరంగానే ఉంటుంది : స్థూలంగా చూస్తే కోరికలు అనంతాలే అయినా తగిన సాధన సంపత్తి ఉంటే వాటిని తీర్చుకోవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఒకడికి ఒక కారు కావాలనే కోరిక ఉందనుకొందాం. దాన్ని పొంది తృప్తి పడవచ్చు. ఆకలిగా ఉంటే భోజనం చేసి ఆకలి తీర్చుకోవచ్చు. వ్యక్తికి కొనుగోలు శక్తి ఉన్నప్పుడు ఇల్లా చేయడం సాధ్యమవుతుంది.
- iii) కోరికలు పరస్పర పూరకాలు : కేవలం ఒకే వస్తువు కోరికలను తీరుస్తుండటం సకృత్తుగా జరుగుతుంది. మామూలుగా ఇతర వస్తువుల సహాయం కూడా అవసరమవుతూ ఉంటుంది. మనం ఒక ఉత్తరం రాయాలను కొన్నప్పుడు కలంతో పాటు, ఇంకో, కాగితం కూడా కొనవలసి ఉంటుంది. కేవలం కలం ఒక్కటే ఉంటే చాలదు. ఇదే విధంగా కాఫీ కావాలంటే పాలు, పంచదార, కాఫీ పొడి అవసరమవుతాయి. ఇట్లాగే బూట్లకు లేసులు అవసరమవుతాయి. దీన్ని బట్టి కోరికలు పరస్పర పూరకాలని అర్థం చేసుకోవచ్చు.
- iv) కోరికలు పరస్పరం పోటీ పడతాయి : మనకున్న అన్ని కోరికలను ఏక కాలంలో తీర్చుకోలేము. వాటి మధ్య మనస్ఫూర్తి ఉంటుంది. మన దగ్గర డబ్బు పరిమితంగా ఉంటుంది. కానీ ఒకే సమయంలో తీర్చుకోవాలన్న కోరికలు ఎన్నో ఉంటాయి. కానీ అవసరమైన అన్ని వస్తువులను ఒకేసారి కొనలేం. ఇట్లాంటి పరిస్థితిలో కొన్నిటిని మాత్రమే ఎంపికచేసి కొన్నిటిని వదలి వేయాల్సి ఉంటుంది. ఇట్లాంటి బహుళ మనం కొనదలుచుకొన్న వస్తువుల మధ్య పోటీ ఉంటుంది.
- v) ప్రత్యామ్నాయాలైన కోరికలు : ఒక కోరికను తీర్చుకోవడానికి అనేక వస్తువులు పనికి వస్తాయి. వేసవిలో దాహంగా ఉన్నప్పుడు మనం నీళ్ళుగాని, నిమ్మరసంగాని, లప్పగాని మరే ఇతర వల్లటి పానీయాన్నైనా తీసుకోని దాహం తీర్చుకోవచ్చు. చలికాలంలో మనం వేడి పదార్థాలు తీసుకోవాలనుకొంటాము. అట్లాంటప్పుడు కాఫీ, టీ లేదా వేడిపాలు తీసుకోవచ్చు. కానీ వీటిల్లో దేన్ని తీసుకోవాలనుకొంటామో వాటి ధరలు, మన దగ్గరున్న డబ్బును బట్టి నిర్ణయమవుతుంది.
- vi) కాలం, స్థలం, మనుషులను బట్టి కోరికలు మారుతూ ఉంటాయి : కొరికలెప్పుడూ ఒకే మాదిరిగా ఉండవు. అవి అందరికీ, అన్ని కాలాలలో సమానంగా ఉండవు. వివిధ వ్యక్తులకు వివిధ వస్తువుల పట్ల కోరికలుండవచ్చు. అట్లాగే ఒకే వ్యక్తికి వివిధ సమయాలలో, వివిధ స్థలాలలో వివిధ రకాలైన వస్తువుల పట్ల కోరిక ఉండవచ్చు.
- vii) అవసరం తీవ్రతలో లేదా : ఒక వ్యక్తికిన్న అన్ని కోరికలు సమానమైన అవసరం, తీవ్రత గలవికావు.

కొన్ని మరీ అవసరమైనవి, ముఖ్యమైనవి అయి ఉంటాయి. ఇట్లాంటి వాటిని మొట్ట మొదట తీర్చుకొని అంత అవసరం, ముఖ్యం కాని వాటిని వాయిదా వేయడం జరుగుతుంది.

2.2.2 కోరికల వర్గీకరణ

మన కోరికలు తీర్చుకోవడానికి అవసరమైన వస్తు సేవలను అత్యవసరాలు, సాకార్యాలు, విలాసాలు అని మూడు తరగతులుగా వర్గీకరించవచ్చు. వీటిని విడివిడిగా పరిశీలిద్దాం.

i) అత్యవసరాలు : ఈ రకమైన వస్తువులు లేకపోతే ప్రపంచంలో మానవ మనుగడే దుస్సాధ్యమవుతుంది. వీటినే ఆహారం, వసతి, వస్త్రాలు అనే కనీస జీవితావసరాలుగా పేర్కొంటారు.

ii) సాకార్యాలు : జీవిత కనీస అవసరాలు తీర్చుకొన్న తరువాత మానవుడు సాకార్యాల కోసం సాకులాడతాడు. మానవుడు పుట్టింది కేవలం బతకడానికే కాక సుఖంగా బతకడానికీ. సాకార్యాలు మానవ జీవితాన్ని సుఖమయం చేస్తాయి. ఒక విద్యార్థికి పుస్తకం, బల్ల, కుర్చీ అనేవి అవసరాలు. కానీ కుషన్ ఉన్న కుర్చీ సాకార్యమవుతుంది.

iii) విలాసాలు : మానవుడు కేవలం సాకార్యాలతోనే ఆగడు. సాకార్యాలు సమకూర్చుకొన్న తరువాత విలాసాలు ఉండాలను కొంటాడు. అవసరాలకు మించినవి విలాసాలని నిర్వచించవచ్చు. ఇవి లేకుండా కూడా జీవితం గడవవచ్చు. విలాసవంతమైన కార్లు, నగలు, సిల్కుబట్టలు, మెత్తటి పరుపులను సాంఘిక స్థాయికి చిహ్నాలుగా పరిగణించడం జరుగుతుంది.

పైన చేసిన వర్గీకరణ కేవలం తాత్కాలికమైనది. ఫలానావి అత్యవసరాలు, సాకార్యాలు, విలాసాలు అని వస్తువులకు శాశ్వత ముద్ర వేయలేం. కారు అన్ని వేళలలో అందరి విషయంలో విలాసవస్తువని, చొక్కా అన్ని వేళలలో అత్యవసర వస్తువు అని చెప్పలేము. పాలం దున్నడానికి వెళ్ళే రైతుకు కారు విలాస వస్తువు కావచ్చు. కానీ పెద్ద పెద్ద నగరాలలో ఉంటున్న పెద్ద వ్యాపారికి, డాక్టర్ కు అది అత్యవసరమే అవుతుంది. అట్లాగే భారతదేశంలో విలాసవస్తువు అనుకొనేది ఇంగ్లండ్ లో అత్యవసర వస్తువు కావచ్చు. భారత దేశంలో ఓవర్ కోట్లు, ఎలెక్ట్రిక్ హీటర్లు విలాసవస్తువులే. కానీ అవే వస్తువులు ఇంగ్లండ్ లో అత్యవసర వస్తువులు. ఈ కారణంగానే అత్యవసరాలు, సాకార్యాలు అనేవి దేశ, కాల, వాతావరణ పరిస్థితులను బట్టి మారుతూ ఉంటాయని నిర్ధారించవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -2

2. కోరికల లక్షణాలను తెలపండి.
3. కోరికలను వర్గీకరించండి.

2.3 అర్థ శాస్త్రంలోని మౌలిక భావనలు

అర్థ శాస్త్రంలో మనం ఎన్నో పదాలను చదువుతూ వుంటాం. ఇక్కడ ప్రస్తుతం ప్రయోజనం, మూల్యం (విలువ) ధర, సంపద, సంక్షేమం అనే పదాల గురించి మాత్రమే చర్చిద్దాం.

2.3.1 ప్రయోజనం

వస్తుసేవలు మానవకోరికలను తీరుస్తాయని తెలుసుకొన్నాం. వస్తువులకున్న కోరికలు తీర్చే గుణాన్ని ప్రయోజనమంటారు. ఇది ప్రధానంగా ఆత్మీకమైనది, అంతర్బుద్ధి అయిన భావన. దీనికి మానవ ప్రకృతి, భావోద్వేగాలతో సంబంధం ఉంది. వీటికి భౌతిక స్వరూపం లేదు. ఇవి మానవుని ముప్పిచ్చంలో

ఉండేటటువంటివి. ఒకే వస్తువు వివిధ వ్యక్తులకు వివిధ రకాల ప్రయోజనాలను కలిగించవచ్చు. ఉదాహరణకు, A అనే వ్యక్తి తెల్లటి బట్టలు వేసుకొన్నప్పుడు వల్ల ఆనందం పొందవచ్చు. అదే బట్టలు B కి గిట్టక పోవచ్చు.

ప్రయోజనం, ఉపయోగితాల మధ్య తేడా ఉంది. ఒక వస్తువుకు ప్రయోజనం ఉండవచ్చు కానీ అది ఉపయోగకారి కాకపోవచ్చు. ఉదాహరణకు, సారా ఆరోగ్యానికి హానికరం. కానీ తాగుడుకు అలవాటు పడ్డ వాడికి అది కొంత ఉపయోగకారి కావచ్చు. ప్రయోజనం, సంతోషం అనేవి రెండూ సమానార్థకాలు కావు. ఒక వస్తువుకు ప్రయోజనం ఉండవచ్చు. కానీ దాన్ని తీసుకొన్నప్పుడు సంతోషం కలగక పోవచ్చు. ఉదాహరణకు విషం.

ప్రయోజనం ప్రధానరూపాలు:

i) రూప ప్రయోజనం : ఒక వస్తువు రూపాన్ని (ఆకారాన్ని) మార్చటం ద్వారా దాని ప్రయోజనాన్ని పెంచవచ్చు. ఉదాహరణకు, ఒక మొద్దును రకరకాల ఫర్నిచర్ గా మార్చినప్పుడు ప్రయోజనం అధికమవుతుంది.

ii) స్థలప్రయోజనం : ఒక వస్తువును ఒక చోటి నుంచి ఇంకో చోటికి మార్చి దాని ప్రయోజనం పెంచవచ్చు. ఉదాహరణకు, కలప అడవిలోనే ఉంటే దాని ప్రయోజనం ఏమీ ఉండదు. కానీ దాన్ని మార్కెట్ కు తెచ్చినప్పుడు అడవిలో ఉన్నప్పుటి కంటే ఎక్కువ ప్రయోజనం పొందుతుంది.

iii) కాలప్రయోజనం : ఒక వస్తువును దాని కొరతగా ఉన్న సమయంలో దాన్ని అమ్మినప్పుడు దాని ప్రయోజనం పెరుగుతుంది.

2.3.2 మూల్యం (విలువ)

మూల్యం రెండు రకాలు. అవి: (1) ఉపయోగితా మూల్యం, (2) వినిమయ మూల్యం. స్వచ్ఛమైన గాలి ఎంతో విలువైంది అన్నప్పుడు ఉపయోగకరమైందనే భావంతోనే వాడటం జరుగుతుంది. ఇది ఉపయోగితా మూల్యానికి ఉదాహరణ. ఒక వస్తువు స్వేచ్ఛగా లభించేది కానీ, ఆర్థిక వస్తువుకానీ అయినప్పుడు ఆ వస్తువుకు ఉపయోగితామూల్యం ఉంటుంది. మూల్యం అనేదాన్ని అర్థ శాస్త్రవేత్తలు వినిమయ మూల్యం అనే అర్థంలోనే వాడుతుంటారు. ఒక వస్తువు మూల్యం అన్నప్పుడు వినిమయంలో ఆ వస్తువుకు లభించే ఇతర వస్తువులని అర్థం. స్వచ్ఛమైన గాలిని ఇతర వస్తువులతో వినిమయం చేయలేం. కారణం, దానికి ఆర్థిక ప్రయోజనం కూన్యం. ఇతర వస్తువులతో మార్పిడి చేయడానికి వీలుంటుంది కాబట్టి ఒక పెన్సిల్ కు విలువ ఉందని చెప్పడం జరుగుతుంది. వస్తువుల విలువ అంటే వినిమయం ద్వారా అవి పొందగల వస్తువేవల అని అర్థం. క్లుప్తంగా చెబితే వస్తు సేవల సముదాయాన్ని పొందడానికవసరమైన కొనుగోలు శక్తినే మూల్యం అనవచ్చు. అంటే వినిమయ ప్రక్రియద్వారా ఇతర వస్తువేవల మీద అధికారం సంపాదించడమన్నమాట. అర్థ శాస్త్ర దృష్టిలో ఆర్థిక వస్తు సేవలకే విలువ గుణం ఉంటుంది. ఏ వస్తువైనా విలువ గుణాన్ని పొందడానికి ముందు ఆ వస్తువుకు మూడు ప్రధానమైన లక్షణాలుండాలి.

- (a) దానికి ప్రయోజనముండాలి.
- (b) అది కొరతగా ఉండాలి.
- (c) దాన్ని ఇతర స్థలాలకు మార్చడానికి, మార్కెట్ లో అమ్మడానికి వీలుగా ఉండాలి.

పైన పేర్కొన్న మూడు లక్షణాలు తప్పనిసరిగా ఉండాలి. వీటిలో ఏ ఒక్కటి లోపించినా ఆ వస్తువుకు విలువ ఉండదు.

2.3.3 ధర

"మూల్యం", "ధర" అనే వాటి మధ్య తేడా ఉంది. మూల్యాన్ని ద్రవ్య రూపంలో చెప్పినప్పుడు ధర

అంటారు. ద్రవ్యాన్ని కనుక్కోవడానికి పూర్వం ఒక వస్తువుకు బదులు ఇంకో వస్తువునిచ్చి పుచ్చు కొనేవారు. దీన్నే వస్తు వినిమయ పద్ధతి అంటారు. ఇట్లు జరిగే రోజుల్లో ఒక వస్తువును ఎవో వస్తువులతో మార్చి వేయడానికి వీలుందో దాన్నే ఆ వస్తువు ధర అనేవారు. అంటే ధర, మూల్యాంశను సమానార్థకాలుగా వాడవచ్చునన్న మాట. కానీ ఆధునిక కాలంలో వస్తువులను ద్రవ్యంతో మారకం చేయడం మామూలుగా జరుగుతూ ఉంటుంది. అర్థ శాస్త్రంలో మూల్యమంటే వినిమయ మూల్యం అనే కాబట్టి అది తులనాత్మక మైంది.

2.3.4 సంపద

సంపద అంటే ప్రజల దగ్గరున్న డబ్బే అని మామూలుగా వాడకంలో ఉంది కానీ అర్థ శాస్త్రంలో సంపద కేవలం ద్రవ్యరూపంలోనే ఉండవలసరం లేదు. విలువ ఉన్న ఏదైనా సంపదగానే అర్థ శాస్త్రంలో భావించడం జరుగుతుంది. ఈ శాస్త్రంలో సంపద, ఆర్థిక వస్తువులు అనే వాటిని సమానార్థకాలుగా వాడటం పరిపాటి. ఆర్థిక వస్తువులు కొరతగా ఉంటాయి. మార్కెట్ లో వాటికొక ధర ఉంటూ ఉంటుంది. సంపదని దేనినైనా అనాలంటే దానికి ముఖ్యంగా మూడు లక్షణాలుండాలి.

- (a) దానికి ప్రయోజనం ఉండాలి.
- (b) దాని కున్న డిమాండ్ లో పోలిస్తే కొరతగా ఉండాలి.
- (c) దాన్ని ఒకరి నుంచి ఇంకొకరికి బదిలీ చేయడానికి వీలుగా ఉండాలి.

ఆస్తి పాస్తుల తాలూకు పత్రాలు, జీవిత బీమా పాలసీలు కూడా సంపదే. అవి ఆస్తి పాస్తులపై వ్యక్తులకున్న హక్కును సూచిస్తాయి. కాబట్టి అవి విలువైనవి. అందుకే వాటిని ఒక్కొక్కప్పుడు "ప్రాతినిధ్య సంపద" అంటూ ఉంటారు. కానీ ఉచిత వస్తువులైన గాలి, నీరు, సూర్యరశ్మి అనేవి సంపద కాదు. కొరతం అవి కొరతగా లేకపోవడమే. వ్యక్తి లక్షణాలైన నిజాయితీ, నైపుణ్యం, సామర్థ్యం, తెలివితేటలు అనేవి కూడా సంపదలు కాదు. అవి కేవలం సంపదను ఆర్థికంగా ఉపయోగపడే సాధనాలు మాత్రమే. వీటిని ఇతరులకు బదిలీ చేయడానికి వీలులేదు.

2.3.5 సంపద - సంక్షేమం

ఈ రెండూ ఎంతో సన్నిహితమైనవి. సంపద సాధనం, సంక్షేమం లక్ష్యం. ప్రజలు జీవితాలను సుఖమయం చేయడానికి, సుకరం చేయడానికి సంపదను ఉపయోగించవచ్చు. కానీ సంపద అంతా సంక్షేమాన్ని చేకూర్చలేదు. వాస్తవానికి చెత్తపుస్తకం, నాసిరకమైన మందులు, మద్యం మొదలైనవి హానికరాలు. వైన చెప్పినవన్నీ సంపదలో భాగమే అయినా మానవ సంక్షేమాన్ని పెంపొందించలేవు. అందువల్ల సంపద పెరుగుదల అంటే సంక్షేమం పెరుగుదలే అని అర్థంకాదు. అన్ని పరిస్థితులలోను సంపద, సంక్షేమాలు జంటగా ఉంటాయని అనుకోకూడదు. కాని స్థూలంగా చూస్తే మానవ సంక్షేమాన్ని పెంపొందించడానికి సంపద ఒక శక్తవంతమైన సాధనమని చెప్పవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

4. ప్రయోజనం అనగానేమి? దాని ప్రధానరూపాలేవి?
5. ఒక వస్తువు మూల్యాన్ని కలిగి ఉండటానికి ఉండవలసిన లక్షణాలేమిటి?
6. సంపద అనగానేమి? సంపదకు, సంక్షేమానికి మధ్య గల భేదమేమి?

2.4 ఇతర సమాజ శాస్త్రాలలో అర్థ శాస్త్రానికి గల సంబంధం

మానవ జాతి ప్రయోజనం కోసమే అన్ని శాస్త్రాలను అభివృద్ధి చేయడం జరిగింది. సమాజ శాస్త్రం దృష్టి ప్రధానంగా మానవునిపైనే కేంద్రీకృతమై ఉంటుంది. అర్థ శాస్త్రం సమాజశాస్త్రాలలో ఒకటి. ఈ కారణం వల్లనే ఇతర సమాజ శాస్త్రాలలో దగ్గరి సంబంధం ఉంది.

2.4.1 అర్థ శాస్త్రం - రాజనీతి శాస్త్రం

మొదట్లో అర్థ శాస్త్రాన్ని "రాజకీయ అర్థ శాస్త్రం" అనేవారు. రాజనీతి శాస్త్రానికి, అర్థ శాస్త్రానికి ఉన్న సంబంధం అత్యంత సన్నిహితమైనది. అన్ని రాజకీయ సమస్యలకు ఆర్థిక కారణాలే మూలమై ఉంటాయి. ఆర్థిక పరిస్థితులపై రాజకీయ వ్యవస్థల ప్రభావం పడుతుంటుంది. అట్లాగే ఆర్థిక పరిస్థితులు రాజకీయ వ్యవస్థల స్వరూప స్వభావాలను ప్రభావితం చేస్తుంటాయి. ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలోని ఆర్థిక పరిస్థితులు, నిరంకుశ రాజకీయ వ్యవస్థలోని ఆర్థిక పరిస్థితులు భిన్నంగా ఉంటాయి. దీర్ఘకాలం సాగిన వలసపాలనే భారతదేశ దారిద్ర్యానికి, దుస్థితికి కారణం. ఈ కారణం వల్లనే అర్థ శాస్త్రానికి, రాజనీతి శాస్త్రానికి అత్యంత సన్నిహిత సంబంధం ఉన్నదని చెప్పవచ్చు.

2.4.2 అర్థ శాస్త్రం - చరిత్ర

గత సంఘటనల సంపుటే చరిత్ర. అంటే చరిత్ర వివిధ దేశ, కాలాలకు సంబంధించిన సామాజిక, రాజకీయ ఆర్థిక పరిస్థితులను వివరిస్తుంది అర్థం. ఈ దృష్టిలో చూసినప్పుడు ఆర్థిక పరిస్థితులు చరిత్రలో ఒక భాగమేనని స్పష్టమవుతుంది. ఈనాటి ఆర్థిక సమస్యలను చక్కగా అవగాహన చేసుకోవడానికి వాటి పూర్వ చరిత్ర తెలుసుకోవడం ఎంతో అవసరం. అర్థ శాస్త్ర సూత్రాలను నిర్ణయించడానికి, రుజువుచేయడానికి చరిత్ర ఎంతో తోడ్పడుతుంది. చరిత్ర కేవలం రాజులు రాణుల కథలు మాత్రమే చెప్పదు. చరిత్ర, అర్థ శాస్త్రాల మధ్యనున్న పరస్పర సన్నిహిత సంబంధాన్ని కింది విధంగా చూపవచ్చు.

"చరిత్ర లేని అర్థ శాస్త్రం వేళ్ళులేని మొక్క
అర్థ శాస్త్రం లేని చరిత్ర ఫలం లేని వృక్షం".

2.4.3 అర్థ శాస్త్రం - నీతి శాస్త్రం

నీతి నియమాలకు సంబంధించినది నీతి శాస్త్రం. అన్ని ఆర్థిక కార్యకలాపాలకు నీతి నియమాలతో సంబంధం ఉంటుంది. నైతికంగా తప్పు అయిన దాన్ని ఆర్థికవేత్త సరి అయిందని అనలేడు. రాబిన్స్ వంటి ఆర్థిక వేత్త లన్నట్లు అర్థ శాస్త్రం శుద్ధమైన శాస్త్రం కాబట్టి తప్పులతో దీనికి ఎలాంటి ప్రమేయం ఉండదు. ఈ శాస్త్రం లక్ష్యాల మధ్య తటస్థంగా ఉంటుందని అనడం జరిగింది.

కానీ అర్థ శాస్త్రాన్ని నీతి నియమాల నుంచి వేరు చేయలేం. ఈ కారణం వల్లనే గ్రీకు తత్వవేత్తలు అర్థ శాస్త్రాన్ని నీతిశాస్త్రానికి లోబడి ఉన్నటు వంటిదన్నారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

7. అర్థ శాస్త్రానికి, రాజనీతి శాస్త్రానికి గల సంబంధాన్ని తెలపండి

2.5 సారాంశం

ఈ భాగంలో అర్థ శాస్త్ర నిర్వచనాలను, అర్థ శాస్త్రంలో ఉపయోగించే కొన్ని పదాలను, అర్థ శాస్త్రంలో ఇతర సమాజ శాస్త్రాలకు గల సంబంధాన్ని పరిశీలించాం.

ఆడంస్పూల్ ఉద్దేశంలో సంపదను చర్చించే శాస్త్రమే అర్థ శాస్త్రం. మార్షల్ ప్రకారం, మానవుల ఆర్థిక సంక్షేమాన్ని విశదపరచేదే అర్థ శాస్త్రం. రాబిన్స్ అర్థ శాస్త్రానికి ఒక శాస్త్రీయ దృక్పథాన్ని ఇచ్చాడు. అనంతమైన కోరికలను పరిమితమైన వనరులను, ప్రత్యామ్నాయ ఉపయోగాలను ఆధారంగా తీసుకొని రాబిన్స్ అర్థ శాస్త్రాన్ని నిర్వచించాడు. ఇతర అర్థ శాస్త్ర వేత్తలు కూడా అర్థ శాస్త్రాన్ని తమ తమ పద్ధతులలో నిర్వచించారు. అయినప్పటికీ విశాల పరిధి ఉండి పెరుగుతున్న అర్థ శాస్త్రానికి ఖచ్చితమైన నిర్వచనాన్ని ఇవ్వడం సాధ్యం కాదు.

అపరిమితమైన కోరికలను సంతృప్తి పరచడమనేది ఏ వ్యక్తికీ కూడా వీలుకాదు. కోరికలు కాలాన్ని బట్టి, స్థలాన్నిబట్టి, వ్యక్తులనుబట్టి మారుతూ ఉంటాయి. కోరికలు పరస్పరం పోటీ పడటమే కాకుండా అవి ప్రత్యామ్నాయాలు కూడా. వాటి లక్షణాల ఆధారంగా కోరికలను అవసరాలు, సౌకర్యాలు, విలాసాలు అని వర్గీకరించవచ్చు. ఈ వర్గీకరణ కూడా ఖచ్చితమైనది కాదు.

ఒక వస్తువుగాని, సేవగాని మానవ కోరికలను సంతృప్తి పరిచినప్పుడే దానికి ప్రయోజనం ఏర్పడుతుంది. వస్తు సేవలు కొరతగా ఉంటాయి కాబట్టి ఒక వస్తువు మూల్యం ప్రయోజనాన్ని కలిగి ఉంటుంది. వస్తువు మూల్యాన్ని ద్రవ్యంలో తెలిపినప్పుడు మనం దాన్ని ధర అంటున్నాం. సంపదకూడా కొరతగా ఉంటుంది. దానిని బదిలీ చేయడానికి వీలుంటుంది. అది కూడా ప్రయోజనాన్ని కలిగి ఉంటుంది. కావున విలువను కలిగివున్న దేనినైనా సంపద అనవచ్చు.

--డా. ఎన్. లింగమూర్తి

2.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory.
2. H. S. Agarwal : Principles of Economics /Micro Economics.

2.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అర్థ శాస్త్రపు నిర్వచనాలను విశ్లేషించడం ద్వారా అర్థ శాస్త్ర పరిధిని వివరించండి.
 2. కోరికల లక్షణాలను విశదపరుస్తూ, వాటిని వర్గీకరించండి.
- II కింది వాటికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అర్థ శాస్త్రానికి రాజనీతి శాస్త్రంతో, చరిత్రతో గల సంబంధాన్ని తెలియజేయండి.
 2. ప్రయోజనం అనగా నేమి? ప్రయోజనపు ముఖ్యమైన రూపాలను వివరించండి.

భాగం - 3 : అర్థ శాస్త్ర దృక్పథం

విషయక్రమం

- 3.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 3.1 'పరిచయం
- 3.2 ఆగమన, నిగమన పద్ధతులు
 - 3.2.1 ఆగమన పద్ధతి
 - 3.2.2 నిగమన పద్ధతి
- 3.3 ప్రతిపాదనాత్మక, నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రాలు
 - 3.3.1 ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రం
 - 3.3.2 నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రం
- 3.4 సూక్ష్మ, స్థూల అర్థ శాస్త్రాలు
 - 3.4.1 సూక్ష్మ అర్థ శాస్త్రం
 - 3.4.2 స్థూల అర్థ శాస్త్రం
 - 3.4.3 పరస్పర ఆధారత
- 3.5 పాక్షిక, సమగ్ర సమతౌల్యాలు
 - 3.5.1 పాక్షిక సమతౌల్యం
 - 3.5.2 సమగ్ర సమతౌల్యం
- 3.6 నిశ్చల, చలన విశ్లేషణలు
 - 3.6.1 నిశ్చల అర్థ శాస్త్రం
 - 3.6.2 చలన అర్థ శాస్త్రం
 - 3.6.3 రెండింటి మధ్య భేదాలు
- 3.7 సారాంశం
- 3.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 3.9 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

3.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ఆర్థిక విశ్లేషణలో అనుసరించే వివిధ రకాల పద్ధతులను, దృక్పథాలను వివరించడం ఈ భాగం ప్రధాన లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత ఆర్థిక విశ్లేషణకు సంబంధించిన వివిధ పద్ధతులను మీరు పోల్చవచ్చు. ముఖ్యంగా

- ఆగమన, నిగమన పద్ధతుల మధ్య భేదాన్ని,
- ప్రతిపాదనాత్మక, నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రాల మధ్యగల తారతమ్యాన్ని,
- సూక్ష్మ, స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణల మధ్యగల సంబంధాన్ని,
- పాక్షిక, సమగ్ర సమతౌల్యాల మధ్య గల సంబంధాన్ని,
- నిశ్చల, చలన విశ్లేషణల మధ్యగల భేదాన్ని విశ్లేషించవచ్చు.

3.1 పరిచయం

సత్యాన్ని అవిచ్ఛిన్నం చేయడంలో అనుసరించాల్సిన తార్కిక ప్రక్రియ విశ్లేషణ పద్ధతిలో భాగంగా ఉంటుంది. సూత్రాలను రూపొందించేటప్పుడు ప్రతి శాస్త్రం ఒక విశ్లేషణ పద్ధతిని అనుసరిస్తూ ఉంటుంది. అర్థ శాస్త్రంలో ఉపయోగించే విశ్లేషణ పద్ధతి విషయం వివాదాస్పదమైన సమస్యగా తయారైంది. అర్థ శాస్త్రాన్ని ఒక శాస్త్రమని దాదాపు అందరూ అంగీకరిస్తున్నప్పుడు అర్థ శాస్త్ర రచయితలందరూ ఒక శాస్త్రీయ పద్ధతిని అనుసరించడంలో తగిన శ్రద్ధాసక్తులు కనబరుస్తూ వచ్చారు.

3.2 ఆగమన, నిగమన పద్ధతులు

ఆర్థిక వేత్తలు అనుసరించదగిన రెండు ప్రధానమైన విశ్లేషణ పద్ధతులున్నాయి. అవి :

(1) ఆగమన పద్ధతి

(2) నిగమన పద్ధతి

3.2.1 ఆగమన పద్ధతి

స్వతస్పద్ధంగా వాస్తవమైనవిగానీ, పరిశీలించడం ద్వారా వాస్తవమని తేలినవిగానీ అయిన కొన్ని ప్రమేయాల ఆధారంగా తర్కించి కొన్ని సామాన్యీకరణాలను రూపొందించడాన్ని ఆగమన పద్ధతి అంటారు. ఆర్థిక సమస్యను విశ్లేషణలో ఉపయోగించే ఈ పద్ధతిని విశ్లేషణాత్మక అమూర్త పద్ధతి అని కూడా అంటారు. సంప్రదాయ, సవ్యసంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఈ పద్ధతిని విస్తృతంగా ఉపయోగించారు. ఈ పద్ధతిలో సామాన్య విషయాల నుంచి ఒక నిర్దిష్టమైన నిర్ణయానికి రావడం జరుగుతుంది. దీనిలో కొన్ని మౌలిక ప్రమేయాల ఆధారం కొన్ని నిర్ణయాలు చేయడం జరుగుతుంది. దీనిని పరికల్పనాత్మక పద్ధతి అంటారు. కారణం, ఇందులో చేసే ప్రమేయాలు వాస్తవానికి దగ్గరగా ఉండక పోవడమే. ఇందులో అసంగత విషయాలను వదిలి సూక్ష్మీకరించడం వల్ల దీన్ని అమూర్తమైనదని అంటారు.

దశలు : ఆర్థిక వేత్తలు ఉపయోగించే ఈ ఆగమన పద్ధతిలో అనేక దశలున్నాయి. ఉదాహరణకు, సమస్యల పరిశీలన, పరికల్పన నిర్మాణం, దాని పెంపుదల, సిద్ధాంతాల నిర్ధారణ. ఆగమన పద్ధతిలోని మొదటి భాగం సమస్యల పరిశీలన, తరవాత కొన్ని ప్రమేయాలు చేయడం, వాటిని ఆధారంగా తీసుకొని కొన్ని నిశ్చయాలకు రావడం. క్షణోపాంత ప్రయోజనాన్ని తీసుకొందాం. ఒక వ్యక్తి ఒక వస్తువును వినియోగిస్తూపోతే ఆ వస్తువు యొక్క ప్రతి అదనపు వస్తువునుంచి లభించే ప్రయోజనం క్రమంగా క్షీణిస్తూ పోతుందని ఈ సూత్రం తెలుపుతుంది. ఇది స్వతస్పద్ధమైన సత్యం. ఈ విధమైన స్వతస్పద్ధ సత్యాన్ని బట్టి ఈ పద్ధతి ద్వారా ఎన్నో సామాన్యీకరణాలను చేయవచ్చు. వినియోగిస్తున్న ఒక వస్తువు పరిమాణం పెరుగుతూ పోయినప్పుడు దాన్నించే లభించే ప్రయోజనం తగ్గుతూ ఉంటుందని ఈ సూత్రం తెలియజేస్తుంది. అట్లాగే ఒకడి దగ్గర డబ్బు ఎక్కువ మొత్తంలో ఉన్నప్పుడు దాని ద్వారా పొందే ప్రయోజనం తక్కువగా ఉంటుంది. పరికల్పన చేసేటప్పుడు ఆలోచన, అంతర్ దృష్టి రెండూ వాస్తవ దృగ్విషయాలతో కలిసి పని చేస్తాయి. ఒక ప్రత్యేక పరిస్థితిని ప్రభావితం చేసే వివిధ తరహాలైన అంశాల పరస్పర కార్యకారణ సంబంధాన్ని గురించి అర్థ శాస్త్రంలో చేసే పరికల్పన పరిశీలించవచ్చు. ఉదాహరణకు, సంప్రదాయ వాదులు ఊహించినట్లు శ్రమ సప్లయ్ అనేది వాస్తవ వేతనాల ఫలితాంశం. అట్లాగే చిన్న కుమతాలు ఎక్కువ ఉత్పాదకత కలిగి అనేది. అట్లాంటి పరికల్పన చేసిన తరవాత ఇందులోని నిజానిజాలను ధృవపరచుకోవడం రెండోమెట్టు. పరికల్పన తెలిపే అంశాలు తప్పు అని రుజువైనప్పుడు వాటిని విడనాడాలి. కాని పూర్తి అనుభవక పద్ధతి అర్థ శాస్త్రంలో అంత

సాధ్యం కాదు. తరువాత చెయ్యాలన్న పని సిద్ధాంతాల నిర్ధారణ. సిద్ధాంత నిర్ధారణ అనుభవం ద్వారా లభించిన విషయాలను గణాంక పద్ధతుల పోయంతో జరపడం జరుగుతుంది.

ఆగమన పద్ధతికి భారీ ప్రయోగాలలో నిమిత్తం లేదు కాబట్టి, సరళమైన పద్ధతి కాబట్టి దీని వల్ల ఎన్నో ప్రయోజనాలు ఉంటాయి. ఈ పద్ధతిలో తర్కం, గణిత శాస్త్రాలను విస్తృతంగా వాడటం వల్ల సామాన్యకరణాలు ఖచ్చితంగాను, నిష్కర్షగాను ఉంటాయి. ఈ పద్ధతిలో పై సుగుణాలున్నట్లే కొన్ని లోపాలు కూడా ఉన్నాయి. అవి: (1) ఈ పద్ధతిని ఉపయోగించి చేసే సామాన్యకరణాలు కొన్ని ప్రమేయాల ఆధారంగా చేసినవివంటివి. సామాన్య కరణాలకు ఆధారమైన ప్రమేయాలు వాస్తవమైనప్పుడే ఇవి కూడా వాస్తవమవుతాయి.

(2) ఆర్థిక వేత్రలు తమ దృష్టిని కేవలం అమూర్తీకరణ చేయడానికే పరిమితం చేస్తే వారి ప్రయత్నం వల్ల లభించేది నిష్ప్రయోజనం, నిరర్థకమైన బౌద్ధికమైన గారడీ విద్య మాత్రమే ఏర్పడే ప్రమాదముంటుంది.

(3) ఆర్థ శాస్త్రంలో చేసే ప్రతిపాదనలకు సార్వజనీనత ఉందని భావిస్తూ ఉండటం వల్ల వీటిని నిగమన పద్ధతి ద్వారా చేయడం ప్రమాదకరమవుతుంది.

3.2.2. నిగమన పద్ధతి

దీన్ని అనుభవిక లేదా చారిత్రక పద్ధతి అని కూడా అంటారు. చారిత్రక వాదానికి వెందిన ఆర్థిక వేత్రలు దీన్ని ప్రోత్సహించడమే కాక విస్తృతంగా ఉపయోగించారు కూడా. ఆర్థ శాస్త్రం లోని వాస్తవ సమస్యలకు ఇది ఒక ఆచరణాత్మక పద్ధతి. ఇది సిద్ధాంతానికి, ఆచరణకు మధ్య ఉన్న అంతరాన్ని తగ్గిస్తుంది. ఈ పద్ధతిలో పరిశీలన ప్రత్యేక లేదా నిర్దిష్ట విషయం నుంచి సామాన్య విషయాలకు మార్చడం జరుగుతుంది. ఈ పద్ధతిలో రెండు రూపాలున్నాయి. అవి:

(1) ప్రయోగం చేయడం

(2) గణాంక పద్ధతిని ఉపయోగించడం.

(i) ప్రయోగాలు చేయడం : ఆర్థ శాస్త్రంలో ప్రయోగాలు చేయడానికి ఉన్న అవకాశాలు చాలా తక్కువ. కాని బౌతిక, ప్రకృతి శాస్త్రాలలో ప్రయోగాలు నిర్వహించడం అనివార్యమైనది. ఆర్థ శాస్త్రం పరిశీలించే అంశాలు అంత నిర్దిష్టమైనవి, క్రమబద్ధమైన స్వభావం లేనివి కావడం వల్ల ప్రయోగాలు చేయడానికి అంత విస్తృతమైన అవకాశాలు లేవు. మానవుడు వ్యక్తిగతంగా కానీ, సామాజికంగా కానీ ఒక నిర్దిష్టమైన పద్ధతిలోనే ప్రవర్తించడు. అతని ప్రవర్తనను కేవలం ఆర్థిక విషయాలకే కాక రాజకీయ, సామాజిక, మనోవైజ్ఞానిక, తార్కిక, సాంస్కృతిక, వాతావరణ విషయాలను కూడా ప్రభావితం చేస్తాయి. అంటే ఇట్లా చెబుతున్నందువల్ల ఆర్థ శాస్త్రంలో ప్రయోగాలు జరపడానికి అసలు అవకాశమే లేదని అనుకోకూడదు. కాదంటే దీనిలో దానికి పరిమిత అవకాశం మాత్రమే ఉంది అని ఆర్థం చేసుకోవాలి. ఒకసారి ఏర్పడిన సంఘటనలు పునరావృతం కావు కాబట్టి ప్రయోగాలు జరపడానికి అవకాశాలు తక్కువగా ఉంటాయి. ఉదాహరణకు, యుద్ధం వల్ల కొన్ని ఆర్థిక ప్రభావాలు కలగవచ్చు. కానీ యుద్ధం ఇంతకు ముందు మాదిరిగానే జరగక పోవచ్చు. అందువల్ల శాస్త్రవేత్త చెప్పిన విధంగా ఖచ్చితమైన నిర్ణయాలు చేయలేక పోవచ్చు. ఆర్థ శాస్త్రంలో దీన్ని క్షణ ప్రతిఫల సూత్రాన్ని, డిమాండ్ సప్లయ్ వ్యాకోచత్య సూత్రాలను నిర్ధారణ చేయడానికి ఉపయోగించవచ్చు.

(ii) గణాంక పద్ధతి : ప్రయోగ పద్ధతిలో పోలిస్తే గణాంక పద్ధతికి ఆర్థిక పరిశీలనలో విస్తృతమైన అవకాశాలున్నాయి. ఈ విధమైన నిగమన పద్ధతిని జర్మన్ చారిత్రక వాదులు ప్రచారం చేశారు. అందు వల్ల ఒక పరికల్పనను పరీక్షించి నిర్ధారించడానికి, వివిధ ఆర్థికాంశాల మధ్య ఉన్న సహసంబంధాన్ని ఏర్పరచడానికి గణాంక సాధనాలను ఉపయోగించవచ్చు.

విగమన పద్ధతి వల్ల ప్రయోజనాలు :

- (1) జాగ్రత్తగా సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా రూపొందించిన ఆర్థిక సూత్రాలను లేదా సామాన్యీకరణాలను ఖచ్చితంగా అంచనా వేయడానికి వీలున్న నిర్ణయాలు ఇస్తాయి.
- (2) సమాజ శాస్త్రాలు, భౌతిక శాస్త్రాలలోని కొన్ని ముఖ్యమైన సూత్రాలను విగమన పద్ధతి ఆధారంగానే కనుక్కోవడం జరిగింది.
- (3) ఏ సామాన్యీకరణ అయినా కొన్ని నిర్దిష్టమైన పరిస్థితుల్లోనే నిజమవుతాయనే ముఖ్య విషయం గురించి ప్రముఖంగా తెలుపుతుంది. ఉదాహరణకు 19వ శతాబ్దంలో బ్రిటన్ లో స్వేచ్ఛా విధానం మేలని భావించడం జరిగింది.

విగమన పద్ధతి వల్ల లోపాలు :

- (1) చాలీ చాలని అంశాల ఆధారంగా త్వరపడి కొన్ని నిర్ణయాలు చేసే ప్రమాదముంది.
- (2) విషయ సేకరణ కష్టమైన పని.
- (3) కేవలం విగమన పద్ధతితోనే అన్నీ సాధించలేం. దీనికి తోడు అగమన పద్ధతిని ఉపయోగించడం అవసరం.

మైన వేర్కొన్న రెండు పద్ధతులను సంఘటిత పరచి ఉపయోగించాలనే విషయంలో ఏకాభిప్రాయముంది. విగమన అగమన పద్ధతులు పరస్పర పూరకాలే కాని పరస్పరం పోటీ పడేవి కావు. నడవడానికి కుడికాలు, ఎడమకాలు ఎట్లా అవసరమో శాస్త్రీయ ఆలోచనకు వైరెండు పద్ధతులు కూడా అంతే అవసరమని మార్షల్ భావించాడు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. అగమన పద్ధతి అవగా నేమి?
2. విగమన పద్ధతి అవగా నేమి?
3. విగమన పద్ధతి వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలు ఏమిటి?

3.3 ప్రతిపాదనాత్మక, నిర్దేశాత్మక అర్థశాస్త్రాలు

3.3.1 ప్రతిపాదనాత్మక పద్ధతి

ఈ పద్ధతిలో విషయాలను ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా పరిశీలించడం జరుగుతుంది. ఆర్థికవ్యవస్థ ఎట్లా పనిచేస్తుందో ఈ పద్ధతి అధ్యయనం చేస్తుంది. వాస్తవ ప్రపంచాన్ని పరిశీలించడం జరుగుతుంది. అర్థ శాస్త్రంలో చాలా భాగం ఇట్లాంటిదే. అర్థ శాస్త్రం, ఉన్న పరిస్థితులను వివరించి, విశ్లేషిస్తుందే కాని, వాటిని మార్చడానికి కావలసిన సూచనలు, సలహాలు అందివ్వదు. ఇది ఏ విధమైన నైతిక నియమాలపై ఆధారపడి ఉండదు. ఆర్థిక దృగ్విషయాలను వివరించి, భవిష్యత్ సూచనలు అందివ్వడానికి మాత్రమే ప్రయత్నిస్తుంది. ఉదాహరణకు, మన రాష్ట్ర ఆదాయాన్ని పెంచాలను కొంటున్నప్పుడు ఆల్కహోల్ ఉత్పత్తిని ప్రోత్సహించడం జరగవచ్చు. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో ప్రతిపాదనాత్మక పద్ధతిని అనుసరించేవారు మత్తు పానీయాం ఉత్పత్తి ప్రజారోగ్యానికి హానికరమనే విషయాన్ని గురించి పట్టించుకోరు. వారి దృష్టి అంతా రాష్ట్ర ఆదాయాన్ని

పెంచడానికి మార్గాలు వెతకడం పైనే కేంద్రీకృతమై ఉంటుంది. ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రలోని సిద్ధాంతాలు కొన్ని ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంటాయి. దీన్ని సైద్ధాంతిక అర్థ శాస్త్రమని కూడా అంటారు.

3.3.2 నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రం

నిర్దేశాత్మక అర్థశాస్త్రం "ఉన్న పరిస్థితి ఏమిటి" అనే దాన్ని కాక "ఏ వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయాలి" అనే విషయాలను ప్రధానంగా పరిశీలిస్తుంది. ఈ విభాగం ఆర్థిక విధానాలను అందిస్తుంది. ఏది మంచి? ఏది వెడు అనే వాటికి సంబంధించి, మన అభిప్రాయాలతో ముడిపడి ఉంటుంది కాబట్టి మన తాత్విక, సాంస్కృతిక, మత సంబంధమైన పరిస్థితులతో దీనికి గట్టి సంబంధం ఉంటుంది. ఇది విలువ పట్ల మనకున్న దృక్పథాన్ని అనుసరించి ఉంటుంది. మన మెదుర్కొంటున్న ఆర్థిక సమస్యలను గురించి మన స్నేహితులతో చర్చించేటప్పుడు ప్రభుత్వ ఆర్థిక విధానం ఏదై ఉండాలని, ఉద్యోగితా స్థాయి పెంచడానికి ప్రభుత్వం ఏ చర్యలు తీసుకోవాలి, వన్నుల వ్యవస్థలో ఏ ఏ మార్పులు చేయడం అవసరమో మొదలైన వాటికి సంబంధించిన సలహాలు ఇస్తూ ఉంటాం. అయినా సంక్షేమ అర్థ శాస్త్రానికి వినియోగదారులుగా, ఉత్పత్తిదారులుగా ఉన్న ప్రజల సంక్షేమంతో సంబంధం ఉంటుంది. మధ్యనిషేధం వల్ల రాష్ట్రాల ఆదాయం దెబ్బతింటున్నా నైతిక కారణాల వల్ల ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రాన్ని నమ్మేవారు మధ్యనిషేధాన్ని బలపరుస్తూ ఉంటారు. ఒక ఆదర్శప్రాయమైన ఆర్థికవ్యవస్థను నిర్వచించడం, అందుబాటులో ఉన్న వనరులతో అత్యధిక సంఖ్యకు సంతృప్తి కలిగించే విధంగా పనిచేయగలిగేటట్లు చూడటాన్నే ఈ రకం ఆర్థికవేత్తలు తమ బాధ్యతగా భావిస్తారు.

ప్రతిపాదనాత్మక, నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రాల మధ్య ఉన్న తారతమ్యాన్ని ఒక ఉదాహరణ ద్వారా స్పష్టం చేయవచ్చు. ప్రభుత్వం అనుసరించే ఏ విధానాల వల్ల నిరుద్యోగితను తగ్గించవచ్చు? ఏ విధానాలు ద్రవ్యోల్పణాన్ని అరికట్ట గలవు? అనే ప్రశ్నలు ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రానికి సంబంధించినవిగా, నిరుద్యోగిత, ద్రవ్యోల్పణాలను గురించి మనం ఎక్కువగా పట్టించుకోవాలి అనేది నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రానికి సంబంధించినవవుతాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రం వల్ల నీవు నేర్చుకొనేదేమిటి?
5. నిర్దేశాత్మక అర్థశాస్త్రపు అధ్యయనాంశాలు ఏమిటి?

3.4 సూక్ష్మ, స్థూల అర్థ శాస్త్రాలు

సూక్ష్మ, స్థూల అర్థ శాస్త్రాల మధ్య ముఖ్యమైన తేడా ఉంది.

3.4.1 సూక్ష్మ అర్థ శాస్త్రం

ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ వైయక్తక యూనిట్లకు ఏమి జరుగుతుందో సూక్ష్మ అర్థ శాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది. ఇది ఉత్పత్తి సంస్థలు, కుటుంబాలు, వస్తుసేవలను గురించే పరిశీలన జరుపుతుంది. వివిధ వస్తువుల ధరలు ఎట్లా నిర్ణయమవుతాయని కూడా వివరిస్తుంది. అట్లాగే వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల ఆదాయం ఎట్లా నిర్ణయమవుతుందో కూడా పరిశీలిస్తుంది. అంతే కాకుండా, ఒక్కొక్క వస్తువుకున్న మార్కెట్ పరిస్థితులను గురించి, ఉత్పత్తిదారుల, వినియోగదారుల ప్రవర్తన తీరు తెన్నులను గురించి మాత్రమే చర్చిస్తుంది. చిన్న చిన్న మార్కెట్ల మధ్య ఉన్న పరస్పర పూరక, స్పర్ధ సంబంధాలను, పరస్పరం ఆధారపడటాన్ని ఈ శాస్త్రం గుర్తిస్తుంది. భూతర్ధంలో నుంచి చూపినప్పుడు చిన్న చిన్న వస్తువులు కూడా పెద్దవిగా చూడగలిగినట్లు

సూక్ష్మ అర్థిక సిద్ధాంతంలో కూడా వినియోగదారుని ప్రవర్తన, సంస్థ సమతౌల్యం, ఒక మార్కెట్ లో ధం నిర్ణయం అనే వాటికి సంబంధించిన సమగ్ర రూపాన్ని చూడవచ్చు. ఈ అంశాలన్నీ మాములుగా చూసినప్పుడు మొత్తం అర్థికవ్యవస్థ కంటే స్వల్పాతి స్వల్పంగా ఉంటాయి. ఈ కారణం వల్లనే అర్థ శాస్త్రంలోని ఈ భాగాన్ని సూక్ష్మ అర్థిక సిద్ధాంతమంటారు.

3.4.2 స్థూల అర్థ శాస్త్రం

స్థూల అర్థ శాస్త్రం మొత్తం అర్థిక వ్యవస్థను పరిశీలిస్తుంది. దీనికి అర్థికవ్యవస్థ స్థూల రూపంలో సంబంధం ఉంది. అర్థికవ్యవస్థ పనిచేసే తీరు తోనే గానీ అందులోని వివిధ రకాలైన వివిధ భాగాల ప్రవర్తనతో ప్రమేయంలేదు. అర్థికవ్యవస్థ కంటటికి వర్తించే మొత్తం జాతీయాదాయం, మొత్తం ఉద్యోగిత, మొత్తం ఉత్పాదన, మొత్తం వెల్టుబడులనే ఇది పరిశీలిస్తుంది. ఈ విభాగం అర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ అంశాల స్వరూపం, ప్రవర్తనలను వాటి పరస్పర సంబంధాలను, వాటికున్న కారణాలను, వాటిలో ఏర్పడే ఒడుదుడుకులను గురించి చర్చిస్తుంది. ఈ విభాగంలో వేరు వేరు వస్తువుల ధరలను విడివిడిగా పరిశీలించకుండా దేశంలోని సాధారణ ధరల స్థాయిని పరిశీలిస్తుంది. అట్లాగే దేశంలో ఉద్యోగితా స్థాయి, మొత్తం వినియోగం, మొత్తం వెల్టుబడి మొదలైన స్థూలచలరాశులను పరిశీలిస్తుంది. ప్రపంచంలో ఏర్పడిన మహా సంక్షోభకాలంలోని జాన్ మేనార్డ్ కీన్స్ రచనలతో స్థూల అర్థిక విశ్లేషణ ప్రారంభమైంది. ఒక దేశం మొత్తం జాతీయాదాయం లేదా మొత్తం ఉద్యోగితా పరిస్థితులను చర్చించి వాటిలో ఏర్పడే ఒడుదుడుకులను పరిశీలిస్తుంది.

3.4.3 పరస్పర ఆధారత

సూక్ష్మ, స్థూల అర్థ శాస్త్రాల మధ్య ఇచ్చితమైన సరిహద్దులూ ఏదీ లేదు. ఈ రెండూ కూడా పరస్పరం ఆధారపడేవి, పరస్పరం సంబంధం ఉన్నటువంటివి. ఎందుకంటే విడివిడి భాగాలు మొత్తం పై ప్రభావం చూపినట్లు మొత్తం యొక్క ప్రభావం విడివిడి భాగాలపై ఉంటుంది. స్థూల చలరాశుల్లో కలిగే మార్పులు చివరికి సూక్ష్మ చలరాశుల్లోకూడా మార్పులు కలిగిస్తాయి. వైయక్తిక ఉత్పాదన, ఆదాయం, ఉద్యోగితలలో మార్పులు జాతీయోత్పాదన, ఆదాయ, ఉద్యోగితలలో మార్పులు ఏర్పడడానికి దారి తీస్తాయి. ఇక్కడ మొత్తంలోని భాగాలు కూడా ఉన్నాయనే విషయం గుర్తుంచుకోవాలి, అందువల్లనే సమగ్ర సిద్ధాంతం సూక్ష్మ, స్థూల విశ్లేషణ పద్ధతులను సమన్వయపరచి ఒక సమగ్ర విశ్లేషణ పద్ధతిని రూపొందించాలి. ఈ రెండు విశ్లేషణ పద్ధతులూ పరస్పర పూరకాలు అనే విషయం గుర్తించాలి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

6. సూక్ష్మ అర్థిక విశ్లేషణ అనగావేమి?
7. స్థూల అర్థిక విశ్లేషణ అధ్యయనాంశాలను తెలుపుము?

3.5 పాక్షిక సమతౌల్యం - సమగ్ర సమతౌల్యం

సమతౌల్యమనే భావనను భౌతిక శాస్త్రం నుంచి అర్థశాస్త్రానికి దిగుమతి చేసుకోవడం జరిగింది. ఒక్కొక్కప్పుడు అర్థిక విశ్లేషణను సమతౌల్య విశ్లేషణ అనేటంత మౌలిక భావన అయింది. సమతౌల్యమంటే సమస్థితిలో ఉండటం లేదా విరామస్థితిలో ఉండటమని అర్థం. అర్థ శాస్త్రంలో సమతౌల్యాన్ని గురించి ప్రస్తావిస్తున్నప్పుడు ఏ విధమైన చలనంలేని పరిస్థితిని గురించి చెబుతున్నట్లు భావించకూడదు. నిజానికి అర్థిక వ్యవస్థలో ఏ విధమైన చలనం లేకుంటే అది కుప్పకూలుతుంది. ఒక అర్థిక యూనిట్ చలనస్థితిలో

ఉన్నప్పటికీ అది సమతౌల్య స్థితిలోనే ఉండవచ్చు. సమతౌల్యం అన్నప్పుడు చలనం రేటులో మార్పు లేకుండా ఉండటం అనే భావం. ఉదాహరణకు, ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థలో కొన్ని వస్తువులను కొంత పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చేసి వినియోగించడం జరుగుతుంది. ఇట్లా జరగడాన్ని చలనమున్నదనడానికి నిదర్శనంగా చెప్పవచ్చు కానీ, ఉత్పత్తి, వినియోగం రేటులో మార్పులు లేకుండా ఉండటమనేది మనకు ముఖ్యమైన విషయం. ఉత్పత్తి, వినియోగాలు నిలకడగా ఉన్నంతకాలం ఆ వ్యవస్థ సమతౌల్యస్థితిలో ఉంటుంది. ఒక వినియోగదారు తన దగ్గరున్న ఆదాయంతో వివిధ రకాల వస్తువులను కొని గరిష్ట స్థాయిలో సంతృప్తి పొందగలిగినప్పుడు ఆతడు సమతౌల్యస్థితిలో ఉన్నట్లు చెప్పవచ్చు. ఈ రకమైన సమతౌల్య స్థితి పొందిన తరువాత ఆస్థితిలోనే ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఎందుకంటే తనదగ్గరున్న వనరులను వస్తుసేవం కొనుగోలు కోసం ఇంకే విధంగా కేటాయించినప్పటికీ వాటి వల్ల తాను పొందే సంతృప్తి తగ్గుతుందని భావిస్తాడు. ఇదే విధంగా ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ గరిష్ట స్థాయిలో లాభాలను ఆర్జిస్తున్నప్పుడే సమతౌల్య స్థితి చేరుకొంటుంది. ఈ పరిస్థితుల నుంచి మారడానికి ఇష్టపడదు. కారణం ఈ స్థితిలోనే ఆ సంస్థ గరిష్ట లాభాలు ఆర్జించగలుగుతుంది. అట్లాగే ఒక పరిశ్రమ కూడా సమతౌల్యస్థితి పొందిన తరువాత ఆ పరిశ్రమ పరిమాణాన్ని మార్చడానికి ప్రయత్నించదు. సమతౌల్యస్థితిలో రెండు రకాలున్నాయి. అవి:

- (1) పాక్షిక సమతౌల్యం
- (2) సమగ్ర సమతౌల్యం

3.5.1 పాక్షిక సమతౌల్యం

ఆల్ఫ్రెడ్ మార్షల్ ఈ విశ్లేషణ పద్ధతిని బాగా ప్రచారంలోకి తెచ్చారు. ఈ పద్ధతిలో ప్రత్యేక పరిశీలన కోసం ఒక నిర్దిష్ట కార్యక్రమాన్ని ఇతర కార్యక్రమాల నుంచి వేరు చేయడం జరిగింది. ఆర్థిక వ్యవస్థలో జరిగే అన్ని కార్యకలాపాలు పర్పూరం ఆధారపడి ఉన్నప్పటికీ విశ్లేషణ నిమిత్తం పై విధంగా చేయడం జరుగుతుంది. అంటే గణనమైన పరిశీలన కోసం ఇట్లా చేయడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు, ఒక వినియోగదారుని, ఒక ఉత్పత్తిదారుని, ఒక ఉత్పత్తి కారకం, గుత్తాధిపత్యం ఉన్న మార్కెట్ ప్రవర్తన తీరును ప్రత్యేకించి చూపటం జరుగుతుంది. ఇట్లా చేస్తున్నప్పుడు మార్కెట్ లోని ఒకే ఒక అంశం మార్పు చెందుతూ ఉంటుందని మిగతా అన్నీ నిలకడగా ఉంటాయనీ ప్రమేయం చేయడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు, ఒక వస్తువుకున్న డిమాండ్, ధరకు ఉన్న సంబంధాన్ని చర్చిస్తున్నప్పుడు ఒక వస్తువుకున్న ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు, ఆ వస్తువు వినియోగదారుని ఆదాయం అభిరుచులలో ఎటువంటి మార్పులూ లేకుండా నిలకడగా ఉంటాయని ఊహించడం జరుగుతుంది. అట్లాగే ఉత్పత్తి ఫలం విశ్లేషణలో కూడా మొత్తం ఉత్పత్తి, శ్రమ, మూలధనాలపై ఆధారపడుతున్నప్పటికీ ఉత్పత్తి పెరుగుదలను విశ్లేషిస్తున్నప్పుడు మూలధనరాశిని స్థిరంగా ఉంచి శ్రమపాలును చలరాశిగా తీసుకోవడం జరుగుతుంది. ఇతర అంశాలలో మార్పులేవీ ఉండవు అని ఊహించడానికి కారణం, ఇట్లా చేయకపోతే సమస్యను విశ్లేషించడం చాలా కష్టమవుతుందనే కానీ ఈ విశ్లేషణ కూడా కేవలం ఒకటి రెండు చలరాశులను తీసుకొంటుందని, చాలా సంకుచితమైనది, అవాస్తవమైనదని విమర్శించడం జరిగింది.

3.5.2 సమగ్ర సమతౌల్యం

లేసేనియా స్కూల్ కి చెందిన వాల్టర్ సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేష ప్రతిపాదకులలో ప్రముఖులు. ఈ పద్ధతి మొత్తం వ్యవస్థను పరిశీలిస్తుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థలోని మొత్తం ధరల వ్యవస్థ, అన్ని వస్తుసేవల ఉత్పత్తులను పరిగణనలోకి తీసుకొంటుంది.

ఒక ఆర్థిక చలంకం మారినప్పుడు అదే కాలంలో ఇతర చలంకాలు మారతాయనే విషయాన్ని ఈ సమగ్ర విశ్లేషణ రుజువుచేస్తుంది. ఉదాహరణకు, వెన్న ధర పెంచినారనుకొందాం. పాక్షిక విశ్లేషణ దృష్టిలో

మాస్తే ఇటువంటి పరిస్థితులలో వెన్న కొనుగోలు తగ్గుతుంది. ఇంతలో ఈ సమస్య ముగుస్తుంది. కానీ వెన్నకున్న డిమాండ్ను ప్రభావితం చేసే ఇతర అంశాలను కూడా పరిగణించిప్పుడు చైన వేర్కొన్న ఫలితంకలగవచ్చు. కలగకపోవచ్చు. వెన్న ధర పెరిగినప్పుడు దాని ప్రత్యామ్నాయమైన మార్గరెన్ డిమాండ్ పెరుగుతుంది. దీని వల్ల దాని ధర కూడాపెరుగుతుంది. వెన్నకు పూరక వస్తువులైన రొట్టె, జామ్లం డిమాండ్ల పరిమాణం తగ్గుతుంది. ఫలితంగా వాటి ధరలు పడిపోతాయి. వెన్న, రొట్టె మీద తక్కువ ఖర్చు పెట్టినప్పుడు బట్టల మీద వెట్టే ఖర్చు ఎక్కువ చేయడానికి అవకాశముంది. వస్త్రాలను ఉత్పత్తి చేసేవారు క్షీణవ్యయ సూత్రం వాటిస్తున్నప్పుడు బట్టల ధర పడిపోవడం, దాని మూలంగా దానికి డిమాండ్ పెరగడం జరుగుతుంది. వినియోగ వస్తురంగంలో ఏర్పడే ఇటువంటి మార్పుల వల్ల ఉత్పత్తి వస్తురంగంలో ఉత్పత్తి కారకాల మార్పుకు దారి తీస్తాయి. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో రొట్టె, వెన్న తయారు చేసే పరిశ్రమల నుంచి శ్రమ, మూలధనాలను తీసి వస్త్ర పరిశ్రమకు బదిలీ చేయడం జరుగుతుంది. దీని ఫలితంగా పత్తికున్న డిమాండ్ లో మార్పు వస్తుంది. ఆహారధాన్యాలు వండించే బదులు పత్తి వండించడానికి భూమిని ఎక్కువగా వినియోగించడం జరుగుతుంది. వీలన్నిటి ఫలితంగా ఉత్పత్తి కారకాల ఆదాయంలోను, వాటి డిమాండ్ తీరులోను మార్పులొస్తాయి. దీని వల్ల వినియోగ వస్తు సేవకులకున్న డిమాండ్లో మార్పులు జరిగి వాటి ధరలలో మార్పులు కలిగిస్తాయి. ఈ విధంగా సమగ్ర విశ్లేషణ ఆర్థికవ్యవస్థ అంతటికే సంబంధించిన మౌలిక ధర, ఉత్పత్తుల సమగ్ర స్వరూపాన్ని, సంబంధాన్ని వివరిస్తుంది. అన్ని వస్తువుల ధరల మధ్య ఉన్న పరస్పర ఆధారత ఆధారంగా మార్కెట్ ధర నిర్ణయాన్ని గణిత శాస్త్ర రూపంగా నిర్ధారించవచ్చు.

సమగ్ర విశ్లేషణ సహాయంతో ఆర్థిక వ్యవస్థ సమగ్ర రూపాన్ని చూడగలిగితే, షాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ వల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థలోని కొంత భాగాన్ని మాత్రమే చూడగలుగుతాం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

8. షాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ నుండి మీరేమి నేర్చుకొన్నారు?
9. సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణను వివరించండి?

3.6 నిశ్చల, చలన విశ్లేషణలు

సమాజ శాస్త్రాల రంగంలో నిశ్చల, చలన భావానను మొట్ట మొదట ప్రవేశ పెట్టిన వారు ప్రఖ్యాత సమాజ శాస్త్ర వేత్త అయిన అగ్స్టకోమ్. ఈ భావనలను అర్థ శాస్త్రంలో ఉపయోగించిన భ్యాతి జాన్ స్టూవర్ట్ మిల్ కు దక్కుతుంది. బౌతిక శాస్త్రంలో వీటికున్న అర్థానికీ, అర్థశాస్త్రంలో ఉన్న అర్థానికీ తేడా ఉంది.

3.6.1 నిశ్చల అర్థ శాస్త్రం

బౌతిక శాస్త్రాలలోని నిశ్చలత అనేది విరామస్థితిని లేదా ఏ చలనమూ లేని స్థితిని సూచిస్తుంది. కానీ అర్థ శాస్త్రంలో ఈ భావన ఆర్థికవ్యవస్థలోని చలనరహిత పరిస్థితిని సూచించదు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో కొంత చలనం ఉండనే ఉంటుంది. కానీ ఇది నిలకడగాను, క్రమబద్ధంగాను, సరళంగాను, నిర్దిష్టంగాను ఉంటుంది. ఇందులో హఠాత్తుగా కలిగే ఒడుదుడుకులుండవు. నిశ్చల సంబంధాలు అన్నప్పుడు ఒక నిర్దిష్టకాలంలో కొన్ని చలనరూపాల మధ్య ఉన్న సంబంధమని అర్థం. అంటే ఈ విశ్లేషణలో కాలమనే అంశాన్ని వదలి వేయడం జరుగుతుందన్నమాట. అర్థశాస్త్రంలో నిశ్చలత అంటే నిష్క్రియ కాదు. కార్యకలాపాలు జరుగుతూనే ఉంటాయి. వాటి గమనం సరళంగాను, దినదినానికీ, సంవత్సర సంవత్సరానికి నిలకడ గాను సాగుతూ

భాగం - 1 : అర్థ శాస్త్ర స్వభావం, పరిధి

విషయక్రమం

- 1.0 అక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 1.1 అర్థశాస్త్ర పరిచయం
- 1.2 అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనాంశాలు
- 1.3 ఉత్పత్తి కారకాలు
- 1.4 అర్థ శాస్త్ర పరిశీలనా స్వభావం : ఒక శాస్త్రంగా అర్థ శాస్త్రం
- 1.5 మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలు
 - 1.5.1 ఏ వస్తువులను ఏయే పరిమాణాల్లో ఉత్పత్తి చేయడం
 - 1.5.2 ఈ వస్తువులను ఏ పద్ధతుల్లో ఉత్పత్తి చేయడం
 - 1.5.3 ఎవరి కొరకు వస్తూఉత్పత్తి చేయడం
- 1.6 అర్థశాస్త్ర పరిధి
 - 1.6.1 ఆర్థిక సిద్ధాంతం
 - 1.6.2 ఆర్థిక విధానం
- 1.7 మూల్య నిర్ధారణ - వనరుల కేటాయింపు
- 1.8 సారాంశం
- 1.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 1.10 నమూనా ప్రశ్నా పత్రాలు

1.0 అక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

అర్థశాస్త్ర అధ్యయనం అంశాలనూ, దాని పరిధిని తెలుసుకోవడానికి ఈ భాగం మీకు దోహద పడుతుంది.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత మీరు కింది విషయాలను వివరించే స్థితిలో ఉండాలి.

- అర్థ శాస్త్రం అంటే ఏమిటి ?
- మౌలిక ఆర్థిక సమస్యలు,
- ఆర్థిక సిద్ధాంతం, ఆర్థిక విధానాల మధ్య భేదం.

1.1 అర్థ శాస్త్రం - పరిచయం

ఈ శాస్త్రం ఏమిటి ? ఇది ఏవి విషయాలను పరిశీలిస్తుంది? అనేది ఏదైనా ఒక అంశాన్ని అధ్యయనం చేస్తున్న విద్యార్థి అడిగే మౌలికమైన ప్రశ్నలు. శాస్త్రాధ్యయనం మొదట్లోనే ఆ శాస్త్ర నిర్వచనం ఇచ్చినట్లయితే విద్యార్థి శాస్త్రాన్ని పూర్తిగా అవగాహన చేసుకోలేడు. శాస్త్రాన్ని పూర్తిగా చదివిన తరువాతనే దాని నిర్వచనం ఇవ్వడం సాధ్యమవుతుంది. అట్లాంటప్పుడే శాస్త్ర విషయం స్పష్టంగా బోధపడుతుంది. మనసులో నిలిచిపోతుంది.

1.2 అర్థ శాస్త్ర అధ్యయనాలు

ఒకరికి కావలసిన అన్నీ అభివృద్ధి పోవడం ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయమేమీ కాదు. కానీ ఇదే అర్థ శాస్త్రం మొదటి పాఠం. వస్తువులు కొరతగా ఉండటం, కోరికలు అసంఖ్యాకంగా ఉండటం, వాటిని తీర్చుకోవడానికి పరిమితంగా ఉన్న వనరులను ఎంపిక చేసుకోవడం జరుగుతూ ఉంటుంది.

ఒక ఉదాహరణ తీసుకొని అర్థ శాస్త్ర స్థూల రూపాన్ని ఇట్లా తెలపవచ్చు. జాన్ ఒక కాలేజీ విద్యార్థి. అతని ఖర్చుల కోసం అతని తండ్రి ప్రతి నెల రూ. 100/- ఇస్తుంటాడు. ఈ పరిమితమైన మొత్తంతోనే అతను తన అవసరాలన్నీ తీర్చుకోవాలి. గదికి చెల్లించాల్సిన అద్దె, బ్యూషన్ ఫీజు, క్యాంపస్ లో ఖర్చులు, చాకలి ఖర్చు మొదలైన వాటిని ఈ పరిమితంగా ఉన్న మొత్తం నుంచే ఖర్చు చేసుకోవాలి. ఈ ఖర్చులే కాక అతను అప్పుడప్పుడు సినీమాలకు వెళ్ళాలనుకోవచ్చు, స్నేహితులతో కలిసి హోటళ్ళలో తినాలనుకోవచ్చు. కావలసిన పుస్తకాలు, కాగితాలు కొనాలనుకోవచ్చు. నిజానికి అతను ఎన్నో కొనాలని, ఎన్నో పనులు చెయ్యాలని అనుకుంటాడు. కానీ అతని చేతిలో ఉన్న డబ్బు చాలా పరిమితంగా ఉంటుంది. కోరికలు మాత్రం అపరిమితంగా ఉంటాయి. ఇట్లాంటి పరిస్థితులలో మనకు అర్థ శాస్త్రం సహాయ పడుతుంది.

అర్థ శాస్త్రం తన వద్ద పరిమితంగా ఉన్న వనరులతో అపరిమితంగా ఉన్న కోరికలను తీర్చుకోవడానికి ఒక వ్యక్తి ఎట్లా ప్రయత్నిస్తాడో తెలియ జేస్తుంది. ఇంకో విధంగా చెప్పాలంటే కొరతగా ఉన్న వనరులను అపరిమితంగా ఉన్న కోరికలను సంతృప్తి పరచుకోవడానికి ఉపయోగించాలి అనేదాన్ని వివరిస్తుంది. ఇట్లాంటి సందర్భంలోనే ఎంపిక సమస్య ప్రారంభమవుతుంది. ఎంపిక సమస్య కొరత వల్ల ఏర్పడుతుంది. మానవజాతి చరిత్ర సమస్తం ఈ కొరత నెదుర్కొనడానికి జరిపిన పోరాట చరిత్రగానే పేర్కొనవచ్చు.

అర్థ శాస్త్రం కొరత సమస్యను పరిశీలించి ఎంపికను ఎట్లా చేయాలో తెలుపుతుంది. ఎంపిక చేస్తున్న ప్రతిసారీ దేన్ని పోగొట్టుకుంటున్నాడు, దేన్ని పొందుతున్నాడు అనే అంశాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ శాస్త్రం సహాయపడుతుంది. కొరత అనేది సర్వత్రా వ్యాపించి ఉండేదే కాబట్టి మేధావులు ఈ సమస్య గురించి ఎక్కువగా ఆలోచించారు. ఈ ఆలోచనా ఫలితమే అర్థ శాస్త్రం. అందువల్లనే అర్థ శాస్త్రమంటే పరస్పరం పోటీ పడుతున్న, ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలన్న లక్ష్యాల మధ్య కొరతగా ఉన్న వనరుల కేటాయింపునకు సంబంధించిన అధ్యయనం అని అన్నారు. మామూలు మాటల్లో చెప్పాలంటే మన దగ్గరున్న దాంతో మనకు కావలసిన దాన్ని పొందడానికి సంబంధించిన అధ్యయనమే అర్థ శాస్త్ర మనవచ్చు. ఎంపిక అనేది శూన్యంలో జరగదు. ఎంపిక ఒక సంస్కృతి, సమాజం అంతర్భాగంగా ఉంటుంది. ఈ కారణంవల్లే దేన్ని ఎంపిక చేసుకోవాలి అనే దానికి కొన్ని పరిమితులు ఏర్పడతాయి. కాలం, ద్రవ్యం, నియమాలు, ఆచార వ్యవహారాలు నిర్ణయించిన పరిధిలోనే ఒక వ్యక్తి నిర్ణయాలు చేయడం జరుగుతూ ఉంటుంది. ఈ పరిమితులకు లోబడే కొరతగా ఉన్న వనరులను అధికసంతృప్తి లభించే విధంగా ఎట్లా కేటాయింపాలో తెలియ జేసేది అర్థశాస్త్రం.

పరిమితంగా ఉన్న వనరులలో అధిక సంతృప్తి పొందే విషయంలో వ్యక్తుల ప్రవర్తనా తీరును పరిశీలించడం అర్థ శాస్త్ర అధ్యయన లక్ష్యంగా ఉండడానికి తోడు, ఆదాయస్థాయి, ఉద్యోగితా పరిస్థితులలో ఏర్పడే ఒడుదుడుకులను కూడా పరిశీలించే శాస్త్రంగా దీన్ని ఆధునిక కాలంలో పరిగణిస్తున్నారు. ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని పెంపొందించడం ఈ శాస్త్ర అధ్యయన లక్ష్యంగా ఉన్నట్లు దీన్ని బట్టి స్పష్టమవుతుంది. అంతేకాక, అల్పాభివృద్ధి దశలో ఉన్న ఆర్థిక వ్యవస్థల ఆర్థిక వృద్ధి, అభివృద్ధులను కూడా అధ్యయనం చేయడం ఈ శాస్త్ర లక్ష్యంగా భావించడం జరుగుతూ ఉంది. ఈ మధ్యకాలంలో ఈ శాస్త్ర విషయాలకు ఆదాయ, ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాలను కొత్తగా వేర్చిన అంశాలుగా ఉండటాన్ని స్పష్టంగా చూడవచ్చు. అంటే అర్థ శాస్త్ర పరిధి నానాటికీ విస్తృతమవుతూ

ఉంటాయని అర్థం. నిశ్చల విశ్లేషణకు, విరామస్థితిలో సంబంధం ఉందని హార్డీ భావించాడు. కానీ ఈ విరామస్థితి కేవలం విప్రీయ స్థితి కాక నికర పెట్టుబడి కొరవడిన స్థితి మాత్రమేనని అతడు వివరించాడు. కార్ల్ మార్క్స్ దృష్టిలో నిశ్చల స్థితిలో 5 ప్రధానమైన మార్పులు గోచరించవు. అవి: మూలధనం సస్టెయిన్, ఉత్పత్తి పద్ధతి, జనాభా పరిమాణం, ప్రజల కోరికలు, వ్యాపార వ్యవస్థయాపం, నిశ్చలస్థితి క్రియాశీలమైనది. కానీ ఇది ఏ మార్పుకు లోనుకాని ప్రక్రియ. ఒక రైలు ఒక స్టేషన్ లో ఆగి అదే నిశ్చల స్థితిలో ఉండటంతో దీన్ని పోల్చవచ్చు. ఈ విధమైన నిశ్చల లేదా స్తబ్ధస్థితి అధ్యయనమే నిశ్చల అర్థశాస్త్ర అధ్యయనాంశం. చేంబర్లీన్ ప్రతిపాదించిన "ఏకస్వామ్యస్వర్గ", శ్రీమతి జోన్ రాబిన్సన్ ప్రవేశ పెట్టిన "అసంపూర్ణ స్వర్గ" ప్రతిపాదనలు చలన ఆర్థిక విశ్లేషణలో చేసిన ప్రక్రియా విశేషాలకు నిదర్శనాలు.

ఉత్పాదన ధర నిర్ణయానికి సంబంధించిన సిద్ధాంతం నిశ్చల విశ్లేషణకు ఒక చక్కని ఉదాహరణ. ఇక్కడ ఒక వస్తువు ధరను నిర్ణయించే అంశాలు, ఆ కాలంలో ఆవస్తువు కున్న డిమాండ్, సస్టెయిన్ శక్తులైనవి తెలియ జేస్తాయి. ఈ విశ్లేషణలో కాలం అనే అంశాన్ని ప్రవేశ పెట్టగానే అది నిశ్చల విశ్లేషణ కాకుండా పోతుంది.

3.6.2 చలన అర్థ శాస్త్రం

చలన అర్థశాస్త్రం, నిశ్చల అర్థ శాస్త్రానికి పూర్తిగా బిన్నమైంది. ఇది కాలానుగతంగా కలిగే మార్పులను అధ్యయనం చేస్తుంది. ఉత్పాదన రేట్లు మారుతున్న పరిస్థితులను వివరించేది చలన అర్థ శాస్త్రమని హార్డీ భావించాడు. మిక్స్ చలన అర్థ శాస్త్రాన్ని ఈ విధంగా నిర్వచించాడు: ప్రతి పరిణామానికి కాలాన్ని నిర్ధారించాల్సిన అవసరమున్న ఆర్థిక సిద్ధాంత భాగమే చలన ఆర్థిక విశ్లేషణ. కాలాన్ని నిర్ధారించడం అంత అవసరం కాదని భావించిన హార్డీ, హిక్స్ లో ఏకీభవించలేదు. కానీ వివిధ కాలాల్లోని వివిధ ఆర్థిక చలాంకాలు, విధుల పరంగా చరస్పృశ సన్నిహితాలైన అంశాలనేది చలన అర్థ శాస్త్రం సారాంశం. ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక చలాంకంలోని మార్పుల ప్రభావం వేరే చలాంకాలపై పడుతూ ఉంటుంది. అంతేకాక కొన్ని చలాంకాలు వేరే చలాంకాల వృద్ధిపై అధారపడుతూ ఉంటాయి. రాగ్నోర్ ఫీప్ చెప్పినట్లు మనం ఒక నిర్దిష్ట కాల పరిమాణాలనే కాక వాటి సంబంధాలను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. అంతేకాక వివిధ కాలాలలో కొన్ని చాలా రకాల పరిమాణాలను కూడా పరిగణించాల్సి ఉంటుంది. భవిష్యత్ సూచనలు చేయడమే చలన అర్థ శాస్త్ర సారాంశమని బౌమర్ భావించాడు. అంటే, ఒక సంఘటనను పూర్వ సంఘటనతో సమన్వయించడం మన్నమాట. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే చలన అర్థ శాస్త్రం అంటే పనిచేస్తున్న ఆర్థిక వ్యవస్థ నంతటివీ అధ్యయనం చేయడమన్నమాట. ఈ సందర్భంలోనే ఆర్థిక వేత్తలు తులనాత్మక నిశ్చలత అనే పదాన్ని కూడా వాడుతుంటారు. ఇది నిర్దేశించిన రెండు కాలాలలోని ఆర్థిక వ్యవస్థ స్థితిగతులను పరిశీలిస్తుంది. ఉదాహరణకు, నిరుద్యోగిత ఉంటూ కూడా వ్యవస్థ సమతౌల్య స్థితిలో ఉండవచ్చు. ఈ వ్యవస్థ సంపూర్ణోద్యోగితా స్థితి చేరుకొన్నప్పుడు పైన తెలిపిన రెండు రకాల పరిస్థితులను సరిపోల్చి అధ్యయనం చేయడమనేది ఈ తులనాత్మక నిశ్చల విశ్లేషణ పరిశీలనాంశం.

3.6.3 నిశ్చల, చలన విశ్లేషణల మధ్య భేదాలు

1. నిశ్చల అర్థ శాస్త్రం ఒకే కాలానికి సంబంధించిన ఆర్థిక చలాంకాల మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని పరిశీలిస్తుంది. విభిన్న కాలాలకు సంబంధించిన ఆర్థిక చలాంకాల మధ్య ఉన్న సంబంధాలను చలన అర్థ శాస్త్రం అధ్యయనం చేస్తుంది.
2. నిశ్చల పద్ధతిలో చలనముంటుండే కానీ ఆర్థిక దృగ్విషయాలలో మార్పు ఉండదు. కానీ చలన స్థితిలో చాలికాంశాలే మారుతూ ఉంటాయి.
3. సమతౌల్య బిందువు చుట్టూ ఉండే కదలికలను నిశ్చల అర్థ శాస్త్రం అధ్యయనం చేస్తుంది. కానీ చలన అర్థ శాస్త్రం ఒక సమతౌల్యస్థితి నుంచి ఇంకొక సమతౌల్య స్థితికి కదిలే పద్ధతిని పరిశీలిస్తుంది.

అర్థ శాస్త్రానికి పై రెండు తరహాల విశ్లేషణ పద్ధతుల అవసరముంది చలన విశ్లేషణ పద్ధతి ద్వారా మాత్రమే పరిష్కరించే వీలున్న కొన్ని ఆర్థిక సమస్యలున్నాయి. అట్లాగే కొన్ని సమస్యలను నిశ్చల విశ్లేషణ సాధారణ ఉపకరణాల సహాయంతోనే పరిష్కరించడం సాధ్యమవుతాయి.

3.7 సారాంశం

మీరు అర్థ శాస్త్రాన్ని ఒక శాస్త్రంగా, ముఖ్యంగా ఒక సమాజ శాస్త్రంగా, ఇంతకు ముందు భాగంలో చదివారు. ప్రతి శాస్త్రం దాని కంటూ ఒక దృక్పథాన్ని, పద్ధతిని కలిగి ఉంటుంది. అదే విధంగా అర్థ శాస్త్రం ఒక దృక్పథాన్ని కలిగి ఉంది. సంప్రదాయ, నవ్య సంప్రదాయ అర్థ శాస్త్రజ్ఞులు ఆగమన పద్ధతిని వాడారు. ఈ పద్ధతిలో కొన్ని ప్రమేయాలను ఆధారంగా చేసుకొని, సామాన్య విషయాలనుండి నిర్ణయాలు చేస్తారు. ఇక నిగమన పద్ధతిని చారిత్రక వాదానికి చెందిన అర్థ శాస్త్ర వేత్తలు ఉపయోగించారు. ఈ పద్ధతి ప్రకారం నిర్దిష్ట విషయం నుండి సామాన్య విషయాలను పరిశీలనను కొనసాగిస్తారు. నిగమన విశ్లేషణలో ప్రయోగ పద్ధతి కన్న గణాంక పద్ధతికి విస్తృత పరిధి ఉంది.

ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న ఆర్థిక వ్యవస్థ నిర్వహణ ఏ విధంగా ఉందో అధ్యయనం చేసేదే ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రం. వాస్తవ ప్రపంచ పరిశీలనను అంటే ఉన్న పరిస్థితి ఏమిటి అనే దానిని ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రం చర్చిస్తుంది. ఆ విధంగా కాకుండా పరిస్థితులు ఏ విధంగా ఉండాలి అనే విషయాన్ని నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది. విలువల పట్ల గల దృక్పథంపై ఇది ఆధారపడి ఉంది.

అర్థ శాస్త్ర వేత్తలు ఆర్థిక విశ్లేషణను రెండు శాఖలుగా విభజించారు. ఆర్థిక కార్యకలాపాల వైయక్తిక అంశాలను సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ వివరిస్తుంది. ఉత్పత్తి సంస్థనుగాని, వినియోగదారునిగాని, వస్తువు ధరలనుగాని అది ఒక యూనిట్ గా గుర్తించి చర్చిస్తుంది. ఇక ఆర్థిక వ్యవస్థను సమగ్ర అంశంగా భావించి స్థూల అర్థ శాస్త్రం విశ్లేషణ జరుపుతుంది. జాతీయాదాయం, మొత్తం వినియోగం, మొత్తం సాదుపు, ఉద్యోగిత మొదలగు ఆర్థిక వ్యవస్థ కంటకు వర్తించే అంశాలను పరిశీలిస్తుందే గాని వాటి విడివిడి భాగాలను చర్చించదు.

రెండు కారకాల మధ్య గల సంబంధాన్ని పాక్షిక సమతౌల్యం విశ్లేషిస్తుంది. ఇక్కడ ఇతర కారకాలు స్థిరంగా, మారకుండా ఉంటాయనే ప్రమేయాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని రెండు కారకాల మధ్య విలువంటే సంబంధం ఉందో పరిశీలిస్తారు. ఆ విధంగా కాకుండా, మొత్తం వ్యవస్థపై పరిశీలన జరిపేదే సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ. ధరలనుగాని, ఉత్పత్తులనుగాని, ఉద్యోగితనుగాని లేదా వ్యవస్థనుగాని ప్రభావితంచేసే అన్ని అంశాలను, చలంకాలను పరగణనలోకి తీసుకొని అధ్యయనం చేస్తుంది. ఒక కారకం మారితే దాని ఫలితంగా ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఇతర కారకాలు మారతాయని ఈ విశ్లేషణ భావిస్తుంది.

ఒక నిర్దిష్ట కాలంలోని పరిస్థితిని నిశ్చల అర్థ శాస్త్రం విశ్లేషించగా, కాలానుగతంగా కలిగే మార్పులను చలన అర్థ శాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది.

-- డా. ఎన్ లింగమూర్తి

3.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory.
2. H. S. Agarwal : Principles of Economics / Micro Economics
3. తెలుగు అకాడమి : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ.

3.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I కింది వాటికి 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. ఆగమన, నిగమన పద్ధతులంటే ఏమిటి ? వాటి మధ్యగల భేదాన్ని తెలియ జేయండి.
2. సూక్ష్మ, స్థూల అర్థ శాస్త్రాల మధ్యగల సంబంధాన్ని వివరించండి ?
3. సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ కన్న పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ మెరుగైన దని భావిస్తారా ? వివరించండి.

II కింది వాటికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. ప్రతిపాదనాత్మక అర్థ శాస్త్రం అంటే ఏమిటి ? అది ఏమి చర్చిస్తుంది ?
2. నిర్దేశాత్మక అర్థ శాస్త్రాలమధ్య భేదాన్ని వివరించండి.
3. నిశ్చల, చలన అర్థ శాస్త్రాల మధ్య భేదాన్ని వివరించండి.
4. నిగమన ఆర్థిక విశ్లేషణలో గల రెండు దృక్పథాలను వివరించండి.
5. నిగమన పద్ధతిలో గల ప్రయోజనాలను, లోపాలను తెలపండి.

BRAOU

BRAOU

ఖండం - II

'వినియోగదారుని ప్రవర్తనా సిద్ధాంతం' అను ఖండం ప్రయోజన విశ్లేషణను అందులో ఆర్డినల్, కార్డినల్ పద్ధతులను, క్షీణోపాంత ప్రయోజనం, ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణలను, డిమాండ్ సిద్ధాంతాన్ని, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని వివరిస్తుంది.

ఈ ఖండంలో 4 భాగాలు ఉన్నాయి. అవి :

భాగం - 4 : ప్రయోజన విశ్లేషణ

భాగం - 5 : ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ

భాగం - 6 : డిమాండ్ సిద్ధాంతం

భాగం - 7 : డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం.

BRAOU

భాగం - 4 : ప్రయోజన విశ్లేషణ

విషయక్రమం

- 4.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 4.1 పరిచయం
- 4.2 ప్రయోజన విశ్లేషణకు సంబంధించిన దృక్పథాలు
- 4.3 కార్టినర్ ప్రయోజన సిద్ధాంతం
 - 4.3.1 ప్రమేయాలు
 - 4.3.2 వినియోగదారుని సమతౌల్యం
- 4.4 క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం
 - 4.4.1 పటం ద్వారా వివరణ
 - 4.4.2 ప్రమేయాలు
 - 4.4.3 పరిమితులు లేదా మినహాయింపులు
 - 4.4.4 ప్రాముఖ్యత
- 4.5 సమోపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంతం
 - 4.5.1 పటాలద్వారా వివరణ
 - 4.5.2 పరిమితులు
- 4.6 వినియోగదారు మిగులు
 - 4.6.1 పటం ద్వారా వివరణ
 - 4.6.2 విమర్శ
- 4.7 సారాంశం
- 4.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 4.9 సమానా పరీక్షా ప్రశ్నలు

4.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ప్రయోజన విశ్లేషణకు సంబంధించిన దృక్పథాలను చర్చించి, క్షీణోపాంత ప్రయోజక సూత్రాన్ని, ప్రతి స్థాపన సూత్రాన్ని, వినియోగదారు మిగులు భావనను పరిశీలించడం ఈ భాగం లక్ష్యంగా తెలుపవచ్చు.

ఈ సారాన్ని చదివిన తర్వాత, మీకు కార్టినర్ ప్రయోజన విశ్లేషణకు చెందిన కొన్ని సూత్రాలపై అవగాహన కలుగుతుంది. ముఖ్యంగా

- కార్టినర్ ఆర్టినర్ ప్రయోజన విశ్లేషణల మధ్యగల తారతమ్యాన్ని వివరించవచ్చు.
- క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని, దాని పరిమితులను వివరించవచ్చు.
- సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రంపై అవగాహన పొందవచ్చు.
- వినియోగదారు మిగులు భావనను గుర్తించవచ్చు.

4.1 పరిచయం

వస్తు సేవలను వినియోగించడం ద్వారా వినియోగదారులు తమ కోరికలను తీర్చుకొంటారు. "అవసరం తీర్చగల కత్తి ఉన్నది ఏదైనా వస్తువే" అని నిర్వచించవచ్చు. వస్తువుల కున్న కోరికలను తృప్తి పరచ గల కత్తిని ఆర్థిక శాస్త్ర వేత్తలు ప్రయోజనం అని అన్నారు. నిజానికి ఒక వినియోగదారు వస్తువును కొన్నప్పుడు అతడు ఆశించేది ఆ వస్తువు కాదు. ఆ వస్తువు వల్ల అతడు పొందే ప్రయోజనం కానీ వస్తువుకు అదే లక్షణం అంతర్భాగంగా ఉండదు. అట్లాంటే గుణాన్ని వినియోగదారులు ఆపాదిస్తారు. వజ్రాలు తీసుకోండి. అవి గురిక రాళ్లలాగే ఉంటాయి. కానీ కొరతగా ఉన్న వాటిని పొందడానికి మన మిచ్చే ప్రాధాన్యం వల్ల పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో (ధన స్వామ్యం ఉన్న దేశాల్లో) వాటికి అత్యంత అధికమైన విలువ అభింది. కానీ ప్రాణికి అత్యవసరమైన నీరు ఎంతో ప్రయోజన మున్న వస్తువుగా భావించాలి. ఇట్లాంటి దానికి అత్యల్పమైన ధర ఉంటుంది. మామూలుగా దీనికి అసలు ధర ఉండదు. ఈ కారణం వల్లే ఒక నిర్దిష్టమైన వస్తువు కొందరి దృష్టిలో ఎంతో ప్రయోజన కరమైంది కావచ్చు. కొందరికి అంత ప్రయోజన మున్నది కాకపోవచ్చు. అంతేకాక, ఆ వస్తువువల్ల లభించే ప్రయోజనం దాన్ని తీసుకొన్న పరిమాణాన్ని బట్టి బిన్న విధాలుగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఒకడికి ఆకలిగా ఉన్నప్పుడు బోజనం చెయ్యాలని అనుకొంటాడు. ఆ సమయంలో అతను అన్నాన్ని అత్యధిక ప్రయోజన మున్నదిగా భావిస్తాడు. అతన్నే మరోసారి బోజనం చెయ్యమన్నప్పుడు ఆకలి ఉన్నప్పుడు తిన్నంత అన్నం తినలేక పోవచ్చు. అన్నానికి మునుపటింత ప్రయోజనం తగ్గుతుంది. అంటే వినియోగిస్తున్న మొత్తాన్ని బట్టి వస్తుసేవల ప్రయోజనం మాత్రం ఉంటుందని అర్థమవుతుంది. ఈ కారణం వల్లనే సాంకేతికంగా చెప్పినప్పుడు మనం వినియోగిస్తున్న వస్తువు యొక్క ప్రతి యూనిట్ కు ప్రత్యేకత, అదే వస్తువుల ఇతర యూనిట్ లతో భేదం ఉంటుంది.

వినియోగదారు హేతువాది అని భావించడం జరుగుతుంది. వినియోగదారు తనకు అందుబాటులో ఉన్న ఆదాయం, మార్కెట్ ధరల ననుసరించి అత్యధిక సంతృప్తి పొందే విధంగా తన వ్యయాన్ని నిర్ణయించుకొంటాడు. దీన్నే సంతృప్తి గరిష్ఠీకరణ సూత్రం అంటారు. వినియోగ సిద్ధాంతంలో వినియోగదారు లందరికీ వారి వస్తు సేవల కొనుగోలు నిర్ణయానికి సంబంధించి పూర్తి సమాచారం తెలుసుననే ప్రమేయం చేయడం జరుగుతుంది. అంటే అందుబాటులో ఉన్న అన్ని రకాల వస్తువులను గురించి, వాటి ధరలు అతని ఆదాయం గురించిన పూర్తి సమాచారం అతనికి తెలుసునని భావించడం జరుగుతుంది.

4.2 ప్రయోజన నిశ్లేషణ - వివిధ దృక్పథాలు

ప్రయోజనాం తులనాత్మక పరిశీలనలో ఎదురయ్యే సమస్యలకు సంబంధించి రెండు మౌలికమైన దృక్పథాలున్నాయి. అవి 1. కార్డినలిస్ట్ దృక్పథం, 2. ఆర్డినలిస్ట్ దృక్పథం.

ప్రయోజనాన్ని కొలవచ్చునని కార్డినలిస్ట్ దృక్పథం భావిస్తుంది. ప్రయోజనాన్ని ద్రవ్యం యూనిట్ లలో కొలవచ్చునని కొందరు ఆర్థిక వేత్తలు సూచించారు. అంటే వినియోగదారు కొంత పరిమాణంలో వస్తువులను పొందడానికి కొంత పరిమాణంలో త్యాగం చేసే ద్రవ్య పరిమాణం రూపంలో దీన్ని కొలవచ్చునని వారి అభిప్రాయం. ప్రయోజనాన్ని ఆత్మాశ్రయమైన "యుటిల్"ల ప్రమాణంలో కొలవచ్చునని మరికొందరు సూచించారు. ఈ వాదాన్ని ప్రవేశ పెట్టినవారు గాసెన్ (1854), జీవన్ (1874), ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ (1890).

పై వాదనకు బిన్నంగా, దాన్ని ఇతర ప్రయోజనాలతో పోల్చ వచ్చునే గాని కొలవడానికి వీలులేదని అర్థమైంది. అర్థమైంది. వస్తువులను ఎంపిక చేసుకోవడానికి ఒక వస్తువునుంచి వినియోగదారు పొందే

ప్రయోజనం ఇంత ఉంటుందని ముందుగానే అతనికి తెలియల్సిన అవసరం లేదు. వస్తువుల వివిధ సముదాయాలపై లభించే ప్రయోజనం ఎంతెంత ఉంటుందో తెలిస్తే చాలు. అట్లా తెలిపినపుడు ఏ వస్తు సముదాయానికి ప్రాధాన్య మివ్వాలో వినియోగదారు నిర్ణయించగలడు. హెక్స్, ఆర్. డి. డి. ఎల్. ఈ వాదాన్ని బలపరిచినవారిలో ముఖ్యులు. కార్డినల్ సిద్ధాంతాల్లో ముఖ్యమైనవి ఉదాసీనత వక్రవాదం సిద్ధాంతం, ప్రకటిత ప్రాధాన్యత సిద్ధాంతాలు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. కార్డినల్ ప్రయోజన దృక్పథం అంటే ఏమిటి ?
2. అర్డినల్ ప్రయోజన దృక్పథం దేనిని గురించి తెలుపు తుంది ?

4.3 కార్డినల్ ప్రయోజన సిద్ధాంతం

4.3.1 ప్రమేయాలు

కార్డినల్ ప్రయోజన సిద్ధాంతానికి ఆధారాలైన ప్రమేయాలను కింద పేర్కొనడం జరిగింది.

- (i) హేతువాదం :- వినియోగదారు హేతుబద్ధంగా ప్రవరిస్తాడు. అంటే అతని ఆదాయ పరిమితికి లోబడి తన ప్రయోజనాన్ని గరిష్ఠం చేసుకోవడమే అతని ఉద్దేశమై ఉంటుంది.
- (ii) ప్రయోజనాన్ని కొలవవచ్చు :- ప్రతి వస్తువునుండి లభించే ప్రయోజనాన్ని కొలవబడే అత్యంత సాకార్యమైన సాధనం. ఒక యూనిట్ వస్తువును పొందడానికి వినియోగదారు చెల్లించే ద్రవ్యం యూనిట్ల రూపంలో ప్రయోజనాన్ని కొలవడం జరుగుతుంది.
- (iii) ద్రవ్యపు స్థిర ఉపాంత ప్రయోజనం :- ద్రవ్యాన్ని ప్రయోజనం కొలమానంగా తీసుకొనే యూనిట్లు నిలకడగా ఉండటం ప్రధాన లక్షణం.
- (iv) క్షీణోపాంత ప్రయోజనం :- వస్తువులను ఒకదాని తర్వాత ఒకటి ఉపయోగించినపుడు ఒక వస్తువు నుంచి పొందిన ప్రయోజనం కంటే తరువాత వస్తువులనుండి పొందిన వినియోగం తక్కువగా ఉంటుంది. ఇట్లా వినియోగించే వస్తువుల సంఖ్య పెరిగిన కొద్దీ వినియోగదారు పొందే ప్రయోజనం క్షీణిస్తూ పోతుంది.
- (v) వస్తు సముదాయం నుంచి లభించే మొత్తం ప్రయోజనం ఆ వస్తువుల పరిణామంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఒక వస్తు సముదాయంలో n వస్తువు లున్నాయని, వాటి పరిమాణాలు వరుసగా x_1, x_2, \dots, x_n అని అనుకొన్నప్పుడు ఆ సముదాయంనుండి లభించే మొత్తం ప్రయోజనం ఇట్లా ఉంటుంది.

$$U = F(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

4.3.2 వినియోగదారు సమతౌల్యం

x అనే ఒక వస్తువును తీసుకొందాం. వినియోగదారు ఆ x అనే వస్తువును కొనవచ్చు లేదా తన ఆదాయం y ని అట్టే పెట్టుకోవచ్చు. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో x వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం మార్కెట్ ధరకు (P_x)కు సమానమైనప్పుడు వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు. దీన్నే సంకేతాల రూపంలో కింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$MU_x = P_x$$

x వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం దాని ధరకంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఆ వస్తువును వినియోగదారు ఎక్కువగా కొని తన సంక్షేమాన్ని పెంచుకోవటానికి వీలుంటుంది. అట్లాగే x వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం దాని ధర కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఆ వస్తువును వినియోగదారు తక్కువ పరిణామంలో కొని తన మొత్తం సంతృప్తిని పెంచుకోవచ్చు. తన ఆదాయంలోని ఎక్కువ భాగాన్ని ఖర్చు చేయకుండా ఆట్టే పెట్టుకోవచ్చు. దీన్ని బట్టి చూస్తే $MU_x = P_x$ గా ఉన్నప్పుడే వినియోగదారు గరిష్ఠ సంతృప్తిని పొందగలడని తెలుస్తుంది.

వినియోగదారు కొనదలచుకొన్న వస్తువుల సంఖ్య ఒకటి కంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు వివిధ వస్తువుల నుండి లభించే ఉపాంత ప్రయోజనాలు ఆ వస్తువుల ధరల నిష్పత్తికి సమానమైనప్పుడు వినియోగదారు సమతౌల్యం పొందుతాడు. దీనినే సంకేతాల రూపంలో కింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y} \dots \dots \dots \frac{MU_n}{P_n}$$

ప్రతి అదనపు యూనిట్ పై ఖర్చు చేసిన ద్రవ్యం నుండి లభించే ప్రయోజనం అన్ని వస్తువులకు సమానంగా ఉండాలి. అట్లా కాకుండా వినియోగదారు ఒక వస్తువునుండి లభించే ప్రయోజనం మిగతావాటి కంటే ఎక్కువగా ఉంటే ఆ వస్తువు పైననే ఎక్కువగా వ్యయం చేసి తన సంక్షేమాన్ని పెంచుకోవడం, ఇతర వస్తువులపై వ్యయాన్ని తగ్గించడం జరుగుతుంది. ఇట్లాంటిది సమతౌల్య స్థితి చేరుకోనేదాకా జరుగుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

3. వినియోగదారుడు ఏ పరిస్థితిలో సమతౌల్యం పొందుతాడు ?
4. కార్డినల్ ప్రయోజన సిద్ధాంతపు ప్రమేయాలను తెలపండి.

4.4 క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం

వినియోగ సిద్ధాంతంలో ఇది ఒక ముఖ్యమైన సూత్రం, ఈ సూత్రం ప్రకారం ఒక వస్తువును వివిధ ప్రమాణాలలో వినియోగిస్తున్నప్పుడు మొదట వినియోగించిన ప్రమాణంనుండి లభించిన ప్రయోజనం కంటే తరువాత వాటి నుండి లభించిన ప్రయోజనం రాను రాను తగ్గుతూ ఉంటుందనేది అందరి అనుభవంలో ఉన్న విషయమే. ఒక వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం దాని పరిమాణంపై ఆధారపడి ఉంటుందే కాని పరిమాణానికి అనుపాతంగా ఉండదని ఈ సూత్రం తెలియజేస్తుంది. వినియోగదారుకు ఒక వస్తువునుండి లభించే ఉపాంత ప్రయోజనం అతని దగ్గరున్న లేదా అతడు కొన్న ఆ వస్తువు పరిమాణంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అతని దగ్గరున్న లేదా అతను కొన్న వస్తువు పరిమాణం ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు అదనపు యూనిట్ లనుండి లభించే ప్రయోజనం తక్కువగా ఉంటుంది. పై సూత్రాన్ని ఒక ఉదాహరణ సహాయంతో స్పష్టంగా వివరించవచ్చు. కింద పట్టికలో ఒక వినియోగదారు వినియోగించిన అరటి పళ్ళు, వాటివలన అతనికి లభించిన ప్రయోజన వివరాలను చూపడమయింది.

ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని ఈ కింది విధంగా నిర్వచించాడు: "ఒక వ్యక్తి వద్ద ఉన్న ఏ వస్తువు పరిమాణమైనా ఒక విధంగా పెరిగితే, అతనికి సంక్రమించే అదనపు ప్రయోజనం ఆ వస్తువు పెరిగిన కొలది తగ్గుతుంది". పై సూత్రాన్ని ఒక ఉదాహరణ ద్వారా స్పష్టంగా

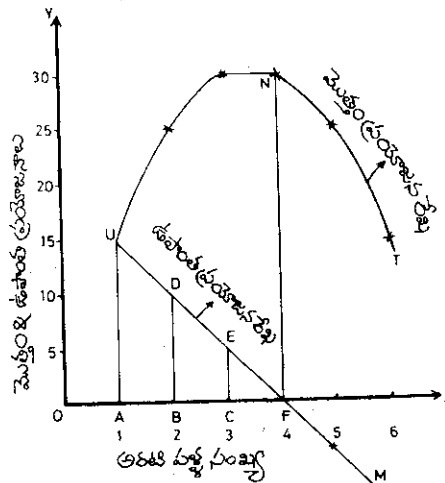
వివరించవచ్చు. పట్టిక 4.1లో ఒక వినియోగదారు వినియోగించిన అరటిపళ్ళు, వాటి వలన అతనికి లభించిన ప్రయోజన వివరాలను చూపడమైంది.

పట్టిక - 4.1 మొత్తం, ఉపాంత ప్రయోజనం (యునిట్లలో)

అరటి పళ్ళ సంఖ్య (1)	మొత్తం ప్రయోజనం (2)	ఉపాంత ప్రయోజనం (3)
1	15	15
2	25	10
3	30	5
4	30	0
5	25	-5
6	15	-10

ఒక వినియోగదారు అరటిపళ్ళను తింటూ పోయినప్పుడు అదనపు లేదా ఉపాంత ప్రయోజనం తగ్గుతూ పోతుందిని పై పట్టికవల్ల స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. 4వ అరటి పండువల్ల అదనపు ప్రయోజనం ఏమీ లభించదు. 5, 6వ అరటిపళ్ళ ఋణ - (వ్యతిరేక) ప్రయోజనాన్ని ఇస్తాయి. అంటే వాటిని వినియోగించినందువల్ల సంతృప్తి కలగకపోగా దానికి విరుద్ధమైనది కలుగుతుంది. పై పట్టికలోని 2వ కాలమ్ చూసినట్లయితే ఒక స్థాయివరకు మొత్తం ప్రయోజనం పెరుగుతూ ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. అట్లాగే రెండు అరటి పళ్ళనుండి లభించే ప్రయోజనం ఒకదాని నుంచి లభించే దానికంటే ఎక్కువనీ, 3 పళ్ళను తిన్నప్పుడు లభించే ప్రయోజనం 2 పళ్ళ తిన్నదాని కంటే లభించే ప్రయోజనం కంటే ఎక్కువని భావించడం సహేతుకమే అనిపిస్తుంది. కానీ పట్టికను మరింత జాగ్రత్తగా పరిశీలించినపుడు మొత్తం ప్రయోజనం పెరుగుతున్నా ఆ పెరుగుదల తగ్గుతున్న రేటులోనే ఉంటుందని తెలుసుకోవచ్చు. పై పట్టికలో చూపినట్లు ఒక వినియోగదారు రెండు అరటి పళ్ళను తిన్నప్పుడు పెరిగిన ప్రయోజనం 10 యూనిట్లని 3వ అరటి పండు తిన్నప్పుడు లభించిన మొత్తం ప్రయోజనంలో పెరుగుదల 5 యూనిట్లు మాత్రమేనని గమనించవచ్చు. దీనినే ఒక పటం ద్వారా కూడా వివరించవచ్చు.

4.1 పటం ద్వారా వివరణ

పటం 4.1 మొత్తం, ఉపాంత ప్రయోజన రేఖలు

పటం 4.1లో OX, OY లో అనే రెండు అక్షాలున్నాయి. OX అక్షంపై వస్తువుల యూనిట్లను (అరటి పళ్లను) OY అక్షంపై ఉపాంత ప్రయోజనాలను కొలిచాం. మొత్తం ప్రయోజన రేఖ 'UT' తెలిపే దేమంటే అరటి పళ్ల వినియోగం పెరిగిన కొలది మొత్తం ప్రయోజనం పెరుగుతుంది. కాని ఆ పెరుగుదల తరుగుదల రేటులో ఉంటుంది. కావున ఉపాంత ప్రయోజనం తగ్గుతుంది. ఒక స్థాయి వద్ద అరటి పళ్ల వినియోగంలోని పెరుగుదల మొత్తం ప్రయోజనాన్ని పెంచదు. పై పటంలో N బిందువు వద్ద మొత్తం ప్రయోజనం అత్యధికంగా ఉండి ఉపాంత ప్రయోజనం శూన్యంగా ఉంటుంది. ఆ బిందువు తర్వాత మొత్తం ప్రయోజనం కూడా తగ్గుతుంది. అప్పుడు ఉపాంత ప్రయోజనం ఋణాత్మకంగా ఉంటుంది.

పటం 4.1లో ఉపాంత ప్రయోజన రేఖను 'UM' తెలుపుతుంది. నిలువు గీతలు వస్తువు వివిధ యూనిట్ల వల్ల పొందిన ప్రయోజనాన్ని సూచిస్తాయి. మొదటి యూనిట్ వల్ల పొందిన ప్రయోజనం అత్యధికంగా ఉంటుంది. కాబట్టి మొదటి విలువ రేఖ 'AU' చూపే భాగం పెద్దగా ఉంటుంది. కాని ఆ తర్వాత రేఖలు BD, CE లు చిన్నవిగా ఉంటాయి. ఈ విధంగా ఉండడానికి క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం పనిచేయడమే కారణం.

నాల్గవ అరటి పండు (F బిందువు) వినియోగం వల్ల మొత్తం ప్రయోజనానికి ఏ విధమైన అదనపు ప్రయోజనం కలగలేదు. అనగా ఉపాంత ప్రయోజనం శూన్యమని అర్థం. ఆ తర్వాతి యూనిట్లనుండి లభించే అదనపు ప్రయోజనం ఋణాత్మకంగా ఉంటుంది. దీనినే పటంలో OX అక్షానికి కిందిగా చూపించడం జరిగింది. ఉపాంత ప్రయోజన రేఖ UM ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వాలుతూ ఉంటుంది. దీనికి కారణం వినియోగిస్తున్న వస్తువుల పరిమాణాన్ని పెంచుతూ పొయినప్పుడు పొందే ఉపాంత ప్రయోజనం క్షీణిస్తూ ఉండడమే.

4.4.2 ప్రమేయాలు

క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం మూడు ముఖ్యమైన ప్రమేయాల్ని అధారపడి ఉంటుంది.

1. ఒక వినియోగ కాలంలో వినియోగదారుని అభిరుచులు, ప్రాధాన్యతలు మారవు.
2. వినియోగదారు ఉపయోగించే వస్తువులన్నీ సజాతీయాలుగా ఉంటాయి. అంటే పరిమాణం లోనూ, గుణంలోనూ అవి అన్నీ సమానంగా ఉంటాయని అర్థం.
3. రెండు యూనిట్ల వినియోగం మధ్య కాల విలంబన ఉండదు. అంటే మొత్తం వినియోగ ప్రక్రియ నిరాటంకంగానూ, విరామం లేకుండానూ సాగుతుందని అర్థం.

4.4.3 పరిమితులు లేదా మినహాయింపులు

1. స్థాంపులు, చిత్ర లేఖనలు, నాణాలు మొదలైన అపురూప వస్తువుల సేకరణ విషయంలో ఈ సూత్రం వర్తించదు. ఇట్లాంటి అపురూప వస్తువులను ఎంత ఎక్కువ సంఖ్యలో సేకరించగలిగితే వాటిని సేకరించిన వ్యక్తి పొందే ఆనందం అంత అధికంగా ఉంటుంది ఈ కారణం వల్లనే ఇట్లాంటి సందర్భాలలో ఈ సూత్రం పని చేయదు.

2. పై సూత్రాన్ని గురించి చర్చిస్తున్నప్పుడు అది సామాన్యమైన వ్యక్తిని దృష్టిలో పెట్టుకొని చర్చించడం జరుగుతుంది. కానీ అసామాన్యమైన వ్యక్తులు కూడా లోకంలో ఉంటారు. ఉదాహరణకు పిసినిగొట్టులు, తాగుబోతులు మొదలైనవారు. ఒక పిసినిగొట్టుకు ఎక్కువ డబ్బు చేరేకొద్దీ అతనికి లభించే ప్రయోజనం కూడా ఎక్కువగానే ఉంటుంది. అట్లాగే తాగుబోతు తాగుడు ఎక్కువ చేసిన కొద్దీ అతను పొందే ఆనందం ఎక్కువవుతూ పోతుంది.

4.4.4 సూత్రం ప్రాముఖ్యత

క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం మానవ ప్రవర్తనకు పంజంబించినది. ఒక మౌలిక సత్యాన్ని మనకు

తెలియ జేస్తుంది. మానవుని ప్రతి జీవన రంగంలో దీని కెంతో ప్రాముఖ్యముంది.

1. పన్నుల విధానంలో ఈ సూత్రాన్ని అనుసరించడం జరుగుతుంది. పేదవాడికి డబ్బువల్ల లభించే ప్రయోజనం కంటే ధనికుడికి లభించే ప్రయోజనం తక్కువగా ఉంటుంది. కాబట్టి ధనికుడిపైనే ఎక్కువ పన్ను విధించడం జరుగుతుంది. పురోగామి పన్నుల విధానం ఈ సూత్రంపైనే ఆధారపడి ఉంటుంది.

2. మార్కెట్ లోని వస్తువుల దళలను నిర్ణయించడానికి కూడా ఈ సూత్రాన్ని పాటించవచ్చు. మార్కెట్ లో వస్తువులు సమృద్ధిగా ఉన్నప్పుడు వినియోగదారు పొందే సంతృప్తి తక్కువగా ఉంటుంది. ఇట్లాంటి సమయంలో ఆ వస్తువులను కొనడానికి వినియోగదారుని ప్రోత్సహించడం ధరలు తగ్గినప్పుడే సాధ్యమవుతుంది. ఈ కారణం వల్లనే వస్తువుల సప్లయ్ అధికంగా ఉన్నప్పుడు వాటి ధరలు తక్కువగా ఉండాలి అనే విషయం స్పష్టమవుతుంది. దీనికి భిన్నమైన పరిస్థితుల్లో ఫలితాలు కూడా భిన్నంగా ఉంటాయి.

3. ఈ సూత్రం మన దైనిందిన వ్యయాన్ని క్రమబద్ధంచేస్తుంది. ఒక వస్తువును కొంటూ పోతే దాని ఉపాంత ప్రయోజనం క్షీణిస్తూ పోతుందని మనకు తెలుసు. మనకున్న పరిమిత ద్రవ్యాన్ని ఒకే వస్తువును ఎక్కువ పరిమాణంలో కొని డబ్బు వృధా చేయడానికి ఇష్టపడం. అందువల్లనే మనం కొన్న చివరి యూనిట్ ఇచ్చే ప్రయోజనం దానికోసం ఖర్చు చేసిన మొత్తానికి సమానమైనప్పుడు ఆ వస్తువును కొనడం మానేస్తాం. మిగిలిన డబ్బుతో ఇతర వస్తువులను కొంటాం.

4. ధరలకు సంబంధించిన ఉపాంత ప్రయోజన విశ్లేషణ, క్షీణోపాంత ప్రయోజన విశ్లేషణ వల్ల వజ్రాలు - నీరు తాలూకు వైపరీత్యాన్ని సులభంగా తొలగించవచ్చు. వజ్రాలను నీటితో పోల్చినప్పుడు తులనాత్మకంగా కొరతగా ఉంటాయి. కాబట్టి వాటి ఉపాంత ప్రయోజనం హెచ్చుగా ఉండడం, ఈ కారణంగా వాటి ధర అత్యధికంగా ఉండటం జరుగుతుంది. నీటి విషయంలో ఇందుకు భిన్నంగా ఉంటుంది. అంటే నీరు వుష్కలంగా లభిస్తున్నందువల్ల దాని మొత్తం ప్రయోజనం అత్యధికంగా ఉన్నా ఉపాంత ప్రయోజనం తక్కువగా ఉన్నందువల్ల దాని ధరకూడా తక్కువగా ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

- క్షీణోపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంతాన్ని నిర్వచించండి.
- క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రంపై ఆరోపించిన విమర్శ సమంజసమైన దేనా ?
- క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం తెలిపే దేమిటి ?
- ఊహజనితమైన మొత్తం, ఉపాంత ప్రయోజనాల పట్టిక ఆధారంగా క్షీణోపాంత ప్రయోజన రేఖను చిత్రించండి.

4.5 సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రం

వినియోగ సిద్ధాంతంలో ఇది మరో ముఖ్యమైన సూత్రం దీనినే ప్రతిస్థాపన సూత్రం లేదా సమోపాంత సూత్రం అనికూడా అంటారు. దీన్ని గాసన్ ప్రతిపాదించిన 2వ సూత్రం అని అంటారు. (క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం గాసన్ ప్రతిపాదించిన మొదటి సూత్రం). ఇతను ఆస్టియా దేశపు ఆర్థిక వేత్తలలో ప్రముఖుడు. మానవుల కోరికలు అపరిమితంగాను వాటిని తీర్చుకోవడానికి వనరులు పరిమితంగాను ఉన్నందు వల్ల తెలివైన ప్రతి వినియోగదారు తన దగ్గరున్న పరిమిత ద్రవ్యంతో అత్యధిక సంతృప్తిని పొందే విధంగా వస్తు సేవలను కొంటాడు. ఈ విషయాన్నే మార్షల్ మాటల్లో ఇట్లా చెప్ప వచ్చు, ఒక ఉపయోగంలో

ఇంకో దానిలో కంటే అధిక ప్రయోజనం లభించినట్లయితే వస్తువు మొదటి ఉపయోగానికి అధికంగా కేటాయించడం వల్ల రెండో ప్రయోజనానికి వస్తువును బదలాయించడం జరుగుతుంది. చివరకు అంటే సమతౌల్యంలో అన్ని ఉపయోగాలలో వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం సమానమవుతుంది.

మన దగ్గరున్న డబ్బుతో గరిష్ట సంతృప్తిని పొందడానికి మనం ఖర్చు పెట్టే ప్రతి రూపాయివల్ల లభించే ప్రయోజనాన్ని మదింపు చేస్తాం. ఒక వస్తువుపై ఒక రూపాయిని వెచ్చించి నప్పుడు పొందిన ప్రయోజనం ఇంకోవస్తువుపై వెచ్చించినప్పుడు పొందే ప్రయోజనం కంటే అధికంగా ఉన్నప్పుడు రెండు వస్తువుల నుంచి లభించే ప్రయోజనం సమానమయ్యే వరకు మొదటి వస్తువుపైనే వెచ్చిస్తూపోతాం. అంటే ఎక్కువ ప్రయోజన మిచ్చే వస్తువులను తక్కువ ప్రయోజన మిచ్చే వస్తువులకు ప్రత్యామ్నాయాలుగా తీసుకొంటామని అర్థం. ఇట్లా ప్రత్యామ్నాయాలుగా తీసుకొన్నప్పుడు మొదటి వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం తగ్గుతూ పోవడం, రెండో వస్తువు ఉపాంత ప్రయోజనం పెరుగుతూ పోవడం జరిగి, చివరికి రెండింటి ఉపాంత ప్రయోజనాలు సమాన మవుతాయి. ఈ కారణంవల్లనే ఈ సూత్రాన్ని ప్రతి స్థాపన సూత్రం అనడం జరిగింది. x, y అనే రెండు వస్తువుల ఉపాంత ప్రయోజనాలు కింది పట్టికలో చూపడం జరిగింది.

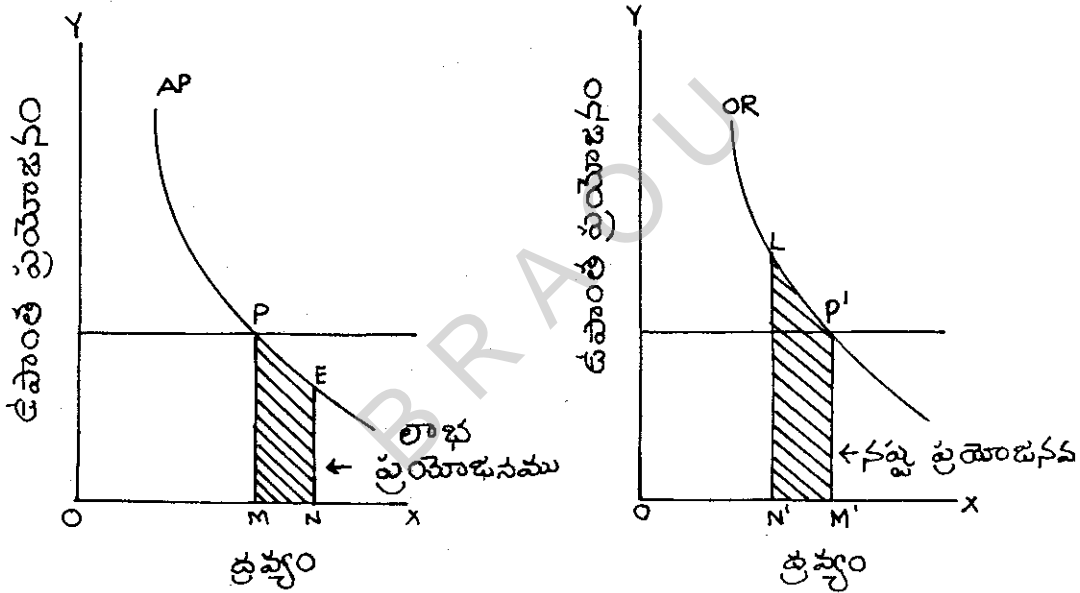
పట్టిక 2లో వినియోగదారు దగ్గర 7 రూ. ఉన్నాయని ఆ డబ్బును x, y అనే రెండు వస్తువులను కొనడానికి ఉపయోగిస్తాడని భావించడం జరిగింది. పట్టికలోని రెండు ఉపయోగిత కాలమ్స్ను చూసి నప్పుడు y వస్తువు వినియోగించడం వల్ల లభించే ప్రయోజనం కంటే x వస్తువు వినియోగం వల్ల లభించే ప్రయోజనం ఎక్కువగా ఉన్న విషయం కొట్టొచ్చినట్లు కనబడుతుంది. తన దగ్గరున్న మొత్తం రూ. 7 ను x వస్తువుకే ఖర్చు పెట్టినప్పుడు అతనికి లభించే మొత్తం సంతృప్తి 28 యూనిట్లు కాగా మొత్తం డబ్బును y వస్తువుకోసం ఖర్చు చేసినప్పుడు పొందే మొత్తం ప్రయోజనం 14 యూనిట్లు మాత్రమే. కానీ వినియోగదారు పై రెండు వస్తువుల్లో ఏదో ఒక వస్తువు మీదనే తన మొత్తం ఆదాయాన్ని వ్యయం చేయడు. ఒక సాధారణ వినియోగదారు ప్రవర్తన పరిశీలిస్తే వినియోగ విషయంలో ప్రత్యేకీకరణను అనుసరిస్తాడని అనుకొనలేము. వినియోగదారు గరిష్ట సంతృప్తిని పొందడానికి ఎప్పుడూ ప్రయత్నిస్తాడు అనే మౌలిక ప్రమేయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని పరిశీలిస్తే తన పరిమిత ఆదాయాన్ని వైన వేర్కొన్న రెండు వస్తువులకోసం ఖర్చు చేస్తాడు. ఇట్లా చేసే ఖర్చు ఒక్కొక్క వస్తువుపై ఖర్చు చేసిన చివరి రూపాయివల్ల లభించే ఉపాంత ప్రయోజనాలు సమానమయ్యే వరకు ఆ రెండు వస్తువులను కొంటూ పోతాడు. పై ప్రయోజన పట్టికను పరిశీలించినప్పుడు x వస్తువుపై 4 రూ. y వస్తువుపై 3 రూ. ఖర్చు చేసినపుడే అతడు గరిష్ట సంతృప్తిని పొందగలడు. అట్లా పొందిన గరిష్ట సంతృప్తి 46 యూనిట్లు. ఇంక ఏ సందర్భంలోనూ వినియోగదారు పొందే సంతృప్తి ఇన్ని యూనిట్లు ఉండదు. వైన వేర్కొన్న సందర్భంలో x, y అనే రెండు వస్తువుల ఉపాంత ప్రయోజనం 4 యూనిట్లు అయి ఉంటుంది. తక్కువ ప్రయోజన మున్న వస్తువుకు బదులు ఎక్కువ ప్రయోజన మున్న వస్తువును కొనడంవల్ల రెండు వస్తువుల ఉపాంత ప్రయోజనాలను సమానం చేస్తూ గరిష్ట సంతృప్తిని పొందవచ్చు అని వై చర్యవల్ల నిర్ధారించవచ్చు.

పట్టిక - 2

ద్రవ్యం యూనిట్లు	'x' వస్తు ఉపాంత ప్రయోజనం	'y' వస్తు ఉపాంత ప్రయోజనం
మొదటి రూపాయి	10	8
రెండో రూపాయి	8	6
మూడో రూపాయి	6	4
నాలుగో రూపాయి	4	2
అయిదో రూపాయి	2	0
ఆరో రూపాయి	0	-2
ఏడో రూపాయి	2	-4

4.5.1 పటాల ద్వారా వివరణ

కేంద్ర మాపన రెండు పటాలలోనూ OX అక్షంపై ద్రవ్యం యూనిట్లను, OY అక్షంపై రెండు వస్తువుల ఉపాంత ప్రయోజనాలను చూపడం జరిగింది. ఒక వినియోగదారునికి x,y అనే రెండు వస్తువులను కొనడానికి y రూ. ఉన్నాయను కొందాం. x,y వస్తువుల క్షేత్రపాంత. ప్రయోజనాలను "AP", OR" అనే రెండు వక్రరేఖలు నూచిస్తాయి. వినియోగదారు OM మొత్తాన్ని y వస్తువుపై ఖర్చు చేసినప్పుడు గరిష్ట సంతృప్తిని పొందుతాడు. అట్లాగే OM మొత్తాన్ని x వస్తువుపై ఖర్చు చేసినప్పుడు (4 రూ.) గరిష్ట సంతృప్తిని పొందుతాడు. ఈ విధంగా ఖర్చు చేసినప్పుడు రెండు వస్తువుల ఉపాంత ప్రయోజనాలు సమానం కాబట్టి (PM = P'M') అతను పొందే సంతృప్తి గరిష్టంగా ఉంటుంది. దీనికి భిన్నమైన పరిస్థితిలో అతనుపొందే మొత్తం సంతృప్తి తక్కువగా ఉంటుంది. వినియోగదారు x వస్తువుపై MN (1 రూ.) డబ్బును ఎక్కువగా ఖర్చు చేసినప్పుడు అంతే మొత్తాన్ని N'M'. y వస్తువుపై ఖర్చు చేశాడను కొందాం. పై పటంలో గీతలు గీసిన వర్ణం LN', M'P' సంతృప్తిలో కలిగిన నష్టాన్ని, PMNE ప్రయోజనంలో పొందిన లాభాన్ని నూచిస్తాయి. MN = N'M', PM = P'M' కాబట్టి LN' M'P' అనేది PMNE కంటే పెద్దది (నారింజ పల్ల వినియోగం తగ్గించి నపుడు ప్రయోజనంలో కలిగిన నష్టం) (ఆపిల్ పల్ల వినియోగాన్ని పెంచినప్పుడు ప్రయోజనంలో కలిగిన లాభం) ఈ కారణాలవల్లనే పై రెండు వస్తువులను ఈ విధంగా కలిపి కొనడం పల్ల గరిష్ట సంతృప్తి లభిస్తుంది.

పటం 4.2 : సమోపాంత ప్రయోజనం

4.5.2 పరిమితులు

1. ఒక వినియోగదారు తన ఆదాయాన్ని వివిధ వస్తువులపై ఖర్చు చేసే బప్పుడు ఎంతో హేతుబద్ధంగా ఆలోచించి ఖర్చు చేస్తాడు, అనే ప్రమేయంపై ఈ సూత్రం ఆధారపడి ఉంది. ఒక వినియోగదారు అజ్ఞాని అయి సంప్రదాయాన్ని, ఫాషన్లను గుడ్డిగా నమ్మి వ్యయం చేసినప్పుడు తన ఆదాయాన్ని అపమార్గంలో ఖర్చు చేయడం జరుగుతుంది. అతని అజ్ఞానం కారణంగా ఏ వస్తువువల్ల అధిక ప్రయోజనం పొందగలడు. ఏ వస్తువు వల్ల అల్ప ప్రయోజనం పొందగలడు అనే వివక్షణా జ్ఞానం లోపించవచ్చు.

2. అసమర్థుడైన ఉద్యమదారు భూమి, శ్రమ, మూలధనాలను ఉపయోగించి ఉత్పత్తి చేస్తున్నప్పుడు మంచి ఫలితాలను పొందలేక పోవచ్చు. అతని అసమర్థత కారణంగా అంత లాభసాటి కాని మార్గాలనుంచి బాగా లాభసాటి అయిన మార్గాలకు తన వనరులను బదిలీ చేయలేడు.

3. వనరులు అపరిమితంగా లభ్యమవుతున్న సమయాలలో ఈ సూత్రం పని చేయదు. ఉదాహరణకు ప్రకృతి సిద్ధంగా ఉచితంగా లభించే వనరులున్నప్పుడు ఈ సూత్రం పనిచేయదు, ఇట్లాంటి సందర్భంలో వ్యయాన్ని ఒక దానినుండి ఇంకొక దానికి మార్చ వలసిన అవసరం ఉండదు.

ఒక వస్తువు ధరకు ఆ వస్తువు ఉపాంత వినియోగంతో సరిపాల్చి చూడటానికి ఉపాంత వ్యయాన్ని ద్రవ్య రూపంలో కొలవడం ఇంతవరకు చేస్తున్న విశ్లేషణలో ఉపయోగించడం జరిగింది. x వస్తువు యొక్క అదనపు యూనిట్ కోసం వినియోగదారు చెల్లించదలచుకొన్న గరిష్ట ద్రవ్యాన్ని ఉపాంత ప్రయోజనాన్ని ద్రవ్య రూపంలో చెప్పడమని నిర్వచించవచ్చు. కానీ ఉపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంత కర్తలు ఈ విధంగా కొలవడం వల్ల అసంతృప్తిని ప్రకటించారు. కారణం ద్రవ్యం కొరతగా ఉన్నప్పుడు దాని ఆత్మాశ్రయ ఉపాంత విలువ ఇతర వస్తువుల విషయంలో మాదిరిగానే పెరుగుతుంది. వీరి దృష్టిలో ఉపాంత ప్రయోజనాన్ని ఆత్మాశ్రయ యూనిట్లలోనే కొలవాల్సి ఉంటుంది. వీటిని యుటిల్ అనవచ్చు. కార్డినల్ ప్రయోజన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించిన నవ్య సంప్రదాయవాదులు ఈ విషయాన్ని ప్రస్తావించారని చెప్పవచ్చు. N-M సూచిక అనేది ఈ సందర్భంలో రూపొందించిన సూచికల్లో ఒకటి. ఈ సూచిక ప్రతిపాదనకర్తలైన నైమన్, మార్గెస్టర్న్లను బట్టి దీనికి ఈ పేరు వచ్చింది. N-M సూచిక కార్డినల్ సూచిక. దీన్ని భవిష్యత్ సూచనలు చేయడం కోసం ఉపయోగిస్తారు. సజ్జభయం ఉన్న రెండు ప్రత్యామ్నాయాలను ఎంపిక చేసే సందర్భంలో భవిష్యత్ సూచనలు చేయడానికి దీన్ని ఉపయోగిస్తారు. ఉదాహరణకు ఒక వ్యక్తి రెండు లాబరీ టెక్నెట్ల మధ్య ఎంపిక చేసుకొనే సందర్భం. ఇట్లాంటి సందర్భంలో ఆ రెండు లాబరీలవల్ల లభించ బోయే బహుమతి ధనం, దానిలో ఉన్న సాధక బాధకాలకు సంబంధించిన ర్యాంకింగ్ మనం తెలుసుకోవాలి. ఇవి తెలిసినట్లయితే ఆ వ్యక్తిని అడగకుండానే కొన్ని లెక్కలు కట్టి వాటి ఆధారంగా అతడు ఏ లాబరీ టెక్నెట్ను ఎంపిక చేస్తాడో నిర్ణయించడానికి ప్రయత్నించవచ్చు. సంఖ్యాత్మకంగా N-M ప్రయోజన సూచిక సహాయంతో ఉపాంత ప్రయోజనాలను లెక్క కట్టగలిగినప్పటికీ, లేదా నవ్య సంప్రదాయ వాదుల ప్రయోజన సిద్ధాంతంలోని ఇతర సాధనాల ద్వారా లెక్క కట్ట గలిగినప్పటికీ ఇది నవ్య సంప్రదాయ వాదులు బావించిన విధంగా ప్రయోజనాన్ని కొలవడమని ఖచ్చితంగా చెప్పలేం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

9. సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రపు ముఖ్య ఆశయం ఏమిటి ?

4.6 వినియోగదారు మిగులు భావన

వినియోగదారు మిగులు భావనను ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ ప్రవేశ పెట్టారు. వినియోగదారు మిగులును ద్రవ్య యూనిట్లలో కొలవవచ్చని అతడు భావించాడు. మనం ఒక వస్తువుకు చెల్లించే ధర ఆ వస్తువునుండి మనం పొందే తృప్తి కంటే తక్కువగా ఉంటుందనే విషయం మన దైనందిన జీవితంలో స్పష్టంగా తెలుస్తూనే ఉంటుంది. కొన్ని కొన్ని సమయాలలో ఒక వస్తువుకు మనం వాస్తవంగా చెల్లించే మొత్తానికంటే ఎక్కువగా చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉంటాం. వినియోగదారు మిగులు అంటే “ఒక వినియోగదారు వస్తువును వదులుకోవడం కన్నా దానికి చెల్లించడానికి ఇష్టపడే ధర అతడు వాస్తవంగా చెల్లించే ధర కన్నా అధికంగా ఉంటే ఆ ఆధిక్యత మిగులు సంతృప్తిని లేదా ప్రయోజనాన్ని సూచిస్తుంది” అని ఈ భావనను ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ నిర్వచించాడు. దైనందిన జీవితంలో వినియోగదారు అనేక వస్తువులనుంచి మిగులు సంతృప్తిని పొందుతాడు. ఉదాహరణకు ఉప్పు, పోస్టుకార్డు, వార్తాపత్రిక, అగ్గివెట్టే మొదలైన వస్తువులు వినియోగదారునికి గణనీయమైన మిగులు సంతృప్తిని ఇస్తాయి. ఇవి చౌకగా ఉండటమే కాక ఎంతో ఉపయోగకరమైన వస్తువులు. అందువల్ల అవసరమైతే

మనం వాటికి చెల్లించవలసిన దానికంటే ఎక్కువ చెల్లించడానికి కూడా సిద్ధ పడతాం. వీటిని కొనడం వల్ల వాటికి చెల్లించిన ధర కంటే మించిన సంతృప్తిని పొందుతాం. ఇట్లా పొందిన సంతృప్తినే వినియోగదారు మిగులు అంటారు. వినియోగదారు మిగులు = మొత్తం ప్రయోజనం - ఖర్చు పెట్టిన మొత్తం ద్రవ్యం. కింది పట్టిక వినియోగదారు మిగులు భావనను వివరిస్తుంది.

యూనిట్ లు ఆపిల్ పండ్లు డజన్లలో	ఉపాంత ప్రయోజనం	ధర (రూ. లో)	వినియోగదారు మిగులు
1	20	5	15
2	18	5	13
3	15	5	10
4	11	5	6
5	5	5	0
కొన్ని మొత్తం యూనిట్ లు 5	మొత్తం ప్రయోజనం 69	వెచ్చించిన ద్రవ్యం 25	44

పై పట్టికలో ఒక డజన్ ఆపిల్ పళ్ల ధర 5 రూ. అని ఊహించడం జరిగింది. ఒక వినియోగదారు తీసుకొన్న పస్తువుల నుంచి లభించే ఉపాంత ప్రయోజనం ఆ పస్తువులకు చెల్లించిన ధరకు సమానమయ్యేంత వరకు ఆపిల్ పళ్లను కొంటాడు. అతడు డజన్ 5 రూ. చొప్పున ఖరీదు చేసే ఆపిల్ పళ్లను 5 డజన్లు కొంటాడు. వీటి కయ్యే మొత్తం ఖర్చు 25 రూ. కానీ 5 డజన్ల ఆపిల్ పళ్లవల్ల లభించిన మొత్తం ప్రయోజనం 69 రూ. లకు సమానంగా ఉంటుంది. అంటే అతనికి లభించే వినియోగదారు మిగులు కింది విధంగా ఉంటుంది.

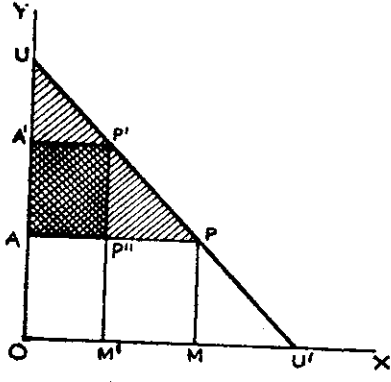
$$\text{రూ. } 69 - \text{రూ. } 25 = \text{రూ. } 44$$

పై పట్టికలోని 4వ కాలమ్ లో వినియోగదారు మిగులును చూడవచ్చు. మొదటి డజన్ ఆపిల్ పళ్లవల్ల వినియోగదారుకు లభించే ప్రయోజనం 20 రూ. కు సమానం. అందువల్ల వాటిని వదులుకోవడం కంటే వాటికి 20 రూ. ఖర్చు పెట్టడానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు. అతను మొదటి డజన్ ఆపిల్ పళ్లకు నిజంగా ఖర్చు పెట్టింది 5 రూ. మార్కెట్ లో ఒక డజన్ ఆపిల్ పళ్ల వల్ల వినియోగదారుకు లభించిన మిగులు = $20 - 5 = 15$, ఇట్లాగే 2, 3, 4 డజన్లవల్ల వినియోగదారుకు లభించే మిగులు వరసగా 13 రూ., 10 రూ., 6 రూ. 5వ డజన్ ఉపయోగించినప్పుడు అతనికి లభించే ప్రయోజనం రూ. 5 అతను చెల్లించే ధర కూడా 5 రూ. ఈ కారణంవల్లనే 5వ డజన్ వినియోగించినప్పుడు అతనికి ఏ విధమైన మిగులు లభించడం లేదని చెప్పవచ్చు. మొత్తం వినియోగదారు మిగులు 44 రూ. లకు సమానం, పటం ద్వారా కూడా వినియోగదారు మిగులును తెలపవచ్చు.

4.6.1 పటం ద్వారా వివరణ

పటం 4.3లో వస్తువు యూనిట్ లను 'OX' అక్షంపైన, వస్తువు యూనిట్ లను ద్రవ్య రూపంలో తెలియజేసిన ఉపాంత ప్రయోజనాన్ని 'OY' అక్షంపైన చూపడం జరిగింది.

పటం 4.3లో 'x' వస్తువు డిమాండ్ రేఖ UU' అనే సరళ రేఖ, A అనేది మార్కెట్ ధరను సూచిస్తాయి. ఈ ధర వద్ద వినియోగదారు x వస్తువు యొక్క M యూనిట్ లను కొంటాడు. అతడు

పటం - 4.3

చెల్లించే మొత్తం $M \times A$ అవుతుంది. కానీ M_1 యూనిట్లకు A ధరను, M_2 యూనిట్లకు A_2 ధరను చెల్లించడానికి ఇష్టపడతాడు. అంటే x వస్తువు కొనడానికి అతను చెల్లించే ధర చెల్లించదలచుకొన్న ధరకంటే తక్కువగా ఉంటుంది. అంటే M యూనిట్ల పరిమాణంలో కొనదలచుకొన్న వస్తువులకు చెల్లించే ధర చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉన్న ధరకంటే తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ రెండింటి మధ్య ఉన్న తేడానే వినియోగదారు మిగులు అంటారు. దీన్నే 'PAU' అనే త్రిభుజం సూచిస్తుంది.

4.6.2 విమర్శ

1. వినియోగ మిగులు అనేది కేవలం ఊహాజనితమైన భావం. మనం ఒక వస్తువుకు కొంత చెల్లించాలని అనుకొని వాస్తవంగా చెల్లించే దాన్ని తీసి వేయడం జరుగుతుంది. ఇది కేవలం ఊహాత్మకమైంది.

2. వినియోగదారు మిగులును ఖచ్చితంగా కొలవడం కష్టం. కారణం కొందరు చెల్లించదలచుకొన్న మొత్తాన్ని చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉంటారు. అంతేకాక వివిధ రకాల ప్రజలు విభిన్న మొత్తాలను చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉండవచ్చు.

3. నిత్యావసర వస్తువుల విషయంలో ఇది వర్తించదు. ఇట్లాంటి సందర్భాలలో మిగులును కొలవడానికి వీలుపడదు. దాహంతో బాధపడుతున్న వ్యక్తి ఒక గ్లాసు మంచి నీళ్ల కోసం ఎంత మొత్తాన్ని అయినా చెల్లించడానికి సిద్ధంగా ఉంటాడు. హిక్స్, అలెక్ వంటి ఆర్థిక వేత్తలు ప్రయోజన మనేది ఆత్మశ్రయమైన అంశమనీ అందువల్ల దాన్ని కొలవడం సాధ్యం కాదని భావించారు.

కానీ పన్నులు విధించే సందర్భంలో ఈ భావన ప్రభుత్వాని కెంతో ఉపయోగపడుతుంది. వినియోగదారు మిగులు ఎక్కువగా లభించే వస్తువులపై పన్ను విధించినా పన్ను చెల్లించేవారు దాన్ని భారంగా భావించరు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

10. వినియోగదారు మిగులు అంటే ఏమిటి ?

4.7 సారాంశం

ప్రయోజన విశ్లేషణకు సంబంధించిన రెండు దృక్పథాలలో ఒక దానిని, కార్డినల్ ప్రయోజన పద్ధతిని, ఈ భాగంలో చర్చించాం. ఈ పద్ధతి ప్రకారం, ప్రయోజనాన్ని 'యుటిల్స్' అదే యూనిట్లలో కొలవవచ్చు. ఈ విశ్లేషణలో ఒక వస్తువును వినియోగించవచ్చు. అదనపు లేదా ఉపాంత ప్రయోజనంతో ఆ వస్తువు ధర సమానమైనప్పుడు వినియోగదారుడు సమతౌల్యం పొందుతాడు. వస్తువులు ఒకటి కన్న మించినప్పటికీ ఈ నిబంధన వర్తిస్తుంది.

ప్రయోజన విశ్లేషణలో ఒక ముఖ్యమైన సిద్ధాంతమే క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం. కాలవిరామం లేకుండా ఒక వస్తువును అధికంగా వినియోగించిన కొలది దాని ద్వారా పొందే అదనపు ప్రయోజనం తగ్గుతూ ఉంటుంది.

ఈ భాగంలో సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రమునే ఇంకొక సిద్ధాంతాన్ని కూడా వర్ణించాం. పరిపితంగా ఉన్న ధనంతో ఒక వినియోగదారుడు తన సంతృప్తిని అత్యధికం చేసుకొనడానికి అతడు ఖర్చుచేసే ప్రతి రూపాయినుండి వచ్చే ప్రయోజనాన్ని పోల్చుకుంటాడు. అతడు చేసే ఖర్చు, ఒక్కొక్క వస్తువుపై ఖర్చుచేసిన చివరి రపాయి వల్ల లభించే ఉపాంత ప్రయోజనాలు సమానమయ్యే వరకు ఆ రెండు వస్తువులను కొంటూ ఉంటాడు. ఈ ప్రత్యమ్నాయమే చివరికి ఉపాంత ప్రయోజనాల సమానతకు దారి తీస్తుంది.

వినియోగదారు మిగులు అనే ఇంకొక భావనను గూడా చూశాం. ఒక వస్తువు కొనుగోలుకు వాస్తవంగా చెల్లించే ధరకన్నా చెల్లించడానికి ఇష్టపడే ధర అధికంగా ఉన్నప్పుడు ఆ మిగులునే వినియోగదారు మిగులు అనవచ్చు.

పై మూడు సిద్ధాంతాలు ప్రయోజనాన్ని కొలవవచ్చు అనే ప్రమేయంపై ఆధారపడినవే. కాని వాస్తవ ప్రపంచంలో మనం వినియోగించే వస్తువునుండి పొందే ప్రయోజనాన్ని లెక్కించలేం. ఈ ప్రమేయాన్ని ఎందరో అర్థ శాస్త్ర వేత్తలు విమర్శించారు. ద్రవ్య ఉపాంత ప్రయోజనం కూడా స్థిరంగా ఉండదు. ఆ వ్యక్తికి వ్యక్తికి మధ్య మారుతూ ఉంటుంది.

-- డా. ఎన్. లింగమూర్తి

4.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory
2. H.S. Agarwal : Micro Economics
3. తెలుగు అకాడమి : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ.

4.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. పటం సహాయంతో క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని వివరించండి.
 2. సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని విశదీకరించండి.
 3. వినియోగదారు మిగులు అనే భావనను పటం సహాయంతో విశదీకరించండి.
- II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. కార్డినల్, ఆర్డినల్ ప్రయోజన దృక్పథాల మధ్య గల భేదాన్ని తెలియ జేయండి.
 2. కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణలో వినియోగదారుని సమతౌల్యం ఏ విధంగా జరుగుతుంది ?
 3. వినియోగదారు మిగులు అనగా ఏమి ?

భాగం - 5 : ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ

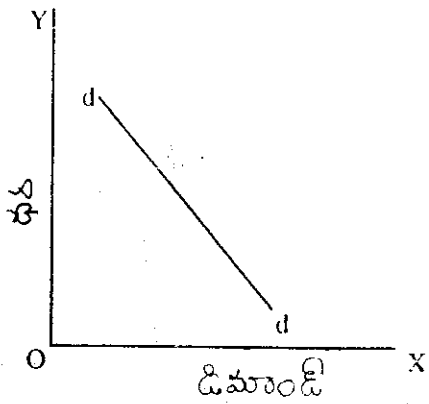
విషయక్రమం

- 5.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 5.1 ఆర్థినర్ ప్రయోజన దృక్పథం: పరిచయం
- 5.2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు
- 5.3 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణా ప్రమేయాలు
- 5.4 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ లక్షణాలు
 - 5.4.1 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమనుండి కుడికి కిందికి వాలడం
 - 5.4.2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకారంగా ఉండడం
 - 5.4.3 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోక పోవడం
 - 5.4.4. వై వైపు నున్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు అధిక సంతృప్తిని ఇవ్వడం.
- 5.5 వినియోగదారు సమతౌల్యం
 - 5.5.1 బడ్జెట్ రేఖ లేదా ధర రేఖ
 - 5.5.2 ప్రమేయాలు
 - 5.5.3 షరతులు
 - 5.5.4 పటం ద్వారా సమతౌల్య వివరణ
- 5.6 ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ధర ప్రభావాలు
 - 5.6.1 ఆదాయ ప్రభావం
 - 5.6.2 ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం
 - 5.6.3 ధర ప్రభావం
- 5.7 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ నుండి డిమాండ్ రేఖను రాబట్టడం
 - 5.7.1 పటం ద్వారా వివరణ
- 5.8 సారాంశం
- 5.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 5.10 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

5.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ స్పష్టపరిచిన ఆర్థినర్ ప్రయోజన దృక్పథాన్ని అవగాహన చేసుకొనడంలో విద్యార్థులకు సహాయ పడటమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగాన్ని చదివిన తర్వాత ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణను, దాని ప్రమేయాలను వినియోగదారు సమతౌల్యాన్ని తెలుసు కోవడమే కాకుండా, ఈ విశ్లేషణ నుండి డిమాండ్ రేఖను ఏ విధంగా రాబట్ట వచ్చునో గమనిస్తాం. ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ, ధర ప్రభావాలను అవగాహన చేసుకొంటాం.

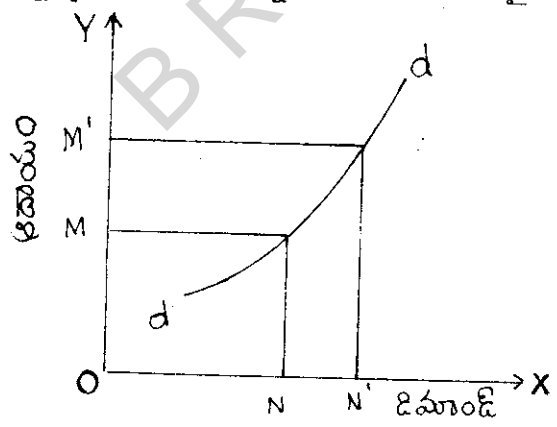
పటము - 6.1

ఇందులో D_x అనేది 'X' వస్తువు డిమాండ్. F అనేది ప్రమేయం. 'P_x' అనేది ధరలను సూచిస్తాయి. కొనవలసిన కొన్న వస్తువు పరిమాణానికి, దాని ధరకు మధ్య ఉన్న ప్రమేయ సంబంధాన్ని అందరూ ఒప్పుకొన్నారు. వినియోగదారుని ప్రవర్తన నిలకడగా ఉంటుందని భావించి డిమాండ్ కు ధర ఉన్న సంబంధం విషయంలో అర్థ శాస్త్రజ్ఞులు కొన్ని సామాన్యకరణాలు చేస్తారు. వాటి డిమాండ్ కు ధరకు మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని విలోమ సంబంధం అంటారు. డిమాండ్ రేఖ కిందికి వాలడాన్ని బట్టి ఈ సాధారణీకరించడం జరిగింది. డిమాండ్ చేసిన వస్తువు పరిమాణానికి, ధరకు మధ్య ఉన్న ప్రమేయ సంబంధాన్ని డిమాండ్ రేఖ సహాయంతో వివరించవచ్చు. కింది పటంలో OY అక్షంపై

ధరను, OX అక్షంపై వస్తువుల పరిమాణాన్ని చూపడం జరిగింది. పటంలోని dd వక్రరేఖ డిమాండ్ రేఖను తెలియ జేస్తుంది. పటం 6.1లో ధరకు, వస్తువు పరిమాణానికి ఉన్న విలోమ సంబంధాన్ని స్పష్టంగా చూడవచ్చు. ఇందులో డిమాండ్ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి కేంద్రకు వాలుతూ ఉండటం గమనించవచ్చు. దీన్ని బట్టే ధర, వస్తు పరిమాణం మధ్య విలోమ సంబంధం ఉందని చెప్పడం జరుగుతుంది.

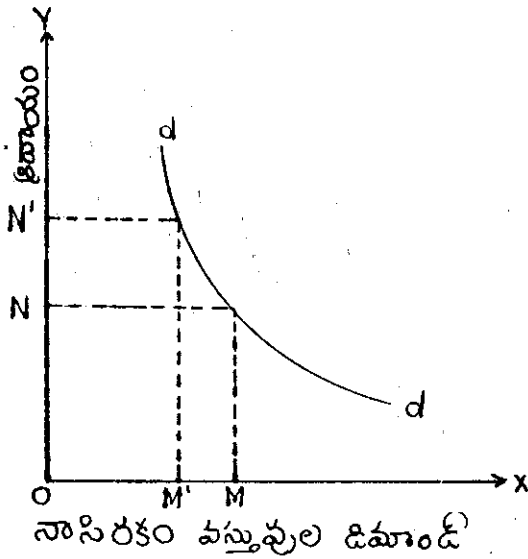
6.3.2 ఆదాయ డిమాండ్

ఇది వివిధ ఆదాయ స్థాయిల వద్ద కొనుగోలు చేసే వస్తుసేవ పరిమాణానికి సంబంధించినది. ఆదాయంలోని మార్పులకు, వినియోగంలోకి మార్పులకు కీలకమైన ప్రమేయ సంబంధములుంటుంది. ఈ ప్రమేయ సంబంధాన్ని గణిత శాస్త్ర పద్ధతిలో $D_x = F(y)$ గా చూపవచ్చు. 'X' అనే వస్తువు పరిమాణం కొనుగోలు వినియోగదారు ఆదాయ ఫలితాంశమని అర్థం. ఆదాయానికి, కొనే వస్తువు పరిమాణానికి ఉన్న ప్రమేయ సంబంధం అలోమంగాగానీ, ప్రత్యక్షంగానీ ఉండవచ్చు. వినియోగదారుల మార్పులు జరిగినప్పుడు వస్తు సేవల కొనుగోలు విషయంలో వారి ప్రవర్తన తీరు ఒకే విధంగా ఉంటుందని చెప్పలేం. ఈ కారణంగానే ఆదాయం, వస్తుసేవల మధ్య ఉన్న ప్రమేయ సంబంధాన్ని సంబంధించి ఏ విధమైన సామాన్యీకరణం చేయలేం.

పటము - 6.2

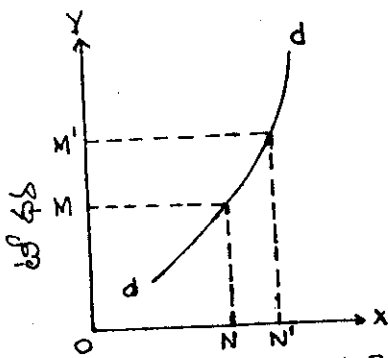
ఆదాయాలు పెరిగినప్పుడు మేలరకమైన వస్తువులు లేదా సాధారణ వస్తువులకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ఈ రకమైన వస్తువులకు సంబంధించి ఆదాయ డిమాండ్ ల మధ్య ఉన్న ప్రమేయ సంబంధాన్ని పటం ద్వారా వివరించవచ్చు. పటం - 6.2లో వినియోగదారు ఆదాయాన్ని OY అక్షంపై, వస్తువు డిమాండ్ ను OX అక్షంపై సూచించాం. వినియోగదారుని ఆదాయం OM నుండి OM' కు పెరిగినప్పుడు వస్తువుపై గల డిమాండ్ ON నుండి ON' కు పెరుగుతుంది.

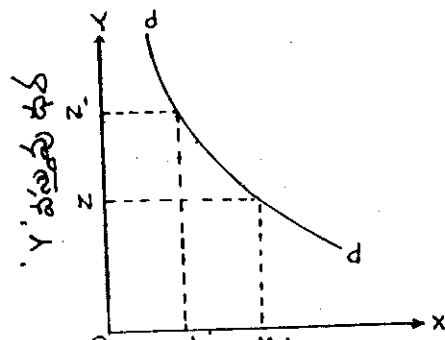
ఈ సంబంధానికి విరుద్ధంగా నాసిరకం వస్తువుల విషయంలో ఆదాయం పెరిగినప్పుడు వాటి డిమాండ్ తగ్గుతుంది. ఈ సంబంధాన్ని విలోమ సంబంధం అంటారు. పటం 6.3లో వినియోగదారుని ఆదాయం OM' గా ఉన్నప్పుడు ఒక వస్తువుకున్న డిమాండ్ ON' గా కాని అతని ఆదాయం OM' నుండి OM కు పెరిగినప్పుడు ఆ వస్తువు డిమాండ్ ON' నుండి ON కు పడిపోతుంది. సాధారణ, మేలురకపు వస్తువుల విషయంలో ఆదాయం, డిమాండ్ల మధ్య ధనాత్మకమైన సహసంబంధ ముంటుందనీ, నాసిరకం లేదా గిఫెన్ వస్తువుల విషయంలో ఋణాత్మక సంబంధ ముంటుందనీ పై వివరణ వల్ల స్పష్టమవుతుంది.

6.3.3. జాత్యంతర డిమాండ్

ప్రత్యామ్నాయ అనుబంధ వస్తువుల ధరల్లో వచ్చిన మార్పుల వల్ల వస్తు సేవల డిమాండ్లో వచ్చే మార్పులను జాత్యంతర డిమాండ్ సూచిస్తుంది. ఒక వస్తువుకు ఇతర వస్తువులు ప్రత్యామ్నాయాలుగా గాని, పూరకాలుగా ఉండవచ్చు. ఒక వస్తువు డిమాండ్కు ఇతర వస్తువు ధరకు ఉన్న సంబంధం ధనాత్మకంగానీ, ఋణాత్మకంగానీ ఉండవచ్చు. ఇది ఆ రెండు వస్తువుల పరస్పర సంబంధం పై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒక వస్తువు ఇంకొకదానికి ప్రత్యామ్నాయమైతే రెండో వస్తువు కూడా మొదటి వస్తువు మాదిరే అదే కోరికను తీరుస్తుంది. రెండు ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులలో ఒక దాన్ని వినియోగదారు ఎక్కువగా కొన్నప్పుడు రెండో వస్తువు అవసరం తగ్గుతుంది. ఉదాహరణకు టీ, కాఫీ అనే వస్తువులు పరస్పర ప్రత్యామ్నాయాలు. టీ ధర పెరిగినప్పుడు కాఫీని ఎక్కువగా కొనడం వలన టీ కొనుగోలు తగ్గుతుంది. అలాగే ధర పడిపోయినప్పుడు కాఫీ కొనడం తగ్గించవచ్చు. ఇట్లాంటి సందర్భంలో టీ వాడకాన్ని ఎక్కువ చేయడం జరుగుతుంది. రెండు ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని కింది పటం ద్వారా వివరించవచ్చు.

కాఫీ డిమాండ్
పటం-6.4A

డిమాండ్
పటం-6.4B

పటం 6.4A లో టీ ధరను OY అక్షంపై, కాఫీకి ఉండే డిమాండ్ను OX అక్షంపై చూపించాం. టీ ధర ON నుండి ON' కు పెరిగినప్పుడు కాఫీ డిమాండ్ OM నుండి OM' కు పెరుగుతుంది.

ఒక వేళ రెండు వస్తువులు పూరకాలైనట్లయితే వినియోగదారుని కోరిక తీరడానికి ఆ రెండు వస్తువులు అవసరమవుతాయి. చక్కెర, కాఫీని పూరక వస్తువులుగా తీసుకొందాం. ఒకవేళ చక్కెర ధర పెరిగితే

5.1 ఆర్థినల్ ప్రయోజన దృక్పథం : పరిచయం

ఉపాంత ప్రయోజన విశ్లేషణను అధ్యయనం చేస్తున్నప్పుడు ప్రయోజనాన్ని కార్డినల్ దృష్ట్య కొలవచ్చునని భావించడం జరిగింది. కార్డినల్ పద్ధతికి ప్రత్యామ్నాయంగా ఆర్థినల్ పద్ధతిని ప్రతిపాదించడం జరిగింది. ఈ పద్ధతిని ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ ఆధారంగా రూపొందించారు. ప్రయోజనాన్ని ఖచ్చితంగా కొలవడం సాధ్యపడదని మహా అయితే వినియోగదారునికి లభించే తృప్తితో తమ తమ భేదాలను గుర్తించ వచ్చునే కాని "యుటిల్"లో కొలవడం సాధ్యం కాదనే సత్యాన్ని గుర్తించిన ఫలితంగానే ప్రత్యామ్నాయ పద్ధతిని ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది. N-M సూచి కార్డినల్ పద్ధతి మాదిరిగానే కనిపించినా ఇది ఆర్థినల్ దృక్పథమే అని చెప్పవచ్చు. ఆర్థినల్ పద్ధతిలో వినియోగదారు తాను ఒక వస్తువునుంచిగాని, వివిధ వస్తువుల సముదాయంనుంచిగాని పొందే ప్రయోజనాన్ని నిర్దిష్టమైన పరిమాణాలలో చెప్పడు. వివిధ సంతృప్తి స్థాయిలను పరస్పరం పోల్చి చూసి ఒక స్థాయి మిగతావాటి కంటే ఎక్కువ, తక్కువ లేదా సమానమని చెప్పగల సామర్థ్యముంటుంది. ఉదాహరణకు x, y, z అనే వస్తువుల సమూహంలో x కి బదులు y ని లేదా y కి బదులు x ని వినియోగదారు అభిమానిస్తాడో లేదా ఉదాసీనంగా ఉంటాడో చెప్పగలిగితేవారు. అంటే ఆర్థినల్ వాదం ప్రకారం వినియోగదారు వివిధ వస్తువులకు సంబంధించి తన అభిరుచిని, ఉదాసీనతను మాత్రమే తెలియజేయగలడు. అంటే ఒక వినియోగదారు x వస్తువు కంటే y వస్తువునే ఎక్కువగా అభిమానిస్తున్న సందర్భంలో x వస్తువు కంటే y వస్తువును ఎంతవరకు అభిమానిస్తున్నాడో వస్తువులవల్ల లభించే సంతృప్తి స్థాయిల మధ్య ఉన్న పరిమాణాత్మక తారతమ్యాన్ని ఖచ్చితంగా సూచించలేడు. మహాఅయితే ఒక సంతృప్తి స్థాయి మరో దాని కంటే ఎక్కువనో, తక్కువనో లేదా సరిసమానమని మాత్రమే చెప్పగలడు. లేదా వాటి క్రమాన్ని సూచించగలడు. 1, 2, 3, మొదలైన అభిరుచి క్రమాలను సూచించగలడు. ఉదాహరణకు ఒక వినియోగదారు బియ్యం, బట్టి అనే వాటిని వినియోగిస్తున్నా డనుకొందాం. పై రెండు వస్తువులను, వాటి వల్ల లభించే సంతృప్తి స్థాయి సమానంగా ఉండే విధంగా వినియోగిస్తూ ఉండవచ్చు. ఇట్లా చేసిన అతడు అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పైనే ఉన్నంత కాలం పొందే సంతృప్తి స్థాయిలో మార్పు ఉండదు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. ఆర్థినల్ ప్రయోజనం తెలిసే దేమిటి ?

5.2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు

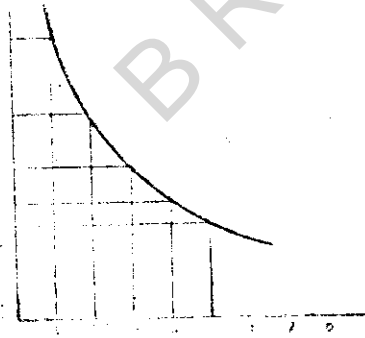
ఉదాసీనతా వక్రరేఖలను మరింత బాగా అర్థంచేసుకోవడానికి ఉదాసీనతా పట్టికను పరిశీలిద్దాం.

ఉదాసీనతా పట్టిక

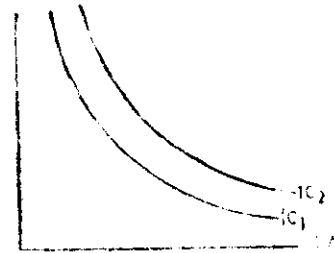
పట్టిక - i		పట్టిక - ii	
వస్తువు x	వస్తువు y	వస్తువు x	వస్తువు y
1	15	1	17
2	11	2	14
3	8	3	11
4	6	4	8
5	5	5	6

పై పట్టికను పరిశీలించినపుడు వినియోగదారు ఒక యూనిట్ x వస్తువు, 15 యూనిట్ల y వస్తువుతో ప్రారంభించాల్సి ఉంటుంది. సంతృప్తి స్థాయి మారకుండా ఒకే విధంగా ఉండటానికి గాను x వస్తువు యొక్క అదనపు యూనిట్లు పొందటానికి గాను y వస్తువు ఎన్ని యూనిట్లను వదులుకోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడో తెలపాల్సి ఉంటుంది. 4 యూనిట్ల y వస్తువును వదులు కొన్నందువల్ల కలిగిన నష్టాన్ని ఒక అదనపు యూనిట్ x వస్తువు పూరించగలిగినట్లయితే 2 యూనిట్ల x , 11 యూనిట్ల y సముదాయం $(2x + 11y)$ ప్రారంభంలోని సముదాయం $(1x + 15y)$ వల్ల లభించిన సంతృప్తినే పై సముదాయం కూడా ఇస్తుంది. అట్లాగే x వస్తువులోని అదనపు యూనిట్ల కోసం ఇంకా ఎన్ని యూనిట్ల y ని వదులు కోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడో (సంతృప్తి స్థాయిలో మార్పు లేకుండా) అడగవచ్చు. ఇట్లా చేసినపుడు మనకు $3x + 8y$, $4x + 6y$, $5x + 5y$ ఈ సముదాయాలన్నీ మొదటి సముదాయాలైన $1x + 15y$ లేదా $2x + 11y$ లు ఇచ్చిన సంతృప్తినే ఇస్తాయి. సంతృప్తి స్థాయిలో ఏ విధమైన మార్పు ఉండదు కాబట్టి ఏ సముదాయాన్ని అయినా వినియోగదారు ఒకటిగానే భావిస్తాడు. అంటే వివిధ సముదాయాలపల్ల అతను ఉదాసీనంగా ఉంటాడు. ఇట్లాగే ప్రారంభంలో ఉన్న రెండు వస్తువుల సముదాయానికంటే ఎక్కువగా ఉండే వివిధ సముదాయాలన్నీ ఇంకో పట్టిక తయారవుతుంది. ఈ పట్టిక విషయంలో కూడా వినియోగదారు ఉదాసీనంగానే ఉంటాడు. మొదటి పట్టికలోని సముదాయాలకంటే రెండో పట్టికలోని సముదాయాలు అధికంగా ఉండడంవల్ల మొదటి పట్టికలోని వాటికంటే రెండో పట్టికలోని వాటిపల్ల ఎక్కువ అభిరుచి చూపుతాడు. కారణం మొదటి పట్టికలోని సముదాయం నుంచి లభించే సంతృప్తికంటే ఎక్కువ సంతృప్తి రెండో పట్టికలోని సముదాయాలనుంచి లభిస్తుంది కాబట్టి.

ఉదాసీనతా పట్టికలనే ఉదాసీనతా వక్రరేఖలుగా మార్చవచ్చు. వివిధ సముదాయాలను గ్రాఫ్ పేపర్ పై గుర్తించి ఆ బిందువులను కలిపితే వక్రరేఖ వస్తుంది.

పటము 5.1 (A)

పటము 5.1 (B)

రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖ లున్నప్పుడు (I, II) మొదటి ఉదాసీనతా రేఖపై ఉన్న వివిధ సముదాయాల విలువ సమానంగా ఉంటుంది. అట్లాగే రెండో ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉన్న వివిధ వస్తు సముదాయం విలువకూడా సమానంగా ఉంటుంది. కానీ పై స్థాయిలో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వస్తుసముదాయాలకు అధిక విలువలుంటాయి. కానీ కింది వక్రరేఖపై ఉన్న సముదాయాలకు తక్కువ విలువలుంటాయి. మూలబిందువుకు దూరంగా ఉన్న వక్రరేఖలు అధిక సంతృప్తి నిచ్చే రెండు వస్తు సముదాయాలు సూచిస్తాయి.

5.3 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణా ప్రమేయాలు

వక్రరేఖ లక్షణాలను చర్చించేముందు ఈ వక్రరేఖల విశ్లేషణలో వినియోగదారుని మనస్తత్వానికి సంబంధించి చేసే ప్రమేయాలను తెలుసుకోవడం ఎంతో ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది.

5.3.1 మొదటి ప్రమేయం - నాన్ శాషియిటి

ఒక వినియోగదారునికి ఒక వస్తువు సప్లయ అధికంగా ఉన్నప్పుడు లేదా ఆ వస్తువునుంచి అధిక సంతృప్తి లభించినప్పుడు ఇట్లాంటి వస్తువునే ఇతర వస్తువులకంటే ఎక్కువగా కోరతాడు. అట్లాంటి వస్తువును ఎక్కువ పరిమాణంలో కంటే తక్కువ పరిమాణంలో కోరతాడు. అంటే ఏ వస్తువు విషయంలో కూడా వినియోగదారుకు సంతృప్తి అవధిని దాటలేదని అర్థమవుతుంది. దీన్నే నాన్ శాషియిటి ప్రమేయం అంటారు.

5.3.2 రెండవ ప్రమేయం - బ్రాన్సిటివిటి

xy , yz అనే రెండు వస్తుసముదాయాలున్నాయనుకొందాం. xy సముదాయం, yz సముదాయాలమధ్య వినియోగదారు ఉదాసీనత వ్యక్తపరుస్తాడు అనుకొందాం. ఇట్లాంటి సందర్భంలో yz వస్తు సముదాయంపట్ల వినియోగదారు ఉదాసీనంగా ఉంటాడని అంటే అతని అభిరుచులలో ఏ విధమైన మార్పు లేకుండా నిలకడగా ఉంటుందని అర్థం చేసుకోవచ్చు.

5.3.3 మూడవ ప్రమేయం (క్షీణోపాంత ప్రతిస్థాపన రేటు)

క్షీణోపాంత ప్రతిస్థాపన రేటు సూత్రం ప్రకారం x వస్తువు అదనపు యూనిట్ల కోసం y వస్తువు యూనిట్లను వదులుకొనడానికి వినియోగదారు సిద్ధపడతాడు అని స్పష్టమవుతుంది. ఇంతకు ముందు ఇచ్చిన ఉదాసీనతా పట్టికను పరిశీలించినట్లయితే x వస్తువు యొక్క ఒక అదనపు యూనిట్ కోసం 4 యూనిట్ల y ని వదులుకొనడానికి వినియోగదారు సిద్ధపడతాడనే విషయం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఇట్లా చేసినప్పుడు కూడా వినియోగదారుని సంతృప్తి స్థాయిలో ఏ విధమైన మార్పు ఉండదు. అట్లాగే తరవాత x వస్తువు యొక్క ఒక అదనపు యూనిట్ కోసం మూడు యూనిట్ల y ని, ఆ తరవాత ఒక అదనపు యూనిట్ x కోసం రెండు యూనిట్ల y ని వదులుకొనడానికి సిద్ధపడతాడు అంటే y వస్తువు విషయంలో x క్షీణోపాంత ప్రతిస్థాపన రేటు x వస్తువు y వస్తువుకు ప్రత్యమ్నాయంగా పెంచుతూ పోయినప్పుడు క్షీణిస్తుందని తెలుస్తుంది. (MRS_{xy})

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణకొరకు చేసిన ప్రమేయాలను సంక్షిప్తంగా తెలపండి.

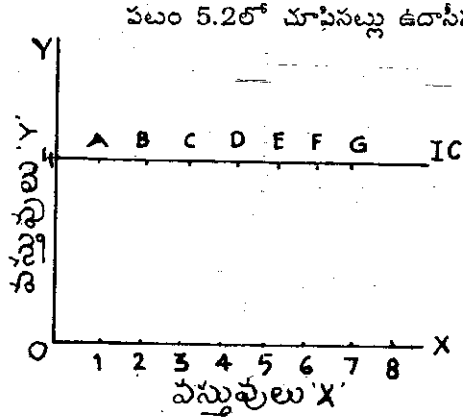
5.4 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ లక్షణాలు

పై ప్రమేయాల ఆధారంగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలను కింది విధంగా పేర్కొనవచ్చు.

- (i) ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమనుండి కుడికి, కిందికి వాలుతూ ఉంటాయి.
- (ii) ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకారంగా ఉంటాయి.
- (iii) ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవు.
- (iv) వైసున్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు అధిక సంతృప్తి స్థాయిని సూచిస్తాయి.

5.4.1 ఉదాసనతా వక్రరేఖలు ఎడమనుంచి కుడికి కేంద్రీకీ వాలడం

ఈ అక్షణం ప్రకారం ఈ రేఖలకు రుణాత్మకమైన వాలు ఉంటుంది. రెండు వస్తువుల సముదాయంలో ఒక యూనిట్ వస్తువులను పెంచినప్పుడు ఆ సముదాయంలోని రెండో వస్తువు యూనిట్లను తగ్గించడం జరుగుతుందని, ఇట్లా చేయడంవల్ల తగ్గించిన వస్తువులవల్ల కలిగే లోపాన్ని పెంచిన వస్తువులవల్ల పూరించడం జరుగుతుందని అర్థం. ఉదాసనతా వక్రరేఖలు కేంద్రీకీ వాలి ఉండని పక్షంలో అవి వైకీ వాలి ఉండాలి లేదా నిలువుగా గానీ, అడ్డంగా గానీ ఉండాలి. కేంద్రీ పటంలో అడ్డంగా ఉన్న ఉదాసనతా వక్రరేఖలను పరిశీలిద్దాం.

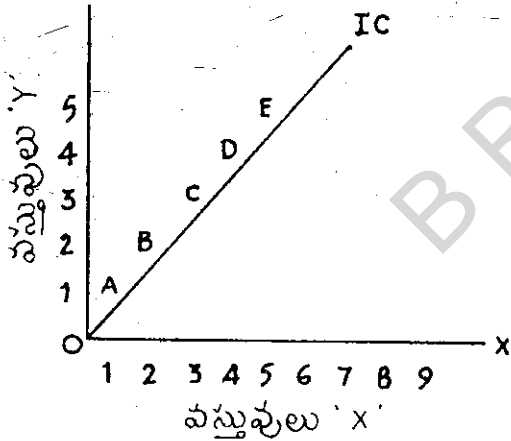

పటం - 5-2

పటం 5.2లో చూపినట్లు ఉదాసనతా వక్రరేఖ అడ్డంగా ఉన్న సరళ రేఖ అయిఉంటే ఆ రేఖపై ఉన్న అన్ని వస్తుసముదాయాల విలువలు సమానంగా ఉంటాయి. అంటే $4y + x$, $4y + 2x$, $4y + 3x$ మొదలైనవి. కానీ మనం మొదట చేసిన ప్రమేయం ప్రకారం వినియోగదారు ఒక వస్తువును తక్కువ పరిమాణంలో కంటే ఎక్కువ పరిమాణంలోనే కోరతాడు. కాబట్టి పైన తెలిపినది నిజం కాదు. ఈ కారణంవల్ల ప్రతి ఒక సముదాయం దాని ముందు సముదాయం కంటే మేలైనదని, వివిధ సముదాయాల పల్ల వినియోగదారు ఉదాసనంగా ఉండడని అనుకోవాల్సి వస్తుంది. రెండో సముదాయం మొదటి సముదాయం కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తి నిస్తుంది కానీ, ఉదాసనతా వక్రరేఖ నిర్వచనాన్ని బట్టి ఆ రేఖపై ఉన్న ప్రతి బిందువు తెలియజేసే సముదాయం సమాన సంతృప్తి నివ్వాలి. కాబట్టి

ఈ రేఖను ఉదాసనతా వక్రరేఖ అని పిలవడానికి వీలులేదు.

వైదానికి భిన్నంగా ఉదాసనతా వక్రరేఖ పటం 5.3లో చూపినట్లు వైకీ పోతూ ఉంటుందనుకొందాం.

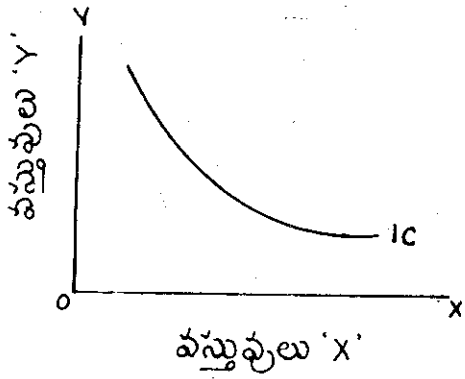

పటం - 5-3

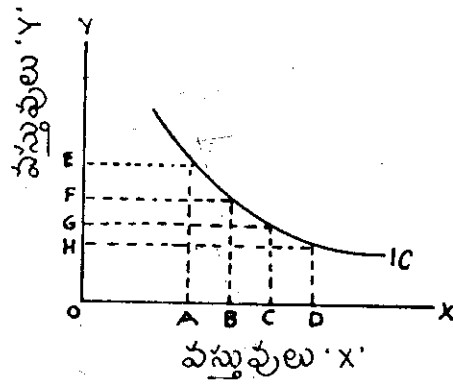
మరీ విడ్డూరమైన పరిస్థితి. ఒక సముదాయంలోని అధిక పరిమాణంలో ఉన్న రెండు వస్తువులు అల్ప పరిమాణంలో ఉన్న రెండు వస్తువుల సముదాయం ఇచ్చే సంతృప్తినే కలిగిస్తాయని పటంలోని ఉదాసనతా వక్రరేఖ సూచిస్తుంది. కానీ ఇది వాస్తవ విరుద్ధం. వాస్తవానికి అల్ప పరిమాణంలో ఉన్న రెండు వస్తువుల సముదాయం కంటే అధిక పరిమాణంలో ఉన్న రెండు వస్తువుల సముదాయాన్నే వినియోగదారు ఎక్కువగా అభిమానిస్తాడు. ఈ కారణంవల్లే వినియోగదారు ఉదాసనంగా ఉండలేడు. ఫలితంగా ఉదాసనతా వక్రరేఖలు వైకీ వాలుతూ ఉంటాయని అనడం సరిఅయినది కాదు. ఇట్లా ఉన్న సందర్భంలో ఆ రేఖపై ఉన్న వస్తులకు విభిన్నమైన

ప్రాముఖ్యం ఉంటుందే కానీ సమానమై ప్రాముఖ్యం ఉండదు. కానీ ఇది ఉదాసనతా వక్రరేఖల లక్షణాలకు విరుద్ధమైనది. పై కారణాలవల్ల ఉదాసనతా వక్రరేఖ ఎప్పుడూ ఎడమనుండి కుడికి, కేంద్రీకీ వాలుతూనే ఉంటుంది. దీనిని పటం 5.4లో చూడవచ్చు.

కేంద్రీకీ వాలుతున్న వక్రరేఖపై ఉన్న వివిధ సముదాయాల ప్రాముఖ్యం సమానంగా ఉంటుంది. అందువల్ల వినియోగదారు ఉదాసనంగా ఉంటాడు. అంటే x వస్తువులోని పెరుగుదలకు ప్రతిగా y వస్తువులో తగ్గుదల ఉంటుంది.

పటం - 5.4 A

పటం - 5.4 B

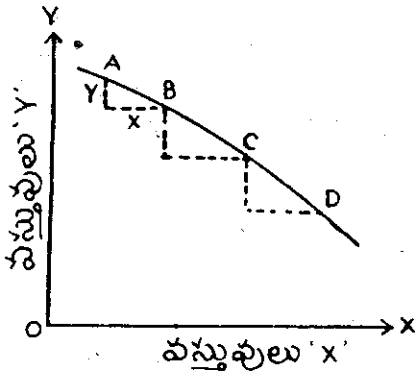
5.4.2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకారంగా ఉంటాయి

క్షీణోపాంత ప్రతి స్థాపన రేటు ప్రమేయాన్ని బట్టి ఉదాసీనతా వక్రరేఖలకు ఈ లక్షణం అబ్బింది. దీన్ని కింది విధంగా పటం 5.5 రూపంలో చూపవచ్చు.

OX అక్షంపై x వస్తువు యొక్క మూడు సమానమైన యూనిట్లను AB = BC = CDలుగా చూపడం జరిగింది. y వస్తువును ఎక్కువగా పొందడానికి వినియోగదారు x వస్తువును y వస్తువుతో వినిమయం చేస్తాడు. x వస్తువును అధికంగా పొందినప్పుడు దాని ప్రతి అదనపు యూనిట్ కోసం y వస్తువును క్రమంగా తక్కువ పరిమాణంలో వదులు కొనడానికి ఇష్టపడతాడు. అంటే MRS_{xy} అనేది y కి ప్రత్యమ్నాయంగా x ను పెంచుతూ పోయినప్పుడు క్షీణిస్తుందని స్పష్టమవుతుంది. క్షీణోపాంత ప్రతి స్థాపన రేటు దృష్ట్యా చూసినప్పుడు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకార రూపంలో ఉంటాయని అనడం సమంజసం.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు పుటాకార రూపంలో ఉండటమనేది ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు సూత్రానికి విరుద్ధం.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పుటాకార రూపంలో ఉంటే y వస్తువుకు ప్రత్యమ్నాయంగా x వస్తువును పెంచుతూ పోయినప్పుడు MRS_{xy} అనేది పెరుగుతూ పోతుంది. దీన్ని పటం 5.5 లో చూడవచ్చు.

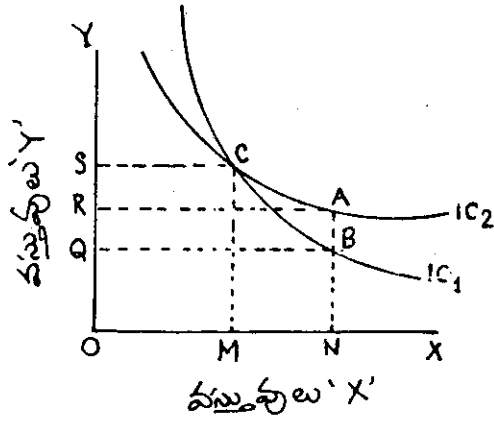
పటము - 5.5

x వస్తువును ఎక్కువగా పొందుతూ పోయిన కొద్దీ ప్రతి అదనపు x యూనిట్ కోసం వినియోగదారు y వస్తువును వదులుకోవలసి వస్తుంటుంది అనే విషయాన్ని పై పటం తెలియజేస్తుంది. అంటే y కోసం x ను ప్రతి స్థాపన చేస్తూ పోయినకొద్దీ MRS_{xy} పెరుగుతూపోతుంది. అంటే క్షీణిస్తున్న ప్రతిస్థాపనోపాంత రేఖ కుంభాకారంగా ఉన్నప్పుడే ఇది సాధ్యమవుతుంది. అంటే క్షీణిస్తున్న ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు సూత్రం నిజమయినట్లయితే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ మూల బిందువుకు పుటాకారంగా ఉండటానికి వీలులేదు.

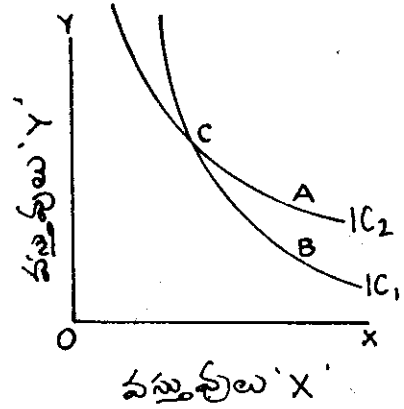
5.4.3 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవు

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవనేది మరో లక్షణం. అవి పరస్పరం ఖండించుకోన్నట్లయితే

ఆత్మవిరుద్ధమైన అర్థంలేని నిర్ణయాలకు దారితీస్తుంది. పటం 5.6లో పరస్పరం ఖండించుకొంటున్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖలను చూడవచ్చు.

పటము - 5.6 A

పటం - 5.6 B

IC_2 ను ముందు తీసుకొందాం.

OM of $X + OS$ of $Y = ON$ of $X + OR$ of Y

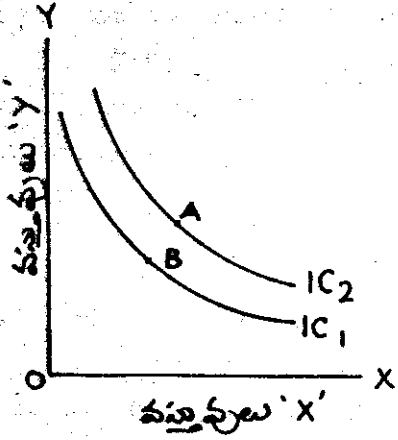
IC_1 ను తీసుకొన్నప్పుడు

OM of $x + OS$ of $y = ON$ of $X + OQ$ of y

అందువల్ల OR of $Y = OQ$ of y

ఫలితంగా ON of $x = OR$ of $y = ON$ of $x + OQ$ of y కానీ OR of $y = OQ$ of y అనే నిర్ణయం అర్థరహితమైనది.

బ్రాన్సిటివిటీ సూత్రం ఆధారంగా కూడా ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవనే విషయాన్ని చూడవచ్చు. IC_2 లోని A బిందువును, IC_1 లోని B బిందువును తీసుకొందాం. ఇందులో B బిందువు A బిందువుకు అంబంగా కింద ఉంటుంది. IC_2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖపైనే ఉండటం వల్ల AC సమాహాలు సమానమైన సంతృప్తి నిస్తాయి. కాబట్టి వినియోగదారు వీటి విషయంలో ఉదాసీనుడుగా ఉంటాడు. సంతృప్తి విషయంలో A సముదాయం B సముదాయానికి సమానమైనప్పుడు B సముదాయం C సముదాయానికి సమానమైనప్పుడు A సముదాయం B సముదాయానికి సమానంగా ఉంటుందని నిర్ణయించవచ్చు. కానీ పటాన్ని పరిశీలించినప్పుడు ఇది అర్థరహితమైనది తేలుతుంది. B సముదాయం కంటే A సముదాయంలో y వస్తువు యూనిట్లు ఎక్కువగా ఉంటాయని, x వస్తువు రెండు సముదాయాల్లో సమానంగా ఉంటుందని తెలుస్తుంది. ఈ కారణంగానే దీన్ని అర్థరహితమైనది అంటున్నాం. పై కారణాలవల్లనే వినియోగదారు B కంటే A సముదాయాన్ని ఎక్కువగా అభిమానిస్తాడని చెప్పవచ్చు. అంటే B సముదాయం కంటే A సముదాయమే ఎక్కువ సంతృప్తిని ఇస్తుందన్న మాట. దీన్ని బట్టి ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవనే నిర్ణయించుకోవచ్చు.

పటం - 5.7

5.4.4 పై భాగంలో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అధిక సంతృప్తి స్థాయిని, కింది భాగంలో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అల్ప సంతృప్తినిస్తాయి

పై భాగంలోని ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు సూచించే సముదాయాన్ని ఎక్కువగా కోరడం జరుగుతుంది. ఎందుకంటే కింది వక్రరేఖ సూచించే సముదాయంలో ఈ రెండు సముదాయాలలో రెండు వస్తువులు ఎక్కువ పరిమాణంలో ఉంటాయి కాబట్టి. అందుకే పైన ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ సూచించే B సముదాయంకన్న ఎక్కువ సంతృప్తి వస్తుందని చెప్పడం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకొండి - 3

3. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ఏ విధంగా ఉంటుంది ? పటం ద్వారా చూపించడం.
4. రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఖండించుకొంటాయా ?
5. పటం 5.7 లో ఏ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అధిక సంతృప్తినిస్తుంది ?

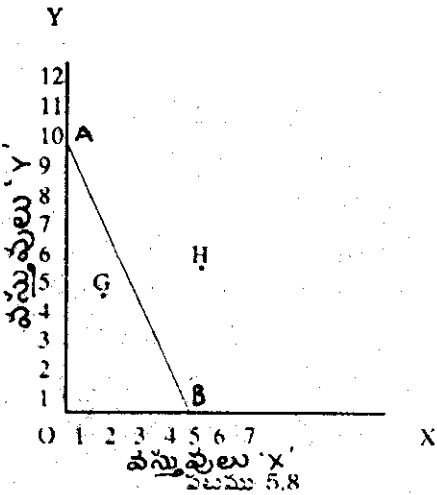
5.5 వినియోగదారు సమతౌల్యం

5.5.1, ధర రేఖ లేదా బడ్జెట్ రేఖ

వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని అర్థం చేసుకొనడానికి రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పటాలను చూపాల్సి ఉంటుంది. ఇందులో వస్తువుల ధరను సూచించే ధరరేఖను, వినియోగదారు ఆదాయాన్ని సూచించే మరో రేఖను ప్రవేశ పెట్టాల్సి ఉంటుంది.

x, y వస్తువులకోసం ఖర్చు పెట్టడానికి వినియోగదారుని దగ్గర రూ. 100/- ఉన్నాయనుకొందాం. x వస్తువు మార్కెట్ ధర యూనిట్ ఒకటికి రూ. 20/- అని, y వస్తువు ధర రూ. 10/- అనుకొందాం.

ఈ సందర్భాన్ని మొత్తాన్ని తీసుకుంటే x పైనే ఖర్చు పెట్టాడనుకొందాం. అప్పుడు వినియోగదారు x వస్తువు 5 యూనిట్ లు కొనగలుగుతాడు. లేదా మొత్తం ఆదాయాన్ని y పైనే ఖర్చు చేస్తే, 10 యూనిట్ ల yని కొనగలుగుతాడు. వినియోగదారునికి ఈ రెండు ప్రత్యామ్నాయాలు ఉంటాయి. అంటే అమలులో ఉన్న ధరలను బట్టి ఈ రెండు వస్తువుల్లో దేనినైనా తన ఆదాయ పరిమితిని అనుసరించి కొనడానికి అవకాశ ముంటుంది.

పటము 5.8

5.8వ పటంలో చూపినట్లు AB ధరరేఖకు పై నున్న వస్తు సముదాయం వినియోగదారుకు అందుబాటులో ఉండదు. ధరలు, ఆదాయం ఇంతకు ముందు తెలియజేసినట్లుగానే ఉండే పరిస్థితుల్లో AB ధరరేఖకు అడుగు బాగంలోని సముదాయాలనే అతడు కొనగలడు. G సముదాయం అతనికి అందుబాటులో ఉండే

సముదాయమే అనుకొందాం. కాని అతడు తన మొత్తం ఆదాయాన్ని ఆ సముదాయంపైనే ఖర్చు పెట్టడు. అతని మొత్తం ఆదాయాన్ని x, y వస్తువులకోసం ఖర్చు చేస్తాడని ఊహించాం. కాబట్టి AB రేఖకు కిందుగా ఉన్న G బిందువు వద్ద ఆదాయాన్నంతటినీ ఖర్చు చేయడు. కాబట్టి అమలులో ఉన్న మార్కెట్ ధరకు అందుబాటులో ఉన్న ఆదాయంతో AB రేఖ వెంటనే వినియోగదారుకు వివిధ వినియోగాపకాళలుంటాయని చెప్పవచ్చు.

5.5.2 ప్రమేయాలు

ధర రేఖ లేదా బడ్జెట్ రేఖపై ఉదాసీనతా వక్రరేఖను ఉంచుచూ, వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిని నిర్ధారించవచ్చు. మార్కెట్లో ఆలోచన లేకుండా ఉండేటటువంటి వస్తు సముదాయాన్ని కొన్నప్పుడే వినియోగదారు సమతౌల్యంలో ఉంటాడని చెప్పవచ్చు. వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిని వివరించడానికి కింద పేర్కొన్న ప్రమేయాలను వేయడం జరుగుతుంది.

- రెండు వస్తువులపై వెచ్చించడానికి వినియోగదారుకు కొంత నిర్దిష్టమైన ద్రవ్యం ఉంటుంది.
- మార్కెట్లోని వస్తువుల ధరలన్నీ స్థిరంగా ఉంటాయి. వాటిని ఏ వినియోగదారు మార్చలేడు.
- వస్తువు లన్నీ సజాతీయాలు, విభాజ్యాలు.
- వినియోగదారు హేతుబద్ధంగా ప్రవరిస్తాడు. అంటే ఉన్న ఆదాయంతో, అమలులో ఉన్న ధరలను బట్టి వస్తువులను కొని తన సంతృప్తిని పెంచుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూంటాడు.

5.5.3 షరతులు లేదా నిబంధనలు

ఉన్న ఆదాయంతో మార్కెట్లో ఉన్న ధరలను అనుసరించి వస్తు సేవలను కొనడం ద్వారా వినియోగదారు తన ప్రయోజనాన్ని గరిష్ఠం చేసుకొంటున్న స్థితిని వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితికి రెండు షరతు లవసరం.

- ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు వస్తువు ధరల నిష్పత్తికి సమానంగా ఉండాలి.

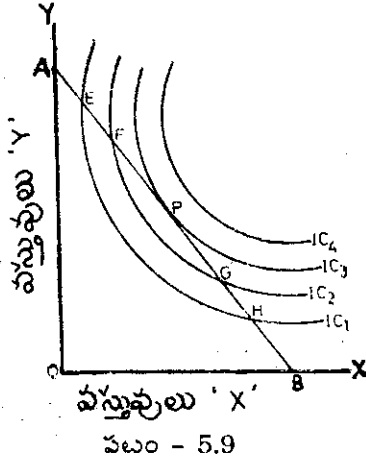
$$MRS_{xy} = \frac{MU_x}{MU_y} = \frac{P_x}{P_y}$$

సమతౌల్యానికి ఇది అవసరమే కాని, తగిన షరతుకాదు.

- ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకారంలో ఉండాలి. క్షీణోపాంత ప్రతిస్థాపన రేటు సూత్రం ఈ షరతును పరిష్కరిస్తుంది.

5.5.4 వినియోగదారు సమతౌల్యం : చిత్రపటం ద్వారా వివరణ

ఉదాసీనతా వక్రరేఖల పటంలో అత్యున్నత స్థాయిలోని ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు బడ్జెట్ రేఖ స్పర్శ రేఖగా ఉన్న బిందువువద్ద సమతౌల్యం ఏర్పడుతుందని చెప్పవచ్చు. ఈ స్పర్శ బిందువు వద్ద ధర రేఖ వాలు P_x / P_y ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు $MRS_{xy} = \frac{MU_x}{MU_y}$ సమానంగా ఉంటాయి. $\frac{MU_x}{MU_y} = \frac{P_x}{P_y}$ అంటే రెండు రెండు రేఖల స్పర్శబిందువు మొదటి నియమాన్ని సూచిస్తుంది. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల కుంభాకారం రెండో నియమాన్ని తెలియజేస్తుంది. రెండు వస్తువులను OX, OY పరిమాణంలో కొన్నప్పుడు వినియోగదారు తన సంతృప్తిని గరిష్ఠం చేసుకొంటాడు. ఈ రెండు వస్తువుల ఏ యితర సముదాయమైనా తక్కువ స్థాయిలో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉండటం, తత్ఫలితంగా తక్కువ స్థాయి సంతృప్తిసాంద్రులం జరుగుతుంది.

పటం - 5.9

అట్లాంటి పరిస్థితిలో ఇతర సముదాయాలు అందుబాటులో లేనిస్థితి ఏర్పడవచ్చు. పటంలోని E బిందువును తీసుకొందాం. ఇది తక్కువ స్థాయిలోని IC_1 ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉంది కాబట్టి ఇది P కన్నా తక్కువ సంతృప్తిని ఇస్తుంది. అట్లాగే తక్కువ స్థాయిలో ఉన్నాయి కాబట్టి H బిందువులు సూచించే సముదాయాలను కూడా తిరస్కరించడం జరుగుతుంది. F, G ఉన్న సముదాయాలలో P అనేది వీలైనంత ఎత్తులో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉంది కాబట్టి దానినుంచి లభించే సంతృప్తి గరిష్ఠంగా ఉంటుంది కాబట్టి P బిందువు వద్దనే వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు.

స్పర్శ బిందువైన P వద్ద ధరరేఖ వాలు ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలు MRS_{xy} ని సూచిస్తూ ఉంటుంది. EF బిందువుల వద్ద ప్రతిస్థాపనోపాంత రేఖ (MRS_{xy}) ధర నిష్పత్తి కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. కాబట్టి వినియోగదారు Y కంటే X ను ఎక్కువగా కొని ధరరేఖ వెంబడి కిందికి వస్తాడు. $MRS_{xy} = P_x / P_y$ అయ్యే వరకు ఇట్లా చేస్తూ ఉంటాడు. దీనికి బిన్నంగా G, H బిందువుల వద్ద MRS_{xy} ధర నిష్పత్తి కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల x కు ప్రత్యమ్నాయంగా y ని కొనడం వినియోగదారుకు ప్రయోజన కరంగా ఉంటుంది. ఇట్లా చేస్తూ $MRS_{xy} = P_x / P_y$ అయ్యేంత వరకు AB ధరరేఖ వెంబడి పైకి వెడతాడు. ఈ కారణంగానే E బిందువు వద్ద మాత్రమే వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు. ఈ బిందువు వద్దనే ధరరేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖకు స్పర్శరేఖగా ఉంటుంది. అంటే x వస్తువు ప్రతి స్థాపనోపాంత రేఖ రెండు వస్తువుల (x,y) ధరల నిష్పత్తికి సమానంగా ఉంటుంది.

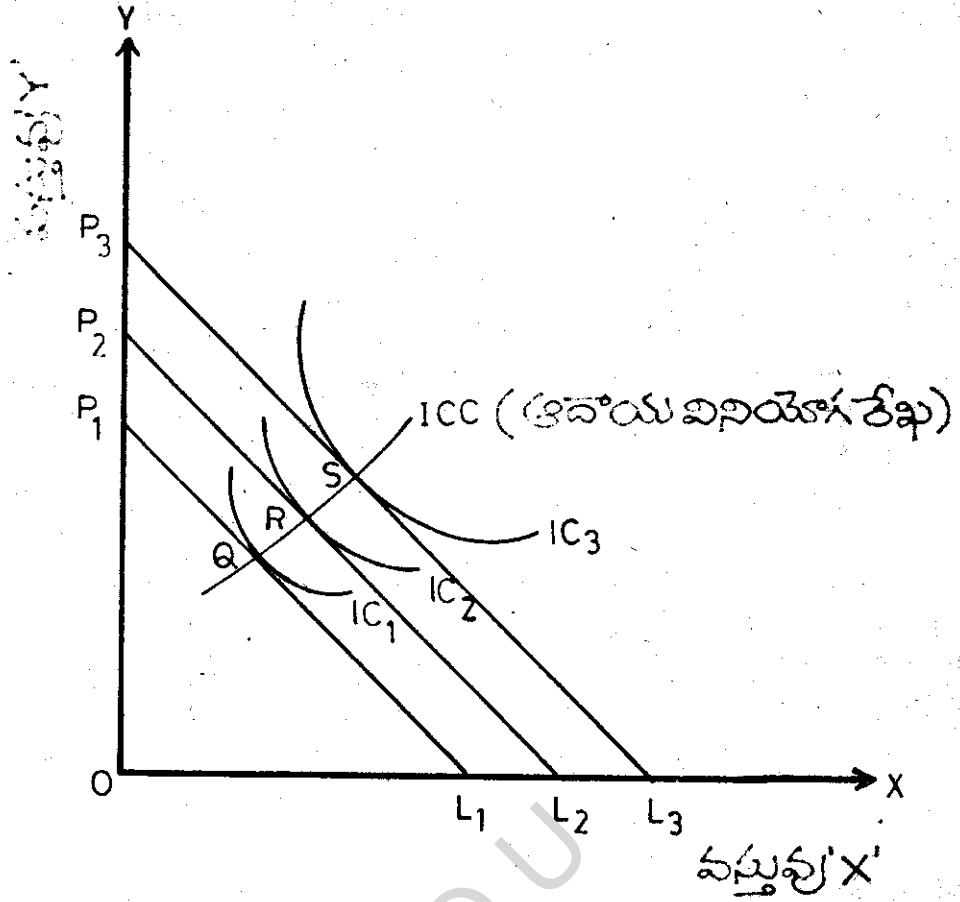
మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

6. ధరరేఖ అంటే ఏమిటి? పటం ద్వారా తెలపండి.
7. వినియోగదారు సమతౌల్యంలో ఉండటానికి షరతులు ఏమిటి ?

5.6 ఆదాయ, ప్రత్యమ్నాయ, ధర ప్రభావాలు

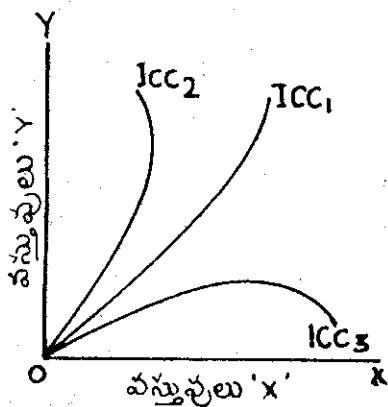
5.6.1 ఆదాయ ప్రభావం

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలతో సంబంధం ఉన్న మరో భావన ఆదాయ ప్రభావం. ఒక వినియోగదారు తన దగ్గరున్న ఆదాయంతో మార్కెట్ ధరల సనుసరించి రెండు వస్తువులను కొంటాడని ఇదివరకు ఊహించాం. వినియోగదారుని అభిరుచులలోను, అతను కొంటున్న వస్తువుల ధరలలోను ఏ విధమైన మార్పులూ లేకుండా అతని ఆదాయంలో మాత్రం మార్పు ఏర్పడిన సందర్భంలో వస్తువుల కొనుగోలు విషయంలో అతని ప్రవర్తనా తీరు ఏ విధంగా ఉంటుందో కూడా మనం పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. వినియోగదారు ఆదాయంలో మార్పు ఫలితంగా వస్తువుల కొనుగోలులో ఏర్పడే మార్పులనే ఆదాయ ప్రభావమంటారు. ఆదాయ ప్రభావాన్ని పటం 5.10 ద్వారా వివరించవచ్చు.

పటం - 5.10 : ఆదాయ వినియోగ రేఖ

పటంలోని P_1, L_1 ధరరేఖ నూచించి నల్లు నిర్దిష్ట ఆదాయం, ధరలు ఉన్నప్పుడు Q బిందువువద్ద వినియోగ దారు సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. వినియోగదారు ఆదాయం పెరిగి నప్పుడు రెండు వస్తువులను ఎక్కువ పరిమాణంలో కొనగలుగుతాడు. ఆదాయం పెరిగిన కారణంగా ధరరేఖ కుడివైపుకి కదులుతుంది. అది P_2, L_2 ధర రేఖకు సమాంతరంగా ఉంటుంది. వినియోగదారు ఆదాయం మరింత పెరిగినప్పుడు ధరరేఖ P_3, L_3 కి మారుతుంది. S బిందువు వద్ద వినియోగదారు సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. వివిధ ఆదాయ స్థాయిలున్నప్పుడు $P_1, L_1, P_2, L_2, P_3, L_3$ ధర రేఖలపై IC_1, IC_2, IC_3 మూలంగా ఏర్పడిన

పటం - 5.11

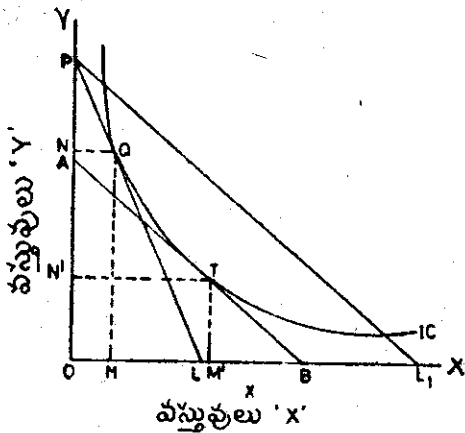
బిందువులవద్ద ఏర్పడిన సమతౌల్యాన్ని ఆ బిందువులను అన్నింటిని కలిపినప్పుడు ఆదాయ వినియోగ రేఖ ఏర్పడుతుంది. ఆదాయ వినియోగ రేఖ అంటే వివిధ ఆదాయ స్థాయిలవద్ద ఏర్పడే సమతౌల్య బిందువుల నన్నింటిని కలవగా ఏర్పడిన రేఖ అని అర్థం. ఈ రేఖ వినియోగదారుని ఆదాయంలో వచ్చే మార్పులకు, అందువల్ల వస్తువుల వినియోగంలో వచ్చే మార్పులకు ఉన్న సంబంధాన్ని తెలియ జేస్తుంది. x, y వస్తువులకు సంబంధించి ఆదాయ ప్రభావం ధనాత్మకమైనప్పుడు వినియోగరేఖ కుడివైపున వైకి వాలుతుంది. దీన్ని పటం 5.11లోని ICC_1 రేఖ సూచిస్తుంది. వస్తువు x కు ఆదాయ ప్రభావం ఋణాత్మకమైతే పటంలో చూపినట్లు ICC రేఖ ఎడమ

వైపునకు వారి ICC₂ గాను, కుడివైపు కిందికి వారి ICC₁ గాను అవుతుంది. ఇట్లాంటిది y వస్తువు వాసి రకమైనప్పుడు ఏర్పడుతుంది.

5.6.2 ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం

ఒక వస్తువు వినియోగంలోని మార్పుకు కారణమైన మరో అంశం ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం. ఈ ప్రభావం ఉన్న సందర్భంలో ద్రవ్యాదాయంలోని మార్పులకు ప్రతిగా వస్తువుల ధరలలో కూడా మార్పులు ఏర్పడతాయి. దీని ఫలితంగా వినియోగదారు స్థితి పూర్వంకన్న మెరుగు కాదు. అధ్వాన్నమూ కాదు. అంటే అతని వాస్తవిక ఆదాయం ఏ విధమైన మార్పు లేకుండా ఎప్పటిలాగా ఉంటుంది. అయినా వస్తువుల ధరలు మారినప్పుడు చౌకగా ఉన్న వస్తువులను, ప్రయమైన వస్తువులకు ప్రత్యామ్నాయంగా కొనడం జరుగుతుంది. ఈ ఫలితాన్నే ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అంటారు.

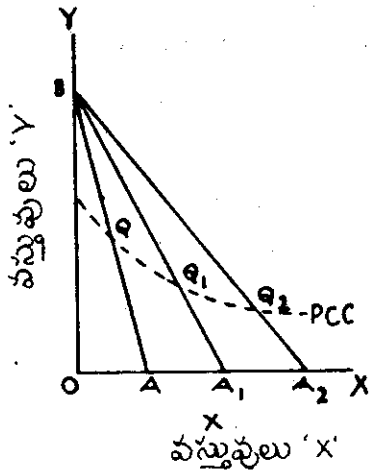
ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాన్ని కింది పటం 5.12 ద్వారా వివరించవచ్చు. ఒక నిర్దిష్టమైన ఆదాయం, ధరలు ఉన్నప్పుడు ON, Y వస్తువును కొంటూ Q బిందువువద్ద వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిలో

పటం - 5.12

ఉంటాడు. x వస్తువు ధర పడిపోయిందనుకొందాం. అప్పుడు ధరరేఖ PL₁ కు కదులుతుంది. ధరలు పడి పోయినందువల్ల వినియోగదారు వాస్తవ ఆదాయం లేదా కొనుగోలు శక్తి పెరుగుతుంది. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాన్ని కనుక్కోవడానికి, అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉండే బట్టు చేయడానికి, వినియోగదారు వాస్తవ ఆదాయంవల్ల కలిగిన ప్రయోజనాన్ని తుడిచి పెట్టడానికి అతని ద్రవ్య ఆదాయాన్ని తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. వినియోగదారు ద్రవ్యాదాయంలో కొంత భాగాన్ని తొలగించి నప్పుడు ధరరేఖ AB అనే కొత్త స్థితికి కదులుతుంది. ఇది PL₁ కు సమాంతరంగా ఉంటుంది. అంటే PA వినియోగదారు ఆదాయంలో తగ్గుదల

(y వస్తువుల రూపంలో) లేదా x వస్తువుల రూపంలో LB ల వల్ల వినియోగదారును అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉంచడం జరుగుతుంది. ఈ కారణాలవల్ల వినియోగదారు x, y వస్తువుల కొనుగోళ్లను మళ్లీ ఏర్పాటు చేసుకోవడానికి బదులు x ను కొనడం ప్రారంభిస్తాడు. కారణం y వస్తువుతో పోల్చినప్పుడు x వస్తువు చౌకగానూ, y వస్తువు ప్రయంగానూ ఉంటాయి. అంటే y వస్తువును ఎక్కువ పరిమాణంలో కొనడానికి వినియోగదారు అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై ఉన్న బిందువు నుంచి T బిందువుకు కదులుతాడు. అందువల్ల MM₁ పరిమాణంలో x వస్తువును పెంచడం, y వస్తువును NN₁ పరిమాణంలో తగ్గించడం అనేవి x, y వస్తువుల ధరలలోని తులనాత్మకమైన మార్పుల వల్ల ఏర్పడుతుంది. వాస్తవ ఆదాయం వల్ల లభించిన ప్రయోజన ప్రభావం అదే కాలంలో వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయం తగ్గుదలవల్ల తుడిచి పెట్టుకొని పోతుంది. ఈ కారణాలవల్లనే Q బిందువు నుంచి T బిందువుకు ఏర్పడిన కదలికను ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అంటారు. x వస్తువుపై ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాన్ని MM₁ పరిమాణంలో ఆ వస్తువు కొనుగోలులోని పెరుగుదల సూచిస్తుండగా y వస్తువుపై ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం NN₁ పరిమాణంలో ఆ వస్తువు కొనుగోలు పడిపోవడం సూచిస్తుంది. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే ధర పెరుగుదలవల్ల వాస్తవ ఆదాయంలో ఏర్పడిన మార్పును ద్రవ్య ఆదాయంలో ఏర్పడిన మార్పువల్ల పూరించడం జరుగుతుందని, కానీ ప్రయమైన వస్తువుకు బదులు చౌకగా ఉన్న వస్తువులను కొనడం జరుగుతుంది. ఈ విషయాన్ని ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం తెలియ జేస్తుంది.

పటము - 5.13

5.6.3 ధర ప్రభావం

ఈ ప్రభావం వినియోగదారుని ప్రతిస్పందనను తెలియజేస్తుంది. ఒక నిర్దిష్ట ఆదాయం ఉన్నప్పుడు వినియోగదారుకానే వస్తుసేవల పరిమాణంపై వాటి ధరలోని మార్పుల ప్రభావాన్ని లెక్కికట్ట వచ్చు. పటం 5.13లో AB బడ్జెట్ రేకపై Q బిందువు వద్ద వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు. x వస్తువు ధర పడిపోయి నప్పుడు బడ్జెట్ రేఖ కుడివైపుకు కదిలి BA₁ రేఖ అవుతుంది. ఇట్లాంటప్పుడు వినియోగదారు OA పరిమాణంలో x వస్తువును, OB పరిమాణంలో y

వస్తువును కొంటాడు. x వస్తువు ధర మరింత పడిపోతే బడ్జెట్ రేఖ BA₂ స్థాయికి కదులుతుంది. ఇట్లాంటి కదలిక x వస్తువు ధరలో ఏర్పడిన తగ్గుదలను అనుసరించి కదులుతూనే ఉంటుంది. Q, Q₁, Q₂ బిందువులను కపిసప్పుడు ఒక వక్రరేఖ ఏర్పడుతుంది. దీన్నే ధర వినియోగ రేఖ అంటారు. ఈ ధర వినియోగ రేఖ ధర ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

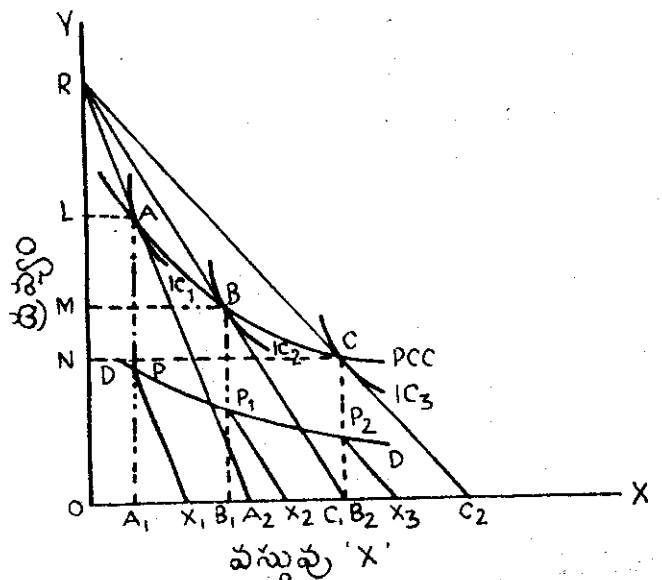
8. ఆదాయ ప్రభావం తెలియ జేసే దేమిటి ?
9. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అనగా నేమి ?
10. ధర ప్రభావం ఏమి తెలుపుతుంది ?

5.7 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ నుంచి డిమాండ్ రేఖను రాబట్టడం

ఉదాసీనతా వక్రరేఖనుంచి డిమాండ్ రేఖను రాబట్టవచ్చు. ద్రవ్యాన్ని Y అక్షంపై, వినియోగించిన x వస్తువు యూనిట్లను X అక్షంపైన కొలవడంవల్ల డిమాండ్ రేఖను రాబట్ట వచ్చు. x వస్తువు ధర పడిపోయినప్పుడు వినియోగదారు వై భాగంలో ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖకు కదులుతాడు. x వస్తువు యూనిట్ ధర సహాయంతో ఆ వస్తువు డిమాండ్ రేఖను గీయవచ్చు. x వస్తువు ధర పడిపోతున్నకొద్దీ ఆ వస్తువు కొనుగోలు పరిమాణాన్ని పెంచుతూ పోతూంటాడు కాబట్టి డిమాండ్ రేఖ కిందికి వాలుతూ ఉంటుంది.

5.7.1 పటం ద్వారా వివరణ

పటం 5.14లో ద్రవ్యాన్ని Y అక్షంపైన, x వస్తువును X అక్షంపైన చూపడం జరిగింది. పటంలో చూపినట్లు A బిందువువద్ద వినియోగదారు సమతౌల్యంలో ఉంటాడు. ఈ బిందువు వద్ద RA₂

పటము - 5.14

అనే ధరరేఖ IC ఉదాసీనతా వక్రరేఖకు స్పర్శ రేఖగా ఉంటుంది. ధరపడిపోయినప్పుడు ధరరేఖ RB_2 కి మారుతుంది. వినియోగదారు B బిందువువద్ద నూతన సమతౌల్య స్థితికి చేరుకొంటాడు. x వస్తువు ధర పడిపోయిన కొద్దీ వినియోగదారు ఒక సమతౌల్య స్థితి నుంచి మరో సమతౌల్య స్థితికి మారుతూ అన్ని సమతౌల్య బిందువులను కలిపినప్పుడు మనకు ధర-వినియోగ రేఖ వస్తుంది. x వస్తువు యొక్క యూనిట్ ధర అంటే కొనుగోలు చేసిన మొత్తాన్ని దానికి ఖర్చు చేసిన ద్రవ్యాన్ని భాగించగా వచ్చినది. BA_2 అనే వాలు x వస్తువు మొత్తం లేదా x వస్తువు ధర = RC / OA_2 . B బిందువు వద్ద ఆ వస్తువు ధర OR / OB_2 గా ఉంటుంది. ఈ కారణంగా వినియోగదారు A బిందువు నుంచి B బిందువుకు, B బిందువు నుంచి C బిందువుకు మారుతూ పోయినప్పుడు తక్కువ ధరలలో x వస్తువు కొనుగోలు పరిమాణాన్ని పెంచుతూ పోతుంటాడు.

5.8 సారాంశం

వస్తు వినియోగం ద్వారా ఒకరు పొందే ప్రయోజనాన్ని కొలవ లేమని కాని పోల్చడానికి వీలుంటుందని తెలియ జెప్పేది ఆర్డినల్ ప్రయోజన దృక్పథం. ఈ దృక్పథంలో ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ ప్రముఖమైనది. ఇక్కడ రెండు వస్తువులను x మరియు y లను తీసుకొందాం. ఒక వినియోగదారు రెండు వస్తువులను వినియోగించినప్పుడు సమాన సంతృప్తి స్థాయి నిచ్చే వివిధ సముదాయాలను కలపగా వచ్చే రేఖను ఉదాసీనతా వక్రరేఖగా తెలపవచ్చు. రెండు వస్తువుల నుండి పొందే ఉపాంత ప్రయోజనాల నిష్పత్తి ఆ వస్తువుల ధరల నిష్పత్తితో సమానమైనప్పుడు, ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువుకు కుంభాకారంగా ఉన్నప్పుడు వినియోగదారు సమతౌల్యాన్ని సాధిస్తాడు. ధర రేఖ ద్వారా రెండు వస్తువుల ధరల నిష్పత్తిని వివరించడం జరిగింది.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ నుండి డిమాండ్ రేఖను రాబట్టడాన్ని కూడా ఈ భాగంలో నేర్చు కొన్నాం. చివరగా ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ, ధర ప్రభావాలను చర్చించాం.

-- డా. ఎన్. లింగమూర్తి

5.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier & Hague : A Text Book of Economic Theory
2. H. S. Agarwal : Micro Economics
3. Telugu Akademi : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

5.10 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కిందివాటికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎందుకు ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వాలుతాయి ?
 2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలను పరిశీలించండి.
 3. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ ఆధారంగా వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని వివరించండి.
 4. ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ, ధర ప్రభావాలను పలకాల సహాయంతో విశదీకరించండి.

II కిందివాటికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. ఉదాసీనతా పక్రరేఖలు అనగా నేమి ? ఉదాసీనత పట్టిక ఆధారంగా వాటిని వివరించండి.
2. రెండు ఉదాసీనతా పక్రరేఖలు ఖండించుకొంటాయా ?
3. ధరరేఖ అనగా నేమి ? పటం సహాయంతో తెలియజేయండి.
4. ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలు అనగా నేమి ?

BRAOU

భాగం - 6 : డిమాండ్ సిద్ధాంతం

విషయక్రమం

- 6.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 6.1 పరిచయం
- 6.2 డిమాండ్ అర్థం
- 6.3 డిమాండ్ రకాలు
 - 6.3.1 ధర డిమాండ్
 - 6.3.2 ఆదాయడిమాండ్
 - 6.3.3 జాత్యంతర డిమాండ్
- 6.4 డిమాండ్ పట్టిక - డిమాండ్ రేఖ
- 6.5 డిమాండ్ను నిర్ణయించే అంశాలు
- 6.6 డిమాండ్ సూత్రం
- 6.7 డిమాండ్ సూత్రానికి మినహాయింపులు
 - 6.7.1 గిఫెన్ వైపరీత్యం
 - 6.7.2 గౌరవనూచక వస్తువులు
 - 6.7.3 స్పెక్యులేషన్ (అంచనా వ్యాపారం)
- 6.8 సారాంశం
- 6.9 సంప్రదింపు గంభీరాలు
- 6.10 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

6.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

డిమాండ్ అర్థాన్ని, డిమాండ్ లోని రకాలను, డిమాండ్ నిర్ణయాంశకాలను, డిమాండ్ సూత్రాన్ని అర్థశాస్త్ర విద్యార్థులకు తెలియజేప్పడమే ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగంను చదివిన తర్వాత

- డిమాండ్ అర్థాన్ని నిర్వచించవచ్చు.
- డిమాండ్ రకాలను అవగాహన చేసుకోవచ్చు.
- డిమాండ్ పట్టిక ఆధారంగా డిమాండ్ రేఖను గీయవచ్చు.
- డిమాండ్ను నిర్ణయించే కారకాలను గుర్తించవచ్చు.
- డిమాండ్ సూత్రాన్ని వివరించవచ్చు.
- డిమాండ్ సూత్రానికి గల మినహాయింపులను తెలపవచ్చు.

6.1 పరిచయం

డిమాండ్ను ప్రభావితం చేసే వివిధ అంశాలను నిర్ణయించడమే డిమాండ్ సిద్ధాంత లక్ష్యం. ఇది కేవలం డిమాండ్ సూత్రాన్ని మాత్రమే చర్చించదు. అంటే ధర ఒక్కటే డిమాండ్ నిర్ణాకరమని

అపోహపడటానికి అవకాశం ఉంది. కానీ వివిధ అంశాల మధ్య ఉన్న సంబంధం ఫలితంగానే డిమాండ్ నిర్ధారితమవుతుంది. ఈ అన్ని అంశాలు ఏకకాలంలోనే డిమాండ్ ను నిర్ణయిస్తాయి. ఒక వస్తువుకున్న మార్కెట్ డిమాండ్ ను నిర్ణయించే అంశాలలో ముఖ్యమైనవి. ఆ వస్తువు, వినియోగదారుల ఆదాయం, మార్కెట్ లోని ఇతర వస్తువుల ధరలు వినియోగ దారుల అభిరుచులు, ఆదాయపు పంపిణీ, మొత్తం జనాభా, వినియోగదారుల సంపద, పరపతిలభ్యం కావడం, ప్రభుత్వ విధానం, గతంలోని డిమాండ్ వివిధ స్థాయిలు, గత ఆదాయపు స్థాయిలు. కానీ సాంప్రదాయక డిమాండ్ నిర్ణయకాలలో నాల్గింటిని గురించి మాత్రమే చర్చించింది. అవి: వస్తువుధర, ఇతర వస్తువుల ధరలు, ఆదాయాలు, అభిరుచులు.

6.2 డిమాండ్ అర్థం

మన నిరత్యజీవితంలో డిమాండ్ అనే పదాన్ని ఒక వ్యక్తికి ఒక వస్తువుకొనడానికున్న ఆసక్తి అని మామూలుగా అంటూ ఉంటాం. కానీ అర్థ శాస్త్రంలో డిమాండ్ అనే పదానికి ఒక నిర్దిష్టమైన అర్థం ఉంది. డిమాండ్ అంటే కేవలం ఒక వస్తువును కొనాలనే ఆసక్తి కాదు, కోరిక తీర్చుకోవాలనే ఆసక్తితో పాటు, కొనుగోలు శక్తి కూడా ఉండాలి. పేదవాడికి భౌంబాయి నుంచి ఢిల్లీకి విమానంలో ప్రయాణం చేయాలనే కోరిక ఉండచ్చు. ఆ కోరిక తీర్చుకోవడానికి అవసరమైన శక్తి అతనికి ఉండదు. కాబట్టి అతని కోరికకు అంత ప్రాముఖ్యం ఉండదు. విమానంలో ప్రయాణం చేయాలనే కోరిక ఉండటంతో పాటు ణపు ఖర్చులను భరించగలిగి శక్తి ఉన్నప్పుడు డిమాండ్ ఏర్పడుతుంది. అంటే ఒక వస్తువును కొనాలని కోరికకు మద్దతుగా కొనడానికి సంసిద్ధత, కొనగల శక్తి కూడా ఉన్నప్పుడే డిమాండ్ ఏర్పడదు. పై రెండు అంశాలూ చాలా ముఖ్యమైనవి. ఒక వినియోగ్రకు ధరపై చెల్లించడానికి ఇష్టపడిన చెల్లించగలశక్తి లోపించినప్పుడు డిమాండ్ ఏర్పడదు. అట్లాగే ఒక వినియోగదారుకు చెల్లించగల శక్తి ఉన్నా, చెల్లించడానికిష్టం లేక పోతే డిమాండ్ ఏర్పడదు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. అర్థ శాస్త్రం ప్రకారం డిమాండ్ అంటే ఏమిటి ?

6.3 డిమాండ్ లో రకాలు

మూడు రకాలైన డిమాండ్లు ఉన్నాయి.

1. ధర డిమాండ్,
2. ఆదాయ డిమాండ్,
3. జాత్యంతర డిమాండ్

6.3.1 ధర డిమాండ్

మార్కెట్ లో వివిధ రకాల ధరలకు వస్తుసేవలను వివిధ పరిమాణాలలో కొనడానికి సంబంధించింది ధర డిమాండ్. ఈ సందర్భంలో డిమాండ్ నిర్ణయించే ఇతర అంశాలైన వినియోగదారు ఆదాయం, అతని అభిరుచులు, కొనదలచుకొన్న వస్తువుతో సంబంధమున్న ఇతర వస్తువుల ధరల మారకుండా నిలకడగా ఉంటాయని ఊహించడం జరుగుతుంది. ఒక వస్తువును కొనే పరిమాణం దాని ధరపై ఆధారపడి ఉంటుంది. దీనినే గణిత శాస్త్ర సమీకరణం ద్వారా కింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$D_x = F(P_x)$$

వినియోగదారు కాఫీని తక్కువగా కొనుగోలు చేస్తాడు. ఎందుకంటే చక్కెర ధర పెరిగినప్పుడు కాఫీ ధర కూడా పెరుగుతుంది. కావున చక్కెర ధరలో పెరుగుదల కాఫీ డిమాండ్‌ను తగ్గిస్తుంది. చక్కెర ధర తగ్గితే కాఫీ డిమాండ్ పెరుగుతుంది. రెండు పూరక వస్తువుల మధ్యగల సంబంధాన్ని పటం సహాయంతో వివరించవచ్చు. పటం 6.4B ఈ విలోమానుపాత సంబంధాన్ని తెలుపు తుంది. చక్కెర ధరను OY అక్షంపై, కాఫీ డిమాండ్‌ను OX అక్షంపై చూపించాం. చక్కెర ధర OM నుండి OM' కు పెరిగినప్పుడు కాఫీ డిమాండ్ నుండి కు తగ్గినట్లుగా పటం 6.4B తెలియ జేస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

2. ధర డిమాండ్ అంటే ఏమిటి ?
3. పటం సహాయంతో ధరకు డిమాండ్ కు మధ్య సంబంధాన్ని వివరించండి.
4. సాధారణ లేక మేలురకపు వస్తువుల విషయంలో ఒక వినియోగదారుని ఆదాయానికి ఆ వస్తువు డిమాండ్ కు ఏ విధమైన సంబంధం ఉంటుంది.
5. ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులకు సంబంధించి జాత్యంతర డిమాండ్ ను పటం సహాయంతో వివరించండి.

6.4 డిమాండ్ - డిమాండ్ రేఖ

6.4.1 డిమాండ్ పట్టిక

ఏ వస్తువునైనా ధరల పట్టిక, వివిధ ధరల వద్ద కొనే వస్తు పరిమాణాలు తెలిసినట్లయితే వస్తువు డిమాండ్ పట్టికను తయారు చేయవచ్చు. వివిధ ధరలకు కొనే వస్తువుల వివిధ పరిమాణాలను తెలిపే పట్టికనే ఒక వ్యక్తికి సంబంధించిన డిమాండ్ పట్టిక అంటారు. డిమాండ్ పట్టిక ధర, వస్తువు పరిమాణం అనే రెండు చలరాశుల మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని తెలియ జేస్తుంది. నారింజ పళ్ళకు సంబంధించి ఒక ఉపోత్పకమైన డిమాండ్ పట్టికను కింద చూడవచ్చు.

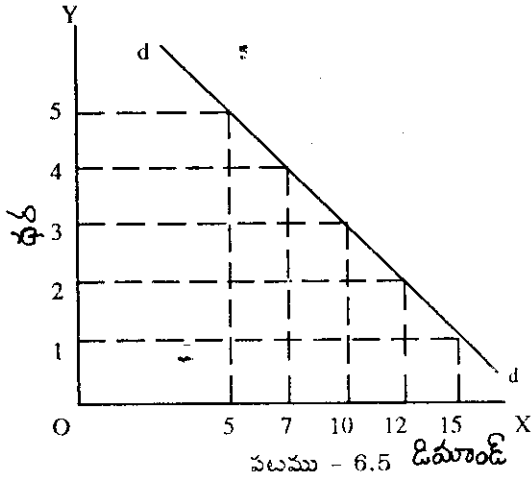
డిమాండ్ పట్టిక

ధర (రూపాయల ఓక్కోటికి)	డిమాండ్ చేసిన పరిమాణం (రూపాయలలో)
1	15
2	12
3	10
4	7
5	5

పై పట్టిక ఆధారంగా నారింజ పండ్లకు సంబంధించిన డిమాండ్ రేఖను గీయవచ్చు.

6.4.2 డిమాండ్ రేఖ

పటం 6.5లో OY అక్షంపై నారింజ పళ్ళ ధరలను, OX అక్షంపై నారింజ పళ్ళకు చూపడం

జరిగింది. డజను 1 రూ. ఉన్నప్పుడు 15 డజన్లు కొనడం జరిగింది. దీన్ని మనం పటంలో గుర్తిద్దాం. ఇల్లా వివిధ పరిమాణాలను సూచిస్తూ బిందువుతో వివిధ పరిమాణాలను సూచిస్తూ బిందువుతో గుర్తిద్దాం. బిందువులన్నింటిని కలుపుతూ ఒక రేఖ గీసినప్పుడు ఆ వస్తువుకు సంబంధించిన డిమాండ్ రేఖ వస్తుంది. నారింజ పళ్ళ ధరకు, ఆ వస్తువు కొనుగోలు చేసిన పరిమాణానికి ఉన్న ప్రత్యక్ష సంబంధాన్ని పటంలోని 'dd' డిమాండ్ రేఖ సూచిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

6. డిమాండ్ పట్టిక అనగానేమి ?
7. ఒక ఊహజనిత డిమాండ్ పట్టిక సహాయంతో డిమాండ్ రేఖ గీయండి.

6.5 డిమాండ్ను నిర్ధారించే అంశాలు

మనం ఇంతకు ముందు చర్చించిన డిమాండ్ నిర్ధారకాలైన వస్తువుధర, వినియోగదారు ఆదాయం, ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధర లేకా డిమాండ్లో మార్పులను కలిగించే మరికొన్ని ఇతర అంశాలు కూడా ఉన్నాయి. అవి :

- i) ఫాషన్లలో మార్పులు : ఫాషన్లు మారినప్పుడు పాత ఫాషన్ వస్తువులకు డిమాండ్ తగ్గుతుంది. అవి చౌకగా పొందగలిగినప్పుడే వాటికి డిమాండ్ తక్కువగా ఉంటుంది.
- ii) వాతావరణంలో మార్పు : వేసవిలో నూలుబట్టలకు, శీతాకాలంలో ఉన్ని బట్టలకు డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆయాకాలాలలో వాటి ధరలను సరించి వాటి డిమాండ్లో కూడా మార్పులు వస్తాయి.
- iii) చలామణిలోని ద్రవ్యరాశి మార్పు : ఎక్కువ ద్రవ్యం చలామణిలో ఉన్నప్పుడు ప్రజలోలు శక్తి ఎక్కువగా ఉంటుంది. దీని ఫలితంగా వస్తువులకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది.
- iv) జనాభాలో మార్పు : జనాభా పరిమాణం, స్వభావంలో మార్పు ఏర్పడినప్పుడు డిమాండ్లో కూడా మార్పు కలుగుతుంది. జనాభాలో పిల్లల సంఖ్య అధికంగా ఉన్నప్పుడు ఆట వస్తువులకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. అల్లకాకుండా జనాభాలో ఎక్కువ మంది వృద్ధులున్నప్పుడు వేతికర్రలకు, కృత్రిమదంతాలకు, మందులకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది.
- v) సంపద పంపిణీలో మార్పు : సంపద సమాజంలోని అన్ని వర్గాల ప్రజలకు సమానంగా పంపిణీ అయినప్పుడు వేదప్రజలనిత్యావసర వస్తువులు, సౌకర్యాలు ఎక్కువగా కోరుకుంటారు. కారణం ఇంతకు ముందు ఈరకమైన వస్తువులు వారికి అందుబాటులో ఉండక పోవడమే. సంపద పంపిణీ సమాజంలో జరిగినప్పుడు విలాస వస్తువులకు డిమాండ్ పడిపోతుంది.

vi) సాంకేతిక ప్రగతి : సాంకేతిక ప్రగతి ఫలంగా కొత్త కొత్త వస్తువులు మార్కెట్ లోకి ప్రవేశిస్తాయి. ఈ కారణంగా పాత వస్తువులను వినియోగించడం కొత్త వస్తువులను ఎక్కువగా డిమాండ్ చేయడం జరుగుతుంది.

vii) వ్యాపార ప్రకటనలు : వార్తా పత్రికలు, రేడియోలు, టెలివిజన్ ల ద్వారా వస్తువులకు సంబంధించిన వ్యాపార ప్రకటనలు చేయడం వల్ల మార్కెట్ లో వివిధ వస్తువులకున్న డిమాండ్ లో మార్పులవస్తాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

8. డిమాండ్ ను నిర్ణయించే అంశాలు ఏవి ?

సూచన : వస్తువు ధర, వినియోగదారుని ఆదాయం, ఇతర సంబంధిత వస్తువుల ధరలు అనేవి ముఖ్యమైన నిర్ణాయక అంశాలు.

6.6 డిమాండ్ సూత్రం

డిమాండ్ సూత్రం వస్తువు ధరకు, వస్తువు పరిమాణానికి మధ్య ఉన్న ప్రమేయ సంబంధాన్ని తెలియ చేస్తుంది. అంటే పైన పేర్కొన్న రెండు చలరాశుల మధ్య ఉన్న విలోమ సంబంధాన్ని డిమాండ్ సూత్రం తెలియ చేస్తుందన్న మాట. ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షర్ డిమాండ్ సూత్రాన్ని ఈ విధంగా పేర్కొన్నారు. ఇతర పరిస్థితుల్లో మార్పులేనప్పుడు ఒక వస్తువు ధర తగ్గితే డిమాండ్ పరిమాణం పెరుగుతుంది. ధర పెరిగితే డిమాండ్ పరిమాణం తగ్గుతుంది. "ఇతర విషయాలు మారకుండా ఉంటాయి" అనే ప్రమేయం వాలా ప్రధానమైంది. ఈ ప్రమేయం చేసే సందువల్ల (i) వినియోగదారుల ఆదాయాల్లో మార్పులుండవని, (ii) వినియోగదారుల అభిరుచులు, ఫాషన్ లు మారకుండా ఉంటాయనీ, (iii) కొనదలచుకున్న వస్తువుతో సంబంధమున్న ఇతర వస్తువుల ధరలు మారకుండా ఉంటాయనీ ఊహించడం జరిగింది. పైన పేర్కొన్న అన్ని అంశాలు వాస్తవమైనప్పుడే డిమాండ్ సూత్రం పని చేస్తుంది. పై వాటిలో ఏ ఒక్కటి మారినా మార్కెట్ లో డిమాండ్ సూత్రం పనిచేయదు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

9. డిమాండ్ సూత్రమంటే ఏమిటి ?

6.7 డిమాండ్ సూత్రానికి మినహాయింపులు

డిమాండ్ సూత్రం ఒక సాధారణ ప్రతిపాదన. ఈ విధమైన సాధారణ ప్రతిపాదనకు కొన్ని మినహాయింపులున్నాయి. అవి

6.7.1 గిఫ్ట్ వైపరీత్యం

డిమాండ్ సూత్ర ప్రకారం ఒక వస్తువు ధర పెరిగి నపుడు దాని కున్న డిమాండ్ తగ్గుతుంది. కాని కొన్ని సమయాల్లో డిమాండ్ రేఖ కిందికి వాలడానికి బదులు పూకీ పోయా ఉంటుంది. ఇంకో విధంగా చెప్పాలంటే కొంత మంది కొన్ని సమయాల్లో వస్తువుల ధరలు పెరిగినపుడే వాటిని ఎక్కువగా కొంటూ ఉంటారు. ఇట్లాంటి సందర్భాలు అరుదుగా ఉన్నప్పటికీ కొన్నింటిని మనం ఊహించవచ్చు. ఇట్లాంటి

పరిస్థితి మొట్టమొదట కనిపెట్టినవారు సర్ రాబర్ట్ గిఫెన్ (1837 -1910). ఈ రకమైన వస్తువులను గిఫెన్ వస్తువులు అంటారు. గిఫెన్ వస్తువులు డిమాండ్ సూత్రాన్ని ఆక్రమిస్తాయి. అంటే ఈ వస్తువుల విషయంలో డిమాండ్ రేఖ కిందికి వాలదు. ఈ పరిస్థితిని ఒక ఉదాహరణలో వివరిద్దాం. నాసిరకమైన వస్తువు జోన్నల పైననే ఒక పేదవాడు తన ఆదాయంలోని అధికభాగాన్ని వెచ్చిస్తాడు. ఇట్లా వెచ్చించగా మిగిలిన మొత్తాన్ని ఇతర వస్తువులు కొనడానికి ఉపయోగిస్తాడనుకొందాం. ఇప్పుడు జోన్నల ధరలు పెరిగినాయనీ, ఇతర వస్తువుల ధరలలో మార్పులు లేవని, పేదవాని ఆదాయంలో కూడా ఏ విధమైన మార్పులు లేవని ఊహిద్దాం. ఇట్లాంటి పరిస్థితులలో పేదవాడి స్థితి మరీ అధ్వాన్నమవుతుంది. అతని వాస్తవిక ఆదాయం పడిపోతుంది. జోన్నల కొనుగోలు కోసం నెలనెలా అతను ఖర్చు చేసే సాము ద్వారా ధరల పెరుగుదల వల్ల తక్కువ జోన్నలు కొనగలుగుతాడు. ఇంతకు ముందు మాదిరిగానే ఇతర వస్తువుల కోసం చేసే ఖర్చు తగ్గించకుండా జోన్నలకోసం ఇంతకు ముందు ఖర్చు చేసినంతే ఖర్చు చేస్తే తక్కువ జోన్నలు కొనగలుగుతాడు. ఫలితంగా ఆకలిబాధ అనుభవించాల్సి ఉంటుంది. అందువల్ల తన ఆదాయ వ్యయాన్ని మారుస్తాడు. ఇతర వస్తువులపై చేస్తున్న వ్యయాన్ని మారుస్తాడు. ఇతర వస్తువులపై చేస్తున్న వ్యయాన్ని తగ్గించి జోన్నల కొనుగోలుపై వ్యయాన్ని పెంచుతాడు. ఇటువంటి వివరీత పరిస్థితిని మొట్టమొదట గిఫెన్ కనుక్కొన్నాడు. కాబట్టి దీనిని “గిఫెన్ వైపరీత్యం” అనడం జరిగింది. బ్రిటన్ లో రొట్టె ధర పెరిగినందువల్ల కార్మిక కుటుంబాలు వారు తినే మాంసాన్ని తగ్గించి రొట్టెనే ఎక్కువగా కొన్న సందర్భాలలో, గిఫెన్ కనుక్కొన్నాడు.

6.7.2 గౌరవ సూచక వస్తువులు

కొన్ని వస్తువులు తమ వద్ద ఉండటం వల్ల సంఘంలో గౌరవం, ఉన్నతస్థాయి లభిస్తాయి అనుకొన్నప్పుడు ఆ వస్తువులను వారు కొంటారు. ఇట్లాంటి వస్తువులకు ఉదాహరణలుగా వజ్రాలు ఇతర అమూల్యమైన రాళ్ళు పేర్కొనవచ్చు. సమాజంలోని సంపన్నులు వీటి ధర ఎంత ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ వారి హోదాను కాపాడుకోవడం కోసం వీటిని కొంటారు.

6.7.3 స్పెక్యులేషన్

కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో ఒక వస్తువు ధర పెరుగుతూ ఉండవచ్చు. ఇట్లాంటి పెరుగుదల ముందు ముందు కూడా కొనసాగవచ్చునని ఊహించడం జరుగుతుంది. ఇట్లాంటి సందర్భాలలో ఆ వస్తువు ధర తక్కువగా ఉన్నప్పుడు కొన్న దానికంటే ధర ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడే పెద్ద మొత్తంలో కొనడం జరుగుతుంది. అంటే ఇట్లాంటి సందర్భంలో ధర పెరిగినప్పుడు డిమాండ్ తగ్గుతుంది అనే డిమాండ్ సూత్రానికి విరుద్ధంగా జరుగుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 6

10. గిఫెన్ వస్తువులు అంటే ఏమిటి ?

6.8 సారాంశం

మీరు ఈ భాగంలో చదివినట్లుగా సాధారణ పరిభాషలో గల అర్థంగాకుండా డిమాండ్ కు అర్థశాస్త్రంలో ఒక ప్రత్యేక నిర్వచనం ఉంది. ఒక వస్తువు డిమాండ్ వినియోగదారుని కొనుగోలు అభిరుచిపైనా, అతని కొనుగోలు శక్తిపైనా ఆధారపడి ఉంది. ధర, ఆదాయ, జాత్యంతర డిమాండ్ లు ఒక వస్తువు డిమాండ్ ను నిర్ణయించే మూడు కీలకమైన కారకాలని తెలుస్తుంది. ఈ మూడింటిపైననే కాకుండా డిమాండ్ ఇతర కారకాలైన ఫేషన్స్, వాతావరణం, జనాభా, ప్రకనలులు, వినియోగదారుని అభిరుచి, కాలంపై ఆధారపడి ఉంది.

ధరతో డిమాండ్ కు విలోమానుపాత సంబంధం ఉండగా, సాధారణ వస్తువుల మేలురకపు వస్తువుల విషయంలో ఆదాయంతో ధనాత్మక (అనుపాత) సంబంధాన్ని, నాసీరకపు వస్తువులకు సంబంధించి ఋణాత్మక సంబంధాన్ని కలిగి ఉంది. వస్తువుల మధ్య గల ప్రత్యామ్నాయ సంబంధాన్ని లేదా పూరక సంబంధాన్ని బట్టి ఒక వస్తువు డిమాండ్ ఇతర సంబంధిత వస్తువుల ధరలపై ఆధారపడి ఉంది.

డిమాండ్ సూత్రం తెలియ జేసే దేమిటంటే ఇతర కారకాలు స్థిరంగా, మారకుండా ఉన్నాయని భావించి నప్పుడు ఒక వస్తువు డిమాండ్ ఆ వస్తువు ధరతో విలోమానుపాత సంబంధాన్ని కలిగి ఉంటుంది.

--డా. ఎన్. లింగమూర్తి

6.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text book of Economic Theory
2. M. S. Agarwal : Micro Economics
3. Telugu Academi : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

6.10 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. వివిధ రకాల డిమాండ్ లను వివరించండి.
 2. డిమాండ్ ను విర్ణయించే కారకాలను విశదీకరించండి.
 3. డిమాండ్ సూత్రం అనగానేమి? డిమాండ్ పట్టిక ఆధారంగా డిమాండ్ రేఖను గీయండి, డిమాండ్ సూత్రం మినవోయింపులను తెలియచేయండి.
- II కింది వాటికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. అర్థశాస్త్రంలో డిమాండ్ అంటే ఏమిటి ? డిమాండ్ రేఖను చిత్రించండి.
 2. డిమాండ్ సూత్రాన్ని వివరించండి.
 3. గిఫెన్స్ వైపరీత్యాలను విశదీకరించండి.

భాగం - 7 డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం

విషయ క్రమం

- 7.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 7.1 పరిచయం
- 7.2 డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం : అర్థం
డిమాండ్ వ్యాకోచత్వంలో రకాలు
- 7.3 ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం
- 7.4 ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం
- 7.5 జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం
- 7.6 వ్యాకోచత్వం కొలత
 - 7.6.1 మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి
 - 7.6.2 బిందు వ్యాకోచత్వ పద్ధతి
 - 7.6.3 ఆర్క్ వ్యాకోచత్వ పద్ధతి
- 7.7 సారాంశం
- 7.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 7.9 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

7.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

డిమాండ్ వ్యాకోచత్వపు అర్థాన్ని, రకాలను వివరించడం; డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని, కొలిచే పద్ధతులను (మొత్తంఖర్చు పద్ధతి, బిందు పద్ధతి, ఆర్క్ పద్ధతి) తెలియ జేయడం.

ఈ భాగం వదిలిన తరువాత

- డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని నిర్వచించవచ్చు.
- ధర, ఆదాయ, జాత్యంతర డిమాండ్, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాలను వివరించవచ్చు.
- మూడు పద్ధతుల ద్వారా డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవవచ్చు.

7.1 పరిచయం

ఒక స్వతంత్ర చలాంకంలోని మార్పును బట్టి అస్వతంత్ర చలాంకాలలో కలిగే మార్పుల తీరును కొలవడానికి ఉపయోగించే సాధనమే వ్యాకోచత్వం. ఈ వ్యాకోచత్వ భావనకు విస్తృతమైన ప్రయోజనాలున్నా వినియోగ డిమాండ్ను అధ్యయనం చేయడంలో దీన్ని ఎంతో ప్రాముఖ్య మున్న సాధనంగా వాడటం జరుగుతూ ఉంది.

7.2 డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం : అర్థం

వ్యాకోచత్వం అంటే ధరలోని మార్పులకు ప్రతిస్పందనగా డిమాండ్లో ఏర్పడే మార్పుల వేర అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చు. ఇంకో విధంగా చెప్పాలంటే "వ్యాకోచత్వ మంటే ఒక స్వతంత్ర చలాంకంలోని

మార్పు శతానికి ప్రతిస్పందనగా అస్వతంత్రచలాంకాలలో కలిగే మార్పు శతాన్ని కొలవడమే" అని నిర్వచించవచ్చు. ధరలోని మార్పులవల్ల డిమాండ్ లో ఏర్పడే ప్రతిస్పందన తక్కువగానీ, ఎక్కువగానీ ఉండవచ్చు. ఉప్పును ఉదాహరణగా తీసుకొని ఉప్పు ధర పడిపోయిన మేరకు దానికున్న డిమాండ్ పెరగక పోవచ్చు. అట్లాగే ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక వస్తువు ధర స్వల్పంగా పడిపోయినా ఆ వస్తువు డిమాండ్ బాగా పెరగవచ్చు. మొదటి ఉదాహరణకు సంబంధించిన డిమాండ్ ను అవ్యాకోచమైనదనీ, రెండో వస్తువుకు సంబంధించిన డిమాండ్ వ్యాకోచమైన డిమాండ్ అనీ అంటారు. ఆల్ ఫ్రెడ్ మార్షల్ ప్రకారం, "మార్కెట్ లోని వస్తువు ధర పడిపోయినపుడు ఆ వస్తువు డిమాండ్ లో పెద్దగా కానీ, స్వల్పంగా కానీ మార్పు వచ్చినపుడు లేదా ధర పెరిగినపుడు డిమాండ్ లో ఎక్కువగా కానీ, తక్కువగాకానీ తగ్గుదల ఏర్పడినపుడు కలిగే మార్పులను డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం" అంటారు. కానీ వాస్తవ ప్రపంచంలో డిమాండ్ అనేది పూర్తి వ్యాకోచమైనది కానీ, పూర్తి అవ్యాకోచమైనదికానీ అయి ఉండదు. అందువల్లే వ్యాకోచత్వం అధికమని, అల్పమని అనడం జరుగుతూ ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం అనే పదాన్ని వివరించండి.

డిమాండ్ వ్యాకోచత్వంలో రకాలు

వ్యాకోచత్వం నిర్ధారకాల మాదిరిగానే వ్యాకోచత్వంలో అనేక రకాలున్నాయి.

1. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం.
2. ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం
3. జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం

7.3 ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం

ఒక వస్తువు ధరలోని మార్పులకు ప్రతిస్పందనగా వస్తువు డిమాండ్ లో ఏర్పడే మార్పుల మాపనమే ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం. దీన్నే ధరలోని సాపేక్షకమైన మార్పులకు అనుగుణంగా డిమాండ్ లో ఏర్పడే సాపేక్షకమైన మార్పులని కూడా అనవచ్చు. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని లెక్క కట్టడానికి కింది సమీకరణాన్ని వాడటం జరుగుతూ ఉంది.

$$\text{ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం} = \frac{\text{వస్తువు డిమాండ్ లో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}}{\text{ధరలో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}}$$

$$E_p = \frac{\Delta D_x}{D_x} + \frac{\Delta P_x}{P_x}$$

ఇందులో,

ΔD_x = 'X' వస్తువు డిమాండ్ లో మార్పు,

ΔP_x = 'X' వస్తువు ధరలో మార్పు,

Dr. BRAOU
LIBRARY

Acc. No: 681 0284

Class No:

220
అక్షరం

$D_x = 'X'$ వస్తువు డిమాండ్,

$P_x = 'X'$ వస్తువు ధర, మరియు

$E_p = 'X'$ ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం.

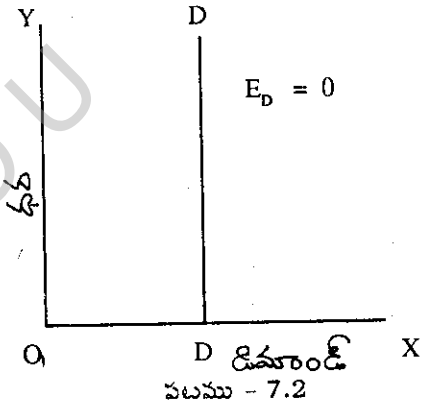
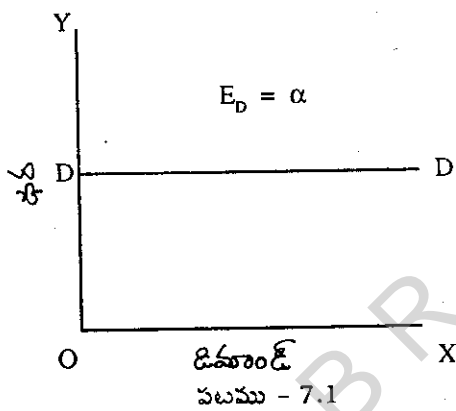
డిమాండ్, ధరలలో వచ్చిన మార్పుల శాతాలు తెలిసినట్లయితే ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వపు సంఖ్యను లెక్కి గట్టవచ్చు. ధరలో తగ్గుదల 1% అని, డిమాండ్ లో పెరుగుదల 3% అని భావించిన

$$E_p = \frac{3\%}{-1\%} = -3 \text{ అవుతుంది.}$$

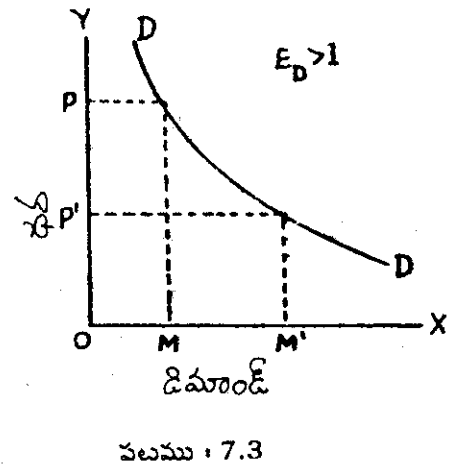
7.3.1 ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వంలో రకాలు

ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని 5 రకాలుగా వర్గీకరించడం పరిపాటి. అవి

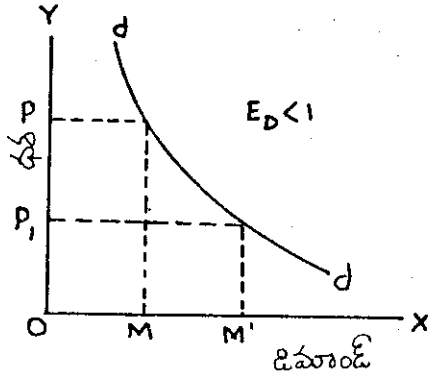
i) పూర్తి వ్యాకోచమైన డిమాండ్ : ధరలో ఏర్పడిన అత్యల్పమైన పెరుగుదలవల్ల ఆ వస్తువు డిమాండ్ శూన్యానికి వడిపోయే స్థితిని తెలియజేస్తుంది. ఇట్లాగే ధరలో అత్యల్పమైన తగ్గుదల డిమాండ్ లో అత్యధికమైన పెరుగుదలకు దారితీస్తుంది. ఇట్లాంటి సందర్భాలు ప్రపంచంలో చాలా జరుగుతుంటాయి. దీన్ని పటం 7.1 ద్వారా విశదీకరించవచ్చు. ఇక్కడ డిమాండ్ రేఖ OX అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది.

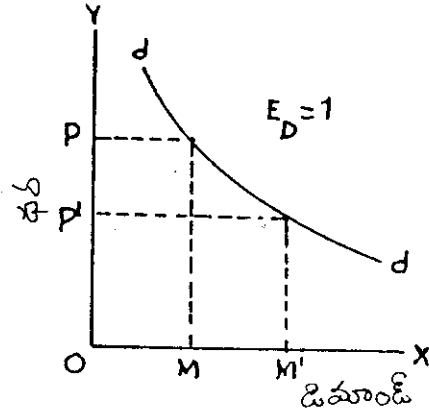
ii) పూర్తి అవ్యాకోచమైన డిమాండ్ : ఇట్లాంటి సందర్భంలో ధరలో పెద్దగా మార్పులు ఏర్పడినప్పటికీ అది డిమాండ్ లో ఏ విధమైన మార్పు కలిగించలేవు. అంటే ఈ పరిస్థితులలో ధరలో కలిగే మార్పులకు డిమాండ్ ఏ విధంగానూ స్పందించదన్న మాట. ఇట్లాంటి సమయాలలో ఉన్న డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం శూన్యం. పూర్తి వ్యాకోచమైన డిమాండ్ మారినప్పుడు పూర్తి అవ్యాకోచమైన డిమాండ్ నిజజీవితంలో చాలా అరుదుగా కనిపిస్తుంది. దీనిని పటం 7.2 ద్వారా విశదీకరించవచ్చును. ఇక్కడ డిమాండ్ రేఖ OY అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది.

(iii) సోపేక్ష వ్యాకోచమైన డిమాండ్ : ధరలో ఏర్పడిన అత్యల్ప అనుపాతం వల్ల వస్తువు డిమాండ్ లో ఏర్పడే మార్పు అనుపాతం అధికంగా ఉన్న సందర్భాలలో సోపేక్ష వ్యాకోచమైన డిమాండ్

పటము - 7.4

పటము - 7.5

ఉందని అంటారు. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో ఉన్న డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం 1 కి మించి ఉంటుంది. దీన్ని పటం 7.3లో చూపవచ్చు.

(iv) సోపేక్ష అవ్యాకోచమైన డిమాండ్ : ధరలో ఏర్పడిన అత్యధిక అనుపాతపు మార్పు డిమాండ్ లో అత్యల్ప అనుపాతపు మార్పును కలిగించినపుడు ఇది ఏర్పడుతుంది. ఇట్లాంటి సందర్భంలో ఉన్న డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం 1 కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. దీన్ని పటం - 7.4లో చూడవచ్చు.

(v) ఏకత్య వ్యాకోచమైన డిమాండ్ : ధరలో ఏర్పడిన అనుపాతపు మార్పుకు పరైన అనుపాతంలోనే వస్తువు డిమాండ్ లో కూడా మార్పు ఏర్పడినపుడు ఏకత్య వ్యాకోచమైన డిమాండ్ ఉందని అంటారు. ఇట్లాంటిప్పుడు డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం 1కి సమానంగా ఉంటుంది. దీన్ని పటం - 7.5లో చూడవచ్చు.

7.3.2 ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యపు చర్చ సూక్ష్మీకరణ

ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యానికి సంబంధించిన చర్చ అంతటినీ కింది పట్టికలో సూక్ష్మీకరించడం జరిగింది.

వ్యాకోచత్యం కొలతలు	మూలలలో వివరణ	పదకోశం
సున్న (శూన్యం)	ధరలో ఏర్పడిన మార్పుకు వస్తువు డిమాండ్ లో మార్పు రాదు.	పూర్తి అవ్యాకోచత్యం
సున్న (శూన్యం) కంటే ఎక్కువ ఒకటి కంటే తక్కువ	ధరలో అత్యధికంగా మార్పులు ఏర్పడినప్పటికీ డిమాండ్ లో స్వల్ప మార్పు ఏర్పడుతుంది.	అవ్యాకోచత్యం
ఒకటి	ధరలో ఏర్పడిన అనుపాతపు మార్పుకు పరైన అనుపాతంలోనే వస్తువు డిమాండ్ లో కూడా మార్పు ఏర్పడుతుంది.	ఏకవ్యాకోచత్యం
ఒకటి కంటే ఎక్కువ అనంతం కంటే తక్కువ	ధరలో కొద్ది మార్పు ఏర్పడిన వస్తువు డిమాండ్ లో అత్యధికమైన మార్పు ఏర్పడుతుంది.	వ్యాకోచత్యం
అనంతం	కొనుగోలు దార్లు వాళ్ళకు కావలసినన్ని వస్తువులు ఒక నిర్ణయమైన దరకు కొంటారు. ధరలో ఏర్పడిన అత్యల్పమైన పెరుగుదల వల్ల ఆ వస్తువును వారు కొనరు	పూర్తి వ్యాకోచత్యం

7.3.3. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యపు కీలక నిర్ణయక కారకాలు

కాల్ సాయనిస్ ప్రకారం ఒక వస్తువు ధరకు సంబంధించి డిమాండ్ వ్యాకోచత్యాన్ని నిర్ధారించే మౌలిక అంశాలును కింది విధంగా పూర్కొనవచ్చు.

1. ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు అందుబాటులో ఉండటం, ఒక వస్తువుకు సమీప ప్రత్యామ్నాయాలున్నప్పుడు దాని డిమాండ్ ఎక్కువ వ్యాకోచమైనదిగా ఉంటుంది.
2. ఒక వస్తువు సంతృప్తి పరిచే అవసరం యొక్క స్వభావం విలాస వస్తువులకు ధర వ్యాకోచత్య ముంటుంది. అలాగే అవసర వస్తువులకు ధరల అవ్యాకోచత్య స్వభావముంటుంది.
3. దీర్ఘ కాలంలో డిమాండ్ వ్యాకోచమైనదిగా ఉంటుంది.
4. ఒక వస్తువును అనేక రకాల ప్రయోగాలకోసం వాడటం ఒక వస్తువును ఎక్కువ అవసరాలకు వాడుతున్నట్లయితే ఆ వస్తువుకు అధికధర వ్యాకోచత్య ముంటుంది.
5. ఒక వస్తువుపై ఆదాయంలో ఖర్చు పెట్టిన అనుపాతం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

2. డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం ఒకటిగా ఉన్నప్పుడు, డిమాండ్ రేఖ ఏ విధంగా ఉంటుందో పటం ద్వారా తెలపండి.
3. పూర్తి వ్యాకోచ డిమాండ్ రేఖను పటంలో గీయండి.
4. పూర్తి అవ్యాకోచ డిమాండ్ పరిస్థితిని వివరించండి.
5. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం అంటే ఏమిటి ?
6. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యాన్ని నిర్ణయించే కారకాలేవి ?

7.4 ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం

ఆదాయంలోని మార్పులకు అనుగుణంగా డిమాండ్ లో ఏర్పడిన ప్రతిస్పందననే ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్య మంటారు. దీన్నే ఆదాయంలోని అనుపాతపు మార్పువల్ల ఏర్పడిన డిమాండ్ పరిమాణంలోని అనుపాతపు మార్పు అని కూడా అనవచ్చు.

$$\text{ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం} = \frac{\text{డిమాండ్ పరిమాణంలోని మార్పు శాతం}}{\text{ఆదాయంలోని మార్పు శాతం}}$$

దీన్నే సంకేతాలలో కింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$E_y = \frac{\Delta D}{D} \div \frac{\Delta Y}{Y}$$

మామూలు వస్తువుల విషయంలో ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం ధనాత్మకంగా ఉంటుంది. వస్తువులను "విలాసాలు", "అవసరాలు" అని వర్గీకరించడానికి ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్యాన్ని కొందరు రచయితలు

ఉపయోగించారు. ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం 1 కంటే ఎక్కువగా ఉన్న వస్తువులను విలాసాని, ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం స్వల్పంగా ఉన్న వస్తువులను అవసరాలు అని వర్గీకరించారు.

ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని నిర్ధారించే అంశాలు

(i) వస్తువు తీర్చే అవసరాల స్వభావం : ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ అహార వస్తువులపై ఖర్చు చేసే ఆదాయం శాతం తగ్గుతుంది. (డీన్నే ఏంజిల్స్ లా) అంటారు.

(ii) ప్రారంభ దశలో ఒక దేశంలోని ఆదాయం : అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో టి. వి. ఒక విలాస వస్తువు కావచ్చు. కానీ అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో టి. వి. అవసరవస్తువు.

(iii) కాలం : దీర్ఘ కాలంలో ఆదాయంలోని మార్పులను అనుసరించి వినియోగం తీరు కూడా సర్దు బాటు కావడానికి అవకాశం ఎక్కువగా ఉంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

7. ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం అనగానేమి ?

7.5 జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం

ఇతర వస్తువుల ధరలలోని మార్పులకు ప్రతి స్పందనగా ఒక వస్తువు డిమాండ్ లో ఏర్పడే మార్పునే జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం అంటారు. డీన్నే Y వస్తువు ధరలో ఏర్పడిన అనుపాతపు మార్పు ఫలితంగా X వస్తువు డిమాండ్ పరిమాణంలో ఏర్పడిన అనుపాతపు మార్పు అని నిర్వచించవచ్చు.

$$E_{xy} = \frac{X \text{ వస్తువు డిమాండ్ లోని మార్పు శాతం}}{Y \text{ వస్తువు ధరలోని మార్పు శాతం}}$$

జాత్యంతర డిమాండ్ అనేది అసంతాన్ని మించి ఉండవచ్చు. అసంతానికంటే తక్కువగా ఉండవచ్చు. పూరక వస్తువులకు ఋణాత్మక జాత్యంతర డిమాండ్ ఉండగా ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులకు ధనాత్మక జాత్యంతర డిమాండ్ ఉంటుంది. జాత్యంతర డిమాండ్ ను నిర్ధారించే ముఖ్యమైన విషయం ఆ వస్తువు ఉపయోగం దృష్ట్యా దాని తులనాత్మక స్వభావం రెండు వస్తువులు ఒక అవసరాన్ని ఒకే విధంగా తీర్చగలిగినప్పుడు జాత్యంతర డిమాండ్ అత్యధికంగా ఉంటుంది. పరిస్థితి దీనికి భిన్నంగా ఉన్నప్పుడు ఫలితం కూడా దీనికి భిన్నంగానే ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

8. జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని నిర్వచించండి.

7.6 వ్యాకోచత్వం కొలత

వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి మూడు పద్ధతులున్నాయి. అవి.

1. మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి,
2. బిందు వ్యాకోచ పద్ధతి,
3. ఆర్గ్ వ్యాకోచత్వ పద్ధతి

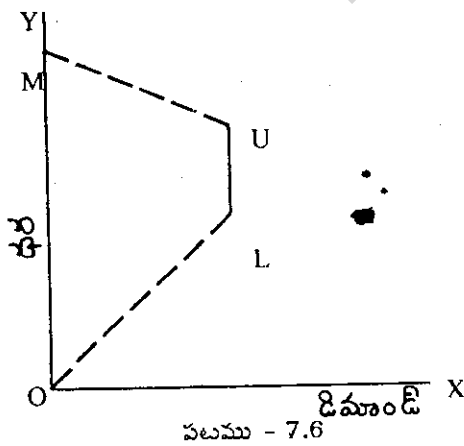
7.6.1 మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి

ఈ పద్ధతిని ఆల్ఫ్రెడ్ మార్షల్ ప్రవేశ పెట్టాడని చెప్పవచ్చు. ధరలోని మార్పు ఫలితంగా మొత్తం ఖర్చులో ఏర్పడే మార్పును పరిక్షింపడం ద్వారా వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవవచ్చు. కింది డిమాండ్ పట్టికను పరిశీలించినప్పుడు ఈ విషయం స్పష్టమవుతుంది.

బూత్ బ్రష్లకు సంబంధించిన డిమాండ్ పట్టిక

ఒక్కొక్క బూత్ బ్రష్ ధర రూ.	డిమాండ్ చేసిన బూత్ బ్రష్ల సంఖ్య	చేసిన మొత్తం ఖర్చు రూ.
2.00	2	4.00 ... (1)
1.00	3	3.00 ... (2)
0.75	4	3.00 ... (3)
0.62	5	3.10 ... (4)

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే ధర పడి పోవడాన్ని అనుసరించి ఖర్చు చేసిన మొత్తం కూడా తగ్గుతూ ఉన్నట్లు విశదమవుతుంది. (ధర పెరిగినప్పుడు మొత్తం ఖర్చు పెరుగుతుంది) ధర రూ. 2 నుంచి రూ. 1 కి తగ్గినప్పుడు చేసిన మొత్తం ఖర్చు రూ. 4 నుండి రూ. 3 కి పడిపోయింది. ఇట్లాంటి సందర్భంలో వ్యాకోచత్వం ఒకటి కంటే తక్కువగా ఉంటుందని చెప్పడం జరుగుతుంది. 2,3 అంశాల మధ్య మొత్తం ఖర్చులో మార్పు లేదు. అంటే ధర రూ. 1 నుంచి 75 పైసలకు తగ్గినప్పుడు మొత్తం ఖర్చు రూ. 3 నిలకడగా ఉంది. ఇట్లాంటి సందర్భంలో వ్యాకోచత్వం 1కి సమానమని చెప్పడం జరుగుతుంది. 3,4 అంశాల మధ్య ధర పడిపోయినప్పుడు మొత్తం ఖర్చు పెరుగుతుంది, (లేదా ధర పెరిగినప్పుడు మొత్తం ఖర్చు తగ్గుతుంది) ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో వ్యాకోచత్వం 1 కంటే ఎక్కువగా ఉంటుందని భావిస్తారు. మొత్తం ఖర్చు రూ. 3, నుంచి రూ. 3.10కి పెరిగింది. ఈ పద్ధతినే పటం 7.6 ద్వారా చూపవచ్చు.

పటం 7.6లో 'OX' అక్షంపై మొత్తం ఖర్చును, 'OY' అక్షంపై ధరను చూపిస్తుంది. ఇక్కడ 'OLUM' అనే వెనుకకు వాలే వక్రరేఖను చూడవచ్చు. ఇందులో 'LU' భాగం ఏకత్వ వ్యాకోచత్వాన్ని సూచిస్తుంది. కారణం ధరలోని మార్పు మొత్తం ఖర్చును ఏ విధంగా సూచించుకు గురిచేయలేదు. అది నిలకడగా ఉంది. "UM" భాగం 1 కంటే ఎక్కువగా ఉన్న వ్యాకోచత్వాన్ని సూచిస్తుంది. ఎందుకంటే ధరలోని పెరుగుదల వల్ల మొత్తం ఖర్చు తగ్గడం ధరలోని తగ్గుదల వల్ల మొత్తం పెరుగుతుందికాబట్టి.

డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం కొలతను అంకెలలో చెప్పడానికి మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి సహాయపడదు. ఇదే దీనిలోని ప్రధానమైపోయింది. ఈ పద్ధతి కేవలం వ్యాకోచత్వం 1కి సమానమని కానీ ఒకటి కంటే ఎక్కువమనీ కానీ, తక్కువమని కానీ మాత్రమే తెలియజేస్తుంది.

$$\frac{MM'}{OM} + \frac{NN'}{ON} \text{ లేదా } \frac{MM'}{OM} \times \frac{NN'}{ON} = \frac{MM'}{MN'} \times \frac{ON}{OM}$$

QTQ' అనే చిన్న త్రిభుజం QMP అనే పెద్ద త్రిభుజంలో సరిపోలి ఉంటుంది. అందువల్ల రెండు పార్శ్వాల నిష్పత్తి సమానంగా ఉంటుంది.

$$\text{అంటే } \frac{MM'}{MN'} \text{ లేదా } \frac{TQ'}{QT} = \frac{MP}{QM}$$

MP ను TR' లేదా Q కి బదులుగా వాడి సమీకరణాన్ని తిరిగి రాయచ్చు.
QM QT P

$$E_d = \frac{MP}{QM} \times \frac{ON}{OM} = \frac{MP}{QM} = \frac{QM}{OM} \text{ (..... ON = QM)}$$

$$= \frac{MP}{OM} \text{ (QM అనే దాన్ని రెండు వైపులా తీసి వేస్తే)}$$

అందువల్ల ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం $\frac{MP}{OM}$ ఇప్పుడు మనకు రెండు త్రిభుజాలు ఉంటాయి. అవి QMP, RNQ ఈ రెండూ సమానాలు. అందువల్ల వాటి రెండు పార్శ్వాల సమానం. అందువల్ల $\frac{MP}{OM}$ అనేది $\frac{OP}{QN}$ కు సమానమైనదని, $\frac{QM}{RN}$ (OM అనేది NR మాదిరిగానే ఉంటుంది కాబట్టి)

Q, Q' ల మధ్య దూరాన్ని బాగా తగ్గించడం జరుగుతుందని ఊహిస్తే ఆ రెండు బిందువులు ఒకటై Q బిందువు వద్ద వ్యాకోచత్యం $\frac{QP}{RQ}$ కు సమానమవుతుంది.

(సూచన : అనుబంధం ఇక్కడితో పూర్తవుతుంది)

సరళరేఖ రూపంలోని డిమాండ్ రేఖపై ఈ సమీకరణం సహాయంతో ఏ బిందువు వద్దనైనా ధర వ్యాకోచత్యం ఎంత ఉంటుందో కనుక్కోవచ్చునని పై వివరణ వల్ల తేలుతుంది. పై సమీకరణ వల్ల ప్రతిబిందువు వద్ద వ్యాకోచత్యాన్ని సంఖ్యాత్మకంగా కూడా తెలుసుకోవచ్చు. ఏ బిందువు దగ్గరైనా వ్యాకోచత్యం సరళరేఖ అడుగుభాగం, పై భాగాల మధ్య నిష్పత్తి ఎంత ఉంటుందో దాన్ని బట్టి లెక్కకట్టవచ్చు. సరళరేఖ రూపంలోని డిమాండ్ రేఖపై ఒక బిందువు వద్ద ఉన్న వ్యాకోచత్యాన్ని లెక్కగట్టినప్పుడు దాన్ని బిందు వ్యాకోచత్యం అంటారు.

7.6.3 ఆర్కే వ్యాకోచత్య పద్ధతి

బిందు వ్యాకోచత్య పద్ధతిలో ధరలోని ప్రతి చిన్న మార్పు, ఆ మార్పుకు ప్రతిగా డిమాండ్ పరిమాణంలో ఏర్పడిన మార్పుకు సంబంధించిన పూర్తి సమాచారం తెలిసి ఉండాలి. లేకపోతే వ్యాకోచత్యాన్ని కొలవడం కష్టమవుతుంది. ఇదే ఈ పద్ధతిలోని ప్రధానమైన లోపం కానీ, వాస్తవ అనుభవంలో ధరలోని ప్రతి చిన్న మార్పుకు సంబంధించిన సమాచారం తెలియడం కష్టం. ఘామూలు డిమాండ్ పట్టికలో ధరలోని అంతరం బాగా పెద్దగా ఉండటం. వస్తువు పరిమాణాలలో కూడా పెద్ద తేడా ఉండటం సర్వ సాధారణంగా ఉంటుంది.

ఇల్లాంటి పరిస్థితిలో ఆర్గ్ పద్ధతిని వాడటం జరుగుతూ ఉంటుంది. పాత సమాచారం, కొత్త సమాచార మధ్య బిందువుల తాలూకు సమాచారం - ధరల మార్పులకు, డిమాండ్ పరిమాణంలోని మార్పులకు సంబంధించిన మధ్య బిందువులను ఉపయోగించడం జరుగుతుంది. ఒక డిమాండ్ రేఖలోని రెండు బిందువుల మధ్య ఉన్న డిమాండ్ రేఖలోని కొంత భాగాన్ని మాత్రమే పరిశీలించడం జరుగుతుంది. డిమాండ్ రేఖలోని కొంత భాగమే ఆర్గ్. ఈ పద్ధతిలో వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి ఉపయోగించే సమీకరణం కింది విధంగా ఉంటుంది.

$$E_d = \frac{\text{డిమాండ్ పరిమాణంలోని మార్పు}}{\text{మొదటి పరిమాణం + కొత్త పరిమాణం}} \div \frac{\text{ధరలోని మార్పు}}{\text{ప్రారంభధర + మార్పుల తరువాత ధర}}$$

సంకేతాల రూపంలో దీన్ని కింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$E_d = \frac{Q - Q_1}{Q + Q_1} + \frac{P - P_1}{P + P_1}$$

ఇందులో,

Q = ప్రారంభంలోని డిమాండ్ పరిమాణం,

Q₁ = ధర మారిన తరువాత ఏర్పడిన కొత్త పరిమాణం,

P = ప్రారంభ ధర, మరియు

P₁ = మార్పు తరువాత ధర.

ఆర్గ్ వ్యాకోచత్వాన్ని వివరించడానికి అంకెలను తీసుకోవచ్చు. ఒక చస్తువు ధర రూ. 5/- అని డిమాండ్ చేసినప్పుడు పరిమాణం 100 యూనిట్లని అనుకొందాం. ధర రూ. 4/- పడిపోయిందని డిమాండ్ చేసిన పరిమాణం 110 యూనిట్లకు పెరిగిందనుకొందాం. పైన తెలిపిన సమీకరణం దృష్ట్యా ఆర్గ్ వ్యాకోచత్వం కింది విధంగా ఉంటుంది.

$$\begin{aligned} E_d &= \frac{100 - 110}{100 + 110} + \frac{5 - 4}{5 + 4} \\ &= \frac{-10}{210} + \frac{-1}{9} \\ &= \frac{-10}{210} \times \frac{9}{1} \\ &= \frac{-9}{21} \\ &= \frac{3}{7} \quad (\text{ఋణాత్మక విహ్వన్ని ఇక్కడ వదిలి పెట్టవచ్చు}). \end{aligned}$$

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

9. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి ఏ విధంగా ఉపయోగపడుతుంది ?

10. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని లెక్కించడంలో బిందుపద్ధతి అవశ్యకత ఏమిటి ?
11. ఆర్కె వ్యాకోచత్వ పద్ధతిని వివరించండి.

7.7 సారాంశం

డిమాండ్ కు సంబంధించిన వివరణను ఇంతకు ముందు భాగంలో చూసాంకదా! ఈ భాగంలో దాని వ్యాకోచత్వంపై మన దృష్టిని కేంద్రీకరించాం. మూడు ముఖ్యమైన డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాలను ఈ భాగంలో వివరంగా చర్చించాం. ధరలోని మార్పులకు డిమాండ్ ఏవిధంగా, ఏ పరిమాణంలో ప్రతి స్పందిస్తుందో ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం తెలియజేస్తుంది. ఆదాయంలోని అనుపాతపు మార్పులకు డిమాండ్ ఏ అనుపాతంలో మారుతుంది ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం లెక్కిస్తుంది. ఇతర సంబంధిత వస్తువుల ధరలు మారినప్పుడు ఒక వస్తువు ధర ఏ పరిమాణంలో మారుతుంది జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం తెలుపు తుంది.

డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి మూడు పద్ధతులు ఉన్నట్లు ఈ భావం ద్వారా తెలుసుకొన్నాం. ధరలోని మార్పు మొత్తం వ్యయాన్ని ఏ విధంగా ప్రభావితం చేస్తుందో మొత్తం వ్యయం (ఖర్చు) పద్ధతి వివరిస్తుంది. బిందు వ్యాకోచ పద్ధతిలో రెండు బిందువులను కలిపే సరళ డిమాండ్ రేఖను వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి ఉపయోగించారు. ఇక మూడవది ఆర్కె వ్యాకోచత్వ పద్ధతి. ఈ పద్ధతిలో ఒక డిమాండ్ రేఖలోని రెండు బిందువుల మధ్య గల భాగాన్ని తీసుకొని విశ్లేషణ చేస్తారు. ఈ మూడు పద్ధతుల ద్వారా వ్యాకోచత్వాని కొలువవచ్చు.

---డా. ఎన్. లింగమూర్తి

7.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Stonier and Hague	:	A Text Book of Economic Theory
2.	M. S. Agarwal	:	Micro Economics
3.	Telugu Academi	:	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

7.9 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం అనగానేమి ? డిమాండ్ వ్యాకోచత్వపు రకాలను వివరించండి.
 2. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వంలోని రకాలను తెలియజేయండి ?
 3. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని కొలిచే పద్ధతులేమి ? వాటిని వివరించండి.

- II కింది వాటికి సూచూరు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. ఆదాయ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వమనగానేమి ? దానిని నిర్ణయించే అంశాలేవి ?
 2. జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని వివరించండి.
 3. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని నిర్ణయించే కారకాలలో ప్రధానమైన వాటిని విశదీకరించండి.
 4. వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడంలో మొత్తం ఖర్చు పద్ధతిని వివరించండి.

ఖండం - III

'ఉత్పత్తి సిద్ధాంతం' అనే ఖండం ఉత్పత్తి ఫల భావనను వివరించడంతో బాటు చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని, నవ్య సాంప్రదాయ సిద్ధాంతాన్ని, స్థాయి ప్రతి ఫలాలకు సంబంధించిన మూడు సూత్రాలను వివరిస్తుంది.

ఈ ఖండంలో మూడు భాగాలు ఉన్నాయి. అవి :

భాగం - 8 : ఉత్పత్తి ఫలభావన - చర అనుపాతాల సూత్రం

భాగం - 9 : నవ్య సాంప్రదాయ ఉత్పత్తి ఫలం

భాగం - 10 : స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు

BRAOU

భాగం - 8 : ఉత్పత్తి ఫల భావన - చర అనుపాతాల సూత్రం

విషయ క్రమం

- 8.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 8.1 ఉత్పత్తి : అర్థం
- 8.2 ఉత్పత్తి ఫల భావన
- 8.3 ఉత్పత్తి ఫలం : ప్రమేయాలు
- 8.4 ఒకే వస్తువుకు చెందిన ఉత్పత్తి ఫలం
- 8.5 చర అనుపాతాల సూత్రం
 - 8.5.1 మొత్తం ఉత్పత్తి
 - 8.5.2 సగటు ఉత్పత్తి
 - 8.5.3 ఉపాంత ఉత్పత్తి
- 8.6 సారాంశం
- 8.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 8.8 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

8.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ఉత్పత్తి, ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావనలకు చెందిన పరిజ్ఞానాన్ని కల్పించడంతో బాటు చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని విశదపరచటమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత మీరు కింది విషయాలపై అవగాహనను కలిగి ఉంటారు.

- ఉత్పత్తి, ఉత్పత్తి ఫలం అనే పదాల అర్థాలను తెలుసుకోవచ్చు.
- ఒకే వస్తువుకు చెందిన ఉత్పత్తి ఫలాన్ని వివరించవచ్చు.
- చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని పటం సహాయంతో విశ్లేషించవచ్చు.

8.1 ఉత్పత్తి : అర్థం

పదార్థాన్ని సృష్టించడం అనే అర్థంలో 'ఉత్పత్తి' అనే మాట మనకు తరచుగా వినిపిస్తుంటుంది. కాని నిజానికి భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్ర నియమాలద్వారా మనకు తెలిసే దేమిటంటే పదార్థాన్ని సృష్టించడంగాని, నాశనం చేయడంగాని సాధ్యం కాదు, కేవలం దాని రూపం మార్చ గలగటం తప్ప, ఆర్థిక శాస్త్ర పరిభాషలో 'ఉత్పత్తి' అంటే కేవలం మారకము విలువలు గల వస్తువుల, సేవల ఉత్పత్తి మాత్రమే. మనుష్యులు తమ అవసరాలని తీర్చగల గుణం ఉన్న వస్తువులను, సేవలను కొనుక్కుంటారు. వారికి అమ్మడానికి ఉద్దేశించిన వస్తువులను, సేవలకు మారకం విలువ ఉంటుంది. అలా మారకం విలువగల వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడాన్నే మనం ఈ పాఠంలో ఉత్పత్తి అని ప్రస్తావిస్తున్నాం.

ఉత్పత్తి అనే భావనకు ప్రముఖ బ్రిటిష్ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త జె.ఆర్. హిక్స్ ఒక నిర్వచనాన్ని ఇచ్చారు. ఆ నిర్వచనం ప్రకారం "భౌతికంగా గాని, బౌద్ధికంగా ఏదో ఒక కార్యకలాపం లేకుండా వస్తువులుగాని, సేవలుగాని ఉత్పత్తి కావు. ఒక న్యాయవాది మేధస్సుతో ఉత్పత్తి చేసే న్యాయ సహాయ కార్యకలాపమయినా, ఒక రైతు

భౌతిక శ్రమలో, పదార్థంలో చేసే ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలయినా - రెండూ కూడా ఈ నిర్వచనం ప్రకారం ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలే. 2) ఈ కార్యకలాపాలవల్ల జరిగే ఉత్పత్తి ఇతరుల అవసరాలని సంతృప్తి పరచగలవయి ఉండాలి. తనకు తన కేసులో సహాయం చేసుకొనే న్యాయాది, తాను తినడంకోసం దాన్యాన్ని ఉత్పత్తి చేసుకొనే రైతు ఈ నిర్వచనం ప్రకారం ఉత్పత్తి చేస్తున్న వాళ్లు కారు. వాళ్లు ఇతరులకోసం చేసినప్పుడే అవి ఉత్పత్తిలో భాగమవుతుంది. 3) ఇతరుల అవసరాలు కూడా మారకం ద్వారా సంతృప్తి చెందాలి. మారక క్రమం లేకుండా అవసరాలను సంతృప్తి పరుచుకొంటే అది కూడా ఉత్పత్తి క్రమంలో భాగం కాదు. ప్రతిఫలం ఏమి తీసుకోకుండా తనదగ్గరి బంధువులకి దాన్యం ఇచ్చే రైతుని ఉదాహరణగా తీసుకొందాం. అక్కడ ఉత్పత్తి ఇతరులకోసం జరుగుతుంది. అది వాళ్ల అవసరాలను తీరుస్తుంది కూడా, కాని మారకం మాత్రం జరగడంలేదు. ఆ రకం కార్యకలాపాలు కూడా ఈ నిర్వచనం ప్రకారం ఉత్పత్తిలో భాగం కావు.

సాధారణంగా ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు ఉత్పత్తి కారకాల (Factors of Production) సమ్మేళనంగా వివరిస్తుంటారు; భూమి, శ్రమ, పెట్టుబడి, వ్యవస్థాపనం. భూమి (అవి ఇచ్చే ముడిసరుకులతో సహా), శ్రమ, పెట్టుబడుల అన్వేషణ ప్రతి క్రియల ఫలితంగానే వస్తువులు ఉత్పత్తి అవుతుంటాయి. ఈ మొత్తం క్రమాన్ని సంఘటితంగా జరిగేలా చూపేందుకు ఒక వ్యవస్థాపకుడు కూడా అవసరం. ఆర్థిక శాస్త్ర పరిభాషలో ఈ వ్యవస్థాపకుడి ఉద్యమదారు (Entrepreneur) అని పిలుస్తుంటారు. ఈ ఉద్యమదారు తన నిర్ణయాల ద్వారా భూమి, పెట్టుబడులను మిళితం చేసి వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తాడు. నిజానికి ఈ ఉద్యమదారులు వస్తువుల ఉత్పత్తికి మాత్రమే కాక మొత్తం సమాజాభివృద్ధికి కూడా తోడ్పడుతుంటారు. తాము చేసే వస్తు ఉత్పత్తిలో సాంకేతిక సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకొనే క్రమంలో వాళ్లు చేసే నవకల్పనలు (Innovations) సమాజ ఆర్థికాభివృద్ధికి కూడా తోడ్పడుతాయి.

ఇటీవల కాలంలో ఆర్థిక శాస్త్రంలో భూమి, శ్రమ, పెట్టుబడి, వ్యవస్థాపనలు అనే నాలుగు ఉత్పత్తి కారకాలు మరింతగా విభజనకు గురి అయ్యాయి. ఉత్పత్తి కారకాలు, ఉపకారకాల సంఖ్య పెరిగింది. అందుకే ఇప్పుడు ఉత్పత్తి క్రమంలో ఉన్న వివిధాంశాలను కేవలం రెండు విశాల భాగాలుగా వర్గీకరించడం జరుగుతోంది. ఉత్పాదకాలు (inputs), ఉత్పాదితం (output) ఏ సంస్థయినా (firm) ఉత్పత్తికోసం వినియోగించే దేదయినా ఉత్పాదకం అవుతుంది. ఆ ఉత్పాదకాలు ఉత్పత్తి వినియోగించే దేదయినా ఉత్పాదితం అవుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. ఉత్పత్తిపై హిక్స్ గారి నిర్వచనంలో గల మౌలిక అంశాలేవి ?
2. ఉత్పత్తి కారకాలేవి ?
3. మీ ఉద్దేశంలో ఉత్పత్తి అంటే ఏమిటి?

8.2 ఉత్పత్తి ఫల భావన

ఉత్పాదకాలకు, ఉత్పాదితానికి మధ్య ఉండే సాంకేతిక సంబంధాన్ని వివరించేదే ఉత్పత్తి ఫలం. ఏ వస్తువునయినా ఉత్పాదికాలను విభిన్న అనుపాతాలలో మిళితం చేసి ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఆ ఉత్పత్తి కూడా నిర్ణీత కాల వ్యవధిలో జరుగుతుంది. గణిత సూత్రాల ద్వారా గాని, పట్టిక ద్వారాగాని, పటం ద్వారా గాని ఉత్పాదకాల ప్రత్యామ్నాయ అనుపాతాలలో నిర్ణీతకాల వ్యవధిలో ఎంత చేయగలవో వివరించేదే ఉత్పత్తి ఫలం. ఆ రకంగా అది మనకు నిర్ణీతకాల వ్యవస్థ అన్నింటికన్నా మంచిదయినా సాంకేతిక పద్ధతిలో ఏ

ఉత్పాదకాల మిశ్రమం ఉత్పత్తిగా మార్చవచ్చు మనకు చెప్పుంది. ఉత్పత్తి ఫలం ఒక ఉత్పత్తి సంస్థకుగాని, ఒక పరిశ్రమకు గాని, ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థకుగాని ఉన్న సాంకేతిక జ్ఞానం పరిధిని, ఆ పరిధిలో జరిగే ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని వివరించగలుగుతుంది. నిర్ణీత కాలంలో ఉత్పాదకాలంలో మార్పులవల్ల ఉత్పాదితం ఎంత వరకు మారుతందో అది మనకు వివరిస్తుంది. ఉత్పాదకాలకు - ఉత్పాదితానికి మధ్య గల ఫలసంబంధాన్ని (Functional relations) వివరిస్తుంది గనుకనే దాన్ని మనం ఉత్పత్తి ఫలం అని అంటాం.

ఉత్పత్తి ఫలాన్ని మనం గణిత సూత్రం ద్వారా వివరించవచ్చు. ఆ గణిత సూత్రంలో ఉత్పాదకాలు స్వతంత్ర చలాంకాలుంటే, ఉత్పాదితం వాటిమీద ఆధారపడే అస్వతంత్ర చలాంకం అవుతుంది. ఈ సంబంధాన్ని కింది సూత్రంలో గమనించవచ్చు.

$$P = f(Q, L, K, S, D)$$

P అనేది ఒక యూనిట్ కాలంలో ఉత్పత్తి అయిన ఉత్పాదితం. ఇది ఉత్పాదకాలమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. Q, L, K, S, D అనేది ఉత్పాదకాలు.

ఉత్పత్తి ఫలం ఎవప్పుడూ కూడా ఒక యూనిట్ కాలంలో జరిగే ఉత్పాదితాన్ని ఇస్తుంది. రోజు, నెల, సంవత్సరం వగయిరా ఏ కాల వ్యవధిసయినా మనం ప్రామాణిక యూనిట్ కాలంగా తీసుకోవచ్చు. ఉత్పత్తి ఫలం ఆ యూనిట్ కాలంలో ఎంత ఉత్పాదకాల ప్రవాహం ఎంత పరిమాణంలో ఉత్పాదితాన్ని ఇస్తుందో వివరిస్తుంది. ఉత్పత్తి చేసే ప్రతి సంస్థకు ఒక ఉత్పత్తి ఫలం ఉంటుంది. ఆ ఉత్పత్తి ఫలం సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మీదా, వ్యవస్థాపక సామర్థ్యంమీదా ఆధారపడి ఉంటుంది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం పెరిగినా, వ్యవస్థాపక సామర్థ్యం పెరిగినా ఉత్పత్తి ఫల స్థానంలో కొత్త ఉత్పత్తి ఫలం వస్తుంది. ఈ మార్పులవల్ల ఉత్పాదకాలను తగ్గించి అదే పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. లేదా ఉత్పాదకాలను మార్చకుండా ఉత్పాదితాన్ని పెంచుకోవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. ఉత్పత్తి ఫలం అంటే ఏమిటి ?

8.3 ఉత్పత్తి ఫలం : ప్రమేయాలు

ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావన కొన్ని ప్రమేయాల మీద ఆధారపడి వివరించబడింది. అవి :

1. ఉత్పత్తి ఫలం నిర్ణీత కాలవ్యవధికి సంబంధించినదయి ఉంటుంది.
2. ఆ కాలవ్యవధిలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానం స్థిరంగా ఉంటుంది.
3. ఉత్పత్తి సంస్థ, లభ్యమవుతున్న ఉత్పత్తి వద్దతు లిన్నింటలోనూ ఉన్నతమయినదీ, సమర్థమయినదీ అయిన ఉత్పత్తి వద్దతిని ఎంచుకొంటుంది.
4. ఉత్పత్తి కారకాలను సాకర్యం ప్రకారం విభజించటం సాధ్యమవుతుంది.

ఈ నాలుగు ప్రమేయాలమీదా ఆధారపడే ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావనను మనం వాడుతున్న విషయం జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

8.4 ఒకే వస్తువుకు చెందిన ఉత్పత్తి ఫలం

అనేక ఉత్పాదకాలను తీసుకొని ఒకటి కంటే ఎక్కువ వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడం ఆధునిక ఆర్థిక వ్యవస్థలో సాధారణ మయిన విషయం. అయితే ప్రస్తుత పాఠంలో మనం కేవలం ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే క్రమం గురించి, ఆ క్రమంలో ప్రతిఫలించే ఉత్పత్తి ఫలాన్ని మాత్రమే చర్చిస్తాం.

ఉత్పత్తి చేసేది ఒక వస్తువయినా, అందుకు విభిన్న ఉత్పత్తి పద్ధతులు ఉంటాయి. ఒక యూనిట్ కాలంలో ఒక యూనిట్ ఉత్పాదితం తయారు కావడానికి ఉత్పాదకాలు ఏ రకంగా మిళిత మయ్యేయో మనకు ఉత్పత్తి పద్ధతి వివరిస్తుంది. విభిన్న అనుపాతాలలో మిళిత మయ్యే ఉత్పాదకాలు విభిన్న ఉత్పత్తి పద్ధతులవుతాయి. ఉదాహరణకు ఒక వస్తువుని తీసుకొందాం. ఆ వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి క్రమ, పెట్టుబడి అని రెండు ఉత్పాదకాలు కావాలి. ఈ రెండు విభిన్న అనుపాతాలలో మిళితం అవుతూ ఉండవచ్చు.

ఉత్పత్తి పద్ధతులు	మొదటిది	రెండవది	మూడవది
క్రమ యూనిట్స్	1	2	3
పెట్టుబడి యూనిట్స్	4	3	2

ఒక యూనిట్ ఉత్పాదికాన్ని ఒక యూనిట్ కాలంలో ఉత్పత్తి చేయడానికి కూడా ఉత్పత్తి పద్ధతులు లున్నాయని వై పట్టిక వివరిస్తోంది.

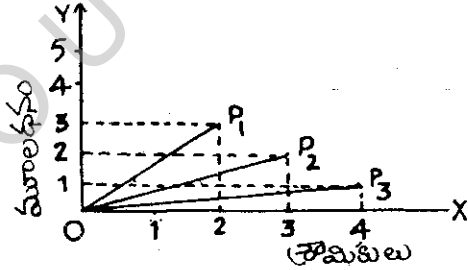
ఈ మూడు పద్ధతుల్ని మనం ఒక పటంలో కూడా చూపించవచ్చు.

X క్రమ యూనిట్లు

Y - పెట్టుబడి యూనిట్లు

xxx మూడు పద్ధతులు

pp - ఉత్పత్తి ఫలం

అయితే ఈ విభిన్న పద్ధతులలోనూ సాంకేతికంగా ఎక్కువ సామర్థ్యం గల పద్ధతినే ఏ సంస్థ అయినా వాడుతూ ఉంటుంది. (ప్రమేయం) మూడు ఉదాహరణకి మనం రెండు పద్ధతులను తీసుకొందాం.

యూనిట్లు / పద్ధతులు	మొదటిది	రెండవది
క్రమ	2	3
పెట్టుబడి	3	3

ఈ ఉదాహరణలో ఎక్కువ ఉత్పాదకాలను వినియోగించే రెండవ పద్ధతి (3 + 3) ద్వారా ఎంత ఉత్పత్తి అవుతుందో, తక్కువ ఉత్పాదకాలను వినియోగించే మొదటి పద్ధతి (2 + 3) ద్వారా కూడా అంతే ఉత్పత్తి అవుతోంది. ఇక్కడ మనం మొదటి పద్ధతినే సాంకేతికంగా ఎక్కువ సామర్థ్యం గల పద్ధతిగా పరిగణిస్తాం.

ఉత్పత్తి సిద్ధాంతంలో సాంకేతికంగా సామర్థ్యం ఎక్కువగా ఉన్న పద్ధతిమీదే మనం మన దృష్టిని కేంద్రీకరిస్తుంటాం. హేతుబద్ధమయిన ఉద్యమదారు సామర్థ్యం గల పద్ధతిని ఎంపిక చేసుకొంటాడు. అయితే సాంకేతికంగా సామర్థ్యం గల పద్ధతి ఆర్థికంగా సామర్థ్యం గలది కావసరం లేదు. ఈ రెండింటికీ మధ్య తేడాని మనం గుర్తించాలి.

ఏ ఉత్పత్తి సంస్థ దృష్టి అయినా, ఏ ఉద్యమదారు లక్ష్యం అయినా నిరంతరం లాభాలను అధికం చేసుకొనడం మీదే కంట్రబుట్టింది. లాభం అంటే ఆదాయానికి, ఖర్చుకీ (రాబడి-వ్యయం) మధ్య గల భేదం. లాభాల్ని ఎక్కువ చేసుకొనడం అంటే ఈ తేడాని ఎక్కువ చేసుకొనడం.

$$\Pi = R - C$$

$$\Pi = \text{లాభం}$$

$$R = \text{రాబడి}$$

$$C = \text{వ్యయం}$$

లాభాన్ని (Π) ఎక్కువ చేసుకొనడం అంటే ఒక రకంగా వ్యయాన్ని తక్కువ చేసుకోవడం అవుతుంది. ఈ రకంగా వ్యయాన్ని (C) తక్కువ చేసే పద్ధతే అధికంగా సామర్థ్యం గల పద్ధతి అవుతుంది.

ఇప్పుడు మనం ఒక యూనిట్ ఉత్పాదకాన్ని, ఒక యూనిట్ కాలంలో ఉత్పత్తి చేయడానికి రెండు పద్ధతులున్న ఒక సంస్థను ఉదాహరణకీ తీసుకొందాం.

యూనిట్లు	మొదటి పద్ధతి	రెండవ పద్ధతి
శ్రమ	2	1
పెట్టుబడి	3	4

ఈ రెండు సాంకేతిక సామర్థ్యం గల పద్ధతులలో ఏ పద్ధతిని ఉద్యమదారు ఎంపిక చేసుకొంటాడు అన్న విషయం ఆ యా పద్ధతుల వ్యయం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. శ్రమ యూనిట్ల ధర తక్కువయి, పెట్టుబడి యూనిట్ల ధర ఎక్కువగా ఉంటే మొదటి పద్ధతిని ఎంపిక చేసుకొంటాడు లేక పెట్టుబడి యూనిట్ల ధర తక్కువగా ఉండి శ్రమ యూనిట్ల ధర ఎక్కువగా ఉంటే రెండవ పద్ధతిని ఎంపిక చేసుకొంటాడు. అందుకే సాంకేతిక సామర్థ్యం గురించి మనం చర్చిస్తున్నప్పుడు అధిక సామర్థ్యం గురించి కూడా మనం పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి.

సాంకేతిక ఉత్పత్తి పద్ధతుల రీత్యా మనం ఉత్పత్తి ఫలాన్ని రెండు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. స్వల్ప కాల ఉత్పత్తి ఫలం, దీర్ఘ కాల ఉత్పత్తి ఫలం. స్వల్ప కాల ఉత్పత్తి ఫలంలో కొన్ని ఉత్పాదకాలను స్థిరంగా ఉంచుకొని మిగతావాలే పరిమాణాన్ని మార్చడం ద్వారా ఉత్పాదకాలలో మార్పులను సాధించవచ్చు. ఆ రకంగా మార్పుకోగల ఉత్పాదకాలను చలంక ఉత్పాదకాలు (Variable inputs) అని పిలుస్తుంటారు. దీర్ఘకాల ఉత్పత్తి ఫలంలో అన్ని ఉత్పాదకాలు మార్పుకోవచ్చు. అన్ని చలంక ఉత్పాదకాలవుతాయి.

స్వల్ప కాలంలో మిగతా ఉత్పాదకాలను, పరిమాణాన్ని స్థిరంగా ఉంచి, కేవలం ఒక ఉత్పాదకం పరిమాణాన్ని మార్చడం ద్వారా ఉత్పత్తిని పెంచుకోవచ్చు. ఈ చలంక ఉత్పాదక అనుసాతాన్ని మారుస్తూ ఉత్పత్తి మార్పు కొనేటప్పుడు ఆ మార్పులను నిర్దేశించే సూత్రాన్ని చర అనుసాతాల సూత్రం అని పిలుస్తుంటారు.

దీర్ఘకాలంలో అన్ని ఉత్పాదకాల అనుసాతాన్ని మార్పుకోవచ్చు. తద్వారా మొత్తం ఉత్పత్తి స్థాయి పెరుగుతుంది. అంటే ప్రతిఫలం (return) కూడా మారుతుంది. ఈ ప్రతిఫలాల స్థాయిని (returns to scale) మనం తర్వాత ఖండికలో చర్చించుకొందాం.

8.5 చర అనుపాతాల సూత్రం

దీనినే ఒక చలాంక ఉత్పాదకంతో కూడిన ఉత్పత్తి ఫలం అని అంటారు. ఒక ఉత్పత్తి ఫలంలో ఇతర అన్ని ఉత్పాదకాలను స్థిరంగా ఉంచి ఒకే ఒక చలాంక ఉత్పాదకంలో మార్పుల ద్వారా ఉత్పాదితంలో జరిగే మార్పులను నిర్దేశించే సూత్రమే చర అనుపాతాల సూత్రం. ఈ సూత్రం ప్రకారం ఏ ఉత్పత్తి క్రమంలో అయినా ఒకే చలాంక ఉత్పాదకం పరిమాణాన్ని పెంచుకొంటూ పోతే, ఒక దశ తర్వాత మొత్తం ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తి - అన్నీ కూడా తగ్గ నారంభిస్తాయి.

8.5.1 మొత్తం ఉత్పత్తి

నిర్ణీత కాల వ్యవధిలో ఉత్పాదకాలన్నీ కలిపి చేసిన ఉత్పత్తిని మొత్తం ఉత్పత్తి అంటారు. ఒకే ఒక ఉత్పాదకం మినహా మిగతా అన్ని ఉత్పాదకాల పరిమాణాన్ని స్థిరంగా ఉంచినప్పుడు మొత్తం ఉత్పత్తి చలాంక ఉత్పాదకంతో పాటు మారుతుంటుంది.

8.5.2 సగటు ఉత్పత్తి

ఒక యూనిట్ చలాంక ఉత్పాదకానికి ఉత్పత్తి అవుతున్న మొత్తం ఉత్పత్తిని సగటు ఉత్పత్తి అంటారు.

$$\text{సగటు ఉత్పత్తి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పత్తి}}{\text{చలాంక ఉత్పాదకం}}$$

8.5.3 ఉపాంత ఉత్పత్తి

మరొక యూనిట్ చలాంక ఉత్పాదకం మార్పడం ద్వారా మొత్తం ఉత్పత్తిలో కలిగే మార్పును ఉపాంత ఉత్పత్తి అంటారు.

$$\text{ఉపాంత ఉత్పత్తి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పత్తిలో మార్పు}}{\text{చలాంక ఉత్పాదకంలో మార్పు}}$$

ఉదాహరణకి X యూనిట్లు చలాంక ఉత్పాదకం వినియోగిస్తున్నప్పుడు మొత్తం ఉత్పత్తి M యూనిట్లు అనుకొందాం. ఇప్పుడు చలాంక ఉత్పాదకం X' యూనిట్లు మార్చుకొందాం. ఫలితంగా మొత్తం ఉత్పత్తి M' యూనిట్లు అవుతుంది. అప్పుడు మొత్తం ఉత్పత్తిలో మార్పు M' - M అవుతుంది. చలాంక ఉత్పాదకంలో మార్పు X' - X యూనిట్లు అవుతుంది.

$$\text{ఉపాంత ఉత్పత్తి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పత్తిలో మార్పు}}{\text{చలాంక ఉత్పాదకంలో మార్పు}} = \frac{M' - M}{X' - X}$$

చర అనుపాతాల సూత్రం ప్రకారం ఇతర ఉత్పాదకాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఒక్క చలాంక ఉత్పాదక పరిమాణాన్ని పెంచుతూపోతే, ఒక దశ తర్వాత మొత్తం ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తి - అన్నీ కూడా తగ్గ నారంభిస్తాయి.

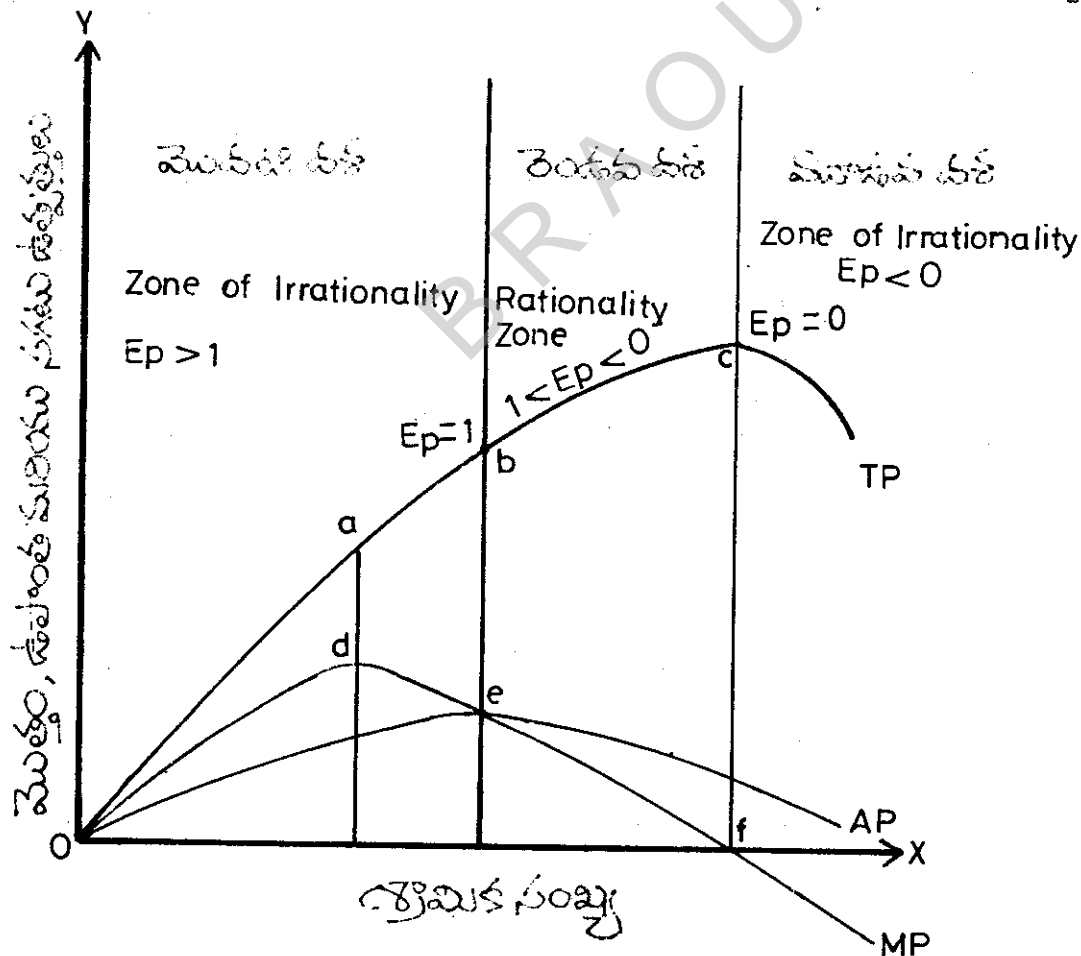
ఉదాహరణకు మనం ధాన్యం ఉత్పత్తి తీసుకొందాం. భూ వైశాల్యం, విత్తనాలు, ఎరువులు, నీటిపారుదల, శ్రమ (వ్యవసాయ కూలీల సంఖ్య) మొదలైన ఉత్పాదకాల సహాయంతో ధాన్యం ఉత్పాదితం అవుతుంది, మిగతా అన్నింటిని స్థిరంగా ఉంచి కేవలం శ్రమను చలాంక ఉత్పాదకం చేసుకొందాం. అంటే వ్యవసాయ కూలీల సంఖ్యను పెంచుకొంటూ పోవచ్చు.

పట్టిక : మొత్తం, సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తులు

వ్యవ. కూలీల సంఖ్య	మొత్తం ఉత్పత్తి	సగటు ఉత్పత్తి	ఉపాంత ఉత్పత్తి	
1	8	8	8	మొదటి దశ
2	20	10	12	
3	36	12	16	
4	48	12	12	రెండవదశ
5	55	11	7	
6	60	10	5	
7	60	8.6	0	మూడవ
8	56	7	-4	దశ

మొదటి రెండు వరుసలలోను మనం ఉత్పత్తి ఫలాన్ని గమనించ వచ్చు. (ఉత్పాదకాలు, ఉత్పాదితానికి సంబంధం), సగటు ఉత్పత్తి (మొత్తం ఉత్పత్తి / చలాంక ఉత్పాదకం) ఉపాంత ఉత్పత్తి [మొత్తం ఉత్పత్తిలో మార్పు / చలాంక ఉత్పాదకంలో మార్పు] మొత్తం ఉత్పత్తి సుండ్ అంచనా వేస్తాం.

ఇక్కడ వ్యవసాయ కూలీల సంఖ్య 7 దాకా పెంచిన తర్వాత మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గ నారంభిస్తోంది. ఉపాంత ఉత్పత్తి మూడవ యూనిట్ సుండ్ తగ్గ నారంభిస్తోంది. ఈ తగ్గుదల మూడింటికి ఒకే చోట ఆరంభం కావడం లేదనే విషయాన్ని మనం గమనించాలి. ముందుగా ఉపాంత ఉత్పత్తి, తర్వాత సగటు ఉత్పత్తి, ఆ తర్వాత మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గనారంభించాయి అనే క్రమాన్ని మనం ఒక పటంలో కూడా వివరించవచ్చు.

పటం - 8.2 : మొత్తం, సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖలు

పటం 8.2లో మొత్తం ఉత్పత్తి ముందుగా త్వరితగతినీ అభివృద్ధి చెందుతూ ఉన్నత స్థానం దగ్గర తగ్గడం ఆరంభించింది. మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖ వాలు a బిందువు వద్ద ఎక్కువగా ఉంది, b బిందువు వద్ద a కంటే తక్కువ. మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖ వాలు c బిందువు వద్ద శూన్యంగా ఉంది. సగటు, ఉపాంత, ఉత్పత్తి రేఖలుగూడ మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖలో వాటే పెరగటం ఆరంభించాయి. అయితే వాలు పెరుగుదల రేటు తక్కువ. మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖ వాలు a బిందువు వద్ద అత్యధికంగా ఉన్నప్పుడు ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ ఉన్నత దశకు చేరుకొంది. పటం 8.2లో d బిందువు ఆ దశను చూపిస్తుంది. ఆ బిందువు తర్వాత ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ తగ్గ నారంభించింది. ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖలో కలిసినప్పుడు సగటు ఉత్పత్తి రేఖ అత్యధిక స్థాయిలో ఉంది. ఆ దశను ఆ బిందువు తెలుపు తుంది. ఈ బిందువు మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖపై b బిందువులో (సంఘటిత) (coincide) అవుతుంది. b బిందువు నుండి మొత్తం ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల అల్పంగా ఉంటుంది. మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖ అత్యధిక స్థాయిని (c బిందువు వద్దకు) చేరు కొన్నప్పుడు ఉపాంత ఉత్పత్తి బిందువు వద్ద శూన్యంగా మారుతుంది. అక్కడ ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ OX అక్షాన్ని ఖండించుకొంటుంది. మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గినప్పుడు ఉపాంత ఉత్పత్తి ఋణాత్మకంగా ఉంటుంది. మొత్తం ఉత్పత్తి శూన్యమయినప్పుడు మాత్రమే సగటు ఉత్పత్తి కూడా శూన్యమవుతుంది. నిజానికి మొత్తం, సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తులలో గల హేచ్చు తగ్గులూ, ఋణాత్మక దశలే చర అనుపాతాల సూత్రంలో చెప్పుకొనే వివిధ దశలు.

మొదటి దశలో మొత్తం ఉత్పత్తి పెరిగే రేటుతో పెరిగింది, మొదటి కూలీ 8 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేస్తే ఇద్దరు కూలీలు 20 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఈ దశలో ముగ్గురు కూలీలు 36 యూనిట్లు ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఈ దశలో సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తి రెండూ కూడా పెరిగాయి. అయితే ఉత్పత్తి త్వరితంగా పెరిగింది. ఉపాంత ఉత్పత్తి ఎక్కువ కావడంతో అది సగటు ఉత్పత్తిని పెంచింది. ఉపాంత ఉత్పత్తి తగ్గనారంభించినప్పుడు కూడా అది సగటు ఉత్పత్తి కంటే ఎక్కువ, రెండు సమానమయినప్పుడు ఉపాంత ఉత్పత్తి సగటు ఉత్పత్తిని పెంచదు, తగ్గించదు, మొదటి దశ ఇక్కడ అంతమవుతుంది.

రెండవ దశలో కూడా మొత్తం ఉత్పత్తి పెరుగుతూనే ఉంటుంది. కాని దాని పెరుగుదల రేటు తగ్గు ముఖం పట్టింది. ఏడుగురు కూలీలను వినియోగిస్తున్నప్పుడు (బిందువు 'c') అనే అత్యున్నత స్థానానికి చేరుకొంటుంది. అక్కడే ఉపాంత ఉత్పత్తి శూన్యానికి చేరుకొంది. ఈ దశలో సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తి రెండు కూడా తగ్గుతూ పోయాయి. అయితే ఉపాంత ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తి కంటే త్వరితంగా తగ్గింది. తగ్గుతున్న ఉపాంత ఉత్పత్తి సగటు ఉత్పత్తిని కూడా తగ్గించింది, చివరికి ఉపాంత ఉత్పత్తి సున్నాకు చేరుకొంటుంది. రెండవ దశ ఇక్కడ అంతమవుతుంది.

మూడవ దశలో శ్రమ యూనిట్ల సంఖ్య (వ్యవసాయ కూలీల సంఖ్య) పెంచితే మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గుతుంది. సగటు ఉత్పత్తి ఋణాంక దశకు సున్నాకంటే తక్కువ అవుతుంది.

మనం ముందే చెప్పుకొన్నట్లు హేతు బద్ధమయిన ఉద్యమదారు నిరంతర లాభాలను అధికం చేసుకొనే ఉంటాడు. అతనికి మొదటి దశ హేతువిరుద్ధమైన దశ. ఎందుకంటే చలాంక ఉత్పాదకాన్ని పెంచడం ద్వారా అతను ఇంకా తన లాభాలను పెంచుకొనే అవకాశం ఉంది కనుక ఈ దశలో ఉత్పత్తి వ్యాకోచత్వం (elasticity of production) ఎక్కువ. (ఉత్పత్తి వ్యాకోచత్వం = ఉపాంత ఉత్పత్తి / సగటు ఉత్పత్తి), రెండవ దశ హేతు బద్ధమయిన దశ. ఎందుకంటే ఈ దశలో లాభాలు అత్యధికంగా ఉంటాయి. ఉత్పత్తి వ్యాకోచత్వం ఒకటికి, సున్నాకు మధ్య ఉంటుంది. అయితే ఉపాంత ఉత్పత్తి సున్నాకు చేరుకొంటే ఉత్పత్తి వ్యాకోచత్వం సున్నాకంటే తక్కువవుతుంది. ఈ మూడవ దశ మళ్ళీ హేతు విరుద్ధ మయిన దశ. ఇక్కడ కంటే రెండవ దశలోనే లాభాలు ఎక్కువ, అంటే ఈ దశకు చేరుకోవడం అంటే లాభాలను తగ్గించుకోవడం, అందుకే ఇది ఏ ఉద్యమదారుకయినా హేతు విరుద్ధ దశ. అందుచేత హేతు బద్ధమయిన ఉద్యమదారు దాని ఉపాంత ఉత్పత్తి సున్నాకు చేరుకొన్న తర్వాత చలాంక ఉత్పాదకాన్ని పెంచడు. రెండవ దశలోనే తన ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తుంటాడు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

5. మొత్తం, సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తులను వివరించండి.
6. చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని తెలిపే పటాన్ని గీయండి.
7. వై పటంలో మూడు దశలను గుర్తించి, వివరించండి.

8.6 సారాంశం

ఈ భాగంలో మనం ఉత్పత్తి గురించి, ఉత్పత్తి ఫలంగురించి చర్చించాం. ప్రయోజనాన్ని కల్పించడమే ఉత్పత్తి అని చెప్పవచ్చు. ఏ రకం కార్యకలాపం జరిగినా అది ఉత్పత్తికి దారితీస్తుంది. ఉత్పత్తి సంతృప్తిని కల్పిస్తుంది. మారకం ద్వారా అవసరాలను తీర్చే కార్యకలాపాన్ని ఉత్పత్తిగా చెప్పవచ్చు.

ఉత్పాదకాలకు, ఉత్పాదితానికి మధ్య గల సాంకేతిక సంబంధాన్ని ఉత్పత్తి ఫలం తెలియజేస్తుంది. ఒక వస్తువును వివిధ పద్ధతులలో ఉత్పత్తి చేయవచ్చునని, ఉత్పత్తి ఫలం ద్వారా తెలుస్తుంది. ఒక ఉత్పాదకాన్నిగాని లేదా ఎక్కువ ఉత్పాదకాలను గాని పెంచి ఉత్పత్తిని ఎక్కువ చేయవచ్చు. ఈ భాగంలో చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని వివరించాం. ఒక చలాంక ఉత్పాదక కారకాన్ని మార్చడం ద్వారా ఇతర కారకాలను మార్చకుండా ఉత్పత్తిలో మార్పులను తీసుకొని రావచ్చని ఈ సూత్రం ద్వారా గ్రహించవచ్చు. ఈ సూత్రం తెలిపే దేమంటే ఒక కారకాన్ని మారిస్తే ఉత్పత్తి ఒక స్థాయివరకు పెరిగి, ఆ తర్వాత తగ్గుతుంది. మొత్తం, సగటు ఉపాంత ఉత్పత్తులకు ఉత్పాదితంలోని తగ్గు దశలు ఒకే విధంగా ఉండదని పటం 8.2 ద్వారా అవగాహన చేసుకోవచ్చు.

డా. ఎన్. లింగమూర్తి

8.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text book of Economic Theory
2. M. S. Agarwal : Micro Economics
3. Telugu Akademi : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

8.8 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఉత్పత్తి అనగా నేమి? ఒకే వస్తువుకు చెందిన ఉత్పత్తి ఫలభావనను వివరించండి.
 2. చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని విశ్లేషించండి.
- II కింది వాటికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఉత్పత్తి అనగా నేమి? ఉత్పత్తిలోని మౌలిక అంశాలేమిటి?
 2. ఉత్పత్తి ఫలం అంటే ఏమిటి? దాని ప్రమేయాలను తెలపండి.
 3. మొత్తం, సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తులు అను భావనలను చర్చించండి.

భాగం - 9 : నవ్య సాంప్రదాయ ఉత్పత్తి ఫలం

విషయ క్రమం

- 9.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 9.1 పరిచయం
- 9.2 సమోత్పత్తి రేఖలు: భావన
- 9.3 సమోత్పత్తి రేఖల లక్షణాలు
- 9.4 ప్రత్యమ్నాయ ఉపాంత రేలు
- 9.5 సమవ్యయ రేఖలు
- 9.6 ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యం
- 9.7 విస్తరణ మార్గం
- 9.8 సారాంశం
- 9.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 9.10 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

9.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సమోత్పత్తి, సమవ్యయ రేఖల సహాయంతో నవ్య సాంప్రదాయ ఉత్పత్తి ఫల సిద్ధాంతాన్ని వివరించడమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగాన్ని చదివిన తర్వాత ఉత్పత్తి ఫల సిద్ధాంతంలో ఉపయోగించిన పదాలకు, ముఖ్యంగా సమోత్పత్తి రేఖలు, సమవ్యయ రేఖలు ప్రత్యమ్నాయ ఉపాంత రేలు, విస్తరణ మార్గం అనే పదాలకు వివరణ ఇవ్వవచ్చు. అంతే కాకుండా ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యాన్ని రాబట్టవచ్చు.

9.1 పరిచయం

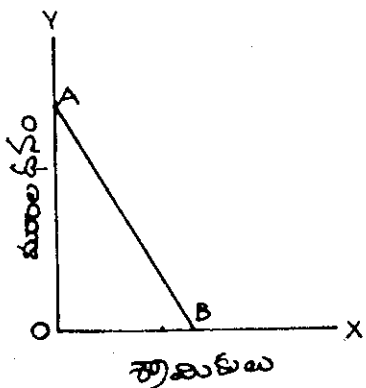
ఆర్థిక శాస్త్రంలో ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావన సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ (Micro Economic Analysis) రంగానికి చెందినది. ముందు భాగంలో చెప్పినట్లు అది ఉత్పాదకాలకు - ఉత్పాదితానికి మధ్యగల సాంకేతిక సంబంధాన్ని వివరిస్తుంది. ఈ భావనను ప్రాతిపదికగా తీసుకొని ఇటీవలి కాలంలో ఆర్థిక ప్రపంచములో ఉన్న అనేక సంస్థలలో ఈ సంబంధముపై పరిశోధనలు జరిగాయి. ఫలితంగా గత మూడు దశాబ్దాల కాలంలో ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావనకు ప్రాముఖ్యత పెరిగింది. సాధారణంగా ఉత్పత్తి ఫలం స్వతంత్ర చలంకాలయిన అనేక ఉత్పాదకాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవలసింది. కాని మనం ఎక్కువగా శ్రమ, పెట్టుబడి అనే రెండు ఉత్పాదకాల గురించి చర్చించుకొందాం. ఈ రెండు ఉత్పాదకాలలోనూ ఒక యూనిట్ ఉత్పాదితాన్ని తయారు చేయడానికి అనేక పద్దతులు లుంటాయని మనం ముందే చర్చించుకొన్నాం. అంటే ఈ రెండు ఉత్పాదకాలు అనేక అనుపాతాలలో మిళితం అవుతుంటాయి. ఇందులో ఏ పద్దతి ఎంపిక చేసుకోవాలి అన్న నిర్ణయం ఆయా పద్దతుల సాంకేతిక సామర్థ్యం మీదేకాక ఆర్థిక సామర్థ్యం మీదకూడా ఆధారపడి ఉంటుందన్న విషయం కూడా మనం గతంలో తెలుసుకొన్నాం. ఉత్పత్తి క్రమాన్ని, ఆ క్రమంలో ముఖ్యమైన పాత్ర వహించే సాంకేతిక సామర్థ్యాన్ని, ఎంపికను అర్థం చేసుకొనే సందర్భంలో మనకు ఉపయోగపడే భావన - సమోత్పత్తి రేఖలు (Isoquantas)

9.2 సమోత్పత్తి రేఖలు : భావన

ఏ వస్తువును ఉత్పత్తి చేసుకొనడానికయినా సాంకేతిక సామర్థ్యం గల అనేక పద్ధతులుండవచ్చనీ, ఉంటాయనీ మనం ఇంతకు ముందే తెలుసుకొన్నాం. అంటే ఒక యూనిట్ ఉత్పాదితాన్ని ఉత్పత్తి చేసేందుకు రకరకాల అనుపాతాలలో రెండు ఉత్పాదకాలు మిళిత మవుతుంటాయి. లభ్యమయిన అన్ని మిశ్రమాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేదే సమోత్పత్తి రేఖ. ఒక్కమాటలో ఒక వస్తువుని ఉత్పత్తి చేయడానికి లభ్యమవుతున్న సాంకేతిక సామర్థ్యం గల అన్ని పద్ధతులకు కేంద్రీకృతంగా ప్రాతినిధ్యం వహించే రేఖ సమోత్పత్తి రేఖ అని చెప్పుకోవచ్చు.

సాధారణంగా రెండు ఉత్పాదకాల మధ్య లేదా రెండు ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య ప్రత్యమ్నాయం సాధ్యమవుతుంటుంది. అంటే ఒక ఉత్పత్తి కారకం బదులు మరొకటి వాడవచ్చు. ఈ అవకాశాన్ని ఉత్పత్తి కారకాలమధ్య ప్రత్యమ్నాయం (Substitutability of factors of Production) గా వర్ణిస్తుంటారు. ఈ ప్రత్యమ్నాయంపీద ఆధారపడే సమోత్పత్తి రేఖలను వివరించగలం. వివిధ రకాల ప్రత్యమ్నాయత పీద ఆధారపడి వివిధ సమోత్పత్తి రేఖ లుంటాయి. అందులో నాలుగు రేఖలను మనం పరిశీలిద్దాం.

9.2.1 ఏక ఘాతక సమోత్పత్తి రేఖ (Linear Isoquant)

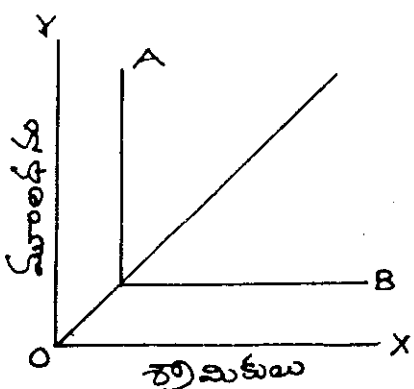
పటం - 9.1

ఈ సమోత్పత్తి రేఖ ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య సంపూర్ణ ప్రత్యమ్నాయతను సూచిస్తుంది. అంటే వస్తువుని కేవలం వెల్చుబడితో గాని లేదా కేవలం శ్రమతోగాని లేదా రెండింటి మిశ్రమంతో గాని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఈ రకం రేఖను ఈ పక్క పటంలో చూడవచ్చు.

ఉదాహరణకు ఒక వస్తువుని పది వేల రూపాయల వెల్చుబడితో ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. లేదా 100 మంది శ్రామికులతో ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. లేదా శ్రమను, వెల్చుబడిని అనేక అనుపాతాలలో మిళితం చేసి ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఇక్కడ ఒక ఉత్పాదకానికి ప్రత్యమ్నాయంగా మరొక ఉత్పాదకాన్ని వాడవచ్చు.

9.2.2 ఉత్పాదక-ఉత్పాదిత సమోత్పత్తి రేఖ (Input - Output Isoquant)

ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య ప్రత్యమ్నాయత ఏ కోశానా సాధ్యంకాని సందర్భంలో ఈ రకం సమోత్పత్తి రేఖను వాడవచ్చు. అంటే నిర్ణీత అనుపాతాలలో శ్రమ, వెల్చుబడి మిళితం అయిసపుడే ఉత్పత్తి సాధ్యమవుతుంది.

పటం - 9.2

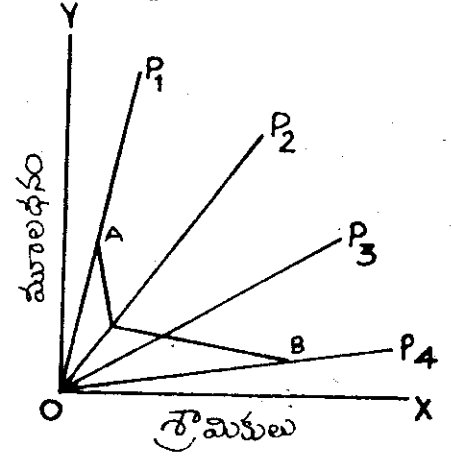
ఒకే ఒక ఉత్పత్తి పద్ధతి మాత్రమే ఉంటుంది. ఉత్పత్తి కారకాలు ఒకదాని కొకటి పూరకాలు (Complimentary) అవుతాయి. ఆ రకం రేఖను ఈ పక్కపటంలో చూడవచ్చు.

ఈ రకం సమోత్పత్తి రేఖను లియోంటేఫ్ సమోత్పత్తి రేఖ అని కూడా పిలుస్తూంటారు. (ఉత్పాదక-ఉత్పాదిత విశ్లేషణను ప్రతిపాదించిన అమెరికన్ ఆర్థిక వాస్తవజ్ఞుడు లియోంటేఫ్). ఉదాహరణకు కంప్యూటర్లు తయారు చేయడానికి ఒక పద్ధతి ఉంది. అధిక వెల్చుబడితో నిర్ణీత శ్రమ యూనిట్లతో మాత్రమే వాటిని చేయగలం. అంటే

బీడీల తయారీలో అధిక శ్రమ యూనిట్లతో నిర్ణీత పెట్టుబడితో మాత్రమే ఉత్పత్తి సాధ్యమవుతుంది. అలాంటి సందర్భాలలో ఈ లియోంటిఫ్ ఉత్పాదక ఉత్పాదిత సమోత్పత్తి రేఖను వాడవచ్చు.

9.2.3 వంక సమోత్పత్తి రేఖ (Kinked Isoquant)

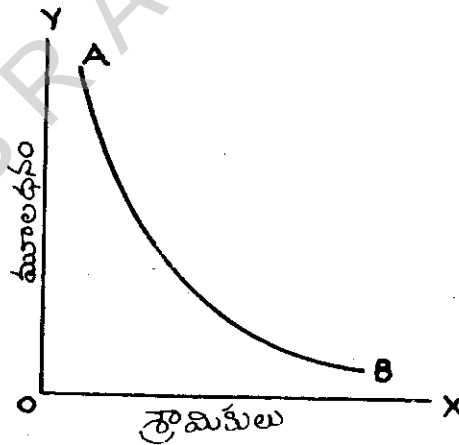
ఈ రేఖ పెట్టుబడికి, శ్రమకు మధ్య పరిమిత మయిన ప్రత్యామ్నాయతలు సూచిస్తుంది. అంటే వస్తువుని ఉత్పత్తి చేయడానికి బహు కొద్ది పద్ధతులు మాత్రమే లభ్యమవుతాయి. పటం 9.3లో ఈ రేఖ వంకరగా ఉన్నవోల మాత్రమే రెండు ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య ప్రత్యామ్నాయత సాధ్యమవుతుంది. దీనినే ఏక ఘాతక కార్యక్రమ సమోత్పత్తి రేఖ (Linear Programming Isoquant) అని కూడ పిలుస్తారు. ఏక ఘాతక కార్యక్రమంలో ఈ రేఖను విరివిగా వాడుతుండటం వల్ల దీని కాపీరు వచ్చింది. ఉదాహరణకు ధాన్యం ఉత్పత్తిలో భూమిని దున్నడానికి ఎద్దులకు (శ్రమకు) ప్రత్యామ్నాయంగా లూక్లర్లని (పెట్టుబడిని) వాడవచ్చు. కాని నాల్గు వేసేలప్పుడు శ్రమకు పెట్టుబడికి మధ్య ప్రత్యామ్నాయత తక్కువయి పోతుంది.

పటం - 9.3 వంక సమోత్పత్తి రేఖ

9.2.4 సరసల కుంభాకార సమోత్పత్తి రేఖ (Smooth Convex Isoquant)

ఏ వస్తువు తయారీలో అయినా ఉత్పత్తి ఒక స్థాయిలో ఉన్నంత వరకు రెండు ఉత్పాదకాల మధ్య ప్రత్యామ్నాయత సాధ్యమయి ఆ తర్వాత సాధ్యం కాని పరిస్థితిని ఈ రేఖ సూచిస్తుంది. ఇక్కడ మూలబిందువు (origin)కి సమోత్పత్తి రేఖ సరసమయిన కుంభాకారంలో కనిపిస్తుంది.

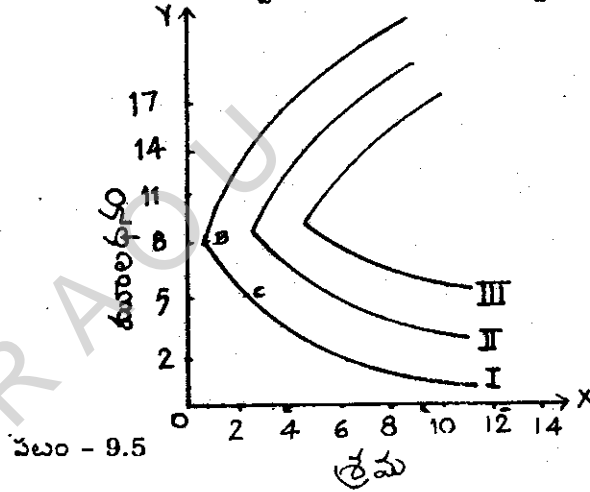
పటం - 9.4 కుంభాకార సమోత్పత్తి రేఖ

సమోత్పత్తి రేఖ నిర్ణీత పరిమాణంలో ఉత్పాదితాన్ని తయారు చేయడానికి ఎన్ని రకాలుగా మిలితమవ గల్గితాయో సూచిస్తుంది. అంటే ప్రతి సమోత్పత్తి రేఖ ఒక మొత్తం ఉత్పాదితాన్ని సూచిస్తుంది. ఆ మొత్తాన్ని ఉత్పత్తి చేయడానికి ఎన్ని పద్ధతులు లున్నాయో చెప్పింది. వివిధ సమోత్పత్తి రేఖలలో పైనున్న సమోత్పత్తి రేఖ ఎక్కువ ఉత్పత్తిని, కింద సున్న సమోత్పత్తి రేఖ తక్కువ ఉత్పత్తిని సూచిస్తాయి.

ఒకటవ సమోత్పత్తి రేఖ		రెండవ సమోత్పత్తి రేఖ		మూడవ సమోత్పత్తి రేఖ	
క్రమ	పెట్టుబడి	క్రమ	పెట్టుబడి	క్రమ	పెట్టుబడి
2	11	4	14	6	15
1	8	3	10	5	12
2	5	4	8	6	4
3	3	5	5	7	7
4	2.5	6	4	8	6
5	0.2	7	3.5	9	5
6	1.5	8	3.0	10	5
7	1.2	9	3.5	11	5.5

ఈ ఉదాహరణలో మొదటి రేఖ కంటే రెండవది, రెండవరేఖ కంటే మూడవది క్రమంగా ఎక్కువ మొత్తం ఉత్పాదితాన్ని సూచిస్తాయి. ఈ రెండు ఉత్పాదకాలను రెండు అక్షాలనుండి తీసుకొని ఆయా బిందువులను గుర్తించి, వీటిని సరళమయిన రేఖలుగా గీసి, మనం మూడు సమోత్పత్తి రేఖలను పరిశీలించవచ్చు.

- I- సమోత్పత్తి రేఖ 1
- II- సమోత్పత్తి రేఖ 2
- III - సమోత్పత్తి రేఖ 3

ఈ ఉదాహరణలో ఉత్పత్తి సంస్థ మొదటి సమోత్పత్తి రేఖ సూచిస్తున్న ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని ఒక క్రమ యూనిట్ను, ఏడు పెట్టుబడి యూనిట్లను మిళితం చేసి ఉత్పత్తిని చేయవచ్చు (బిందువు - B). లేదా అదే మొత్తాన్ని రెండు క్రమ యూనిట్లని, ఐదు పెట్టుబడి యూనిట్లను మిళితం చేసి ఉత్పత్తి చేయవచ్చు (బిందువు - C). ఇంకా ముందే చెప్పినట్లు సరి సమోత్పత్తి రేఖ ఒక నిర్ణీత ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని సూచిస్తుంది. ఉదాహరణకే మొదటి రేఖ 60 యూనిట్ల ఉత్పాదితాన్ని, రెండవ రేఖ 100 యూనిట్ల ఉత్పాదితాన్ని సూచిస్తున్నాయి.

9.3 సమోత్పత్తి రేఖల లక్షణాలు

సమోత్పత్తి రేఖలకు కూడా మనం గతంలో చెప్పినట్లు ఉదాసన వక్రరేఖల సంభావన కంటే ఉంటుంది. ఆ లక్షణాలను ఇలా పేర్కొనవచ్చు.

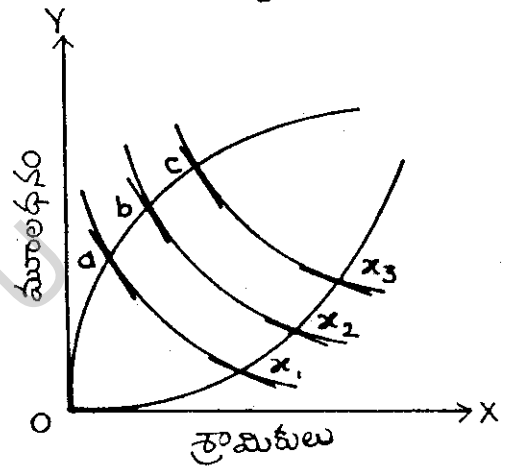
1. సమోత్పత్తి రేఖలకన్నింటికీ వాలు ఋణాంశంగా ఉంటుంది. (Negative Slope)

2. ఏ సమోత్పత్తి రేఖ అయినా మరోదానికి కుడివైపున ఉంటే అప్పుడు పైరేఖ కింది రేఖకంటే ఎక్కువ ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని సూచిస్తుంది.
3. ఏ రెండు సమోత్పత్తి రేఖలు ఒక దాని నొకటి తాకవు.
4. సమోత్పత్తి రేఖలు మూలబిందువుకి కుంభాకారంగా ఉంటాయి.

ఈ నాలుగు లక్షణాలలో వినియోగదారు సిద్ధాంతపు మూల సూత్రాలలాగే ఉంటాయి. రెంటికి మధ్య సామ్యం, రెంటికి పునాది అయిన హేతుబద్ధతనుండి వచ్చింది. అయితే వాటి మధ్య తేడా లేకుండా పోలేదు. వినియోగదారు సిద్ధాంతంలో వినియోగదారు ప్రయోజనాన్ని సూచించే ఉదాసీన రేఖలు ఆ ప్రయోజనాన్ని కొలవలేవు. నిర్దిష్ట పరిమాణంలో వాటిని మనం వివరించలేము. కాని సమోత్పత్తి రేఖలు కొలవసాధ్యమయిన నిర్దిష్ట ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని సూచిస్తాయి.

కుంభాకార సమోత్పత్తి రేఖలలో Y అక్షంమీద పెట్టుబడిని, X అక్షంమీద శ్రమను చూపిస్తూ ఉంటాయి. ఇక్కడ ఉత్పత్తి రేఖ శ్రమ, పెట్టుబడి ఏ అనుపాతాలలో మిళితమయినా ఒక సమోత్పత్తి రేఖమీద ఉత్పత్తి మొత్తం ఒకటి అని సూచిస్తుంది. నిజానికి అందుకే ఆ రేఖలను సమ-ఉత్పాదిత రేఖలు అని మనం పిలుస్తాం.

పటం 9.6లో కొన్ని సమోత్పత్తి రేఖల సమూహాన్నే మనం చిత్రీకరిస్తున్నాం. కుడివయపు వైన ఉన్న సమోత్పత్తి రేఖ ఎక్కువగా ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని సూచిస్తోంది. ఈ పటంలోనే సాంకేతిక సామర్థ్యం కూడా కనపడుతుంది. ఈ రేఖలకు కేంద్రాన్ని కూడా మనం గమనించవచ్చు. ఉత్పత్తి కారకాలను (శ్రమకు, పెట్టుబడికి) ఉపాంత ఉత్పత్తి సున్నా అయినప్పుడు అది సరిహద్దు రేఖలలో కనిపిస్తుంది. ఆవల ఉన్న సరిహద్దు రేఖ పెట్టుబడి ఉపాంత ఉత్పత్తి శూన్యం కావడాన్ని సూచిస్తుంది. ఈవల ఉన్న సరిహద్దు రేఖ శ్రమ ఉపాంత ఉత్పత్తి శూన్యం కావడాన్ని సూచిస్తుంది. ఈ రెండు సరిహద్దుల మధ్య మాత్రమే ఉత్పత్తి పద్ధతుల సాంకేతిక సామర్థ్యం గలవయి ఉంటాయి. వాటి బయట ఉపాంత ఉత్పత్తి ఋణాంశమయి సున్నాకంటే తక్కువ ఉంటాయి. అంటే అదే స్థాయిలో ఉత్పాదితాన్ని తయారు చేయడానికి ఎక్కువ మొత్తంలో ఉత్పత్తి కారకాలు కావాలి. అంటే ఆ రకం పద్ధతి సాంకేతికంగా సామర్థ్యం లేనిదయి ఉంటుంది. కాని ఉత్పత్తి సిద్ధాంతం పునాది హేతుబద్ధత అంటే ఉత్పత్తి సంస్థ లభ్యమవుతున్న వాటిలో సాంకేతికంగా సామర్థ్యం గల పద్ధతినే ఎంపిక చేసుకొంటుంది. అందుకే సరిహద్దు రేఖల కవతల సాధ్యమయిన ఉత్పత్తిని మనం చర్చించడం అవసరం.

పటము - 9.6

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. సమోత్పత్తి రేఖ అంటే ఏమిటి ?
2. సరల కుంభాకార సమోత్పత్తి రేఖను ఒక పటంద్వారా చూపించండి.
3. సమోత్పత్తి రేఖల లక్షణాలను తెలపండి.

9.4 ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు

మనం ఇప్పటిదాకా చర్చించుకొన్న సమోత్పత్తి రేఖలలో ప్రతిరేఖ ఒక నిర్ణీత ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని సూచిస్తుందని, ఆ ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని ఉత్పాదకాలకు వివిధ రకాలుగా మిళితం చేయడం ద్వారా ఉత్పత్తి చేయవచ్చని తెలుసుకొన్నాం. అంతేకాక ఉత్పాదకం (లేక ఉత్పత్తి కారకం) బదులుగా మరొక ఉత్పాదకం (లేక ఉత్పత్తి కారకం) వాడవచ్చని కూడా తెలుసుకొన్నాం. అంటే కొన్ని పెట్టుబడి యూనిట్లను తగ్గించుకొని, వాటికి ప్రత్యామ్నాయంగా మరికొన్ని శ్రమ యూనిట్లను వాడుతూ ఏ సంస్థయినా అదే స్థాయిలో ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఎన్ని శ్రమ యూనిట్లకోసం ఎన్ని పెట్టుబడి యూనిట్లను వదులుకోవాలో వివరించే భావనే - ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు. ఒక పెట్టుబడి యూనిట్ (ఉపాంత పెట్టుబడి యూనిట్)ని వదులుకోవడం ద్వారా ఎన్ని అదనపు శ్రమ యూనిట్లని (ఉపాంత శ్రమ యూనిట్లని) తీసుకోవడానికి వస్తుందో ఈ భావన వివరిస్తుంది. ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు (Marginal rate of substitution) ప్రతి పెట్టుబడి యూనిట్ ఉపాంత ఉత్పత్తికి ఎంత శ్రమ యూనిట్ ఉపాంత ఉత్పత్తి ఉంటుందో తెలియజేస్తుంది.

$$\text{ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు} = \frac{\text{శ్రమ ఉపాంత ఉత్పత్తి}}{\text{పెట్టుబడి ఉపాంత ఉత్పత్తి}}$$

సమోత్పత్తి రేఖమీద కింద పోతున్న కొద్దీ ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు తగ్గుతూ పోతుంది.

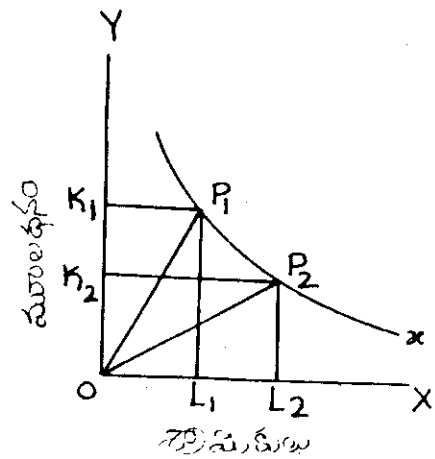
ఉదాహరణకు, పై నిచ్చిన ఉత్పత్తి ఫలం పటంలో (పటం 9.6) మొదటి సమోత్పత్తి రేఖమీద B బిందువు నుండి C బిందువుకి మారితే మూడు యూనిట్ల పెట్టుబడిని వదులుకొని, ఒక యూనిట్ శ్రమను అదనంగా చేర్చుకోవచ్చును. ఇక్కడ పెట్టుబడి బదులు శ్రమను ప్రత్యామ్నాయంగా వాడే సందర్భంలో ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు 3. అలాగే మొదటి రేఖమీద C బిందువు నుండి D బిందువుకి మారితే రేలు 2. అంటే ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేలు రేఖమీద కిందకు పోతున్న కొద్దీ తగ్గుతూ ఉంటుంది. ఎందుకంటే పెట్టుబడి తక్కువయి శ్రమ ఎక్కువవుతున్న కొద్దీ పెట్టుబడికి బదులుగా శ్రమను వాడటం కష్టమయిపోతుంది.

ఈ క్రమంలో ఉత్పత్తి కారక సాంద్రతలు (Factors intensity) అంటే ఉత్పత్తి క్రమంలో, ఏ ఉత్పత్తి కారకం ఎంత ప్రాముఖ్యత వహిస్తుందో మనం మూలబిందువు నుండి గీసే రేఖ వాలు (Slope of line through the origin) ద్వారా కొలువవచ్చు. ఉత్పత్తి కారక సాంద్రత అంటే మరో మాటలో పెట్టుబడి - శ్రమ నిష్పత్తి.

పటం 9.7లో P_1 అనే ఉత్పత్తి పద్ధతిలో, P_2 అనే ఉత్పత్తి పద్ధతిలో కంటే పెట్టుబడి సాంద్రత ఎక్కువ. ఎందుకంటే

$$\frac{K_1}{L_1} > \frac{K_2}{L_2}$$

సమోత్పత్తి రేఖలో పై భాగం పెట్టుబడి సాంద్రత (Capital intensive) పద్ధతిని, దిగువ భాగం శ్రమ సాంద్రత (Labour Intensive) పద్ధతిని సూచిస్తుంది.

పటం - 9.7

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేటు భావనను వివరించండి.
5. ఉత్పత్తి కారకాల సాంద్రత అంటే ఏమిటి ?
6. పటం 9.7లో ఏ ఉత్పత్తి వద్దటి తక్కువ పెట్టుబడి సాంద్రతను కలిగి ఉంది?

9.5 సమోవ్యయ రేఖలు

ఏ వస్తువు ఉత్పత్తిలో అయినా ఆర్థిక సామర్థ్యం గురించి తెలుసుకోవడానికి మనకు సమోవ్యయరేఖలు ఉపయోగపడతాయి. ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ మొత్తం వ్యయాన్ని, అది వినియోగించే ఉత్పత్తి కారకాల ధరల్ని ముందుగా మనం తీసుకొందాం. అప్పుడు ఏ ఉత్పత్తి కారకాల సమ్మేళనం ఎంత వ్యయపుతుందో మనం అంచనా వేయవచ్చు. సమోవ్యయరేఖ అంటే సమో ఉత్పత్తి కారకాల మిశ్రమాన్ని సంస్థ కొనగలదో వివరించే రేఖ. ఈ సమో-వ్యయరేఖల వాలు ఆ ఉత్పత్తి కారకాల ధరల నిష్పత్తి సూచిస్తుంది.

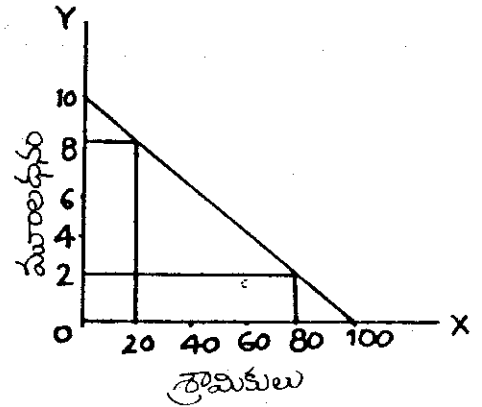
$$\text{సమోవ్యయరేఖ వాలు} = \frac{P_L}{P_K}$$

P_L = శ్రమ యూనిట్ ధర

P_K = పెట్టుబడి యూనిట్ ధర

ఒక సంస్థ తన మొత్తం ధనాన్ని పెట్టుబడిమీద ఖర్చు పెట్టేందుకొందాం. అప్పుడు అది వినియోగించిన పెట్టుబడి యూనిట్లు = మొత్తం వ్యయం / P_K . అలాగే మొత్తం ఖర్చు శ్రమ మీద అయితే శ్రమ యూనిట్లు = మొత్తం వ్యయం / P_L . ఒక వలంపై ఈ రెండు బిందువులను గుర్తించి, ఆ రెంటినీ కలిపితే మనకు సమో-వ్యయరేఖ వస్తుంది. ఏ ఉత్పత్తి సంస్థ అయినా ఈ రేఖమీద ఏ మిశ్రమంలో అయినా శ్రమను, పెట్టుబడిని కనుక్కోవచ్చు.

ఉదాహరణగా ఒక రైతుని తీసుకొందాం. అతని వైమొత్తం వ్యయం రూ. 1000/- వినియోగించే ఉత్పత్తి కారకాలలో నాగలి ధర రూ. 100/- కూలీరేటు రూ. 10/- అతను మొత్తం నాగళ్లమీదే ఖర్చు పెడితే 10 నాగళ్లు కొనుక్కోవచ్చు. కాక మొత్తం కూలీలమీద ఖర్చు పెడితే 100 మందిని వినియోగించుకోవచ్చు. కాక రెంటినీ (ఇద్దర్నీ) ఉపయోగిస్తే రక రకాల మిశ్రమంలో వాటిని కొనుక్కోవచ్చు. ఈ సమోవ్యయ రేఖమీద ఏ మిశ్రమం వ్యయమయినా వెయ్యి రూపాయలు.

పటం - 9.8

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

7. సమో-వ్యయరేఖ అనగా నేమి ?
8. సమో-వ్యయరేఖను పటం వ్వారా సూచించండి.

9.6 ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యం

తను పెట్టగల మొత్తం వ్యయంలో తన ఉత్పాదితాన్ని అత్యధికం చేసుకొన్నప్పుడే ఉత్పత్తి దారు సమతౌల్యంలో ఉన్నట్టు భావించవచ్చు. అంటే తన సమో-వ్యయ రేఖ పరిధిలో ఉన్న సమోత్పత్తి రేఖలో అన్నింటి కన్నా ఎగువన ఉన్న రేఖను చేరుకో గలిగినప్పుడు ఉత్పత్తి దారు సమతౌల్యంలో ఉన్నట్టు భావించవచ్చు. ఎందుకంటే అక్కడ ఖర్చు పరిధులలో అత్యధిక ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. సమో-వ్యయ రేఖను సమోత్పత్తి రేఖ స్పృశిస్తున్నప్పుడు ఇది సాధ్యమవుతుంది.

సమోత్పత్తి రేఖ ఏ బిందువు నయినా ఆ బిందువు దగ్గర ఉపాంత రేటుని తెలియజేస్తుంది.

$$\begin{aligned} \text{ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంతరేటు} &= \frac{\text{శ్రమ ఉపాంత ఉత్పత్తి}}{\text{పెట్టుబడి ఉపాంత ఉత్పత్తి}} \\ &= \frac{MP_L}{MP_K} \end{aligned}$$

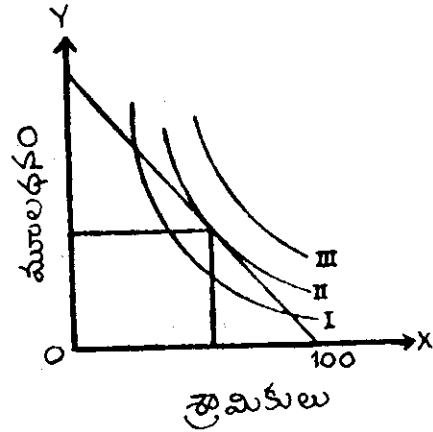
సమోవ్యయరేఖలో ఏ బిందువయినా ఆ బిందువు దగ్గర రెండు ఉత్పత్తి కారకాల ధరల నిష్పత్తిని తెలియజేస్తుంది = P_L / P_K

$$\frac{MP_L}{P_L} = \frac{MP_K}{P_K} \quad \text{లేదా} \quad \frac{MP_L}{MP_K} = \frac{P_L}{P_K}$$

ఈ రెండు రేఖలు ఒక దాని నొకటి స్పృశించుకొనే సమతౌల్య స్థానంలో

అంటే ఉత్పత్తి దారు సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు ఆ సమతౌల్య స్థానం దగ్గర శ్రమ మీద పెట్టిన అఖరు రూపాయి ఇచ్చిన ఉత్పత్తి పెట్టుబడి మీద పెట్టిన అఖరు రూపాయి ఇచ్చిన ఉత్పత్తికి సమాన మవుతుంది. పటం 9.9లో మనం ఈ భావనను అర్థం చేసుకోవచ్చు.

సమోత్పత్తి రేఖలు, సమోవ్యయరేఖలు రెండు కూడా ఒక ఏక్స్‌స్ మీద చూపించ గలిగితే మనం సమతౌల్య స్థానాన్ని గుర్తించవచ్చు. పటం 9.9లో రెండో సమోత్పత్తి రేఖమీద సమతౌల్య స్థానం చూడవచ్చు. ఆ ఉత్పత్తి సంస్థ సమో-వ్యయరేఖమీద ఆ సంస్థ మూడవ సమోత్పత్తి రేఖను చేరుకోలేదు. ఒకటవ సమోత్పత్తి రేఖ మీద ఉత్పత్తి చేస్తే ఆ సంస్థ తన ఉత్పత్తిని అధికం చేసుకోగల అవకాశం ఉండి చేసుకోనట్టు లెక్క (హేతువిరుద్ధ ప్రవర్తన), అందుకే సమో-వ్యయ రేఖ ఇచ్చినప్పుడు అది ఈ రెండవ సమోత్పత్తి రేఖమీద ఉత్పత్తి చేస్తుంది.

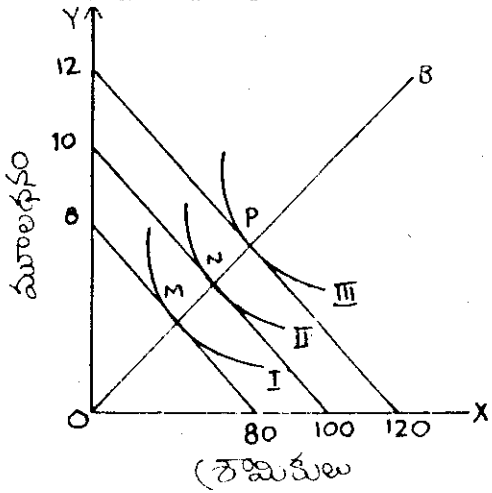
పటం - 9.9

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

9. ఉద్యమదారు ఏ విధంగా సమతౌల్యాన్ని పొందుతాడు ?

9.7 విస్తరణ మార్గం

శ్రమ పెట్టుబడుల ధరలు స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు, ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ తన మొత్తం వ్యయాన్ని మార్చుకుందని అనుకోదాం. అప్పుడు ఆ సంస్థ సమోవ్యయ రేఖ ఏర్పడు తుంది. వ్యయం ఎక్కువ చేసుకొంటే రేఖ ఎగువకు మారుతుంది. తక్కువ చేసుకొంటే రేఖ దిగువకు మారుతుంది. ఈ విభిన్న సమోవ్యయరేఖలు విభిన్న సమోత్పత్తి రేఖలను స్పృశిస్తూ ఉంటాయి. అంటే ఉత్పత్తి దారుకు విభిన్న సమతౌల్య స్థానాలు ఏర్పడతాయి. ఈ విభిన్న సమతౌల్యస్థానాలను కలపడం ద్వారా మనం ఏ ఉత్పత్తి సంస్థ విస్తరణ మార్గాన్ని అంచనా వేయవచ్చు. ఉదాసీన వక్రరేఖల విశ్లేషణలో ఆదాయం-వినియోగం రేఖలతో మనం ఈ విస్తరణ మార్గాన్ని పోల్చవచ్చు.

పటం - 9.10

ఉదాహరణకి నాగలి ధర రూ. 100/- దగ్గర కూలీ ధర రూ. 10/- దగ్గర స్థిరంగానే ఉన్నాయనుకోదాం. కానీ మొత్తం వ్యయం రూ. 800/-కు, రూ. 1000/కు, రూ. 1200/-కు మారినదని భావిద్దాం. మొదటి సమోవ్యయరేఖ రూ. 800/-ల వ్యయాన్ని, రెండవ రేఖ రూ. 1000/-ల వ్యయాన్ని, మూడవ రేఖ రూ. 1200/-ల వ్యయాన్ని నూచిస్తాయి. మొదటి సమో-వ్యయరేఖ మొదటి సమోత్పత్తి రేఖను 'M' బిందువు దగ్గర స్పృశిస్తుంది. అలాగే రెండవ రేఖ 'N' బిందువు దగ్గర, మూడవరేఖ 'P' బిందువు దగ్గర స్పృశిస్తున్నాయి. ఇప్పుడు OMNP బిందువులను కలిపితే మనకు ఆ సంస్థ విస్తరణ మార్గం స్పష్టమౌతుంది. శ్రమ, పెట్టుబడుల ధరలు పెరగనంత

కాలం సంస్థ ఈ రేఖమీద తన ఉత్పత్తిని విస్తరణ చేసుకోవటానికి పోవచ్చు. పై పటంలో విస్తరణ మార్గం సరళ రేఖ అంటే ఉత్పాదితం మొత్తం పెరుగు తున్నా, పెట్టుబడి నిష్పత్తి మారదని మనకు సూచిత మవుతుంది. అలాంటి సందర్భాలలో సరిహద్దు రేఖలు కూడా సరళ రేఖలుగానే ఉంటాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

10. విస్తరణ మార్గం అంటే ఏమిటి ?

9.8 సారాంశం

గత భాగంలో ఉత్పత్తి ఫలం అనే భావనను పరిచయం చేస్తూ చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని చర్చించాం. ఈ భాగంలో సవ్య సాంప్రదాయ అర్థ శాస్త్ర వేత్తల దృష్టిలో ఉత్పత్తి ఫల విశ్లేషణను చర్చించుకున్నాం. సమోత్పత్తి, సమోవ్యయ రేఖలను వివరించి, వీటితోబాటు ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేఖ అంటే ఏమిటో తెలుసుకొని ఈ మూడంటే ఆధారంగా ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యాన్ని రాబట్టాం. చివరిలో విస్తరణ మార్గాన్ని తెలుసుకున్నాం. ఈ భాగంలో చర్చించిన సమోత్పత్తి రేఖ, సమోవ్యయరేఖ, ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యం అనేవి ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణలో చర్చించిన ఉదాసీనతా వక్రరేఖ, ధరరేఖ వినియోగదారు సమతౌల్యంతో పోలి ఉన్నాయి.

వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల సహాయంతో ఒక సంస్థ ఏ విధంగా ఒక ఉత్పత్తి స్థాయిని తయారు చేస్తుందో సమోత్పత్తి రేఖ తెలుపుతుంది. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలవలె సమోత్పత్తి రేఖలు కూడా ఋణాత్మక వాలును కలిగి వుండి మూలబిందువుకు కుంభాకారంగా ఉండాలి. ఒక సంస్థ మొత్తం వ్యయం, ఉత్పత్తి కారకాల ధరలు ఇస్తే ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి కారకాల ఏయే సముదాయాలను కొనుగోలు చేయ గలుగుతందో సమవ్యయ రేఖ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. ఉత్పత్తిదారు సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే రెండు నిబంధనలు పాటించాలి. అవేమిటంటే మొదటిది కారకాల ధరల నిష్పత్తిలో ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేటు సమానంగా ఉండాలి. రెండవది సమోత్పత్తి రేఖ మూల బిందువుకు కుంభాకారంగా ఉండాలి. అంతే కాకుండా ఇచ్చిన మొత్తం వ్యయం వద్ద ఉత్పత్తిదారు ఉత్పత్తిని గరిష్ఠం చేసుకొవాలి.

--డా. ఎన్. లింగమూర్తి

9.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Stonier and Hague	:	A Text book of Economic Theory
2.	M. S. Agarwal	:	Micro Economics
3.	Telugu Academi	:	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

9.10 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
- ఉత్పత్తి ఫల విశ్లేషణలో ఒక సంస్థ విస్తరణ మార్గాన్ని వివరిస్తూ దాని ప్రాముఖ్యతను వివరించండి.
 - సమోత్పత్తి రేఖ అంటే ఏమిటి ? దాని లక్షణాలను విశదీకరించండి.
 - సమోత్పత్తి, సమవ్యయ రేఖలు అంటే ఏమిటో తెలియజేస్తూ వాటి ఆధారంగా ఉత్పత్తి దారుని సమతౌల్యస్థితిని వివరించండి.
- II కింది వాటికి సూమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
- ప్రత్యామ్నాయ ఉపాంత రేటును వర్ణించండి.
 - ఉత్పత్తిదారు ఏ విధంగా సమతౌల్యం పొందుతాడు ?
 - విస్తరణ మార్గ మనగా ఏమిటి ? పటం సహాయంతో వివరించండి.

భాగం - 10 : స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు

విషయక్రమం

- 10.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 10.1 స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు
 - 10.1.1 భావన
 - 10.1.2 ప్రమేయాలు
 - 10.1.3 పెరుగుతన్న స్థాయి ప్రతిఫలాలు
 - 10.1.4 స్థిర స్థాయి ప్రతిఫలాలు
 - 10.1.5 క్షీణస్థాయి ప్రతిఫలాలు
- 10.2 స్థాయి ఆదాలు
 - 10.2.1 భావన
 - 10.2.2 రకాలు - అంతర్గత, బహిర్గత ఆదాలు
- 10.3 సప్లయ్ సూత్రం - దాని పరిమితులు
 - 10.3.1 సప్లయ్‌ని ప్రభావితం చేసే అంశాలు
 - 10.3.2 సప్లయ్ పట్టిక
 - 10.3.3 సప్లయ్ రేఖ
 - 10.3.4 సప్లయ్ సూత్రం
 - 10.3.5 సప్లయ్ సూత్ర పరిమితులు
- 10.4 సప్లయ్ వ్యాకోచత్వం
- 10.5 సారాంశం
- 10.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 10.7 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

10.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలను, స్థాయి ఆదాలను, సప్లయ్ సూత్రాన్ని, సప్లయ్ వ్యాకోచత్వాన్ని చర్చించడమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత మీకు కింది అంశాలపై అవగాహన కలుగుతుంది.

- స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాల అర్థం, వాటి దశలు
- స్థాయి ఆదాలు, వాటి రకాలు
- సప్లయ్ సూత్రం, సప్లయ్‌ని నిర్ణయించే అంశాలు, సప్లయ్ సూత్ర పరిమితులు
- సప్లయ్ వ్యాకోచత్వం.

10.1 స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు

10.1.1 భావన

స్వల్పకాల వ్యవధిలో కొన్ని ఉత్పాదకాల మొత్తాన్ని ఎక్కువ చేసుకోవడం ద్వారా మాత్రమే ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని విస్తరించుకోగలం. కాని దీర్ఘకాలంలో అన్ని ఉత్పాదకాలను (లేదా అన్ని ఉత్పత్తి కారకాల్ని) పెంచుకొని, ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని విస్తరించుకోవచ్చు. అప్పుడు ఆ సంస్థలో ఉత్పత్తి స్థాయి మారుతుంది. ఉత్పత్తి కారకాలన్నింటిని మార్చడం ద్వారా ఉత్పత్తి స్థాయి ప్రతి ఫలాలు మారడాన్ని స్థాయి ప్రతి ఫలాలు (Returns to Scale) అని పిలుస్తుంటారు. స్థాయి ప్రతిఫల సూత్రాలు ఉత్పత్తి కారకాల పెరుగుదల ఉత్పాదిత మొత్తంపై కలిగించే ప్రభావాన్ని సూచిస్తాయి. దీర్ఘ కాలంలో ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని రెండు రకాలుగా ఎక్కువ చేసుకోవచ్చు. 1. ఉత్పత్తి కారకాలన్నింటిని ఒక శాతంలో (లేదా ఒక అనుపాతంలో) పెంచి ఆ మొత్తాన్ని ఎక్కువ చేసుకోవచ్చు. 2. ఉత్పత్తి కారకాలను వివిధ అనుపాతాలలో పెంచి, ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని ఎక్కువ చేసుకోవచ్చు. "స్థాయి ప్రతి ఫలాలు" అంటే ఉత్పత్తి కారకాలు ఒకే అనుపాతంలో పెరిగినప్పుడు కలిగే ప్రభావం మాత్రమే. స్థాయి ఆదాలలో స్థాయి ప్రతిఫలాలు ఒక భాగం. స్థాయి ప్రతిఫలాలు సాంకేతిక ప్రభావాన్ని మాత్రమే సూచిస్తాయి. ఒక్క మాటలో చెప్పుకోవాలంటే ఈ భావన ఉత్పత్తి స్థాయిలో మార్పులవల్ల ఉత్పాదిత మొత్తంలో వచ్చే మార్పులను సూచిస్తుంది. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలు ఒక అనుపాతంలో పెరిగినప్పుడు ఉత్పత్తి కారకాలను ఒక దానితో ఒకటి కుండే నిష్పత్తి మారదు. కేవలం మొత్తం ఉత్పత్తి స్థాయి మాత్రమే మారుతుంది.

10.1.2 ప్రమేయాలు

స్థాయి ప్రతిఫల సూత్రాలు కొన్ని ప్రమేయాలమీద ఆధారపడి ప్రతిపాదించబడ్డాయి. అవి.

1. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలు చలాంకాలే.
2. ప్రతి శ్రామికుడికీ నిర్ణీతమైన శ్రమ సాధనా లుంటాయి.
3. సాంకేతిక మార్పులు ఏవీ ఉండవు.
4. సంపూర్ణ స్పర్ధ (Perfect Competition) ఉంటుంది.
5. ఉత్పాదితాన్ని భౌతిక మొత్తాలలో కొలుస్తారు.

ఈ ప్రమేయాల పూర్వరంగంలో అన్ని ఉత్పాదకాలు సరిసమానంగా పెరిగినప్పుడు ఉత్పత్తి స్థాయి పెరుగుతుంది. ఉత్పాదిత మొత్తంపై ఈ పెరుగుదల మూడు దశలలో తన ప్రభావాన్ని చూపిస్తుంది. మొదటి దశలో స్థాయి ప్రతి ఫలాలు పెరుగుతుంటాయి. ఉత్పాదకాలు పెరిగిన శాతంకంటే ఎక్కువగా ఉత్పాదిత మొత్తం పెరుగుతుంది. రెండవ దశలో స్థాయి ప్రతిఫలాలు స్థిరంగా ఉంటాయి. ఉత్పాదకాలు ఎంత మేరకు పెరిగాయో అంత మేరకే ఉత్పాదితం పెరుగుతుంది. మూడవ దశలో స్థాయి ప్రతిఫలాలు క్షీణిస్తాయి. ఉత్పాదకాలు ఎంత మేరకు పెరిగాయో అంతకంటే తక్కువ స్థాయిలో ఉత్పాదితం పెరుగుతుంది. అంటే మొత్తం అన్ని ఉత్పాదకాలను మనం 10 శాతం పెంచితే, మొదటి దశలో ఉత్పాదితం 10 శాతంకంటే ఎక్కువగా పెరుగుతుంది. రెండవ దశలో ఉత్పాదితం 10 శాతం మాత్రమే పెరుగుతుంది. మూడవ దశలో 10 శాతంకంటే తక్కువ పెరుగుతుంది.

ఈ కింది పట్టికలో ఈ సూత్రాన్ని మనం పరిశీలించవచ్చు

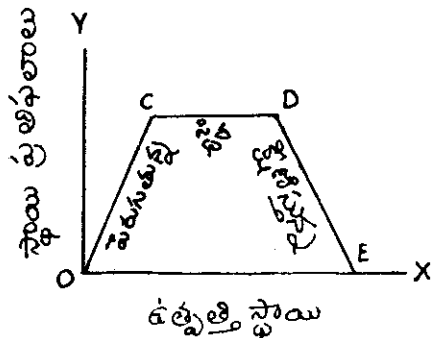
పట్టిక : భౌతిక పరిమాణంలో స్థాయి ప్రతిఫలాలు

యానిట్	ఉత్పాదకాలు		ఉత్పత్తి ఫలాలు క్వంటాళ్లు	ఉపాంత ప్రతిఫలాలు	
	శ్రమ	భూమి ఎకరాలు			
1	1	+ 1	8	8	వృద్ధి చెందు తున్న స్థాయి ఫలాలు
2	2	+ 2	17	9	
3	3	+ 3	27	10	
4	4	+ 4	38	11	స్థిర స్థాయి ఫలాలు
5	5	+ 5	49	11	
6	6	+ 6	59	10	క్షీణ స్థాయి ఫలాలు
7	7	+ 7	68	9	
8	8	+ 8	76	8	

ఈ పట్టికలో మొదట ఒక కూలీ ఒక ఎకరం దగ్గర ఉత్పత్తి స్థాయి ఉన్నప్పుడు ఉత్పాదితం 8 క్వంటాళ్లు, స్థాయిని రెట్టింపు చేస్తే (2 + 2) ప్రతిఫలం రెట్టింపు కంటే ఎక్కువ (8x2 = 16 కంటే ఎక్కువ, 17) పెరిగింది. అలాగే స్థాయిని మరింత పెంచితే (3 + 3) ఉత్పాదితం మరింత పెరిగింది (27 క్వంటాళ్లు). ఈ దశ వృద్ధి చెందుతున్న స్థాయి పెరిగినా ఉపాంత ప్రతి ఫలాలు 11 క్వంటాళ్ల దగ్గర స్థిరంగా ఉన్నాయి. అంటే ఇది స్థిర స్థాయి ప్రతిఫలాల దశ, మూడవ దశలో (6, 7, 8 యూనిట్లు) ఉత్పత్తి స్థాయి పెరుగుతున్న కొద్దీ ప్రతిఫలాల స్థాయి తగ్గుతూ పోయింది. (10, 9, 8 క్వంటాళ్లు), ఈ దశలను మనం ఒక పటంలో కూడా పరిశీలించవచ్చు.

పటం 10.1లో O బిందువు నుండి C బిందువుకే ఉత్పత్తి స్థాయి పెరగటం వల్ల పెరిగిన స్థాయి ప్రతిఫలాలను సూచిస్తుంది. C నుండి D కి స్థిర స్థాయిఫలాలు, D తర్వాత E వరకు, క్షీణప్రతిఫలాలు కనిపిస్తాయి.

స్థాయి ప్రతిఫలాలు ఎందుకీలా మొదట్లో పెరిగి, తర్వాత స్థిరంగా ఉండి, ఆ తర్వాత క్షీణిస్తున్నాయి? మనం ఈ మూడు దశలలో సూత్రాన్ని విశ్లేషించడం ద్వారా ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం తెలుసుకోవచ్చు.

పటం - 10.1

10.1.3 వృద్ధి చెందుతున్న (పెరుగుతున్న) ప్రతిఫలాల

సాధారణంగా ఉత్పత్తి కారకాలు అవిభాజ్యంగా ఉంటాయి. ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ యంత్రాల సంఖ్య ఎక్కువ చేసుకొందని భావిద్దాం. అది సగం యంత్రాన్ని వినియోగించలేదు. కొత్తగా ఒక పూర్తి యంత్రాన్ని మాత్రమే వినియోగించ గలదు. ఉత్పత్తి కారకాల ఈ అవిభాజ్యతలపై స్థాయి ప్రతిఫలాలు వృద్ధి చెందుతుంటాయి. ఈ అవిభాజ్యత సంగతి ఎలా ఉన్నా ఉత్పత్తి స్థాయి పెరిగినప్పుడు ఎక్కువ ఆదా చేసుకోనే అవకాశం పెరుగుతుంది. ఈ ఆదాలనే స్థాయి ఆదాలు (Economics of Scale) అని పిలుస్తుంటారు. అలాగే ఉత్పత్తి క్రమంలో ప్రత్యేకీకరణ (Specialisation) కూడా పెరుగుతుంది. ఏ సంస్థ అయినా తన ఉత్పత్తి స్థాయిని పెంచుకొన్నప్పుడు నిర్ణయాలను, యంత్రాలను, శ్రమలలోను ప్రత్యేకీకరణకు అవకాశం పెరుగుతుంది. ప్రతి పని అనేక క్రమాలగానూ, ఉపక్రమాలగానూ విభజించబడి సామర్థ్యాన్ని పెంచుకోనే అవకాశం పెరుగుతుంది. ప్రత్యేకీకరణపెరుగుతున్న కొద్దీ అంతర్గతంగా కూడా ఆదా చేసే అవకాశాలు పెరుగుతాయి. ఉన్నతమయిన యంత్రాలు వినియోగించుకోవచ్చు వస్తువుల అమ్మకం సులభం చేసుకోవచ్చు. అవసరమైన ఋణాలను తక్కువ వడ్డీకి తీసుకోవచ్చు. ముడిసరుకులను తక్కువ ధరకు కొనుక్కోవచ్చు. ఎక్కువ మంది సమర్థవంతమైన నిర్వాహకుల్ని, నైపుణ్యంగల శ్రామికుల్ని నియమించుకోవచ్చు. ఒక్క మాలలో ఉత్పత్తి స్థాయి పెరగడం ద్వారా అనేక రకాలుగా అంతర్గతంగా ఆదా చేసుకోవచ్చు. అంతేకాక బహిర్గతంగా కూడా అనేక రకాలుగా ఆదా చేసుకోవచ్చు. ఒకే చోట ఉత్పత్తి సంస్థలన్నీ ఉంటే రవాణా ఖర్చులు తగ్గుతాయి. వ్యాపార సమాచారాన్నిచ్చే పత్రికలు, కొత్త పరిశోధనలు, శిక్షణ కేంద్రాలు ఏర్పాటు చేసుకొని ఉత్పత్తిలో సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుకో వచ్చు. ఇవన్నీ కూడా స్థాయి ప్రతిఫలాల వృద్ధికి తోడ్పడతాయి.

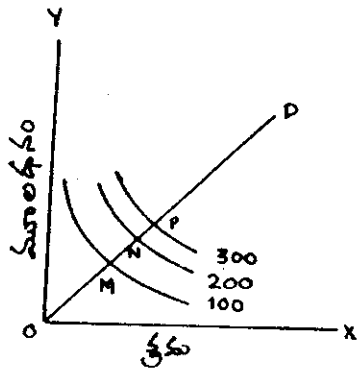
10.1.4 స్థిర స్థాయి ప్రతి ఫలాలు

ఏ సంస్థలో అయినా, పరిశ్రమలో అయినా స్థాయి ప్రతిఫలాలు ఒక దశవరకు మాత్రమే వృద్ధి చెందుతుంటాయి. ఆ తర్వాత కూడా ఉత్పత్తి స్థాయి పెరిగితే నష్టదాయకాలు (Diseconomies) తమ ప్రభావాన్ని చూపిస్తాయి. మొదటి దశలో మనం గమనించిన అంతర్గత, బహిర్గత ఆదాలవల్ల కలిగే ప్రయోజనాన్ని నష్టదాయకాలు రద్దు చేస్తాయి. ఆదాలు నష్టదాయకాలు ఒక దాని నొకటి సమానం చేసుకొంటే ఉత్పాదిత పరిణామం స్థిరంగా ఉంటుంది. ఉత్పాదకాలు ఎంత మేరకు పెరుగుతాయో అంతమేరకు మాత్రమే ఉత్పాదితం పెరుగుతుంది. ఈ స్థిర స్థాయి ప్రతి ఫలాలని నూచించే ఉత్పత్తి ఫలాన్ని ఏక ఘాతక సజాతీయ ఉత్పత్తి ఫలం (Linear Homogenous Production Function) అని కూడా పిలుస్తుంటారు. కాబ్-డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలం అందుకో ఉదాహరణ.

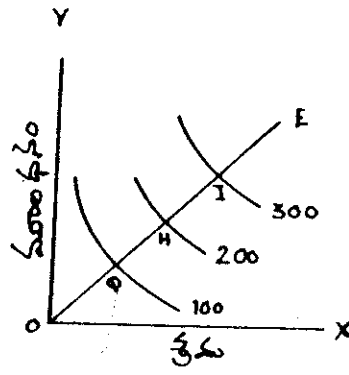
10.1.5 క్షీణ స్థాయి ప్రతిఫలాలు

స్థాయి ప్రతి ఫలాలు స్థిరమయి పోయిన తర్వాత కూడా ఉత్పత్తి స్థాయి పెంచుకొంటే, క్షీణస్థాయి ప్రతిఫలాలు లభించ నారంభిస్తాయి. ఉత్పత్తి నిర్వహణ సాధ్యంకాని స్థాయికి పెరిగి వివిధ వస్తువుల మధ్య సమన్వయం దెబ్బతింటుంది. నష్టదాయకాలు ఆదాలకంటే ఎక్కువవుతాయి. ఉత్పత్తి కారకాల ధరలు పెరగడంవల్ల ఈ నష్టదాయకాలు కలగవచ్చు లేదా ఉత్పత్తి కారకాల ఉత్పాదక శక్తి తగ్గడం వల్ల కూడా కలగవచ్చు. సంపూర్ణ స్పర్ధ (Perfect Competition) ఉంటుందని మనం ముందే చెప్పుకొన్నాం. (నాల్గవ ప్రమేయం) ఫలితంగా డిమాండ్ పెరిగితే ధరలు (బాలకం, కూలీ, వడ్డీ) పెరుగుతాయి. ఎక్కువ సంఖ్యలో పెద్దయంత్రాలను సడిపించడం, కష్టమయికూడా నష్టదాయకాలు కలగవచ్చు. ఈ కారణాలన్నింటి వల్ల మూడవ దశలో స్థాయి ప్రతిఫలం క్షీణిస్తుంది.

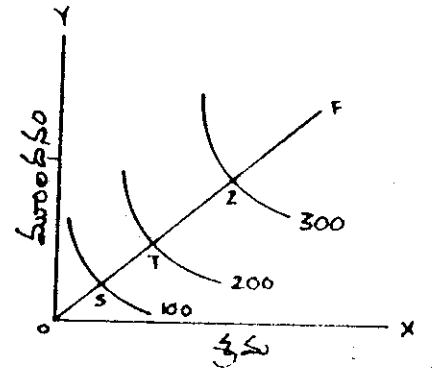
స్థాయి ప్రతిఫలాలను సమోత్పత్తి రేఖల సహాయంతో పటాలద్వారా వివరించవచ్చు. ఈ కింది మూడు పటాలలో వృద్ధి చెందుతున్న, స్థిర, క్షీణ స్థాయి ప్రతి ఫలాలను గమనించవచ్చు.

పటము - 10.2 A

పటము - 10.2 B

పటము - 10.2 C

పటం 10.2 A లో వృద్ధి చెందుతున్న స్థాయి ప్రతి ఫలాలు వివరించబడ్డాయి. ఇది, రెండు ఉత్పాదకాలలో పెరుగుదల కంటే ఎక్కువగా ఉత్పాదితం పెరుగుతున్న దశ, అందుకే NP కంటే MN, MN కంటే OM ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఉత్పత్తి కారకాల దరల నిష్పత్తి P_L / P_K స్థిరంగా ఉంటే ఉత్పాదితం OD రేఖమీదగా నిస్తరిస్తుంది.

పటం 10.2 B లో స్థిర స్థాయి ప్రతి ఫలాలు చూడవచ్చు. రెండు ఉత్పాదకాలను రెట్టింపు చేస్తే ఉత్పాదితం రెట్టింపు అవుతుంది. మూడు రెట్లు ఎక్కువ చేస్తే ఉత్పాదితం మూడు రెట్లు ఎక్కువవుతుంది. అందుకే $OG = GH = HI$ ఉత్పత్తి కారకాల (P_L / P_K) నిష్పత్తి స్థిరంగా ఉంటే ఉత్పాదితం OE రేఖమీద నిస్తరిస్తుంది.

పటం 10.2Cలో క్షీణస్థాయి ప్రతి ఫలాలు చూడవచ్చు. ఉత్పాదితాన్ని రెట్టింపు చేయాలంటే ఉత్పాదకాల్ని రెండు రెట్లు కంటే ఎక్కువ పెంచుకోవాలి. అందుకే T_2 కంటే ST_1 , ST కంటే OS తక్కువగా ఉన్నాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - I

1. స్థాయి ప్రతి ఫలాలు అంటే ఏమిటి ?
2. స్థాయి ప్రతి ఫలాలను, స్థాయి ఆదాలను మధ్య తేడా ఏమిటి ?
3. స్థాయి ప్రతిఫలాల సూత్రాలు ఏ ప్రమేయాలను ఆధారంగా చేసుకొన్నాయి.
4. స్థాయి ఫలాల సూత్రాలలోగల మూడు దశలను తెలపండి.

10.2 స్థాయి ఆదాలు

10.2.1 భావన

ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ అయినా, పరిశ్రమ అయినా స్థాయిలో, ఉత్పత్తిలో ఉండే ప్రయోజనాన్ని పొందడంకోసం తన ఉత్పత్తి స్థాయిని పెంచుకొంటుంది. పారిశ్రామిక విస్తరణంతరం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా పెద్ద పెద్ద యంత్రాలను వినియోగించటం ద్వారా ఉత్పాదిత మొత్తాన్ని విస్తరించుకొనడం వాడుకలోకి వచ్చింది. సామ్య స్థాయి ఉత్పత్తి వల్ల కలిగే ఆదాలను అనుభవించడం కోసమే ఇది వాడుకలోకి వచ్చింది. అంతర్గతంగా ఉత్పాదితాన్ని విస్తరించుకొనడం ద్వారా గాని, బహిర్గతంగా ఒకే ప్రాంతంలో అనేక సంస్థలు కేంద్రీకృతం

కావడం వల్ల గాని ఏ సంస్థ అయినా, పరిశ్రమ అయినా ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని తగ్గించు కొనడాన్ని స్థాయి ఆదాలు (Economics of Scale) అని పిలుస్తుంటారు.

10.2.2 రకాలు

స్థాయి ఆదాలు రెండు రకాలు

1. అంతర్గత ఆదాలు

2. బహిర్గత ఆదాలు

1. అంతర్గత ఆదాలు

ఏ ఉత్పత్తి సంస్థ అయినా తన ఉత్పాదిత స్థాయిని పెంచుకొన్నప్పుడు, ఆ సంస్థకు కలిగే ఆదాలు - అంతర్గత ఆదాలు. అంటే అంతర్గత ఆదాలు ఒక సంస్థ తన ఉత్పాదితాన్ని విస్తరించు కొనడంవల్ల ఆ సంస్థకు మాత్రమే కలిగే ఆదాలు అని ఉత్పత్తి స్థాయి పెరగడంవల్ల కలుగుతాయి. ఇందులోను విభిన్న రకాల అంతర్గత ఆదాలున్నాయి.

i) సాంకేతిక ఆదాలు : మూడు కారకాలవల్ల సాంకేతిక ఆదాలు చేసుకొనే అవకాశం ఉంటుంది. సాంకేతికంగా ఉన్నతమయిన ఉత్పత్తి పద్ధతిని వినియోగించడం ద్వారా గాని, సరసమయిన ధరలకు పెద్ద యంత్రాలను కొనడం ద్వారాగాని విభిన్న ఉత్పత్తి క్రమాలను సమన్వయం చేసి, ప్రత్యేకీకరణ చేయడం ద్వారా గాని సాంకేతిక ఆదాలు (Technical Economics) సాధ్యమవుతాయి.

ii) నిర్వహణ ఆదాలు : విభిన్న విభాగాలుగా ప్రత్యేకరించడం ద్వారా గాని, విధులరీత్యా ప్రత్యేకరించడం ద్వారా గాని ఈ నిర్వహణాదాలు సాధ్యమవుతాయి (Managerial Economics).

iii) వాణిజ్య ఆదాలు : ఉత్పత్తి కవసరమైన పదార్థాలను కొనడం ద్వారాగాని, ఉత్పత్తి అయిన వస్తువులని అమ్మడం ద్వారాగాని ఈ వాణిజ్య ఆదాలు సాధ్యమవుతాయి. పెద్ద పెద్ద సంస్థలు వారి దేశాలలో ఉండే సాంకేతికవల్ల ఈ రకమయిన ఆదాలు చేసుకోగలవు (Commercial Economics).

iv) ద్రవ్య సంబంధ ఆదాలు : పెద్ద పెద్ద సంస్థలకి బుణాలు తీసుకొనడంలోను, వడ్డీ రేటులలోనూ ఉండే సాంకేతిక వల్ల కలిగే ఆదాలను ద్రవ్య సంబంధ ఆదాలు అంటారు.(Financial Economics).

v) నష్టాన్ని భరించే సంసిద్ధతవల్ల కలిగే ఆదాలు : పెద్ద సంస్థలకు సప్తభయాన్ని భరించేందుకు సంసిద్ధత ఉంటుంది. అవసరమయితే ఉత్పాదితాన్ని ఇతర రంగాలలోకి మళ్లించే అవకాశం ఉండటంవల్ల ఈ సంసిద్ధత కలుగుతుంది. ఈ మళ్లించు ముడిసరకుల సరఫరాలు కావచ్చు, లేదా వస్తు తయారీ క్రమంలో కావచ్చు. కాని సంస్థ ఈ సంసిద్ధతను కలిగి ఉండటం వల్ల కూడా దానికి ఆదా చేసుకొనే అవకాశం ఉంటుంది. ఆ రకం ఆదాలను నష్టం భరించే సంసిద్ధత వల్ల కలిగే ఆదాలు అని పిలుస్తుంటారు (Risk - Bearing Economics).

2. బహిర్గత ఆదాలు

ఒక పరిశ్రమ ఒకే ప్రాంతంలో కేంద్రీకరించబడటంవల్ల కలిగే ఆదాలను బహిర్గత ఆదాలు (External Economics) అంటారు. ఒక పరిశ్రమలో మొత్తం ఉత్పత్తి స్థాయి పెరగడంవల్ల, ఆ పరిశ్రమలో భాగమయిన ప్రతి ఉత్పత్తి సంస్థకు వ్యయం తగ్గినప్పుడు ఈ రకమయిన బహిర్గత ఆదాలు సాధ్యమవుతాయి. ఉత్పత్తి సంస్థ కార్యకలాపాలవల్ల కాక దాని బయటి మొత్తం పరిశ్రమలో స్థాయి పెరగడంవల్ల ఈ ఆదాలు సాధ్యమవడంతో వాటిని బహిర్గత ఆదాలు అని పిలుస్తుంటారు. అవి మూడు రకాలు :

i) కేంద్రీకరణవల్ల కలిగే ఆదాలు : ఒక ప్రాంతంలో ఒక పరిశ్రమ కేంద్రీకరింపబడటంవల్ల ఋణ సాకర్యంలోనూ, రవాణా సాకర్యంలోనూ, నైపుణ్యంగల శ్రామికుల సరఫరాలోనూ, అనుబంధిత పరిశ్రమలలోనూ, అన్నింటిలోనూ న్యాయం తగ్గుతుంటుంది. ఆ రకంగా చేసుకోగల ఆదాలను కేంద్రీకరణవల్ల కలిగే ఆదాలు (Economics of Concentration) అంటారు.

ii) సమాచార ఆదాలు : ఒక పరిశ్రమకు సంబంధించిన సమాచారం, వాణిజ్య ప్రతికలలోనూ, పరిశోధన కేంద్రాలలోనూ లభ్యమవుతున్నప్పుడు ఆ సమాచారంవల్ల కలిగే ఆదాలను సమాచార ఆదాలు (Economics of Information) అంటారు.

iii) వికేంద్రీకరణవల్ల కలిగే ఆదాలు : ఒక పరిశ్రమలో ఉత్పత్తి స్థాయి పెరిగినప్పుడు ఉత్పత్తి క్రమాన్ని విభజించి, మరింత ప్రత్యేకీకరణ చేయడానికి అవకాశం ఉంటుంది. ఈ రకం ఆదాలను వికేంద్రీకరణవల్ల కలిగే ఆదాలు (Economics of Disintegration) అంటారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

5. స్థాయి ఆదాలంటే ఏమిటో తెలపండి.
6. ముఖ్యమైన అంతర్గత ఆదాలు ఏమిటి ?
7. బహిర్గత ఆదాలను తెలపండి.

10.3 సప్లయ్ సూత్రం - దాని పరిమితులు

అమ్మకందారు ఒక వస్తువుని ఎంత మొత్తంలో అమ్మడానికి సంసిద్ధులను, శక్తిని కలిగి ఉంటాడో ఆ మొత్తాన్ని సప్లయ్ (సరఫరా) అంటారు. ఆ వస్తువు ధర పెరిగితే అమ్మకందారు మరింత ఎక్కువ మొత్తాన్ని అమ్మడానికి సిద్ధపడతాడు. ధర తగ్గితే అతని సంసిద్ధత కూడా తగ్గుతుంది. అంటే సప్లయ్ ధరతో పాటు మారుతుంది. అందుకే సప్లయ్ అని మనం ప్రస్తావించినపుడు, ఒక నిర్ణీత ధర దగ్గర మార్కెట్ లోకి అమ్మడానికి సిద్ధంగా ఉన్న మొత్తాన్ని మాత్రమే మనం పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. డిమాండ్ అంటే కొనడానికి సంసిద్ధత, శక్తి ఉన్నప్పుడు ఉన్న డిమాండ్ అని గడిచిన పాఠాలలో మనం చెప్పుకొన్నాం. అలాగే సప్లయ్ అంటే అమ్మడానికి సంసిద్ధతని, శక్తిని సూచిస్తాయి. ఇక్కడ నిలవ (Stock)కు, సప్లయ్ కి లేదాను కూడా మనం గుర్తించాలి. నిలువ అంటే సాధ్యం కాగల సప్లయ్, వాస్తవంగా అవుతున్న సప్లయ్ కాదు. సప్లయ్ అంటే ఆ నిర్ణీత ధర దగ్గర మార్కెట్ లోకి అమ్మకానికి వచ్చిన మొత్తం. ధరలు, ఇతర పరిస్థితులు అనుకూలంగా ఉంటే మొత్తం సప్లయ్ నిలవకు సమానమవుతుంది.

10.3.1 సప్లయ్ ని ప్రభావిత పరిచే అంశాలు

ఏ వస్తువు సప్లయ్ అయినా నాలుగు అంశాలమీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

1. వస్తువు ధర
2. ఇతర వస్తువుల ధర
3. ఉత్పత్తి కారకాల ధర
4. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం ధర

10.3.2 సప్లయ్ పట్టిక

సప్లయ్ సూచిక అంటే ఏ యే ధరల దగ్గర ఎంత మొత్తంలో వస్తువు అమ్మడానికి దొరుకుతుందో వివరించే పట్టిక. కింది పట్టిక ఒక వస్తువు యొక్క సప్లయ్ సూచిక నిస్తుంది.

సప్లయ్ పట్టిక

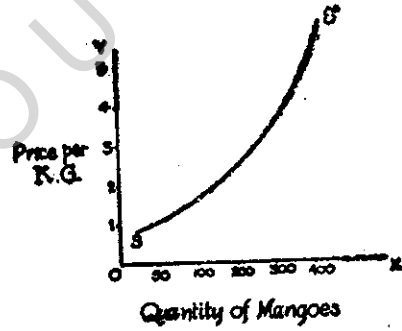
ధర కిలో గ్రాముకి రూ.లలో	సప్లయ్ అయిన మొత్తం కిలో గ్రాములలో
5	400
4	300
3	200
2	100
1	50

ధరలు తగ్గుతున్న కొద్దీ సప్లయ్ తగ్గుతుందని, ధరలు పెరుగుతున్న కొద్దీ సప్లయ్ పెరుగుతుందని ఈ పట్టిక ద్వారా స్పష్టమవుతోంది. ధర ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు లాభాలకు ఎక్కువ అవకాశం ఉండటం వలన, ధర పెరుగుతున్న కొద్దీ అమ్మకందారు ఎక్కువ మొత్తాన్ని అమ్మడానికి సంసిద్ధుడవుతాడని మన కర్ణమవుతోంది. ఈ సప్లయ్ పట్టికను ఒక పటంలో కూడా చిత్రీకరించవచ్చు.

10.3.3 సప్లయ్ రేఖ

పటం 10.3 సప్లయ్ రేఖను తెలుపుతుంది. పైన తెలిపిన సప్లయ్ పట్టిక ఆధారంగా దీనిని రాబట్టినాము.

- OX - అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉన్న మొత్తం
- OY - ధర ప్రతియూనిట్ పరిమాణానికి
- SS - సప్లయ్ రేఖ

పటం - 10.3

ఈ సప్లయ్ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి పైకి వెళుతుంది. అనగా వస్తువు ధర పెరిగిన కొలది అమ్మకం కోసం చేసే సప్లయ్ పెరుగుతుంది. అలాగే ధర తగ్గినప్పుడు సప్లయ్ కూడా తగ్గుతుంది. సాధారణంగా ఈ సప్లయ్ రేఖ ఆ ఉత్పత్తి సంస్థ వ్యయరేఖతో సంబంధం కలిగి ఉంటుంది.

10.3.4 సప్లయ్ సూత్రం

సప్లయ్ సూచిక నుండి, సప్లయ్ రేఖనుండి సప్లయ్ సూత్రాన్ని మనం కింది విధంగా చెప్పుకోవచ్చు.

“మనం పరిగణనలోకి తీసుకొన్న ఏ మార్కెట్ లో అయినా, ఎప్పుడయినా, ఏ వస్తువులో అయినా అమ్మకందారులు అమ్మడానికి సంసిద్ధంగా ఉన్న పరిమాణం ఆ వస్తువు ధరతో ప్రత్యక్షంగా మారుతుంటుంది”.

ఇక్కడ ప్రత్యక్షంగా మారుతుంటుంది అంటే సప్లయ్ ధర పెరిగినప్పుడు పెరిగి, తగ్గినప్పుడు తగ్గుతుందని అర్థం.

10.3.5 పరిమితులు లేదా అన్వయించని సందర్భాలు

అయితే ఈ సప్లయ్ సూత్రం అన్వయించని కొన్ని సందర్భాలు లేకుండా పోలేదు. ఆ పరిమితులను (Exceptions) మనం కింద గమనించవచ్చు.

1. స్వల్పకాల వ్యవధిలో ధరలు ఇంకా పడిపోతాయని అంచనా ఉన్నప్పుడు అమ్మకందారులు తగ్గుతున్న ధరలదగ్గర ఎక్కువ స్టాక్ చేయవచ్చు.

2. దీర్ఘకాలంలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, ఉత్పత్తి కారకాల ధరలను, ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని ఉత్పత్తి వ్యయం స్టాక్ ని ప్రభావితం చేయవచ్చు.

3. అలవాల్లోను, అభిరుచులలోను, ఫ్యాషన్లలోను మార్పులు కూడా వస్తువు స్టాక్ ని ప్రభావితం చేయవచ్చు.

ఈ మూడు సందర్భాలలోనూ, ధరలుకాక ఇతర విషయాలు స్టాక్ ని ప్రభావితం చేస్తున్నాయని మనం గమనించాలి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

8. స్టాక్ అనగా నేమి? ధరతో దాని సంబంధ మేమిటి ?

9. స్టాక్ ని నిర్ణయించే కారకం ఏమిటి ?

10. స్టాక్ సూత్రమనగా నేమి ?

10.4 స్టాక్ వ్యాకోచత్యం

ధర మారినప్పుడు స్టాక్ మారుతుందని మనం ఇంతకు ముందు చెప్పుకున్నాం. అయితే ధరలలో మార్పులకు స్టాక్ ఎంత మేరకు మారుతుందనే విషయం ఒక వస్తువు నుండి మరో వస్తువుకు భిన్నంగా ఉండవచ్చు. ఏ వస్తువు కయినా ధరలలోని మార్పులకి స్టాక్ ఎంత మేరకు ప్రతిస్పందిస్తుందో సూచించే భావన స్టాక్ వ్యాకోచత్యం. అంటే ధరలలో ఎంత శాతం మార్పుకీ, స్టాక్ లో ఎంత శాతం మార్పు వస్తుందో స్టాక్ వ్యాకోచత్యం మనకు తెలియజేస్తుంది. ఈ స్టాక్ వ్యాకోచత్యాన్ని ఈ కింది సమూహంలో కొలవవచ్చు.

$$F_s = \frac{\text{స్టాక్ చేసిన మొత్తంలో మార్పు}}{\text{మార్పుకి ముందు స్టాక్ చేసిన మొత్తం}} + \frac{\text{ధరలో మార్పు}}{\text{మార్పుకు ముందు ధర}}$$

$$\frac{Q_2 - Q_1}{Q_1} + \frac{P_2 - P_1}{P_1}$$

ఇక్కడ Q_1 = మొదట స్టాక్ చేసిన మొత్తం

Q_2 = మారిన స్టాక్ చేసిన మొత్తం

P_1 = ధర

P_2 = మారిన ధర

ధరలో స్వల్ప మార్పుకే స్టాక్ చేసిన మొత్తంలో ఎక్కువ మార్పు వస్తే వ్యాకోచత్యం ఎక్కువగా ఉన్నట్టు చెప్పుకోవచ్చు. ధరలో ఎంత పెద్ద మార్పు కయినా స్టాక్ లో మార్పు లేకపోతే వ్యాకోచత్యం లేనట్టు చెప్పుకోవచ్చు. వ్యాకోచత్యం పూర్తిగా శూన్యం అయితే స్టాక్ రేఖ ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది.

ఖండం - IV

“వ్యయ రాబడుల విశ్లేషణ” అనే ఖండం వ్యయ భావనను, దానికి సంబంధించిన వివిధ రకాలను, అదేవిధంగా రాబడి భావనకు సంబంధించిన వివిధ రకాలను సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని వివరిస్తుంది.

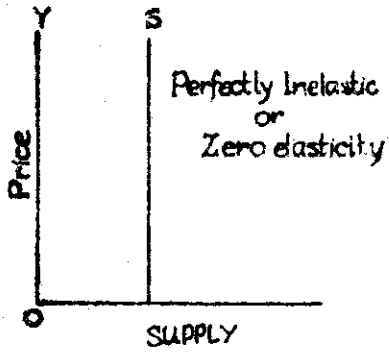
ఈ ఖండంలో మూడు భాగాలు ఉన్నాయి. అవి :

భాగం - 11 : వ్యయ విశ్లేషణ

భాగం - 12 : రాబడి విశ్లేషణ

భాగం - 13 : సంస్థ సమతౌల్య స్థితి.

BRAOU

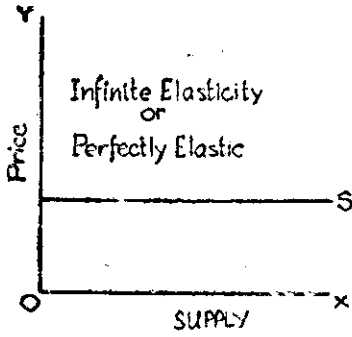
OX - సప్లయ్ చేసిన మొత్తం

OY - ధర

SS - సప్లయ్ రేఖ

పటం - 10.4

పటం 10.4లో వ్యాకోచత్వం శూన్యం (Zero Elasticity) అంటే ధరలో (Price) మార్పు ఎంత కలిగినా సప్లయ్ చేసిన మొత్తంలో మార్పురాదు. అలా కాక సప్లయ్లో పూర్ణ వ్యాకోచత్వం ఉంటే సప్లయ్ రేఖ ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది.

OX - సప్లయ్ చేసిన మొత్తం

OY - ధర

SS - సప్లయ్ రేఖ

పటం - 10.5

పటం 10.5లో ధర దగ్గర సప్లయ్ సంపూర్ణ వ్యాకోచత్వాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ఇంతకంటే తక్కువ ధర దగ్గర సప్లయ్ శూన్యమవుతుంది. అయితే ఈ ధర దగ్గర ఎంత డిమాండ్ ఉంటే అంత సప్లయ్ ఉంటుంది. ఇక్కడ వ్యాకోచత్వం అనంతం.

సాధారణంగా సప్లయ్ వ్యాకోచత్వం సున్నదగ్గర ఉండదు. అనంతంగానూ ఉండదు, ఈ రెండు తీవ్ర సందర్భాల మధ్య ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

11. సప్లయ్ వ్యాకోచత్వం అనే భావనను వివరించండి.

10.5 సారాంశం

ఈ భాగంలో మనం స్థాయి ప్రతి ఫలాల దశలను, వివిధ స్థాయి అదాలను చర్చించాం. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలు ఒకే దశలో, ఒకే అనుసాతంలో మారినప్పుడు ఉత్పత్తిలో మార్పు ఏ విధంగా ఉంటుందో

స్థాయి ప్రతి ఫలం మూత్రం తెలుపుతుంది. మూడు రకాల ప్రతిఫలాలను చర్చించాం. పెరుగుతున్న స్థాయి ప్రతిఫలాల విషయంలో ఉత్పత్తి కారకాలు ఒక అనుపాతంలో పేరిగినప్పుడు ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల అంతకు అధికంగా ఉంటుంది. తదుపరి దశలో స్థిర ప్రతిఫలాలు ఉంటాయి. అనగా ఉత్పత్తి కారకాలు పెరుగుతున్న అనుపాతంలోనే ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది. ఒక వేళ సంస్థ ఇంకా ఉత్పత్తి కారకాలను పెంచినట్లయితే ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల ఉత్పత్తి కారకాల అనుపాతపు పెరుగుదల కన్నా తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ దశనే క్షీణస్థాయి ప్రతి ఫలాలు అంటారు.

అంతర్గత విస్తరణ ద్వారాగాని, ఒకే ప్రదేశంలో సంస్థల కేంద్రీకరణ వల్లగాని సంస్థకు స్థాయి ఆదాలు లభిస్తాయి. అదే పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చేయడానికి వ్యయాలు తగ్గితే ఆదాలు ఏర్పడినట్లుగా చెప్పవచ్చును.

ఇక స్లయ్ సూత్రాన్ని పరిశీలించినట్లయితే ధరలో స్లయ్ కి ధనాత్మక సంబంధం ఉన్నట్టు తెలుస్తుంది. ధరలోని మార్పులను స్లయ్ లో ఏ స్థాయిలో మాత్రం లుంటాయో స్లయ్ వ్యాకోచత్వం పరిమాణాత్మకంగా తెలియ జేస్తుంది.

--డా. ఎన్. లింగమూర్తి

10.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Stonier and Hague	:	A Text book of Economic Theory
2.	M. S. Agarwal	:	Micro Economics
3.	Telugu Akademi	:	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

10.7 పమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. స్థాయి ప్రతిఫలాల మూత్రాలను, వాటి దశలను వివరించండి.
2. స్లయ్ వ్యాకోచత్వ మనగా నేమి ? దాని రకాలను విశ్లేషించండి.
3. రెండు రకాల స్థాయి ఆదాలను విశదీకరించండి.

II కింది వాటికి మూడు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. స్థాయి ఆదా అనగా నేమి ? అంతర్గత ఆదాలను తెలపండి.
2. స్లయ్ సూత్రాన్ని నిర్వచించి, దాని పరిమితులను వివరించండి.
3. స్లయ్ వ్యాకోచత్వాన్ని చర్చించండి.
4. స్లయ్ అనగా నేమి? స్లయ్ ని నిర్ణయించే అంశాలను తెలపండి.
5. బహిర్గత స్థాయి ఆదాలను వివరించండి.

భాగం - 11 : ప్రయోజన విశ్లేషణ

విషయక్రమం

- 11.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 11.1 పరిచయం
- 11.2 వ్యయ స్వభావం
- 11.3 వ్యయం రకాలు
 - 11.3.1 స్పష్టంగా కనిపించే వ్యయాలు, స్పష్టతలేని వ్యయాలు
 - 11.3.2 ద్రవ్య వ్యయాలు వాస్తవిక వ్యయాలు
 - 11.3.3 అవకాశ వ్యయాలు లేదా ప్రత్యామ్నాయ వ్యయాలు
- 11.4 స్వల్పకాలంలో వ్యయాల స్వభావం
 - 11.4.1 స్థిర వ్యయాలు
 - 11.4.2 చర వ్యయాలు
 - 11.4.3 మొత్తం వ్యయాలు
- 11.5 సగటు వ్యయం, ఉపాంత వ్యయం
- 11.6 స్వల్పకాల వ్యయరేఖలు
- 11.7 సగటు, ఉపాంత వ్యయాల మధ్య గల సంబంధం
- 11.8 దీర్ఘ కాల వ్యయాలు
 - 11.8.1 దీర్ఘకాల సగటు వ్యయరేఖల ఆకారం
- 11.9 సారాంశం
- 11.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 11.11 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

11.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ఈ భాగం ముఖ్య లక్ష్యం ఏమంటే, వ్యయ విశ్లేషణకు సంబంధించిన వివిధ భావనలను వివరిస్తూ వాటి మధ్యగల సంబంధాన్ని తెలియ జేయడం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత, మీరు

- స్పష్టంగా కనిపించే వ్యయం, స్పష్టతలేని వ్యయాల మధ్య భేదాన్ని తెలుపవచ్చు.
- ద్రవ్య వ్యయాలకు, వాస్తవిక వ్యయాలకు మధ్యగల తారతమ్యాన్ని గుర్తించవచ్చు.
- అవకాశ వ్యయాలను నిర్వచించవచ్చు.
- స్వల్ప కాలంలో, దీర్ఘ కాలంలో వ్యయ స్వభావాలను వివరించవచ్చు.
- వ్యయ విశ్లేషణలో భాగమైన వివిధ భావనలను అవగాహన చేసుకోవచ్చు.
- సగటు, ఉపాంత వ్యయాల మధ్య సంబంధాల్ని చర్చించవచ్చు.
- స్వల్పకాల, దీర్ఘకాల వ్యయరేఖలను సహజ సహాయంతో విశ్లేషించవచ్చు.

11.1 పరిచయం

మానవుని కోర్కెలను తృప్తి పరచుకోడానికి వస్తుసేవలు కావాలి. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడం అంటే కోర్కెలను తీర్చుకోడానికి ప్రయోజనాలను సృష్టించుట అని అర్థం. అయితే వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయటానికి ఉత్పత్తి కారకాలు లేదా ఉత్పాదకాలను వినియోగించవలసి ఉంటుంది. ఈ ప్రక్రియ భౌతిక పరమైనది. ఉత్పత్తి కారకాలకేవే పారితోషికం (వాటి ధరలు) సంస్థకు సంబంధించినంత వరకు వ్యయం అవుతుంది. వ్యయాన్ని బట్టి ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయాలా లేదా అన్న విషయాన్ని సంస్థ నిర్ణయించుకుంటుంది. మార్కెట్ లో వస్తువు ధరకు ఆ వస్తువు యొక్క సరైన మరియు డిమాండ్ ను బట్టి ఉంటుంది. వ్యయాన్ని అర్థం చేసుకోవడమంటే సరైన సంబంధించిన విషయాలను అవగాహన చేసుకోవడమే అవుతుంది.

వ్యయాలను కొన్ని రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. వాస్తవిక వ్యయాలు, ద్రవ్య రూపంలో నున్న వ్యయాలు, అవకాశ లేదా ప్రత్యామ్నాయ వ్యయాలు, స్పష్టంగా కన్పించే వ్యయాలు, ఊహించబడిన వ్యయాలు మొదలగునవి.

11.2 వ్యయ స్వభావం

సాధారణంగా ఉత్పత్తి వ్యయాలను ఒక సంస్థ భరిస్తుంది. ముడి సరుకులు, యంత్ర సామాగ్రి, యంత్రాలు, భవనాలు, ఇతర ఖర్చులు, భవనాలపై అద్దె, పెట్టుబడిపై వడ్డీ లాభాలు, విద్యుచ్ఛక్తి పై ఖర్చులు మొదలైన వనరుల కొనుగోలుకు అయ్యే ద్రవ్య ఖర్చులే ఈ ఉత్పత్తి వ్యయాలు. స్థూలంగా చెప్పాలంటే వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉపయోగించే కారకాలకేవే పారితోషికాన్ని ఉత్పత్తి వ్యయం అని చెప్పవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. ఉత్పత్తి వ్యయం అంటే ఏమిటి ?

11.3 వ్యయం రకాలు

11.3.1 స్పష్టంగా కన్పించే వ్యయాలు - స్పష్టత లేని వ్యయాలు

i) స్పష్టంగా కన్పించే వ్యయాలు : ఒక సంస్థ వస్తు సేవలను కొనడానికి ప్రత్యక్షంగా చేసిన ద్రవ్య పరమైన వ్యయాన్ని స్పష్టంగా కన్పించు వ్యయాలంటారు. శ్రామికులకు చెల్లించే వేతనాలు, ముడిసరుకు కొనడానికి చేసిన వ్యయం, విద్యుచ్ఛక్తి అయిన ఖర్చు మొదలైనవి స్పష్టమైన వ్యయాలుగా అర్థం చేసుకోవచ్చును.

ii) స్పష్టత లేని లేక ఊహించబడిన వ్యయాలు : కొన్ని వ్యయాలను స్పష్టంగా లెక్కి కట్టలేం. వాటిని ఊహించుకోవలసి ఉంటుంది. స్వంతంగా చేసే పని విలువ; స్వంతంగా లభ్యమైన వనరుల వ్యయం మొదలైనవి. అద్దె ఇవ్వకుండా స్వంత ఇంట్లో ఉన్న దానికి అద్దె, యజమాని తాను చేసే పనికి వేతనం, మొదలైన వాటిని ఈ వ్యయాలుగా పరిగణించవచ్చును. ఉత్పత్తి వ్యయాలను లెక్కికట్టటంలో ఇటువంటి వ్యయాలను సాధారణంగా పట్టించుకోరు. అయితే వాణిజ్య సరళిలో అకౌంటింగ్ దృష్ట్యా ఈ వ్యయాలను కూడా పరిగణన లోనికి తీసుకోవలసి ఉంటుంది. మొత్తం వ్యయంలో ఈ రెండు రకాల వ్యయాలను సమీకరించాల్సి ఉంటుంది.

11.3.2 ద్రవ్య పరమైన వ్యయాలు - వాస్తవిక వ్యయాలు

i) ద్రవ్య పరమైన వ్యయాలు : సాధారణంగా, ఒక సంస్థ వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడంలో ద్రవ్య పరమైన వ్యయాలను చేస్తుంది. అంటే ద్రవ్యం ఖర్చు చేసి వస్తువేవలను కొంటుంది. శ్రామికులకిచ్చే వేతనాలు; ముడిసరుకు, యంత్రాలు, ఇంధనం, తరుగుదల మొదలగునవి వాటికైన ఖర్చులను ద్రవ్యరూపంలోనే కొంటుంది. కనుక వాటిని ద్రవ్య వ్యయాలంటారు.

ii) వాస్తవిక వ్యయాలు : ద్రవ్య రూపంలో చెల్లించిన వ్యయాలను ద్రవ్య వ్యయాలని చెప్పిం. వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడంలో ఉత్పాదకాలే కాకుండా ఆ ప్రక్రియలో సంఘంలోనున్న వ్యక్తుల త్యాగాలు కూడా తోడ్పడి ఉంటాయి. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఎంతో మంది ఎన్నో త్యాగాలు చేయవలసి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు - కార్మికులు వారి విరామాన్ని తగ్గించుకోవలసి వుంటుంది. అదే విధంగా పెట్టుబడి దారులు ఎంతో కష్టంతో పాదుపు చేసి దానిని పెట్టుబడి కింద పెట్టవలసి ఉంటుంది. భూస్వామి తన భూమిని ఉత్పత్తి కొరకు వినియోగించవలసి ఉంటుంది. (అంటే ఇంకో పనికి కాకుండా), ఈ విధంగా సంఘంలో ఉన్న వారెంత మందో త్యాగాలు చేస్తే గాని ఉత్పత్తి సాగదు. నిజంగా ఈ త్యాగాలకు ధరకట్టడం అంత తేలికైన పనికాదు. మార్షల్ వీటిని వాస్తవిక వ్యయాలంటాడు. ఉత్పత్తి దారు వస్తూఉత్పత్తిని చేయడంలో చేసిన త్యాగాలు నిజమైన వ్యయాలు. అది ఉత్పత్తి దారుచేసిన ప్రయత్నాల విలువ అని మార్షల్ అభిప్రాయపడినాడు. కనుక వాస్తవిక వ్యయాలు ద్రవ్య వ్యయాలతో సమానంగా ఉండవు. కారణం త్యాగాలను ద్రవ్య రూపంలో విలువకట్టడం కష్టమైన పని. మార్షల్ తన గ్రంథంలో ఈ విధంగా అంటాడు. "ఒక వేళ ద్రవ్యం కొనుగోలు శక్తిలో మార్పు లేదని అనుకుందాం. అదే విధంగా ప్రయత్నానికయ్యే ఖర్చులోను, నిరీక్షణ సమయంలోను మార్పు లేదని అనుకుంటే వాస్తవిక వ్యయాలు ద్రవ్య వ్యయాలతో సమానం కావచ్చు. కాని ఒక వ్యక్తి త్యాగాన్ని అదే కాలానికి పనిచేస్తూ ఆర్జించిన వేతనంతో సమానమని చెప్పలేము. కార్మికుని ఆవేదన, మానసిక ఇబ్బందులు తనకిచ్చిన వేతనంతో సరికావు. కనుక వాస్తవిక వ్యయాలు ద్రవ్య వ్యయాలు యీ రెండు అంశాలు స్వల్ప కాలంలోగాని దీర్ఘ కాలంలో గాని సమానంకావు".

11.3.3 అవకాశ వ్యయాలు లేక ప్రత్యామ్నాయ వ్యయాలు (Opportunity Costs)

వనరులు పరిమితాలు, కోరికలు అపరిమితాలు. వనరులను వివిధ ఉపయోగాలకు వినియోగించవచ్చును కనుక వనరులను ఏ ఏ ఉపయోగాలకు ఎంతెంత వినియోగించాలన్నది ఆర్థిక సమస్యకు దారి తీస్తుంది. వనరులు పుష్కలంగా లభ్యమైతే ప్రత్యామ్నాయంగా వాటిని ఉపయోగించవలసిన అగత్యం ఏర్పడదు. ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తలు ప్రకారం వాస్తవిక వ్యయాలు త్యాగాలతో ముడిపడి వుంటాయి. కనుక వస్తూఉత్పత్తి వ్యయాన్ని అవకాశ లేదా ప్రత్యామ్నాయ వ్యయాలలో పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఒక భూమిని గోధుమ పంటకు గాని వరి పంటకు గాని ఉపయోగించవచ్చు. ఒక వేళ ఆ భూమిని గోధుమ పంటకు వినియోగించామని అనుకుందాం. అప్పుడు 'గోధుమ' పంటను ఉత్పత్తి చేయటానికి అయిన ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం వరిపంటకు అయిన ఉత్పత్తి వ్యయానికి సమానం. అనగా వరిపంటకు ఎంత వ్యయం అవుతుందో అంత కంటే తక్కువ ఉన్నప్పుడే గోధుమ పంటను పండిస్తాం. కనుక గోధుమ పంట ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం వరిపంట వ్యయంలో సమానమవుతుంది. ఈ విధంగా ఏ ఉత్పత్తి కారకానికైనా ఈ భావనను వర్తింపచేయవచ్చును. అయితే ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం అనేది నిజమైన లేదా ఉత్పత్తిదారు ఖర్చు చేసిన వ్యయంతో సమానంకాదు. ఇంకొక నియామకంలో ఎంత ఖర్చు అయివుండెడిదో దానిని 'ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం' అంటారు.

ఒక శ్రామికుడు ఇటుకలు మరియు పెంకులను ఉత్పత్తి చేయగలడనుకొందాం. 'ఇటుకలు' ఉత్పత్తి చేయటానికైన ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం పెంకులను ఉత్పత్తి చేయటానికి అయిన ఖర్చుతో సమానంగా ఉంటుంది. అదే విధంగా ఇంకొక ఉదాహరణను చెప్పవచ్చును. రూ. 500/-లో ఒక సైకిల్ ను తయారు చేయగలం అని అనుకుందాం. అదే డబ్బుతో రెండు వాచీలను కూడా తయారుచేయగలం అని అనుకుందాం.

అప్పుడు ఒక దాని ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం రెండో దానితో సమానం అయింది. కనుక అవసరాన్ని బట్టి యీ రెండింటిలో ఏదైనా ఉత్పత్తి చేస్తాం. ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని వినియోగించినప్పుడు ఆ ఉత్పత్తి కారకాన్ని ఒక వేళ ప్రత్యామ్నాయంగా ఇంకొక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయటానికి వినియోగిస్తే ఎంత పారితోషికం లభించగలదో, ఆ పారితోషికాన్ని ఉత్పత్తి కారకం ప్రస్తుత వినియోగంలో గల ప్రత్యామ్నాయ ధర అని చెప్పవచ్చును. లృథిక శాస్త్రవేత్త లిప్పీ ఈ విధంగా అంటాడు. "దేనినైనా ఒక ప్రక్రియలో వినియోగించేటప్పుడు అదే వస్తువును ఇంకో విధంగా ఉపయోగించినందువల్ల రాగల ప్రయోజనాన్ని ప్రత్యామ్నాయ వ్యయం" అని అంటారు.

ప్రత్యామ్నాయ లేక అవకాశ వ్యయాల భావన లృథిక సమస్యలను అర్థం చేసుకోవడానికి చాలా ఉపయోగ పడుతుంది. ఉత్పత్తి కారకాల ధరల నిర్ణయం, వినియోగం ప్రభుత్వ వ్యయ సిద్ధాంతాలలో ఈ భావనకు ప్రముఖ స్థానం ఉన్నది. ప్రత్యామ్నాయ వ్యయ భావన వల్ల వస్తువు 'ధర'ను విశ్లేషించవచ్చును. వనరులు పరిమితాలుగా ఉన్నందువల్ల వాటిని ప్రత్యామ్నాయంగా ఎలా ఉపయోగించాలన్నది ఈ భావనతో ముడిపడి ఉన్నది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

2. వాస్తవిక (నిజ) వ్యయాలకు, ద్రవ్య వ్యయాలకు తేడా ఏమిటి ?
3. అవకాశ వ్యయాలు అంటే ఏమిటి ?

11.4 స్వల్ప కాలంలో వ్యయాల స్వభావం

ఏ కాలంలో అయితే స్థిర మూలధనాన్ని మార్చు కుండా చర మూలధనాన్ని లేదా చర కారకాలను మాత్రమే మార్చి ఉత్పత్తిలో మార్పులు చేయగలుగుతామో ఆ కాలాన్ని స్వల్పకాలం అంటారు. అనగా స్వల్ప కాలంలో రెండు రకాల మూలధనాలు లేదా కారకాలు ఉంటాయి. అవి : స్థిర కారకాలు, చర కారకాలు

స్థిరకారకాలను మార్చు కుండా చర కారకాలను మార్చి నందువల్ల స్వల్ప కాలంలో ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది. కనుక స్థిర కారకాలను ఎంత వరకైతే మార్చు కుండా వస్తూఉత్పత్తిని కొనసాగించ గలమో ఆ కాలాన్ని స్వల్ప కాలమంటారు. స్వల్ప కాలంలో ఉత్పత్తిని ఎక్కువ చేయడానికి ముడి సరుకు, ఇంధనం, శ్రామికులు మొదలైన చరకారకాలను మార్చ వలసి ఉంటుంది. యంత్రాలు, భవనాలు మొదలైన స్థిర కారకాలను స్వల్ప కాలంలో సంస్థ మార్చ లేదు. స్వల్ప కాలంలో గల వ్యయాలు రెండు (1) స్థిర వ్యయం (2) చరవ్యయం.

11.4.1 స్థిర వ్యయాలు

స్థిర కారకాలకైన ఖర్చును స్థిర వ్యయాలంటారు. స్వల్ప కాలంలో సంస్థ ఉత్పత్తి చేయడం విరమించినచో ఈ వ్యయాలను ఉద్యమదారుడే భరించవలసి ఉంటుంది. యంత్రాలకైన ఖర్చువైన వడ్డీ, భూమికి చెల్లించవలసిన భాటకం, శాశ్వత సిబ్బంది జీతభత్యాలు, భీమా సంస్థలకిచ్చే ప్రీమియంలు, తరుగుదల ఖర్చులు మొదలైనవి స్థిర వ్యయాలని చెప్పవచ్చును. ఉత్పత్తి పరిమాణంలో నిమిత్తం లేకుండా ఈ ఖర్చులను సంస్థ భరిస్తూ ఉంటుంది. వీటిని అనుబంధ వ్యయాలు లేదా వ్యవస్థా వ్యయాలని కూడా అంటారు.

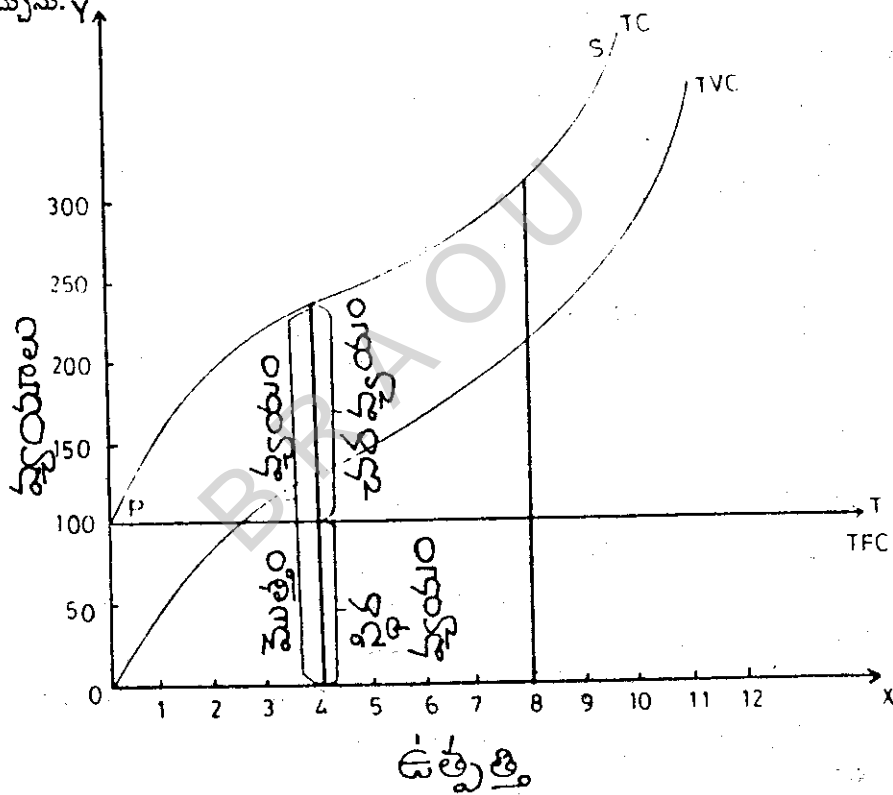
11.4.2 చర వ్యయాలు

ఉత్పత్తి పరిమాణంలో ఏ వ్యయాలైతే మారుతూ ఉంటాయో వాటిని చర వ్యయాలంటారు. సంస్థ వస్తూఉత్పత్తి చేయకపోతే ఈ వ్యయాలుండవు. స్వల్ప కాలంలో సంస్థ ఉత్పాదకశక్తి ఉన్నంతవరకు ముడి

సరుకు, తాత్కాలిక శ్రామికులు (రోజు వారీ వేతనాల పై నియమింపబడిన) రవాణా ఖర్చులు మొదలైన యీ అంశాలకైన వ్యయాన్ని చర వ్యయాలంటారు. ఈ వ్యయాలను ప్రాథమిక వ్యయాలు లేదా ప్రత్యక్ష వ్యయాలని కూడా అంటారు.

11.4.3 మొత్తం వ్యయాలు

ఎంతో కొంత వస్తు రాశిని ఉత్పత్తి చేయడానికి సంస్థ ఖర్చు చేయవలసి ఉంటుంది. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు పీటిని స్థిర, చర వ్యయాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. స్థిర వ్యయం, చర వ్యయం కలిపినచో మొత్తం వ్యయం వస్తుంది. ఈ కింది పట్టికలో ఉత్పత్తి పెరుగుతున్న కొద్దీ మొత్తం వ్యయం ఎలా పెరుగుతున్నదీ చూపించాం. మొత్తం వ్యయం (TC) అనేది మొత్తం స్థిర వ్యయం, (TFC) మొత్తం చర వ్యయం (TVC) కలయికకు సమానం. $[TC = TFC + TVC]$ స్థిర కారకాలకైన ఖర్చు స్థిర వ్యయాలు. చర కారకాలకైన ఖర్చు చర వ్యయాలు. (పటం 11.1లో) స్థిర వ్యయాన్ని మార్చకుండా నిలకడగా ఉంచాం. కారణం స్వల్ప కాలంలో స్థిర వ్యయాలు మారవుకదా! పోతే మొత్తం చర వ్యయం మారుతూ ఉండటం గమనించవచ్చు. ముడి సరుకు, ఇంధనం మొదలైన కారకాలకైన ఖర్చు చరవ్యయంగా భావించవలెను. స్వల్ప కాలంలో వస్తూఉత్పత్తిలో మార్పుకు మొత్తం చర వ్యయంలో ఏర్పడిన మార్పుకు సంబంధముంటుంది. పటం 11.1ను పరిశీలించవచ్చును. γ

పటం - 11.1 : మొత్తం వ్యయం - స్థిర, చర వ్యయాలు

పటం 11.1లో OX అక్షంపై ఉత్పత్తిని, OY అక్షంపై స్థిర, చర, మొత్తం వ్యయాలను సూచించాం. PT రేఖ మొత్తం స్థిర వ్యయాన్ని, TVC రేఖ మొత్తం చర వ్యయాన్ని, TC రేఖ లేదా PS రేఖ మొత్తం వ్యయాన్ని సూచిస్తున్నాయి. మొత్తం స్థిర వ్యయాన్ని, మొత్తం చర వ్యయాన్ని కలిపితే మొత్తం వ్యయం తెలుస్తుంది. అంటే PT మరియు OX అక్షానికి మధ్య గల దూరాన్ని (మొత్తం స్థిర వ్యయం), OTVC మరియు OX అక్షానికి మధ్య గల దూరాన్ని (మొత్తం చర వ్యయం) కలపగా వచ్చేదే వ్యయం (PS రేఖ).

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

4. స్థిర, చర వ్యయాల మధ్య భేదాన్ని స్పష్టపరచండి.
5. మొత్తం వ్యయాన్ని తెలుపండి. స్థిర, చర, వ్యయరేఖల ఆధారంగా మొత్తం వ్యయ రేఖను రాబట్టండి.

11.5 సగటు వ్యయం - ఉపాంత వ్యయం

11.5.1 సగటు వ్యయం

మొత్తం వ్యయాన్ని వస్తు పరిమాణంతో భాగిస్తే సగటు వ్యయం వస్తుంది. (ATC) లేక (AC) సగటు వ్యయం అంటే ఒక యూనిట్ను ఉత్పత్తి చేయడానికి అయిన సగటు ఖర్చు. సగటు వ్యయం అనేది సగటు స్థిర వ్యయం (AFC) సగటు చరవ్యయాల కలయికయే. పటంలో వస్తు పరిమాణం పెరుగుతున్న కొద్దీ మొదట్లో సగటు వ్యయం క్షీణించి ఒక దశ దాటిన తరువాత పెరగడం ప్రారంభిస్తుంది. కాని సగటు స్థిర వ్యయం (AFC) మాత్రం వస్తూతూతూ పెరుగుతున్న కొద్దీ క్షీణిస్తూ ఉంటుంది. పటంలో చూపిన మాదిరి సగటు చరవ్యయం (AVC) సగటు వ్యయం (AC) కొంత వస్తు పరిమాణం వరకు క్షీణిస్తాయి. దీనికి కారణం మొదట్లో ఉత్పత్తిలో ఆదాలు రావటమే. ఒక దశ దాటిన తరువాత వస్తూతూతూ పెరుగుతున్న కొద్దీ ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఆధారాలకు బదులు అనర్థాలు వస్తాయి. కనుక సగటు చర వ్యయం (AVC) సగటు వ్యయం (AC) పెరుగుతాయి. వ్యయానికి సంబంధించిన కొన్ని సూత్రాలు ఈ కింద ఇవ్వబడినవి.

$$ATC = TC / \text{వస్తు పరిమాణం (యూనిట్లలో)}$$

$$AFC = TFC / \text{వస్తు పరిమాణం (యూనిట్లలో)}$$

$$AVC = TVC / \text{వస్తు పరిమాణం (యూనిట్లలో)}$$

$$ATC = AFC + AVC$$

11.5.2 ఉపాంత వ్యయం

స్వల్ప కాలంలో చర కారకాలను మార్చినందువల్ల ఉత్పత్తిలో మార్పులను తేవచ్చును. ఉదాహరణకు అదనంగా ఒక యూనిట్ను ఉత్పత్తి చేయడానికి అదనంగా చర కారకాలను వినియోగించవలసి ఉంటుంది. కనుక అదనంగా ఒక యూనిట్ని ఉత్పత్తి చేయడానికి అయిన అదనపు ఖర్చు లేదా వ్యయాన్ని ఉపాంత వ్యయమంటారు (MC). స్వల్పకాలంలో ఉపాంత వ్యయం చర వ్యయంతో ముడిపడి ఉంటుంది. కారణం స్థిర వ్యయాన్ని స్వల్ప కాలంలో మార్చ వలసిన పనిలేదు. ఉపాంత వ్యయాన్ని ఈ కింది సూత్రం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చును.

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

$$MC = \text{ఉపాంత వ్యయం}$$

$$\Delta TC = \text{మొత్తం వ్యయంలో సంభవించిన మార్పు.}$$

$$\Delta Q = \text{వస్తు పరిమాణంలో మార్పు.}$$

అదనంగా ఒక యూనిట్‌ను ఉత్పత్తి చేసినందువల్ల మొత్తం వ్యయం పెరుగుతుంది. మొత్తం వ్యయంలో ఏర్పడిన మార్పును ఈ కింది సూత్రం ద్వారా కూడా చెప్పవచ్చును.

$$MC = \frac{\text{చర కారకంలో ఏర్పడిన పెరుగుదల}}{\text{పస్తూత్పత్తిలో పెరుగుదల}} \times \text{చర కారకం ధర}$$

లేక

$$MC = \frac{\text{చర కారకం ధర}}{\text{చర కారకం ఉపాంత ఉత్పత్తి}}$$

లేక

$$MC = TC_n - TC_{n-1}$$

$MC_n = n^{\text{th}}$ యూనిట్ ఉపాంత వ్యయం; $TC_n = 'n'$ యూనిట్లను ఉత్పత్తి చేయడానికైన మొత్తం వ్యయం; $TC_{n-1} = (n-1)$ యూనిట్ల మొత్తం వ్యయం. విలువ సిద్ధాంతంలో ఈ భావనలకు చాలా ప్రాముఖ్యమున్నది. ఒక కాలంలో సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తు పరిమాణాన్ని అర్థం చేసుకోవటానికి ఈ భావనలు ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

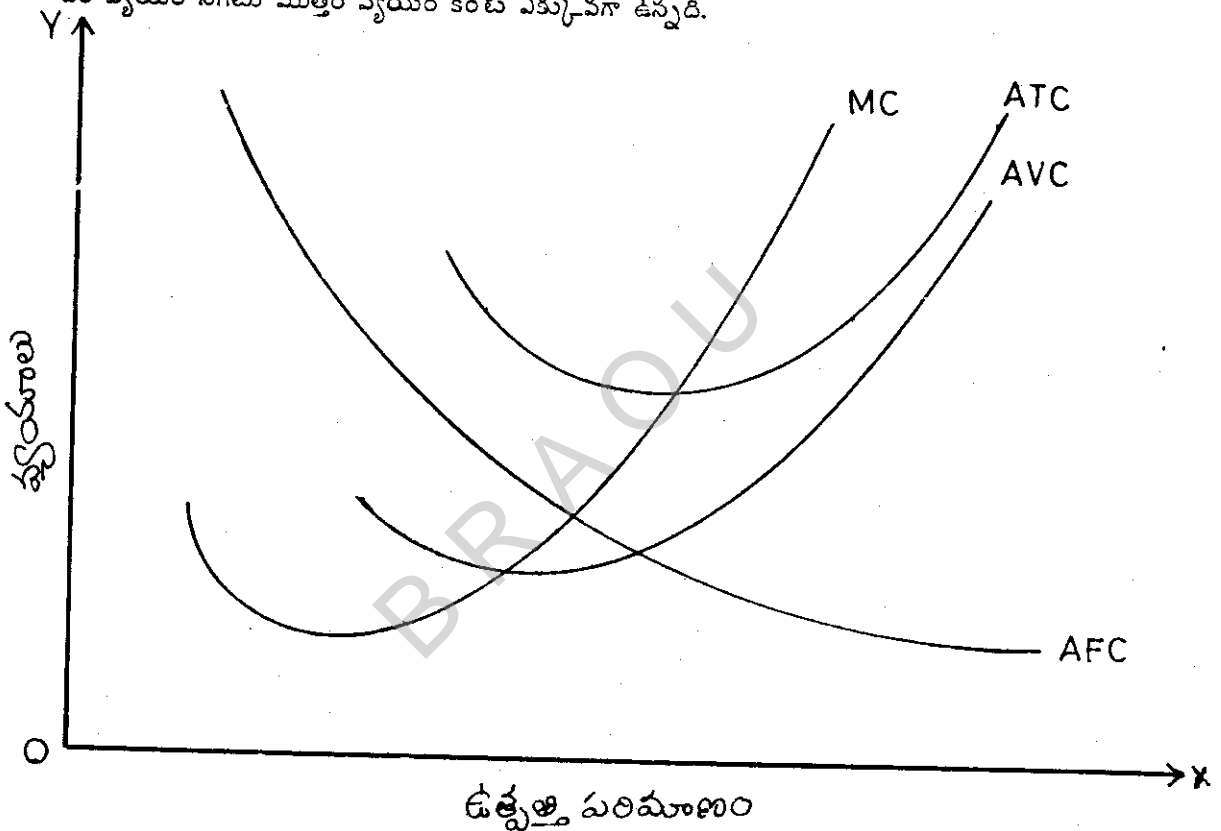
6. సగటు వ్యయం అసగానేమి ?
7. ఉపాంత వ్యయాన్ని నిర్వచించండి.

పట్టిక - 1 స్వల్పకాలంలో ఒక సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి వ్యయం (రూ.లో)

యూనిట్ల సంఖ్య ఉత్పత్తి	మొత్తం స్థిర వ్యయం (TFC)	మొత్తం చర వ్యయం (TVC)	మొత్తం వ్యయం (TC) (2+3)	సగటు స్థిర వ్యయం (AFC) (2 + 1)	సగటు చర వ్యయం (AVC) (3 + 1)	సగటు మొత్తం వ్యయం (ATC) (4 + 1)	ఉపాంత వ్యయం (MC)
1	2	3	4	5	6	7	8
0	100	-	100	100	-	100	-
1	100	20	120	100	20	120	-
2	100	38	138	50	19	69	18
3	100	52.5	152.5	33.3	17.5	50.8	14.5
4	100	66	166	25	16.5	41.5	13.5
5	100	80	180	20	16.0	36.0	14.0
6	100	99	199	16.7	16.5	33.2	19.0
7	100	140	240	14.3	20.0	34.3	41.0
8	100	184	284	12.5	23.0	35.5	44.0

11.6 స్వల్పకాల వ్యయరేఖలు

పట్టిక - 1లో చూపిన మాదిరి వస్త్రాత్పత్తి పెరుగుతున్నప్పుడు చర వ్యయం పెరుగుతుంది. కాని స్థిర వ్యయం పెరగదు. మొదట్లో వస్త్రాత్పత్తిలో ఆదాలు వస్తాయి కనుక ఉపాంత వ్యయం, సగటు వ్యయం, సగటు చర వ్యయం క్షీణిస్తాయి. కొంత ఉత్పత్తి పరిమాణం తరువాత ఈ మూడు పెరుగుతాయి. పట్టిక - 1లో ఉపాంత వ్యయాన్ని పరిశీలిస్తే 5 యూనిట్ల వస్త్రాత్పత్తి వద్ద పెరగడం ప్రారంభించింది. అంటే ఆ ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద క్షీణ ప్రతిఫలాలు రావడం ప్రారంభమయ్యాయి మాట. సగటు వ్యయం మాత్రం 6వ యూనిట్ నుండి పెరుగుట ప్రారంభించింది. పోతే సగటు మొత్తం వ్యయం కూడా 7వ యూనిట్ వరకు క్షీణించి ఆ తరువాత పెరగడం ప్రారంభించింది. ఉపాంత వ్యయం తొందరగా క్షీణించి ఒక దశ తరువాత తొందరగా పెరుగుతుంది. సగటు చర వ్యయం, సగటు మొత్తం వ్యయం క్రమంగా క్షీణిస్తూ ఆ తరువాత పెరిగాయి. 7 వ యూనిట్ తరువాత ఉపాంత వ్యయం పెరుగుతున్నదలచే అధికంగా ఉన్నందువల్ల సగటు చర వ్యయం సగటు మొత్తం వ్యయం కంటే ఎక్కువగా ఉన్నది.

పటం - 11.2 : స్వల్పకాల వ్యయరేఖలు

పటం 11.2లో స్వల్పకాల వ్యయరేఖలను పరిశీలిస్తే మొదట్లో AFC, AVC, ATC మరియు MC రేఖలు క్షీణిస్తూ ఉన్నాయి. వస్త్రాత్పత్తిలో సంబంధం లేకుండా మొత్తం స్థిర వ్యయాలు నిలకడగా ఉంటాయి. కనుక, సగటు స్థిర వ్యయరేఖ AFC వస్త్రాత్పత్తి పెరుగుతున్న కొద్దీ క్రమ క్రమంగా క్షీణిస్తుంది. AFC రేఖ దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయాన్ని పోలి ఉంటుంది. సగటు మొత్తం వ్యయం ATC సగటు చరవ్యయం, సగటు స్థిర వ్యయాల కలయికయే అని ఇంతకు ముందే అనుకొన్నాం. మొదట్లో వస్త్రాత్పత్తి పెరుగుతున్నప్పుడు సగటు మొత్తం వ్యయం ATC క్రమంగా క్షీణిస్తూ, ఒక ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద కనీస వ్యయాన్ని సూచిస్తుంది. పట్టిక 1 లో ఈ పరిస్థితి 6 యూనిట్ల వస్త్రాత్పత్తి వద్ద ఏర్పడుతుంది. ఈ బిందువు వద్ద ATC రేఖ కనిష్ఠ ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని సూచిస్తుంది. ఆ తరువాత ఒక వేళ ఉత్పత్తి స్థాయిని

ఇంకా పాడిగిస్తే క్షీణ ప్రతిఫల సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించి ATC పెరుగుతుంది. పటంలో చూపిన మాదిరి ATC రేఖ AVC రేఖకు పై భాగంలో ఉంటుంది. ATC రేఖకు MC రేఖ దాని కనిష్ట బిందువు వద్ద ఖండిస్తుంది. కనుక ATC కనిష్ట స్థాయిని చేరుకొనేవరకు MC రేఖ ATCకి కింది భాగంలోను, ఆ తరువాత పై భాగంలోను ఉంటుంది. ATC రేఖ, AFC, AVC ల కలయిక అయినందువల్ల మొదట్లో AFC మరియు AVC లు క్షీణిస్తున్నప్పుడు ATC కూడా క్షీణిస్తుంది. అయితే, ఒక ఉత్పత్తి స్థాయి దాటిన తరువాత AVC పెరుగుతుంది. అప్పుడు ATC పెరుగుతుందా? లేదా? అన్న విషయం AFC, AVC ల విలువల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. AFC ఎల్లప్పుడూ తగ్గుతూనే ఉంటుంది కనుక AVC పెరుగుదలరేలు AFC తగ్గుదల రేలుకంటే ఎక్కువ అయినప్పుడు ATC పెరుగుట ప్రారంభిస్తుంది. AVC రేఖ కనిష్ట బిందువుకు కుడివైపున ATC రేఖ కనిష్ట బిందువు ఏర్పడుతుంది.

ఉపాంత వ్యయరేఖ MC తొందరగా క్షీణించి తొందరగా పెరుగుతుంది. దీనికి కారణం ఉపాంత వ్యయం అదనపు యూనిట్ యొక్క వ్యయం కావడమే సగటు చర వ్యయం, సగటు మొత్తం వ్యయం మెల్లగా క్షీణిస్తూ ఒక దశ దాటిన తరువాత మెల్లగా పెరుగుతాయి. కారణం ఈ రేఖలు సగటు రేఖలు కావడమే. ఉపాంత వ్యయరేఖ MC, సగటు వ్యయరేఖ AVC, సగటు మొత్తం వ్యయరేఖ ATCలను వాటి కనిష్ట బిందువుల వద్ద ఖండిస్తుంది. ఉపాంత వ్యయరేఖ MC దాని కనిష్ట బిందువును AVC, ATC రేఖలకంటే ముందుగానే చేరుకుంటుంది.

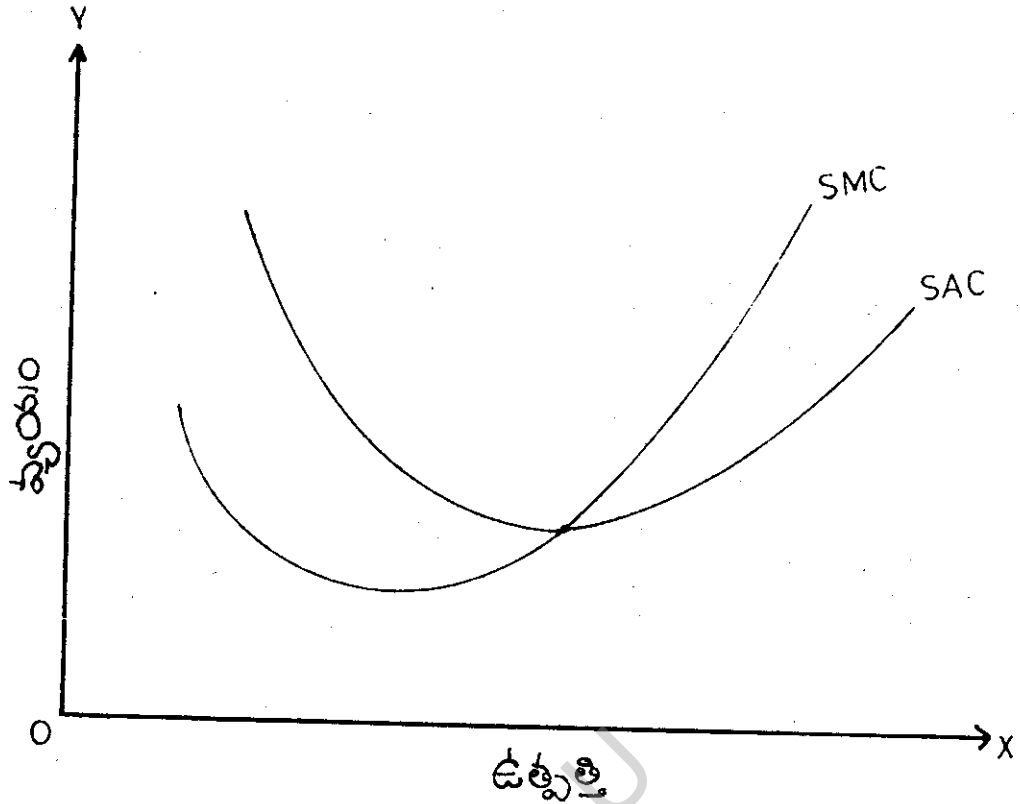
మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

8. ఒక పటంలో స్వల్ప కాలపు సగటుచర, సగటు స్థిర, మొత్తం సగటు వ్యయరేఖలను చూపండి.
9. సగటు స్థిర వ్యయరేఖ ఆకారం ఏ విధంగా ఉంటుంది?
10. సగటు చర వ్యయరేఖ ఏ విధంగా ఉంటుంది.

11.7 సగటు వ్యయం, ఉపాంత వ్యయాల మధ్యగల సంబంధం

పట్టిక -1, పటం 11.2లను పరిశీలిస్తే సగటు, ఉపాంత వ్యయాల గూర్చి అర్థం చేసుకోవచ్చు. పటంలో చూపిన మాదిరి మొదట్లో సగటు, ఉపాంత వ్యయాలు క్షీణిస్తున్నాయి. కాని ఉపాంత వ్యయం క్షీణదలరేలు సగటు వేగం కంటే అధికంగా ఉంది. దీనికి కారణం ఉపాంతమంటే ఒక యూనిట్కు సంబంధించిన దవడం, సగటు అంటే వస్తూత్పత్తిలో అన్ని యూనిట్లకు సంబంధించి ఉన్నదవడం. వస్తూత్పత్తి పెరుగుతున్న కొద్దీ సగటు వ్యయం క్షీణించినప్పటికీ AVC ఒక ఉత్పత్తి స్థాయి వరకు తగ్గి, ఆ తరువాత పెరుగుతుంది. సగటు వ్యయం (AC) క్షీణిస్తున్నప్పుడు ఉపాంత వ్యయరేఖ అంతకంటే ఎక్కువ వేగంతో క్షీణిస్తుంది. కనుక MC రేఖ కనిష్ట బిందువు AC రేఖ కనిష్ట బిందువుకు ముందుగానే ఏర్పడుతుంది. MC రేఖ పెరగడం ప్రారంభించినప్పటికీ AC రేఖ మరికొంత ఉత్పత్తి పరిమాణం వరకు తగ్గుతూనే ఉంటుంది. AC రేఖ కనిష్ట బిందువు వద్ద MC రేఖ AC పెరుగుతూ ఉండటం పటంలో గమనించవచ్చు. MC రేఖ AC రేఖ కనిష్ట బిందువు వద్ద ఖండిస్తుంది. ఉత్పత్తి పరిమాణం యింకా ఎక్కువ చేస్తున్న కొద్దీ AC రేఖ తన కనిష్ట బిందువు సుండి పెరగడం ప్రారంభిస్తుంది అయితే AC రేఖ పెరుగుదల రేలు కంటే MC రేఖ పెరుగుదల రేలు అధికంగా ఉంటుంది. కనుక ఈ దశలో MC రేఖ AC రేఖకు పై భాగంలో ఉంటుంది. అనగా AC, MC లు క్షీణిస్తున్నప్పుడు MC రేఖ, AC రేఖకు కింది భాగంలోనూ AC రేఖ

పెరుగుతున్నప్పుడు MC రేఖ, AC రేఖకు పై భాగంలోనూ ఉంటుంది. ఈ వివరాలనే మీరు పటం 11.2 లో చూడగలరు.

పటం - 11.3 : స్వల్పకాల సగటు మరియు ఉపాంత వ్యయరేఖలు

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 6

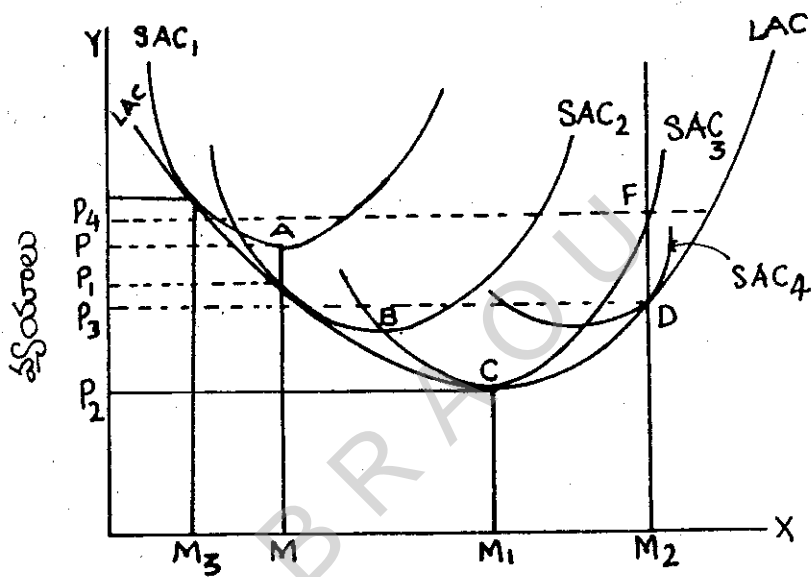
11. సంక్షిప్తంగా సగటు, ఉపాంత వ్యయాల మధ్యగల సంబంధాన్ని తెలపండి.

11.8 దీర్ఘ కాల వ్యయాలు

దీర్ఘకాలం అంటే ఎన్ని సంవత్సరాలు ? 10 సంవత్సరాలా? లేక 15 సంవత్సరాలా? ఆర్థిక శాస్త్రంలో దీర్ఘకాలం అంటే కొన్ని సంవత్సరాలతో ముడిపెట్టబడలేదు. స్థిర మూలధనాన్ని (స్థిర కారకాలను) మార్చకుండా ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తున్నంతకాలం స్వల్పకాలమని ఇదివరకు తెలుసుకున్నాము. స్వల్పకాలంలో కొన్ని ఉత్పాదకాలను మార్చడం, మరికొన్ని ఉత్పాదకాలను మార్చకుండా ఉంచడం జరుగుతుంది. కాని దీర్ఘకాలంలో స్థిరకారకాలను కూడా మార్చుతాం. కనుక అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలు లేదా ఉత్పాదకాలు దీర్ఘకాలంలో మార్చబడతాయి. కనుక స్థిర వ్యయాలు దీర్ఘకాలంలో ఉండవు. అన్నీ మారతాయి. కనుక సంస్థ వ్యయాలను చర వ్యయాలుగానే పరిగణిస్తారు. కనుక స్థిర కారకాలను ఎప్పుడు మార్చాలన్న నిర్ణయాన్ని తీసుకోవడానికి సంస్థ అనేక విషయాలను పరిశీలిస్తుంది. వస్తువు డిమాండ్ పెరిగితే ఎక్కువ ఉత్పత్తి చేయాలి కదా! అయితే వస్తువు డిమాండ్ ఎంత కాలంలో ఎక్కువ అవుతుందో పరిశీలించి, అవసరమైతే స్థిర కారకాలను కూడా మార్చి ఎక్కువ ఉత్పత్తి చేయడం జరుగుతుంది. ఆ కాలాన్ని దీర్ఘ కాలం అనవచ్చు. అయితే మనకు ఎప్పుడూ స్వల్పకాల లక్షణమే గోచరిస్తుంది. కారణం దీర్ఘ కాలం అంటే కొన్ని స్వల్ప కాలాల

కలయికే. కనుక కాలం ఒక చలాంకంగా మారిందని చెప్పాలి. దీనిని ఒక ఉదాహరణ ద్వారా చెప్పవచ్చు. వెండితెరపై నడుస్తున్న ఒక ఫిలమును మాస్తే అనేక సంఘటనలను చూడగలం అయితే ఫిల్మును ఎక్కిన్గ్ ఒక దగ్గర ఆపి గమనిస్తే మనకు కన్పించేది ఏదో ఒక సంఘటన మాత్రమే. అదే విధంగా దీర్ఘ కాలాన్ని అర్థం చేసుకునేటప్పుడు స్వల్పకాలం సాత్ర ఉంటుందని ప్రముఖ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త R. H. లెనిన్ అంటాడు.

ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని పెంచాలంటే ఏదో ఒక పద్ధతిని అవలంబించవలసి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని పెంచడంలో గల అక్షయమంటే ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని తగ్గించడానికే కనుక ఒక పక్క అధికోత్పత్తి సాధించాలి. మరో పక్క ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని కనిష్ట స్థాయికి తగ్గించి లాభాలను గరిష్ఠం చేసుకోవాలి. కనుక ఒక ఉత్పత్తి స్థాయి కంటే పెంచాలన్నప్పుడు దీర్ఘ కాలంలో స్థిరకారకాలను మార్చ వలసి ఉంటుంది. అయితే ఒక సారి మార్చిన కారకాలను కొంత ఉత్పత్తి పరిమాణం మేరకు మార్చనవసరం లేదు. (అంటే ఆకాలం స్వల్ప కాలమవుతుంది) అయితే ఉత్పత్తి పరిమాణం యింకా పెరుగుతున్న కొద్దీ మళ్ళీ ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చవలసి ఉంటుంది. ఈ విధంగా దీర్ఘ కాలంలో ఉత్పత్తిని కొన్ని స్వల్పకాలాలలో జరిగిన ఉత్పత్తి సరళి లేదా దోరణిగా చూపించవచ్చును.

ఉత్పత్తి పరిమాణం

పటం - 11.4 : దీర్ఘకాల వ్యయ రేఖలు

పటం 11.4 లో SAC₁ అనేది సంస్థ స్వల్పకాల సగటు వ్యయరేఖ. ఈ రేఖ 'U' ఆకారంలో ఉంది. OM వస్తూత్పత్తి పద్ధం OP సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉన్నది దీనిని సూచించేది 'A' బిందువు అయితే ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని ఎక్కువ చేయాలంటే SAC₁ పైన వనికీరాదు. కారణం OM కంటే ఎక్కువ ఉత్పత్తిని కనిష్ట వ్యయంతో ఉత్పత్తి చేయజాలం. కనుక SAC₂ ను సంస్థ వ్యయరేఖగా తీసుకోవలసి ఉంటుంది. అంటే సంస్థ పరిమాణం SAC₁ నుండి SAC₂ పెరిగిందని అర్థం చేసుకోవాలి. SAC₂ ఇంకొక స్వల్పకాల వ్యయరేఖ ఈ సైజు గల సంస్థ OM ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని OP ఉత్పత్తి వ్యయం కంటే తక్కువ వ్యయంలో ఉత్పత్తి చేయగలదు. SAC₂ రేఖను పరిశీలిస్తే OP₁ కనిష్ట వ్యయంగా తెలుస్తుంది. ఈ విధంగా సంస్థ ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చి సందువల్ల సంస్థ సైజు మారుతుంది. పటంలో SAC₁, SAC₂, SAC₃ లను చూడవచ్చును. కనిష్ట వ్యయాన్ని సాధించడానికే సంస్థ సైజు (పరిమాణం) మార్చడం ఒక పద్ధతి. ఇంకో పద్ధతి వస్తు పరిమాణాన్ని అధికం చేయటం. అంటే వస్తు పరిమాణాన్ని ఎక్కువ చేసినందువల్ల ఏ స్వల్పకాల వ్యయరేఖను అభిలషణీయమైన ఉత్పత్తిని సాధించవచ్చునో అంత

మేరకు వస్తావుత్తిని సంస్థ చేస్తుంది. OP_2 వ్యయం వద్ద OM_1 ఉత్పత్తిని చేయడం జరుగుతుంది. ఇంకా వస్తావుత్తిని పెంచాలంటే ఉత్పత్తి దారుడు OP_2 కంటే తక్కువ వ్యయానికి చేయలేడు. నగలు వ్యయం OP_2 కంటే పెరుగుతుంది, కనుక SAC_3 లో OP_2 కనిష్ట నగలు వ్యయం. అప్పుడు చేయదగిన వస్తరాళి OM_1 .

ఇంతవరకు మనం SAC_1, SAC_2, SAC_3 మొదలగు స్వల్పకాల వ్యయరేఖలలో వస్తావుత్తి గూర్చి చర్చించాం. ఇప్పుడు ఆ స్వల్పకాల వ్యయరేఖలకు ఒక స్పర్శరేఖను గీస్తే దీర్ఘ కాల వ్యయరేఖను నిర్మించవచ్చును. దీనిని ప్రణాళికారేఖ (Planning curve) లేక (Envelope curve) అని కూడా అంటారు. LAC దీర్ఘ కాల నగలు వ్యయరేఖ అన్ని స్వల్పకాల వ్యయరేఖలకు స్పర్శరేఖగా ఉన్నది. అయితే SAC_3 కు మాత్రం దాని కనిష్ట బిందువు "C" వద్ద (పటం 11.4) స్పర్శ రేఖగా ఉంటుంది. మిగిలిన స్వల్పకాల వ్యయరేఖలకు వాటి కనిష్ట బిందువు వద్ద కాకుండా కనిష్ట బిందువుకు పై భాగంలో స్పర్శ రేఖ అవుతుంది. ఉత్పత్తి దారు SAC_3 కనిష్ట బిందువు వద్ద ఉత్పత్తిని అబిలషణీయమైన ఉత్పత్తి అంటాం. ఆ పరిస్థితిని అబిలషణీయమైన సంస్థ (SAC_3) నూచిస్తుంది.

11.8.1 దీర్ఘ కాల నగలు వ్యయరేఖల (LAC) ఆకారం

స్వల్పకాల వ్యయరేఖల మాదిరి (SAC) దీర్ఘకాల వ్యయరేఖ కూడా 'U' ఆకారాన్ని పోలి ఉంటుంది కాని LAC రేఖ SAC రేఖ కంటే ఎక్కువ వదునుగా (Flatter) ఉంటుంది. LAC రేఖ R. 'U' ఆకారంగా ఉండటానికి ఆర్థిక వేత్త వాంబర్లన్ "తరహా సనుసరించి ప్రతి ఫలాలకు" ప్రాధాన్య మిచ్చాడు. LAC మొదట్లో క్షీణిస్తుంది. దానికి కారణం ఉత్పత్తి కారకాలను సమర్థవంతంగా వినియోగించుకోవడం, శ్రమ విభజన మొదలైనవి. వీటివల్ల సంస్థకు అంతర్గత ఆదాలు వస్తాయి. కనుక ఉత్పత్తిలో నగలు వ్యయం తగ్గుతుంది.

కనీస వ్యయం వద్ద ఆదాలు అనర్థాలకు సమానమౌతాయి. ఆ తరువాత వస్తావుత్తిని కొనసాగిస్తే ఆదాలు పోయి అనర్థాలు వస్తాయి. దానికి కారణం యాజమాన్యంలో సామర్థ్యం లోపించడం, వివిధ రంగాలలో సమన్వయత్యం లేకపోవడం మొదలైనవి. అప్పుడు LAC రేఖ తన కనిష్ట బిందువు నుండి పెరగడం ప్రారంభిస్తుంది.

LAC మొదట్లో క్షీణించి ఆ తరువాత పెరుగుతుంది. గనుక 'U' ఆకారాన్ని పోలి ఉంటుంది. అయితే SAC లో LAC పోలిస్తే క్షీణించడం, పెరగడం SAC లో వలె తొందరగా జరుగదు. కనుక LAC రేఖ SAC రేఖ కంటే ఎక్కువ వదును కలిగి ఉంటుంది.

పోతే SAC లో వలె LACలో కూడా ఉపాంత వ్యయరేఖ (LMC) దాని కనిష్ట బిందువు వద్ద ఖండిస్తుంది. స్వల్పకాల ఉపాంత వ్యయరేఖ (SMC) కంటే LMC) ఎక్కువ వదునుగా ఉంటుంది. LMC క్షీణిస్తున్నప్పుడు LAC కు కేంది భాగంలో ఉంటుంది. LAC పెరుగుతున్నప్పుడు LMC రేఖ LAC రేఖకు పైభాగంలో ఉంటుంది.

11.9 సారాంశం

ఒక సంస్థ సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించాలంటే వివిధ రకాల వ్యయాలను తెలుసుకోవాల్సిన అవసరముంది. ఆ ప్రయత్నమే మనం ఈ భాగంలో చేశాం. హేతువాద బద్ధుడైన ఏ ఉత్పత్తిదారు కూడా ఒక వస్తు యూనిట్‌ను ఉత్పత్తి చేయడానికి అతడి ఉత్పత్తి వ్యయాలను అత్యల్పం చేసుకోవాలని ఆశిస్తాడు. ఈ ఉత్పత్తి వ్యయం అంటే ఏమిటో ఈ భాగం ఆరంభంలో చర్చించాం. ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి

ఉత్పత్తిదారు ఉపయోగించే కారకాలకు ప్రతిఫలం వెల్లించబడుతుంది. ఒక వస్తుత్పత్తి ప్రక్రియలో ఉపయోగించే వివిధ ఉత్పాదకాలకు వెల్లించే మొత్తం ప్రతిఫలాన్నే ఉత్పత్తి వ్యయం అంటారు. స్వల్పకాలిక వ్యయాలండవచ్చు లేదా దీర్ఘ కాలిక వ్యయాలండవచ్చు. వ్యయాలనేవి స్పష్టంగా కచ్చించేవి కావచ్చు లేదా ఊహజనితమైనవి కావచ్చు అని ద్రవ్య సంబంధమైనవిగా కాని, వాస్తవిక మైనవిగా కాని ఉండవచ్చు లేదా అవి అవకాశ వ్యయాలగా కూడా ఉండవచ్చు. వ్యయాలను ఎన్నో రకాలుగా విభజించడం జరిగింది. ఈ భాగంలో మనం మొత్తం వ్యయాలను స్థిర వ్యయాలను, చర వ్యయాలను, ఉపాంత వ్యయాలను, సగటు స్థిర వ్యయాలను, సగటు చర వ్యయాలను, మొత్తం సగటు వ్యయాలను పటం సహాయంతో చర్చించుకొన్నాం. వివిధ వ్యయాలమధ్య సంబంధాన్ని కూడా పరిశీలించాం ఇవన్నీ స్వల్పకాలపు వ్యయాలని గుర్తించాలి. ఎందుకంటే స్వల్పకాలంలోనే వ్యయాలను స్థిర వ్యయాలని, చరవ్యయాలని వర్గీకరించగలుగుతాం. దీర్ఘకాలంలో అన్నీ చర వ్యయాలే స్థిర వ్యయాలంటూ ఉండవు. చివరలో దీర్ఘకాల వ్యయాలను విశ్లేషించాం.

--శ్రీ. పి. రాజేశం

11.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Stonier and Hague	:	A Text book 'of Economic Theory
2.	A. Koutsoyiannis	:	Modern Micro Economics
3.	Telugu Akademi	:	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

11.11 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అర్థ శాస్త్రంలో స్వల్ప కాలం అంటే ఏమిటి ? స్థిర, చర వ్యయాల మధ్య సంబంధాన్ని వివరించండి?
 2. ఒక సంస్థ యొక్క స్వల్పకాలం వ్యయరేఖలను పటం సహాయంతో విశ్లేషించండి.
 3. ఒక సంస్థ దీర్ఘ కాల వ్యయరేఖను రాబట్టండి. దాని 'U' అకారాన్ని విశదపరచండి.
- II కింది వాటికి సూమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అవకాశ వ్యయాలంటే ఏమిటో వివరించండి.
 2. ద్రవ్య వ్యయాలకు, వాస్తవిక వ్యయాలకు మధ్య గల భేదాన్ని విశ్లేషించండి.
 3. సగటు వ్యయం, ఉపాంత వ్యయాల మధ్య సంబంధాన్ని పరిశీలించండి.
 4. దీర్ఘ కాల వ్యయాలంటే ఏమిటో చర్చించండి.

భాగం - 12 : రాబడి విశ్లేషణ

విషయక్రమం

- 12.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 12.1 పరిచయం
- 12.2 రాబడి రకాలు
 - 12.2.1 మొత్తం రాబడి
 - 12.2.2 సగటు రాబడి
 - 12.2.3 ఉపాంత రాబడి
- 12.3 సంపూర్ణ పోటీగల మార్కెట్ లో రాబడి రేఖలు
- 12.4 ఏకస్వామ్య మార్కెట్ లో రాబడి రేఖలు
- 12.5 సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖల మధ్యగల సంబంధం
- 12.6 సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాల మధ్య సంబంధం
- 12.7 ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖలు
 - 12.7.1 దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయ రాబడి రేఖ
 - 12.7.2 పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్ లో రాబడి రేఖలు
- 12.8 సారాంశం
- 12.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 12.10 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

12.0 లక్ష్యాలు ఉద్దేశాలు

రాబడి విశ్లేషణలో మూడు భావనలను గుర్తించి వాటిని సంపూర్ణ పోటీ, ఏకస్వామ్యం, పరిమిత స్వామ్యం (మొత్తం, సగటు, ఉపాంత రాబడులు) అనే మూడింటిని మార్కెట్లకు వర్తింప జేయడం ఈ భాగం లక్ష్యం. సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడుల మధ్య సంబంధాన్ని; ఈ రెంటికీ డిమాండ్ వ్యాకోచత్వంతో గల సంబంధాన్ని చర్చించడం కూడా ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత పాఠకులు

- రాబడి భావనలను - మొత్తం సగటు, ఉపాంత రాబడులు - నిర్వచించవచ్చు.
- సంపూర్ణ పోటీ, ఏకస్వామ్య, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్లలో రాబడి రేఖలను గుర్తించవచ్చు.
- సగటు, ఉపాంత రాబడుల మధ్య సంబంధాన్ని విశ్లేషించవచ్చు.
- సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాల మధ్య సంబంధాన్ని వివరించవచ్చు.

12.1 పరిచయం

ఒక సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని తెలుసుకోవడానికి రాబడి రేఖలను తెలుసుకోవాల్సిన అవసరముంది. ఒక సంస్థకు వచ్చే రాబడి, దాని వ్యయాన్ని బట్టి ఆ సంస్థ లాభాలను అంచనా వేయవచ్చు. ముందు వచ్చే కొన్ని

ఖండికలలో రెండు రకాల మార్కెట్లను గురించి తెలుసుకుంటారు. అవి : సంపూర్ణ పోటీ గల మార్కెట్, అసంపూర్ణ పోటీయత మార్కెట్. వివిధ మార్కెట్లలో రాబడి రేఖలు వేర్వేరుగా ఉంటాయి. ఈ భాగం రాబడి భావనలను చర్చిస్తూ, వివిధ మార్కెట్లలో రాబడి రేఖలు ఏ విధంగా ఉంటాయో విశ్లేషిస్తాం.

12.2 రాబడి రకాలు

సంస్థ రాబడిని మూడు రకాల భావనలతో అర్థం చేసుకోవచ్చు. 1. మొత్తం రాబడి 2. సగటు రాబడి 3. ఉపాంత రాబడి.

12.2.1 మొత్తం రాబడి (Total Revenue - TR)

ఒక సంస్థ మొత్తం రాబడిని తెలుసుకోవడానికి ఆ సంస్థ ఉత్పత్తి చేసిన వస్తు పరిమాణాన్ని విక్రయించిన ధరతో గుణించాలి. ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ 10 పుస్తకాలను ఒక్కొక్కటి రూ. 20 చొప్పున విక్రయిస్తే సంస్థ మొత్తం రాబడి రూ. 200 అవుతుంది. కనుక మొత్తం రాబడిని తెలుసుకోవడానికి వస్తువు ధర, విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం తెలిసి ఉండాలి. మొత్తం రాబడిని ఈ కింద చూపబడిన సూత్రం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

$$TR = \text{ధర} \times \text{విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం}$$

12.2.2 సగటు రాబడి (Average Revenue - AR)

ఒక యూనిట్ వస్తువు ధర సగటు రాబడిని తెలియజేస్తుంది. సంస్థ మొత్తం రాబడిని విక్రయించిన వస్తు పరిమాణంతో భాగించి సగటు రాబడిని లెక్కికట్టవచ్చు. ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ మొత్తం రాబడి రూ. 200 అనుకొందాం. విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం 10 యూనిట్లు అనుకుంటే సగటు రాబడి రూ. 20 అవుతుంది.

$$AR = \frac{\text{మొత్తం రాబడి (TR)}}{\text{విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం}} = \frac{200}{10}$$

ఒక యూనిట్ రాబడి లేదా ధర ఈ ఉదాహరణలో రూ. 20 గా తెలుసుకొన్నాం. ఒక సూత్రంగా చెప్పాలంటే దానిని

$$AR = \frac{TR}{Q} \text{ అని చూపించవచ్చు.}$$

ఇందు AR = సగటు రాబడి;

TR = మొత్తం రాబడి;

Q = విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం యొక్క యూనిట్లు.

12.2.3 ఉపాంత రాబడి (Marginal Revenue - MR)

వస్తువు అదనపు యూనిట్ను విక్రయించినందువల్ల మొత్తం రాబడిలో ఏర్పడిన మార్పును 'ఉపాంతరాబడి' అని అంటారు. వస్తువు అదనపు యూనిట్ను 'ఉపాంత యూనిట్' అని తెలుసుకోవాలి. అదనంగా ఒక యూనిట్ను అమ్మినందువల్ల అదనంగా రాబడి వస్తుంది. ఆ అదనపు రాబడిని ఉపాంత రాబడి అంటారు. దీనిని ఒక ఉదాహరణ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు 'పుస్తకాల'ని అనుకొందాం. ఒక వేళ 3 పుస్తకాలను ఒక్కొక్కటి రూ. 6 ధరకు విక్రయిస్తే సంస్థ మొత్తం రాబడి రూ. 18లు అవుతుంది. ఒక వేళ 4 పుస్తకాలను ధర రూ. 5 చొప్పున విక్రయిస్తే సంస్థ మొత్తం రాబడి రూ. 20 అవుతుంది. కనుక అదనంగా ఒక

పుస్తకాన్ని అమ్మినందువల్ల సంస్థకు మొత్తం రాబడిలో రూ. 2లు పెరిగింది. దీనినే 4వ యూనిట్ ఉపాంత రాబడి అని అంటారు. దీనికి ఈ దిగువ విచ్చిన స్మాత్రం ద్వారా విపులంగా అర్థం చేసుకోవచ్చు.

$$MR = (4 \text{ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి}) - (3 \text{ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి})$$

$$= 20 - 18 = 2 \text{ రూ.}$$

$$MR = TR_{n+1} - TR_n \quad \dots\dots\dots (1)$$

ఇందు $TR_{n+1} = n+1$ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి ,

$TR_n = n$ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి.

ఈ విషయాన్ని ఇంకొక విధంగా కూడా చూపించవచ్చు.

$MR = (n+1)$ వ యూనిట్ ధర - ధర తగ్గినందువల్ల

n యూనిట్లలో సంభవించిన తగ్గుదల $\dots\dots\dots (2)$

డిమాండ్ స్మాత్రాన్ని అనుసరించి వస్తువు ధర తగ్గితే ఆ వస్తువుకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. అదే విధంగా వస్తువు ధర పెరిగితే ఆ వస్తువునకు డిమాండ్ తగ్గుతుంది. దీనిని పురోస్కరించుకొని పట్టిక - 1లో ధర, మొత్తం రాబడి, ఉపాంతరాబడులకు గల సంబంధాన్ని చూపించాం.

పట్టిక - 1 : మొత్తం, సగటు, ఉపాంత రాబడుల పట్టిక

విక్రయించిన యూనిట్ల సంఖ్య (X)	ధర లేదా సగటు రాబడి (AR)	మొత్తం రాబడి (TR)	ఉపాంత రాబడి (MR)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	8	8	-
2	7	14	6
3	6	18	4
4	5	20	2
5	4	20	0
6	3	18	-2
7	2	14	-4

పై పట్టిక ననుసరించి, వస్తువు ధర తగ్గు చున్నందువల్ల అమ్మిన యూనిట్ల సంఖ్య కూడా పెరుగుతూ ఉన్నది. ఒక వేళ రూ. 6 ధర వద్ద 3 యూనిట్లను విక్రయిస్తే సంస్థ మొత్తం రాబడి పట్టికలో చూపిన మాదిరి రూ. 18 ఉంటుంది.

వస్తువు ధరను రూ. 6 నుండి రూ. 5 నకు తగ్గించి నందువల్ల అదనంగా ఒక యూనిట్ను అమ్ముగలుగుతుంది. అంటే రూ. 5 ధర వద్ద సంస్థ 4 యూనిట్లను విక్రయిస్తుంది. కనుక మొత్తం రాబడి రూ. 20లు అవుతుంది. ఉపాంతరాబడి రూ. 2 అవుతుంది.

$$MR = TR_{n+1} \text{ లేదా } 4 \text{ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి}$$

$$- TR_n \text{ లేదా } 3 \text{ యూనిట్ల మొత్తం రాబడి}$$

$$\therefore MR = 20 - 18 = \text{రూ. } 2$$

లోగడ చూపిన 2వ సమీకరణమును ఉపయోగించి కూడా ఉపాంత రాబడిని పై పట్టిక నుండి తెలుసుకోవచ్చును. ధర రూ. 6లు ఉన్నప్పుడు విక్రయించిన యూనిట్ల సంఖ్య 3. అదే విధంగా ధరను రూ. 5 నకు తగ్గించి నందువల్ల విక్రయించిన యూనిట్ల సంఖ్య 4 కు పెరిగింది. అయితే ధరలో తగ్గుదల వల్ల ఇంతకు ముందు ప్రతి యూనిట్ కు రూ. 1 చొప్పున మొత్తం రాబడిలో తగ్గుదల ఏర్పడింది. అనగా ఇంతకు ముందు గల 3 యూనిట్లకు ఒక్కొక్క రూపాయి చొప్పున మొత్తం రాబడిలో రూ. 3లు తగ్గుతుంది. ఇప్పుడు 2వ సమీకరణం ప్రకారం ఉపాంత రాబడిని ఇలా లెక్కికట్టవచ్చు.

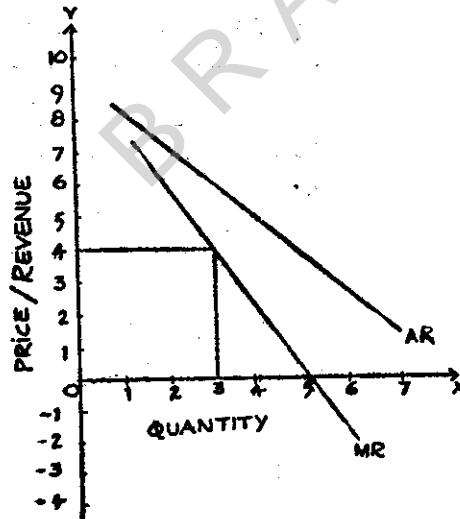
$$MR = (n + 1) \text{ లేదా } 4\text{వ యూనిట్ ధర}$$

- ఇంతకు ముందు గల n యూనిట్ల లేదా 3 యూనిట్లపై ఏర్పడిన మొత్తం రాబడిలో తగ్గుదల

$$\therefore MR = \text{రూ. } 5 - \text{రూ. } 3 = \text{రూ. } 2$$

పట్టికలో చూపిన మాదిరి 2 యూనిట్లు అమ్మినప్పుడు 2వ యూనిట్ ఉపాంత రాబడి రూ. 6లు అవుతుంది. (రూ. 14 - రూ. 8) అదే విధంగా 3 యూనిట్లను విక్రయించినపుడు 3వ యూనిట్ ఉపాంత రాబడి రూ. 4లు (రూ. 18 - రూ. 14) అవుతుంది. కనుక వస్తువు యొక్క ధర తగ్గుతున్నప్పుడు ఉపాంత రాబడి కూడా క్షీణిస్తూ ఉన్నది. అయితే ధర లేదా సగటు రాబడుల తగ్గుదల కంటే ఉపాంత రాబడి తగ్గుదల అధికంగా ఉన్నది. ఉదాహరణకు పట్టికలో చూపిన మాదిరి ధర రూ. 7 నుండి రూ. 6కు తగ్గితే ఉపాంత రాబడి రూ. 6 నుండి రూ. 4 కు తగ్గినది. అనగా ధరలో తగ్గుదల కంటే ఉపాంత రాబడిలో తగ్గుదల ఎక్కువగా ఉన్నది.

పట్టికలో ఉన్న వివరాలను సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖలను గీయడానికి ఉపయోగించవచ్చును. వటం 12.1 వస్తుపరిమాణాన్ని OX - అక్షంపైనా, రాబడిని OY - అక్షంపైనా చూపించాం. ఉపాంత రాబడిలో తగ్గుదల సగటు రాబడిలో తగ్గుదల కంటే ఎక్కువగా ఉన్నందువల్ల, ఉపాంత రాబడిని సూచించే రేఖ సగటు రాబడి రేఖకు కింది భాగంలో ఉంటుంది. అంటే ఏ ఉత్పత్తి స్థాయిని తీసుకొన్నప్పటికీ ఉపాంత రాబడి సగటు రాబడి కంటే తక్కువగా ఉంటుంది.

పటము - 12. 1. సగటు ఉపాంత రాబడి రేఖలు

అయితే ఉపాంత రాబడి క్షీణిస్తూ ఒక స్థితిలో OX - అక్షాన్ని ఉపాంత రాబడిరేఖ ఖండిస్తుంది. అప్పుడు ఉపాంత రాబడి (MR) సున్నా అవుతుంది. ఈ పరిస్థితి పట్టికలో 5 యూనిట్లు విక్రయించినపుడు ఏర్పడింది. వస్తువు ధర రూ. 5 నుండి 4కు తగ్గినందువల్ల సంఖ్య 4 యూనిట్ల నుండి 5 యూనిట్ల వస్తువును అమ్ముతుంది. ఫలితంగా మొత్తం రాబడిలో పెరుగుదల ఏమీలేదు. $(4 \times 5) = 20$ లేదా $(5 \times 4 = 20)$ కనుక 5వ యూనిట్

ఉపాంత రాబడి సున్నా అవుతుంది. ఒక వేళ ధరను ఇంకా తగ్గిస్తే ఉపాంత రాబడి ఋణాత్మక మవుతుంది. వస్తువు ధరను రూ. 3 కు తగ్గించి సందువల్ల సంస్థ 6 యూనిట్ల వస్తువును అమ్ముతుంది. అయితే $6 \times 3 = 18$ మొత్తం రాబడి అవుతుంది. కనుక మొత్తం రాబడి ఇంతకు ముందున్న స్థాయి కంటే పడిపోయింది. ఉపాంత రాబడి (MR) = $(20 - 18) = -2$ అవుతుంది. పై సుదహరించిన పట్టిక, పటం ఉపాంత సగటు రాబడుల సాధారణ ప్రవర్తనను మాత్రమే సూచిస్తాయి. వివిధ మార్కెట్ లో ఉపాంత సగటు రాబడుల గూర్చి ఈ కింది పేరాలో విస్తరీకరించినాము.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. మొత్తం రాబడి అనగానేమి ?
2. సగటు రాబడి అంటే ఏమిటి ?
3. ఉపాంత రాబడిని నిర్వచించండి.
4. సాధారణ మార్కెటు పరిస్థితిలో సగటు, ఉపాంత రాబడుల మధ్య సంబంధాన్ని సూచించండి.

12.3 సంపూర్ణ పోటీ గల మార్కెట్ లో రాబడి రేఖలు

సాధారణంగా ధర లేదా సగటు రాబడి పటం 12.1లో చూపిన మాదిరి ఉపాంత రాబడి కంటే ఎక్కువ ఉంటుంది. కాని సంపూర్ణ పోటీలో మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను ఒక సంస్థ తారుమారు చేయలేదు. అనగా మార్కెట్ లో చలామణి అవుతున్న ధరను యదాతథంగా అంగీకరించి, వస్తువును విక్రయించవలసి ఉంటుంది. కనుక ధర, ఉపాంత రాబడి, సగటు రాబడి సమానంగా ఉంటాయి. (Price = MR = AR)

పట్టిక - 2 : సంపూర్ణ పోటీలో ఒక సంస్థ డిమాండ్ మరియు రాబడి పట్టిక

			రూపాయలలో
అమ్మిన యూనిట్ల సంఖ్య	సగటు రాబడి లేదా ధర (AR)	మొత్తం రాబడి (TR)	ఉపాంత రాబడి (MR)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	10	10	10
2	10	20	10
3	10	30	10
4	10	40	10

సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థల సంఖ్య చాలా ఎక్కువ. వస్తువు ధరను నిర్ణయించే పరిశ్రమలోని ఏ ఒక సంస్థ కూడా వస్తువు ధరను నిర్ణయించజాలదు. కనుక ఎన్ని యూనిట్లను అమ్మాలను కొంటే వాటిని చలామణి అవుతున్న ధరకే అమ్మడం జరుగుతుంది. కనుక ఉపాంత రాబడి సగటు రాబడికి సమానం. పై పట్టికలో నడుస్తున్న లేదా చలామణిలో ఉన్న ధర (మార్కెట్ ధర) రూ. 10 లుగా చూపించాం. ఈ ధర వద్ద ఒక సంస్థ ఎన్ని యూనిట్లను అమ్మాలను కొంటే అన్ని యూనిట్లను అమ్మవచ్చు. కనుక సగటు రాబడి లేదా ధరను సూచించే రేఖ సంస్థ డిమాండ్ రేఖగా అవుతుంది. ఉదాహరణకు మార్కెట్ ధరపట్టికలో చూపినట్లుగా రూ. 10 ఉన్నదని అనుకుందాం. వస్తువు డిమాండ్

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

5. సంపూర్ణ పోటీలో మొత్తం రాబడి రేఖను రాబట్టండి.
6. సంపూర్ణ పోటీలో సగటు, ఉపాంతరాబడి రేఖల మధ్య సంబంధాన్ని తెలపండి.

12.4 ఏకస్వామ్య మార్కెట్లో రాబడిరేఖలు

ఏకస్వామ్య మంటే వస్తువును ఒకే ఒక వ్యక్తి ఉత్పత్తి చేస్తూ దానిని విక్రయిస్తాడు. ఆ వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులుండరాదు. అటువంటి అసంపూర్ణ పోటీ కలిగిన మార్కెట్లో సంపూర్ణ పోటీలో ఉన్న విధంగా సంస్థ డిమాండ్ రేఖ లేదా సగటు-రాబడి రేఖ ఉపాంత రాబడి రేఖలో ఏకీభవించదు. అంటే సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడిరేఖలు రెండు భిన్నమైన రేఖలుగా ఉంటాయి. అసంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ డిమాండ్ లేదా సగటురాబడిరేఖ సంపూర్ణ వ్యాకోచతాన్ని కలిగి ఉండదు. సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి రేఖలు సాధారణంగా ఋణాత్మకమైన వాలును కలిగి ఉంటాయి. ఏక స్వామ్యంలో మార్కెట్ ధరను గాని లేదా విక్రయించే వస్తు పరిమాణాన్ని గాని ఏక సామ్యదారు తనకనుకూలంగా ఉండేట్లుగా మార్చుకోగలడు. కనుక ధరను తగ్గించి, ఎక్కువ వస్తు పరిమాణాన్ని అమ్మవచ్చును. ఒక్కొక్కప్పుడు వస్తు పరిమాణాన్ని తగ్గించి ఎక్కువ ధరకు విక్రయించవచ్చును. అయితే ఏకసామ్యదారు వస్తువు ధరను లేదా వస్తువు పరిమాణాన్ని ఈ రెండింటిలో ఏదో ఒకదానిపైనే మాత్రమే ఏక కాలంలో ఆధిపత్యం కలిగి ఉంటాడు. ఏకస్వామ్యపు సంస్థ సగటు రాబడి రేఖకు కింది భాగంలో ఉపాంత రాబడి రేఖ ఉంటుంది. అసగ సగటు రాబడి రేఖ (AR) వాలు ఉపాంత రాబడి రేఖ (MR) వాలు కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. పట్టిక - 3లో ఏకస్వామ్యపు సంస్థ డిమాండ్, రాబడులను చూపించాం.

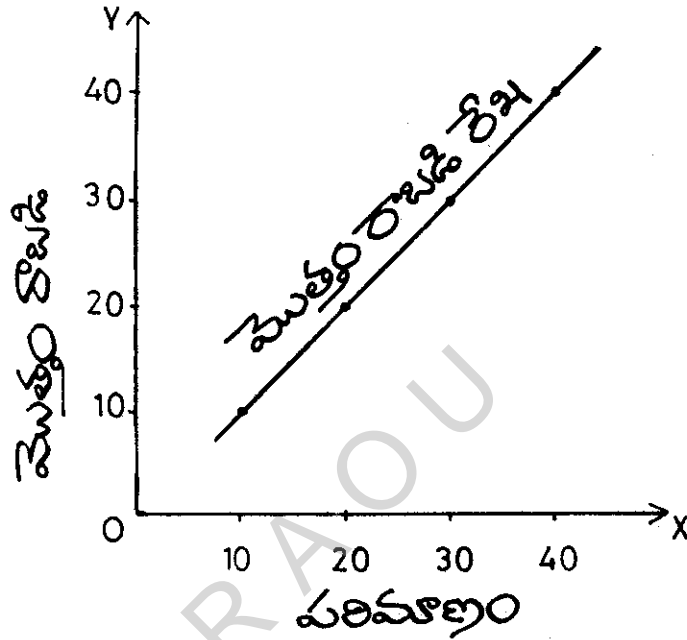
పట్టిక - 3 ఏకస్వామ్యపు సంస్థ డిమాండ్ రాబడుల పట్టిక

వస్తుపరిమాణం (X)	సగటురాబడి లేదా ధర (AR)	మొత్తం రాబడి (TR)	ఉపాంత రాబడి (MR)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	7	7	-
2	6	12	5
3	5	15	3
4	4	16	1
5	3	15	-1

పట్టిక - 3లో 1వ 2వ కాలాలు డిమాండ్, ధరకు మధ్య గల సహసంబంధాన్ని తెలియ జేస్తున్నాయి. ఈ సంబంధాన్ని బట్టి ఏకస్వామ్య దారు డిమాండ్ రేఖను తెలుసుకోవచ్చును. వస్తువు ధరను తగ్గించినందువల్ల ఎక్కువ వస్తు పరిమాణాన్ని అమ్మవచ్చును. ఉదాహరణకు ధర రూ. 7 నుండి రూ. 6కు తగ్గినందువల్ల అదనంగా ఒక యూనిట్ను అమ్మవచ్చును. ఫలితంగా మొత్తం రాబడి రూ. 7 నుండి రూ. 12 కు పెరిగింది. అంటే ఉపాంత రాబడి రూ. 12 - రూ. 7 = రూ. 5 అవుతుంది. మొత్తం రాబడిని, ఉపాంత రాబడిని 3 మరియు 4 కాలములలో చూపించాం. అదే విధంగా ధరను ఇంకా తగ్గించినందువల్ల ఏకస్వామ్యదారు వస్తువు యూనిట్లను అదనంగా అమ్మగలడు. మొత్తంరాబడి కూడా పెరుగుతుంది. కాని 4వ కాలంలో చూపినట్లుగా ఉపాంత రాబడి క్రమ క్రమంగా క్షీణిస్తున్నది. ఒక స్థితి దాటిన పిదప ధరను ఇంకా తగ్గిస్తే మొత్తం రాబడి పడిపోతుంది. అప్పుడు విక్రయించిన వస్తు

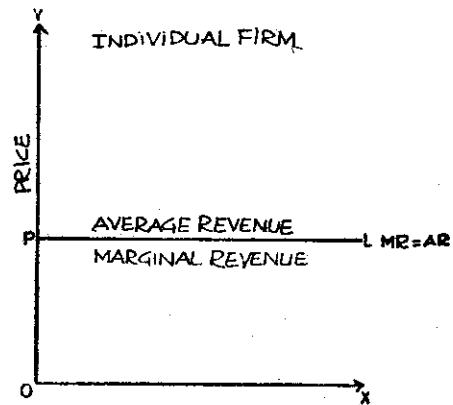
పెరిగితే ఆ ధర వద్ద సంస్థ ఎక్కువ యూనిట్లను అమ్ముతుంది. వస్తువు యూనిట్లన్నింటినీ ధర సమానంగానే ఉంటుంది. ఒక యూనిట్ అమ్మితే సంస్థకు రూ. 10 వస్తుంది. 2 యూనిట్ల నమ్మితే సంస్థకు రూ. 20 మొత్తం రాబడి వస్తుంది. కనుక అదనంగా అమ్మిన రెండవ యూనిట్ నుండి సంస్థకు లభించే అదనపు రాబడి రూ. 10లు ఉంటుంది. (రూ. 20 - రూ. 10 = రూ. 10). కనుక 2వ యూనిట్ ఉపాంతరాబడి రూ. 10 సగటు రాబడి లేదా ధరతో సమానంగా ఉంది. అందువల్ల సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ డిమాండ్ రేఖ లేదా సగటు రాబడి రేఖ ఉపాంత రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది.

పటం 12.2లో మొత్తం రాబడి రేఖను చూపించాం. అమ్మిన వస్తు పరిమాణం పెరిగిన కొద్దీ మొత్తం రాబడి కూడా పెరుగుతుంది. ఒక యూనిట్ అమ్మితే మొత్తం రాబడి రూ. 10లు ఉన్నది. 2 యూనిట్లను అదే ధర వద్ద అమ్మితే మొత్తం రాబడి రూ. 20లు అయింది. కనుక మొత్తం రాబడి రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి పైకి పోతోంది.

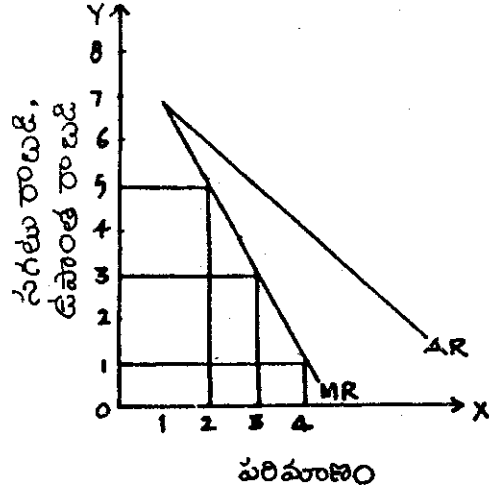
పటము - 12.2 : సంపూర్ణ పోటీలో మొత్తం రాబడి రేఖ

పటం 12.3లో సగటు రాబడి (AR) ఉపాంతరాబడి (MR) రేఖలను చూడవచ్చును. రూ. 10లు మార్కెట్ ధర వద్ద సంస్థ వస్తు పరిమాణాన్ని ఎంత మేరకైనా అమ్మవచ్చు. సంపూర్ణ పోటీలో ధర నిలకడగా ఉన్నందు వల్ల అదనంగా వస్తు పరిమాణాన్ని విక్రయిస్తే ధరకు సమానంగానే ఒక్కొక్క అదనపు యూనిట్ నుండి లభించే అదనపు రాబడి పెరుగుతుంది. అనగా ఉపాంత రాబడి ధర లేదా సగటు రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది. ఉపాంతరాబడి, సగటు రాబడి ధరను ఒకే ఒక రేఖ సూచిస్తుంది. ఈ రేఖ PL, OX అక్షానికే సమాంతరంగా ఉన్నది.

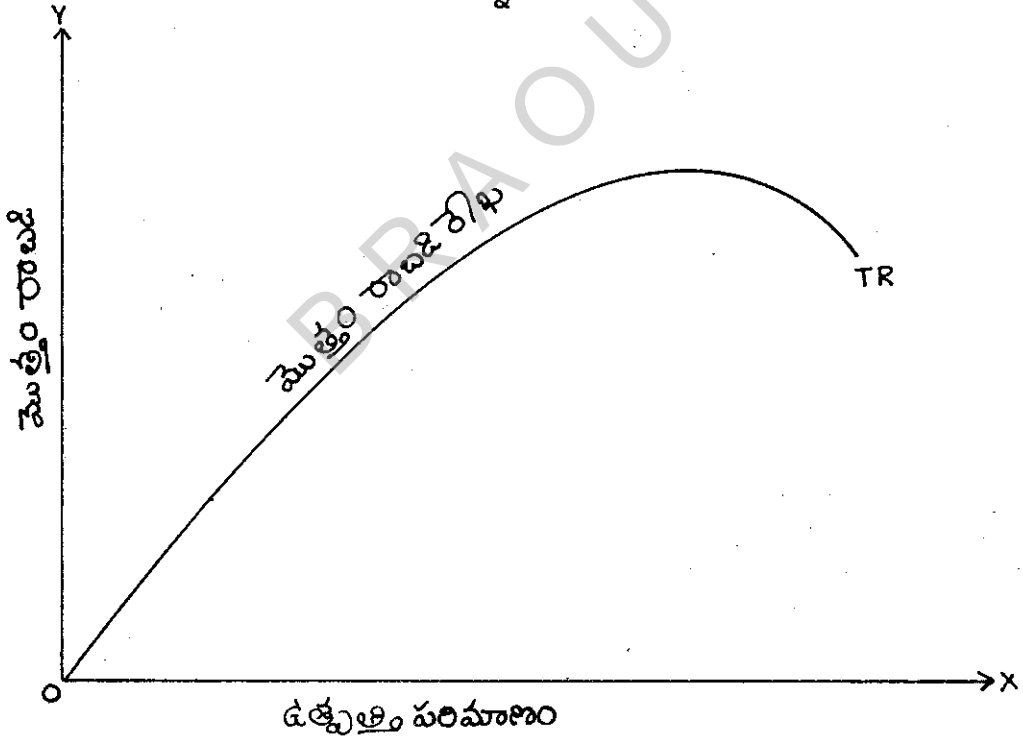
పటము- 12.3 : సంపూర్ణ పోటీలో సగటు ఉపాంత రాబడి రేఖలు

పరిమాణం పెరిగినప్పటికీ ఉపాంత రాబడి ఋణాత్మకమవుతుంది. ఈ పరిస్థితి పట్టిక 3లో వస్తువు ధర రూ. 3లు ఉన్నప్పుడు గమనించవచ్చు. మొత్తం రాబడి ఇంతకు ముందు కంటే తగ్గి పోయింది. ఉపాంత రాబడి ఋణాత్మకమైంది వలం 12.4లో ఏకస్వామ్య సంస్థ సగలు రాబడిరేఖ ఉపాంత రాబడి రేఖలను చూడవచ్చును.

పటం - 12.4 : ఏకస్వామ్య పోటీలో సగలు, ఉపాంత రాబడి రేఖలు

పటం 12.4లో చూపిన మాదిరి సగలు రాబడి రేఖ ఎడమనుండి కుడికి కిందికి వాలుతూ ఉన్నది. దీని ఆర్థం ఏమంటే ధరను తగ్గిస్తే ఎక్కువ పరిమాణంలో వస్తువును విక్రయించవచ్చు. అయితే, ప్రతి ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద ఉపాంత రాబడి రేఖ సగలు రాబడి రేఖకు కింది భాగంలో ఉన్నది.

పటము - 12.5 : ఏకస్వామ్య పోటీలో మొత్తం రాబడి రేఖ

ఇప్పుడు ఇంకొక పటంలో మొత్తం రాబడి రేఖను గూర్చి తెలుసుకుందాం. పటం 12.5లో చూపిన మాదిరిగా వస్తు పరిమాణం అమ్మకం పెరిగితే సంస్థ మొత్తం రాబడి కూడా పెరుగుతుంది. అయితే ఆ పెరుగుదల రేటు క్షీణదశలో ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో వలె కాకుండా ఏక స్వామ్యంలో మొత్తం రాబడి పెరుగుదల ఒక స్థితికి చేరిన

తర్వాత పడిపోతుంది. పట్టిక - 3లో వస్తువు ధర రూ. 4ల కంటే తక్కువగా నున్నప్పుడు విక్రయించిన వస్తు పరిమాణం పెరిగినప్పటికీ మొత్తం రాబడి రూ. 16 నుండి రూ. 15నకు పడిపోయింది.

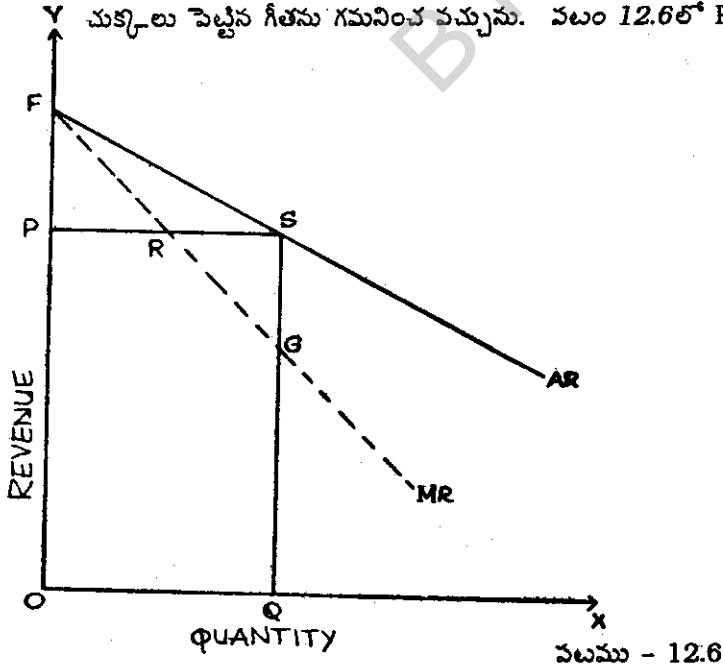
మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

7. ఏకస్వామ్యంలో మొత్తం రాబడి రేఖ ఆకారం ఏ విధంగా ఉంటుంది ?
8. ఏకస్వామ్యంలో సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖలను పటంలో చూపండి.

12.5 సగటు రాబడి (AR) ఉపాంత రాబడి (MR) రేఖల మధ్య గల సంబంధం

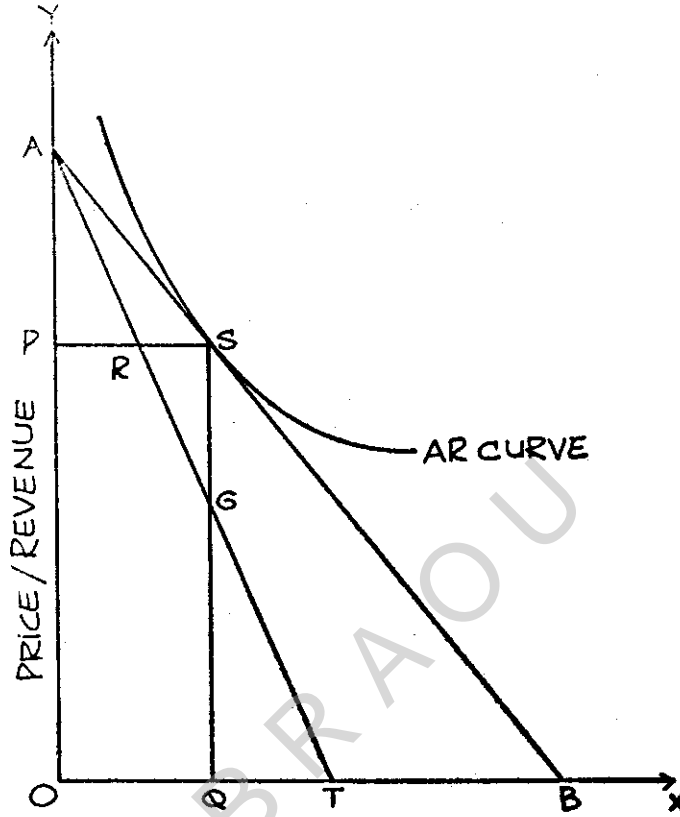
ధర సిద్ధాంతాన్ని విశ్లేషించడానికి ఉపాంత రాబడి సగటు రాబడి రేఖల గూర్చి విపులంగా తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. ఇంత వరకు మనం AR, MR రేఖల గూర్చి కొంత వరకు తెలుసుకొన్నాం. అయితే ఈ రెండింటికీ గల సంబంధాన్ని రేఖా గణిత పద్ధతిలో కూడా తెలుసుకోవచ్చును.

సగటు రాబడి రేఖ క్షీణిస్తున్నంత వరకు ఉపాంత రాబడి సగటు రాబడి కంటే తక్కువగా ఉంటుందని పటం 12.4లో ఇంతకు ముందు చూపించాం. కాని కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో ఉపాంత రాబడి రేఖ (MRC) OX - అక్షానికి సమాంతరంగా గాని లేదా పెరుగుతూ ఉన్న రేఖగా గాని ఉండ వచ్చును. అయితే, అటువంటి పరిస్థితులు మార్కెట్ స్వభావాన్ని బట్టి ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి AR, MR రేఖలు సరళ రేఖలుగా ఉంటాయా? లేక కుంభాకారంగా ఉంటాయా? లేక పుటాకారంగా ఉంటాయా? మొదలైన విషయాలను ఇప్పుడు చర్చిద్దాం. ఒక వేళ AR, MR సరళ రేఖలుగా ఉంటూ, కిందికి వాలుతూ ఉంటే ఉపాంత రాబడి రేఖ (MRC) సగటు రాబడి రేఖ (ARC) కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. అటువంటి పరిస్థితిలో MRC క్షీణిస్తున్న రేఖ ARC క్షీణిస్తున్న రేఖకు రెట్టింపు ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని (పటం 12.6)లో చూపించాం. OY - అక్షం నుండి ఒక లంబాన్ని గీసాం. ఆ రేఖ సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి రేఖలను ఖండిస్తున్నది. అప్పుడు PR = RS అయింది. అంటే MR రేఖ AR నకు ఎంత దూరంలో ఉన్నదో, OY - అక్షానికి కూడా అంతే దూరంలో ఉంది. పటంలో చుక్కలు పెట్టిన గీతను గమనించ వచ్చును. పటం 12.6లో PR = RS.

12:6 సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాల మధ్య సంబంధం

సగటు, ఉపాంత రాబడుల మధ్య గల సంబంధం వివిధ ఉత్పత్తి స్థాయిల వద్ద ఎలా ఉంటుందో ఇంతవరకు చెప్పాం. అయితే డిమాండ్ రేఖ వ్యాకోచాన్ని ఈ కింది పటంలో (12.7) చూపాం. పటం 12.7లో R బిందువు వద్ద డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం $\frac{SB}{SA}$ నకు సమానం. డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని ఈ సూత్రం ద్వారా చెప్పవచ్చును.

పటము - 12.7 : సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం.

$$\text{డిమాండ్ వ్యాకోచం } (\eta_d) = \frac{\text{'X' వస్తువు యొక్క డిమాండ్ లో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}}{\text{'X' వస్తువు ధరలో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}}$$

ఉపాంత రాబడి, సగటు రాబడులలో డిమాండ్ వ్యాకోచానికి గల సంబంధాన్ని ఈ కింది సూత్రం ద్వారా చెప్పవచ్చును.

$$\eta_d = \frac{AR}{AR - MR}$$

$$\eta_d (AR - MR) = AR$$

$$\eta_d \cdot AR - \eta_d \cdot MR = AR$$

$$\eta_d \cdot AR - AR = \eta_d \cdot MR$$

$$MR = \frac{\eta_d AR - AR}{\eta_d}$$

$$MR = \frac{AR (\eta_d - 1)}{\eta_d}$$

$$MR = AR \left(1 - \frac{1}{\eta_d}\right)$$

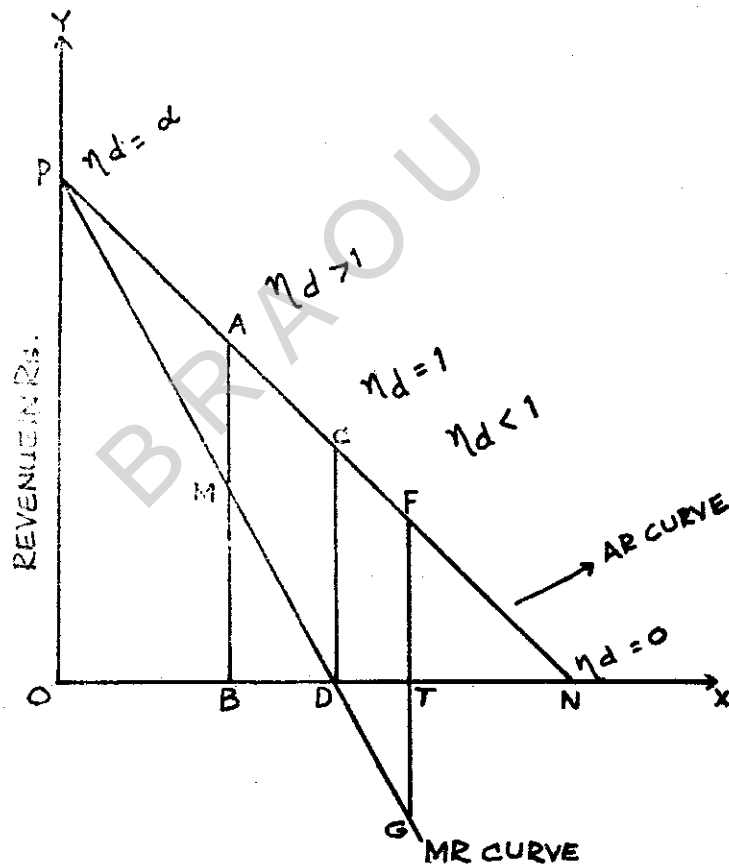
ఇందులో

MR = ఉపాంత రాబడి

AR = సగటు రాబడి

η_d = డిమాండ్ వ్యాకోచత

ఈ సూత్రాన్ని అనుసరించి, MR, AR లకు గల సంబంధాన్ని వివిధ డిమాండ్ వ్యాకోచంకల బిందువుల వద్ద తెలుసుకోవచ్చును.

పటం - 12.8 : AR, MR ల మధ్య సంబంధం

పటం 12.8లో AR, MR లకు గల సంబంధాన్ని చూడవచ్చు.

పటం 12.8లో c బిందువు వద్ద డిమాండ్ వ్యాకోచం 1 కి సమానం, అప్పుడు వైన చెప్పిన సూత్రాన్ని ఉపయోగిస్తే ఉపాంత రాబడి సున్నా అవుతుంది.

$$MR = AR \left(1 - \frac{1}{\eta_d}\right) = AR \left(1 - \frac{1}{1}\right) = AR \left(\frac{0}{1}\right) = 0$$

ఉపాంత రాబడి MR సున్నాకు సమానమైనప్పుడు MR రేఖ OX - అక్షాన్ని D వద్ద ఖండిస్తున్నది. సగటు రాబడి రేఖ (ARC) డిమాండ్ వ్యాకోచం 1 కి సమానంగా ఉన్నప్పుడు ఉపాంత రాబడి సున్నా అవుతుంది అని తెలుసుకోవచ్చు. ఒక వేళ సగటు రాబడి రేఖ (ARC) వ్యాకోచం 1 కంటే ఎక్కువంటే ఉపాంత రాబడి (MR) ధనాత్మకంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ARC, B బిందువును తీసుకుందాం. ఈ బిందువు వద్ద డిమాండ్ వ్యాకోచం 2 నకు సమానమని అనుకొందాం. అప్పుడు

$$MR = AR \left(\frac{2-1}{2}\right) = \frac{AR}{2} \text{ అవుతుంది}$$

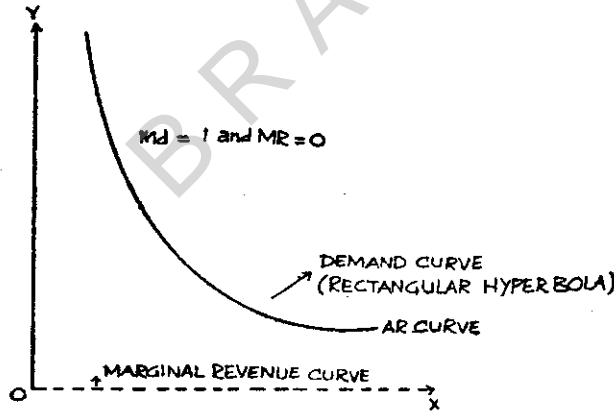
అంటే, MR ధనాత్మకంగా ఉన్నదని తెలుసుకోవచ్చును. పటం 12.8లో ఇది MB ను సూచిస్తుంది.

ఒక వేళ సగటు రాబడి రేఖ వ్యాకోచం 1 కంటే తక్కువగా ఉంటే దానికి సంబంధించిన ఉపాంత రాబడి (MR) ఋణాత్మకమవుతుంది. ఉదాహరణకు ARC డిమాండ్ వ్యాకోచం 1/2 ఉందని అనుకొందాం. అప్పుడు

$$MR = AR \left(\frac{1/2-1}{1/2}\right) = (-1) AR \text{ అవుతుంది}$$

ఇది TG వేళ సూచించబడినది.

ఈ విధంగా సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచాలకు గల సంబంధాన్ని తెలుసుకోవచ్చును. Mrs. Joan Robinson అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త ప్రకారం దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయాన్ని (Rectangular Hyperbola) పోలిన సగటు రాబడి రేఖ (ARC) డిమాండ్ వ్యాకోచం 1కి సమానంగా ఉంటుంది. అప్పుడు ఉపాంత రాబడి సున్నా అవుతుంది. కనుక ఉపాంత రాబడి రేఖ OX అక్షంతో ఏకీభవిస్తుంది. ఈ విషయాన్ని 12.9 పటంలో చూడవచ్చును.

పటము - 12.9

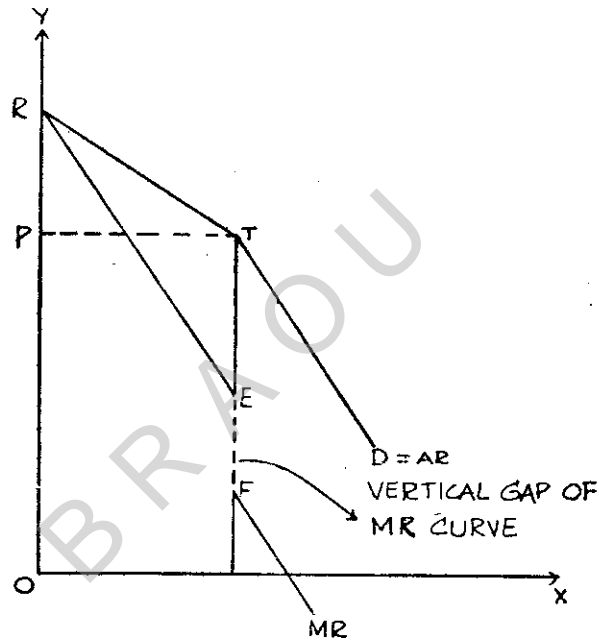
దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయాన్ని పోలిన సగటు రాబడి రేఖ ఒక ప్రత్యేకమైనదని చెప్పవచ్చును. అదే విధంగా దానికి సంబంధించిన ఉపాంత రాబడి రేఖ OX - అక్షంతో ఏకీభవించడం కూడా ఒక ప్రత్యేకత అవుతుంది. లోగడ చూపిన మాదిరి $\eta_d = 1$ అయినప్పుడు $M = 0$ అవుతుంది.

$$MR = AR \left(1 - \frac{1}{\eta_d}\right) = AR \left(1 - \frac{1}{1}\right) = AR \left(\frac{0}{1}\right) = 0$$

9. సగటు రాబడి, ఉపాంతరాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాల మధ్యగల సంబంధమేమిటి ?

12.7 పరిమిత స్వామ్యంలో రాబడిరేఖలు

పరిమిత స్వామ్య మనగా ఒక వస్తువును బహు కొద్ది మంది ఉత్పత్తి చేస్తూ, విక్రయిస్తుంటారు. అటువంటి మార్కెట్ లో సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖలు పూర్తిగా ఒక ఆకారాన్ని కలిసి ఉండవు. ఆ రేఖలకు మధ్య మధ్య మెలికలు (Kinks) ఉంటాయి. పరిమిత స్వామ్యంలో తక్కువ మంది ఉత్పత్తి దారులున్నందువల్ల వారిలో ఎవరైనా ధరను తగ్గిస్తే మిగిలిన పరిమిత స్వామ్య దారులు కూడా వస్తువు ధరను తగ్గిస్తారు. కనుక వస్తువు ధరను తగ్గించినంత మాత్రాన పరిమిత స్వామ్యంలో ఉన్న సంస్థకు అమ్మకం ఎక్కువగా పెరగదు. 12.10 పటంలో మెలికలతో ఉన్న రాబడి రేఖలను చూడవచ్చును.

పటము - 12.10

పటం 12.10లో సగటు రాబడి రేఖ (ARC)కు T బిందువు వద్ద ఒక మెలిక లేదా Kink కలదు. డిమాండ్ రేఖ ఆ బిందువు వద్ద వంగి ఉన్నది. కనుక రెండు భాగాలు గల రేఖగా డిమాండ్ రేఖ కల్పిస్తున్నది. దీనికి కారణమేమనగా పరిమిత స్వామ్యంలో ఉన్న ఒక సంస్థ ధరను తగ్గించి, అమ్మకాలను ఎక్కువ చేయటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. కాని మిగిలిన సంస్థలు కూడా ధరను తగ్గించడానికి పోటీ పడి నందువల్ల సంస్థ డిమాండ్ రేఖను మనం పూర్తిగా గీయలేము కనుక కొంత భాగం తరువాత ఏర్పడింది. అప్పుడు ఉపాంత రాబడిరేఖ (MRC)లో పటంలో చూపిన మాదిరి EF వద్ద ఒక అంతరాయం ఏర్పడుతుంది. డిమాండ్ రేఖ రెండు భాగాలు పటంలో గమనించవలెను. ఈ రెండు భాగాలకు సంబంధించిన ఉపాంత రాబడి రేఖ భాగాలు RE, FS కనుక EF మధ్య అంతరాయం ఏర్పడింది.

పటంలో చూపిన మాదిరి ఒక సంస్థ వస్తువు P ధర కంటే తగ్గించినందుకోండి. అప్పుడు మిగిలిన సంస్థలు కూడా పోటీ పడితే ఈ సంస్థకు ఎక్కువ ప్రయోజనం చేకూరదు. 'T' బిందువు వరకు డిమాండ్ రేఖ ఒక వాలు

కలిగి ఉన్నది. ఆ తరువాత ఇంకొక భాగం వాలు, మొదటి వాలుకు భిన్నంగా ఉంటుంది. అందుకు కారణ మేమనగా T బిందువు వద్ద Kink ఏర్పడటమే. MR రేఖలో EF అంతరాయం ఉన్నందువల్ల పరిమిత స్వామ్యంలో ధర దారుఢ్యం (Price Rigidity) ఏర్పడుతుందని అంటారు.

పై విశ్లేషణ బట్టి మనకు తెలిసేదేమంటే సగటు, ఉపాంత రాబడులు సంస్థ సమతౌల్యస్థితి తెలుసుకోవటానికి ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి. సగటు రాబడి రేఖ సంస్థ డిమాండ్ రేఖను సూచిస్తుంది. అన్ని మార్కెట్ పరిస్థితులలోనూ AR రేఖ ధరను సూచించే రేఖగా పరిగణించబడును. సగటు రాబడిని, సగటు వ్యయాన్ని పరిశీలించి, ఒక సంస్థకు సామాన్య లాభాలు వస్తాయా? లేక అధిక లాభాలు వస్తాయా? లేక నష్టాలు వస్తాయా? లనే విషయాలు తెలుసుకోవచ్చు. సమతౌల్యస్థితి వద్ద సగటు రాబడి (AR) సగటు వ్యయం (AC) కంటే తక్కువగా ఉంటే సంస్థకు నష్టాలు వస్తాయి. అదే విధంగా ARAC కంటే ఎక్కువగా ఉంటే అధిక లాభాలు వస్తాయి. AR రేఖ AC రేఖకు స్పర్శ రేఖ అయితే సామాన్య లాభాలు వస్తాయి. సగటు రాబడి, సగటు వ్యయాలను బట్టి సంస్థ పూర్తి ఉత్పాదకత శక్తి వినియోగించుకుంటున్నదీ, లేనిది కూడా తెలుసుకోవచ్చును. సగటు రాబడి రేఖ సగటు వ్యయరేఖకు దాని కనిష్ట బిందువు వద్ద స్పర్శ రేఖగా ఉంటే సంస్థ పూర్తి ఉత్పాదకత శక్తిని వినియోగించుకుంటున్నదని తెలుసుకోవచ్చును. అదే విధంగా సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని ఉపాంత రాబడి, ఉపాంత వ్యయరేఖలు నిర్ణయిస్తాయి. సమతౌల్యస్థితి వద్ద సంస్థ గరిష్ట లాభార్జన చేసే వస్తూత్పత్తిని చేస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

10. దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయ సగటు రాబడి రేఖను ఫటం ద్వారా సూచించండి.
11. పరిమిత స్వామ్యం అనగా నేమి ?
12. పరిమిత స్వామ్య పోటీలో సగటు, ఉపాంత రాబడులను ఫటం సహాయంతో తెలపండి.

12.8 సారాంశం

ఈ భాగం ఆరంభంలోనే తెలిపినట్లుగా రాబడి, వ్యయం ఆధారంగానే ఒక సంస్థ సమతౌల్యస్థితి నిర్ణయించబడుతుంది. ఈ భాగంలో రాబడికి సంబంధించిన వివిధ భావనలను చర్చించడం జరిగింది. వివిధ మార్కెట్లలో రాబడి రేఖలు ఏ విధంగా ఉంటాయో కూడా తెలుసుకొన్నాం. ఈ రాబడి రేఖలు సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో ఒక విధంగా ఉండగా, ఏకస్వామ్య మార్కెట్ లో విరుద్ధంగా ఉన్నాయి.

సంపూర్ణ పోటీలో ధర మారదుగాబట్టి అమ్మకమయ్యే వస్తు పరిమాణానికి అనుపాతంగా మొత్తం రాబడి పెరుగుతుంది. ఏ ఒక్క ఉత్పత్తిదారుగాని, వినియోగదారుగాని ధరను మార్చలేడు కాబట్టి సగటు రాబడికి సమానంగా ఉపాంతరాబడి ఉంటుంది. కాని ఏకస్వామ్య మార్కెట్ లో అలాకాదు. ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తిదారు ఒక వస్తు సప్లయ్ గాని, ధరను గాని మార్చగలడు. కనుక వస్తువుల అమ్మకాన్ని బట్టి మొత్తం రాబడి పెరుగుతుంది. కాని అది తగ్గుదల రేటులో పెరుగుతుంది. ఫటం 12.5లో మొత్తం రాబడిరేఖ ఈ విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఒక వేళ ఏకస్వామ్య ఉత్పత్తిదారు తక్కువ ధరకు ఎక్కువ వస్తువులను అమ్మాలని భావించినట్లయితే సగటు రాబడి దానితోపాటు ఉపాంత రాబడి తగ్గుతాయి. ఉపాంత రాబడిలో తగ్గుదల సగటు రాబడి తగ్గుదలకన్నా అధికంగా ఉంటుంది. అందుకే ఉపాంత రాబడిరేఖ సగటు రాబడి రేఖకు కింగుగా ఉంటుంది. సగటు రాబడి రేఖలో తగ్గుదల రేటు కన్న ఉపాంత రాబడి రేఖలో తగ్గుదల రేటు రెండింతలు ఉంటుంది. సగటు, ఉపాంత రాబడుల మధ్య ఈ సంబంధం ఉంటుంది.

సగటు, ఉపాంత రాబడులకు డిమాండ్ వ్యాకోచత్వముతో ఏ సంబంధం ఉంటుందో కూడా ఈ భాగంలో చర్చించాం. ఇక చివరలో రాబడికి సంబంధించిన రెండు ప్రత్యేక రేఖలను తెలుసుకున్నాం. దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరావలయం సగటు రాబడి రేఖను, ఆ తరువాత పరిమిత స్వామ్య మార్కెటు సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖలను పటాల సహాయంతో పరిశీలించాం.

--శ్రీ పి. రాజేశం

12.9 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1.	Stonier and Hague	:	A Text book of Economic Theory
2.	A. Koutsoyiannis	:	Modern Micro Economics
3.	Telugu Akademi	:	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

12.10 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. సంపూర్ణ ఫోటీ మార్కెట్ లో ఒక సంస్థ సగటు, ఉపాంత రాబడి రేఖల పటం సహాయంతో వివరించండి.
 2. సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాల మధ్య గల సంబంధాన్ని విశ్లేషించండి.
 3. ఏకస్వామ్య మార్కెట్ లో సగటు, ఉపాంత, మొత్తం రాబడి రేఖల స్వరూప స్వభావాలను పటాల ఆధారంగా విశదపరచండి.
- II కింది వాటికి దాదాపు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. పరిమిత స్వామ్య సంస్థ 'కింక్ డిమాండ్ రేఖ'ను పటం ఆధారంగా వివరించండి.
 2. మొత్తం రాబడి రేఖ దృష్ట్యా సంపూర్ణ ఫోటీ మార్కెట్ కు, ఏకస్వామ్య మార్కెటుకు గల భేదాన్ని తెలియజేయండి.
 3. మొత్తం, సగటు, ఉపాంత రాబడి భావనలను చర్చించండి.

భాగం - 13 : సంస్థ సమతౌల్య స్థితి

విషయక్రమం

- 13.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 13.1 పరిచయం
- 13.2 సంస్థ అర్థం
- 13.3 సంస్థ ధ్యేయాలు
 - 13.3.1 పూర్తి ఉత్పత్తి వ్యయాన్నిచ్చే ధర
 - 13.3.2 సంతృప్తి కరమైన లాభాల స్థాయి
 - 13.3.3 అమ్మకాల గరిష్టత
 - 13.3.4 యాజమాన్య ప్రయోజన ఫలం
 - 13.3.5 వృద్ధి రేటు
- 13.4 సంస్థ సమతౌల్యం
 - 13.4.1 ప్రమేయాలు
 - 13.4.2 మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి దృక్పథం
 - 13.4.3 ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి దృక్పథం
- 13.5 ప్రతి నిధి సంస్థ తన ఉత్పత్తిని ఆపి వేయటానికి సూచించే బిందువు
- 13.6 సారాంశం
- 13.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 13.8 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

13.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సంస్థ అంటే ఏమిటో, దాని కుండే ఉద్దేశాలేమిటో, అది ఏ విధంగా సమతౌల్య స్థాయిని పొందుతుందో తెలియ జేయడమే ఈ భాగం ధ్యేయం

ఈ భాగాన్ని చదివిన తర్వాత

- సంస్థ అర్థాన్ని తెలుపవచ్చు
- సంస్థ ఉద్దేశాలను విశ్లేషించవచ్చు.
- సంస్థ సమతౌల్యం పొందడానికి ఏ ప్రమేయాలు అవసరమో, ఏ నిబంధనలు అవసరమో వ్యక్త పరచవచ్చు.
- సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలియ జేయడానికి గల రెండు దృక్పథాలను పరిశీలించవచ్చు.
- సంస్థను ఏ పరిస్థితుల్లో మూసివేయవలసి వస్తుందో కనుగొనవచ్చు.

13.1 పరిచయం

మార్కెట్ లో ఉన్న పరిస్థితులను పరిశీలించి, ఎంత మేరకు వస్తూఉన్నట్టిని చేయాలో సంస్థ నిర్ణయించుకోవలసి ఉంటుంది. అలా నిర్ణయించుకొనడంలో సంస్థ ఉత్పత్తి వ్యయాలను, వస్తువును విక్రయించి నందువల్ల

రాగల రాబడిని పరిగణనలోనికి తీసుకొనవలసి ఉంటుంది. సంస్థ ఉత్పత్తి వ్యయాల గూర్చి ఇంతకు ముందే మనం నేర్చుకొన్నాం. సంపూర్ణ పోటీలో వస్తువు ధరను సంస్థ నిర్ణయించదు. వస్తువు ధరను ఆ వస్తువు కున్న మార్కెట్ లో మొత్తం డిమాండ్; సప్లయ్ లపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అంటే వస్తువు ధర మార్కెట్ లో ఎంత ఉంటే అంత సంస్థ తీసుకోవలసి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి వ్యయాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను యధాతథంగా అంగీకరించి, వస్తూత్పత్తిని చేయడానికి సంస్థ పూనుకొంటుంది. అలా చేయటంలో సంస్థకున్న ధ్యేయా లేమిటి ? సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని ఏ విధంగా పొందగలదు? ఈ విషయాలను తెలుసుకొనే ముందు సంస్థకు సంబంధించిన లక్షణాలు వివిధ ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయాలు తెలుసుకొనడం ప్రయోజనకరం.

13.2 సంస్థ అర్థం

అర్థ శాస్త్రంలో ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలను నిర్వహించే ఒక యూనిట్ ను 'సంస్థ' అని అంటారు. ఉత్పత్తి కారకాలను ఉపయోగించి, వస్తూత్పత్తిని చేయడం జరుగుతుంది. ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ ఇతర సంస్థల నుండి వస్తువులను కొనుగోలు చేయడం, తన వస్తువును ఇతరులకు విక్రయించడం కూడా చేస్తుంది. అయితే సూక్ష్మ అర్థ శాస్త్రంలో సంస్థ అనేది ఒక్క వస్తువును మాత్రమే ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఆ వస్తువుకు అవసరమైన ఉత్పత్తి కారకాలను సేకరించి, వస్తూత్పత్తిని సాగిస్తుంది.

వస్తు సేవలను ఉత్పత్తి చేయడానికి సంస్థ ముడి సరుకులను, శ్రమ మొదలగు వనరులను సమీకరిస్తుంది, వ్యక్తులకు, ఇతర సంస్థలకు తన ఉత్పత్తి చేసిన వస్తుసేవలను విక్రయిస్తుంది. ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలలో నిర్వహించబడే ఒక భాగమే సంస్థ అని అనుకోవచ్చు. సంస్థను నిర్వహించడానికి వివిధ రకాల సంవిధానం ఉండవచ్చు. కొన్ని సంస్థలను సొంత వ్యక్తులే నిర్వహించవచ్చు. ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థ నిర్వహణ ఒక కార్పొరేట్ గా గాని లేక సహకార సంస్థగా గాని ఉండవచ్చు. కొంతమంది అర్థ శాస్త్ర వేత్తల ననుసరించి, వ్యాపార కార్యకలాపాలను నిర్వహించడానికి లేదా ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలను చేపట్టడానికి ఎంతో కొంత మూలధనం, సామగ్రి, ఇతర వస్తువులను సంస్థ కలిగి ఉండాలి. ఉత్పత్తిని కొనసాగించాలంటే ముందుగా మూలధనం ఉండాలి అవశ్యకత గూర్చి కారల్ మార్క్స్ కూడా అంగీకరించాడు.

13.3 సంస్థ ధ్యేయాలు

వస్తూత్పత్తి చేయడంలో వివిధ సంస్థలకు వివిధ ధ్యేయాలు ఉండవచ్చు. ఈ ధ్యేయాలను క్లుణ్ణంగా అనేక మంది ఆర్థిక వేత్తలు విశదీకరించారు. అయితే వాటిలో ముఖ్యమైన ధ్యేయాలను మాత్రమే ఇప్పుడు మనం పరిశీలిద్దాం.

సంప్రదాయ సిద్ధంగా గరిష్ట లాభార్జన చేయడం సంస్థ ముఖ్యమైన లక్ష్యం. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్త ఈ భావనను అంగీకరించారు. సంస్థ యజమాని అయిన ఒక ఉద్యమకారు ఉత్పాదక కార్యకలాపాన్ని గరిష్ట లాభార్జన కోసం మాత్రమే పూనుకొంటాడని వీరి అభిప్రాయం. అయితే అన్ని సంస్థల ధ్యేయం ఒక్క లాభార్జన చేయడమే కాక పోవచ్చు. సంస్థలు విభిన్న ధ్యేయాలను కలిగి ఉండవచ్చు. వాటిలో పూర్తి వ్యయాన్నిచ్చే ధరను సాధించడం, సంతృప్తి కరమైన లాభాలతో సరిపూర్చుకోవడం, అమ్మకాలను అత్యధిక స్థాయికి పెంచడం, యాజమాన్య ప్రయోజనాన్ని సాధించడం, వృద్ధి రేటును ఎక్కువ చేయడానికి ప్రయత్నించడం మొదలైనవి.

13.3.1 పూర్తి ఉత్పత్తి వ్యయాన్నిచ్చే ధరను సాధించడం

కొంత మంది ఆక్స్ఫర్డ్ ఆర్థిక వేత్తలు సుమారు 1930లో ఈ ధ్యేయాన్ని సమర్థించారు. సంస్థ సగటు ప్రత్యక్ష వ్యయాన్ని తీసుకొని, దానికి ఎంతో స్థిరవ్యయ శాతాన్ని కలిపితే సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తు రాశికి సంబంధించిన మొత్తం వ్యయం తెలుసుకొనవచ్చును. దానికి సమానంగా ఉండేటట్లు సంస్థ ధరను నిర్ణయిస్తుంది. ఈ పద్ధతి వల్ల మనకు తెలిసేదేమంటే స్వల్ప కాలంలో చర వ్యయాలే (ప్రత్యక్ష వ్యయాలే) కాక స్థిర వ్యయాల నుండి కూడా ఎంతో కొంత శాతాన్ని పొందటానికి సంస్థకు వీలుంది. మామూలుగా తీసుకొంటే స్వల్పకాలంలో మార్కెట్ పరిస్థితులు అనుకూలంగా లేనప్పుడు స్థిర వ్యయాలను సంస్థ పొందలేక పోవచ్చును. కనుక ధరను మొత్తం వ్యయానికి సమానంగా ఉండేటట్లు చేస్తే సంస్థకు స్వల్ప కాలంలో కూడా నష్టాలు వచ్చే అవకాశం ఉండదు. అయితే దీర్ఘ కాలంలో ఈ ధ్యేయం కాకుండా సంస్థలు గరిష్ట లాభార్జన కోసం ప్రయత్నించవచ్చు.

13.3.2 సంతృప్త కరమైన లాభాలతో సరిపెచ్చుకొనడం

ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త హెచ్. కె. సైమన్ భావించినట్లు సంస్థలకు ఎల్లప్పుడూ గరిష్ట లాభార్జన ముందే అవకాశం ఉండక పోవచ్చు. దానికి కారణం వినియోగదారుల విషయంలోనూ ఇతర సంస్థల ప్రవర్తనలోనూ పూర్తి వివరాలు సంస్థకు తెలియక పోవడమే. అంటే మార్కెట్ గూర్చి అనిశ్చితత్వం ఉన్నందువల్ల గరిష్ట లాభార్జన ధ్యేయం సాధ్యం కాకపోవచ్చు. కనుక ఎంతో కొంత లాభాలతో సంస్థలు వస్తూతృప్తి చేస్తూ ధ్యేయం గరిష్ట లాభార్జన చేయడం కాకుండా ఎంతో కొంత లాభాలను పొందటాన్ని మాత్రమే ధ్యేయంగా పెట్టుకొంటాయి.

13.3.3 అమ్మకాలను అత్యధిక స్థాయికి పెంచడం

పెద్ద పెద్ద సంస్థలలో నిర్వహణ అనేది యాజమాన్యం నుండి వేరుగా ఉంటుంది. అటువంటి సంస్థలు సాధారణంగా కార్పొరేట్ రంగంలో ఉంటాయి. అటువంటి సంస్థలు వాటాదార్లను తృప్తి పరచడానికి కొన్ని విధానాలను అనుసరిస్తూ ఉంటాయి. అటువంటి సంస్థలు అత్యధిక స్థాయిలో అమ్మకాలను పెంపొందించడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. ఆర్థిక వేత్త ప్రా. డబ్ల్యూ. జె. బోమెల్ ననుసరించి సంస్థ వృద్ధి చెందాలంటే అమ్మకాలను ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. గరిష్ట లాభాలు రాకపోయినప్పటికీ కనిష్ట లాభాలు వస్తేవారు. కనిష్ట లాభాలు కొనసాగుతున్నంతవరకు ఉత్పత్తిని సాగించవచ్చు. ఆ విధంగా చేసినందువల్ల బహిష్కరణ నిధులను ఆకర్షించవచ్చని సంస్థ అనుకొంటుంది. అంటే సంస్థ పరిమాణాన్ని బట్టి కొత్త వాటాదార్లు సంస్థ షేర్లను కొంటారు. కనుక అమ్మకాలను అధికం చేయడం సంస్థల ధ్యేయంగా ఉండవచ్చని కొంతమంది అభిప్రాయం.

13.3.4 నిర్వహణ లేదా యాజమాన్య ప్రయోజనాన్ని సాధించడం

ఓ.ఇ. విలియమ్సన్ అనే శాస్త్ర వేత్త ననుసరించి సంస్థ నిర్వహణలో సాధారణంగా ఎన్నో అనవసరపు ఖర్చు లుంటాయి. ఆఫీసును ఘనంగా అలంకరించడం, ఎక్కువ వ్యయంతో కూడిన ప్రయాణాలు, ఎక్కువ విలాసవస్తువులను వినియోగించిన విందులు మొదలైనవి. అటువంటి వ్యయం నిజానికి సంస్థను నడిపించడానికి అవసరం లేదు. కనుక సంస్థ ధ్యేయం గరిష్ట లాభాలను ఆర్జించడానికి బదులుగా ఇటువంటి అప్రయోజనకరమైన వ్యయాన్ని తగ్గించి, వాటాదార్లకు సంతృప్తికరమైన డివిడెండ్లను చెల్లించడం కావచ్చు. అప్పుడు గరిష్ట లాభం కాకపోయినా ఈ వ్యయాలను తగ్గించినందువల్ల వాటాదార్లకు డివిడెండ్లు పెరగవచ్చు.

13.3.5 వృద్ధి రేటును ఎక్కువ చేయడం

గరిష్ట లాభార్జనకు బదులుగా ఉత్పత్తిని ఎక్కువ చేయడాన్ని సంస్థలు లక్ష్యంగా పెట్టుకోవచ్చు. ఆర్. ఎల్. మార్షెస్ అనే శాస్త్ర వేత్త ప్రకారం మార్కెట్ లో వస్తువుకు డిమాండ్ పెరిగినప్పుడు దానికి సరిపోయేటట్లుగా

ఉత్పత్తిని కూడా ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. కనుక సంస్థలు డిమాండ్ పరిస్థితులకు అనుకూలంగా వస్తూత్పత్తిని అధికం చేయవచ్చు. అలా చేసి సందువల్ల వస్తువు ధర పెరగడానికి అవకాశం ఉండదు. అంటే ఇతర సంస్థల నుండి పోటీ ఉండకపోవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. సంస్థ అంటే ఏమిటి? •
2. సంస్థ విధులేమిటి ?
3. సంస్థ ఉద్దేశాలేమిటి ?

13.4 సంస్థ సమతౌల్యం

ఒక సంస్థ ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడం ప్రారంభించింది అనుకొందాం. గరిష్ట లాభాలు పొందేవరకు వస్తూత్పత్తిని కొనసాగిస్తూనే ఉంటుంది. ఉదాహరణకు మనం ఊహించిన సంస్థ 100 యూనిట్ల 'X' వస్తువును ఉత్పత్తి చేస్తే గరిష్ట లాభాలను ఆర్జించగలదని అనుకొందాం. ఒక వేళ 100 యూనిట్లకు మించి X వస్తువును ఉత్పత్తి చేస్తే సంస్థ లాభాలు గరిష్ట స్థాయి నుండి తగ్గిపోతాయి. అదే విధంగా ఒక వేళ వస్తూత్పత్తి 100 యూనిట్ల కంటే తక్కువ ఉంటే లాభాలు గరిష్ట స్థాయికి చేరుకోలేవు. కనుక గరిష్ట స్థాయి లాభాలను ఆర్జించాలంటే సంస్థ ఉత్పత్తిని సరిగ్గా 100 యూనిట్లు మాత్రమే చేయవలసి ఉంటుంది. అప్పుడు వస్తూత్పత్తిని ఎక్కువ చేయడానికి గాని లేదా తక్కువ చేయడానికి గాని సంస్థకు ఎటువంటి ఉద్దేశం ఉండదు. ఆ స్థితిని సంస్థ సమతౌల్యం అంటారు. అంటే సంస్థ గరిష్ట లాభార్జన చేసే పరిస్థితి అని అర్థం.

13.4.1 ప్రమేయాలు

సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని తెలియ జేయడంలో ఈ కింది ప్రమేయాలు ఉంటాయి.

1. ఉద్యమ దారు హేతువాది అంటే గరిష్ట లాభార్జన చేయడం తన లక్ష్యం
2. సంస్థ ఒకే ఒక వస్తువును మాత్రమే ఉత్పత్తి చేస్తున్నది. సంస్థ సమతౌల్యాన్ని రెండు విధాలుగా మనం నేర్చుకోవచ్చు.

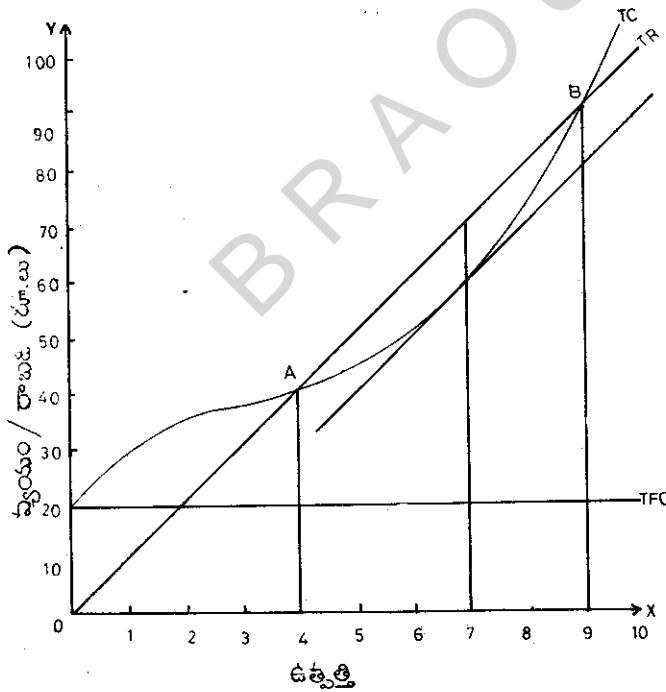
13.4.2 మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి దృక్పథం

మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడిని పరిగణనలోకి తీసుకొని సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. మొత్తం వ్యయం కంటే మొత్తం రాబడి ఎక్కువ ఉన్నప్పుడే లాభాలు రావడానికి అవకాశం ఉంటుంది. ఒక ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది. ఆ పరిస్థితి Break even బిందువును సూచిస్తుంది. మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి మధ్య గల వ్యత్యాసం ఎక్కడైతే గరిష్ట స్థితిని చేరుతుందో ఆ ఉత్పత్తి స్థాయి సంస్థను గరిష్ట లాభాలను చేకూరుస్తుంది. పట్టిక - 1లో ఒక సంస్థ వ్యయం, రాబడిని సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ స్థితిలో చూపించాం. మొత్తం స్థిర వ్యయాలు రూ. 20/- మొత్తం వ్యయాలకు సంబంధించిన మొత్తం వ్యయ రేఖను పటం -1లో చూపించాం. పట్టికలో వస్తువు ఒక యూనిట్ ధరను రూ. 20/-గా చూపించాం. సంపూర్ణ పోటీలో మార్కెట్ లో ఉన్న ధరకు సంస్థ తన వస్తువును విక్రయిస్తుంది. పటంలో మొత్తం రాబడిని సూచించే రేఖను ఒక సరళ రేఖగా చూపించాం. పట్టిక - 1లో లాభం లేదా నష్టాన్ని ఆఖరి కాలంలో చూడవచ్చు.

పట్టిక - 1 వివిధ వ్యయాలు

(రూపాయలలో)

యానిట్ల సంఖ్య	మొత్తం స్థిరసంఖ్య (TFC)	మొత్తం చర సంఖ్య (TVC)	మొత్తం వ్యయం (TC) (2 + 3)	ఉపాంత వ్యయం (MC)	సగటు రాబడే (AR)	మొత్తం రాబడే (TR)	ఉపాంత రాబడే (MR)	లాభం లేదా నష్టం
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	20	6	26	-	10	10	-	-16
2	20	12	32	6	10	20	10	-12
3	20	17	37	5	10	30	10	-7
4	20	20	40	3	10	40	10	-0
5	20	24	44	4	10	50	10	+6
6	20	29	49	5	10	60	10	+10
7	20	39	59	10	10	70	10	+11
8	20	50	70	11	10	80	10	+10
9	20	70	90	10	10	90	10	0
10	20	92	112	22	10	100	10	-12

పటము - 13.1: మొత్తం వ్యయరాబడుల దృష్ట్యా సంస్థ సమతౌల్యస్థితి

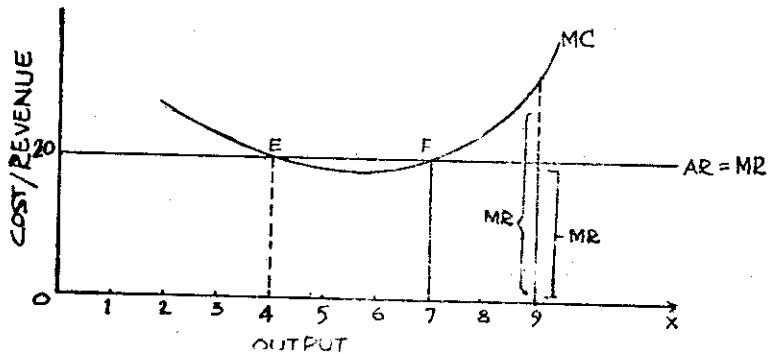
పట్టిక - 1, పటం 13.1 నుండి మనకు తెలిసే దేమంటే ఉద్యమదారు గరిష్ట లాభాలను పొందేటప్పుడు మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడేకి మధ్య గల వ్యత్యాసం గరిష్టంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణగా చూపిన వివరాలనుబట్టి సంస్థ 7 యూనిట్ల వస్తువును ఉత్పత్తి చేసేటప్పుడు సంస్థ సమతౌల్యస్థితిలో ఉంటుంది.

అప్పుడు రాబడి మొత్తం (TR), మొత్తం వ్యయం (TC) లకు మధ్యగల దూరం గరిష్టంగా ఉంది. కనుక లాభాలు గరిష్ట స్థాయికి చేరాయి. ఒక వేళ సంస్థ 4 యూనిట్ల కంటే తక్కువ కవస్తూత్పత్తిని చేస్తే మొత్తం వ్యయం రాబడి కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. దీనికి కారణం ఉత్పత్తి పరిమాణం తక్కువగా ఉంటే సగటు స్థిర వ్యయం వస్తువు ధరకంటే ఎక్కువగా ఉండడమే కాని సంస్థ 4 యూనిట్ల మేరకు వస్తూత్పత్తి చేస్తే మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి సమానమైన తటస్థ బిందువును (Break even point) చేరుకొంటాయి. ఈ ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద మొత్తం రాబడి రూ. 40/- ఉంది. మొత్తం వ్యయం కూడా రూ. 40/- ఉంది. ఈ పరిస్థితిని A బిందువు వద్ద పటం-1లో చూపించాం. మొత్తం వ్యయరేఖ, మొత్తం రాబడరేఖ ఈ రెండూ ఆ బిందువువద్ద ఖండించుకొన్నాయి. ఒకవేళ సంస్థ ఇంకా ఎక్కువ పరిమాణంలో వస్తూత్పత్తి చేస్తే మొత్తం వ్యయం కంటే మొత్తం రాబడి పెరుగుతుంది. కనుక లాభాలు వస్తాయి. ఉత్పత్తి పెరుగుతున్నకొద్దీ లాభాలు కూడా పెరుగుతుంటాయి. అయితే సంస్థ ఉత్పాదక శక్తికి మించి ఉత్పత్తి చేయడం లాభదాయకంగా ఉండదు. పట్టికలో చూపిన మాదిరి వస్తూత్పత్తి 4 యూనిట్లకు మించి ఉంటే, లాభాలు వస్తూ ఉంటాయి. ఉత్పత్తి స్థాయి 7 యూనిట్లు ఉన్నప్పుడు లాభాలు గరిష్టం. ఆ తరువాత లాభాలు క్రమంగా క్షీణించి 9 యూనిట్ల ఉత్పత్తిస్థాయి వద్ద సున్నా అవుతాయి. ఈ పరిస్థితిని పటం - 1లో B బిందువు సూచిస్తుంది. ఒక వేళ ఉత్పత్తి స్థాయి 9 యూనిట్ల కంటే మించినప్పుడు అనగా B బిందువును మించినప్పుడు సంస్థకు నష్టాలు వస్తాయి. కనుక 7 యూనిట్ల వస్తూత్పత్తిని సూచించే స్థితి సంస్థకు గరిష్ట లాభాలను చేకూరుస్తుంది.

మొత్తం వ్యయరేఖ (TC) కు 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద స్పర్శరేఖను గీసి, దానికి సమాంతరంగా ఇంకొక స్పర్శరేఖను మొత్తం రాబడి రేఖ (TR) వద్ద గీశాం. ఈ రెండు రేఖల వాలులు 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద సమానంగా ఉన్నాయి. మొత్తం వ్యయరేఖ వాలు ఉపాంత వ్యయాన్నీ (MC), మొత్తం రాబడి రేఖ వాలు ఉపాంతరాబడి (MR) ని సూచిస్తాయి. అంటే 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయివద్ద ఉపాంత రాబడి, ఉపాంత వ్యయానికి (MR = MC) సమానమైంది. అప్పుడు లాభాలు గరిష్టం.

13.4.3 ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి దృక్పథం

సంస్థ సమతౌల్యస్థితిని తెలియజేయడానికి లోగడ మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడులను తీసుకొని విశ్లేషించాం. ఇప్పుడు ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడులను తీసుకొని సంస్థ సమతౌల్యాన్ని విశ్లేషించవచ్చు. 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద సంస్థ ఉపాంత వ్యయం ఉపాంత రాబడికి సమానమైంది (MR = MC). అప్పుడు సంస్థ గరిష్ట లాభార్జన చేస్తుంది. పట్టిక - 1ని పరిశీలిస్తే 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయివద్ద MR = MC రూ. 20/- ఉంది. 7 యూనిట్లకు మించి ఉత్పత్తి చేస్తే ఉపాంత వ్యయం (MC) ఉపాంత రాబడి (MR) కంటే ఎక్కువవుతుంది. కనుక సంస్థకు అదనపు యూనిట్ల నుండి నష్టం వాటిల్లుతుంది. అంటే మొత్తం లాభాలు క్షీణిస్తాయి. పటం 13.1లో చూపిన మాదిరి లాభాలు గరిష్టమైనప్పుడు TC - TR ల మధ్యదూరం 7 యూనిట్ల స్థాయివద్ద అత్యధికంగా ఉంది. ఈ విషయాన్ని పటం 13.2లో కూడా చూడవచ్చు.

పటం - 13.2 : ఉపాంత వ్యయం ఉపాంత రాబడి దృష్ట్యా సంస్థ సమతౌల్యం

పటం 13.2లో MC రేఖ MR రేఖను 7 యూనిట్ల ఉత్పత్తి స్థాయివద్ద కింది నుండి ఖండిస్తూ పైకి వెళ్తున్నది. సంపూర్ణ పోటీలో MR రేఖ AR రేఖకు సమానం. సగటు రాబడి (AR) 'X' అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను తారుమారు చేయలేదు. మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను యథాతథంగా అంగీకరించి, సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తువును విక్రయించవలసి ఉంటుంది. ధరను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఉత్పత్తిదారు వస్తువును ఉత్పత్తి చేయవలసి ఉంటుంది. పటం 13.1(b)లో చూపిన మొదటి వస్తూత్పత్తి 7 యూనిట్ల కంటే కొంచెం తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఉపాంత రాబడి MR, MC కంటే ఎక్కువగా ఉంది. కనుక లాభాలను ఎక్కువ చేసుకొనడానికి ఉత్పత్తిదారు వస్తూత్పత్తిని పెంచుతాడు. ఒకవేళ 7 యూనిట్లకు మించి వస్తూత్పత్తిని చేస్తే MC, MR కంటే ఎక్కువవుతుంది. కనుక లాభాలు తగ్గుతాయి. లాభాలను గరిష్టం చేసుకొనడానికి 7 యూనిట్లను మాత్రమే ఉత్పత్తి చేయవలసి ఉంటుంది. అప్పుడు $MR = MC$ అవుతుంది.

సంస్థ సమతౌల్య నిబంధనలు

సంస్థ సమతౌల్య స్థితిలో ఉండడానికి ఈ కింది రెండు షరతులు ఉండాలి.

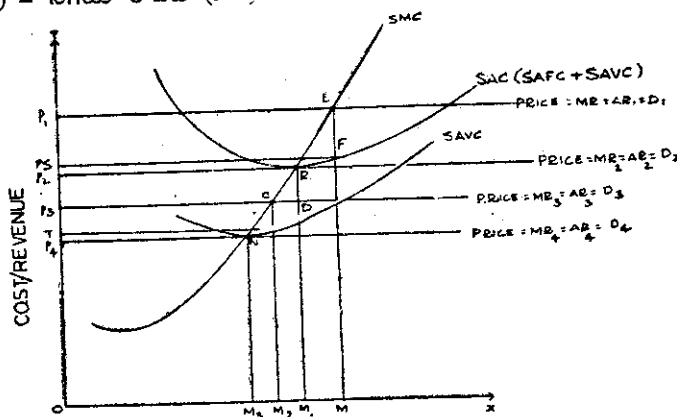
(i) $MC = MR$

(ii) MC రేఖ MR రేఖను కిందనుండి ఖండించాలి.

ఈ షరతులను తృప్తి పరచినప్పుడు సంస్థకు గరిష్ట లాభాలు వస్తాయి.

13.5 ప్రతినిధి సంస్థ మూసివేత బిందువు (Shut down point)

స్వల్పకాల ఉపాంత వ్యయరేఖను SRMCగా చూపించాం. SRAC స్వల్ప కాల సగటు వ్యయరేఖ. ఇది సగటు స్థిర వ్యయం, సగటు చర వ్యయాల మొత్తం. SRAVC అనేది స్వల్పకాల సగటు చర వ్యయరేఖ. సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ వస్తువు ధరను నిర్ణయించలేదు. మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను మాత్రమే సంస్థ అంగీకరించవలసి ఉంటుంది. స్వల్పకాలంలో వస్తూత్పత్తి చేసేటప్పుడు మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను దృష్టిలో ఉంచుకొని చర వ్యయాలను మాత్రమే మార్చగలదు. స్థిరవ్యయాలను మార్చకుండా నిలకడగానే ఉంచవలసి వస్తుంది. అనగా వస్తూత్పత్తి పరిమాణం స్వల్పకాలంలో మార్కెట్ లో నడుస్తున్న ధర, చరవ్యయాలను బట్టి ఉంటుంది. స్థిరవ్యయాలు స్వల్పకాలంలో మారడానికి అవకాశం లేదు. సంపూర్ణ పోటీలో ధర సగటు రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది. సగటు రాబడి ఉపాంత రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది. కనుక సంస్థ డిమాండ్ రేఖ X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. కనుక సంపూర్ణ పోటీలో వస్తువు ధర = ఉపాంత రాబడి (MR) = సగటు రాబడి (AR) = డిమాండ్ రేఖ D.

పటం - 13.3 : మూసివేత బిందువును సూచించే ప్రతినిధి సంస్థ

పటం 13.3లో చూపిన OP_1 అనేది మార్కెట్ లో నడుస్తున్న ధర. ఆ ధర వద్ద సంస్థ OM పరిమాణం మేరకు వస్తూత్పత్తి చేస్తుంది. అప్పుడు సంస్థ ఉపాంత వ్యయం ($SRMC$), సంస్థ ఉపాంతరాబడికి (MR_1) సమానం. ఈ పరిస్థితిలో లాభాలు గరిష్టం స్వల్పకాల నగలు వ్యయం $SRAC$ గా పటంలో చూపించాం. అప్పుడు నగలు వ్యయం కంటే నగలు రాబడి ఎక్కువ ఉంది. అందువల్ల OM ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద సామాన్య లాభాల కంటే ఎక్కువ లాభాలను సంస్థ ఆర్జించుకొన గలుగుతుంది. వీటిని ఆధిక లాభాలు అని కూడా అంటారు. ఈ లాభాలను SP_1EF దీర్ఘ చతురస్రంలో చూపించాం. పటం చూపిన మాదిరి OM ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద ధర లేదా నగలు రాబడి రేఖ AR_1 నగలు వ్యయరేఖ, నగలు చర వ్యయరేఖల కంటే ఎక్కువగా ఉంది కనుక $SRMC = MR_1 = P_1 = AR_1 > SRAC > SRAVC$.

ఒక వేళ మార్కెట్ ధర P_2 , పడిపోతే సంస్థ R బిందువు వద్ద సమతౌల్యస్థితిని చేరుకొంటుంది. అప్పుడు సంస్థ OM_1 వస్తు పరిమాణాన్ని ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఇప్పుడు కూడా $MR_2 = AR_2 = SRMC$ అవుతుంది. OM_1 ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద సంస్థ నగలు వ్యయం నగలు రాబడితో సమానమైంది. గనుక సంస్థ సామాన్య లాభాలను మాత్రమే పొందగలదు. ఒకవేళ ధర ఇంకా పడిపోతూ P_3 స్థాయికి దిగజారిపోతే సంస్థ సమతౌల్యం 'C' బిందువు వద్ద ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు కూడా ఉపాంత వ్యయం ఉపాంత రాబడికి సమానంగానే ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితిలో సంస్థ సమతౌల్యస్థితిని చేరుకొన్నప్పటికీ మొత్తం స్థిర వ్యయాలను రాబట్టుకొన జాలదు. అంటే మొత్తం స్థిర వ్యయాలను పొందలేదని అర్థం. అటువంటి పరిస్థితిలో సంస్థ ఉత్పత్తి చేయకుండా విరమిస్తే అంతకు ముందే ఖర్చుచేసిన స్థిర వ్యయాలను పూర్తిగా సంస్థే భరించవలసి ఉంటుంది. కాని M_2 వస్తూత్పత్తి వద్ద సంస్థ చర వ్యయాలను రాబట్టుకొనడమే కాకుండా స్థిరవ్యయాలలో కొంత భాగాన్ని కూడా పొందగలుగుతుంది. కనుక ఉత్పత్తి నుంచి విరమించడం సమంజసం కాదు. పటంలో చూపిన మాదిరి OP_3CM_2 సంస్థ మొత్తం రాబడి, $OTDM_2$ సంస్థ మొత్తం చరవ్యయం. మొత్తం రాబడి మొత్తం చరవ్యయం కంటే ఎక్కువగా ఉండడం పటంలో గమనించవచ్చు.

అయితే ఒక వేళ చరవ్యయాలు కూడా రాకపోతే సంస్థ వస్తూత్పత్తి చేయకుండా విరమించవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. ఈ విషయాన్ని ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం. వస్తువు ధర P_4 పడిపోయిందని అనుకొందాం. అప్పుడు ఉత్పత్తి OM_3 , సంస్థ 'N' బిందువువద్ద సమతౌల్య స్థితికి చేరుకొంటుంది. ఈ పరిస్థితిలో సంస్థ చరవ్యయాలను మాత్రమే రాబట్టుకొన గలుగుతుంది. OM_3 వస్తు పరిమాణాన్ని కొంతమంది ఆర్థికవేత్తలు సంస్థను మూసి వేయడానికి సూచిస్తున్న పరిస్థితిగా వేర్కొన్నారు. అంటే వస్తువు ధర P_4 కంటే తగ్గినప్పుడు సంస్థ కనీసం చరవ్యయాలను కూడా రాబట్టుకొనలేదు. అంటే వస్తువు ధర స్వల్ప కాలంలో కనీసం P_4 అయినా ఉండాలి. అంతకు తక్కువ ఉంటే వస్తూత్పత్తి చేయకుండా సంస్థను మూసివేయవలసి ఉంటుంది.

గరిష్ట లాభార్జన చేయడానికి కొన్ని షరతులను ఇంతకు ముందే చెప్పాం. సంస్థ $MC = MR$ కి సమానంగా ఉండాలని, MC రేఖ MR రేఖను కింది నుండి ఖండించాలని అనుకొన్నాం. అయితే రేఖ కింది నుండి ఖండించడం అంటే ఉపాంత వ్యయం పెరుగుతున్నదని తెలుసుకోవాలి. అయితే పెరుగుతున్న ఉపాంత వ్యయాలతో సంస్థ సమతౌల్యస్థితికి చేరుకొనడం సంపూర్ణ పోటీగల మార్కెట్ లో ఉంటుంది.

సంపూర్ణ పోటీలో ఉన్న సంస్థ ఉపాంత వ్యయ రేఖ సంస్థ సప్లయ్ రేఖను సూచిస్తుంది. అయితే చరవ్యయరేఖ వైభాగంలో ఉన్న ఉపాంత వ్యయరేఖ మాత్రమే సంస్థ సప్లయ్ రేఖను తెలియజేస్తుంది. కనుక సంస్థ సమతౌల్యస్థితిని పరిశీలించేటప్పుడు స్వల్పకాలంలో చరవ్యయాలకు ప్రాముఖ్యత ఇస్తారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. ఒక సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉండడానికి అవసరమయ్యే రెండు నిబంధనలు ఏవి ?

5. ఒక పటంపై మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి రేఖలను గీసి, వాటి ఆధారంగా సమతౌల్య బిందువును గుర్తించండి.
6. ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి దృక్పథం అంటే ఏమిటి ?
7. మూసివేత బిందువు దేనిని తెలియజేస్తుంది?

13.6 సారాంశం

సంస్థ అనే భావనను పరిచయం చేస్తూ ఈ భాగం సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని సాధించడానికి గాను రెండు పద్ధతులున్నట్లు తెలిపింది. ఆ పద్ధతులను వివరంగా చర్చించింది. నిర్వహణ కార్యకలాపాలను నియంత్రించే ఒక యాజమాన్య యూనిట్‌ను సంస్థ అని చెప్పవచ్చు. సంస్థకు, పరిశ్రమకు మధ్య భేదమున్నట్లు ముందు ముందు మీరు గమనిస్తారు. 'సంస్థ' అంటే ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే ఒక యూనిట్, ఒకే వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే వివిధ సంస్థలకు 'పరిశ్రమ' అంటారు.

సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలిపే రెండు పద్ధతుల్లో ఒకటి - మొత్తం రాబడి, మొత్తం వ్యయాల మధ్య భేదాన్ని గరిష్టం చేయాలని తెలుపుతుంది. దీనినే మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి దృక్పథం అంటారు. ఇక ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడుల సమానతను తెలిపేది రెండవ పద్ధతి దీనినే ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి దృక్పథం అంటారు. ఈ పద్ధతిలో సమతౌల్యం సాధించాలంటే రెండు నిబంధనలను పాటించాలి.

ఒక సంస్థ ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేసేటప్పుడు స్థిర వ్యయాలను కాకుండా చర వ్యయాలను మాత్రమే తిరిగి రాబట్టు కొన్నప్పుడు అది తన సంస్థను మూసి వేయాలని భావిస్తుంది. ఇక్కడ ఉపాంత రాబడి, ఉపాంత వ్యయం, సగటు చర వ్యయం సమంగా ఉంటాయి. ఈ బిందువు వద్ద ఒక వేళ సంస్థ తన ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తే తన స్థిర వ్యయంపై వచ్చే తరుగుదలను కూడా రాబట్టుకోదు. అందుకే ఈ బిందువును మూసివేత బిందువు (Shutdown point) అంటారు. ఈ విశ్లేషణను పటం సహాయంతో వివరించడం జరిగింది.

---శ్రీ. ప. రాజేశం

13.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text book of Economic Theory
2. A. Koutsoyiannis : Modern Micro Economics

13.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి దాదాపు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. సంస్థ అనగా నేమి? దాని లక్ష్యాలు ఏమిటి ?
 2. సంస్థ సమతౌల్యం అనగానేమి ? మొత్తం వ్యయం, మొత్తం రాబడి దృష్ట్యా సంస్థ సమతౌల్యస్థితిని విశ్లేషించండి.

3. ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి దృక్పథం ఆధారంగా సంస్థ ఏ విధంగా సమతౌల్యాన్ని సాధిస్తుందో వివరించండి.

II కింది వాటికి దాదాపు 15 వంక్యులలో జవాబులు రాయండి.

1. సంస్థ ప్రధాన ఉద్దేశ్యాలను వివరించండి.
2. ప్రతినిధి సంస్థ సమతౌల్యాన్ని పటం సహాయంతో విశదీకరించండి.
3. మూసీవేత బిందువు అనగా నేమి? దానిని పటం ఆధారంగా తెలపండి.
4. సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని పొందడానికి ఏ విబంధనలు అవసరం.

BRAOU

ఖండం - V

'మార్కెట్ వ్యవస్థ విశ్లేషణ' అనే ఖండం మార్కెట్ భావనను ప్రవేశ పెడుతూ, మార్కెట్ లో ధర నిర్ణయ విధానాన్ని, అదే విధంగా మార్కెట్ లో గల వివిధ రకాలను తెలుపుతుంది. తర్వాత వివిధ మార్కెట్లను విశ్లేషించడం జరిగింది. ప్రధానంగా పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్టును, ఏకస్వామ్యాన్ని ఈ ఖండంలో చర్చించాం.

ఈ ఖండంలో మూడు భాగాలు ఉన్నాయి. అవి :

భాగం - 14 : మార్కెట్ భావన - ధర నిర్ణయం

భాగం - 15 : సంపూర్ణ పోటీయుత మార్కెట్

భాగం - 16 : ఏక స్వామ్యం, అసంపూర్ణ పోటీ

BRAOU

భాగం - 14 : మార్కెట్ భావన - ధర నిర్ణయం

విషయ క్రమం

- 14.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 14.1 మార్కెట్ : అర్థం
- 14.2 మార్కెట్ లోని అంశాలు
- 14.3 మార్కెట్ వర్గీకరణ
 - 14.3.1 స్థలాన్నిబట్టి మార్కెట్ వర్గీకరణ
 - 14.3.2 కాలాన్నిబట్టి మార్కెట్ వర్గీకరణ
 - 14.3.3 పోటీనిబట్టి మార్కెట్ వర్గీకరణ
- 14.4 సమతౌల్యధర
- 14.5 సమతౌల్యధరపై డిమాండ్ సప్లయిలోని మార్పుల ప్రభావం
 - 14.5.1 డిమాండ్ లోని మార్పుల ప్రభావం
 - 14.5.2 సప్లయిలోని మార్పుల ప్రభావం
 - 14.5.3 డిమాండ్, సప్లయిల సమష్టి మార్పుల ప్రభావం
- 14.6 ధర సిద్ధాంతంలో కాలానికి గల ప్రాముఖ్యత
- 14.7 మార్కెట్ కాలంలో ధర నిర్ణయం
- 14.8 స్వల్ప కాలంలో ధర నిర్ణయం - స్వల్పకాల సాధారణ ధర
- 14.9 దీర్ఘకాలంలో ధర నిర్ణయం - దీర్ఘకాల సాధారణ ధర
 - 14.9.1 పెరుగుతున్న వ్యయాలున్న పరిశ్రమలో దీర్ఘకాల సాధారణ ధర
 - 14.9.2 నిలకడ వ్యయాలన్న పరిశ్రమలో దీర్ఘకాల సాధారణ ధర
 - 14.9.3 క్షీణిస్తున్న వ్యయాలన్న పరిశ్రమలో దీర్ఘకాల సాధారణ ధర
- 14.10 మార్కెట్ ధర, సహజ ధరల మధ్యగల పోలికలు
- 14.11 సారాంశం
- 14.12 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 14.13 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

14.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

మార్కెట్ అంటే ఏమిటో తెలియజేస్తూ, మార్కెట్ లోని అంశాలను, రకాలను వివరించడం ఈ భాగం ఆశయం. అలాగే వివిధ కాలాలలో - మార్కెట్ కాలం, స్వల్ప కాలం, దీర్ఘ కాలం - ఒక వస్తువు ధర ఏ విధంగా నిర్ణయించబడుతుందనే ఈ భాగంలో విశ్లేషించబడింది.

- ఈ భాగాన్ని చదివిన తర్వాత కింది విషయాలను అవగాహన చేసుకోవచ్చు.
- మార్కెట్ అర్థాన్ని తెలుపవచ్చు
- మార్కెట్ కలిగి ఉండే అంశాలను గుర్తించవచ్చు
- స్థలం, కాలం, పోటీల ఆధారంగా మార్కెట్లను వర్గీకరించవచ్చు

- ధర సిద్ధాంతంలో కాలానికి గల ప్రాముఖ్యతను గుర్తించవచ్చు
- వివిధ కాలాల్లో ధరలను నిర్ణయించవచ్చు
- మార్కెట్ ధరకు, సాధారణ ధరకు మధ్య గల భేదాన్ని విశ్లేషించవచ్చు

14.1 మార్కెట్ : అర్థం

మార్కెట్ భావనను తెలియజేయడం తేలికైన విషయంకాదు. మార్కెట్ అనే భావన సరైన అర్థం ఇచ్చేది కాదు. అయితే మార్కెట్ అంటే వినిమయానికి సంబంధించిన ప్రక్రియ జరుగుతున్నదానిని తెలియజేస్తుంది. కనుక వినిమయ ప్రక్రియలో వస్తువులు, సేవలు అమ్మేవారు, కొనేవారు, స్థలం, కాలం మొదలైనవి ఉంటాయి. అయితే మామూలుగా అర్థం చేసుకొంటే మార్కెట్ అనేది ఒక స్థలానికి వర్తిస్తుంది. కాని అర్థశాస్త్ర రీత్యా మార్కెట్ అంటే ఒక స్థలమని అనుకోకూడదు.

జీవన్ అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త ననుసరించి "మార్కెట్" అంటే వివిధ వస్తు సేవలు విక్రయించడానికి లేదా కొనుగోలు చేయడానికి ఏర్పడిన వ్యాపార సంబంధాలు, వాటి నిర్వహణ అని అర్థం. కనుక మార్కెట్ అనగానే ఏదో ఒక ప్రదేశం లేదా స్థల మని అనుకోరాదు. ఉదాహరణకు ఒక పట్టణాన్ని తీసుకొంటే వివిధ చోట్ల వస్తువును విక్రయించడానికి మార్కెట్లు ఉంటాయి. కనుక ఒక ప్రదేశం లేక స్థలంతో 'మార్కెట్' అను భావనను ముడిపెట్టరాదు. వ్యాపారస్తులు లేక కొనుగోలుదారులు ఏదో ఒక విధంగా ఒకరితో ఒకరు సంబంధం పెట్టుకొని, వస్తు వినిమయ ప్రక్రియను సాగించవచ్చు. ఉదాహరణకు సమావేశాలు, ప్రచురించబడిన ధరల పట్టికలు, పోస్టాఫీసులు మొదలగు వాటి ద్వారా అమ్మేవారికి, కొనేవారికి సంబంధాలు ఏర్పడవచ్చు. కనుక ఒక స్థలంతో నిమిత్తం లేకుండా వస్తు వినిమయానికి మార్కెట్ ఏర్పడ వచ్చు.

ఇంకొక ఆర్థికశాస్త్రవేత్త కార్నల్ దాదాపు ఈ అభిప్రాయంతోనే అంగీకరించాడు. వస్తువును కొనడం, అమ్మడం జరుగుతున్న స్థలాన్ని మార్కెట్. కేంద్ర భావించరాదని ఇతని అభిప్రాయం. ఒక ప్రాంతంలో అమ్మేవారు, కొనేవారు ఒకరి కొకరు స్వేచ్ఛగా పోటీపడి, ఒక వస్తువు ధరను ఆ ప్రాంతంలో అన్ని చోట్లా సమానంగా ఉండేటట్లు చేసే ప్రక్రియను మార్కెట్ గా భావించాలని ఇతడు అభిప్రాయపడ్డాడు.

14.2 మార్కెట్ లోని అంశాలు

మార్కెట్ లోని ముఖ్యమైన అంశాలివి : 1) ఒక వస్తువు ఉండాలి, 2) అమ్మకపుదార్లు, కొనుగోలుదార్లు ఉండాలి. 3) వస్తు వినిమయానికి అవసరమైన యంత్రాంగం ఉండాలి. అంటే వస్తు వినిమయం ఒక స్థలం లేదా ఒక ప్రాంతం లేదా మొత్తం ప్రపంచానికే సంబంధించి కూడా ఉండవచ్చు, 4) కొనుగోలు దార్లకు , అమ్మకపు దార్లకు మధ్య పరస్పర సంబంధం ఉండాలి.

ఉదాహరణకు ఒక పండ్ల మార్కెట్ ను తీసుకుందాం. కొనేవారు, అమ్మేవారు ఏదో ఒక స్థలంవద్ద పండ్లను బేరమాడి వినిమయం చేసుకుంటారు. అయితే పండ్ల మార్కెట్ వలె కాక బాండ్లు, షేర్లు గల స్టాక్ ఎక్స్చేంజీలో లేదా విదేశీమారక ద్రవ్య మార్కెట్ లో కొనుగోలు దార్లు, అమ్మకపు దార్లు ఒకరి నొకరు భౌతికంగా చూసుకోవడం లేదా కలుసుకోవడం సంభవించరాదు. అమ్మడం, కొనడం ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల ద్వారా లేదా వివిధ సమాచార పద్ధతుల ద్వారా ఇటువంటి మార్కెట్ లో జరుగుతుంది, కనుక వస్తు స్వభావాన్ని బట్టి మార్కెట్ అనేది ఒక స్థలానికి పరిమితమై ఉంటుందా? లేదా వివిధ ప్రాంతాలలో ఉంటుందా? అన్న విషయం పరిశీలించవలసి ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. అర్థశాస్త్ర దృష్ట్యా మార్కెట్ అంటే ఏమిటి?
2. మార్కెట్ కలిగి ఉండే ముఖ్య అంశాలు ఏమిటి?

14.3 మార్కెట్ల వర్గీకరణ

మార్కెట్లను మూడు రకాలుగా వర్గీకరింపవచ్చు. అవి

1. స్థలాన్ని బట్టి.
2. కాలాన్ని బట్టి.
3. పోటీని బట్టి.

14.3.1 స్థలాన్నిబట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

దీనిలో మూడు రకాల మార్కెట్లు గలవు.

(a) ప్రాంతీయ మార్కెట్లు : కొన్ని కొన్ని వస్తువులకు ప్రాంతీయ మార్కెట్లు ఉంటాయి. రోజూ కొనే కూరగాయలు, పూవులు మొదలైనవి ప్రాంతీయ మార్కెట్లలో విక్రయిస్తారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో, సంతలలో కూడా విక్రయిస్తారు. ప్రాంతీయ మార్కెట్లు ముఖ్యంగా ఎక్కువ కాలం నిల్వ ఉంచడానికి వీలులేని వినియోగ వస్తువులకు వర్తింపజేయవచ్చు.

(b) జాతీయ మార్కెట్లు : దేశమంతా డిమాండ్ ఉన్న వస్తువులకు జాతీయ మార్కెట్లు ఉంటాయి. ఉదాహరణకు మందులు, టూల్ సెట్లు, టీ.వీ. సెట్లు మొదలైనవి.

(c) అంతర్జాతీయ మార్కెట్లు : కొన్ని వస్తువులకు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా డిమాండ్ ఉంటుంది. వాటికి అంతర్జాతీయ మార్కెట్ ఉంటుంది. ఉదాహరణకు బంగారం, జనపనార వస్తువులు, పెట్రోలియం ఉత్పత్తులు మొదలైనవి.

14.3.2 కాలాన్నిబట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

మార్కెట్లను ముఖ్యంగా

- (a) ఆతిస్వల్ప కాలపు మార్కెట్
- (b) స్వల్పకాలపు మార్కెట్
- (c) దీర్ఘకాలపు మార్కెట్లుగా వర్గీకరించారు.

14.3.3 పోటీనిబట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

మార్కెట్లలో ఉన్న పోటీనిబట్టి రెండు రకాలుగా వర్గీకరించారు.

- 1) సంపూర్ణ పోటీ,
- 2) అసంపూర్ణ పోటీ

వీటి గురించి ఈ అధ్యాయంలో క్లుప్తంగా వివరించాలి. ఇంకొక అధ్యాయంలో పూర్తిగా వివరించడం జరిగింది.

(a) సంపూర్ణ పోటీ : సంపూర్ణ పోటీ గా మార్కెట్ లో చాల మంది అమ్మే వారు, చాలా మంది కొనేవారు ఉంటారు. మార్కెట్ లో చలామణి అవుతున్న వస్తువు ధర అన్ని చోట్ల ఒకే విధంగా ఉంటుంది. అమ్మకపు దార్లకు, కొనుగోలు దార్లకు మధ్యల ధర పూర్తిగా తెలిసి ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో ఏ ఒక్క అమ్మకపుదారు లేదా కొనుగోలుదారు వస్తువు ధరను తారుమారు చేయలేడు. సాధారణంగా ఇటువంటి మార్కెట్ మనకు చౌదరగా వాడెపోయే వండ్లు, గుడ్లు మొదలగు వస్తువుల విషయంలో కొంతవరకు కనిపిస్తుంది.

(b) అసంపూర్ణ పోటీ : అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో వస్తువును అమ్మేవారు కొనుగోలు దార్లు సంపూర్ణ పోటీలో ఉన్నంత ఎక్కువగా ఉండరు. మార్కెట్ లో అసంపూర్ణత ఉంటుంది. వస్తువు ధర, మార్కెట్ ఇతర సమాచారం అందరికీ తెలిసి ఉండదు.

ఒక వస్తువు ధర అన్ని ప్రదేశాలలోను ఒకే విధంగా ఉండదు. అంతే కాకుండా వస్తువు వివిధ యూనిట్లు ఒకే విధంగా ఉండకుండా భిన్నంగా ఉండవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

3. స్థలం ఆధారంగా మార్కెట్లను వివరించండి?
4. పోటీ ఆధారంగా మార్కెట్లను వివరించండి?

14.4 సమతౌల్య ధర

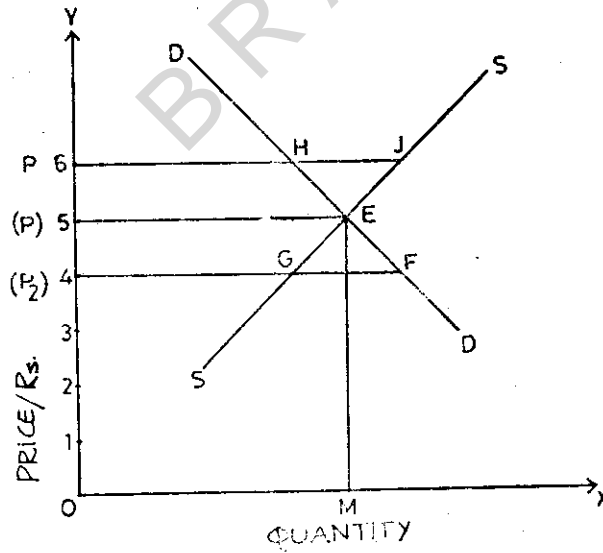
మార్కెట్ లో వస్తువు కున్న డిమాండ్, వస్తువు సరఫరా సమతౌల్యధరను నిర్ణయిస్తాయి. అమ్మకపు దార్లు, కొనుగోలుదార్లు వస్తువు ధరను, వివిధములకాగల వస్తువుల పరిమాణాన్ని ఒకరినొకరు బేరమాడు కొంటారు. ఉభయులకు అంగీకారమైన ధర వద్ద వస్తువును వివిధముల చేయడం జరుగుతుంది. ఉభయులకు అంగీకారమైన ధర వస్తువు డిమాండ్, సరఫరాలు ఒక దాని కొకటి సమానంగా ఉంటాయి. అటువంటి ధరను "సమతౌల్యధర" అంటారు.

కొనుగోలు దార్లు డిమాండ్ నూత్రాన్ని అనుసరిస్తారు. అంటే ధర తగ్గితే డిమాండ్ పెంచడం, ధరపెరిగితే డిమాండ్ తగ్గించడం చేస్తూ ఉంటారు. పోటీ అమ్మకపు దార్లు కనుకుంటే సరఫరా సీద్ధాంతాన్ని వీరు వాటిస్తారు. ధర పెరిగితే సరఫరాని పెంచడం, ధర తగ్గితే వస్తువు సరఫరాని తగ్గించడం చేస్తూ ఉంటారు. కనుక డిమాండ్, సరఫరా ఒక దాని కొకటి వ్యతిరేకంగా ఉంటాయి. వస్తువు ధరను డిమాండ్, సరఫరా శక్తులు ఒక దాని కొకటి పోటీ పడి, నిర్ణయిస్తాయి. మార్కెట్ సమతౌల్యధర వద్ద డిమాండ్ సరఫరా సమానమౌతుంది. ఒకవేళ సమతౌల్య ధర కంటే వస్తువు ధర భిన్నంగా ఉంటే వివిధముల సాధ్యపడదు. కారణం అమ్మకపు దార్లకు, కొనుగోలు దార్లకు ఒక అంగీకారం కుదరదు. కనుక సమతౌల్య ధర వద్దనే అమ్మకపుదార్లు, కొనుగోలుదార్లు వస్తురాశిని వివిధముల చేసుకోగలరు. ఆ వస్తురాశిని సమతౌల్య వస్తురాశి అంటారు.

పట్టిక - 1 : ఒక వస్తువు డిమాండ్, సప్లయలు

ధర (రూపాయల్లో)	వస్తువు డిమాండ్	వస్తువు సప్లయ కీ.గ్రా.లలో
2	200	50
3	150	70
4	130	100
5 సమతౌల్యధర	110	110 సమతౌల్యవస్తురాశి
6	90	120
7	80	130

పట్టిక - 1 లో ఉదాహరణకు ఒక కిలో మామిడి పండ్ల ధర రూ. 2/- ఉంటే డిమాండ్ ఉన్నవస్తురాశి 200 కాగా, సప్లయ అయిన వస్తురాశి 50 కిలోలు మాత్రమే ఉంది. కనుక సమతౌల్యం సాధ్యపడదు. వస్తువు ధర పెరుగుతున్న కొద్దీ డిమాండ్ తగ్గుతూ ఉంది. కాని సప్లయ పెరుగుతూ ఉంది. రూ.5/- ధర వద్ద సప్లయ, డిమాండ్ ఒకదాని కొకటి సమానంగా ఉన్నాయి. ఆ ధరవద్ద 110 కిలోల వస్తు రాశిని విక్రయించడానికి అమ్మకపుదార్లు అంగీకరించారు. కనుక రూ. 5/- 'సమతౌల్యధర', 110 కిలోలను 'సమతౌల్య వస్తురాశి పరిమాణం' అని తెలుసుకోవాలి. ఈ ధరకంటే ఒకవేళ ఎక్కువ ధర ఉంటే డిమాండ్ సప్లయలమధ్య సమానత్వం రాదు. ఉదాహరణకు రూ. 6/- ధర వద్ద వస్తువు డిమాండ్ 90 కిలోలు ఉంటుంది. అప్పుడు వస్తువు సప్లయ 120 కిలోల దారి ఉంది. ఫలితంగా సప్లయ డిమాండ్ కంటే ఎక్కువగా ఉంది. అప్పుడు ధర తగ్గుతుంది. మళ్ళీ రూ. 5/- ధర వద్ద 110 కిలోల వస్తువు ధర రూ. 4/- కు తగ్గుతుందనుకొంటే, ఈ పరిస్థితిలో డిమాండ్ 130 కిలోలు ఉంటుంది. కాని వస్తువు సప్లయ 100 కిలోలు మాత్రమే ఉంది. ఫలితంగా వస్తువు ధర పెరుగుతుంది. ఆ విధంగా పెరిగి మళ్ళీ సమతౌల్యధర రూ. 5/- వద్ద 110 కిలోలను అమ్మడం, కొనడం జరుగుతుంది. అంటే సమతౌల్య ధరకు ధిన్నంగా ఉన్న ధరవద్ద వస్తువు డిమాండ్ సప్లయలు సమానం కావు.

పటం - 14.1

పటం 14.1 లో DD డిమాండ్ రేఖ SS సప్లయరేఖ, ఈ రెండు రేఖలు E బిందువు వద్ద ఒక దాని నొకటి ఖండించు కొంటున్నాయి. ఆ బిందువు వద్ద డిమాండ్, సప్లయలు ఒక దాని కొకటి సమానమవుతుంది. అప్పుడు సమతౌల్య ధర OP గా ఉంది. సమతౌల్య వస్తురాశి పరిమాణం OM,

డిమాండ్ సప్లయ్ కంటే తక్కువ ఉంటే ప్రతి అమ్మకపుదారుడు వస్తువు ధరను తగ్గించి, ఎక్కువ పరిమాణాన్ని ఏకయించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. మార్కెట్ లో ఉన్న అమ్మకపుదారులు పోటీ పడినందువల్ల వస్తువు ధర తగ్గి, సమతౌల్యధర వద్ద డిమాండ్ సప్లయ్లు సమానమౌతాయి. ఒక వేళ ఏదో ఒక కారణంవల్ల ఈ సమానత్వం చెడితే తిరిగి డిమాండ్, సప్లయ్ శక్తులు ఒకదాని కొకటి పోటీపడి సమతౌల్య ధరవద్దనే మళ్ళీ సమానమౌతాయి.

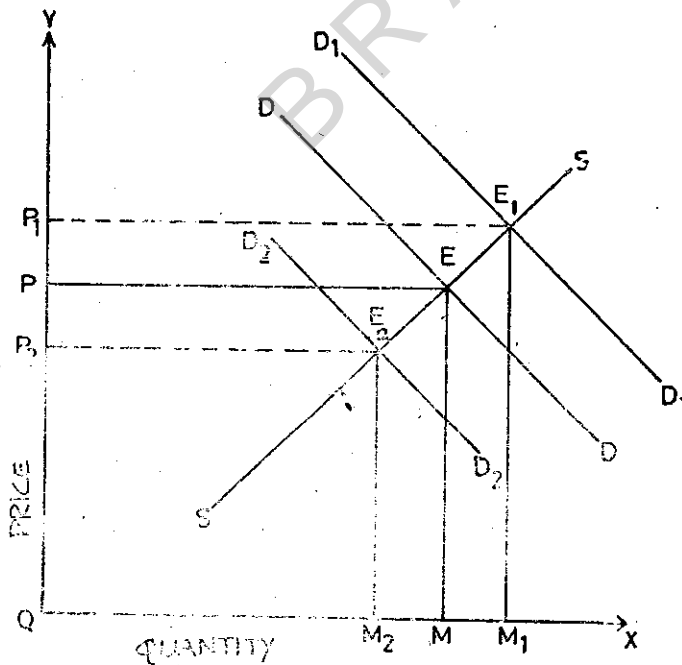
మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

5. సమతౌల్యధర అంటే ఏమిటి?
6. ధర ఏ విధంగా నిర్ణయించబడుతుంది?
7. సమతౌల్య వస్తు పరిమాణం (రాశి) అంటే ఏమిటి?
8. డిమాండ్ సూత్రం అంటే ఏమిటి?
9. సప్లయ్ సూత్రం అంటే ఏమిటి?
10. ఒక పటం సహాయంతో సమతౌల్యధర, సమతౌల్య వస్తురాశిని సూచించండి?

14.5 సమతౌల్యధరపై డిమాండ్, సప్లయ్ లలోని మార్పుల ప్రభావం

డిమాండ్ సప్లయ్ లో మార్పులు వచ్చినప్పుడు సమతౌల్య ధర, సమతౌల్య వస్తు పరిమాణం కూడా మార్పు చెందుతాయి. డిమాండ్ గాని, సప్లయ్ గాని తేడా రెండూ గాని మారితే కొత్త సమతౌల్య ధర ఏర్పడుతుంది.

14.5.1 డిమాండ్ లోని మార్పుల ప్రభావం

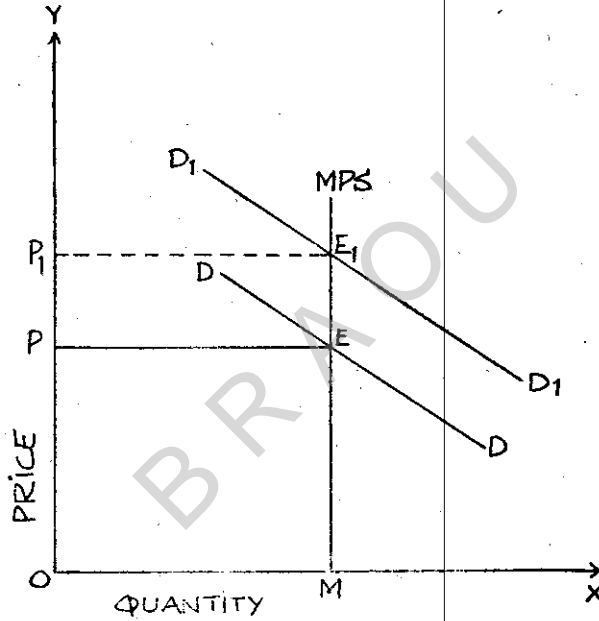
ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల
పరిమాణం మార్పు

పటము 14.2

DD డిమాండ్ రేఖ, SS సప్లయ్ రేఖ ఈ రెండూ 'E' బిందువు వద్ద ఒక దాని నొకటి ఖండించుకొని OP సమతల్యధరగా వచ్చెట్లు చేశాయి. అప్పుడు OM= డిమాండ్ = సప్లయ్. సప్లయ్లో మార్పులు లేకుండా డిమాండ్ పెరిగితే DD డిమాండ్ రేఖ తన పూర్వ స్థానం నుండి కుడివక్కికు D'D' గా ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు D'D', సప్లయ్ రేఖ SS ఒక దాని నొకటి E₁ బిందువు వద్ద ఖండించుకొంటాయి. సమతల్యధర OP నుండి OP₁ కు మారింది. సమతల్య వస్తుపరిమాణం కూడా OM నుండి OM₁ కు పెరిగింది. ఒకవేళ డిమాండ్ తగ్గితే డిమాండ్ రేఖ తన పూర్వ స్థానం నుండి D₂D₂ రేఖగా ఎడమవైపుకు వస్తుంది. అప్పుడు డిమాండ్ రేఖ D₂D₂ సప్లయ్ రేఖ SS ను E₂ బిందువు వద్ద ఖండిస్తుంది. సమతల్య ధర OP నుండి OP₂ కు తగ్గింది. సమతల్య వస్తు పరిమాణం కూడా OM నుండి OM₂ కు తగ్గింది. కనుక సప్లయ్లో మార్పు లేకుండా డిమాండ్ తగ్గితే ధర, వస్తురాశి తగ్గుతాయి. అదే విధంగా సప్లయ్లో మార్పులేకుండా డిమాండ్ పెరిగితే ధర, వస్తు పరిమాణం పెరుగుతాయి.

14.5.2 సప్లయ్లో వచ్చిన మార్పులవల్ల ఫలితాలు

ఒక్కొక్కప్పుడు సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, ఉత్పత్తి కారకాల ధరలలో మార్పు ఏర్పడినందు వల్ల వస్తువు సప్లయ్ మారవచ్చును. ఈ విషయాన్ని పటం 14.3 లో చూడగలం.

పటం 14.3

మొదట్లో DD డిమాండ్ రేఖ, SS సప్లయ్ రేఖ, OP సమతల్య ధర, OM వస్తుపరిమాణం. డిమాండ్లో మార్పు లేకుండా సప్లయ్ పెరిగిందని అనుకొందాం. అప్పుడు సప్లయ్ రేఖ SS తన పూర్వ స్థానం నుండి కుడివైపుకు S₁S₁ రేఖగా ఏర్పడుతుంది. డిమాండ్ రేఖ DD, సప్లయ్ రేఖ S₁S₁ ఒకదాని నొకటి E₁ బిందువు వద్ద ఖండించుకొన్నాయి. ఫలితంగా సమతల్యధర OP నుండి OP₁ కి వడిపోయింది. వస్తుపరిమాణం OM నుండి OM₁ పెరిగింది. ఒకవేళ సప్లయ్ తగ్గిందని అనుకుందాం. అప్పుడు సప్లయ్ రేఖ తన పూర్వ స్థానం నుండి ఎడమ వైపుకు S₂S₂ రేఖగా ఏర్పడుతుంది. డిమాండ్ రేఖ DD, సప్లయ్ రేఖ S₂S₂లు ఒకదాని నొకటి E₂ బిందువు వద్ద ఖండించు కొన్నాయి. ఫలితంగా సమతల్య ధర OP నుండి OP₂ కి పెరిగింది. వస్తుపరిమాణం OM నుండి OM₂కి తగ్గింది.

14.5.3 డిమాండ్, సప్లయ్ల సమష్టి మార్పుల ప్రభావం

డిమాండ్, సప్లయ్లు సమష్టిగా పెరగడం గాని, తగ్గడంగాని లేదా డిమాండ్ పెరిగి, సప్లయ్ తగ్గినప్పుడు గాని ఏర్పడే ప్రభావాలను ఇప్పుడు చర్చిద్దాం.

డిమాండ్, సప్లయ్లు - రెండూ పెరిగినప్పుడు వస్తుపరిమాణం తప్పుకుండా పెరుగుతుంది. అయితే వస్తువు ధర పెరుగుతుందని గాని, తగ్గుతుందని గాని ఖచ్చితంగా చెప్పలేం. సప్లయ్లోని పెరుగుదల కన్నా డిమాండ్లోని పెరుగుదల అధికంగా ఉన్నప్పుడు ధర పెరుగుతుంది. అలాకాకుండా, డిమాండ్లోని పెరుగుదల కన్నా సప్లయ్లోని పెరుగుదల హెచ్చుగా ఉన్నప్పుడు ధర తగ్గుతుంది. ఒకవేళ డిమాండ్, సప్లయ్లలోని పెరుగుదలలు సమానంగా ఉన్నప్పుడు ధరలో ఎటువంటి మార్పు ఉండదు.

డిమాండ్, సప్లయ్లు - రెండూ తగ్గినప్పుడు వస్తుపరిమాణం తగ్గుతుంది. కాని ధరలోని మార్పు డిమాండ్, సప్లయ్లలోని సాపేక్షిక తగ్గుదల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. సప్లయ్లోని తగ్గుదలకన్నా డిమాండ్లోని తగ్గుదల అధికంగా ఉన్నప్పుడు ధర తగ్గుతుంది. అలా కాకుండా డిమాండ్లోని తగ్గుదల కన్నా సప్లయ్లోని తగ్గుదల అధికంగా ఉన్నప్పుడు ధర పెరుగుతుంది. ఒకవేళ డిమాండ్, సప్లయ్లు ఒకే నిష్పత్తిలో తగ్గితే సమతౌల్యధరలో ఎటువంటి మార్పు ఉండదు. కాని వస్తుపరిమాణం మాత్రం తగ్గుతుంది.

ఇక డిమాండ్లో పెరుగుదల సప్లయ్లోని తగ్గుదల వల్ల కలిగే మార్పులను పరిశీలిద్దాం. సప్లయ్లోని తగ్గుదల కన్నా డిమాండ్లోని పెరుగుదల హెచ్చుగా ఉన్నప్పుడు ధర పెరుగుతుంది. వస్తు పరిమాణం పెరుగుతుంది. ఒక వేళ డిమాండ్లోని పెరుగుదల కన్నా సప్లయ్లోని తగ్గుదల అధికంగా ఉన్నప్పుడు కూడా ధర పెరుగుతుంది. కాని వస్తు పరిమాణం తగ్గుతుంది. ఇక డిమాండ్లోని పెరుగుదల సప్లయ్లోని తగ్గుదలతో సమానంగా ఉన్నప్పుడు కూడా ధర పెరుగుతుంది, కాని సమతౌల్య వస్తు రాశిలో మార్పు ఉండదు.

ఈ విధంగా సమతౌల్యధర అనేది డిమాండ్, సప్లయ్ శక్తుల వల్ల నిర్ణయించబడుతుంది. అయితే డిమాండ్, సప్లయ్లలో దేనికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఉంది? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం తెలుసుకోవడానికి వస్తువు ధర నిర్ణయంలో డిమాండ్ సప్లయ్లకి సంబంధించిన అంశాలను పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. వస్తువు ధర నిర్ణయంలో కొన్ని కొన్ని సమయాలలో డిమాండ్ ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత, మరి కొన్ని సమయాలలో సప్లయ్కి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఉండవచ్చు. ఈ విషయాలను తెలుసుకోవడానికి ధర సిద్ధాంతంలో కాలానికి ఉన్న ప్రాముఖ్యతను విశ్లేషించవలసి ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

11. డిమాండ్, సప్లయ్లు తగ్గినప్పుడు ధర, వస్తు పరిమాణం ఏ విధంగా ప్రభావితం మౌతుంది?
12. డిమాండ్, సప్లయ్లలో పెరుగుదల ఉన్నప్పుడు ధర, వస్తు పరిమాణం లో ఏ విధమైన మార్పులు కలుగుతాయి?

14.6 ధర సిద్ధాంతంలో కాలానికి గల ప్రాముఖ్యత

డిమాండ్, సప్లయ్ శక్తుల వల్ల వస్తువు ధర నిర్ణయించబడుతుంది, ధర నిర్ణయంలో కాలానికి గల ప్రాముఖ్యతను తెలియజేసినవారిలో ప్రప్రథముడు మార్షల్. ఒక వస్తువు డిమాండ్ మారినప్పుడు ఆ వస్తువు సప్లయ్ కూడా మారుతుంది. కాని ఈ మార్పులు సప్లయ్, డిమాండులలో ఒకే కాలంలో జరుగవు.

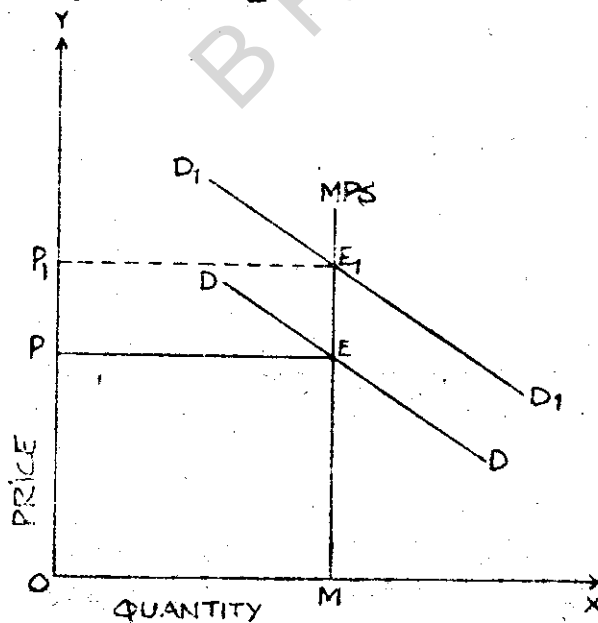
ఉదాహరణకు డిమాండ్ పెరిగినందువల్ల దాని ప్రభావం సప్లయ్ మీద ఉంటుంది. అయితే సప్లయిని వెంటనే పెంచలేం. కొంత కాలం తర్వాత మాత్రమే సప్లయ్ డిమాండ్ తో సమానమౌతుంది. వస్తువు సప్లయ్ ఉత్పత్తి వ్యయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి వ్యయాలు కాలానుగుణ్యంగా మారవచ్చు. ఉదాహరణకు స్వల్ప కాలంలో సంస్థ సైజును (పరిమాణాన్ని) ఎక్కువగా చేయజాలం. స్వల్ప కాల వ్యయాలు దీర్ఘకాల వ్యయాలకంటే ఎక్కువగా ఉంటాయి. అయితే దీర్ఘ కాలంలో తగినంత సమయం ఉంటున్నది గనుక సంస్థ సైజును కూడా మార్చి, వస్తువు సగటు వ్యయాన్ని తగ్గించవచ్చు. కనుక సప్లయ్ ని విశ్లేషించేటప్పుడు దాని వెనుక ఉన్న ఉత్పత్తి వ్యయాలు మొదలగు అంశాలను పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. కనుక కాలాన్ని బట్టి వస్తువు ధర నిర్ణయించడంలో సప్లయ్ కి గల పాత్ర ముఖ్యమైనదని మార్షల్ భావించాడు. కాలాన్ని బట్టి విలప సిద్ధాంతంలో మార్కెట్ పరిస్థితిని నాలుగు రకాలుగా మార్షల్ వర్గీకరించాడు. అవి ఏమనగా :

- 1) మార్కెట్ కాలం లేదా అతి స్వల్ప కాలం, 2) స్వల్పకాలం, 3) దీర్ఘకాలం 4) అతి దీర్ఘకాలం లేదా సుదీర్ఘకాలం.

వీటిలో మొదటి మూడు రకాలను మాత్రమే ఇప్పుడు చర్చిద్దాం. మార్షల్ ఉత్పత్తి ప్రక్రియను సాగించడానికి అవసరమైన కాలాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకొని ఈ వర్గీకరణ చేసాడు. మార్కెట్ కాలంలో వస్తువు సప్లయ్ ని మార్చడానికి అవకాశం ఉండదు. స్వల్ప కాలంలో వస్తువు సప్లయ్ ని సంస్థ పరిమాణం పెంచకుండా కొంతమేరకు మార్చవచ్చు. దీర్ఘకాలంలో మారిన డిమాండ్ కు తగినట్లుగా సప్లయ్ కూడా సరిష్ట పరిమాణాన్ని మార్చి సరిచేయవచ్చును.

14.7 మార్కెట్ కాలంలో ధర నిర్ణయం

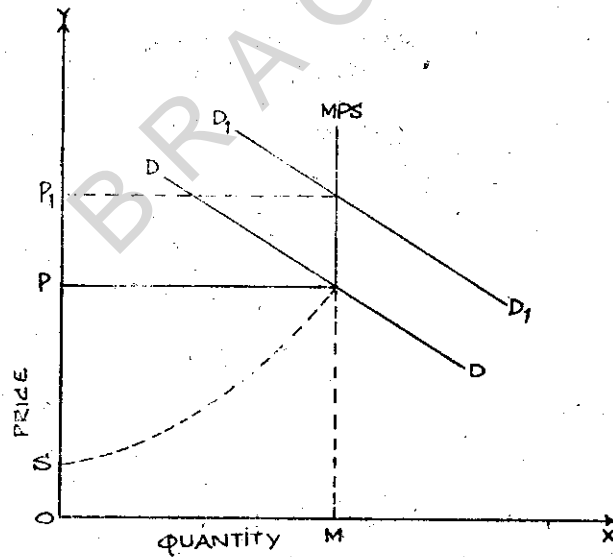
మార్కెట్ కాలం అనగా అది స్వల్పకాలం, ఉత్పత్తిని పెంచడం కాని, తగ్గించడం గాని సాధ్యపడదు. అనగా వస్తువు సప్లయ్ స్థిరంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు నవ్వరమైన కొన్ని వస్తువులు, చేపలు, కూరగాయలు, పూవులు మొదలైన వాటిని ఎక్కువ కాలం విలప చేయడానికి వీలుండదు. అటువంటి వస్తువులను సాధారణంగా అతి తక్కువ కాలంలోనే విక్రయిస్తారు. అటువంటి వస్తువులను సాధారణంగా అతి స్వల్ప కాల మార్కెట్లుగా పరిగణించవచ్చు. మార్కెట్ కాలంలో సప్లయ్ స్థిరంగా ఉంటుంది. కనుక పటం 14.4 లో చూపిన సప్లయ్ వక్రరేఖ OX - అక్షానికి నిలారుగా ఉంటుంది.

పటం - 14.4

సప్లయ్ వక్రరేఖ స్థిరంగా ఉంది. అయితే, మార్కెట్ కాలంలో డిమాండ్ మారవచ్చు. కనుక వస్తువు ధరను నిర్ణయించడంలో డిమాండ్ కు ముఖ్యమైన పాత్ర ఉంటుంది. ఎక్కువ డిమాండ్ ఉంటే వస్తువు ధర ఎక్కువగాను, తక్కువ డిమాండ్ ఉంటే వస్తువు ధర తక్కువగాను ఉంటుంది. పటం 14.4 లో మార్కెట్ కాలంలో MPS ఉన్న సప్లయ్ రేఖను సూచిస్తుంది. ఇది స్థిరంగా ఉంది. DD డిమాండ్ రేఖ, MPS రేఖను E బిందువు వద్ద ఖండిస్తున్నది. మొదట్లో OP సమతౌల్యధరగా ఉంది. ఒకవేళ డిమాండ్ పెరిగితే సప్లయ్ మారదు గనుక వస్తువు ధర పెరుగుతుంది. పటంలోని D_1D_1 ను పెరిగిన డిమాండ్ రేఖగా తీసుకుంటే అది MPS సప్లయ్ రేఖను E_1 బిందువు వద్ద ఖండిస్తూంది. ఫలితంగా వస్తువు సమతౌల్య ధర OP నుండి OP_1 కి పెరుగుతుంది. కనుక మార్కెట్ కాలంలో ధరను నిర్ణయించడంలో డిమాండ్ కు పూర్తి పాత్ర ఉందని తెలుస్తోంది.

సక్యరం కాని కొన్ని వస్తువులను కొంత కాలం పాటు నిల్వచేసుకోవచ్చు. అటువంటి వస్తువులకు ఉత్పత్తిదారు ఉత్పత్తి వ్యయాలను అనుసరించి, ఎంత ధర ఉండాలనుకొంటాడో ఆ ధర లేనిదే వస్తువును విక్రయించడు. అటు వంటి ధరను "రిజర్వేషన్ ధర" అంటారు. మార్కెట్ కాలంలో ఉత్పత్తి, వ్యయాలు స్థిరంగా ఉంటాయి, గనుక అది వస్తువు ధరను నిర్ణయించడంలో ఎటువంటి ప్రభావాన్ని చూపజాలవు. కనుక వస్తువు ధరను నిర్ణయించడంలో డిమాండ్ కు అధిక ప్రాముఖ్యత ఉంటుంది. అయితే మార్కెట్ ననుసరించి సక్యరంకాని వస్తువులకు మార్కెట్ కాలంలో కూడా సప్లయ్, డిమాండ్ లకు ప్రాముఖ్యత ఉంటుంది. కారణ మేమంటే, రిజర్వేషన్ ధరకంటే తక్కువున్నప్పుడు సంస్థ వస్తువును అమ్మజూపదు. కనుక సప్లయ్ ఉండదు. అందువల్ల డిమాండ్ లో బాటు సప్లయ్ కి కూడా మార్కెట్ కాలంలో సక్యరం కాని వస్తువుల ధర నిర్ణయంలో పాత్ర ఉంటుందని మార్కెట్ అభిప్రాయం. ఈ విషయాన్ని పటం 14.5 లో చూడవచ్చు.

పటం - 14.5

DD డిమాండ్ రేఖ MPS సప్లయ్ రేఖను E బిందువు వద్ద ఖండిస్తోంది. అప్పుడు మార్కెట్ ధర OP అయితే OS రిజర్వేషన్ ధర కంటే తక్కువ ధరకు వస్తువును అమ్మడం జరగదు. డిమాండ్ పెరిగితే సప్లయ్ కూడా పెరుగుతుంది. మార్కెట్ కాలంలో OP మార్కెట్ ధర వచ్చేవరకు డిమాండ్ పెరుగుతూ ఉండాలి. లేకపోతే రిజర్వేషన్ ధర కంటే మార్కెట్ ధర తక్కువయ్యే ప్రమాదం ఉంటుంది.

ఒకవేళ డిమాండ్ ఇంకా పెరిగి పటంలో చూపిన మాదిరి D_1D_1 రేఖా ఏర్పడితే వస్తువు ధర OP నుండి OP_1 కి పెరుగుతుంది. కనుక నష్టరంకాని అన్ని రకాల వస్తువులకు మార్కెట్ కాలంలో సప్లయ్ కంటే డిమాండ్ కు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఉండదని తెలుసుకోవచ్చు.

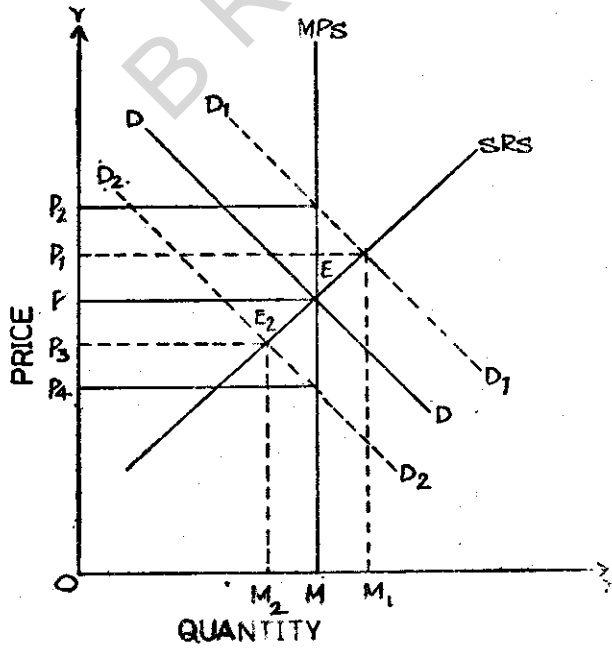
మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

- 13. మార్కెట్ కాలమనగా ఏమి?
- 14. స్వల్ప కాలం అంటే ఏమిటి?
- 15. దీర్ఘకాల మనగా నేమి?
- 16. నష్టర వస్తువులని వేటిని అంటారు?

14.8 స్వల్పకాలంలో ధర నిర్ణయం - స్వల్పకాల సహజ ధర

స్వల్పకాలంలో సంస్థ తన చర కారకాలను మార్చిడి చేస్తూ ఉత్పత్తిని మార్చగలదు. స్థిర కారకాలు మాత్రం మారకుండా ఉంటాయి. స్వల్ప కాలంలో అధికోత్పత్తి చేయాలంటే చర కారకాలైన శ్రమ, ముడి సరకు మొదలగు వాటిని ఎక్కువ చేయడం జరుగుతుంది. అదే విధంగా ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని తగ్గించాలంటే చర కారకాలను తగ్గించుకోవడం జరుగుతుంది. కాని స్థిర కారకాలను లేదా సంస్థ సైజును (పరిమాణం) మార్చకుండా ఉంటారు.

స్వల్పకాలంలో వస్తువు ధరను సప్లయ్, డిమాండ్ శక్తులు ప్రభావితం చేస్తాయి. సప్లయ్ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి పైకి పోతుంది. సప్లయ్, డిమాండ్ రేఖలు ఒకదాని నొకటి ఖండించుకొని స్వల్పకాల సమతౌల్య ధరను నిర్ణయిస్తాయి. స్వల్పకాల సమతౌల్య ధరను 'స్వల్పకాల సహజ ధర' అని కూడా అంటారు. పటం 14.6 లో ఈ విషయాన్ని చూడవచ్చు.

పటం - 14.6

DD డిమాండ్ రేఖ MPS స్లయ్ రేఖను 'E' బిందువు వద్ద ఖండిస్తుంది. అప్పుడు OP సమతల్య ధర, OM వస్తురాశిగా ఉన్నాయి. డిమాండ్ పెరిగినందు వల్ల D_1D_1 రేఖను వటంలో చూడవచ్చు. మార్కెట్ కాలంలో స్లయ్ రేఖ స్థిరంగా ఉంటుందనీ, ఉత్పత్తిని పెంచడానికి అవకాశం లేదనీ ఇంతకు ముందు అనుకున్నాం. అయితే, స్వల్పకాలంలో సంస్థ అదనంగా శ్రామికులను, ముడి సరుకును వినియోగించి కొంతమేరకు ఉత్పత్తిని అధికం చేయగలదు. కనుక వటంలో SRS రేఖ స్వల్పకాలపు స్లయ్ రేఖను చూపిస్తుంది. ఈ రేఖ డిమాండ్ రేఖ D_1D_1 ని E_1 వద్ద ఖండిస్తుంది. ఫలితంగా స్వల్పకాల సమతల్య ధర లేదా సహజ ధర OP_1 మొదట్లో ఉన్న మార్కెట్ ధర OP కంటే అధికంగాను, డిమాండ్ పెరిగిన తరువాత ఏర్పడిన మార్కెట్ ధర OP_2 కంటే తక్కువగాను ఉంటుంది. OP_1 స్వల్పకాల సహజ ధర అని తెలుసుకొనాలి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 6

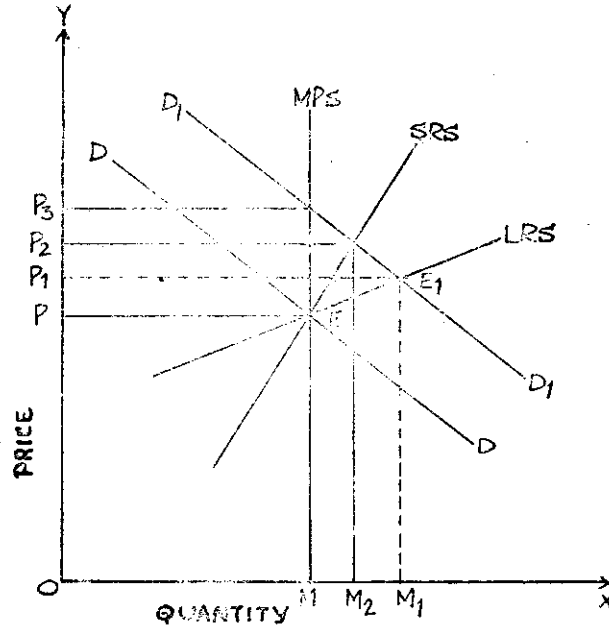
17. స్వల్పకాలం గురించి తెలపండి.
18. స్వల్పకాల సహజధర అంటే ఏమిటి?

14.9 దీర్ఘ కాలంలో ధర నిర్ణయం - దీర్ఘ కాలంలో సహజ ధర

దీర్ఘ కాలంలో స్థిర కారకాలను, చర కారకాలను సంస్థ మార్పు కొంటుంది. కనుక పెరిగిన డిమాండ్ కి తగినంత స్లయిని సంస్థ ఉత్పత్తి చేయగలదు. దీర్ఘకాల డిమాండ్, స్లయ్ లు దీర్ఘకాల సహజ ధరను నిర్ణయిస్తాయి. దీర్ఘకాలంలో పరిశ్రమలోకి కొత్త సంస్థలు చేరడంగాని లేదా పరిశ్రమనుండి ప్రస్తుతమున్న సంస్థలు విడిచి వెళ్లడంగాని జరగవచ్చు. సామాన్య లాభాల కంటే ఎక్కువ లాభాలను పరిశ్రమలో నున్న సంస్థలు పొందుతుంటే ఇతర సంస్థలు పరిశ్రమలోకి ప్రవేశిస్తాయి. ఫలితంగా వస్తురాశి ఉత్పత్తి ఎక్కువౌతుంది. కనుక వస్తువు ధర మొదట్లో ఉన్నదానికి సమానంగా తగ్గిపోతుంది. అదే విధంగా సామాన్య లాభాలకంటే తక్కువ లాభాలు వస్తుంటే పరిశ్రమనుండి కొన్ని సంస్థలు వైదొలుగుతాయి. ఫలితంగా వస్తురాశి ఉత్పత్తి తగ్గిపోతుంది. కనుక వస్తువు ధర పెరిగి మొదట్లోనున్న సహజధరకు సమాన మౌతుంది. అయితే దీర్ఘకాల సహజ ధర మొట్టమొదట ఉన్న మార్కెట్ ధర కంటే తక్కువగాను, లేదా ఎక్కువగాను లేదా సమానంగాను ఉండవచ్చు. దీర్ఘకాల సహజ ధర ఎంత ఉంటుందో అన్న విషయం పరిశ్రమలో తరహా ననుసరించి ప్రతిఫలాలమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. పరిశ్రమలో పెరుగుతున్న వ్యయాలు లేదా క్షీణ ప్రతిఫలాలు అమలులో ఉంటే దీర్ఘకాల సహజ ధర మొదట ఉన్న మార్కెట్ ధర కంటే అధికంగా ఉంటుంది. ఒకవేళ పరిశ్రమలో క్షీణిస్తున్న వ్యయాలు లేక పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాలు అమలులో ఉంటే దీర్ఘకాల సహజధర మొదట్లో నున్న మార్కెట్ ధర కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. ఆ పరిశ్రమలో సమాన వ్యయాలు లేక సమాన ప్రతిఫలాలు అమలులో ఉంటే దీర్ఘకాల సహజధర మొదట్లో నున్న మార్కెట్ ధరకు సమానంగా ఉంటుంది. అంటే సమాన ప్రతిఫలాలు వస్తుంటే సహజ ధరలో మార్పు రాదని తెలుస్తోంది. వివిధ వ్యయాలలో పరిశ్రమ నడుస్తున్నప్పుడు దీర్ఘకాల సహజ ధర ఏ విధంగా ఉంటుందో ఇప్పుడు చర్చిద్దాం.

14.9.1 పెరుగుతున్న వ్యయాలున్న పరిశ్రమలో దీర్ఘకాల సహజ ధర

పెరుగుతున్న వ్యయాలు పరిశ్రమలో ఉన్నప్పుడు దీర్ఘకాల స్లయ్ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి పైకి పోతుంది. ఈ విషయాన్ని పటం 14.7 లో చూపించాం.

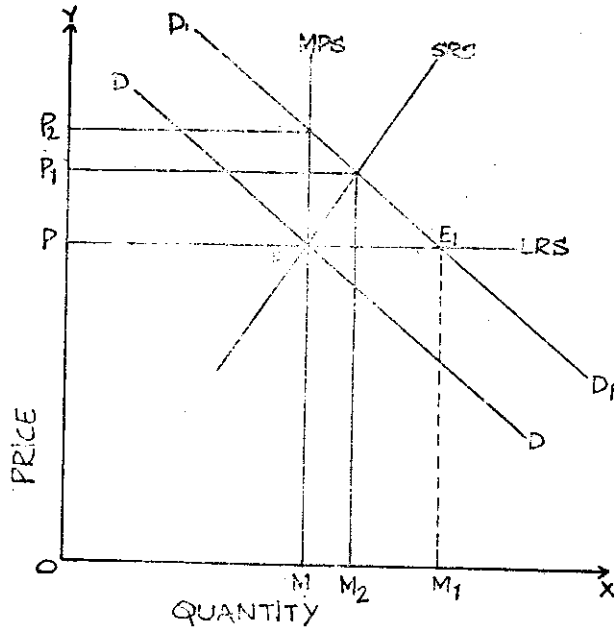

పటము - 14.7

పటం 14.7 లో LRS దీర్ఘకాల సప్లయ్ రేఖ SRS స్వల్పకాల సప్లయ్ రేఖ, MPS మార్కెట్ కాల సప్లయ్ రేఖ, DD పరిశ్రమ డిమాండ్ రేఖ మొదట్లో సమతౌల్య ధర OP, వస్తురాశి OM గా ఉంది. డిమాండ్ రేఖ DD నుండి D_1, D_1 గా డిమాండ్ లో పెరుగుదల వచ్చినందు వల్ల ఏర్పడింది. పరిశ్రమ సప్లయ్ OM_2 కు పెరిగింది. స్వల్పకాల సహజ ధర OP_2 గా ఉంది. కానీ దీర్ఘకాలంలో పరిశ్రమ స్థిర కారకాలను కూడా మార్చి, సప్లయ్ ని డిమాండ్ కు సరిపోయినంతగా పెంచగలుగుతుంది. దీర్ఘకాలంలో కొత్త సంస్థలు కూడా పరిశ్రమలోకి ప్రవేశిస్తాయి. కనుక స్వల్పకాలంలో కంటే దీర్ఘకాలంలో ఉత్పత్తి అధికంగా ఉంటుంది. ఫలితంగా దీర్ఘకాల సప్లయ్ రేఖ LRS ను డిమాండ్ రేఖ D_1, D_1 , E_1 బిందువు వద్ద ఖండిస్తూంది. దీర్ఘకాల సహజధర OP_1 సమతౌల్యవస్తురాశి OM_1 గా ఉంది. పటంలో చూపిన మాదిరి దీర్ఘకాల సహజ ధర OP_1 స్వల్ప కాల సహజధర OP_2 కంటే తక్కువగా ఉంది. వస్తురాశి కూడా దీర్ఘ కాలంలో OM_1 స్వల్పకాలంలో ఉన్న OM_2 కంటే ఎక్కువగా ఉంది. కానీ మార్కెట్ ధర OP కంటే దీర్ఘకాల సహజ ధర ఎక్కువగా ఉంది.

14.9.2 విలకడ వ్యయాలున్న పరిశ్రమలో దీర్ఘకాల సహజ ధర

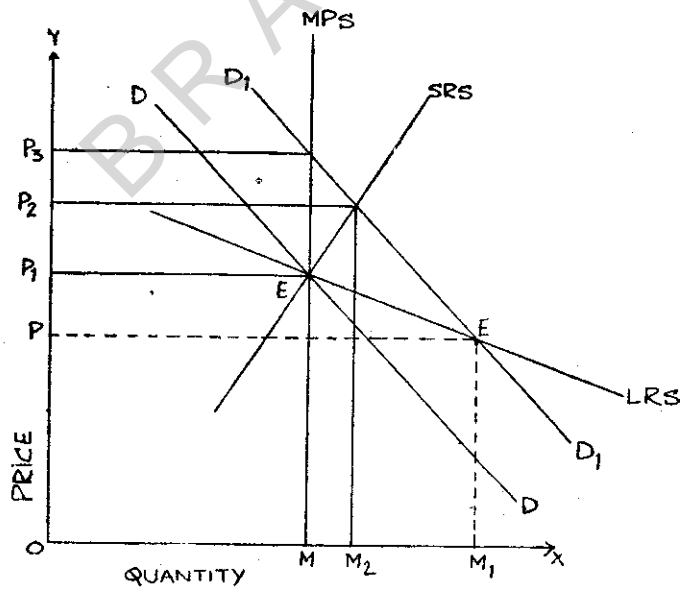
సమాన వ్యయాలలో పరిశ్రమ ఉత్పత్తి సాగుతున్నప్పుడు దీర్ఘకాల సప్లయ్ రేఖ OX-అక్షానికి పటం - 14.8 లో చూపిన మాదిరి సమాంతరంగా ఉంటుంది. ఇది పటంలో LPS రేఖ. DD పరిశ్రమ డిమాండ్ రేఖ, మొదట్లో 'E' బిందువు వద్ద సప్లయ్ రేఖలను ఖండిస్తుంది. సమతౌల్య ధర OP, వస్తురాశి OM గా ఉంది. డిమాండ్ రేఖ స్వల్ప కాలంలో D_1, D_1 గా మారింది. స్వల్పకాలంలో ఉత్పత్తి పరిమాణం OM_2 అయింది. దీర్ఘకాలంలో డిమాండ్ రేఖ D_1, D_1 , సప్లయ్ రేఖ LPS ని 'E' వద్ద ఖండిస్తూంది. అప్పుడు OP దీర్ఘకాల సమతౌల్య ధర, వస్తురాశి పరిమాణం OM_1 కు పెరిగింది. సమాన వ్యయాలున్నందు వల్ల దీర్ఘకాల సహజధర LPS రేఖ OX-అక్షానికి సమాంతరంగా ఉన్నందువల్ల ఆ విధంగా ఉత్పత్తిలో సంబంధం లేకుండా (ఉత్పత్తి ఎక్కువున్నా, తక్కువున్నా) దీర్ఘకాల సహజధర మార్కెట్ ధరకు సమానమైంది. ఈ విషయాన్ని పటం 14.8 లో చూడవచ్చు.

పటం - 14.8

14.9.3 క్షీణిస్తున్న వ్యయాలతో పరిశ్రమ ఉన్నప్పుడు దీర్ఘకాల సహజధర

క్షీణిస్తున్న వ్యయాలు పరిశ్రమలో ఉన్నప్పుడు పరిశ్రమ దీర్ఘకాల సప్లయ్ రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి కిందికి వాలి ఉంటుంది. పరిశ్రమ పెరిగినందు వల్ల సంస్థలకు బహిర్గత ఆదాలు వస్తాయి. కనుక క్షీణిస్తున్న వ్యయాలతో పరిశ్రమ నడుస్తున్నప్పుడు దీర్ఘకాల సహజ ధర మొదట్లో ఉన్న మార్కెట్ సమతౌల్య ధర కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని పటం 14.9 లో చూడగలం.

పటం - 14.9

పటం 14.9 లో DD మొదట్లో ఉన్న డిమాండ్ రేఖ. ఇది సప్లయ్ రేఖలను E బిందువు వద్ద ఖండిస్తోంది. మార్కెట్ సమతౌల్యధర OP_1 వస్తురాశి OM గా ఉన్నాయి. D_1D_1 డిమాండ్ రేఖ,

దీర్ఘకాల సప్లయ్ రేఖ LRS ను 'E₁' బిందువు వద్ద ఖండిస్తూంది. అప్పుడు దీర్ఘకాల సహజ ధర OP₁ మొదట్లోనున్న మార్కెట్ ధర OP₁ కంటే తక్కువగా ఉంది. దీనికి కారణం క్షీణిస్తున్న వ్యయాలు లేదా పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాల ఫలితంగా చెప్పవచ్చు. ఉత్పత్తి పరిమాణం OM నుండి OM₁ కు పెరిగింది. స్వల్పకాలంలో సప్లయ్ పెరిగినప్పటికీ అవి డిమాండ్ కు సరిపోయినంతగా పెరగ లేదు. కానీ దీర్ఘకాలంలో పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాలు పరిశ్రమలో ఉన్నప్పుడు సప్లయ్ డిమాండ్ కంటే ఎక్కువగా పెరుగుతుంది. ఫలితంగా దీర్ఘకాల సహజధర స్వల్పకాల సహజధర కంటే, మొదట్లో నున్న మార్కెట్ ధరకంటే కూడా తక్కువగా ఉంటుంది. కనుక పరిశ్రమలో ఉన్న ప్రతిఫలాల తీరును బట్టి దీర్ఘకాలంలో సహజ ధర మొదట్లో ఉన్న మార్కెట్ ధర కంటే ఎక్కువగా ఉండడంగాని లేక తక్కువగా ఉండడం గాని లేక సమానంగా ఉండడం గాని జరుగుతుంది. అనగా వస్తువు ధరను అంతర్గత బహిర్గత ఆదాలు, అనర్గాలు ప్రభావితం చేస్తాయని తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. అయితే స్వల్పకాల సహజధర ఎల్లప్పుడూ దీర్ఘకాల సహజ ధరకంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది.

14.10 మార్కెట్ ధర, సహజ ధరల మధ్య పోలికలు

1. ఒక రోజు లేదా బహు కొద్ది రోజులలో ఉంటున్న ధరను మార్కెట్ ధర అనవచ్చును. ఇది ఒకానొక కాలానికి సంబంధించినదై ఉంటుంది. కాని సహజ ధర అనేది కొంత కాలం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఇది దీర్ఘకాలంలో ఉండ వలసిన ధరను సూచిస్తుంది.

2. మార్కెట్ ధరను నిర్ణయించడంలో డిమాండ్ కు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉంది. ధర పెరగడానికి, తగ్గడానికి డిమాండ్ లో వచ్చే పెరుగుదల లేదా తరుగుదల కారణంగా చెప్పవచ్చును. సప్లయ్ స్థిరంగానే ఉంటుంది. కాని సహజధరను తీసుకొంటే సప్లయ్ కి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఉంది. ఘాతిన డిమాండ్ కు సరిపోయినంతగా సప్లయ్ పెరుగుతుంది.

3. తాత్కాలిక సంఘటన ద్వారా మార్కెట్ ధర ఒక రోజు లేదా ఒక వారంలోనే అనేక పర్యాయాలు మారవచ్చు. ఉదాహరణకు 'బండ్' జరిగిన రోజున నశ్యర వస్తువుల (Perishable goods) ధరలు ఎక్కువగా పెరిగిపోవచ్చును. అయితే అటువంటి పెరుగుదల తాత్కాలికం మాత్రమే. తిరిగి ఆ మరుసటి రోజున మామూలు పరిస్థితులు రావచ్చును. దీర్ఘకాలంలో డిమాండ్ సప్లయ్ లు శాశ్వత కారణాలవల్ల మారతాయి. కనుక సహజ ధర స్థిరమైనది, శాశ్వతమైనది. మార్కెట్ ధర సహజ ధర చుట్టూ అల్లాడుతుంటుంది.

4. దీర్ఘకాలంలో సహజధర దీర్ఘకాల సగటు వ్యయానికి తన కనిష్ట బిందువు వద్ద సమానమౌతుంది. కనుక సంస్థలన్నీ సహజధరతో సామాన్య లాభాలను మాత్రమే ఆర్జించుకొనగలవు.

5. అన్ని వస్తువులకు మార్కెట్ ధర ఉంటుంది. కాని సహజ ధర మాత్రం మళ్ళీ ఉత్పత్తి అవకాశమున్న వస్తువులకు మాత్రమే ఉంటుంది. తిరిగి ఉత్పత్తి చేయడానికి అవకాశం లేని కొన్ని వస్తువులకు మార్కెట్ ధర ఉంటుంది.

6. సహజధర నిజమైనది కాదు కాని మార్కెట్ ధర నిజమైనది. దీర్ఘకాలంలో డిమాండ్ సప్లయ్ లో సమానమైనప్పుడు సహజ ధర ఎర్పడుతుంది. కాని డిమాండ్ సప్లయ్ లలో వచ్చే మార్పులు సమానంగా ఉండవు. డిమాండ్ లో వచ్చే మార్పులు, సప్లయ్ లో వచ్చే మార్పుల కంటే ఎక్కువగాను లేదా తక్కువగాను ఉండవచ్చును. కనుక సహజ ధరను మనం పొందలేం. దీర్ఘకాల సమతౌల్యం రాక ముందే ఎన్నో మార్పులు డిమాండ్ సప్లయ్ లలో ఏర్పడవచ్చు. కనుక అనుభవపూర్వకంగా చెప్పాలంటే మార్కెట్ ధర మాత్రమే మనకు కనిపిస్తూ ఉంటుంది. దీర్ఘకాలం అంటే భవిష్యత్ కు సంబంధించింది. కాని భవిష్యత్ గురించి ఖచ్చితంగా చెప్పలేం. కనుక ఎల్లప్పుడూ మార్కెట్ లో ఉన్నది మార్కెట్ ధరగాని సహజధర కాదు.

19. దీర్ఘకాల సహజధర అంటే ఏమిటి?
20. దీర్ఘకాలముంటే ఏమిటో చర్చించండి?
21. మార్కెట్ ధరకు, సహజ ధరకు గల భేదాలను తెలుపండి.

14.11 సారాంశం

అమ్మకం దాల్గనుండి కొనుగోలు దాల్గకు వస్తుసేవల మార్పిడి ప్రక్రియను మార్కెట్ గా తెలుపవచ్చు. ప్రతి వస్తువు (లేదా సేవ) తనదైన ఒక మార్కెట్ ను కలిగి ఉంటుంది. కాలం, స్థలం, పోటీ - వీటి ఆధారంగా మార్కెట్లను వర్గీకరించవచ్చు. మార్కెట్ లో వస్తువు ధరకు ఆ వస్తువు డిమాండ్, సప్లయలు నిర్ణయిస్తాయి. డిమాండ్ సప్లయలు సమానంగా ఉన్నప్పుడు సమతౌల్య ధర సాధింపబడుతుంది. ఒకవేళ ధరలో మార్పులు ఏర్పడితే డిమాండ్ సప్లయ్ లు మారి తిరిగి సమతౌల్య స్థితికి ధర వచ్చేవరకు ఈ ప్రక్రియ కొనసాగుతుంది. డిమాండ్ సప్లయ్ లలోని మార్పులు సమతౌల్యధరకు, సమతౌల్య వస్తు పరిమాణాన్ని ప్రభావితం చేస్తాయి.

ఆచార్య మార్షల్ ధర సిద్ధాంతంలో కాలం పాత్రను విశ్లేషించాడు. మార్షల్ నాలుగు కాలాల గురించి - మార్కెట్ కాలం, స్వల్పకాలం, దీర్ఘకాలం, అతి దీర్ఘకాలం గురించి - వివరించినప్పటికీ ఈ భాగంలో మొదటి మూడింటిని మాత్రమే చర్చించాం. ఈ మూడు కాలాలలో ధర ఏ విధంగా నిర్ణయించబడిందో పరిశీలించాం. మార్కెట్ కాలంలో ధరను డిమాండ్ ప్రభావితం చేస్తుంది. స్వల్ప కాలంలో డిమాండ్ సప్లయ్ శక్తులు ధరను నిర్ణయిస్తాయి. స్వల్పకాలంలో స్థిర మూలధనాన్ని మార్చడానికి వీలుకాదు. కాబట్టి చర మూలధనాన్ని మార్చడం ద్వారానే సప్లయ్ ని మార్చవచ్చు. దీర్ఘకాలంలో అన్ని కారకాలను మార్చడానికి వీలు ఉంటుంది. కాబట్టి ఆ కాలంలో స్థిర మూలధనం అంటూ ఉండదు. అందుకే దీర్ఘకాలంలో సప్లయ్, డిమాండ్ శక్తులు ధరను ప్రభావితం చేస్తాయి. అయితే సప్లయ్ అనేది ధరను ప్రభావితం చేయడం కీలకమైన చలాంకంగా ఉంటుంది.

ఈ భాగం చివరలో మార్కెట్ ధరకు, సహజ ధరకు గల తారతమ్యాలను చర్చించాం. మార్కెట్ కాలంలో అంటే ఒకనొక కాలంలో ఉంటున్న ధరను మార్కెట్ ధర అంటారు. మార్కెట్ ధర నిర్ణయంలో డిమాండ్ పాత్ర అత్యధికంగా ఉంటుంది. ఇక్కడ సప్లయ్ స్థిరంగా ఉంటుంది. కాని సహజధర నిర్ణయాంశాలలో సప్లయ్ ప్రముఖ పాత్రను నిర్వహిస్తుంది.

--శ్రీ పి. రాజేశం

14.12 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. A. Koutsayiannis : Modern Micro Economics
2. H.S. Agarwal : Micro Economics
3. Stonier & Hague : A Text Book of Economic Theory
4. తెలుగు అకాడమి : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

14.13 నమూనా పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 వంతులలో జవాబులు రాయండి.

1. సమతౌల్యధర అనగా నేమి? వివిధ డిమాండ్, సప్లయ్ పరిస్థితులున్నప్పుడు సమతౌల్య ధర ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడుతుంది?
2. అర్థశాస్త్రంలో మార్కెట్ అంటే ఏమిటో వివరించి మార్కెట్ల వర్గీకరణను విశదీకరించండి.
3. మార్కెట్ కాలం, స్వల్పకాలంలో ధర నిర్ణయాలను వివరించండి.
4. వివిధ వ్యయ పరిస్థితులున్నప్పుడు దీర్ఘకాలంలో సహజ ధర ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో పరిశీలించండి.
5. మార్కెట్ ధరకు, సహజ ధరకు గల పోలికలను చర్చించండి.

II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 వంతులలో జవాబులు రాయండి.

1. ధర సిద్ధాంతంలో కాలం ప్రాధాన్యతను వివరించండి.
2. మార్కెట్ కాలం అనగా నేమి? మార్కెట్ కాలంలో ధర నిర్ణయాన్ని విశ్లేషించండి.
3. సహజ ధర అంటే ఏమిటి? స్వల్ప కాలంలో సహజధర ఏ విధంగా నిర్ణయింప బడుతుంది.
4. దీర్ఘకాలంలో ధర నిర్ణయాన్ని విశదీకరించండి.

భాగం - 15 : సంపూర్ణ పోలీయుత మార్కెట్

విషయక్రమం

- 15.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 15.1 పరిచయం
- 15.2 సంపూర్ణపోలీ మార్కెట్ ఆర్థం
- 15.3 సంపూర్ణ పోలీ మార్కెట్ లక్షణాలు
 - 15.3.1 అధిక సంఖ్యలో కొనుగోలు దారులు, ఉత్పత్తిదారులు
 - 15.3.2 సజాతీయవస్తువు
 - 15.3.3 సమాంతర డిమాండ్ రేఖ
 - 15.3.4 పరిశ్రమలో ప్రవేశానికి, నిష్క్రమణకు పూర్తి స్వేచ్ఛ
 - 15.3.5 ఉత్పత్తి కారకాల సంపూర్ణ గమన శీలత
 - 15.3.6 రవాణా ఖర్చులు ఉండక పోవడం
 - 15.3.7 మార్కెట్ పై పూర్తి సమాచారం తెలిసి ఉండడం
- 15.4 సంపూర్ణ పోలీకీ, ఖర్చుపోలీకీ గల తారతమ్యం
- 15.5 సంస్థ పరిశ్రమల సమతౌల్యానికి నిబంధనలు, ప్రమేయాలు
 - 15.5.1 సంస్థ సమతౌల్యానికి నిబంధనలు
 - 15.5.2 ప్రమేయాలు
- 15.6 స్వల్పకాలంలో సమతౌల్యస్థితి
 - 15.6.1 సంస్థ అధిక లాభాలు పొందేప్పుడు సమతౌల్య స్థితి
 - 15.6.2 సంస్థ సామాన్య లాభాలు పొందేప్పుడు సమతౌల్యస్థితి
 - 15.6.3 సంస్థ నష్టాలు పొందేప్పుడు సమతౌల్యస్థితి
- 15.7 దీర్ఘకాలంలో సమతౌల్య స్థితి
- 15.8 అభిలషణీయ సంస్థ
- 15.9 సారాంశం
- 15.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 15.11 సమూహ పరీక్షా ప్రశ్నలు

15.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సంపూర్ణ పోలీ మార్కెట్ లక్షణాలను, సంస్థ సమతౌల్య స్థితి పొందడానికి షరతులు, ప్రమేయాలను, వివిధ మార్కెట్ పరిస్థితులు ఉన్నప్పుడు సంస్థ, పరిశ్రమ ఏ విధంగా సమతౌల్య స్థితి పొందుతుందో ఈ భాగం చర్చిస్తుంది.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత

- సంపూర్ణ పోలీ మార్కెట్ లక్షణాలను గుర్తించ వచ్చు.
- సంపూర్ణ పోలీని ఖర్చుపోలీతో పోల్చవచ్చు.
- సంస్థ సమతౌల్యం పొందడానికి ఏ నిబంధనలు, ఏ ప్రమేయాలు అవసరమో తెలుసుకొనవచ్చు

- వివిధ లాభ/నష్ట పరిస్థితులున్నప్పుడు స్వల్పకాలంలో సంస్థ సమతౌల్యస్థితిని వివరించ వచ్చు.
- దీర్ఘకాలంలో సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని విశ్లేషించవచ్చు.
- అభిలషణీయ సంస్థ పరిస్థితిని అవగాహన చేసుకొనవచ్చు.

15.1 పరిచయం

గత భాగాలలో వ్యయ, రాబడి విశ్లేషణలను చర్చించాం. సంస్థల, పరిశ్రమల సమతౌల్య స్థితిని తెలుసుకోవడానికి వ్యయ, రాబడి రేఖలను ఉపయోగిస్తారు. వివిధ పరిస్థితుల్లో సంస్థ ఏ విధంగా సమతౌల్య స్థితికి చేరుకొంటుందో ఈ రేఖలు తెలియజేస్తాయి. సమతౌల్యం గురించి గత భాగంలో చదివాం. ఈ భాగంలో సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ పరిస్థితి ఉన్నప్పుడు స్వల్ప, దీర్ఘ కాలంలో సంస్థ, పరిశ్రమలు ఎట్లా సమతౌల్య స్థితిని సాధిస్తాయో వివరంగా చర్చిద్దాం.

15.2 సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ : అర్థం

సంపూర్ణ పోటీలో చాల ఎక్కువ మంది అమ్మేవాళ్లు, చాల ఎక్కువ మంది కొనేవాళ్లు ఉంటారు. వస్తువు సజాతీయమైనదై ఉంటుంది. జోన్ రాబిన్సన్ అనే ఆర్థిక వేత్త ప్రకారం "సంపూర్ణపోటీలో ప్రతి ఉత్పత్తిదారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తురాశికి పూర్తి వ్యాకోచిత డిమాండ్ ఉంటుంది. దీనిని బట్టి రెండు అంశాలు అర్థం అవుతాయి. అమ్మేవాళ్లు చాల ఎక్కువమంది ఉన్నందు వల్ల ఒక అమ్మకపుదారుని వస్తురాశి మొత్తం మార్కెట్లో అమ్మి జూపిన వస్తురాశిలో అతి తక్కువగా ఉంటుంది. ఇంకో విషయం ఏమంటే వినియోగ దార్ల దృష్టిలో అమ్మేవాళ్లందరు ఒకే విధంగా పరిగణించ బడతారు.

15.3 సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు

క్రింద తెలిపిన ఏడు లక్షణాలు కలిగి ఉన్న మార్కెట్ను సంపూర్ణ పోటీగల మార్కెట్ అని అంటారు. మొదట తెలిపిన మూడు లక్షణాలు మాత్రమే కలిగి ఉన్న మార్కెట్ను శుద్ధ పోటీ మార్కెట్ అని (Pure Competition) అనవచ్చు.

15.3.1 అధిక సంఖ్యలో కొనుగోలుదార్లు, అధిక సంఖ్యలో అమ్మకందార్లు

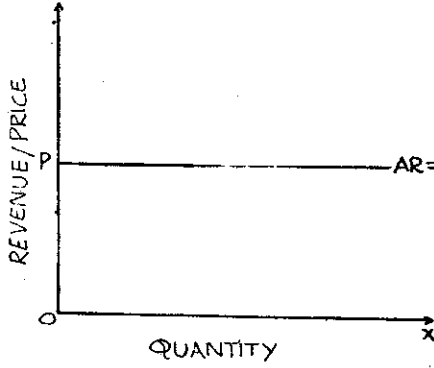
సంపూర్ణ పోటీ గల మార్కెట్లో చాల ఎక్కువ మంది అమ్మేవాళ్లు, కొనేవాళ్లు ఉంటారు. ఏ ఒక్క అమ్మకపుదారు లేక ఏ ఒక్క కొనుగోలుదారు వస్తువు ధరను తారుమారు చేయలేడు. మార్కెట్లో చెలామణి అవుతున్న ధరను తీసుకో వలసి ఉంటుంది. ఒక కొనుగోలుదారుని డిమాండ్ మార్కెట్లో వినిమయం అయిన వస్తురాశిలో అతి తక్కువ మాత్రమే అవుతుంది. కనుక ఒక కొనుగోలు దారుగా మార్కెట్ ధరపై తనకు ఎటువంటి ఆధిపత్యం ఉండదు. అదే విధంగా వస్తువును అనేక సంస్థలు ఉత్పత్తి చేస్తాయి. కనుక ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి చేసిన వస్తురాశి మార్కెట్ మొత్తం వస్తు రాశిలో అతి అల్పమే అవుతుంది. కనుక ఏ ఒక్క సంస్థ (అమ్మకపుదారు) ధరను మార్చలేదు. కనుక సంస్థ మార్కెట్లో ఉన్న ధరను తీసుకొంటుంది. అంతే గాని ధరను నిర్ణయించ జాలదు. కనుక చలామణిలో ఉన్న ధరను సంస్థ డిమాండ్ రేఖ సూచిస్తుంది. ఆ డిమాండ్ రేఖ సంపూర్ణ వ్యాకోచిత డిమాండ్ కలిగి ఉంటుంది.

15.3.2 సజాతీయ వస్తువు

మార్కెట్ లో ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశి అంతా ఒకే విధంగా ఉంటుంది. ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి చేసిన దానికి ఇంకొక సంస్థ ఉత్పత్తి చేసిన దానికి ఎటువంటి తేడా ఉండదు. అంటే వస్తువు నాణ్యత, బరువు, రంగు మొదలైన అన్ని విషయాలలోనూ అన్ని చోట్ల ఒకే విధంగా ఉంటుంది, అందువల్ల కొనుగోలు దార్లు ఉన్నందు వల్ల అమ్మకపు దార్లు కూడా ఎవరు కొనుక్కున్నా ఫరవాలేదు అన్నట్లుగా భావిస్తారు. ఈ కారణాలవల్ల మార్కెట్ మొత్తం మీద ఒకే ధర చలామణి అవుతూ ఉంటుంది. సంస్థ డిమాండ్ రేఖ OX - అక్షానికీ సమాంతరంగా ఉండి ఉపాంత సగటు రాబడులను తెలియజేస్తుంది.

15.3.3 సమాంతర డిమాండ్ రేఖ

సంస్థ డిమాండ్ రేఖ OX-అక్షానికీ సమాంతరంగా ఉంటుందని ఇంతకు ముందే చెప్పాం. అటువంటి డిమాండ్ రేఖకు సంపూర్ణమైన వ్యాకోచం ఉంటుంది. అంటే ఆ ధరవద్ద ఎంత వస్తురాశినైనా సంస్థ అమ్ముకోవచ్చు. అదే విధంగా ఆ ధరవద్ద ఎంత వస్తురాశినైనా ఒక వినియోగదారు కొనగలడు. వస్తువు ధరను మాత్రం ఏ ఒక్క సంస్థగాని లేదా ఏ ఒక్క కొనుగోలు దారు గాని మార్చలేడు. సంస్థ డిమాండ్ రేఖను పటం 15.1 లో చూపించాం.

వస్తు పరిమాణాన్ని OX-అక్షంలో చూపించాం. 'OP' మార్కెట్ లో చలామణి అవుతున్న ధర అని అనుకోండి. డిమాండ్ రేఖ ధరను సూచిస్తుంది. ఈ ధరవద్ద ఎంతైనా అమ్మవచ్చు లేదా ఎంతైనా కొనవచ్చు. వస్తువు ధరను తగ్గించడం గాని, పెంచడం గాని ఒక సంస్థ చేయలేదు. ఇటువంటి శుద్ధమైన పోటీగల రేఖ మనకు అరుదుగా కనిపిస్తుంది. వ్యవసాయక వస్తువుల విషయంలో కొంత మేరకు ఇటువంటి పోటీని మనం గమనించ వచ్చు.

పటం - 15.1

నై మూడు లక్షణాలున్న మార్కెట్ ను శుద్ధమైన పోటీ మార్కెట్ గా పరిగణిస్తారు. ఈ లక్షణాలకు అదనంగా మరికొన్ని లక్షణాలుంటే ఆ మార్కెట్ ను "సంపూర్ణపోటీ" మార్కెట్ అంటారు. ఆ అదనపు లక్షణాలను ఈ దిగువ ఉదహరించాం.

15.3.4 పరిశ్రమలోకి ప్రవేశానికి లేదా పరిశ్రమనుండి నిష్క్రమణకు పూర్తి స్వేచ్ఛ

శుద్ధమైన పోటీలో సంస్థలు పరిశ్రమలోకి ప్రవేశించవచ్చు. లేదా అవసరమైతే నిష్క్రమించవచ్చు. సంస్థలకు ఇటువంటి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. అధిక లాభాలు వస్తున్నప్పుడు కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలోకి వస్తాయి, లాభాలు తగ్గిపోయి నష్టాలు వస్తున్నప్పుడు ప్రస్తుతం పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థలు ఆ పరిశ్రమనుండి నిష్క్రమించవచ్చు. అదే విధంగా వినియోగదారులు ఆ వస్తువును కొనవచ్చు లేదా మానివేయవచ్చు. కొత్త వినియోగదారులు ప్రవేశించవచ్చు, లేదా ప్రస్తుతం ఉన్న వినియోగదారులు నిష్క్రమించ వచ్చు. ఈ విధంగా పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది.

15.3.5 ఉత్పత్తి కారకాల సంపూర్ణ గమన శీలత

శ్రమ, మూలధనం మొదలగు ఉత్పత్తి కారకాలు సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో సంపూర్ణ గమనశీలత కలిగి ఉండాలి. శ్రామికులు ఒక ఉత్పాదక ప్రక్రియనుండి ఇంకొక ఉత్పాదక ప్రక్రియకు మారవచ్చు.

ఉత్పత్తి కారకాల పూర్తి గమనశీలత ఉన్నందువలన ఆ వస్తువును ఎవరు ఉత్పత్తి చేసినా ఉత్పత్తి వ్యయం అందరికీ సమానంగానే ఉంటుంది. అంటే ఉత్పత్తి కారకాల కీచే ధరలు సమానంగానే ఉంటాయని అర్థం చేసుకోవాలి.

15.3.6 రవాణా ఖర్చులు ఉండక పోవడం

సంపూర్ణ పోటీలో ఒకే విధంగా వస్తువు ధర మార్కెట్ మొత్తంమీద ఉండాలంటే రవాణా ఖర్చులను తీసుకోరాదు. సజాతీయమైన వస్తువును ఎక్కువ కొన్నప్పటికీ ఒకే ధర ఉంటుంది.

15.3.7 మార్కెట్ పై పూర్తి సమాచారం తెలిపి ఉండడం

అమ్మకపు దార్లు, కొనుగోలు దార్లు ఒకే ధరకు వస్తువును వినిమయం చేసుకొనాలంటే మార్కెట్ కు సంబంధించిన సమాచారం పూర్తిగా అందరికీ తెలిసి ఉండాలి. అలా తెలియకపోతే కొంతమంది ఎక్కువ ధరకు గాని లేదా తక్కువ ధరకు గాని వస్తువును విక్రయించవచ్చు లేదా వస్తువును కొనవచ్చు. కనుక సంపూర్ణ పోటీలో సమాచారం పూర్తిగా తెలిసి ఉండాలి.

15.4 సంపూర్ణమైన పోటీకి, శుద్ధమైన పోటీకి గల తారతమ్యం

లోగడ వివరించినట్లు శుద్ధమైన పోటీలో (1) అనేక మంది అమ్మకందార్లు, అనేక మంది కొనుగోలుదార్లు, (2) వస్తువు సజాతీయమైనదై ఉండడం, (3) పూర్తి స్వేచ్ఛ - ఈ లక్షణాలు ఉంటాయి. వీటితో బాటు మార్కెట్ విషయాన్ని అన్నింటిలోనూ సంపూర్ణత ఉంటే దానిని సంపూర్ణమైన పోటీ అంటారు. ఈ సందర్భంగా ప్రొఫెసర్ బాబర్గ్ వివరించిన విషయాన్ని తెలుసుకొనడం సమంజసం. " శుద్ధమైన పోటీలో ఎటువంటి ఏక స్వామ్యపు అంశాలు మనకు కనిపించరాదు. అయితే సంపూర్ణ పోటీలో ఏక స్వామ్యపు అంశాలు కనిపించక పోవడమే కాక మార్కెట్ కు సంబంధించిన ఇతర విషయాలలో కూడా సంపూర్ణత ఉండాలి". సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ ఒక ప్రమాణాన్ని సూచించేది మాత్రమే.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

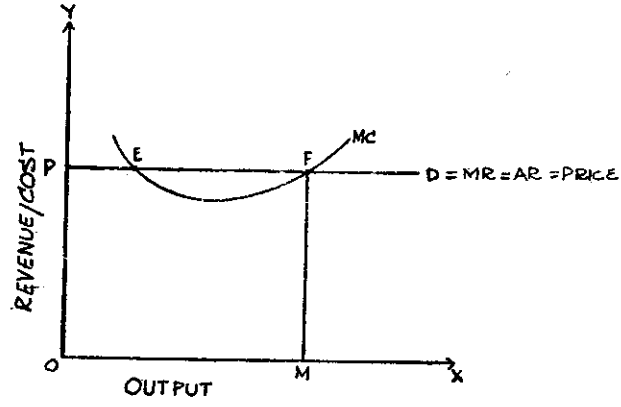
1. సంపూర్ణ పోటీయిత మార్కెట్ అంటే ఏమిటి?
2. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలను గుర్తించండి.
3. శుద్ధ పోటీ మార్కెట్ అంటే ఏమిటి? దాని లక్షణాలను తెలపండి.

15.5 సంస్థ, పరిశ్రమ సమతౌల్యానికి నిబంధనలు, ప్రమేయాలు

15.5.1 సంస్థ సమతౌల్యానికి షరతులు

సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ వస్తువు ధరను మార్చ జాలదు. మార్కెట్ లో చలామణి అవుతున్న ధరను తీసుకొని ఎంత వస్తురాశిని ఉత్పత్తి చేయవలెనో సంస్థ పరిశీలిస్తుంది. ఒక స్థితిలో సంస్థ తను ఉత్పత్తి చేసిన వస్తురాశిని తగ్గించ దానికిగాని, పెంచడానికి గాని ఎటువంటి ఆసక్తి చూపక పోవచ్చు. అటువంటి పరిస్థితిలో సంస్థకు గరిష్ట లాభం రావాలి. లేకపోతే తన నిర్ణయాన్ని మార్చుకొని వస్తురాశిని పెంచడంగాని, లేదా తగ్గించడం కాని చేయవలసి ఉంటుంది. కనుక ఏ స్థితిలో గరిష్టలాభం వస్తుందో ఆ స్థితిలో సంస్థ సమతౌల్యంలో

ఉంటుంది. సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు సంస్థ ఉపాంత వ్యయం (MC) ఉపాంతరాబడి (MR)తో సమాన మౌతుంది. సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ ఉపాంత రాబడి (MR) సంస్థ సగటు రాబడి (AR) తో సమానం. సంపూర్ణ డిమాండ్ రేఖ OX-అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. ఆ రేఖ ధర, సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడులను తెలియజేస్తుంది. సంస్థ సమతౌల్యస్థితి వద్ద ఉపాంతరాబడి రేఖను ఉపాంత వ్యయరేఖ కిందినుండి ఖండిస్తుంది.

పటం 15.2 : సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో సంస్థ సమతౌల్యం

పటం 15.2 లో చలామణిలో ఉన్న ధర OP. సంస్థ ఉపాంతరాబడి (MR), సగటు రాబడి (AR)ని సూచిస్తుంది. సంస్థ ఉపాంత వ్యయం (MC) రేఖ 'U' ఆకారంలో ఉంటుంది. పటంలో ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని OX-అక్షంపైనా, రాబడి, వ్యయాలను OY-అక్షంపై చూపించాం. పటంలో చూపించినట్లు 'E' బిందువు వద్ద MC రేఖ MR రేఖను ఖండిస్తున్నది. ఉత్పత్తి పరిమాణం 'E' బిందువు కంటే ఎక్కువ చేస్తే ఉపాంత వ్యయం (MC) ఉపాంత రాబడి (MR) కంటే ఎక్కువవుతుంది. అంటే సంస్థకు నష్టాలు వస్తాయన్నమాట. MC రేఖ MR రేఖకు కింది భాగంలో ఉన్నంత వరకు సంస్థ ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని పెంచుతూ ఉంటుంది. MR రేఖను MC రేఖ కింది నుండి ఖండించే బిందువును చేరుకొనేవరకు ఉత్పత్తిని పెంచడం జరుగుతుంది. అప్పుడు $MR = MC$ అవుతుంది. ఉత్పత్తి పరిమాణం OM యూనిట్లు. సంస్థ సమతౌల్యస్థితికి చేరడానికి ఈ కింది ఉదాహరింపబడిన షరతులు ఉండాలి.

- (1) ఉపాంతవ్యయం (MC) = ఉపాంత రాబడి(MR)
- (2) ఉపాంత వ్యయరేఖ (MC), ఉపాంతరాబడి రేఖ (MR)ను కింది నుండి ఖండించాలి

సంస్థ సమతౌల్యస్థితికి వచ్చినంత మాత్రాన గరిష్ట లాభాలు వస్తాయని చెప్పడానికి వీలు లేదు. లాభం అనేది మొత్తం రాబడి, మొత్తం వ్యయాలు, సగటు రాబడి సగటు వ్యయాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

15.5.2 ప్రమేయాలు

సమతౌల్య స్థితిని (స్వల్ప, దీర్ఘ కాలాలలో) ఈ క్రింది ప్రమేయాలను తీసుకోవాలను.

- 1) పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థ లన్నింటి ఉపాంత, సగటు వ్యయాలు సమానంగా ఉంటాయి.
- 2) సంస్థ లన్నింటిలోనూ ఉద్యమిత్వ సామర్థ్యం సమానం
- 3) ఉత్పత్తి కారకాలు సజాతీయ మైవనిగా ఉంటాయి.

4. ఒక సంస్థ సమతౌల్య సాధనకు అవసరమైన నిబంధనలను తెలుపండి.

15.6 స్వల్పకాలంలో సమతౌల్య స్థితి

చర కారకాలను మార్చినందువల్ల స్వల్ప కాలంలో ఉత్పత్తిని అధికం చేయవచ్చును. స్థిర కారకాలను మార్చడం జరగదు.

సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని చెందటానికి ఇంతకు ముందు రెండు షరతులను తృప్తి పరచవలసి ఉంటుందని చెప్పకొన్నాం. సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు లాభ, నష్టాల విషయంలో మూడు అవకాశాలున్నాయి.

- (ఎ) సామాన్య లాభాలకంటే అధిక లాభాలను ఆర్జించుకోవడం
- (బి) సామాన్య లాభాలను ఆర్జించుకోవడం
- (సి) సంస్థకు నష్టాలు రావడం.

15.6.1 అధికలాభాలు సాధించుకున్నప్పుడు సంస్థ సమతౌల్య స్థితి

పటం 15.3 లో చూపించినట్లు OP ధర వద్ద సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి (AR = MR) తెలియజేసే రేఖ 'PL' గా ఉంది. SMC స్వల్పకాల ఉపాంత వ్యయం, AC స్వల్పకాల సగటు వ్యయరేఖ. ఈ రేఖలు సాధారణంగా 'U' ఆకారంలో ఉంటాయి. MR రేఖ MC రేఖను R బిందువు వద్ద కేంద్రీకరించి ఖండించు కొంటున్నది. అప్పుడు ఉత్పత్తి పరిమాణం OM_2 . సమతౌల్య స్థితిలో ఉన్నప్పుడు $MC = MR = AR$ అయింది. OM_2 వస్తురాశి వద్ద M_2T సగటు వ్యయం, M_2R సగటు రాబడిని తెలియజేస్తుంది. ఈ పరిస్థితిలో పటంలో చూపినట్లు సగటు రాబడి (AR), సగటు వ్యయం (AC) కంటే అధికంగా ఉంది. కనుక సంస్థ లాభాలు RT వస్తాయి. ($M_2R - M_2T = RT$).

$$\text{మొత్తం రాబడి} = AR \times \text{వస్తురాశి (ఉత్పత్తి కాబడినది)}$$

$$= OP \times OM_2 = \square OPRM_2$$

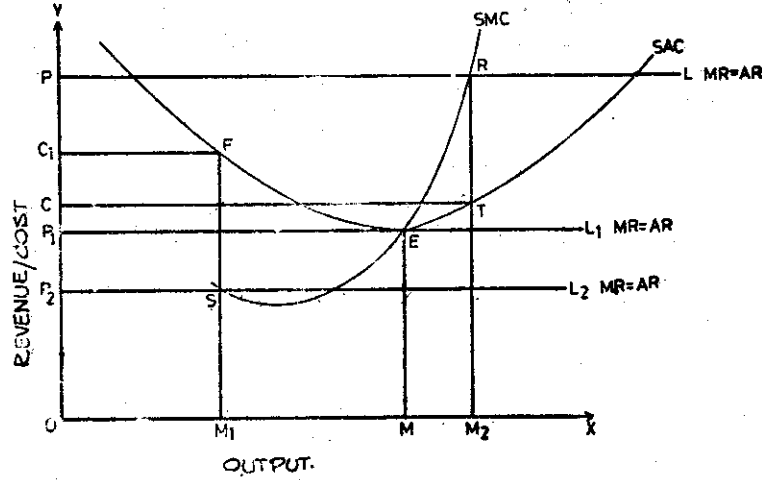
$$\text{మొత్తం వ్యయం} = AC \times \text{ఉత్పత్తి కాబడిన వస్తురాశి}$$

$$= OC \times OM_2 = \square OCTM_2$$

$$\text{అధికలాభాలు} = TR - TC = \square OPRM_2 - \square OCTM_2$$

$$= \square CPRT$$

కనుక సంస్థ సామాన్య లాభాలకంటే అధిక లాభాలను ఆర్జించు కొంటున్నది.

పటం 15.3

పటం 15.3 లో CPRT సామాన్య లాభాల కంటే అధిక లాభాలను సూచిస్తాయి. సంపూర్ణ పోటీలో ఈ విధంగా సంస్థలు అధిక లాభాలను ఆర్జించు కొంటున్నందు వల్ల బయటనుండి కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలోకి ఆకర్షింప బడతాయి. ఫలితంగా సామాన్య లాభాల కంటే ఎక్కువగా వస్తున్న అధిక లాభాలు అంతరించబోతాయి. అయితే స్వల్ప కాలంలో పరిశ్రమలోకి అనుకొన్నంత ఎక్కువగా కొత్త సంస్థలు రావడానికి వ్యవధి చాలదు. కనుక స్వల్ప కాలంలో సంస్థలు అధిక లాభాలను ఆర్జించుకొనడానికి అవకాశం ఉంది. అయితే పరిశ్రమ మాత్రం సమతౌల్యంలో ఉండదు. కారణం పరిశ్రమ లోకి కొన్ని సంస్థలైనా వస్తూ ఉంటాయి గనుక పరిశ్రమ సప్లయ్ రేఖలో మార్పులు వస్తాయి.

15.6.2 సామాన్య లాభాలు వచ్చేటప్పుడు సంస్థ సమతౌల్య స్థితి

మార్కెట్ ధర OP_1 అనుకొందాం, P_1L_1 నగలు రాబడి AR, ఉపాంత రాబడి MR లుగా చూపించాం. OM వస్తురాశి ఉత్పత్తి వద్ద సంస్థ స్వల్పకాల ఉపాంత వ్యయరేఖ SMC ఉపాంత రాబడి రేఖ P_1L_1 ను 'E' బిందువు వద్ద కింది నుంచి ఖండించింది. అప్పుడు $AR = AC = MR = MC$ అయింది. సంస్థ మొత్తం రాబడి OP_1EM మొత్తం వ్యయం $OPEM$ లో సమానమయింది. కనుక సంస్థకు అధిక లాభాలు రావు. ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని మాత్రమే రాబట్టు కొన గలిగింది. అంటే సామాన్య లాభాలు వస్తున్నాయి. ఈ పరిస్థితిలో సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉండడమే కాక పరిశ్రమకూడా సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. అయితే స్వల్ప కాలంలో ఇటువంటి పరిస్థితికి రావడం కేవలం అయాచితం మాత్రమే.

15.6.3 సప్టాలు వచ్చేటప్పుడు సంస్థ సమతౌల్య స్థితి

స్వల్పకాలంలో పటంలో చూపినట్లు OP_2 మార్కెట్ ధర అనుకొండే. P_2L_2 నగలు రాబడి, ఉపాంత రాబడి రేఖలు ($AR = MR$) స్వల్పకాల ఉపాంత వ్యయరేఖ SMC ఉపాంత రాబడి రేఖ P_2L_2 ను 'S' బిందువు వద్ద ఖండిస్తున్నది. అప్పుడు వస్తురాశి పరిమాణం OM_1 . ఈ పరిస్థితులలో నగలు వ్యయం, నగలు రాబడి కంటే ఎక్కువగా ఉన్నందువల్ల సంస్థ తను వ్యయం చేసిన మొత్తాన్ని రాబట్టుకొనజాలదు. అంటే సంస్థ నష్టాలకు గురి అవుతుంది. $M_1S - M_1F = FS$ నష్టాలు సూచిస్తాయి.

$$\begin{aligned} \text{మొత్తం వ్యయం} &= AC \times \text{ఉత్పత్తి కాబడిన వస్తురాశి} \\ &= OC_1 \times OM_1 = \square OC_1FM_1 \end{aligned}$$

మొత్తం రాబడి = AR x ఉత్పత్తి కాబడిన వస్తురాశి

$$= OP_2 \times OM_1 = \square OP_2SM_1$$

మొత్తం నష్టం = మొత్తం రాబడి - మొత్తం వ్యయం

$$= \square OP_2SM_1 - \square OC_1FM_1$$

$$= \square P_2C_1FS$$

స్వల్పకాలంలో సమానవ్యయ రేఖలు గల సంస్థలన్నీ ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ విధంగా నష్టాలకు గురికావచ్చు. అయితే స్వల్పకాల వ్యవధి తక్కువగా ఉన్నందు వల్ల వాటిలో కొన్ని పరిశ్రమను విడచి నిష్క్రమింపజాలవు. కనుక కనీసం చర వ్యయం వస్తే స్వల్పకాలంలో సామాన్య లాభాలు రాక పోయినప్పటికీ సంస్థ ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తుంది. చర వ్యయాలు కూడా రాకపోతే సంస్థ వస్తురాశిని ఉత్పత్తి చేయడం విరమిస్తుంది.

15.7 దీర్ఘ కాలంలో సమతౌల్య స్థితి

స్వల్పకాలంలో వలె కాక దీర్ఘకాలంలో ఉత్పత్తి కారకాలన్నింటిని మార్చుకోవచ్చు. కనుక చర స్థిర కారకాలు కూడా మారతాయి. ఉత్పత్తిని పెంచవచ్చు లేదా తగ్గించవచ్చు. మార్కెట్ లో ఉన్న డిమాండ్ పరిస్థితులను బట్టి వస్తురాశి పరిమాణం ఉత్పత్తి అవుతుంది.

దీర్ఘకాలంలో సమతౌల్యస్థితిని తెలియజేసేవి దీర్ఘకాల సగటు వ్యయం, దీర్ఘకాల ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి, సగటు రాబడి రేఖలు, స్వల్పకాలంలోలాగా సంస్థ సమతౌల్య స్థితికి దీర్ఘకాలంలో కూడా ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడిలో సమానం కావాలి. ఆ పరిస్థితులలో సగటు రాబడి సగటు వ్యయానికి సమానమౌతుంది. సంస్థ సామాన్య లాభాలను ఆర్జించుకొంటుంది. అయితే దీర్ఘకాలంలో కూడా ఒక్కొక్కప్పుడు సామాన్య లాభాల కంటే అధిక లాభాలు వస్తే పరిశ్రమలోకి కొత్త సంస్థలు ప్రవేశిస్తాయి. అప్పుడు అధిక లాభాలు అంతరించి పోతాయి. అయితే సర్వసాధారణంగా అధిక లాభాలు రావడం అనేది స్వల్ప కాలానికి సంబంధించింది. దీర్ఘకాలంలో అధిక లాభాలు రావడానికి అవకాశాలు తక్కువ. సంస్థ పరిశ్రమ రెండూ సమతౌల్య స్థితిలో ఉన్నప్పుడు సామాన్య లాభాలు మాత్రమే అన్ని సంస్థలకూ వస్తాయి.

దీర్ఘకాలంలో సంస్థ సమతౌల్యస్థితికి రావడానికి మొత్తం ఉత్పత్తి వ్యయమంతా రాబట్టుకోవలసి ఉంటుంది. కనుక ఈ కింద ఉదహరించిన రెండు పరిస్థితులు ఉండాలి.

(i) ధర (AR) = MC (ఉపాంతవ్యయం) = MR

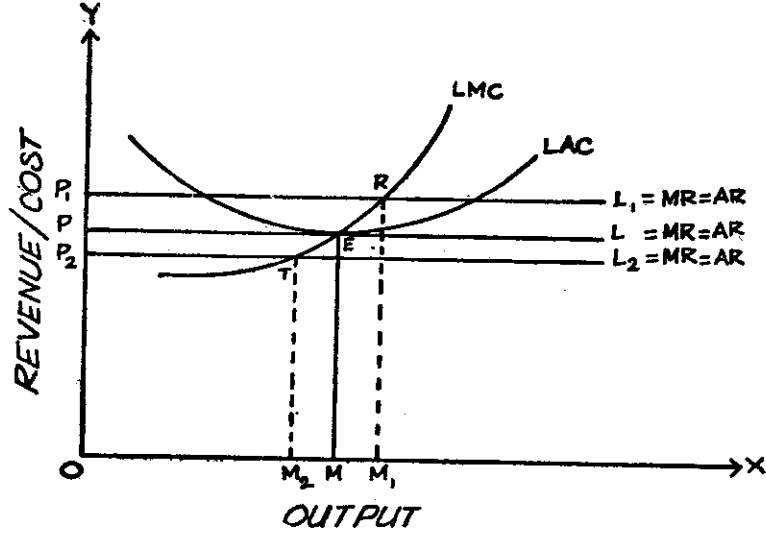
(ii) ధర (AR) = MC = AC

కనుక సంపూర్ణ పోటీలో దీర్ఘకాలంలో సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు ధర = AR = MR = AC అవుతుంది.

పటం 15.4 లో చూసిన మారిది దీర్ఘకాల సగటు వ్యయరేఖ LAC క్షీణిస్తున్నప్పుడు దీర్ఘకాల ఉపాంత వ్యయరేఖ LMC దాని కింది భాగంలో ఉంటుంది. అదే విధంగా LAC పెరుగుతున్నప్పుడు దాని పై భాగంలో LMC ఉంటుంది. అయితే LAC కనిష్ట బిందువు వద్ద LMC ఖండిస్తుంది. ఆ బిందువు వద్ద సంస్థ ధర రేఖ LAC రేఖకు స్పర్శరేఖగా ఉంటుంది. కనుక దీర్ఘకాలంలో సంస్థకు సామాన్య లాభాలు రావడం, వస్తువుకు కనీసధర ఉండడం జరుగుతుంది.

ధర = ఉపాంతవ్యయం = కనీస సగటు వ్యయం

దీర్ఘకాల సమతౌల్యన్ని పటం 15.4 లో చూడవచ్చు.

పటం - 15.4

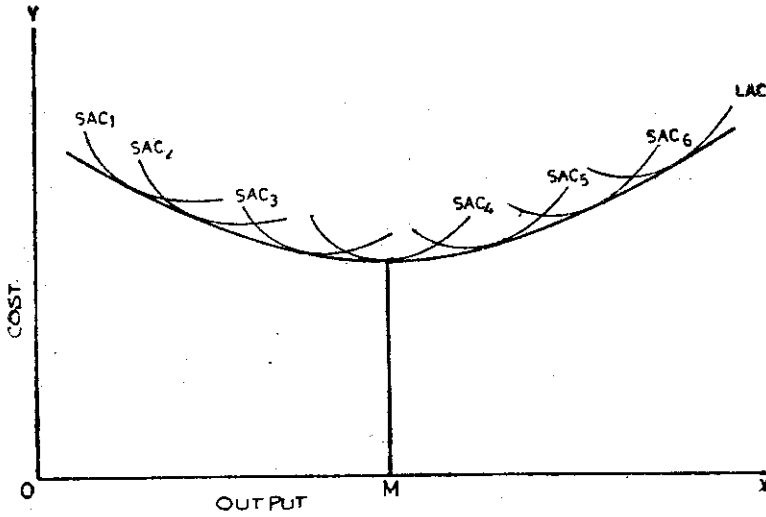
పటం 15.4 లో LAC దీర్ఘకాల వగలు వ్యయరేఖ, LMC దీర్ఘకాల ఉపాంత వ్యయరేఖ, OP మార్కెట్ ధర ఉన్నప్పుడు సగటు లాబడి, ఉపాంత లాబడి రేఖ P_1L_1 గా చూపించాం. సంస్థ సమతౌల్య స్థితిలో ఉన్నప్పుడు ఉత్పత్తి అయిన పస్తురాని OM. పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థలన్నీ సామాన్య లాభాలను మాత్రమే ఆర్జించుకోగలవు. పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థ లన్నింటికీ సమాన వ్యయాలు ఉంటాయి. అయితే ఒక వేళ అధిక లాభాలు వస్తుంటే, (OP_1 ధర ఉన్నప్పుడు) కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలోకి వచ్చినందువల్ల ఆ అధిక లాభాలు పోయి తిరిగి సామాన్య లాభాలు మాత్రమే వస్తాయి. అప్పుడు ధర OP కనీస సగటు వ్యయంతో సమానమవుతుంది.

ధర OP_2 అనుకొంటే సంస్థ లన్నింటికీ నష్టాలు వస్తూంటాయి. కనుక కొన్ని సంస్థలు పరిశ్రమనుండి వైదొలగుతాయి. ఫలితంగా మార్కెట్ లో పస్తూత్పత్తి తగ్గి, పస్తువు ధర పెరుగు తుంది. అప్పుడు పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థలకు సామాన్య లాభాలు వస్తాయి. ఈ విధంగా దీర్ఘకాలంలో సంస్థ పరిశ్రమ - ఈ రెండూ సమతౌల్యస్థితిలో ఉన్నప్పుడు సంస్థ లన్నింటికీ సామాన్య లాభాలు వస్తాయి. పరిశ్రమ కూడా సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలోకి ప్రవేశింపవు. పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థలు వైదొలగవు. కనుక పరిశ్రమ స్థల్యం పరిశ్రమల డిమాండ్ కు సమానమవుతుంది. అంటే పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉందని అర్థం.

15.8 అభిలక్షణీయమైన సంస్థ

ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి ప్రారంభించినప్పుడు కాలానుగుణంగా ఉత్పత్తిని పెంచుతూ ఉంటుంది. సంస్థ పరిమాణం పెరుగు తున్న కొద్దీ సంస్థకు పరిమాణం వల్ల కొన్ని పరిమాణపు ఆదాలు వస్తాయి. ఫలితంగా సగటు వ్యయం క్షీణిస్తూ ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని మరో పాఠంలో కూడా చెప్పాం. అయితే ఉత్పత్తిని క్రమక్రమంగా పెంచుతున్నందువల్ల సగటు వ్యయం ఒక స్థాయి వరకు తగ్గుతుంది. ఆ పరిస్థితి సగటు వ్యయరేఖ కనిష్ట బిందువు. ఒకవేళ సంస్థ ఇంకా పస్తూత్పత్తిని పెంచితే పరిమాణపు ఆదాలకు బదులు

అసర్థాలు వస్తాయి. కనుక సగటు వ్యయం పెరుగుతుంది. అందువల్ల సంస్థ అభిలషణీయమైన ఉత్పత్తి ని దంటే సంస్థ సగటు వ్యయం ఉన్నప్పుడు ఉత్పత్తి అవుతున్న వస్తురాశి అని తెలుసుకోవచ్చును. అటు వంటి పరిస్థితిని సూచించే సంస్థను అభిలషణీయమైన సంస్థ అంటారు. అనగా కనీస సగటు వ్యయాన్ని సూచిస్తున్న వస్తురాశిని ఆ ఉత్పత్తి చేసే సంస్థ. ఆ వస్తురాశిని అభిలషణీయమైన ఉత్పత్తి అంటారు. ఈ విషయాన్ని పటం 15.5 లో చూడవచ్చు.

పటం - 15.5

పటం 15.5 లో OX-అక్షం వస్తూఉత్పత్తిని, OY-అక్షం ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని సూచిస్తాయి. దీర్ఘకాల సగటు వ్యయరేఖ LAC అంటే వివిధ ఉత్పత్తి స్థాయిలవద్ద దీర్ఘకాలంలో ఉన్న సగటు వ్యయం. SAC₂ SAC₁ మొదలైన రేఖలు సంస్థల స్వల్పకాల సగటు వ్యయరేఖలు. SAC₄ స్వల్పకాల సగటు వ్యయరేఖ OM ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద కనీస వ్యయాన్ని T బిందువు వద్ద సూచిస్తుంది. అప్పుడు TM కనీస సగటు వ్యయం. ఈ కనీస వ్యయం గల ఉత్పత్తి SAC₄ స్వల్పకాల సగటు వ్యయరేఖ మీద సాగుతుంది. ఒకవేళ SAC కాకుండా ఇంకొక స్వల్పకాల వ్యయరేఖ దేనిని తీసుకొన్నప్పటికీ కనీస సగటు వ్యయాన్ని సూచించదు. OM కంటే వస్తురాశిని ఎక్కువ చేస్తే సగటు వ్యయం పెరుగుతుంది. OM కంటే వస్తురాశి ఉత్పత్తిని తగ్గిస్తే అప్పుడు కూడా సగటు వ్యయం కనీస సగటు వ్యయం కంటే ఎక్కువ ఉంటుంది. ఉత్పత్తి తగ్గించినప్పుడు ఉత్పత్తి దారులకు రావలసిన పరిమాణపు ఆదాలు పూర్తిగా లభించవు. కనుక కనీస సగటు వ్యయం 'TM' ను సూచించే వ్యయాన్ని అభిలషణీయమైన వ్యయం అని ఆ స్థితిలో ఉత్పత్తి చేసే సంస్థను అభిలషణీయమైన సంస్థ అని అంటారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకొండి - 3

5. ఒక సంస్థ ఎప్పుడు అభిలషణీయ స్థాయికి చేరుతుంది?

15.9 సారాంశం

ఈ భాగంలో సంపూర్ణ లేదా పరిపూర్ణ పోటీయూత మార్కెట్ ను చర్చించాం. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలేమిటో తెలుసుకొన్నాం. ఈ మార్కెట్ లో ఎక్కువ సంఖ్యలో కొనుగోలుదారులు లేదా వినియోగదారులు

ఈ భాగంను చదివిన తర్వాత కేంది అంశాలను అవగాహనచేసుకోగలుగుతారు.

- ఏకస్వామ్యాన్ని, ఏకస్వామ్య పోటీని, పరిమిత స్వామ్యాన్ని అర్థం చేసుకోవచ్చు.
- ఏకస్వామ్యాన్ని కొన్ని రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.
- సంపూర్ణ పోటీకి, ఏకస్వామ్యాన్ని తేడాను గుర్తించవచ్చు.
- విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యాన్ని విశ్లేషించవచ్చు.
- విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తి పంపిణీని పరిశీలించవచ్చు.
- విచక్షణాత్మక ఏక స్వామ్యంలో ధర నిర్ణయాన్ని వివరించవచ్చు.
- ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్ల లక్షణాలను చర్చించవచ్చు.

16.1 పరిచయం

సంపూర్ణ పోటీలో వస్తుత్పత్తి, ధర నిర్ణయాన్ని గూర్చి ఇంతకు ముందు అధ్యాయంలో నేర్చుకున్నాం. అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో వస్తువు ధరను గూర్చి ఇప్పుడు నేర్చుకొందాం. మార్కెట్ స్వరూపాలలో ముఖ్యంగా రెండు రకాలున్నాయి. మొదటిది సంపూర్ణపోటీ (పూర్ణమైన పోటీ) రెండవది దీనికి పూర్తి విరుద్ధమైనది, పూర్ణమైన ఏకస్వామ్యం. అయితే నిజానికి ఈ రెండు మార్కెట్ వ్యవస్థలు మనకు నిత్య జీవితంలో గోచరించవు. అంటే సంపూర్ణ పోటీలో ఏకస్వామ్య లక్షణాలు పూర్తిగా ఏమీ ఉండవు. పూర్ణమైన లేదా "సంపూర్ణ ఏకస్వామ్యము లో పోటీకి అసలు తావులేదు. ఈ రెండు మార్కెట్ వ్యవస్థల మధ్య మనకు కనిపించేవి అసంపూర్ణ పోటీ ఉన్న మార్కెట్లు అంటే కొంత పోటీ లక్షణాలు, కొంత ఏకస్వామ్యపు లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి. సంపూర్ణత లేని మార్కెట్ను అసంపూర్ణ మార్కెట్ అంటారు. సంపూర్ణ పోటీలో కొన్ని లక్షణాలు లేనందువల్ల "అసంపూర్ణపోటీ" మార్కెట్గా మారుతుంది. ఈ భాగంలో మనం ఏకస్వామ్యం, ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్లను పరిశీలిద్దాం.

16.2. ఏకస్వామ్యం : అర్థం

16.2.1 సాధారణ ఏకస్వామ్యం (Simple Monopoly)

ఏకస్వామ్యపు మార్కెట్లో ఒకే ఒక ఉత్పత్తిదారు వస్తువును ఉత్పత్తి చేస్తాడు. ఆ వస్తువుకు దగ్గరగా ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులుండవు. అంటే ఇతర వస్తువులతో ఈ వస్తువుకు అతి తక్కువ జాత్యాంతర వ్యాకోచిత డిమాండ్ ఉందన్నమాట. దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేనందువల్ల ఏకస్వామ్యదారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు పరిమాణం, ధరను ఇతర వస్తువులు ప్రభావితం చేయలేవు. ఇంకొక విషయమేమంటే ఏకస్వామ్యపు సంస్థ, పరిశ్రమ ఒక్కటే. పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థ ఒక్కటే అవుతుంది. ఇతరులెవరూ ఆ వస్తువును ఉత్పత్తి చేయరు. పరిశ్రమ, సంస్థ ఒక్కటే అయినందువల్ల ఏకస్వామ్యపు సంస్థ డిమాండ్ రేఖ ఎడం నుండి కుడి వైపుకు వాలి ఉంటుంది. అనగా ధరను తగ్గించి ఎక్కువ వస్తు పరిమాణాన్ని విక్రయించవచ్చు. కనుక వస్తువు ధరను ఏకస్వామ్యదారు ప్రభావితం చేయగలడు. వస్తువు పరిమాణాన్ని కూడా అదుపులో ఉంచుకోగలడు. అయితే ఒకే సమయంలో ఈ రెండింటిని అదుపులో ఉంచలేడు. వస్తువు ధరను అదుపులో ఉంచినచో వస్తు పరిమాణాన్ని డిమాండ్ రేఖను బట్టి నిర్ణయించుకోవలసి ఉంటుంది. అదే విధంగా వస్తు పరిమాణాన్ని అదుపులో ఉంచితే ధరను డిమాండ్ రేఖను బట్టి నిర్ణయించుకోవలసి వస్తుంది. అత్యధిక లాభాలు సంక్రమించేటట్లు తన నిర్ణయాన్ని తీసుకుంటాడు.

పై వివరణ సాధారణ (లేదా అసంపూర్ణ) ఏకస్వామ్యానికి చెందినది. ఇదే గాకుండా సిద్ధాంత రీత్యా పుద్గ ఏకస్వామ్యం కూడా ఏకస్వామ్యంలో ఒక భాగం. కాని అది ఆచరణలో కనిపించదు. ఈ భాగంలోని చర్య సాధారణ ఏకస్వామ్యానికి, విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యానికి మాత్రమే సంబంధించినది. అయితే పుద్గ ఏకస్వామ్యమంటే ఏమిటో సంక్షిప్తంగా తెలుసుకోదాం.

16.2.2 పుద్గమైన ఏకస్వామ్యం (Pure Monopoly)

ఈ రకమైన ఏకస్వామ్యం సిద్ధాంతపరమైనది మాత్రమే, నిత్యజీవితంలో గోచరించదు. ఏకస్వామ్యదారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువును ఇతరులెవరు ఉత్పత్తి చేయరాదు. ఇతర వస్తువులతో గల జాత్యంతర డిమాండ్ వ్యాకోచం 'సున్నా' అవుతుంది. కనుక ఇతర వస్తువుల ధర, పరిమాణాన్ని ఏకస్వామ్యదారు ప్రభావితం చేయలేదు అదే విధంగా ఏకస్వామ్యదారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు పరిమాణాన్ని, ధరను ఇతరులెవరు ప్రభావితం చేయలేరు. పుద్గమైన ఏకస్వామ్యంలో వినియోగదార్ల మిగులు ఏమీ ఉండదు. వినియోగదార్లు ఎంత చెల్లించాలను కుంటారో దానికి సరిపోయినంతగా ధర నిర్ణయమవుతుంది. కనుక స్టానియర్, హేగ్ పండితులు చెప్పినట్లు సంఘంలో గల ఆదాయానికి తగ్గట్టుగా ఏకస్వామ్య సంస్థ డిమాండ్ ఉంటుంది. కనుక ఏకస్వామ్యపు సంస్థ డిమాండ్-రేఖ దీర్ఘ చతురస్రాకార అతి పరవలయాన్ని పోలి ఉంటుంది.

16.3 ఏకస్వామ్యంలో రకాలు

ఏకస్వామ్యాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి కొన్ని కారణాలను కూడా తెలుసుకోవచ్చు. ఏకస్వామ్యంగా మార్కెట్ తయారుకావడానికి ప్రకృతికి సంబంధించిన కారణాలుండవచ్చు. లేక చట్టబద్ధమైన కారణాలుండవచ్చు. కనుక కొంత మంది ఆర్థికవేత్తలు ఈ దిగువ ఉదహరించిన విధంగా ఏకస్వామ్యపు మార్కెట్లను వర్గీకరించారు.

16.3.1 ప్రకృతి లేదా సహజ ఏకస్వామ్యం

కొన్ని వస్తువులు నిర్దిష్టమైన ప్రాంతాలలోనే లభిస్తాయి. వాటికి ప్రాంతీయత ప్రాధాన్యత వహిస్తుంది. ఆ ప్రాంతాలకు ఒక రకమైన ఏకస్వామ్యత రావడానికి ఆస్కారం ఉంది. ఉదాహరణకు దక్షిణాఫ్రికాలో వజ్రాలున్నాయి. కనుక వజ్రాల విషయంలో దక్షిణాఫ్రికాకు ఏకస్వామ్య పరిస్థితి ఉంది. అదే విధంగా కొన్ని చమురుల విషయంలో అరేబియా దేశాలకు ఏకస్వామ్య పరిస్థితి ఉంది.

16.3.2 చట్టపరమైన ఏకస్వామ్యం

చట్టపరంగా ఒక సంస్థకు సంక్రమించిన హక్కువల్ల ఏకస్వామ్యం లభించవచ్చు. ఉదాహరణకు ఒక మందు తయారీకి చట్టపరంగా హక్కునిచ్చడం లేదా కొన్నికొన్ని గుర్తులు, కాఫీరైట్ మొదలైనవి ఆయా సంస్థలకు చట్టపరంగా సంక్రమింపజేసినందువల్ల ఏకస్వామ్యాన్ని కలుగజేయడం.

16.3.3 పబ్లిక్ ఏకస్వామ్యం

సాంఘిక సంక్షేమం దృష్ట్యా కొని ఏకస్వామ్యాలను పబ్లిక్ ఏకస్వామ్యాలుగా పరిగణించవచ్చు. ఉదాహరణకు ప్రభుత్వపరంగా నీటి సరఫరా చేయడం; విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి, పంపిణీ మొదలైనవి పబ్లిక్ ఏకస్వామ్యాలుగా చెప్పుకోవచ్చు.

16.3.4 కృత్రిమ ఏకస్వామ్యం

అత్యధికలాభార్జన చేయటానికి ఏలుగా కొంత మంది ఏకస్వామ్యదారులు ఒక ఉమ్మడి సంస్థగా పని చేయటానికి ఒప్పందాలు కుదుర్చుకుంటారు. ఫలితంగా కృత్రిమ ఏకస్వామ్యం ఏర్పడుతుంది.

1. ఏక స్వామ్యం (సాధారణ లేదా అసంపూర్ణ) అంటే ఏమిటి?
2. శుద్ధ ఏకస్వామ్య మంటే ఏమిటి?
3. సహజ ఏకస్వామ్యం అంటే ఏమిటి?

16.4 సాధారణ ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయం

16.4.1 ప్రమేయాలు

సాధారణ ఏకస్వామ్యంలో ఈ కింది ప్రమేయాలు ఉన్నాయి.

1. సూక్ష్మ లేదా సాధారణ ఏకస్వామ్యం కలిగి ఉండటం.
2. ఇతర వస్తువులతో ఏకస్వామ్యపు వస్తువునకు అతి తక్కువ జాత్యంతర వ్యాకోచిత డిమాండ్ కలిగి ఉండటం.
3. ఏక స్వామ్యదారు హేతువాది.
4. అత్యధిక లాభాలను ఆర్జించుకొను విధంగా ఆతడు తన ధ్యేయాన్ని పెట్టుకుంటాడు.
5. డిమాండ్ విషయంలో పూర్తి పోటీ ఉండటం.
6. ధర విచక్షణ లేకపోవడం
7. ఏకస్వామ్యదారు వస్తువు ధర లేక వస్తువు పరిమాణాన్ని నిర్ణయించుకోవడంలో ఆధిపత్యం కలిగి ఉండటం.

16.4.2 ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి

వై ప్రమేయాలు కలిగి ఉన్న ఏకస్వామ్యపు మార్కెట్ లో ధర నిర్ణయం చేయడంలో డిమాండ్ పరిస్థితులకు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యముంటుంది. డిమాండ్ రేఖను బట్టి ఏకస్వామ్యదారు ఎంత వస్తు పరిమాణాన్ని ఉత్పత్తి చేయాలో నిర్ణయించుకుంటాడు. ధర, వస్తు పరిమాణం డిమాండ్ రేఖ వ్యాకోచాన్ని బట్టి ఉంటాయి. ఏక స్వామ్యపు సంస్థ డిమాండ్ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి వాలి ఉంటుంది. ఈ రేఖ సంస్థ సగటు రాబడిని (AR) తెలియజేస్తుంది. ధరను తగ్గించి ఎక్కువ పరిమాణాన్ని విక్రయించవచ్చు. సగటు రాబడి రేఖకు అనుబంధంగా ఉపాంతరాబడి రేఖ (MR) దాని కింది భాగంలో ఉంటుంది. సరళరేఖ ఆకారంలో ఉన్న (AR) రేఖకు దాని కింది భాగంలో MR రేఖ కూడా సరళరేఖ ఆకారంలో ఉంటూ ఎడమనుండి కుడికి వాలి ఉంటుంది. ఈ రెండు రేఖల వాలు ఋణాత్మకంగానే ఉంటుంది.

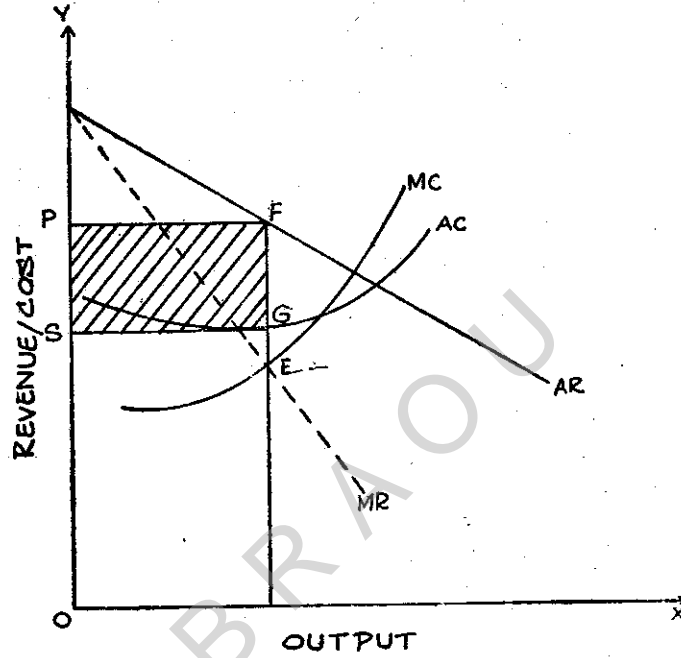
డిమాండ్ వ్యాకోచం ఎక్కువగా ఉంటే వస్తువు ధరను తగ్గించి ఎక్కువ పరిమాణాన్ని విక్రయిస్తాడు. డిమాండ్ అవ్యాకోచితంగా ఉన్నప్పుడు వస్తు పరిమాణాన్ని తగ్గించి ధరను ఎక్కువ చేస్తాడు. ఈ విధంగా డిమాండ్ రేఖ వ్యాకోచాన్ని బట్టి తనకు అత్యధిక లాభాలు వచ్చేటట్లు ధరను లేదా వస్తు పరిమాణాన్ని (ఏదోఒకటి) మార్చగలుగుతాడు.

డిమాండ్ పరిస్థితులకేక సంస్థయి పరిస్థితులను కూడా పరిశీలిస్తాడు. ఏకస్వామ్యపు సంస్థలో ఉత్పత్తి ప్రక్రియ పెరుగుతున్న లేదా క్షీణిస్తున్న లేదా సమాన వ్యయాలతో నడుస్తుండవచ్చును. పెరుగుతున్న వ్యయాలంటే వస్తువు పరిమాణాన్ని తగ్గించి, ధరను ఎక్కువ చేస్తాడు. క్షీణిస్తున్న వ్యయాలంటే వస్తువు

ధరను తగ్గించి ఎక్కువ పరిమాణాన్ని ఉత్పత్తి చేస్తాడు. సమాన వ్యయాలన్నప్పుడు వస్తు పరిమాణాన్ని ఎంత ఉత్పత్తి చేయాలన్నది డిమాండ్ పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకొని నిర్ణయిస్తాడు. అయితే మొత్తం రాబడి మొత్తం వ్యయం కంటే ఎక్కువ ఉండాలి. అత్యధిక లాభాలు రావాలంటే ఉపాంత రాబడి (MR) ఉపాంతవ్యయంతో సమానం కావాలి. అప్పుడు ఏకస్వామ్యపు సంస్థ సమతౌల్యస్థితిలో ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో వలె కాక ఏకస్వామ్యపు సంస్థ పెరుగుతున్న లేక క్షీణిస్తున్న లేక సమానవ్యయరేఖలతో సమతౌల్యస్థితిని పొందవచ్చును. సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ సమతౌల్యం పెరుగుతున్న వ్యయాలతో మాత్రమే సాధ్యపడుతుంది.

16.4.3 ఏకస్వామ్యంలో ధర, వస్తూత్పత్తి సమతౌల్యం

ఉపాంతరాబడి (MR) ఉపాంతవ్యయం (MC) కు సమానమగు వరకు ఏకస్వామ్యదారు ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తాడు. $MR = MC$ అయ్యే చోట ఏకస్వామ్యపు సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. అప్పుడు లాభాలు గరిష్ఠం. ఈ విషయాన్ని పటం 16.1 లో చూపాం.

పటం - 16.1 : ఏకస్వామ్యంలో ధర మరియు ఉత్పత్తి సమతౌల్యం

AR సగటురాబడి రేఖ; MR ఉపాంతరాబడి రేఖ. AC సగటు వ్యయం, MC ఉపాంతవ్యయం. పటంలో OM ఉత్పత్తి పరిమాణం చేరుకొనే వరకు ఏకస్వామ్యదారు ఉత్పత్తిని కొనసాగిస్తాడు. OM ఉత్పత్తి ఉన్నప్పుడు $MR = MC$ అయినది. 'E' బిందువు సమతౌల్యస్థితిని సూచిస్తున్నది. అంతకు మించి ఉత్పత్తిని ఎక్కువచేస్తే ఉపాంతరాబడి ఉపాంత వ్యయం కంటే తక్కువ అవుతుంది. కనుక గరిష్ఠ లాభార్జన చేయటానికి OM ఉత్పత్తి పరిమాణం ($MR = MC$) ఉండాలి.

పటం 16.1లో చూపించినట్లు OM ఉత్పత్తి పరిమాణం వద్ద ధర రేఖ లేదా డిమాండ్ రేఖ (సగటు రాబడిరేఖ AR) OP ధర చూపిస్తుంది. సగటు రాబడి MF ధర OP కి సమానం. ఆ సమయంలో ఉపాంత రాబడి ఉపాంతవ్యయంతో సమానంగా ఉన్నది. EF ఒక్కొక్క యూనిట్ పైన రాగల లాభాలను తెలియజేస్తుంది.

మొత్తం రాబడి = AR x అమ్మిన యూనిట్లు

$$= OP \times OM = \square OPFM$$

మొత్తం వ్యయం = AC x ఉత్పత్తి అయిన యూనిట్లు.

$$= OS \times OM = \square OSGM$$

ఏకస్వామ్య దారుని లాభాలు = TR - TC

$$= \square OPFM - \square OSGM$$

$$= \square SPFG \text{ (గుర్తించబడిన భాగం)}$$

ఏకస్వామ్యదారుని లాభాలను ఇంకో విధంగా కూడా చెప్పవచ్చును.

ఏకస్వామ్యదారుని మొత్తం లాభాలు = సగటు లాభం \times అమ్మిన వస్తురాశి

$$= PS \times OM = PS \times SG$$

$$= \square SPFG$$

పటంలో చూపిన మాదిరి ఏకస్వామ్యదారు 'E' బిందువు వద్ద సమతౌల్యస్థితిని పొందగలిగాడు. అప్పుడు తనకు లభించే అధిక లాభాలు $\square SPFG$. అంటే మొత్తం రాబడి కంటే మొత్తం వ్యయం ఆ మేరకు ఎక్కువగా ఉంటుంది. వీటిని సామాన్య లాభాల కంటే అధిక లాభాలంటారు. కనుక ఏకస్వామ్య సూర్రెట్ లో సామాన్యలాభాల కంటే అధిక లాభాలు రావటానికి అవకాశం ఉన్నది. ఈ అధిక లాభాలు ఏకస్వామ్యదారుని దోపిడి స్థాయి అని అనవచ్చును. "దోపిడి" అని ఎందుకంటున్నామంటే సామాన్య లాభాలకు మించి అధిక లాభాలు వచ్చేట్లుగా ఏకస్వామ్యదారు ధరను నిర్ణయించినందువల్ల, సామాన్య లాభాలు సగటు వ్యయం (AC) లో ఉంటాయి. కనుక సగటు రాబడి రేఖ సగటు వ్యయరేఖ కంటే ఎంత ఎక్కువ ఉంటే ధర అంత అధికంగా ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో సామాన్య లాభాలు వస్తాయి కాని అసంపూర్ణ పోటీలో అధిక లాభాలు వస్తాయి. ధర అసంపూర్ణ పోటీలో ఎక్కువగా ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో తక్కువగా ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. ఏకస్వామ్యదారుడు ఒకేసారి నస్తూత్పత్తిని, ధరను నిర్ణయించగలడా?
5. ఏకస్వామ్యంలో సగటు, ఉపాంతరాబడి రేఖలను పటం ద్వారా తెలపండి.
6. దోపిడిస్థాయి (degree of Exploitation) అంటే ఏమిటి? దోపిడి ఏ విధంగా ఉద్భవిస్తుంది?

16.5 సంపూర్ణ పోటీకి - ఏకస్వామ్యానికి మధ్య తేడాలు

సంపూర్ణ పోటీ ఏకస్వామ్యం కంటే మెరుగైంది. అయితే ఈ రెండింటిలోనూ గరిష్ట లాభార్జన చేయడం; ఉపాంతరాబడి MR = ఉపాంత వ్యయానికి సమానం అయినప్పుడే సమతౌల్యస్థితి రావడం మొదలైన సారూప్యాలు లేకపోలేదు. ఈ దిగువ ఉదహరించిన అంశాలలో ఈ రెండు మార్కెట్ వ్యవస్థల మధ్య తేడాలున్నాయి.

- (1) సంపూర్ణ పోటీలో చాలా ఎక్కువ మంది ఆమ్మేవాళ్ళు, కొనేవాళ్ళు ఉంటారు. సంస్థ, పరిశ్రమ వేరుగా ఉంటాయి. కొన్ని సంస్థల కలయికయే పరిశ్రమ. పోటీ వల్ల డిమాండ్, సప్లయల మార్పులు వచ్చి ధర నిర్ణయమవుతుంది. సంస్థ ధరను మార్చ జాలదు. మార్కెట్ లో ఉన్న ధరను అంగీకరించి తన ఉత్పత్తిని సర్దుకోవలసి ఉంటుంది. కాని ఏకస్వామ్యంలో పరిశ్రమ, సంస్థ ఒక్కటే ధరను నిర్ణయించవచ్చు. పోటీ అంటూలేదు.

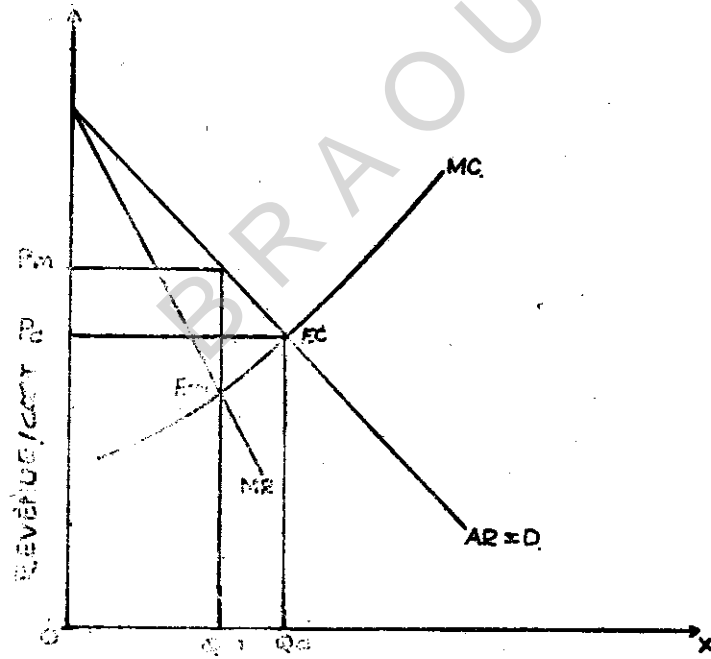
(2) సంపూర్ణపోటీలో AR సగటు రాబడి రేఖ లేదా డిమాండ్ రేఖ OX-అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. సంపూర్ణ వ్యాకోచం కలిగి ఉంటుంది. $AR = MR$ అవుతుంది. కాని ఏక స్వామ్యంలో సగటురాబడి, ఉపాంత రాబడి రేఖలు రెండు వేరు వేరుగా ఉంటాయి. ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వారి ఉంటుంది. AR రేఖ MR రేఖపై భాగంలో ఉంటుంది. సంపూర్ణ వ్యాకోచం వీటికి ఉండదు.

(3) ఈ రెండు మార్కెట్ వ్యవస్థల్లో $MR = MC$ అవుతుంది. అయితే ధరకు ఉపాంత వ్యయానికి గల సంబంధంలో మార్పు ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీలో $MC = MR, MR = AR$ అవుతుంది. కనుక $MC = AR =$ ధర అవుతుంది. కాని ఏకస్వామ్యంలో $AR - MR$ లు సమానంకావు. AR ఎక్కువ. కనుక ధర MC కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది.

(4) సంపూర్ణ పోటీలో సంస్థ సమతౌల్యం MC రేఖ MR రేఖకు కింది నుండి ఖండించేప్పుడు ఏర్పడుతుంది. కాని ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ సమతౌల్యం MC రేఖ పెరుగు తున్నప్పుడు లేదా క్షీణిస్తున్నప్పుడు లేదా సమాన వ్యయాలన్నప్పుడు కూడా సాధ్యమే. అయితే క్షీణిస్తున్న వ్యయాలన్నప్పుడు AC, MC రేఖలు AR, MR రేఖల కంటే త్వరగా పడిపోయినప్పుడు సంస్థ సమతౌల్యం ఏకస్వామ్యంలో కూడా సాధ్యపడదు. ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ సమతౌల్యం సాధ్యపడని పరిస్థితి ఇది ఒక్కటే మాత్రమే.

(5) సంపూర్ణపోటీలో స్వల్ప కాలంలో అధిక లాభాలు రాగలిగినా దీర్ఘకాలంలో సామాన్య లాభాలు మాత్రమే వస్తాయి. అలా కాకుండా ఏకస్వామ్యంలో పోటీ లేనందువల్ల స్వల్పకాలంలో, దీర్ఘకాలంలో కూడా సంస్థకు అధిక లాభాలు వస్తాయి.

(6) ఇంకొక ముఖ్యమైన తేడాను పటం 16.2 లో చూపించాం.

పటం 16.2

పటం 16.2 లో ఏకస్వామ్యం, సంపూర్ణపోటీ మార్కెట్లలో పొందగల ధర, ఉత్పత్తి పరిమాణాలను చూపించాం. సంపూర్ణ పోటీలో $MC = MR = AR$ అవుతుంది. ధర OP_c , ఉత్పత్తి పరిమాణం OQ_c గా ఉన్నది. ఏకస్వామ్యంలో సమతౌల్యం E_m వద్ద చూపించాం. $MC = MR < AR$ గా ఉన్నది. కనుక OQ_m వస్తు పరిమాణం, OP_m వస్తు ధర. పటంలో చూపిన మాదిరి ఏకస్వామ్యపు ధర ఎక్కువ వస్తు

పరిమాణం తక్కువ. సంపూర్ణ పోటీలో ధర తక్కువ వస్తు పరిమాణం ఎక్కువ. కనుక ఏకస్వామ్యంలో వినియోగదారుల మిగులు తగ్గిపోతుంది. అందుకనే ఇటీవల ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తున్న సంస్థల్లో (ప్రజాపయోగ వస్తువులను తయారుచేసే సంస్థల్లో) ఉపాంతవ్యయాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని ధర నిర్ణయించాలని భావిస్తున్నారు. (Marginal Cost pricing).

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

7. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ కు, ఏకస్వామ్య మార్కెట్ కు గల ప్రధాన తేడా ఏమిటి?

16.6 విచక్షణాత్మకమైన ఏకస్వామ్యం

ఒకే వస్తువును వివిధ మార్కెట్లలో వివిధ ధరలకు గాని లేక వివిధ వినియోగదారులకు బిన్నమైన ధరలకు గాని ఏకరీతిలో " విచక్షణాత్మకమైన ఏకస్వామ్యం" అంటారు. జోన్ రాబిన్సన్ ప్రకారం " ఒకరి ఆధిపత్యంలో ఉత్పత్తి అయిన వస్తువును వివిధ ధరలకు వివిధ వినియోగదారులకు ఏకరీతిలో విచక్షణాత్మకమైన ధర అని అనవచ్చును". సంపూర్ణ పోటీలో విచక్షణాత్మకమైన ధరలుండవు. ఏకస్వామ్యం లేదా అసంపూర్ణ పోటీగల మార్కెట్లలో మాత్రమే ఈ విధంగా ఉండటానికి అవకాశం ఉంది.

16.7 ధర విచక్షణ రకాలు

- (i) స్వీయ విచక్షణ : కొన్ని కొన్ని సందర్భాల్లో ఏకస్వామ్యదారు స్వీయ విచక్షణ చేయవచ్చును. ఉదాహరణకు డాక్టర్లు, లాయర్లు, ధనవంతుల వద్ద నుండి ఎక్కువ, పేదవాళ్ళ వద్ద నుండి తక్కువ డబ్బును ఫీజుగా స్వీకరిస్తారు. కాని వారందరినీ సేవ మాత్రం ఈ రెండు రకాల మనుష్యులకు సమానమైనదే.
- (ii) వినియోగదార్ల వ్యభావం ఒక్కొక్కప్పుడు వినియోగదారునికి మార్కెట్ సమాచారం తెలియక పోవచ్చును. ఆ వస్తువే ఇంకొక చోట చౌకగా లభ్యం అవుతున్నదనే విషయం తెలియక పోవచ్చును. తను కొన్న వస్తువు ఇతరులు కొన్న దానికంటే మెరుగైనదనే భ్రమ కూడా కారణం కావచ్చును.
- (iii) ప్రాంతీయ విచక్షణ : వివిధ ప్రాంతాల్లో ఉన్న మార్కెట్లలో వివిధ ధరలుండవచ్చును. దేశీయ మార్కెట్లలో ఉన్న ధర విదేశీ మార్కెట్లలో ఉన్న దానికి బిన్నంగా ఉండవచ్చును.
- (iv) ఉపయోగిత (లేదా పంపిణీ) విచక్షణ : ఒక్కొక్కప్పుడు వస్తువు ఉపయోగాన్ని బట్టి విచక్షణ ఉండవచ్చును. ఉదాహరణకు వ్యవసాయరంగంలో ఉపయోగించటానికి తక్కువ ధరకు విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా చేయవచ్చును.

16.8 ధర విచక్షణ చేయడానికి అవసరమైన నిబంధనలు (పరిస్థితులు)

'ధరవిచక్షణ' అనేది ఏకస్వామ్యం లేదా అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లలో మాత్రమే సంభవం. గరిష్ట లాభార్జన చేసే నిమిత్తం ఏకస్వామ్యదారు ఈ కింది పరిస్థితులున్నప్పుడు ధర విచక్షణ చేయడు.

16.8.1 మార్కెట్టు విడిపోయి ఉండాలి

ఉదాహరణకు రెండు మార్కెట్లు ఉన్నాయనుకోండి. ఆ మార్కెట్లు విడిపోయి ఉండాలి. ఒక

మార్కెట్ కు కొనుగోలుదారుడు వస్తువును తీసుకొని వెళ్ళటానికి అవకాశం ఉండకూడదు. అప్పుడు ఈ రెండు మార్కెట్లలో భిన్నమైన ధరను వసూలు చేయవచ్చును.

16.8.2 మార్కెట్లు డిమాండ్ వ్యాకోచంలో తేడాలుండాలి

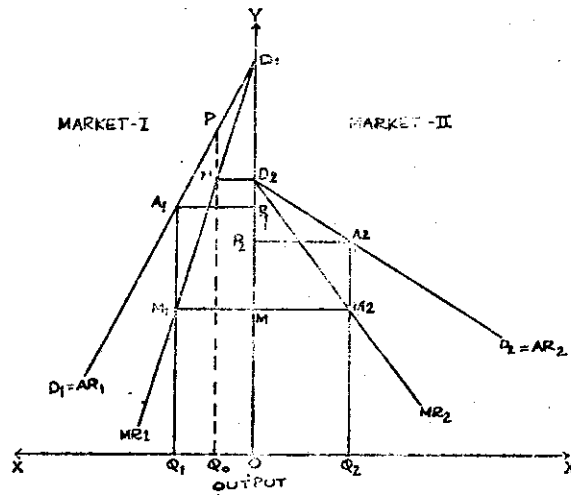
అంటే ఒక మార్కెట్ లో డిమాండ్ వ్యాకోచం రెండవ మార్కెట్ లో గల డిమాండ్ వ్యాకోచం కంటే తక్కువగాని, ఎక్కువగాని ఉండాలి. ఎక్కువ వ్యాకోచం ఉన్న మార్కెట్ లో ధరను తగ్గించడం; తక్కువ వ్యాకోచం ఉన్న మార్కెట్ లో ధరను పెంచడం చేస్తాడు. ఈ రెండు మార్కెట్లలోనూ అతని ముఖ్య ద్యేయం గరిష్ట లాభార్జన చేయడమే. కనుక ప్రతి మార్కెట్ లోనూ ఉపాంతరాబడి (MR) ఉపాంతవ్యయం (MC) తో సమానమగునట్లు చేస్తాడు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

8. ధర విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యం అంటే ఏమిటి?
9. ధర విచక్షణకు కారణమైన పరిస్థితులు (వరతులు) ఏమిటి?

16.9 విచక్షణాత్మకమైన ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తి పంపిణీ

రెండు మార్కెట్లున్నాయనుకొందాం. ఒకే వస్తువును ఏకస్వామ్యదారు ఈ రెండు మార్కెట్లలో పంపిణీ చేస్తాడు. మార్కెట్ - I లో డిమాండ్ వ్యాకోచం మార్కెట్ - II కంటే తక్కువ అని అనుకొందాం. కనుక ఉపాంతరాబడి ఈ రెండు మార్కెట్లలోనూ భిన్నంగా ఉంటాయి. అయితే రెండు మార్కెట్లలోనూ ఉపాంతవ్యయం ఒక్కటే (MC) కారణం మొత్తం వస్తువును ఏకస్వామ్యదారు ఒకే చోట ఉత్పత్తి చేసినందువల్ల ఉపాంతవ్యయంలో తేడా ఉండటానికి వీలులేదు. రెండు మార్కెట్లలోనూ $MR=MC$ అయ్యేట్లుగా పంపిణీ చేస్తే ఎక్కువ వ్యాకోచత్యం గల మార్కెట్ లో (మార్కెట్ - II) తక్కువ ధర, తక్కువ వ్యాకోచత్యం గల మార్కెట్ లో ఎక్కువ ధర వస్తుంది. ఇంకొక మార్కెట్ నకు కొనుగోలుదారుడు వస్తువును తీసుకొని వెళ్ళటానికి అవకాశముండ కూడదు. అప్పుడు ఈ రెండు మార్కెట్లలో భిన్నమైన ధరలను వసూలు చేయవచ్చును.

వలం - 16.3: రెండు మార్కెట్లలో ఉత్పత్తి పంపిణీ

పటం-16.3 లో AR_1, AR_2 రేఖలు సగటురాబడి రేఖలు. మార్కెట్ - I లో AR_1 , మార్కెట్ - II లో AR_2 ఉన్నాయి. ఈ రెండు మార్కెట్లలో గల ఉపాంతరాబడి రేఖలు వరుసగా MR_1, MR_2 గా చూపించాం. ఈ రెండు మార్కెట్లలో ఉపాంతరాబడి సమానమయ్యేట్లుగా సమతౌల్యస్థితిని పొందవలసి ఉంటుంది. $Q_1 M_1 = Q_2 M_2 = MR_1 = MR_2$ అయ్యేట్లుగా పటంలో చూపించాం. ఆ పరిస్థితిలో రెండు మార్కెట్లలోనూ గరిష్ట లాభాలుంటాయి. మార్కెట్ I లో OQ_1 వస్తు పరిమాణాన్ని, మార్కెట్ - II లో OQ_2 వస్తు పరిమాణాన్ని పంపిణీ చేస్తాడు. అలా చేయకపోతే గరిష్ట లాభాలు రావు. సమతౌల్య స్థితి ($MR = MC$) ఉన్నప్పుడు మార్కెట్ - I లో ధర OP_1 , మార్కెట్ - II లో ధర కంటే ఎక్కువగా ఉన్నది. వస్తు పంపిణీ మార్కెట్ - I లో ఎక్కువగా ఉన్నది. అంటే ఎక్కువ వ్యాకోచం గల మార్కెట్ - II లో తక్కువ ధర, ఎక్కువ వస్తు పంపిణీ జరిగింది. అలాగే తక్కువ వ్యాకోచం గల మార్కెట్ - I లో ఎక్కువ ధర, తక్కువ వస్తు పంపిణీ జరిగింది. వ్యాకోచాలు భిన్నంగా ఉన్నందువల్ల వివిధ ధర లుండటానికి వీలు కలిగింది. ఈ కింది సూత్రాల ద్వారా ఈ విషయాన్ని వివరించాం.

$$MR = P \left(1 - \frac{1}{\eta}\right) \quad MR = \text{ఉపాంతరాబడి}$$

$$P = \text{ధర} = A.R$$

$$MR_1 = MR_2 \quad \text{అయినప్పుడు } \eta = \text{డిమాండ్ వ్యాకోచం}$$

$$MR_1 = P_1 \left(1 - \frac{1}{\eta_1}\right) \quad \eta_1 = \text{మార్కెట్ - I లో డిమాండ్ వ్యాకోచం}$$

$$MR_2 = P_2 \left(1 - \frac{1}{\eta_2}\right) \quad \eta_2 = \text{మార్కెట్ - II లో డిమాండ్ వ్యాకోచం}$$

పై సూత్రాలనుబట్టి వ్యాకోచాలు η_1, η_2 లు సమానంగా లేనప్పుడు ఆయా మార్కెట్లలో ఉన్న ధరలు సమానంగా ఉండవు. ఉదాహరణకు $\eta_1 = 3, \eta_2 = 6$ అనుకోండి. అప్పుడు.

$$P_1 \left(1 - \frac{1}{3}\right) = P_2 \left(1 - \frac{1}{6}\right)$$

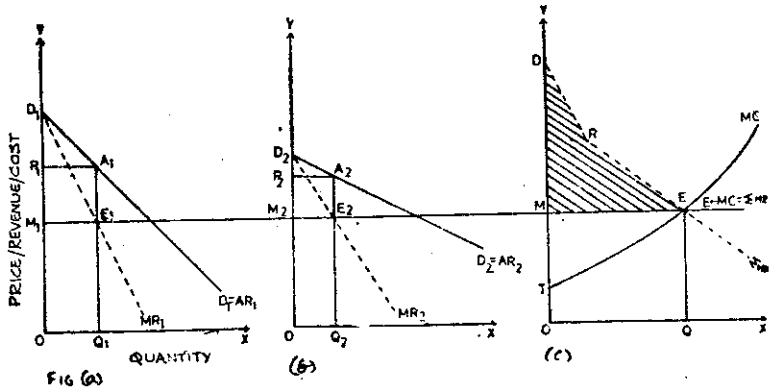
ఈ రెండు సమానంకావు, కనుక $P_1 > P_2$ అవుతుంది. మార్కెట్ - I లో ధర P_1 మార్కెట్ - II లో ధర P_2 కంటే అధికంగా ఉంటుంది.

16.10 విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి

విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో రెండు మార్కెట్లలో ఉత్పత్తి పంపిణీని వైన చర్చించాం. ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని పరిగణించ కుండానే ధర విచక్షణను వివరించాం. ఇప్పుడు ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని ధర విచక్షణను, లాభాల గరిష్టతను తెలుసుకొందాం. రెండు మార్కెట్లలో ఉపాంతరాబడులు సమానంగా ఉన్నప్పుడు ఏకస్వామ్యదారు లాభాలను గరిష్టం చేసుకొంటాడు. అదే సమయంలో ఏకస్వామ్యదారు మొత్తం ఉత్పత్తి ఉపాంత వ్యయంలో ఉపాంతరాబడులు సమానంగా ఉండాలి. పటం 16.4 లో వ్యయాలను కూడా తీసుకొని విచక్షణాత్మకమైన ఏకస్వామ్యాన్ని చూపించాం, $MC = MR$ అయ్యేట్లుగా రెండు మార్కెట్లలోను చూపించాం.

పటం - 16.4 లో చూపించినట్లు రెండు మార్కెట్లలో గల మొత్తం (ఉమ్మడి) రాబడి రేఖ ΣMR గా సూచించాం. ఈ రేఖ MC రేఖను ఖండించే దగ్గర ఉత్పత్తి పరిమాణం నిర్ణయించడమైనది. (16.4 (C) చూడుము). $MC = \Sigma MR$ సమానంగా ఉండేట్లుగా OX -అక్షానికి సమాంతరంగా మార్కెట్ - I, మార్కెట్ - II లో గల MR_1, MR_2 రేఖలను ఖండించేట్లుగా ఒక రేఖను గీసాం. $MR_1 = MC; MR_2$

= MC; అయింది. అప్పుడు OP_1 మార్కెట్-1 లో ధర; OP_2 మార్కెట్- II లో ధర అయింది. ఏకస్వామ్యదారుని మొత్తం లాభాలు DRET అవుతుంది.

పటం - 16.4

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకొండి-5

10. ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం దృష్ట్యా ఉపాంతరాబడి సాంకేతిక సూత్రాన్ని తెలుపండి.

16.11 ఏకస్వామ్యపోటీ (Monopolistic Competition)

16.11.1 అర్థం

ఎక్కువ మంది ఉత్పత్తి దారులు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులుగా ఉంటాయి. కనుక వారిలో వారికి పోటీ ఉంటుంది. ఒక వస్తువుకు ఇంకొక వస్తువుకు కొన్ని తేడాలుంటాయి. కనుక ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే సంస్థను ఏకస్వామ్యపు సంస్థగా పరిగణిస్తాడు. స్టానియర్, హేగ్ అను ఆర్థిక వేత్తల ప్రకారం "దగ్గర ప్రత్యామ్నాయం గల వస్తువులను అనేక సంస్థలు ఉత్పత్తి చేస్తూ ఉండటం వల్ల వాటి మధ్య పోటీ ఏర్పడుతుంది". "ఏకస్వామ్యం" అంటే పోటీ లేకపోవడం. "పోటీ" అంటే ఏకస్వామ్యపు ధోరణులు లేకపోవడం. కాని ఏకస్వామ్యపు పోటీలో కొంత ఏకస్వామ్యపు లక్షణాలు మరికొంత పోటీ లక్షణాలుండటం విశేషం. ఏకస్వామ్యపు పోటీని "గ్రూప్ సమతౌల్యం" ద్వారా తెలుసుకోవచ్చును.

16.11.2 ఏకస్వామ్యపు పోటీ లక్షణాలు

ఏకస్వామ్యపు పోటీ గల మార్కెట్ ఈ కింది లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది.

(i) తక్కువ సంఖ్యలో సంస్థలుండటం: సంపూర్ణ పోటీ కంటే తక్కువ సంఖ్యలో సంస్థలుంటాయి. ఉత్పత్తి దారులు విభిన్నమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తారు. అవి దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు. ధర, ఉత్పత్తి నిర్ణయాలను ప్రతి సంస్థ వ్యక్తిగతంగా తీసుకొంటుంది. కనుక ఉత్పత్తి దారులు కొంత మేరకు ఏకస్వామ్యపు లక్షణాలను కలిగి ఉంటారు. ఎవరికీ వారు ధర - ఉత్పత్తి గూర్చి ఇతరులకు తెలియకుండా నిర్ణయాలు తీసుకుంటారు. వస్తువులు వాటి పేర్లు, స్వాధీనం మొదలైన వాటి వల్ల భిన్నంగా ఉంటాయి.

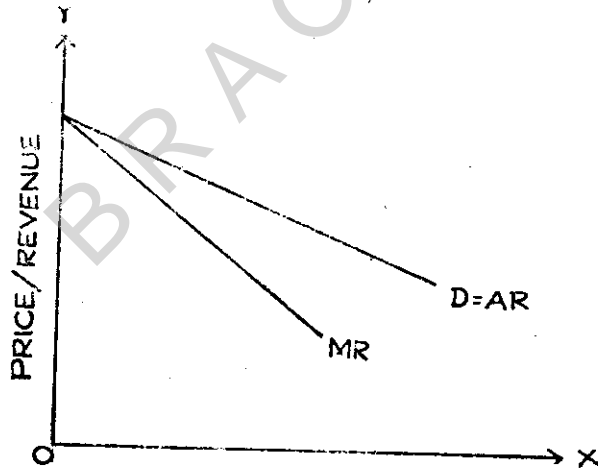
(ii) వస్తు విభేదం: ప్రాణి చాంబర్లెన్ ప్రకారం వస్తువులో భేదాన్ని సృష్టించడం ఈ మార్కెట్ ప్రత్యేకత.

కొన్ని పేర్లు, రంగు, గుర్తులు మొదలైన వాటి ద్వారా వస్తువులను విభేదించడం జరుగుతుంది. ఈ వస్తువులు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయాలుగా ఉంటాయి. సజాతీయమైనవికావు. దగ్గర ప్రత్యామ్నాయాలవల్ల వాటి మధ్య గల జాత్యంతర వ్యాకోచం అధికంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు, టూత్ పేస్టులను తీసుకుంటే దినాకా, కాలేజ్, క్లెజ్ ఆఫ్ మొదలైన వివిధ పేర్లలో ఉంటాయి. ఒక్కొక్కదానిని ఒకే సంస్థ ఉత్పత్తి చేస్తూ ఉంటుంది. వీటి మధ్య "ప్రత్యామ్నాయత" ఉంటుంది.

(iii) కొత్త సంస్థల ప్రవేశానికి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది: ఏకస్వామ్యపు పోటీలో ప్రతి సంస్థకు ఏకస్వామ్యపు ఆధిపత్యం ఉంటుంది. అయితే ఆ సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయాలు అయినందు వల్ల పోటీ ఏర్పడుతుంది. కనుక కొత్త సంస్థలు ఉత్పత్తి చేయాలంటే ఇతర వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలుగా మార్కెట్ లో చేరవచ్చు. కనుక ఏకస్వామ్యపు పోటీ అనే పేరు సార్థకమైనది.

(iv) పోటీ ప్రకటనలు : ఈ మార్కెట్ వ్యవస్థలో పోటీ ప్రకటనలు ముఖ్యమైన పాత్ర వహిస్తాయి. మార్కెట్ ను వశపరచు కోవడానికి ప్రతి సంస్థ పోటీ ప్రకటనలలో ఎక్కువగా పాల్గొంటాయి. వస్తువు దాదాపు ఒకే రకమైన దైనప్పటికీ ప్రకటనల ద్వారా వినియోగదారుల ఆలోచనలను తారుమారు చేయవచ్చును. రేడియో, వార్తా పత్రికలు మొదలైన వాటి ద్వారా పోటీ ప్రకటనలుంటాయి.

(v) డిమాండ్ రేఖ ఆకారం : ఏకస్వామ్యపు పోటీగల మార్కెట్ లో సంస్థ డిమాండ్ రేఖ ఆకారం వస్తు విభేదం వై ఆధారపడి ఉంటుంది. వస్తు విభేదం ద్వారా ఏకస్వామ్యపు లక్షణాలు కొంత మేరకు ఉంటాయి. కనుక వస్తువు ధరను తగ్గించి అమ్మకాలను పెంచుకోవడానికి సంస్థ ప్రయత్నించవచ్చు. అయితే ఇతర సంస్థలు కూడా వారి వస్తువుల ధర-ఉత్పత్తి నిర్ణయాలను మార్చకుండా ఉంటే ఏదో ఒక సంస్థ ధరను తగ్గించి నందు వల్ల లాభించగలదు. సంస్థ డిమాండ్ రేఖ ఏకస్వామ్యంలో ఉండే రేఖ కంటే తక్కువ వాలు కలిగి ఉండే ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వాలి ఉంటుంది.

పటం - 16.5

16.12 పరిమితస్వామ్యం

16.12.1 పరిమిత స్వామ్యం అర్థం

పరిమితస్వామ్యం అంటే బహుకొద్ది మంది ఉత్పత్తి దారులు వస్తువును విక్రయించే మార్కెట్ పరిస్థితి.

ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఒక సంస్థ ఉంటుంది. కాని పరిమిత స్వామ్యంలో ఒకటికీ మించి కొన్ని సంస్థలుంటాయి. అయితే సంపూర్ణ పోటీ లేదా ఏకస్వామ్య పోటీలో ఉన్నంత ఎక్కువగా ఉత్పత్తి దారు లుండరు. సాధారణంగా పరిమిత స్వామ్యంలో నున్న సంస్థలు వారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులను విభేదిస్తారు. ఒక సంస్థ ఏమైనా చర్యలు తీసుకుంటే మిగిలిన సంస్థలు కూడా ప్రతీకార చర్యలను తీసుకుంటాయి. తక్కువ సంస్థలున్నందువల్ల సాధారణంగా ఒక సంస్థ తీసుకొన్న నిర్ణయాలు ఇతరులకు తేలికగా తెలిసపోతాయి. కనుక పరిమిత స్వామ్యంలో వస్తువు ధరను నిర్ణయించడం అంత సులభమైన విషయం కాదు. పరిమిత స్వామ్యాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి సూక్ష్మంగా చెప్పాలంటే ద్వీదాధిపత్యం తెలుసుకోవడం ముఖ్యం. ద్వీదాధి పత్యంలో ఇద్దరు ఉత్పత్తి దారులుంటారు. వారి మధ్య పోటీ తీవ్రంగా ఉంటుంది.

(ప్రొ॥ స్టిగ్లర్ (Stigler) అనే ఆర్థిక వేత్త పరిమిత స్వామ్యాన్ని ఈ విధంగా నిర్వచించాడు. “ఒక సంస్థ తన మార్కెట్ విధానాన్ని రూపొందించడంలో తన పోటీ సంస్థల ప్రవర్తనను ఆధారంగా తీసుకొని నిర్ణయాన్ని చేయవలసి ఉంటుంది. అటువంటి మార్కెట్ పరిస్థితిని ద్వీదాధిపత్యం అంటారు”. దాదాపు ఈ అర్థాన్ని ఇచ్చేట్లు ప్రొ॥ లెఫ్టవిచ్ (Leftwich) కూడా పరిమిత స్వామ్యాన్ని వివరించెను. “ఒక అమ్మకపు దారు ఇతర అమ్మకపుదార్ల కార్యకలాపములను పరిగణనలోనికి తీసుకొని మాత్రమే, తన సంస్థను నిర్వహించగలడు”. అని అభిప్రాయపడినాడు. జాతీయకరణకు ముందు మన దేశంలో Burmahell Caltex మొదలైన కంపెనీలను పరిమితస్వామ్యాలగా పేర్కొనవచ్చును.

16.12.2 పరిమిత స్వామ్యం లక్షణాలు

(a) బహు కొద్ది మంది ఉత్పత్తి దారులుండటం : పరిమితస్వామ్యంలో బహు కొద్ది మంది ఉత్పత్తి దారులు సజాతీయమైన లేదా వస్తు విభేదం గల వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తారు. ధర, ఉత్పత్తి విషయాలలో ఒక సంస్థ తీసుకొన్న చర్యలు పరిశ్రమలో ఉన్న మిగిలిన సంస్థలను ప్రభావితం చేస్తాయి. సంస్థ కార్యకలాపాలవల్ల మార్కెట్ లో ఆ సంస్థకు గల అమ్మకాలను మార్చుకోవచ్చును.

(b) సంస్థలు పరస్పరం ఆధారపడటం : సంస్థలు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల మధ్య జాత్యాంతర డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఒక సంస్థ చర్యలకు ఇతరులు ప్రతీకార చర్యలను తీసుకొంటారు.

(c) సంస్థలకు ఏకస్వామ్యపు ఆధిపత్యముండడం : పరిమితస్వామ్యంలో గల సంస్థలు ఒక అంగీకారానికి వస్తే, ఆ వ్యవస్థ ఏకస్వామ్య వ్యవస్థగా మారుతుంది. అప్పుడు సంస్థలకు అధికలాభాలు వస్తాయి.

(d) ధరల దారుధ్యం : పరిమితస్వామ్యంలో ఏదో ఒక సంస్థ ధరను తగ్గిస్తే ఇతర సంస్థలు కూడా ప్రతీకార చర్యలను తీసుకుంటారు. కనుక ధరల పోటీగా మారుతుంది. అటువంటి చర్యలు ఎవరికీ లాభం చేకూర్చవు. అదే విధంగా ఒక వేళ ఏదో ఒక సంస్థ ధరను తగ్గించడానికి బదులుగా పెంచినందు కొందాం. అప్పుడు మిగిలిన సంస్థలు వారి వస్తువుల ధరను పెంచరు. ఫలితంగా ధరను పెంచిన సంస్థ తన మార్కెట్ ను కోల్పోతుంది. కనుక ధరను పెంచడానికి గాని తగ్గించడానికి గాని ఏ ఒక్క సంస్థ ప్రయత్నించదు. అంటే ఎంత ధర ఉంటే ఆ ధరనే కొనసాగిస్తుంది. ధర మారడానికి వీలులేని పరిస్థితిని ధరల దారుధ్యం అంటారు.

(e) వివరీత ప్రకటనల వ్యయం : పరిమితస్వామ్యంలో సాధారణంగా వస్తు విభేదం గల వస్తువులను సంస్థలు ఉత్పత్తి చేస్తుంటారు. ఆ వస్తువులు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు. కనుక మార్కెట్ లో వినియోగదార్లను ఎక్కువగా ఆకర్షించాలంటే వస్తువు డిజైను, నాణ్యతలో మార్పులను తీసుకురావలసిన ఉంటుంది. అందుకొరకు ఎక్కువగా ప్రకటనలపై వ్యయం చేయవలసి ఉంటుంది. ఈ వ్యయాలన్నీ నిజానికి అనవసరమే అని చెప్పవచ్చు. వీటి వల్ల ధర పెరుగుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకొండి-6

11. ఏకస్వామ్య పోటీ అనగానేమి?
12. పరిమితస్వామ్య మార్కెట్ అంటే ఏమిటి?

16.13 సారాంశం

ఈ భాగంలో ఏకస్వామ్యాన్ని పరిచయం చేస్తూ సాధారణ ఏకస్వామ్యంలో విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర ఉత్పత్తి ఏ విధంగా నిర్ణయమవుతాయో చర్చించాం. ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్ భావనలను విశ్లేషించాం. ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఉత్పత్తి దారు ఉంటాడు. వస్తువుకు ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవు. ఇతరుల పోటీ ఉండదు. ఏకస్వామ్యదారు వస్తుత్పత్తిని గాని లేదా వస్తువు ధరను గాని నిర్ణయించగలడు. కాని ఒకేసారి రెండింటిని నిర్ణయించలేడు. ఒకదానిని ఏకస్వామ్యదారు నిర్ణయిస్తే, రెండవదానిని మార్కెట్ నిర్ణయిస్తుంది. ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు సంస్థ అధిక లాభాలను (abnormal profits) పొందుతుంది. సంపూర్ణ పోటీ, ఏకస్వామ్య మార్కెట్లను తెలుసుకొన్నాం కాబట్టి వాటి మధ్య భేదాన్ని గుర్తించవచ్చు.

విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ఒకే వస్తువుకు వివిధ వినియోగదార్ల నుండి వేర్వేరు ధరలను లాబట్టు కోవచ్చు. డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం ఆధారంగా మార్కెట్లను విభజించి వివిధ ధరలకు వస్తువులను అమ్మవచ్చు. ఈ విధంగా ఏకస్వామ్యదారు అధిక లాభాలను సంపాదించవచ్చు.

- డా. పి. రాజేశం

16.14 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text book of Economic Theory
2. A. Koutsoyiannis : Modern Micro Economics
3. తెలుగు అకాడమి : సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

16.15 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I. ఈ కింది ప్రశ్నలకు 30 వంతులలో జవాబులు రాయండి.
 1. ఏకస్వామ్యమంటే ఏమిటి? ఏకస్వామ్యరకాలను వివరించండి.
 2. ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి నిర్ణయించబడే విధానాన్ని పటం సహాయంతో విశ్లేషించండి.
 3. ధర విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్య మనగానేమి? ధర విచక్షణకు అవసరమైన షరతులను తెలుపండి.
 4. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తిని ఏ విధంగా నిర్ణయిస్తారు? పటం సహాయంతో వివరించండి.
 5. ఏకస్వామ్య పోటీ అనగా నేమి? ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలను చర్చించండి.

II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 వంతులలో జవాబులు రాయండి.

1. సాధారణ ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయాన్ని వివరించండి.
2. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తి పంపిణీని పటం ఆధారంగా విశదీకరించండి.
3. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి ఏ విధంగా నిర్ణయిస్తారు.
4. ఏకస్వామ్య లక్షణాలను విశ్లేషించండి.
5. ధర విచక్షణ లోని రకాలను పరిశీలించండి.
6. ఏకస్వామ్యంలోని రకాలను వివరించండి.
7. పరిమిత స్వామ్యమనగా నేమి? పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్ లక్షణాలను తెలుపండి

BRAOU

BRAOU

భాగం - 17 : సాంప్రదాయ ఆర్థిక విశ్లేషణ

విషయ క్రమం

- 17.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 17.1 పరిచయం
- 17.2 సహజ క్రమ సూత్రం
- 17.3 అదృశ్య హస్తం : భావన
- 17.4 క్రమ విభజన
- 17.5 వస్తు మార్కెట్ లో సమతౌల్యం
- 17.6 సాంఘిక అవసరాల దృష్ట్యా జనాభా పెరుగుదల
- 17.7 తనంత తానుగా పనిచేసే మార్కెట్ యంత్రాంగం
 - 17.7.1 నిరుద్యోగ సమస్య
 - 17.7.2 పాదుపు, పెట్టుబడి సమానత్వం
 - 17.7.3 ధరల నిర్ణయం
 - 17.7.4 చలామణిలో ఉన్న ద్రవ్యరాశి సర్దుబాటు
- 17.8 మార్కెట్ యంత్రాంగం నిర్వహణలో నిబిడికృతమై ఉన్న ప్రమేయాలు
 - 17.8.1 స్వేచ్ఛా విధానం
 - 17.8.2 సంపూర్ణ పోటీ
 - 17.8.3 తటస్థ ద్రవ్యం
 - 17.8.4 స్వల్ప ప్రమాణం అమలు
 - 17.8.5 స్వేచ్ఛా విదేశ వ్యాపారం
- 17.9 మార్కెట్ యంత్రాంగం పరిమితులు
 - 17.9.1 స్వేచ్ఛా విధానం అమలులో లేకపోవడం
 - 17.9.2 అసంపూర్ణ పోటీ తో కూడి ఉన్న ప్రపంచం
 - 17.9.3 చైతన్యముతమైన ద్రవ్యం
 - 17.9.4 కాగితం కరెన్సీ అమలు
- 17.10 సారాంశం
- 17.11 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 17.12 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

17.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సాంప్రదాయ ఆర్థిక విశ్లేషణలో వాడిన అదృశ్య హస్తం, తనంత తానుగా పనిచేసే మార్కెట్ యంత్రాంగం, సహజ క్రమ సూత్రం మొదలైన కొన్ని భావనలను చర్చించడమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత కింది అంశాలను అవగాహన చేసుకోవచ్చు.

- సహజ క్రమ సూత్రాన్ని తెలుసుకోగలరు
- అదృశ్య హస్తమనే భావనను గుర్తించవచ్చు

- క్రమ విభజన, ప్రత్యేకీకరణ ప్రపంచంలో అమలులో ఉన్నట్లు గ్రహించవచ్చు
- వస్తు మార్కెట్ లో వివిధంగా సమతౌల్యం సాధించవచ్చు వివరించవచ్చు
- తనంత తానుగా పనిచేసే మార్కెట్ యంత్రాంగాన్ని విశ్లేషించవచ్చు
- మార్కెట్ యంత్రాంగం వెనుక ఉన్న ప్రమేయాలను తెలుపవచ్చు
- మార్కెట్ యంత్రాంగం పై విమర్శను విశదీకరించవచ్చు

17.1 పరిచయం

అర్థశాస్త్ర చరిత్రను తరతరాలుగా పరిశీలిస్తే కొంతమంది ఆర్థిక వేత్తలు వారి సమకాలీన పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకొని కొన్ని సూత్రాలను, భావాలను రూపొందించారు. వారివి వివిధ భావాలకు చెందిన ఆర్థికవేత్తలుగా వర్గీకరించారు. ఉదాహరణకు, వాణిజ్యవేత్తలు, ప్రకృతి ధర్మవాదులు, సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు, చారిత్రకవాదానికి సంబంధించినవారు, ఉపయోగితకు ప్రాధాన్యతనిచ్చిన ఆస్ట్రీయన్ ఆర్థికవేత్తలు, ఉపాంత వాద స్కూలుకు చెందిన వారు, కీన్స్ అభిప్రాయాలవారు, కీన్స్ తరువాత ఉన్న పరిస్థితులను పరిశీలించేవారు. ఈ విధంగా ఒకేరకమైన భావాలు కలిగిన ఆర్థిక వేత్తలను ఒక కోవకు చెందినవారుగా వర్గీకరించారు. వీరినే ఒక వాదానికి సంబంధించిన వారిగా పరిగణిస్తూ ఉంటారు.

కీన్స్ కు ముందు గల ఆర్థికవేత్తలలో సాంప్రదాయవాదానికి అంటే సాంప్రదాయ భావాలకు చెందిన ఆడమ్ స్మిత్, డేవిడ్ రికార్డ్, కార్ల్ మార్క్స్, జె.ఎస్.మిల్, మార్షాల్ లను సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలంటారు. సాంప్రదాయ వాదం రానంతవరకు అర్థశాస్త్రంలో చాలాభాగం నైతికశాస్త్రం, మనస్తత్వశాస్త్రం, రాజనీతి శాస్త్రం మొదలైన వాటిలో ఉండేది. మిగిలిన శాస్త్రాలలో ఒక భాగంగా అభ్యసించకుండా ఒక ప్రత్యేక విజ్ఞాన సమూహం విడిగా నేర్చుకోవలసిన అవశ్యకతను సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు వారి భావాలలో నాంది పలికారు.

అయితే ఎంతో మంది సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఉన్నప్పటికీ వారిలో ముఖ్యులైన "ఆడమ్ స్మిత్" సాంప్రదాయ భావాలను విశ్లేషించిన అగ్రగామిగా పరిగణించబడినాడు. కనుక ఆధునిక అర్థశాస్త్ర పితగా ఆడమ్ స్మిత్ ను పేర్కొంటారు. ఆడమ్ స్మిత్ ప్రసిద్ధ గ్రంథం "దేశసంపద" (Wealth of Nations) 1776న లో వెలువడింది. అంతకు పూర్వం ఆర్థికవేత్తలు సాధించిన ప్రగతి ఈ గ్రంథం వెలువడగానే మరుగున పడినట్లయిపోయింది.

17.2 సహజ క్రమ సూత్రం (Principle of Natural Order)

ఆడమ్ స్మిత్ ను సరించి మానవుని ప్రవర్తన ప్రకృతి పురికొల్పే లక్షణాలను బట్టి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు - దయ, దాక్షిణ్యం, ప్రేమ, స్వతంత్రత, వస్తువులను విక్రయించడం లేదా కొనడం మొదలైనవి మానవునికి స్వాభావికంగా సంక్రమించిన లక్షణాలు. ఎటువంటి నిరోధకాలు లేకుండా మానవుని ప్రవర్తన ప్రకృతి స్వభావానికి విడిచి పెట్టే తను చేసే ప్రతి పని మిక్కిలి స్వతంత్రంగా చేయగలడు. ప్రతి వ్యక్తి తను నిర్వహించే పనికి అతడే సరియైన న్యాయనిర్ణయాధికారపులాడు. కనుక ప్రకృతికే అతని ప్రవర్తనను విడిచిపెట్టే ప్రకృతి క్రమం వల్ల అతనికి మంచి జరగడమే కాకుండా సంఘానికి కూడా మేలు జరుగుతుంది. అంటే వ్యక్తి ఏ పనిచేసినా తనకు లాభం చేకూర్చడమే కాకుండా తనకు తెలియకుండానే సంఘానికి లాభం చేకూరుతుందని ఆడమ్ స్మిత్ అభిప్రాయం. ప్రతివ్యక్తి ప్రకృతి సిద్ధంగా కొన్ని చర్యలు చేస్తాడు. ఆ చర్యలు తనకే కాకుండా ఇతరులకు

కూడా ప్రయోజనం చేకూరుస్తాయి. ఈ భావం ఆర్థిక కార్యకలాపాలకు కూడా వర్తిస్తుంది అడమ్స్మిత్ భావించాడు. అడమ్స్మిత్ ఈ విధంగా చెప్పాడు. "సంస్థాపరమైన జోక్యం ఏదీ అవసరం లేదు. ఒక మనషికి ఇంకొక మనషికి సంబంధాలు అవసరం లేదు. యుక్తు తాను ప్రతివ్యక్తి స్వాభావికంగా నిర్వహించిన కార్యకలాపాల ఫలితమే ఆర్థికవ్యవస్థను సక్రమంగా నడిపిస్తోంది."

17.3 ఆద్యశ్య హస్తమనే భావన

ఆర్థిక ప్రపంచం దానంతటదే ఎవరి జోక్యంలేకుండా తయారైంది అడమ్స్మిత్ అభిప్రాయం. ప్రభుత్వంగాని లేక ఏ వ్యవస్థాపకుడు గాని ఐచ్ఛికంగా చర్యలు తీసుకున్నందువల్ల ఆర్థిక ప్రపంచం తయారు కాలేదని అడమ్స్మిత్ వివరించాడు. ప్రస్తుత కంప్యూటర్ విధానంవలె ఎవరి జోక్యం లేకుండా ఆర్థిక వ్యవస్థ నడిచిపోవడానికి కొన్ని మార్గదర్శక సూత్రాలు వ్యక్తులకు అందించబడినాయి. ఆ మార్గ దర్శక సూత్రాలను అందించిన శక్తి అడమ్ స్మిత్ ప్రకారం "అద్యశ్య" లేక "కన్సింపని" హస్తం. ఆ కనబడని చేయేదో ఆర్థిక వ్యవస్థను సక్రమంగా నడిపిస్తోంది. అద్యశ్య హస్తం వ్యక్తుల, వారి వారి కార్యకలాపాలను ఐచ్ఛికంగా నిర్వహించడానికి ప్రేరేపిస్తుంది. అద్యశ్య హస్తం ప్రేరేపణలకు అనుకూలంగా వ్యక్తులు వారి వారి కార్యకలాపాలు చేస్తుంటారు. అయితే వ్యక్తులు ఎట్లా ప్రేరేపించబడతారు? దీనికి సమాధానం ఏమంటే ప్రతి వ్యక్తి తన పరిస్థితిని మెరుగు పరుచుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఎక్కువ సంపన్నవంతుడు కావాలని ఎక్కువ ఆస్తులను ఆర్జించాలని ఆకాంక్షిస్తాడు. ఈ నైజం అందరికీ ఉన్నందువల్ల మానవయత్నం సాంఘిక అభివృద్ధికి దారి తీసిందంటాడు అడమ్స్మిత్. ఈ నైజం నిర్మాణాత్మకమైన బీజాలను నాలుతుంది. కనుక స్వార్థపరత్వంతో వ్యక్తి చేసిన కార్యకలాపాలు సంఘానికి మొత్తంమీద మేలునే చేకూరుస్తాయని భావించాడు. కనుక ఏమైనా అడ్డంకులు ఉన్నప్పటికీ అవి తమంతట తామే సమస్యాయేలట్లు చేస్తుంది ఈ అద్యశ్య హస్తం. ఎవరిజోక్యం అవసరంలేదు. ఈ విధంగా 'అద్యశ్య హస్తం' వాత్రవల్ల ఆశాజనకమైన పరిస్థితి ఏర్పడుతుందిని సిద్ధాంతీకరణ చేసినాడు.

17.4 శ్రమ విభజన

ఆర్థిక వ్యవస్థలు సక్రమంగా పనిచేయడానికి అద్యశ్య హస్తం వాత్రమే సమర్థిస్తూ అడమ్స్మిత్ య గ్రంథం లో అనేక వివరణలు ఇచ్చాడు. అద్యశ్య హస్తం ఆర్థిక యంత్రాంగాన్ని తమంతటదే పర్చుకునేట్లు చేస్తుంది. ఉదాహరణకు శ్రమ విభజనను తీసుకొందాం. సంపదంతటికీ మూం శ్రమ అని అంటాడు అడమ్ స్మిత్. శ్రమ విభజన, ప్రత్యేకీకరణ ఉన్నప్పుడు సంపద తొందరగా వృద్ధి చెందుతుంది. శ్రమ విభజనలో ముఖ్యంగా రెండు రకాలను పరిశీలించవచ్చు. మొదటిది స్థూల శ్రమ విభజన. రెండవది సూక్ష్మశ్రమ విభజన. ఒక వస్తువును తయారుచేయడంలో పూర్తిగా ఒక వ్యక్తి నిమగ్నుడై ఆవస్తువును వినిమయ పరచి తనకు కావలసిన వస్తువులను సంపాదించుకుంటే అటువంటి ఉత్పత్తి ప్రక్రియను స్థూల శ్రమ విభజనగా పేర్కొన్నారు. అలాకాకుండా - ఒక వస్తువు తయారీని వివిధ దశల్లోకి మార్చి ఒక్కొక్క దశను ఒక వ్యక్తిగాని లేదా కొంత మంది వ్యక్తులు ఉమ్మడిగా గాని తయారు చేస్తే అటువంటి ఉత్పత్తి ప్రక్రియను సూక్ష్మ శ్రమ విభజన అని పేర్కొన్నారు. అడమ్స్మిత్ సూక్ష్మ శ్రమవిభజనకు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత నిచ్చాడు. అతడు గుండు సూదులు తయారు చేసే పరిశ్రమను తీసుకొన్నాడు. ఆ పరిశ్రమలో గుండు సూదిని తయారు చేసే అన్ని దశలలో ఒక వ్యక్తి పాల్గొంటే రోజుకి ఒక గుండు సూదికంటే ఎక్కువ తయారు చేయలేడు. అలాకాకుండా గుండు సూది తయారీని సుమారు 18 లేక 20 దశలలోకి మార్చి ఒక్కొక్క దశను ఒక్కొక్క శ్రామికునికి అప్పగిస్తే ఒక పొండు గుండు సూదులు ఉత్పత్తి అవుతాయి. అంటే సూక్ష్మ శ్రమ విభజన వల్ల ఉత్పత్తి ఎన్నో రెట్లు పెరిగి పోతుంది. అయితే ఇప్పుడు మనం తెలుసుకోవలసిందేమంటే శ్రమ విభజన వల్ల ఎందుకు

ఉత్పత్తి అంత ఎక్కువగా పెరిగింది ? ఆడమ్ స్మిత్ ప్రకారం మానవునిలో ఉన్న నైజం వల్ల ఈ అద్భుతమైన ఫలితాన్ని పొందగలిగాం. మానవునిలో ఉన్న బుద్ధి కుశలత ఎటువంటిదంటే తను అభివృద్ధి చెందాని, ఏదో ఉత్పత్తి చేయాని, ఏదో పొందాని అనుకుంటాడు. కనుక తన స్వంత అభివృద్ధి కొరకు తీసుకొన్న శ్రద్ధ అందరికీ లాభం చేకూరుస్తుంది. శ్రమ విభజన కూడా అంతే. శ్రమ విభజనలో శ్రామికుల ఉత్పాదక శక్తి పెరగడం అన్నది "అదృశ్య హస్తం" ప్రభావమే. ఈ సందర్భంగా ఆడమ్ స్మిత్ చక్కటి ఉదాహరణ నిచ్చాడు. హెబుల్ లో భోజనం పెట్టేవ్వకీ తన స్వార్థం కొరకు వ్యాపారం పెట్టుకొన్నా మనం ఆ భోజనం వల్ల ప్రయోజనాన్ని పొందగలుగుతాం. అంటే ఒకరు స్వార్థంతో చేసిన పని అందరికీ మేలు చేస్తుందని, దానికి అదృశ్యహస్తం ప్రభావం ఉందని ఆడమ్ స్మిత్ ప్రగాఢ విశ్వాసం. అదృశ్య హస్తం ప్రభావం ఎట్లా ఉంటుందో నన్నది ఆర్థికవ్యవస్థలో సంభవిస్తున్న కొన్ని పరిస్థితులను ఆడమ్ స్మిత్ ఉదాహరణగా పేర్కొన్నాడు.

17.5 వస్తు మార్కెట్ లో సమతౌల్యం

ఆర్థిక వ్యవస్థలు అదృశ్య హస్త ప్రభావం వల్ల తమంతట తామే ఒడుదుడుకులను సర్దుబాటు చేసుకోగలవు. జలిలమైన ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎంతో మంది వ్యక్తులు శ్రమ విభజన, ప్రత్యేకీకరణవల్ల వస్తురాశి ఉత్పత్తి చేస్తుంటారు. ఆ వస్తురాశిని ఎవరు కొంటారో తెలియదు. మార్కెట్ వ్యవస్థను తీసుకుంటే వస్తువు డిమాండ్ వస్తువు సరఫరా ఏవిధంగా ఒకదాని కొకటి సమానమై మార్కెట్ యంత్రాంగం సక్రమంగా పనిచేస్తుందో తెలియదు. మార్కెట్ యంత్రాంగం సక్రమంగా పనిచేయడానికి డిమాండ్, సరఫరా సమానం కావడానికి అదృశ్య హస్తం ఎంతగానో పనిచేస్తుంది. ఉదాహరణకు ఎంతో కొంత వస్తురాశిని మార్కెట్ లో విక్రయించడానికి తీసుకొచ్చారని అనుకుందాం. మార్కెట్ లో వస్తు విక్రయదారు (ఉత్పత్తి దారు) అనుకున్న దాని కంటే తక్కువ ధర చలామణి అవుతుంటే తెచ్చిన వస్తురాశింతటినీ అమ్మడం కుదరదు. దానిలో కొంతభాగాన్ని మూత్రమే విక్రయించడం జరుగుతుంది. అంటే మార్కెట్ లో వస్తు లభ్యత తగ్గుతుందన్న మాట. ఫలితంగా మార్కెట్ లో డిమాండ్ కు సరిపోయినంత సరఫరా ఉండదు. కనుక మార్కెట్ లో చలామణి అవుతున్న ధర ఇంతకు ముందు కంటే ఎక్కువవుతుంది. అప్పుడు ఉత్పత్తి దారులు ఎక్కువ ఉత్పత్తి చేసి ఎక్కువ పరిమాణంలో వస్తువును సరఫరా చేస్తారు. అంటే డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉంటే ధర పెరగడం ; డిమాండ్ తక్కువగా ఉంటే తగ్గడం ; అలాగే సరఫరా ఎక్కువగా ఉంటే ధర తగ్గడం; తక్కువగా ఉంటే ధర పెరగడం మొదలైన పరిణామాలు మార్కెట్ లో జరుగడానికి వెనుకనున్నది "అదృశ్య హస్తం" మూత్రమే. కనుక ఎవరి జోక్యం లేకుండా ఆర్థిక వ్యవస్థలను విడిచిపెట్టినచో తమంతట తామే సక్రమంగా నడుచుకొంటాయి అన్నది ఆడమ్ స్మిత్ అభిప్రాయం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -1

1. కొందరు సాంప్రదాయ అర్థ శాస్త్రజ్ఞుల పేర్లను తెలపండి.
2. అదృశ్య హస్తమనగా నేమి ?
3. శ్రమ విభజన వల్ల ఏర్పడు ప్రయోజనమేమిటి ?
4. శ్రమ విభజన ఏవిధంగా ఏర్పడుతుంది?
5. వస్తు మార్కెట్ లో సమతౌల్యం ఎలా ఏర్పడుతుంది?

17.6 సాంఘిక అవసరాల దృష్ట్యా జనాభా పెరుగుదల

అదృశ్య హస్తం ప్రభావాన్ని ఆడమ్ స్మిత్ జనాభా పెరుగుదలలో కూడా ఉంటుందని అభిప్రాయపడినాడు. జనాభా దేనిని బట్టి పెరుగుతుంది? ఎక్కువమంది శ్రామికుల కొరకు డిమాండ్ పెరిగి నప్పుడు, జనాభా కూడా పెరుగుతుంది. ఇది ఎల్లా జరుగు తుందంటే శ్రామికుల కొరకు డిమాండ్ పెరిగిందని అనుకొంటే వారి వేతనాలు ఎక్కువవుతాయి. ఫలితంగా కార్మిక కుటుంబాలు సుఖవంతంగా జీవిస్తాయి. ఎక్కువ మంది వివాహాలు పెరగడం, మరణాలు తగ్గడం మొదలైనవి అధిక వేతనాలను ఇచ్చినందువల్ల కలిగిన ఫలితాలు. కనుక జనాభా పెరుగుతుంది. అంటే శ్రామికుల సత్తా ఎక్కువవుతుంది. అదేవిధంగా ఒకవేళ సంఘంలో శ్రామికులకున్న డిమాండ్ తగ్గితే వారి వేతనాలు పడిపోతాయి. కార్మిక కుటుంబాలు పెరగవు. వారిలో చాలా మంది ఆనారోగ్య పీడితులై మరణించవచ్చు. వారిలో ఎక్కువ మంది వివాహాలు కారు. కనుక జనాభా తగ్గి శ్రామికుల సత్తా తగ్గుతుంది. ఈ విధంగా శ్రామికులకున్న డిమాండ్, సత్తా అను బట్టి జనాభా ఉంటుందని ఆడమ్ స్మిత్ అభిప్రాయపడినాడు.

అదృశ్య హస్తం ప్రభావం చెప్పడంలో అతని గ్రంథంలో కొన్ని చోట్ల కొన్ని భావనలను తేల్చకుండా విడిచిపెట్టాడు ఆడమ్ స్మిత్. అనుభవపూర్వకంగా పరిశీలించిన వాటిని ఆధారంగా తీసుకొని అతడు "అదృశ్య హస్తం" అనే భావనను విశదీకరించాడు. ఒకరి స్వలాభాపేక్ష ఇతరులకు హానికరం కాదని చెప్పినప్పటికీ కొన్ని కొన్ని విషయాలలో ఆడమ్ స్మిత్ తనకు అనుమానాలు ఉన్నట్టుగా వ్యక్తపరిచాడు. ఉదాహరణకు భూస్వాములు, పెట్టుబడిదారులు, వ్యాపారస్తులు, ఉత్పత్తిదారులు వారి వారి ధ్యేయాలు పరస్పర విరుద్ధాలుగా ఉండవచ్చని భావించాడు. అయితే ఈ విషయాలను ఎక్కువగా పరిశీలించలేదు. మొత్తంమీద ఆర్థిక వ్యవస్థలు సక్రమంగా పనిచేయడానికి అదృశ్య హస్తం పాత్రే కారణమని భావించినాడు.

17.7 తనంత తానుగా పనిచేసే మార్కెట్ యంత్రాంగం

ఆడమ్ స్మిత్ నుండి మార్కెట్, సిగ్ శాస్త్రవేత్తల వరకు మార్కెట్ యంత్రాంగం తనంతటదే నడుస్తుందని అభిప్రాయ పడినారు. దీనిని సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయంగా తీసుకోవాలి. వీరు బయటినుండి ఆర్థిక వ్యవస్థ నడవడానికి ఎటువంటి జోక్యం ఉండరాదని భావించారు. కనుక ఆర్థిక వ్యవస్థ సమస్యలు మార్కెట్ యంత్రాంగం వల్ల తమంతట తామే సమసిపోయి తిరిగి సుస్థిరత ఏర్పడగలదని భావించారు. ఉదాహరణకు - విరుద్ధోగిత వస్తువు ధరలలో ఒడుదుడుకులు, పాదుపు పెట్టుబడుల మధ్య సమానత్వం లేకపోవడం, అత్యుత్పత్తి, వస్తువుకు తగు డిమాండ్ లేకపోవడం మొదలైన సమస్యలను మార్కెట్ యంత్రాంగమే పరిష్కరిస్తుందని విశ్వసించారు. "మార్కెట్ యంత్రాంగం" అనే పదాన్ని సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు విర్వచించినప్పటికీ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న కొన్ని ముఖ్యమైన చలాంకాలలో మార్పులు వచ్చినందువల్ల మార్కెట్ యంత్రాంగం పనిచేస్తుంది. ఉదాహరణకు డిమాండ్, సప్లయ్ ధరలు, వేతనాలు, లాభాలు, పాదుపు, పెట్టుబడి వంటి చలాంకాలలో మార్పులు ఏర్పడి అసమతౌల్య పరిస్థితులను నిర్మూలించడానికి తోడ్పడతాయి. ఫలితంగా తిరిగి సమతౌల్య పరిస్థితి పొందటానికి ఆర్థిక వ్యవస్థకు వీలు అవుతుంది.

17.7.1 విరుద్ధోగ సమస్య

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల సనుసరించి విరుద్ధోగ సమస్యను పరిష్కరించడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థ ముఖ్య చలాంకాలను ఎవరి జోక్యం లేకుండా విడిచి పెట్టాలి. అప్పుడు వాటంతటవే కార్యకారణాల సంబంధాన్ని ఏర్పరచుకొని ఈ సమస్యను పరిష్కరిస్తాయి. ఎక్కువ మంది విరుద్ధోగలుంటే ఏం జరుగుతుందో చూద్దాం.

నిరుద్యోగులలో పోటీ పెరిగి తక్కువ వేతనాలకు అంగీకరిస్తారు. వేతనాలు తగ్గినందువల్ల ఉత్పత్తి వ్యయం తగ్గుతుంది. కనుక వస్తువు ధర కూడా తగ్గుతుంది. ధర తగ్గినందువల్ల ఆ వస్తువులకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. డిమాండ్ పెరిగి నందువల్ల ఎక్కువ వస్తురాశిని ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉద్యమదారులు వారి పెట్టుబడిని అధికం చేస్తారు. కనుక ఎక్కువ పెట్టుబడి ఎక్కువ శ్రామికులకు ఉద్యోగాన్ని కలుగజేస్తుంది. ఈ విధంగా ఆనేక చలాంకాల ప్రక్రియవల్ల ఈ సమస్యను పరిష్కరించవచ్చు. అంటే వేతనాల కోతవల్ల ఎక్కువమంది శ్రామికులను నియమించవచ్చనీ ఫలితంగా నిరుద్యోగ సమస్యను పరిష్కరించగలమని సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం.

17.7.2 పాదుపు - పెట్టుబడుల సమానత్వం

అదృశ్య హస్తం వల్ల నడిపించబడుతున్న మార్కెట్ యంత్రాంగం పాదుపు - పెట్టుబడుల మధ్య సమానత్వాన్ని కూడా వచ్చేటట్లు చేయిస్తుంది. సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయాలు చాలా పరకు జే.బి.సే "మార్కెట్ సూత్రాన్ని" ఆధారంగా చేసుకొని రూపొందించబడినాయి. జే.బి.సే మార్కెట్ సూత్రం ఏమని చెబుతుందంటే "సప్లయ్ తన డిమాండ్ ను దానంతటదే సృష్టించుకోగలదు." ఈ సూత్రం నిజమవ్వాలంటే పాదుపు, పెట్టుబడులు తమంతట తామే ఒకదానికొకటి సమానం కావలసిఉంటుంది. అయితే పాదుపు పెట్టుబడితో ఎలా సమానమవుతుంది? దీనికి సమాధానం ఈ రెండింటిని సమానపరిచేది వడ్డీరేటు. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే ఎక్కువ మొత్తంలో పాదుపు చేస్తారు. తక్కువగా ఉంటే తక్కువ మొత్తంలో పాదుపు చేస్తారు, పోతే పెట్టుబడిని పరిశీలిస్తే వడ్డీ ఎక్కువగా ఉంటే తక్కువ మొత్తాన్ని తీసుకొని పెట్టుబడి పెడతారు. వడ్డీ తక్కువగా ఉంటే ఉద్యమదారులు ఎక్కువ మొత్తాన్ని తీసుకొని పెట్టుబడి పెడతారు. అంటే పెట్టుబడి, వడ్డీరేటుకి విలోమ సంబంధం ఉన్నది. అయితే సంఘంలో పాదుపు పెట్టుబడి కంటే ఎక్కువగా ఉంటే వడ్డీ రేటు క్షీణిస్తుంది. తక్కువగా ఉంటే వడ్డీ రేటు పెరుగుతుంది. కనుక పాదుపు పెట్టుబడులు వడ్డీ రేటుద్వారా సమానమవుతాయని సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం.

17.7.3 ధరల నిర్ణయం

వస్తువుల ధరలు ఎవరు నిర్ణయిస్తారు? ఉత్పత్తి కారకాలకు చెల్లించే ధరలు - అనగా వేతనాలు, భాటకం, వడ్డీ లాభాలు మొదలైనవి ఎట్లా నిర్ణయమవుతున్నాయి? సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల ననుసరించి ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలివి.

ఏ ఒక్క ఉత్పత్తిదారు లేదా వినియోగదారుడు వస్తువు ధరను నిర్ణయించజాలడు. అదే విధంగా ఏ ఒక్క ఉత్పత్తి కారకం యూనిట్ ఉత్పత్తి కారకానికి చెల్లించవలసిన ధరను నిర్ణయించజాలడు. ఈ ధరలను మార్కెట్ యంత్రాంగం మాత్రమే నిర్ణయిస్తుంది. డిమాండ్, సప్లయ్ లు ఒకదానికొకటి పోటీపడి సమతౌల్య ధర నిర్ణయించబడుతోంది. ఇది మార్కెట్ యంత్రాంగంద్వారా జరుగుతుంది. సప్లయ్ లో మార్పు లేకుండా డిమాండ్ పెరిగితే ధర పెరుగుతుంది. డిమాండ్ తగ్గితే ధర తగ్గుతుంది. అదే విధంగా డిమాండ్ లో మార్పు లేకుండా సప్లయ్ పెరిగితే ధర తగ్గుతుంది. సప్లయ్ తగ్గితే ధర పెరుగుతుంది. ఈ రెండూ సమానమైనప్పుడు ధర నిలకడగా ఉంటుంది. అప్పుడు డిమాండ్ సప్లయ్ శక్తుల బలాబలాలు సమానంగా ఉంటాయి.

17.7.4 చలామణిలో ఉన్న ద్రవ్యరాశి సర్దుబాటు

ఏ విధమైన బయటి జోక్యం లేకుండా చలామణిలో ఉన్న ద్రవ్యాన్ని కూడా సరిచేయవచ్చని ఆడమ్స్మిత్ అభిప్రాయం. అతని దృష్టిలో వస్తువులను కొనడానికి మాత్రమే ప్రజలకు ద్రవ్యం అవసరం. కనుక మొత్తం వస్తురాశి విలువకు సరిపోయినట్లుగా ద్రవ్యం సరఫరా ఉంటే అది సరైన చలామణి అని చెప్పవచ్చును. ప్రజల అవసరాలకు మించి ద్రవ్యం ఎక్కువుంటే ఆ మేరకు ద్రవ్యం నిరుపయోగంగా ఉండిపోతుంది. ద్రవ్యాన్ని నిల్వ ఉంచడానికి ప్రజలు సమ్మతించరని ఆడమ్స్మిత్ అభిప్రాయం. కనుక విదేశాల నుండి ఆ

ద్రవ్యాన్ని ఉపయోగించి వస్తువులను దిగుమతి చేసుకుంటారు. ఒక వేళ మొత్తం వస్తురాశి కంటే ద్రవ్యం సప్లయ్ తక్కువగా ఉంటే ఆ మేరకు స్వదేశంలో వస్తువులు వినిమయంకావు. కాని ఆ మేరకు వస్తువులను ఎగుమతి చేస్తే ఇతర దేశాలనుండి మనం ద్రవ్యాన్ని పొందవచ్చును. కనుక ద్రవ్యం చలాచలనం ఈ విధంగా సరిచేయవచ్చని ఆడమ్స్మిత్ అభిప్రాయం. ఈ విధంగా జరగడానికి మార్కెట్ యంత్రాంగమే కారణం.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

6. మార్కెట్ యంత్రాంగం అనగానేమి ?
7. పెట్టుబడితో పాడుపు ఏవిధంగా సమానమవుతుంది ?
8. ఉత్పత్తి కారకాల ప్రతిఫలాలు ఏవిధంగా నిర్ణయించబడుతాయి ?

17.8 మార్కెట్ యంత్రాంగం నిర్వహణలో విబిడీకృతమై ఉన్న ప్రమేయాలు

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు మార్కెట్ యంత్రాంగానికి చాలా ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత ఇచ్చారు. అయితే మార్కెట్ యంత్రాంగం సక్రమంగా పని చేయాలంటే చాలా ప్రమేయాలు అవసరమవుతాయి. అవి ఏవనగా :

17.8.1 ప్రభుత్వ జోక్యం లేని స్వేచ్ఛా విధానం

దీనిని 'లెస్జే ఫెయిర్' విధానం (Laissez - Faire Policy) అంటారు. ప్రజల ఆర్థిక జీవితంలో గవర్నమెంట్ వారి జోక్యం ఉండకూడదు. ఏది ఉత్పత్తి చేయాలి ? ఏది వినియోగించుకోవాలి ? ఎంత మేరకు పాడుపు చేయాలి ? ఎంత పెట్టుబడి పెట్టాలన్న విషయాలు వ్యక్తులే నిర్ణయించుకుంటారు. కనుక ప్రభుత్వం అతి తక్కువగా పన్నులను తీసుకోవాలి. ప్రభుత్వం దేశ ప్రజలను విదేశీ శత్రువులనుండి రక్షించడానికి, స్వదేశంలో దొంగతనాలు, దోపిడీలు మొదలైనవి లేకుండా రక్షణకు సంబంధించిన విషయాలలో మాత్రమే పాల్గొనాలి. అంటే పోలీస్ విభులలో మాత్రమే ప్రభుత్వ జోక్యం ఉండవచ్చును. ఆ విభులను నిర్వహించడానికి తక్కువగా పన్నులను వసూలు చేసుకోవచ్చును. ధరలు, వేతనాలు, లాభాలు మొదలైన వాటిలో ప్రభుత్వజోక్యం ఉండరాదు. వాటికి సంబంధించిన ఆర్థిక సమస్యలు ప్రభుత్వజోక్యం లేకుండా అదృశ్య హస్త ప్రభావం వల్లనే పరిష్కరింపబడతాయి. సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయంతో నేటి ద్రవ్య ఆర్థిక-శాస్త్రవేత్తలలో చికాగ్ విశ్వవిద్యాలయానికి చెందిన మిల్టన్ ఫ్రీడ్మన్ (Milton Friedman) అంగీకరించారు.

17.8.2 సంపూర్ణ పోటీ

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల సిద్ధాంతాలకు ఉన్న ప్రమేయాలలో సంపూర్ణ పోటీ ఉన్నదని అనుకోవడం ఒకటి. మార్కెట్ యంత్రాంగం డిమాండ్, సప్లయ్ శక్తులను స్వేచ్ఛగా విడిచిపెట్టనందువల్ల సక్రమంగా పనిచేస్తుంది. సంపూర్ణ పోటీలో మార్కెట్ శక్తులైన డిమాండ్, సప్లయ్లు ఒకదానికొకటి పోటీపడి, వస్తువు ధర లేదా ఉత్పత్తి కారకం ధరను నిర్ణయిస్తాయి. సంపూర్ణ పోటీ కాక ధరలను ఏకస్వామ్యదార్లు నిర్ణయిస్తే ఆ మార్కెట్ అసంపూర్ణ పోటీ అవుతుంది. అప్పుడు వస్తువు ధర మార్కెట్ పరిస్థితిని తెలియజేయదు. వేతనాలు శ్రామికులకు సంబంధించిన విషయాలను తెలియజేయవు. అనగా కృత్రిమంగా ధర లేదా వేతనాలు మొదలైనవి నిర్ణయమవుతున్నాయి. కనుక మార్కెట్లో ఎటువంటి అవాంతరాలు లేకుండా డిమాండ్, సప్లయ్ శక్తులు వాటి ప్రభావాన్ని సూచించాలంటే సంపూర్ణ పోటీ అవసరం.

17.8.3 తటస్థ ద్రవ్యం

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల దృష్టిలో ఆర్థిక ప్రక్రియలో ద్రవ్యానికి ప్రాముఖ్యం లేదు. ద్రవ్యం తటస్థంగా ఉంటుంది. ఉత్పత్తి, పంపిణీ, వినిమయం, ఉద్యోగిత మొదలైన వాటిలో ద్రవ్యం ఒక వినిమయ సాధనం మాత్రమే. విలువను కొలవడానికి ఉపయోగించిన ఒక ప్రమాణం మాత్రమే. వస్తు వినిమయ పద్ధతిలో ఉన్న లోపాలను అధిగమించడానికి మాత్రమే ద్రవ్యం అవసరమౌతుందని వీరి అభిప్రాయం. ద్రవ్య విషయంలో ఆడమ్స్మిత్ ఒక చక్కని ఉదాహరణను ఇచ్చాడు. పాలం నుండి మార్కెట్ స్థలానికి తీసుకురావడానికి సరైన బాటలుండాలి. బాట రవాణా చేయడానికి మాత్రమే తోడ్పడుతుంది గాని అదనంగా వస్తుత్పత్తి చేయజాలదు. ద్రవ్యం కూడా అటువంటిదే. ఆర్థిక వ్యవస్థ కార్యకలాపాలు సాఫీగా నడపడానికి ద్రవ్యం ఒక సాధనం మాత్రమే. కనుక ద్రవ్యం పాత్ర తటస్థంగా ఉంటుందని వీరి అభిప్రాయం.

17.8.4 స్వర్ణ ప్రమాణం

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు ద్రవ్యం సరఫరా స్వర్ణ ప్రమాణం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది అని భావించారు. బంగారం నిర్వలను బట్టి ఆర్థికవ్యవస్థలో నున్న ద్రవ్యం సరఫరా ఆధారపడి ఉంటుంది. ఎక్కువ నిర్వలుంటే ఎక్కువ ద్రవ్యం, తక్కువ నిర్వలుంటే తక్కువ ద్రవ్యం చలామణిలో ఉంటుంది. బంగారం నిర్వలు లేకుండా ప్రభుత్వమే ద్రవ్యాన్ని జారీచేస్తే అది ఆర్థిక వ్యవస్థ పని చేయడంలో ప్రభుత్వ జోక్యం అవుతుంది. అటువంటప్పుడు ప్రభుత్వం తన ఇష్టం వచ్చినట్లు ద్రవ్యాన్ని ఆర్థిక వ్యవస్థలోనికి సరఫరా చేయ వచ్చును. కనుక బంగారు నిర్వలు ఉంటేనే తప్ప ద్రవ్యం సరఫరా చేయడానికి వీలు లేకుండా ఉంటే ప్రభుత్వ జోక్యం ఉండదు. అంటే ఆర్థిక వ్యవస్థకు ఎంతకాలాలో అంతే ఉంటుంది. మార్కెట్ యంత్రాంగం సక్రమంగా పనిచేస్తుంది. సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల ప్రకారం స్వర్ణ ప్రమాణం మీద ద్రవ్యం సరఫరా చేయవలసి ఉంటుంది.

17.8.5 స్వేచ్ఛా విదేశ వ్యాపారం

'లైసెన్స్ ఫెయిర్' పాలిసీలో ఒక భాగంగా స్వేచ్ఛా విదేశ వ్యాపారాన్ని కూడా సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు సమర్థించారు. ఉత్పత్తి, వినియోగం, వినిమయం మొదలైన వాటిల్లో ప్రభుత్వ జోక్యం ఉండకూడదంటే విదేశ వ్యాపారంలో కూడా ఉండకూడదని తెలుస్తుంది. స్వేచ్ఛా విదేశ వ్యాపారం అంటే ఎగుమతులు, దిగుమతులలో ప్రభుత్వ జోక్యం ఉండకుండా ఎటువంటి సుంకాలు, సబ్సిడీలు ఉండవు. స్వేచ్ఛా వ్యాపార విధానం సాగటానికి కూడా స్వర్ణ ప్రమాణం మీద ద్రవ్యం సరఫరా చేయవలసి ఉంటుంది.

17.9 మార్కెట్ యంత్రాంగం పరిమితులు

మార్కెట్ యంత్రాంగంపై సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు చాలా ఆధారపడినారు. అయితే మార్కెట్ యంత్రాంగం సక్రమంగా నడపడానికి వైన పేర్కొన్న ప్రమేయాలుండాలి. కాని ఆధునిక అర్థశాస్త్రవేత్తలు వైన పేర్కొన్న ప్రమేయాలను అంగీకరించలేదు. ఒప్పుడు ఆర్థిక వ్యవస్థ చిన్నదిగా ఉన్నప్పుడు సాంప్రదాయ వేత్తల అభిప్రాయాలు సరైనవి కావచ్చు. కాని ఆర్థిక వ్యవస్థలో చాలా క్లిష్టమైన సమస్యలు వచ్చినప్పుడు ఆ ప్రమేయాలు సరైనవి కావు. అంటే మార్కెట్ యంత్రాంగం అనుకున్నట్టుగా పనిచేయలేదు.

17.9.1 ప్రభుత్వజోక్యం లేని స్వేచ్ఛా విధానం ఇప్పుడు లేదు

ప్రభుత్వ జోక్యం లేని "లైసెన్స్ ఫెయిర్" స్వేచ్ఛా విధానం ఈ రోజుల్లో లేదు. ఆధునిక ప్రభుత్వం ఏదీకూడా చూస్తూ ఉరుకోలేదు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో నిరుద్యోగిత, ఆర్థికమాంద్యం, ద్రవ్యోల్పణం మొదలైన

పరిస్థితులు ఏర్పడినప్పుడు మార్కెట్ యంత్రాంగానికి విడిచి పెట్టకుండా ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకుంటుంది. ఆధునిక ప్రభుత్వాలు నేటి శ్రేయోరాజ్యాలు. కనుక సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల కాలంలో పోలిస్ ప్రభుత్వం లాగ ఉండలేవు. ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకొని ప్రభుత్వ వ్యయం, రాబడులకు ప్రాధాన్యత ఇస్తుంది. సమతూకం గల బడ్జెట్లకు బదులు లోటు బడ్జెట్ విధానాలను చేపడుతున్నారు. ప్రభుత్వపరంగా ఆర్థికవ్యవస్థలో ఆర్థిక కార్యకలాపాలు విరహిస్తున్నారు.

17.9.2 అనంపూర్ణ పోటీలో కూడిఉన్న ప్రపంచం

సంపూర్ణ పోటీ పరిస్థితులు పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థల్లో కూడా ఈ రోజుల్లో కనిపించదు. నిజానికి మనం అనంపూర్ణ పోటీలో ఉంటున్నాం. ఎక్కిడ చూపినా ఏకస్వామ్యాలు, ఏకస్వామ్యపు పోటీ, బహుళ స్వామ్యాలు కన్పిస్తున్నాయి. మమ్మ ధరలు డిమాండ్ సప్లయ్ శక్తుల వల్ల మార్కెట్ యంత్రాంగంవే నిర్ణయించబడలేవు. ఉత్పత్తి కారకాల ధరలు కూడా మార్కెట్ యంత్రాంగం నిర్ణయించినవి కాదు. వేతనాల కోతను కార్మిక సంఘాలు ఈ రోజుల్లో ప్రతిఘటిస్తారు. కనీస వేతనాలను ఇవ్వడం ప్రభుత్వానికి ఒక బాధ్యతగా తయారైంది. కొన్ని దేశాల్లో విరుద్ధోగ భృతిని కూడా యిస్తున్నారు. ఈ కారణాల వల్ల మార్కెట్లో సంపూర్ణ పోటీకి బదులు అనంపూర్ణ పోటీ ఉంటున్నది.

17.9.3 చైతన్యవంతమైన ఆయుధంగా ద్రవ్యం

సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ద్రవ్యం తటస్థంగా ఉండాలని అభిప్రాయపడ్డారు. ఇది సరైన భావన కాదని ఆధునిక ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయం. ద్రవ్యం ఆర్థిక వ్యవస్థ త్వరితగతిలో అభివృద్ధి సాధించడానికి ఉపయోగపడే అతి బలమైన, చైతన్యవంతమైన ఆయుధం. అయితే ద్రవ్యం సరఫరా చేయడమే కాకుండా దానిని అదుపులో ఉంచుకోవాలి. అదుపు తప్పితే ద్రవ్యం ఆర్థికవ్యవస్థకు అనేక దుష్పరిణామాలను తెచ్చిపెట్టడానికి కారణభూతం అవుతుంది. సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు ద్రవ్యాన్ని ఒక వినిమయ సాధనంగాను, ఒకకొలబద్దగానూ మాత్రమే పరిగణించారు. ఆధునిక ఆర్థికవేత్తలు ద్రవ్యాన్ని ఒక విలువ నిధిగా కూడా పరిగణించారు. కనుక ద్రవ్యం తటస్థంగా ఉండటానికి అవకాశం లేదు. ద్రవ్యం తటస్థంగా ఉండటానికి సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉంటుందనే ప్రమేయాన్ని తీసుకున్నారు. కాని ఇది సరైన భావన కాదు. ద్రవ్యం మారినప్పుడు ధరలు, ఉద్యోగిత కూడా మారతాయి. ఈ విషయాలను వారు పరిశీలించలేదు.

17.9.4 కాగితపు కరెన్సీ అమలు

సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయాలలో చాలావఱిని ఆధునిక అర్థశాస్త్ర నిపుణులు ఖండించారు. ద్రవ్య సరఫరా స్వల్ప ప్రమాణం మీద ఆధారపడి ఉండక ఈ రోజుల్లో కాగితపు కరెన్సీగా ఉన్నది మార్కెట్ యంత్రాంగంతో సంబంధంలేకుండా ప్రభుత్వం జోక్యంతో ఆర్థిక వ్యవస్థలు నడుస్తున్నాయి. ద్రవ్యం కాగితపు కరెన్సీగా ఉంది. దానిని బంగారు నిల్వలలో ఈ రోజుల్లో ముడిపెట్టలేదు. కనుక అవసరాలను బట్టి ప్రభుత్వంగాని లేదా కేంద్రీయ బ్యాంక్ గాని ద్రవ్య పరిమాణాన్ని మార్చడం జరుగుతుంది. కనుక మార్కెట్ యంత్రాంగం సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు అనుకున్నట్టుగా నడవటంలేదు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -3

9. మార్కెట్ యంత్రాంగం ఏ ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది?
10. మార్కెట్ యంత్రాంగంపై గల ముఖ్యమైన విమర్శ ఏమిటి?

17.10 సారాంశం

ఈ భాగంలో మనం స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణను చర్చిస్తున్నాం. సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు విశ్లేషించిన కొన్ని అంశాలను ఈ భాగం చర్చించింది. ఆర్థికస్థానిక మూలపురుషుడైన ఆడంప్టేల్ ఎన్నో భావనలను ప్రవేశ పెట్టాడు. అందులో సహజక్రమ సూత్రం, అదృశ్య హస్తం, శ్రమ విభజన మొదలైన వాటిని ఇక్కడ చర్చించాం. సాంప్రదాయ వేత్తల ప్రకారం తనంతట తానుగా పనిచేసే మార్కెట్ యంత్రాంగం వస్తు మార్కెట్ లో, ఉద్యోగితా మార్కెట్ లో, పెట్టుబడి మార్కెట్ (పాడుపు, పెట్టుబడులు)లో చలామణిలో ఉన్న ద్రవ్యరాశిలో సమానత్వాన్ని తీసుకొని వస్తుంది.

ప్రస్తుత ఆధునిక ఆర్థిక వ్యవస్థలు ఎంత సంక్లిష్టమైనవో మికందరకీ తెలుసు. సాంప్రదాయవాదుల సిద్ధాంతాలు, భావాలు, ఆధునిక ఆర్థికవ్యవస్థలకు అంతగా సరించవు. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ ఆరంభదశలో సాంప్రదాయ ఆర్థికాస్త్ర వేత్తల ప్రమేయాలు కొంత వరకు వాస్తవిక మైనవే కావచ్చు. కాని ప్రస్తుత ప్రపంచంలో వారి ప్రమేయాలు అవాస్తవికమైనవి.

-శ్రీ ఎమ్.రామచంద్రావ్

17.11 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text book of Economic theory.
2. M.L. Seth : An Introduction to Keynesian Economics.

17.12 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 సంక్షులలో జవాబులు రాయండి.
 1. అదృశ్య హస్తమనే భావనను విపులీకరించండి .
 2. మార్కెట్ యంత్రాంగం అనగానేమి ? అది దానంతటదే ఏవిధంగా పనిచేస్తుంది ?
 3. మార్కెట్ యంత్రాంగం పనిచేయడానికి అవసరమగు ముందు షరతులేమిటి ?
 4. సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలను సరించి, వస్తువు మార్కెట్ లో సమతౌల్యాన్ని ఎట్లా పొందగలం?
 5. మార్కెట్ యంత్రాంగం దానంతట అది పనిచేయకుండా పరిమితంచేసే కారకాలేవి?
- II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 సంక్షులలో జవాబులు రాయండి.
 1. జనాభా పెరుగుదలను అదృశ్య హస్తం ఏవిధంగా నిర్ణయిస్తుంది.
 2. స్వేచ్ఛావిధానాన్ని (Laissez-faire Policy) విపులీకరించండి.
 3. తటస్థ ద్రవ్యమంటే ఏమిటో వివరించండి ?
 4. స్వర్ణ ప్రమాణ సూత్రం (నియమం) అంటే ఏమిటి? దానికి ప్రత్యామ్నాయంగా ప్రస్తుత ప్రపంచంలో దేనిని ఉపయోగిస్తున్నారు ?

భాగం - 18 : సాంప్రదాయ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం

విషయక్రమం

- 18.0 అక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు
- 18.1 సాంప్రదాయ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం : పరిచయం
- 18.2 సరళ వేతన నిర్మాణం భావన
- 18.3 'పిగ్' వేతనాల కోత విధానం
- 18.4 'సే' మార్కెట్ స్మాత్రం
- 18.5 'సే' మార్కెట్ స్మాత్రంపై విమర్శ
 - 18.5.1 పాదుపు-పెట్టుబడుల సమావేశం వడ్డీరేటు పల్ల జరగదు
 - 18.5.2 ధర, వేతనాల సరళత అనేది ఒక మిథ్య
 - 18.5.3 సాక్షిక సమతౌల్యాన్ని సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణకు అన్వయించడం అశాస్త్రీయమైనది.
 - 18.5.4 ఆర్థిక చరిత్ర ప్రకారం 'సే' స్మాత్రం అంగీకరించబడదు
 - 18.5.5 సాంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను కొందరు సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలే వ్యతిరేకించారు
 - 18.5.6 పాప్యవార వేత్తలచే ఈ స్మాత్రం విమర్శించబడింది
 - 18.5.7 సంపూర్ణ సోపాన ప్రమేయం లోపభూయిష్టమైంది
 - 18.5.8 దీర్ఘకాల సమతౌల్యానికి సిద్ధాంత పరమైన విలువ ఉంటుంది కాని ఆచరణ సాధ్యం కాదు
- 18.6 సారాంశం
- 18.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 18.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

18.0 అక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

స్వేచ్ఛా ప్రపంచంలో ఉన్న దేశాలు ఎదుర్కొన్న ముఖ్యమైన ఆర్థిక సమస్యలకు సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు వెలిబుచ్చిన సిద్ధాంతాలను, వారి ఆలోచనా సరళిని తెలుసుకొనడం ఈ భాగం లక్ష్యం. ఆ సిద్ధాంతాలపై తర్వాత వచ్చిన అర్థ శాస్త్రవేత్తలు ఏ విధంగా విమర్శించారో విశ్లేషించడం ఈ భాగం ఆశయం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత మీరు

- సాంప్రదాయ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతపు ప్రధాన అంశాలైన సరళ వేతన విధానాన్ని, 'పిగ్' వేతనాల కోత విధానాన్ని, 'సే' మార్కెట్ స్మాత్రాన్ని అవగాహన చేసుకోగలుగుతారు.
- 'సే' మార్కెట్ స్మాత్రం పై వచ్చిన విమర్శలను పరిశీలించ గలుగుతారు.

18.1 సాంప్రదాయ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం : పరిచయం

సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల ననుసరించి సంపూర్ణ ఉద్యోగిత వర్గ ఆర్థిక వ్యవస్థ నిలకడగా ఉంటుంది. కనుక సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉండడం ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఒక సాధారణ పరిస్థితి అని వీరు భావించారు. సంపూర్ణ

ఉద్యోగిత గల నమతల్యం లేకపోవడం ఒక అపాధారణ పరిస్థితిగా భావించారు. మార్కెట్ యంత్రాంగంలో స్వేచ్ఛగా అన్ని చలాంకాంను వాటంతట అవి పనిచేయడానికి విడివి పెట్టినందువల్ల సంపూర్ణ ఉద్యోగిత స్థితి ఏర్పడుతుందని వీరి అభిప్రాయం. అయితే శ్రామిక సప్లయ్ దాని డిమాండ్ కంటే ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఎలా వస్తుంది? ఈ ప్రశ్నకు సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సమాధానం ఈ విధంగా ఉంది. మార్కెట్ యంత్రాంగంవల్ల శ్రామిక సప్లయ్ తో శ్రామిక డిమాండ్ సమానం అవుతుంది. ఒకవేళ శ్రామిక సప్లయ్ డిమాండ్ కంటే ఎక్కువ ఉంటే ఉద్యోగం కోసం శ్రామికుల మధ్య పోటీ పెరుగుతుంది. ఫలితంగా వేతనాల రేటు తగ్గిపోతుంది. కనుక వస్తూత్పత్తి వ్యయంకూడా తగ్గుతుంది. దీని ఫలితం ఏమంటే వస్తువు ధరకూడా క్షీణిస్తుంది. డిమాండ్ సూత్రాన్ని అనుసరించి ధర తగ్గితే డిమాండ్ పెరుగుతుంది. కనుక ఉద్యమదారులు వస్తువును ఎక్కువ పెట్టుబడి పెట్టి వస్తూత్పత్తిని ఇంకా ఎక్కువ చేస్తారు. అదవపు పెట్టుబడి పెరిగిన కొద్దీ శ్రామికులకు ఎక్కువ ఉద్యోగితను ఇవ్వవచ్చు. కనుక ఎక్కువగా ఉండే సప్లయ్ని, వేతనాలను తగ్గించినందువల్ల అదవపు ఉద్యోగం ద్వారా నిరుద్యోగిత లేకుండా చేయవచ్చును. కనుక మార్కెట్ యంత్రాంగాన్ని బట్టి సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధారణంగా ఉంటుంది. మిగిలిన ఉత్పత్తి కారకాల విషయంలోకూడా ఈ విధంగానే ఆలోచిస్తే సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధారణంగా ఉంటుందని తెలుస్తుంది. అయితే ఉత్పత్తి కారకాలకు చెల్లించే ధరలు వారి వారి ఖాతా కత్తాదకతతో సమానంగా ఉన్నప్పుడు ఇది సాధ్యపడుతుంది.

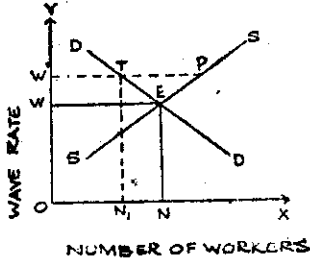
18.2 సరళ వేతన నిర్మాణం (Flexible Wage Structure)

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల దృష్టిలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత స్వేచ్ఛగా మారగల వేతనాల నిర్మాణం పై ఆధారపడి ఉంది. అంటే వేతనాలు తగ్గడం లేదా పెరగడం ఎటువంటి ఆటంకం లేకుండా ఉండాలి. డిమాండ్ కు మించిన శ్రామిక సప్లయ్ ఉంటే వేతనాలు క్షీణించడం, తక్కువ ఉంటే వేతనాలు పెరగడం జరుగుతుంది. ఈ విధంగా వేతనాల విషయంలోనే కాకుండా ఆర్థిక వ్యవస్థలో మిగిలిన చలాంకాలలో ముడిపడి ఉన్న కార్యకారణ సంబంధం కూడా స్వేచ్ఛగా మార్కెట్ యంత్రాంగాన్ని బట్టి మారాలి. వేతనాలు తగ్గినందువల్ల ఉత్పత్తి వ్యయం తగ్గి ధరల స్థాయి తగ్గుతుంది. కనుక వస్తు సేవలకు డిమాండ్ కూడా పెరగాలి. ఎటువంటి ఆటంకాలు ఉండకూడదు. అప్పుడే వేతనాల ద్వారా శ్రామిక సప్లయ్ డిమాండ్ కు సమానం అయ్యేటట్లు మార్కెట్ యంత్రాంగం పనిచేస్తుంది. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం లాగ కాక ఒక వేళ కార్మిక సంఘాలు ఎక్కువ వేతనాల కోసం డిమాండు చేస్తే వేతనాల విషయంలో ధారుడ్యం ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత స్థితి పొందడానికి అవకాశం ఉండదు. అదే విధంగా కమీన వేతనాలను ప్రభుత్వం నిర్ణయిస్తే మార్కెట్ యంత్రాంగం ద్వారా వేతనాలు సాఫీగా మారడానికి అవకాశం ఉండదు.

18.3 'పిగో' వేతనాల కోత విధానం (Pigouvian Wage Cut Policy)

బయటినుండి ఎటువంటి జోక్యం లేకుండా మార్కెట్ యంత్రాంగాన్ని పనిచేసేటట్లు విడిచి పెడితే నిరుద్యోగిత ఉండదని నవ్య సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్త 'పిగో' పండితుడు అభిప్రాయ పడ్డాడు. వేతనాలకు, ఉద్యోగానికి గల సంబంధాన్ని ఆతడు $N = QY / w$ అనే సూత్రం ద్వారా చెప్పాడు. ఈ సూత్రంలో $N =$ ఉద్యోగం గల కార్మికులకు సంఖ్య, $Q =$ ఆదాయంలో ఒక భిన్నం, $Y =$ జాతీయ ఆదాయం, $w =$ వేతనాల రేటు.

ఈ సూత్రంలో 'Q', 'Y' లు నిలకడగా ఉంటే ఉద్యోగిత N వేతనాల రేటుపై ఆధారపడుతుంది. అంటే ఈ రెండింటికీ విలోమ సంబంధం ఉంది. వేతనాలను తగ్గించినందువల్ల N విలువ ఎక్కువ అవుతుంది. ఈ విషయాన్ని పటం 18.1లో చూస్తాం.

పటం - 18.1

కార్మికులను OX - అక్షంపై చూపాం. వేతనాల రేటును OY - అక్షంపై చూపాం. SS శ్రామికుల సప్లయ్ రేఖ. DD శ్రామికుల డిమాండ్ రేఖ. ఈ రెండు రేఖలు E వద్ద ఖండించు కొంటున్నాయి. అప్పుడు సమతౌల్యస్థితి ఏర్పడుతుంది. ఒక వేతన సమతౌల్య వేతనాల స్థాయి OW కంటే OW' వేతనాల రేటు ప్రభుత్వంవల్ల కాని కార్మిక సంఘాల జోక్యం వల్లగాని పెరిగితే డిమాండు, సప్లయ్ల మధ్య సమానత్వం ఉండదు. అధిక వేతనాల వద్ద శ్రామికుల డిమాండ్ శ్రామికుల సప్లయ్ కంటే PT తక్కువ. కనుక ON_1 ఉద్యోగిత మాత్రమే లభిస్తుంది. అంటే వేతన రేటు పెరిగినందువల్ల ఉద్యోగిత స్థాయి

ON నుండి ON_1 కు పడిపోయింది. కనుక NN_1 కార్మికులను ఉద్యోగంనుండి తొలగిస్తారు.

అయితే హెన్రీ హోబ్స్ లిట్ అనే ఇంకొక సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తను అనుసరించి 1920 లో ఇంగ్లాండ్ లో ఉన్న నిరుద్యోగిత, 1930 లో అమెరికాలో ఉన్న నిరుద్యోగితకు కార్మిక సంఘాలు, ప్రభుత్వ విధానాలే కారణం అని పేర్కొన్నారు. కనుక సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలను అనుసరించి ఐచ్ఛిక నిరుద్యోగం కాని నిరుద్యోగితను వేతనాల రేటును తగ్గించి పరిష్కరించవచ్చు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -1

1. వేతన నిర్మాణంలో సరళత అంటే ఏమిటి?
2. సరళ వేతన నిర్మాణం ఏ ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది ?
3. 'పిగ్' వేతనాల కోత విధానం అంటే ఏమిటి ?
4. వేతనాలకు, ఉద్యోగితకు మధ్యగల సంబంధాన్ని తెలపండి.

18.4 'సే' మార్కెట్ స్మాత్రం (Say's Law of Market)

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సిద్ధాంతం 'సే' మార్కెట్ల సిద్ధాంతంపై ఆధారపడి ఉంది. జే.బి.సే. అనే ఆర్థిక వేత్త ఫ్రాన్స్ దేశానికి చెందినవాడు. అతడు *Traited Economic Polititquee* అనే గ్రంథాన్ని రచించాడు. 'సే' స్మాత్రం ప్రకారం సప్లయ్ తన డిమాండ్ ను తనంతటదే సృష్టించుకోగలదు. అంటే వస్తువు ఉత్పత్తి వస్తువు డిమాండ్ ను సృష్టిస్తుంది. 'సే' స్మాత్రం ప్రకారం వస్తువులను వినియోగించి తృప్తి పొందడానికి ఉత్పత్తి చేస్తారు. కనుక శ్రమ విభజన వల్ల సాధించిన ఉత్పత్తిని వస్తు వినిమయ పద్ధతిలో వినియోగించుకొంటారు. కనుక ఒకరు ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువును వేరొకరు తీసుకొనడం, అదే విధంగా వేరొకరు ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువును ఇతడు తీసుకొనడం జరుగుతుంది. ద్రవ్యంతో నిమిత్తం లేకుండా వస్తువినిమయ పద్ధతిలో ఈ విధంగా ఉత్పత్తి డిమాండ్ ను సృష్టించుకోగలుగుతుంది. అయితే ద్రవ్యాన్ని ప్రవేశపెట్టిన తర్వాత కూడా వస్తువు సప్లయ్ డిమాండ్ ను సృష్టించగలదా ? 'సే' స్మాత్రాన్ని బట్టి ద్రవ్య ఆర్థిక వ్యవస్థల్లో కూడా అది సాధ్యమే అవుతుంది. ఈ విషయాన్ని ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం. ద్రవ్య ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశి విలువకు సమానంగా ఉత్పత్తి కారకాలకు ఆదాయాలు వస్తాయి. కనుక అదనపు ఉత్పత్తి

వల్ల అదనపు ఆదాయాలు ఉత్పత్తి కారకాలకు వస్తాయి. అంటే అదనపు ఉత్పత్తిని వినిమయం చేయడానికి సరిపోయినంత అదనపు ఆదాయం అంటే కొనుగోలు శక్తి ఉత్పత్తి కారకాలకు లభించింది. కనుక మార్కెట్ లో ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశికి తగినంత డిమాండ్ ఉంటుంది. వస్తువు అమ్మకుండా మిగిలిపోవడం అంటూ ఉండదు. అయితే ఒకవేళ ప్రజలకు లభించిన ఆదాయంలో కొంత భాగాన్ని పాదుపు చేస్తే ఏమవుతుంది ? అప్పుడు కూడా వస్తువుల ధరలు మార్కెట్ యంత్రాంగంవల్ల తగ్గి వస్తువులకు సరిపోయినంత డిమాండ్ ఉంటుంది. పాదుపు పెట్టుబడి కింద వెచ్చించినందువల్ల కూడ సప్లయ్ కి సరిపోయినంత డిమాండ్ ఆర్థిక వ్యవస్థలో సృష్టించబడుతుంది. కనుక 'సే' సూత్రం ప్రకారం ఆర్థిక వ్యవస్థలో మొత్తం వస్తురాశికి తగినంత డిమాండ్ ఎప్పుడూ ఉంటుంది. కనుక సార్వత్రిక అత్యుత్పత్తి ఉండదు. 'సే' సూత్రం ప్రకారం కొన్నికొన్ని సమయాలలో కొన్ని కొన్ని వస్తువులకు: డిమాండ్ లేకపోయినప్పటికీ అది తాత్కాలికమైంది. మాత్రమే. ధరల యంత్రాంగం ద్వారా ఉద్యమదారులు ప్రభావితంవుతారు. కనుక కొరతగా ఉన్న వస్తువుల ఉత్పత్తి ఎక్కువ చేస్తారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో క్షిప్త పరిస్థితులకు పూర్తి స్వేచ్ఛ ఇవ్వాలి ఉంటుంది. అప్పుడు అసమతౌల్య స్థితి పోయి అత్యుత్పత్తి లేని సమతౌల్య స్థితి ఏర్పడుతుంది.

'సే' సూత్రాన్ని పరిశీలిస్తే మనకు తెలిసే దేమంటే ఉత్పత్తి కారకాలు ఆర్జించిన ఆదాయాలను పూర్తిగా ఖర్చు చేయాలి. వినియోగం వస్తువులు కొనడానికి, పెట్టుబడి వస్తువులు కొనడానికి ఉపయోగించినందువల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థలో మొత్తం వస్తురాశి సప్లయ్ కి మొత్తం డిమాండ్ సమానమవుతుంది. 'సే' సూత్రాన్ని సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు అనేక ఉపమానాలతో వివరించారు. వాటిలో కొన్నింటిని చెప్పుకొందాం. ఒక కారు ఉత్పత్తి అయితే ఉత్పత్తి కారకాలకు ఆదాయం రూపంలో వేతనాలు, లాభాలు, వడ్డీ భాటకం లభిస్తుంది. వీలన్నింటి మొత్తం కారు విలువకు సమానం కదా! కనుక కారు విలువకు సమానమైన కొనుగోలు శక్తి సృష్టించబడింది. మెక్ కొకనర్ ప్రకారం ఉత్పత్తి ప్రక్రియ ప్రతిదీ ఆదాయాన్ని ఇంకొక వైపు సృష్టిస్తుంది. కనుక సప్లయ్ దానంతట అదే డిమాండ్ ను సృష్టిస్తుంది. జేమ్స్ మిల్ ఏమంటాడంటే డిమాండ్ ఉంది కాబట్టి ఏవస్తువైనా ఉత్పత్తి అవుతోంది. కనుక డిమాండ్ సప్లయ్ లు సమానంగా ఉంటాయి. డిమాండ్ సప్లయ్ తో సమానం అవుతుందని దేవిడ్ రికార్డ్ (ప్రముఖ సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్త) అంగీకరించాడు. కనుక సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల దృష్టిలో 'సే' సూత్రం వల్ల సప్లయ్ డిమాండ్ లు సమానమవుతాయని, ఫలితంగా సార్వత్రిక అత్యుత్పత్తి ఉండదని, సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుందని అభిప్రాయపడ్డారు.

18.5 'సే' సూత్రం పై విమర్శ

1930 లో 'సే' సూత్రం ఎంతవరకు వాస్తవిక పరిస్థితులను తట్టుకోగలదో ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు పరిశీలించారు. 1930 లో ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడింది. దానిని గ్రేట్ డిప్రెషన్ (great depression) అంటారు. నిరుద్యోగిత, ధరలు విపరీతంగా పడిపోవడం సంభవించాయి. ఆ కాలంలో సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాలను విమర్శించారు. కీన్స్ వంటివారు ఈ కింది విధంగా 'సే' మార్కెట్ సూత్రాన్ని, సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాలను విమర్శించాడు.

18.5.1 పాదుపు - పెట్టుబడుల సమానత్వం వడ్డీ రేటువల్ల జరగదు

మార్కెట్ యంత్రాంగం ద్వారా పాదుపు - పెట్టుబడుల సమానత్వం రాగలదని సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు అభిప్రాయపడ్డారు. పాదుపు, పెట్టుబడి వడ్డీ వ్యాకోచత్వం కలవి అంటే వడ్డీ రేటు ఎక్కువ ఉంటే సంఘం ఎక్కువ మొత్తాలతో పాదుపు చేస్తుంది. వడ్డీ రేటు తక్కువ ఉంటే తక్కువ పాదుపు ఉంటుంది. వడ్డీ రేటు తక్కువ ఉంటే పెట్టుబడి ఎక్కువ ఉంటుంది, ఎక్కువ ఉంటే పెట్టుబడి తక్కువ ఉంటుంది. పెట్టుబడి కంటే పాదుపు ఎక్కువ ఉంటే వడ్డీ రేటు తగ్గుతుంది, తక్కువ ఉంటే వడ్డీ రేటు పెరుగుతుంది. కనుక

పాదుపు - పెట్టుబడులు వడ్డీ రేటు ద్వారా సమానం అవుతాయని వీరి అభిప్రాయం. ఆదాయ ప్రవాహంలో సుంచి కొంత మొత్తం పాదుపు చేసినప్పటికీ ఆ మొత్తం దానంతటదే పెట్టుబడిగా తయారవుతుందని సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు అభిప్రాయపడ్డారు.

అయితే పై విశ్లేషణ సరియైనది కాదు. ద్రవ్య ఆర్థికవ్యవస్థకు అన్వయించదు. వినియోగించకుండా ఉన్న పాదుపును పెట్టుబడి కింద మార్పుతారని అనుకోవచ్చు. పాదుపు అంతా పెట్టుబడి రూపం దాల్చక పోవచ్చును. ఆ మేరకు ఆదాయ ప్రవాహంనుండి మినహాయించు అవుతుంది. పాదుపులో కొంత భాగాన్ని దాచిపెట్టడానికి లేదా రాబోయే అవసరాలకోసం ద్రవ్యరూపంలో విలయచేయవచ్చును. ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం ప్రకారం పాదుపు పెట్టుబడులు వడ్డీ వ్యాకోచత్వం కలిగి ఉండవు. (ప్రా. జి.ఎమ్. కీన్స్) సనుసరించి ఒక దేశంలో పాదుపు వడ్డీ రేటు మీద కాకుండా జాతీయాదాయ స్థాయి, పాదుపు ప్రవృత్తిపై ఆధారపడుతుంది. స్వల్పకాలంలో పాదుపు ప్రవృత్తిలో మార్పు ఉండదని అనుకోవచ్చు పాదుపు పరిమాణం జాతీయాదాయ స్థాయిపై ఆధారపడుతుంది. పోతే పెట్టుబడిని ప్రభావితం చేసే అంశాలు ఏవి? పెట్టుబడి కూడా వీరి దృష్టిలో వడ్డీ రేటుకంటే ఎక్కువగా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంమీద ఆధారపడుతుంది. వస్తు ప్రధానమైన బౌతిక కారకాలమీద కాకుండా మానసిక కారకాలపై ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం ఆధారపడుతుందని వీరి అభిప్రాయం. ఆదాయం పొందిన ప్రతి వ్యక్తి పాదుపు చేయలేడు. పాదుపు చేసే వ్యక్తులు వేరు కనుక పాదుపును ప్రేరేపించే కారకాలు పెట్టుబడిని ప్రేరేపించే కారకాలకు భిన్నంగా ఉంటాయి. ఈ కారణాలవల్ల సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల పాదుపు-పెట్టుబడి సమానత్వాన్ని ఆధునిక ఆర్థికవేత్తలు అంగీకరించలేదు.

18.5.2 ధర, వేతనాల సరళత ఒక మిథ్య మూతమే

నే మార్కెట్ల సూత్రం ధర విషయంలో గాని వేతనాల విషయంలోగాని సరళత ఉంటుందని చెబుతుంది. కాని ఈ భావనను ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తలలో ముఖ్యంగా కీన్స్ వండితుడు తీవ్రంగా విమర్శించాడు. సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల దృష్టిలో సమష్టి డిమాండ్ సమష్టి సప్లయల సమానత్వానికి ఎటువంటి ప్రమాదం లేదని వీరి అభిప్రాయం. అయితే ఆధునిక ఆర్థికవేత్తల సనుసరించి ధర స్థాయి క్షీణిస్తే లాభాలు తగ్గుతాయి. కనుక ఉద్యమదారులు ఉత్పత్తిని తగ్గిస్తారు. ఫలితంగా ఉద్యోగులలో కొంతమందిని తొలగించ వచ్చు. కనుక క్షీణిస్తున్న ధరల వల్ల గల ప్రమాదాన్ని సూచించారు. అయితే ఈ ప్రమాదం వస్తుందని సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలలో ఒకరైన పిగో పండితుడు అంగీకరించలేదు. నిరుద్యోగిత రాకుండా వేతనాల రేటును ఆ మేరకు తగ్గిస్తే ఉత్పత్తి వ్యయం తగ్గి తత్ఫలితంగా ధరలు తగ్గి డిమాండ్ను ఎక్కువ చేయవచ్చునని ఇతని అభిప్రాయం. అనగా వేతనాల రేటులో సరళత (Flexibility) ఉంటుందని పిగో అభిప్రాయం. అయితే వేతనాల లేదా ధరలలో సరళత ఉండడానికి కీన్స్ పండితుడు అంగీకరించ లేదు.

(I) కీన్స్ సనుసరించి సమష్టి వ్యయం తగ్గినప్పుడు ధర -వేతనాల సరళత సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు అనుకోన్నట్టుగా ఉండదు. అంటే వేతనాల రేటు తగ్గదు. వస్తువు ధర కూడా తగ్గించడానికి వీలుపడదు. మార్కెట్లో వస్తువు ధర క్షీణించడాన్ని ఏకస్వామ్యుదారులు ప్రతిఘటిస్తారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో కార్మిక సంఘాల, ప్రభుత్వ జోక్యంవల్ల వేతనాల రేటు (నిరుద్యోగ సమస్య ఉన్నప్పుడు) క్షీణించదు. కనుక ధర - వేతనాలలో సరళత ఉంటుందని అనుకోవడం సరైనది కాదని విమర్శించాడు.

(II) ఒక వేళ వేతనాలలో సరళత ఉంటుందని, నిరుద్యోగస్థులు ఉన్నప్పుడు వేతనాల రేటు క్షీణిస్తుందని అనుకోన్నప్పటికీ ఆర్థిక వ్యవస్థ సమస్యను పరిష్కరించడానికి వీలు లేదని కీన్స్ భావించాడు. అందుకు ఈ విధంగా కీన్స్ వెలిబుచ్చాడు. తక్కువ వేతనాలవల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థలో తక్కువ సమష్టి వ్యయం ఉంటుంది. అనగా సమష్టి డిమాండ్ తగ్గుతుంది. కనుక సార్థక డిమాండ్ లేనందువల్ల తక్కువ డిమాండ్-సప్లయ స్థాయి వద్ద సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. ఆ సమతౌల్యంలో డిమాండ్, సప్లయ సమానంగా ఉన్నప్పటికీ అది

సంపూర్ణ ఉద్యోగిత కంటే తక్కువ స్థాయిలో ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్యాన్ని సూచిస్తుంది. కనుక వేతనాలలో సరళత ఉండునకొన్నప్పటికీ పిగ్ చెప్పిన 'వేతనాలకోత' ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న సార్థక డిమాండ్ను తగ్గించి ఆర్థిక మాంద్యాన్ని ఎక్కువ చేస్తుందంటాడు కీన్స్. పిగ్, సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలూ వేతనాల వాత్రను వస్తువు ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని విశ్లేషించారు. నిజానికి వేతనాలకు ద్విపాత్ర కండు. వస్తువు ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని ప్రభావితం చేయడమే కాకుండా వేతనాలు, శ్రామికుల కొనుగోలు శక్తిని కూడా ప్రభావితం చేస్తాయి. ఇది డిమాండ్కు సంబంధించింది. దీనికి ప్రాముఖ్యత ఇచ్చాడు కీన్స్. కనుక సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఉత్పత్తి వ్యయానికి (సప్లయ్) ప్రాముఖ్యం ఇస్తే, కీన్స్ కొనుగోలు శక్తి (సార్థక డిమాండ్) కి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చాడు. కనుక వేతనాల కోతవల్ల నిరుద్యోగ సమస్య పరిష్కారం కాజాలదని కీన్స్ అభిప్రాయ పడ్డాడు.

18.5.3 పాక్షిక సమతౌల్యాన్ని సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణకు అన్వయించడం సరైంది కాదు

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఒక సంస్థ లేదా పరిశ్రమకు సంబంధించిన పాక్షిక సమతౌల్యాన్ని సమగ్ర సమతౌల్య విషయంలో కూడా అన్వయించారు. ఇది సరైంది కాదు. ఉదాహరణకు వేతనాల కోతవల్ల ఒక సంస్థ లేదా పరిశ్రమ ఉత్పత్తి వస్తువు వ్యయం తగ్గవచ్చును. కనుక ఆ వస్తువుకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ఫలితంగా ఆ పరిశ్రమలో మరి కొంతమంది శ్రామికులను నియమించడానికి ఉద్యోగిత పెరగవచ్చును. కాని ఈ అభిప్రాయాన్ని ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న సంస్థలు లేదా పరిశ్రమ లన్నిటికీ వర్తింప చేయరాదు. మొత్తం మీద ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న పరిశ్రమలన్నిటిలోను వేతనాల స్థాయిని తగ్గిస్తే సార్థక డిమాండ్ క్షీణిస్తుంది. కనుక సాధారణ వేతనాల స్థాయిని తగ్గించినందువల్ల ఉద్యోగిత పెరగడానికి బదులు క్షీణిస్తుందని కీన్స్ వాదన. అంటే సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణకు ఈ విషయంలో పనికి రాదు.

18.5.4 'సే' మార్కెట్ సూత్రం ఆర్థిక చరిత్ర ప్రకారం అంగీకరించబడదు

పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థల ఆర్థిక చరిత్రను పరిశీలిస్తే ఆర్థిక మాంద్యం లేదా ద్రవ్యోల్పణం రావడాన్ని వ్యాపార చక్రాలుగా పేర్కొన్నారు. 'సే' సూత్రం ఒకవేళ నిజమైనదైతే వ్యాపార చక్రాలు రావడానికి వీలు లేదు. కారణం సప్లయ్ దానంతట అదే డిమాండ్ను సృష్టించుకోగలదు. కనుక 1930 లో సంభవించిన (ప్రపంచ వ్యాప్తంగా) ఆర్థిక మాంద్యం 'సే' మార్కెట్ల సూత్రాన్ని తోసిపుచ్చింది. 1930 లో ఏర్పడిన మాంద్యం వల్ల నిరుద్యోగిత ఎక్కువయింది. ఉత్పత్తి డిమాండ్ కంటే ఎక్కువ అవడంవల్ల శ్రామికుల పరిస్థితి మరి దుర్భరమయింది. సప్లయ్ దానంతటదే డిమాండ్ను సృష్టించుకొనలేక పోయింది. 'సే' మార్కెట్ల సూత్రం ఒక మిథ్యగా తయారైంది. ఆ కాలంలో ఆత్యుత్పత్తి, అల్పవినియోగం ఒకసాధారణ పరిస్థితిగా గోచరించింది. 'సే' సూత్రాన్ని బట్టి కొన్ని దేశాలలో నిరుద్యోగితను నిర్మూలించడానికి తీసుకొన్న చర్యలు విఫలమయ్యాయి. ఉదాహరణకు జర్మనీ, ఫ్రాన్స్ దేశాలలో సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాల ప్రకారం ప్రవేశపెట్టిన చర్యలవల్ల ఫలితాలు రాలేదు. పై చెప్పు ఆ దేశాలలో నిరుద్యోగిత మరి ఎక్కువగా ప్రబలింది. కనుక సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలలో పసలేదని తేలిపోయింది.

18.5.5 సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలలో కొంతమంది సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను వ్యతిరేకించారు

సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను విమర్శించిన వారిలో కీన్స్, ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తలే కాకుండా సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలలో కొంతమంది - టి.ఆర్. మార్షల్స్, సిస్మోండి (Sismond) మొదలగు వారు - కూడా ఉన్నారు. టి. ఆర్. మార్షల్స్ (T.R. Malthes) గట్టిగా ప్రతిఘటించాడు. కాని అతని వాదన ఆ రోజుల్లో రాజించలేదు. మార్షల్స్ తన సమకాలికుడైన డేవిడ్ రికార్డును ఆనేక సందర్భాలలో ఈ సిద్ధాంతాల ఔచిత్యాన్ని ప్రశ్నించాడు. కాని రికార్డు ముందు తన వాదనను అప్పుడు నెగ్గించుకోలేకపోయాడు. అదే విధంగా సిస్మోండి (Sismond) కూడా డిమాండ్, సప్లయ్లు మార్కెట్ యంత్రాంగం ద్వారా సమానం అవుతాయన్న సంప్రదాయ

వేతల భావనలను అంగీకరించలేదు. ఒక వేళ అయినా అటువంటి సమానత్వం దీర్ఘకాలంలో సంభవిస్తుందనీ, ఒకసారి సమతౌల్యం నుండి విడిపోయిన డిమాండ్, సప్లయ్లు మళ్లీ సమానమయ్యే లోగా ఆర్థిక వ్యవస్థ చాలా కష్టనష్టాలకు గురి కావలసివస్తుందనీ అభిప్రాయపడ్డాడు. కనుక ఈ విషయాలను కీన్స్ గుర్తించి, మార్టన్ దూరదృష్టిని మెచ్చుకొన్నాడు.

18.5.6 సామ్యవాద వేతల విమర్శ

'సే' సూత్రాన్ని విమర్శించిన వారిలో సామ్యవాదులు కూడా ఉన్నారు. సంప్రదాయ ఆర్థికవేతల సనుసరించి అత్యుత్పత్తి, సార్థక డిమాండ్ లోపించడం తత్ఫలితంగా నిరుద్యోగిత ప్రజలమవడం మొదలైన క్లిష్ట పరిస్థితి తాత్కాలికమైంది మాత్రమే. కాలం గడిచిన కొద్దీ ఇవన్నీ సమసీమయి సమతౌల్యం ఏర్పడుతుందని సంప్రదాయ వాదుల అభిప్రాయం. అయితే ఈ వాదనను సామ్యవాదులు అంగీకరించలేదు. అత్యుత్పత్తి తక్కువ సార్థక డిమాండ్, నిరుద్యోగిత మొదలైన వాటికి సామ్యవాదులు చెప్పిన కథనం ఇది - ఆర్థిక వ్యవస్థలో ముఖ్యంగా రెండు వర్గాల వారు ఉన్నారు. వారు (1) పెట్టుబడిదార్లు (2) కార్మికులు. జాతీయోత్పత్తిలో కార్మికులు న్యాయంగా పాంధవలసిన చాలా వారికి రానందున పెట్టుబడిదార్లు అధిక లాభాల రూపంలో జాతీయోత్పత్తిలో ఎక్కువ భాగాన్ని పొందుతారు. కార్మికులు వారి ఆదాయాన్ని పూర్తిగా చెప్పించినప్పటికీ సార్థక డిమాండ్ సమస్తి సప్లయ్ తగినంతగా ఉండదు. కారణం, పెట్టుబడిదార్లు వారి ఆదాయాన్నంతా ఖర్చు చేయరు. కొంత భాగాన్ని పాదుపు చేస్తారు. అయితే సంప్రదాయ వాదుల అభిప్రాయం ప్రకారం పాదుపు చేసిన మొత్తాలను ఉద్యమదారులు పెట్టుబడి కేంద్ర వ్యయం చేస్తారు గనుక సార్థక డిమాండ్ తగ్గడానికి వీలవుతుంది. కాని ఈ అభిప్రాయం సరైనది కాదని కార్లమార్కుస్ అంటాడు. పెట్టుబడి వ్యయం కేంద్ర ఖర్చు చేసినందువల్ల ప్రస్తుతం వెంటనే సార్థక డిమాండ్ లోపించకవచ్చును. కాని మున్ముందు సార్థక డిమాండ్ లోపిస్తుందని కార్ల మార్కుస్ (Karl Marx) అభిప్రాయం. దీనికి కారణమేమంటే పెట్టుబడి ఎక్కువయిన కొద్దీ ఆర్థిక వ్యవస్థ ఉత్పాదక శక్తి పెరుగుతుంది. కనుక ఉత్పత్తి స్థాయి రాసురాసు పెరుగుతుంది. దానికి తగ్గట్టుగా డిమాండ్ ఉండదు. కనుక సార్థక డిమాండ్ తక్కువగానే ఉంటుంది. ఫలితంగా అత్యుత్పత్తిని నిరుద్యోగితను నిర్మూలించలేమని మార్కుస్ వండితుని అభిప్రాయం. ఈ విధంగా సామ్యవాదుల దృష్టిలో కూడా 'సే' సూత్రం, సంప్రదాయ వేతల సిద్ధాంతాలు తృణీకరించబడ్డాయి. వారిత్రాత్మకంగా మాస్తే పెట్టుబడిదారీ దేశాలు వారి పెట్టుబడులను అధికం చేయడానికి వలస విధానాన్ని, సామ్రాజ్యవాదాన్ని గట్టిగా బలపరిచారు. ఈ విషయాన్ని మేధావులైన ఆర్. లక్సెంబర్గ్ (Luxemburg), హోబ్సన్ (Hobson), లెనిన్ (Lenin) గుర్తించారు.

18.5.7 సంపూర్ణ పోటీ ఉంటుందన్న ప్రమేయం లోప భూయిష్టమైంది

'సే' మార్కెట్ సూత్రం సంపూర్ణ పోటీ ఉంటుందన్న ప్రమేయంపై ఆధారపడి ఉంది. కాని విజానికీ సంపూర్ణ పోటీ మనకు నిత్యజీవితంలో కానరాదు. కనుక ఈ ప్రమేయాన్ని సడలిస్తే సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలు కూలిపోతాయి.

18.5.8 దీర్ఘ కాల సమతౌల్యానికి సిద్ధాంతపరమైన విలువ ఉంటుంది కాని ఆచరణ సాధ్యం కాదు

పైన చెప్పబడిన విమర్శలున్నప్పటికీ సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను, 'సే' సూత్రాన్ని కొంతమంది ఆర్థిక వేతల సమర్థించారు. స్వల్పకాలంలో డిమాండ్, సప్లయ్ల మధ్య సమతౌల్యం లేక పోయినప్పటికీ దీర్ఘకాలంలో ఈ రెండూ ఏదో ఒక విధంగా సమానం కాక తప్పదు. కనుక ఈ ఒడుదుడుకులు వీరి దృష్ట్యా తాత్కాలికమైనవే. కాని ఈ విమర్శలను విమర్శకులు అంగీకరించలేదు. ప్రజల దృష్ట్యా వర్తమానం బనిపెత్తుకంటే ముఖ్యమైంది. కీన్స్ వండితుడు కూడా ఈవిధంగా వెలిబుచ్చాడు: "వర్త మానం ప్రధాన మైంది. బనిపెత్తులో ముఖ్యంగా దీర్ఘకాలంలో మనందరి సమస్యలు జీవంలేనివి". దీనిని బట్టి కీన్స్, ఇతర విమర్శకులు స్వల్ప

కాల సమతౌల్యానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చారని తెలుస్తుంది. వీరి దృష్టిలో దీర్ఘకాల సమతౌల్యానికి సిద్ధాంతపరమైన విలువ ఉంటే ఉండవచ్చును. కాని ఆచరణదృష్ట్యా వ్యర్థ కాల సమతౌల్యం నిజమైనది. స్వల్పకాల సమతౌల్యం రోజువారీ మన సమస్యలను పరిష్కరించగలుగుతుంది. 20 వ శతాబ్దపు ఆర్థిక శాస్త్ర వేత్తలలో విక్సెల్ (Wicksell), హాబ్సన్ (Hobson) మొదలైన వారు ఈ విషయాన్ని వెలిబుచ్చినప్పటికీ కీన్ సాంకేతిక సిద్ధాంతం ప్రచురితమైన తర్వాతనే సంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను తోసిపుచ్చడం జరిగింది. ఆ తరువాత మేధావులు, పరిపాలనా వేత్తలు సంప్రదాయ సిద్ధాంతాల కొరతను మరోసారి ఆలోచించి యత్నించారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -2

5. 'సే' మార్కెట్ స్వాత్రం తెలిపేదేమిటి ?
6. 'సే' మార్కెట్ స్వాత్రం వై ప్రధాన విమర్శలేమిటి ?

18.6 సారాంశం

స్వేచ్ఛా ప్రపంచ దేశాలు ఎదుర్కొన్న ఆర్థిక పమస్యలకు సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు ప్రతిస్పందించి కొన్ని సూచనలను, సూత్రాలను తెలియజేశారు. ఉద్యోగిత, వేతనాలు, వడ్డీ రేటుకు సంబంధించిన వీరి సూత్రాలను అప్పటి దేశాలు అమలుపరిచాయి. సంప్రదాయవాదుల ప్రకారం ఆర్థిక వ్యవస్థలో సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించాలంటే వేతనాలను సవరించాలని, మార్కెటి తెలియజేశారు. వేతనాలను తగ్గించడం ద్వారా ఉద్యోగితను పెంచవచ్చని "పీగ్" ప్రవచించాడు. దీనినే వేతనాంకోత విధానం అంటారు. సస్లయ్ దానికి అనుగుణంగా డిమాండ్ ను సృష్టిస్తుందని 'సే' ఆనే ఆర్థ శాస్త్రవేత్త వెలిబుచ్చాడు. దీనినే 'సే' మార్కెట్ స్వాత్రం అంటున్నాం. ఈ సూత్రాన్ని కీన్ మరి ఇతర ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త లెందరో విమర్శించారు. పాదుపు, పెట్టుబడులను వడ్డీరేటు సమానం చేయదని వీరి వాదన. సంప్రదాయ వేత్తలు చేసిన ప్రమేయాలు ఆధునిక సంక్లిష్ట ప్రపంచంలో ఎంత వరకు వర్తిస్తాయనేది ఆలోచించాలి. ఆ ప్రమేయాలపై ఆధారపడిన వారి సిద్ధాంతాలు కూడా ప్రస్తుత ప్రపంచానికి అనుగుణమైనది కావు.

-శ్రీ ఎమ్. రామచంద్రరావు

18.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier & Hague : A Text Book of Economic Theory
2. M.L. Seth : An Introduction to Keynesian Economics
3. తెలుగు అకాడమి : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

18.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. ఉద్యోగితా స్థాయివైన సంప్రదాయ ఆర్థ శాస్త్రవేత్తలు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలేమిటి ?

2. 'సే' మార్కెట్ స్కాతాన్ని విశదీకరించండి.
3. నిరుద్యోగిత సమస్య వివరణ చర్యగా "పిగ" వేతనాల కోత విధానాన్ని పరిశీలించండి.
4. 'సే' మార్కెట్ స్కాతంపై కీప్ ఏ విధంగా సృందించాడు?

II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. సరళ వేతన నిర్మాణం అంటే ఏమిటి?
2. వాక్ష్టిక సమతౌల్య విశ్లేషణను సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణకు అన్వయించడం ఎంతవరకు సమంజసం?
3. ధర, వేతనాల సరళత అనేది మిథ్య అని మీరు భావిస్తున్నారా?
4. 'సే' మార్కెట్ స్కాతం ఏమి తెలియజేస్తుంది?
5. "సప్లయ్ తన డిమాండ్ను తానే సృష్టించగలదు" - చర్చించండి.

BRAOU

భాగం - 19 : స్వార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతం

విషయక్రమం

- 19.0 లక్ష్యాలు , ఉద్దేశాలు
- 19.1 పరిచయం
- 19.2 స్వార్థక డిమాండ్ భావన అర్థం
- 19.3 స్వార్థక డిమాండ్ లో భాగాలు
 - 19.3.1 వినియోగ వ్యయం
 - 19.3.2 వెబ్బుబడి వ్యయం
 - 19.3.3 ప్రభుత్వ వ్యయం
 - 19.3.4 ఏదేనీ వ్యాపారం
- 19.4 స్వార్థక డిమాండ్ ను నిర్ణయించే అంశాలు
 - 19.4.1 సమస్త డిమాండ్ ఫలం
 - 19.4.2 సమస్త సప్లయ్ ఫలం
- 19.5 స్వార్థక డిమాండ్ నిర్ణయం
- 19.6 సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం
- 19.7 స్వార్థక డిమాండ్ ప్రాముఖ్యత
 - 19.7.1 ఉద్యోగిత నిర్ణయ కారకం
 - 19.7.2 సంప్రదాయ సిద్ధాంతం తో సేవేత
 - 19.7.3 'పేగ్' వేతనాల కోత విధానం తో సేవేత
 - 19.7.4 వెబ్బుబడి వాత
 - 19.7.5 సమృద్ధిలో వేదరికం అనే వైపరీత్యం
- 19.8 స్వార్థక అర్థ శాస్త్ర అవతరణ
- 19.9 సారాంశం
- 19.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు.
- 19.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

19.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

జే.ఎమ్. కీన్స్ ప్రతిపాదించిన స్వార్థక డిమాండ్ భావనను పరిచయం చేయడంతో బాటు ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ జాతీయదాయ, ఉద్యోగితా స్థాయి నిర్ణయంలో స్వార్థక డిమాండ్ నిర్వహించే వాత్రను విశ్లేషించడం ఈ భాగం ఆశయం.

ఈ భాగంను చదివిన తర్వాత మీరు

- స్వార్థక డిమాండ్ ను నిర్వచించ వచ్చు
- స్వార్థక డిమాండ్ లోని భాగాలను గుర్తించవచ్చు
- స్వార్థక డిమాండ్ ను నిర్ణయించు కారకాలను విపులీకరించవచ్చు
- స్వార్థక డిమాండ్ ను ఒక పటం సహాయంతో నిర్ణయించవచ్చు

- సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని విశ్లేషించవచ్చు.
- సార్థక డిమాండ్ ప్రాధాన్యతను గుర్తించవచ్చు.
- స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ అవతరణను తెలుసుకోవచ్చు.

19.1 పరిచయం

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సూత్రాలను శాస్త్రీయంగా ఖండించిన తర్వాత ప్రముఖ ఆర్థికాస్త్రవేత్త జే.యమ్.కీన్స్ (Keynes) ప్రసిద్ధి చెందిన తన గ్రంథంలో ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని పేర్కొన్నాడు. ఆ గ్రంథం పేరు 'సార్వత్రిక ఉద్యోగిత, వడ్డీ, ద్రవ్య సిద్ధాంతం' (General Theory of Employment, Interest and Money). కీన్స్ సార్వత్రిక ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని ఆయన, సమకాలికులు అంగీకరించారు. ఈయన రూపొందించిన సిద్ధాంతం ఎంత ప్రసిద్ధి చెందిందని చెప్పాలంటే ఈ సిద్ధాంతం ప్రచురించబడినప్పటి నుండి ఆర్థికాస్త్ర చరిత్రలో ఒక నూతన శకానికి నాందిగా భావించారు. ఇది కీన్స్ శకం అనవచ్చని భావించారు. లారెన్స్ క్లెవియాస్ (Lawrence Kleivas) చెప్పినట్లు కీన్స్ సిద్ధాంతం సంప్రదాయవాదుల మౌలిక భావనలను మార్చి వేసింది. పెట్టుబడి దారీ ఆర్థిక వ్యవస్థ తీరు తెన్నుల విషయంలో వారి సూత్రాలను పూర్తిగా తోసిపుచ్చింది. కనుక కీన్స్ సిద్ధాంతం "కీన్స్ విప్లవం"గా కూడా పేర్కొన్నారు. ఆరోజుల్లో చాలా పాశ్చాత్యదేశాలు కీన్స్ సూత్రాలను అమలు చేసి ఆర్థిక మాంద్యం, నిరుద్యోగిత లాంటి సమస్యలను సంతృప్తికరంగా పరిష్కరించుకో గలిగారు.

కీన్స్ సార్వత్రిక ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించడంలో అనేక కొత్త భావనలను ప్రవేశ పెట్టాడు. సార్థక డిమాండ్, వినియోగ ఫల భావం, ఉపాంత, సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి, పెట్టుబడి గుణకం, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, ద్రవ్యత్వ అధిరుచి, ద్రవ్యోల్పణ విరామం మొదలైనవి. ఈయన సిద్ధాంతంలో అతి ముఖ్యమైన భావనలు. ఈ భావనల సహాయంతో కీన్స్ తన ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని అతి చక్కగా రూపొందించాడు. కీన్స్ ప్రవేశ పెట్టిన భావనలలో అతి ముఖ్యమైనది సార్థక డిమాండ్ (Effective Demand). సార్థక డిమాండ్ జాతీయాదాయం, ఉద్యోగితా స్థాయిని నిర్ణయిస్తుంది, కీన్స్ ప్రకారం జాతీయాదాయం, ఉద్యోగితా స్థాయి ప్రత్యక్షంగా సార్థక డిమాండ్ పై ఆధారపడి ఉంటాయి. అంటే సార్థక డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉంటే ఉద్యోగితాస్థాయి కూడా ఎక్కువ ఉంటుంది. తక్కువ ఉంటే ఉద్యోగితా స్థాయి తక్కువ ఉంటుంది. కనుక డిల్లార్డ్ (Dillard) తన గ్రంథంలో చెప్పినట్లు కీన్స్ సిద్ధాంతం మూలం సార్థక డిమాండ్ నుండి తెలుసుకో వలసి ఉంటుంది.

అయితే, కీన్స్ సిద్ధాంతాన్ని విశ్లేషించే ముందు దాని ప్రమేయాలను గూర్చి కూడా తెలుసుకోవడం అవసరం. ముఖ్యంగా చెప్పాలంటే కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ స్వల్పకాలానికి సంబంధించింది. దీర్ఘకాల విషయాలపట్ల ఆయన ఆసక్తి పడలేదు. ప్రస్తుతం కనిపిస్తున్న సమస్యలను దృష్టిలో పెట్టుకొని స్వల్పకాలంలో వాటిని ఎలా పరిష్కరించాలో అన్న విషయానికి ఇతడు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యతను ఇచ్చాడు. ఇతని సిద్ధాంతంలో మూలధన యంత్రసానుగ్రీ, శ్రామిక శక్తి, శ్రామిక సామర్థ్యం, ద్రవ్య సరఫరా మొదలైనవి మారకుండా విలక్షణంగా ఉంటాయని భావించారు. కనుక జాతీయాదాయాన్ని ప్రభావితం చేసేది ఉద్యోగిత అని సిద్ధాంతీకరణ చేశాడు. మిగిలిన ఉత్పత్తి కారకాలన్నీ మారవని అనుకొన్నప్పుడు ఉద్యోగితా స్థాయి మారినందు వల్ల జాతీయోత్పత్తి పెరుగుతుంది. కనుక ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయి తక్కువ ఉత్పత్తికి దారీ తీస్తుంది. కనుక కీన్స్ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం, అదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతం ఈ రెండూ ఒక్కటే అని గ్రహించాలి.

19.2 సార్థక డిమాండ్ భావన : అర్థం

సార్థక డిమాండ్ అర్థాన్ని తెలుసుకొనేముందు సార్థక డిమాండ్ కు, సమష్టి డిమాండ్ కు మధ్యగల వ్యత్యాస మేమో గ్రహించడం అవసరం. మొత్తం వస్తుసేవలకున్న డిమాండ్ ను సమష్టి డిమాండ్ అంటారు. వ్యయం దృష్ట్యా పెట్టుబడి, వినియోగం మీద అయిన మొత్తం ద్రవ్యపు ఖర్చుకు సమానంగా సమష్టి డిమాండ్ ఉంటుంది. కానీ కీన్స్ సమష్టి డిమాండ్ ను వివరించడంలో వివిధ ఉద్యోగితా స్థాయిలవద్ద మొత్తం వస్తుసేవల కున్న డిమాండ్ గా విశ్లేషించాడు. అంటే ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయిల వద్ద ఎక్కువ సమష్టి డిమాండ్ ఉంటుందని భావించాడు. అయితే ఏదో ఒక ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న పరిస్థితులను బట్టి సమష్టి డిమాండ్ సమష్టి స్థాయిలో సమానమవుతుంది. అటువంటి పరిస్థితి ఉన్నప్పుడు (సమష్టి డిమాండ్ సమష్టి స్థాయికి సమానమైనప్పుడు) సమష్టి డిమాండ్ ను సార్థక డిమాండ్ అంటారు. కీన్స్ ఈ విధంగా అంటాడు. "ఏ బిందువు వద్దనైతే సమష్టి డిమాండ్ సమష్టి స్థాయిలో సమానమవుతుందో ఆ బిందువు వద్ద ఉన్నది సార్థక డిమాండ్ అవుతుంది".

19.3 సార్థక డిమాండ్ భాగాలు

ఇంతకు ముందు పేర్కొన్నట్లుగా సార్థక డిమాండ్ పెట్టుబడి, వినియోగపు వస్తువులపై ఒక ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద చేసిన ద్రవ్య ఖర్చును తెలియ జేస్తుంది. అయితే, పెట్టుబడి, వినియోగానికై చేసిన మొత్తం ఖర్చు జాతీయవ్యయం అవుతుంది. కనుక సార్థక డిమాండ్ జాతీయ వ్యయంతో సమానం. జాతీయ వ్యయం మొత్తం వస్తురాశి విలువను తెలియజేస్తుంది. కనుక సార్థక డిమాండ్ జాతీయ ఉత్పత్తికి కూడా సమానమౌతుంది. అదే విధంగా జాతీయ ఉత్పత్తి జాతీయ ఆదాయానికి సమానం గనుక సార్థక డిమాండ్ జాతీయాదాయంతో కూడా సమాన మౌతుంది.

$$\begin{aligned} \text{సార్థక డిమాండ్} &= \text{వినియోగపు వ్యయం} + \text{పెట్టుబడి వ్యయం} \\ &= \text{జాతీయ వ్యయం} \\ &= \text{జాతీయ ఉత్పత్తి} \\ &= \text{జాతీయాదాయం} \end{aligned}$$

కనుక సార్థక డిమాండ్ లోని భాగాలు (1) వినియోగపు ఖర్చు (2) పెట్టుబడి ఖర్చు. ఈ రెండు రకాల వ్యయాలకు కీన్స్ తర్వాత వచ్చిన ఆర్థిక వేత్తలు ప్రభుత్వ వ్యయం, విదేశీ వ్యాపార మిగులు (అంటే ఎగుమతుల దిగుమతుల మధ్యగల తేడా) లను కూడా పరిగణన లోనికి తీసుకొన్నారు. జాతీయాదాయాన్ని సూచించే సూత్రం

$$Y = C + I + G = X - M$$

అవుతుంది. దీనిలో Y జాతీయాదాయానికి సమానం, అంటే సార్థక డిమాండ్ కు సమానం, C వినియోగపు ఖర్చు, I పెట్టుబడి ఖర్చు, G ప్రభుత్వ వ్యయం, X ఎగుమతులను సూచిస్తాయి. అయితే ఈ పాఠంలో సార్థక డిమాండ్ ముఖ్యమైన భాగాలను పరిశీలించాం. అవి వినియోగం, పెట్టుబడి వ్యయం.

19.3.1 వినియోగ వ్యయం

వినియోగ వ్యయం జాతీయాదాయ స్థాయిపై ఆధారపడుతుంది. ఒక వినియోగ ప్రవృత్తి వద్ద వినియోగ వ్యయం ప్రత్యక్షంగా ఆదాయ స్థాయిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆదాయం ఎక్కువ అంటే వినియోగ

చేస్తుంది. ఈ విషయాలన్నీ పరిశీలిస్తే ప్రభుత్వ వ్యయం కూడా స్పార్తక డిమాండ్‌ను ప్రభావితం చేస్తుందని గ్రహించవచ్చును.

19.3.4 విదేశీ వ్యాపారం

స్పార్తక డిమాండ్ లోని నాల్గవ భాగంగా విదేశీ వ్యాపారంలోని మిగులును తెలుప వచ్చును. ఎగుమతుల ద్వారా వచ్చే విదేశీ మారకంనుండి దిగుమతులకొరకు చెల్లించే విదేశీమారకాన్ని తీసివేస్తే వచ్చేది విదేశీ వ్యాపార కేషం లేదా మిగులు. విదేశాలనుండి తీసుకొనే సహాయాన్ని, ఋణాన్ని అలాగే విదేశాలకు ఇచ్చే సహాయాన్ని, ఋణాన్ని కూడా జతచేస్తే వచ్చేది చెల్లింపుల కేషం. విదేశీ వ్యాపార కేషం ప్రాధాన్యత దేశ దేశానికి మారుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -1

1. స్పార్తక డిమాండ్ అంటే ఏమిటి ?
2. దాని భాగాలు ఏవి?

19.4 స్పార్తక డిమాండ్‌ను నిర్ణయించే అంశాలు

మార్కెట్ చెప్పిన సిద్ధాంతంలో ఒక వస్తువు ధరను నిర్ణయించడానికి డిమాండ్ నష్టయిలను ఒక కత్తెర పైభాగంలోను కింది భాగంలోను పోల్చి వివరించాడు. అదేవిధంగా క్స్ కూడా స్పార్తక డిమాండ్‌ను చెప్పడంలో రెండు కొత్త భావాలను ప్రవేశ పెట్టాడు. అవి : (1) సమష్టి డిమాండ్ ఫలం (లేదా) ధర, (2) సమష్టి నష్టయి ఫలం (లేదా) ధర.

19.4.1 సమష్టి డిమాండ్ ఫలం (లేదా) సమష్టి డిమాండ్ ధర

సాధారణంగా ఒక వస్తువు డిమాండ్ పట్టిక వివిధ ధరలవద్ద ఆ వస్తువుకు ఎంతెంత పరిమాణం డిమాండ్ గలదో తెలియజేస్తుంది. అంటే ధరకు వస్తువు డిమాండ్ కు మధ్యగల సంఖ్యాత్మక సంబంధాన్ని ఈ పట్టిక తెలియ జేస్తోంది. అలా కాకుండా సమష్టి డిమాండ్ ధర ఉద్యోగితను దృష్టిలో పెట్టుకొని విశ్లేషించడం జరిగింది. డిల్లార్డ్ (Dillard) ఈ విధంగా అంటాడు. "ఎంతో కొంత ఉద్యోగితాస్థాయి వద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశిని ఏకరీతిని నందువల్ల ఉద్యమ దాల్లకు వచ్చే ఆదాయాన్ని ఆ ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ఉన్న "సమష్టి డిమాండ్ ధర" అని తెలుసుకోవాలి. ఉద్యమదాల్లు వివిధ ఉద్యోగితల వద్ద వివిధ పరిమాణాలలో వస్తూఉత్పత్తి చేస్తూంటారు. ఆ వస్తూఉత్పత్తి నుండి ఏకరీతినినందువల్ల ఎంతెంత ఆదాయాలు లభిస్తాయని అనుకొంటారో, వాటిని సూచించేదే "సమష్టి డిమాండ్ ధర" లవుతుంది. కనుక వివిధ ఉద్యోగితా స్థాయిలకు వివిధ సమష్టి డిమాండ్ ధర ఉంటుందని తెలుసుకోవాలి. అంటే ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద సమష్టి డిమాండ్ ధర స్థాయి కూడా ఎక్కువగా ఉంటుంది. తక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద తక్కువ సమష్టి డిమాండ్ ధర స్థాయి ఉంటుంది. కనుక సమష్టి డిమాండ్ ధర స్థాయి, ఉద్యోగితా స్థాయికి గల సంబంధాన్ని తెలిపే ఏకరీతి ఎడమనుండి కుడికి పైకి పోతూ ఉంటుంది. వివిధ ఉద్యోగితా స్థాయిల వద్ద వివిధ సమష్టి డిమాండ్ ధరలను తెలియజేసే పట్టికలను "సమష్టి డిమాండ్ పట్టిక" అని అంటారు. ఈ కింది పట్టికలో సమష్టి డిమాండ్ ధర, దానిక సంబంధించిన ఉద్యోగితా స్థాయిని చూడవచ్చును. మొదటి కాలంలో ఉద్యోగితాస్థాయి (N) అనగా నియమించిన క్రామికుల సంఖ్య చూపబడింది. రెండవ కాలంలో సమష్టి డిమాండ్ ధర (D) లేదా ఆ ఉద్యోగితవద్ద ఉద్యమదాల్లు ఆశించిన రాబడి చూపబడింది. ఉద్యోగితా స్థాయి పెరుగుతున్న కొద్దీ సమష్టి డిమాండ్ ఫలంకూడా పెరుగుతూ ఉంటుంది. కనుక ఈ సంబంధాన్ని $D = F(N)$ గా

వ్యయం ఎక్కువగా ఉంటుంది. తక్కువ ఉంటే వినియోగ వ్యయం తక్కువగా ఉంటుంది. అయితే, ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రస్తుత వినియోగం ప్రస్తుత ఆదాయంనుండి గాక ఇంతకు ముందు కాలంలో ఉంచిన పాదుపునుండి కూడా వ్యయం ఉండవచ్చును.

19.3.2 పెట్టుబడి వ్యయం

వినియోగ వ్యయం వలె కాక పెట్టుబడి వ్యయం ఒక స్వతంత్ర చలాంకంగా ఉంటుంది. జాతీయాదాయ స్థాయిపై ఆధారపడక పోవచ్చును. కీన్స్ ను అనుసరించి స్వల్పకాలంలో పెట్టుబడి వడ్డీ రేటు, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ రెండింటిలో స్వల్పకాలంలో వడ్డీరేటు మారదని అనుకొంటే పెట్టుబడి వ్యయం ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంపై ఆధారపడుతుంది. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం రెండు కారకాలపై ఆధార పడుతుంది. అవి ఏవనగా (1) మూలధనం, సప్లయ్ ధర (2) ఆ మూలధనం నుండి రాగం రాబడి. ఈ రెండింటిలో స్వల్ప కాలంలో మూలధనం సప్లయ్ ధర మారదని అనుకొంటే పెట్టుబడిని ఏ విధంగా తెలుసుకొనగలం అన్నది ముఖ్యమైన విషయం. ఉద్యమదారులు మూలధనంనుండి ముందు కాలాలలో ఎంతెంత రాబడులు వస్తాయో తెలుసుకొనడం వారి వారి మనస్తత్వాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. కనుక ముందు రాగం రాబడి గూర్చి ఉద్యమదారులు ఊహిస్తారు. మానసికంగా ఈ విషయాన్ని ఆలోచిస్తారు. కనుక మూలధనం నుండి రాగం రాబడి లేదా లాభాలు మానసికమైన అంశంతో ముడిపడి ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు : ఒక ఉద్యమదారు ఒక మూలధన పెట్టుబడినుండి లాభాలు వస్తాయని ఆలోచిస్తే పెట్టుబడి పెట్టడం ఆరంభిస్తాడు. అతన్ని చూసే మిగిలిన ఉద్యమదారులు కూడా పెట్టుబడిని ఎక్కువ చేస్తారు. కనుక ఆర్థిక వ్యవస్థలో మొత్తంగా తీసుకొంటే పెట్టుబడి పరిమాణం పెరుగుతుంది. అదే విధంగా ఒక ఉద్యమదారు లేదా కొందరు పెట్టుబడిని తగ్గిస్తే వారిని చూసే ఇతరులు కూడా తగ్గిస్తారు. మొత్తం పెట్టుబడి క్షీణిస్తుంది. అయితే పెట్టుబడి పెట్టడానికి ద్రవ్యాన్ని ఏవిధంగా నమకూర్చవచ్చునో ఆలోచిస్తే కొంత భాగాన్ని ఉద్యమదారు ఇంతకు ముందు ఉంచు కొన్న పాదుపునుండి, మరి కొంత భాగాన్ని బాంకింగ్ వ్యవస్థనుండి పొందగలరు. రాగం రాబడి ఆశాజనకంగా ఉంటే ఉద్యమదారులు బాంకులనుండి ఎక్కువ పరిమాణంలో ఋణాలను తీసుకొంటారు. అయితే ఉద్యమదార్ల అవసరాలనుబట్టి బాంకులు ఋణాలను అందించక పోవచ్చును. ఈ విషయం ఈ రోజులలో కూడా మనకు కొన్ని రంగాలలో కనిపిస్తుంది. అయితే సార్థక డిమాండ్ లో అతి ముఖ్యమైన భాగం పెట్టుబడి వ్యయం అని పై విశ్లేషణవల్ల తెలుసుకొన్నాం.

19.3.3 ప్రభుత్వ వ్యయం

ప్రభుత్వ వ్యయం స్వయం ప్రేరిత మైంది, బయటినుండి ఏ కారకాలు దీనిని ప్రభావితం చేయజాలవు. ప్రభుత్వవ్యయం ప్రభుత్వ విధానాలను బట్టి ప్రజల సంక్షేమానికి అనువుగా ఉంటుంది. అయితే, ప్రస్తుత శతాబ్దంలో ప్రభుత్వ వ్యయం రాసురాసు ప్రతి ఏటా పెరుగుతూనే ఉంది. దీనికి కారణం ప్రభుత్వ విధులు పెరగడమే. ప్రభుత్వ వ్యయం కూడా సార్థక డిమాండ్ లో ఒక ముఖ్యమైన భాగం అవుతుంది. ప్రభుత్వ వ్యయంలో కూడా వినియోగ వస్తువులపై చేసే వ్యయం, పెట్టు బడి వస్తువులపై చేసే వ్యయంగా గుర్తించవచ్చును. ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని ప్రైవేట్ వ్యయంవలె కాక బయటి కారణాలు ప్రభావితం చేయలేవు.

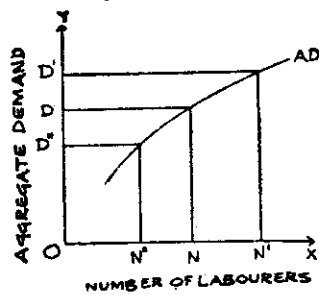
ప్రభుత్వం ఈవిధంగా వ్యయం చేయాలంటే రాబడి అవసరం. ప్రభుత్వ రాబడిలో ముఖ్య అంశాలు పన్నులు, ఫీజులు మొదలైనవి, ప్రభుత్వం రాబడి కంటే ఎక్కువగా ఖర్చు చేయాలన్నప్పుడు ఆ మేరకు ప్రభుత్వం దేశంలో ఉండే ప్రజల నుండి కాని లేదా విదేశాలనుండి కూడా ఋణం తీసుకొనవలసి ఉంటుంది. ప్రభుత్వం కుటుంబ రంగం వలె కాక మొట్టమొదట ఖర్చు చేయవలసిన మొత్తాన్ని నిర్దేశిస్తుంది. ఆ తరువాత పన్నుల ద్వారా ఎంత వస్తుందో పరిశీలిస్తుంది. ప్రభుత్వ రాబడి చాలనప్పుడు ఆ మేరకు ఋణాలను తీసుకొనడమే కాకుండా ఒక్కొక్కప్పుడు అదనపు నోట్లను ముద్రించి, లోటు ద్రవ్యం ద్వారా ఆ ఖర్చు

చెప్పవచ్చును. పట్టికలో చూపిన మాదిరి ఉదాహరణకు ఒకవేళ 10 లక్షల మందిని నియమిస్తే సమస్త డిమాండ్ ధర రూ.50 కోట్లు ఉంది. 10 నుండి 20 లక్షలకు ఉద్యోగితా స్థాయి పెరిగితే సమస్త డిమాండ్ ధర రూ. 50 కోట్లనుండి రూ.100 కోట్లకు పెరిగింది. అదే విధంగా 20 నుండి 30 లక్షలకు ఉద్యోగితా స్థాయి పెరిగితే సమస్త డిమాండ్ ధరకూడా 100 కోట్లనుండి 150 కోట్లకు పెరిగింది. పట్టికలో చూపిన మాదిరి 70 లక్షల ఉద్యోగితా స్థాయివరకు సమస్త డిమాండ్ ధర ఎక్కువగా పెరిగింది. ఆ తరువాత సమస్త డిమాండ్ ధర పెరుగుదల రేటు ఉద్యోగితా స్థాయి పెరుగుదల రేటు కంటే తక్కువగా ఉంది.

పట్టిక -19.1 సమస్త డిమాండ్ ధర పట్టిక

వరుస నెం.	ఉద్యోగితా స్థాయి (లేదా) నియమించిన శ్రామికుల సంఖ్య రూ. (లక్షలలో)	సమస్త డిమాండ్ ధర (లేదా) వస్తువును విక్రయించి నందు వల్ల ఆశించిన ఆదాయం రూ (కోట్లలో)
1	10	50
2	20	100
3	30	150
4	40	200
5	50	250
6	60	300
7	70	330
8	80	350
9	90	360
10	100	365

పై పట్టికను ఈ క్రింది పటంలో చూపవచ్చును. సమస్త డిమాండ్ ధరను సూచించే వక్రరేఖ ఎడమనుండి కుడికి వైకి పోతూ ఉంది. అంటే ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ఎక్కువ సమస్త డిమాండ్ ధర ఉంది. అయితే, సమస్త డిమాండ్ ధరను సూచించే వక్రరేఖ మామూలుగా ఎడమనుండి కుడికి వారి ఉన్న వస్తువు డిమాండ్ రేఖకు పూర్తి విరుద్ధంగా ఉంది.

పటం - 19.1

పటం 19.1 లో X -అక్షంపైన నియమించిన శ్రామికుల సంఖ్య Y- -అక్షంపైన సమస్త ధరను సూచించాం, పటంలో చూపిన మాదిరి నియమించిన శ్రామికుల సంఖ్య 'ON' ఉన్నప్పుడు దానికి సంబంధించిన సమస్త డిమాండ్ ధర 'OD' గా ఉంది. శ్రామికుల సంఖ్య ON నుండి ON' కు పెరిగితే సమస్త డిమాండ్ ధర OD నుండి OD' కు పెరిగింది. అదే విధంగా ఒక వేళ శ్రామికుల సంఖ్య ON నుండి ON'' కు తగ్గితే, సమస్త డిమాండ్ ధర OD నుండి OD'' కు తగ్గింది.

19.4.2 సమస్త నష్టయ ఫలం (లేదా) సమస్త నష్టయ ధర

ఉద్యమ దార్ల వస్తుత్పత్తి చేయాలంటే ఉత్పత్త కారకాలను నియమించాలి. కనుక ముడిసరుకు కొనడానికి,

శ్రామికులకు వేతనాలు ఇవ్వడానికి, వడ్డీ, బాటకం మొదలైనవి చెల్లించడానికి ఖర్చు చేయాల్సి ఉంటుంది. ప్రభుత్వానికి వస్తులు కూడా చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. వస్తువును విక్రయించినందువల్ల ఈ ఖర్చులన్నీపోనూ ఎంతో కొంత లాభాన్ని కూడావారు ఆశిస్తారు. కనుక ఉద్యమదార్లకు వస్తూత్పత్తిని విక్రయించినందువల్ల ఈ ఖర్చులన్నీ కనీస లాభంతో సహా వస్తేగాని ఉత్పత్తి చేయడానికి ముందంజవేయరు. కనుక వివిధ ఉద్యోగితా స్థాయిలవద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశిని విక్రయించినందువల్ల ఉద్యమదార్లు కనీసంగా ఎంతెంత ఆదాయాలను తప్పకుండా పొందాలని ఆశిస్తారో ఆ ఆదాయాలను "సమష్టి సస్లయ్ ధర" అని అంటారు. కనుక ఆర్థిక వ్యవస్థ మొత్తాన్ని తీసుకొంటే మొత్తం ఉద్యోగితా స్థాయిల వద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశిని విక్రయించినందువల్ల అంత మంది ఉద్యమదార్లు ఎంత కనీస ఆదాయాన్ని తప్పకుండా పొందాలని ఆశిస్తారో దానిని "సమష్టి సస్లయ్ ధర" అని తెలుసుకొనాలి. అటువంటి కనీస ఆదాయం రానప్పుడు ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని కొనసాగించడానికి ఉద్యమదారులు ఇష్టపడరు. డిల్లార్డ్ ఈ విధంగా వివరించాడు :- "ఒక ఉద్యోగితా స్థాయిని కొనసాగించడానికి ఆ స్థాయివద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశి నుండి ఉద్యమదార్లకు రాగల కనీస ఆదాయం "సమష్టి సస్లయ్ ధర" అవుతుంది.

ఆ స్థాయికి మించి శ్రామికులను నియమిస్తే వస్తూత్పత్తి పెరుగుతుంది. అయితే దానితో పాటు ఉత్పత్తి వ్యయంకూడా పెరుగుతుంది. అదే విధంగా తక్కువ మంది శ్రామికులను నియమిస్తే వస్తురాశి ఉత్పత్తి తగ్గుతుంది. దానితో పాటు మొత్తం ఖర్చులు కూడా తగ్గుతాయి. కనుక వివిధ ఉద్యోగితా స్థాయిలవద్ద వివిధ సమష్టి సస్లయ్ ధరలు ఉంటాయి. ఈ ఆదాయం తప్పకుండా పొందాలని ఉద్యమదార్లు ఆశిస్తారు. డిల్లార్డ్ చెప్పినట్లు ఆ కనీస ఆదాయాలు రాకపోతే ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని కొనసాగించడానికి ఉద్యమదార్లు సమ్మతించరు. సమష్టి సస్లయ్ పట్టికను ఈ క్రింద చూపించాం. మొదటి కాలంలో మారుతున్న ఉద్యోగితా స్థాయిలను చూడవచ్చును. రెండవ కాలంలో సమష్టి సస్లయ్ ధరలను ఆయా ఉద్యోగితా స్థాయిలవద్ద చూపించాం.

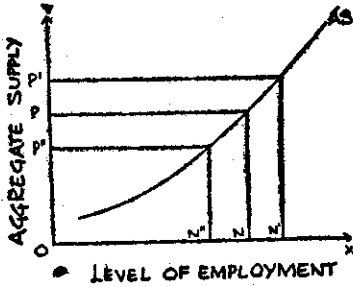
పట్టిక -19.2 : సమష్టి సస్లయ్ ధర

వరుస నెం	ఉద్యోగితా స్థాయి (లక్షలలో)	సమష్టి సస్లయ్ ధర (కోట్ల రూ. లలో)
1	10	25
2	20	80
3	30	135
4	40	190
5	50	245
6	60	300
7	70	350
8	80	410
9	90	490
10	100	500

నియమించిన శ్రామికుల సంఖ్య పెరుగుతున్న కొద్దీ, పట్టికలో చూపిన మాదిరి సమష్టి సస్లయ్ ధర పెరుగుతుంది. అనగా అదనపు ఉద్యోగితాను సృష్టించడానికి ఉద్యమదార్లకు కనీసం ఎంత ఆదాయం తప్పకుండా రావలెనో ఈ పట్టిక ద్వారా తెలుసుకోవచ్చును. 10 లక్షల నుంచి 20 లక్షలకు ఉద్యోగితా స్థాయిని పెంచాలంటే సమష్టి సస్లయ్ ధర రూ. 25 కోట్ల నుండి రూ. 80 కోట్లకు పెరగాలి, అదేవిధంగా

30 లక్షలనుండి 40 లక్షలకు ఉద్యోగితా స్థాయిని పెంచాలంటే, సమష్టి సప్లయ్ ధర రూ. 135 కోట్లనుండి రూ.190 కోట్లకు పెరగాలి. అంటే ఆ ఆదాయాలు కనీసం రావాలి. లేకపోతే ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని కొనసాగించడానికి ఉద్యమదారుల సమ్మతించరు.

కీన్స్ ననుసరించి సప్లయ్ ఫలం ఉద్యోగితా స్థాయిలో పెరుగుతూ ఉంటుంది. ఈ సంబంధాన్ని $Z = f(N)$ గా చూపించవచ్చును. Z^2 సమష్టి సప్లయ్ ధర, $N =$ నియమించబడిన శ్రామికులు.

పటం - 19.2

X - అక్షంపై ఉద్యోగితా స్థాయిని, Y- అక్షంపై సమష్టి సప్లయ్ ధరనూ చూడవచ్చును. ఎక్కువ శ్రామికులను నియమించాలంటే ఉద్యమదారులు ఎక్కువ ఆదాయం తప్పకుండా రావాలని ఆశిస్తారు. కనుక సమష్టి సప్లయ్ ధరను సూచించే రేఖ ఎడమనుండి కుడికి పైకి పోతుంది. 'ON' ఉత్పత్తి స్థాయి వద్ద ఉద్యమదారులు కనీసం రావాలని ఆశించిన ఆదాయం 'OP' 'ON' నుండి 'ON' కు శ్రామికులను నియమించాలంటే సమష్టి సప్లయ్ ధర 'OP' నుండి 'OP'' కు పెరగాలి. అదే విధంగా ఉద్యోగితా స్థాయి 'ON''' కు వడిపోతే సమష్టి సప్లయ్ ధర కూడా 'OP''' కి

దిగజారిపోతుంది. పటంలో చూపిన మాదిరి సమష్టి సప్లయ్ ని సూచించే రేఖ మొదట్లో తక్కువగా పెరుగుతూ, ఒక స్థితిని దాటిన తర్వాత ఎక్కువగా పెరిగింది. అంటే అభిలషణీయమైన ఉత్పత్తి స్థాయిని దాటిన తర్వాత ఆదాయం బదులుగా ఆసక్తులు వస్తాయి. కనుక ఖర్చులు తొందరగా పెరుగుతాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -2

3. సార్థక డిమాండ్ ను నిర్ణయించే అంశాలేవి ?
4. సమష్టి డిమాండ్ ధర అంటే ఏమిటి ?
5. సమష్టి సప్లయ్ ధర అంటే ఏమిటి ?
6. కీన్స్ యుగం అంటే ఏమిటి ?
7. కీన్స్ విప్లవం అంటే ఏమిటి ?

19.5 సార్థక డిమాండ్ నిర్ణయం

పై విశ్లేషణలో సమష్టి డిమాండ్ ధర, సమష్టి సప్లయ్ ధరలను గురించి నేర్చుకున్నాం. ఈ భావనలను స్పష్టత కొరకు ఇంకొక సారి చెప్పుకొందాం. సమష్టి సప్లయ్ ధర అంటే ఒక ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తురాశి నుండి ఉద్యమదారుల తప్పకుండా పొందాలని అనుకోన్న ఆదాయం. అది రాకపోతే వారికి కష్టాలు వస్తాయి కాబట్టి ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని కొనసాగించవచ్చు ఇక సమష్టి డిమాండ్ ధర అంటే ఏమిటో తెలుసుకొందాం. ఒక ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ఉత్పత్తి అయిన వస్తు రాశిని విక్రయించినందువల్ల ఎంత ఆదాయం వస్తుందని ఆశిస్తారో ఆ ఆదాయాన్ని సమష్టి డిమాండ్ ధర అంటారు. కనుక మొదటి భావన ఉద్యమదారుల తప్పకుండా పొందాలని అనుకోన్నది. రెండవ భావన ఉద్యమదారుల ఎంత రాగలదో అని అంచనా వేసుకోన్నది.

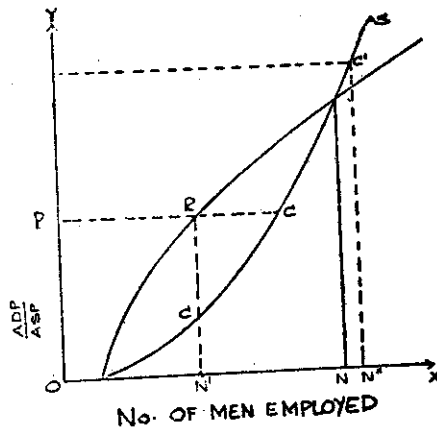
సార్థక డిమాండ్‌ను నిర్ణయించే అంశాలు నమస్థి డిమాండ్ ధర (A.D.P), నమస్థి వర్ణయ ధర (A.S.P), ఒక వస్తువు ధర డిమాండ్, వర్ణయంలో ఆధారపడుతుంది. ఈ రెండు ఖండించు కొన్న బిందువు వద్ద నమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు ఉద్యమ దాల్చు తప్పకుండా పాదాంను కొన్న ఆదాయం, వస్తురాశిని విక్రయించినందువల్ల రాగల ఆదాయంతో సమాన మవుతుంది. ఈ రెండు ఖండించు కొన్న బిందువువద్ద "సార్థక డిమాండ్" ఏర్పడుతుంది. ఉద్యమదాల్చు ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని ఆమోదిస్తారు. అంతకు మించి శ్రామికులను నియమిస్తే వారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తురాశికి తగినంత నమస్థి డిమాండ్ ధర (ADP) ఉండదు. అంతకంటే తక్కువ శ్రామికులను నియమిస్తే ASP కంటే ADP ఎక్కువగా ఉంటుంది. అంటే వారు ఆశించిన రాబడి, వారు కపీసం రావాలని అనుకొన్న దాని కంటే ఎక్కువగా ఉంటుందన్నమాట. ఇంకొక విధంగా చెప్పాలంటే రాబడి ఎక్కువ ఉత్పత్తి వ్యయం తక్కువ. కనుక ఉద్యమదాల్చే ఇంకా ఎక్కువ శ్రామికులను నియమించి ఎక్కువ లాభాలను ఆర్జించడానికి ఉద్యక్తు లవుతారు. ఈ విధంగా గరిష్ట లాభాలను ఆర్జించడానికి ఉద్యక్తు లవుతారు. ఈ విధంగా గరిష్ట లాభాలను సూచించే పరిస్థితి సార్థక డిమాండ్ వద్ద ఏర్పడుతుంది. సార్థక డిమాండ్ కాని బిందువు వద్ద ఉద్యోగితా స్థాయి విలక్షణంగా కొనసాగదు కనుక సార్థక డిమాండ్ కొనసాగ గల ఉద్యోగితా స్థాయిని సూచిస్తుంది.

పై విశ్లేషణను ఈ క్రింది పట్టిక ద్వారా అర్థం చేసుకోవచ్చును. ADP, ASP కి సమానంగా ఉన్నప్పుడు సార్థక డిమాండ్ నిర్ణయం మవుతుంది. పట్టికలో 60 లక్షల మందిని నియమించి నప్పుడు ADP రూ. 300 కోట్లు ఉంది. అదే ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద ASP కూడా రూ. 300 కోట్లు ఉంది. కనుక ADP, ASP తో సమానమైంది. ఆ సమతౌల్య స్థితిని సూచించే బిందువు 'సార్థక డిమాండ్' ను తెలియజేస్తుంది. అప్పుడు ఉద్యమదారుల లాభాలు గరిష్టం అవుతాయి. ఉద్యోగితా స్థాయి 60 లక్షల శ్రామికులను సూచిస్తుంది. ఒక వేళ 60-లక్షల కంటే తక్కువ ఉద్యోగితను ఉద్యమదాల్చు న్నట్లంటే ADP > ASP అవుతుంది. అప్పుడు ఉద్యమదాల్చు రావలసిన లాభాలను పోగొట్టుకొన్నారవుతారు. ఉదాహరణకు 40 లక్షల మందిని నియమిస్తే, ADP రూ. 200 కోట్లు ఉంది. కాని ASP అంతకంటే ఎక్కువ అంటే రూ. 190 కోట్లు ఉంది. కనుక రూ.10 కోట్ల మేరకు డిమాండ్ అధికంగా ఉంది. అంటే మరి కొంత మంది శ్రామికులను నియమించవచ్చును. ఒకవేళ 60 లక్షల కంటే ఎక్కువ మందిని నియమిస్తే ASP > ADP అవుతుంది. ఉదాహరణకు 80 లక్షల మందికి ఉద్యోగిత స్పష్టించబడిందని అనుకొందాం అప్పుడు ASP రూ. 410 కోట్లు ఉంది. కాని ADP రూ. 350 కోట్లు మాత్రమే ఉంది. కనుక ఉద్యమదారులకు 60 కోట్లు మేరకు నష్టాలు వస్తాయి. ఫలితంగా 80 కోట్ల శ్రామికులకు ఉద్యోగితను స్పష్టించజాలం. అంటే ADP, ASP నకు సమానమైనప్పుడే సార్థక డిమాండ్ ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు 60 కోట్ల మందికి మాత్రమే ఉద్యోగితను కల్పించవచ్చును.

పట్టిక - 19.3 : నమస్థి డిమాండ్ ధర, నమస్థి వర్ణయ ధర

వరుస నెం	ఉద్యోగితా స్థాయి రూ. (లక్షలలో)	ASP (2) రూ.(కోట్లలో)	ADP (D) రూ.(కోట్లలో)
1	10	25	50
2	20	80	100
3	30	135	150
4	40	190	200
5	50	245	250
6	60	300	300
7	70	350	330
8	80	410	350
9	90	490	360
10	100	500	365

పై వట్టిక సహాయంతో కింది పటాన్ని గీశాం

పటం - 19.3

పటం 19.3 లో నియమించబడి శ్రామికుల సంఖ్యను X - అక్షంపై చూపించాం. సమష్టి సప్లయ్ ధర, సమష్టి డిమాండ్ ధరలను Y- అక్షంపై చూపించాం. ఈ రెండు రేఖల గూర్చి ఇంతకు ముందే తెలుసుకొన్నాం. ఈ రెండు రేఖలుగూడ ఎడమనుంచి కుడికి పైకి వాలి ఉన్నాయి. అయితే వాటి వాలులో వ్యత్యాసం ఉంది. ASP రేఖను తీసుకొంటే మొదట్లో తక్కువగా పెరిగింది. అందుకు కారణం ఉత్పత్తి స్థాయిని చేరుకొన్న ఏదవ ఉత్పత్తి వ్యయాల తొందరగా పెరుగుతాయి. దీనికి కారణం ఆదాంకు బదులు అసర్గాలు రావడమే కనుక ASP రేఖ ఒక ఉద్యోగితా స్థాయి దాటిన తర్వాత ఎక్కువగా పెరుగుతున్నట్లు పటంలో చూపించాం. పోతే ADP రేఖ పెరుగుదలను పరిశీలిస్తే మొదట్లో ఎక్కువగాను, ఆ తరువాత తక్కువగాను ఉంది. దీని అర్థం ఏమంటే తక్కువ మందిని నియమించి తక్కువ స్థాయిలో ఉత్పత్తి చేస్తే డిమాండ్ సప్లయ్ కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. కనుక ADP పెరుగుదల మొదట్లో ఎక్కువ. ఎక్కువ మంది శ్రామికులను నియమించి రాను రాను ఉత్పత్తి స్థాయిని పెంచితే ADP పెరుగుదల తక్కువగా ఉంటుంది.

పటం 19.3 లో చూపించినట్లు ప్రతి ఉత్పత్తి స్థాయికి ADP, ASP లు ఉన్నాయి. కొంత ఉద్యోగితా స్థాయి వరకు $ADP > ASP$ ఉంది. ఇది పటంలో ON ఉద్యోగితా స్థాయి వేరక ముందు ఉంది.

ఉద్యోగితా స్థాయి ON కి మించి ఉంటే $ASP > ADP$ అవుతుంది. కనుక ON ఉద్యోగితా స్థాయివద్ద మాత్రమే $ADP = ASP$ అవుతుంది. పటంలో ఈ పరిస్థితి ADP, ASP రేఖలు ఒక దాని నొకటి ఖండించుకొన్న బిందువువద్ద ఏర్పడింది. ఆ పరిస్థితిలో ఉద్యమదారులు వస్తు విక్రయంనుండి ఆశించిన ఆదాయం ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని సృష్టించడానికి అవసరమయ్యే కనీస ఆదాయంతో సమాన మవుతుంది. సార్థక డిమాండ్ ఉద్యోగితా స్థాయి ఈ రెండు రేఖలు ఖండించుకొన్నచోట నిర్ణయించ బడుతుంది.

ఒకవేళ ఉద్యమదారులు ON కు బదులుగా ON^I శ్రామికులను నియమిస్తే ADP, ASP కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. కనుక లాభాలు వస్తాయి. అప్పుడు ఉద్యమదారుల్లో పోటీ పెరిగి ఇంకా ఎక్కువ వస్తూ ఉత్పత్తి చేయడానికి అదనంగా మరికొంతమంది శ్రామికులను నియమిస్తారు. ఈ విధంగా ఆర్థిక వ్యవస్థ ON ఉద్యోగితా స్థాయికి చేరుతుంది. ఒక వేళ ON^{II} వేరకు ఉద్యోగితా స్థాయిని సృష్టిస్తే ADP, ASP కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. పటంలో $N^{III} C^I$ (ASP) $N^{III} R^I$ (ADP) కంటే ఎక్కువగా ఉంది.

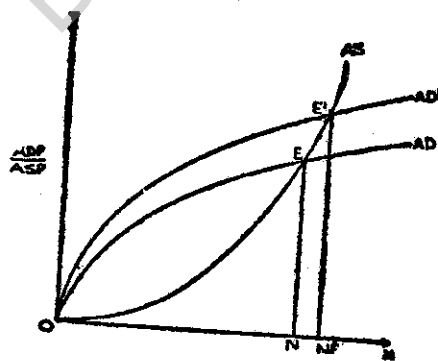
NII CI > NII RI. కనుక ఉద్యమ దారులకు నష్టాలు వస్తాయి. ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని నిలుపుకోలేక తగ్గిస్తారు. ఫలితంగా మళ్ళీ సార్థక డిమాండ్ కు సమానమైన ON ఉద్యోగితా స్థాయికి ఆర్థిక వ్యవస్థ చేరుకొంటుంది.

19.6 సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం

పై విశ్లేషణలో ADP, ASP లు ఒకదాని కొకటి సమానమై సార్థక డిమాండ్ గల ON ఉద్యోగితా స్థాయిని పొందవచ్చని తెలుసుకొన్నాం.

కాని ఆ సమతౌల్యస్థితి తప్పని సరిగా సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని సూచిస్తుందని అనుకోవడానికి ఏలు లేదు. మనం ఉపించిన ఆర్థిక వ్యవస్థలో ON కు మించి చాలా మంది ఉద్యోగం లేకుండా నిరుద్యోగులుగా ఉండవచ్చు. వారికి కూడా ఉద్యోగాలు కల్పించాలంటే ఉద్యమదారులు ఏ విధంగా ప్రేరేపించ వచ్చును ? అంటే సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని సాధించడానికి ఏం చేయాలి ? అన్నది ముఖ్యమైన సమస్య. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు ADP, ASP లు సమానమైన స్థితి సమతౌల్యాన్ని సూచించి నచ్చటకీ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థితిని సూచించక పోవచ్చును.

కనుక సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని పొందడానికి ADP లేదా ASP లేదా ఆ రెండూ మారవలసి ఉంటుంది. కీన్స్ ప్రకారం స్వల్ప కాలంలో ASP నిలకడగా ఉందని భావించవచ్చు. కారణం వస్తువు సప్లయ్ ఎక్కువగా సాంకేతికరమైన అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అనగా యాజమాన్యపు సామర్థ్యం, ప్రామిక సామర్థ్యం, సాంకేతిక ప్రగతి, ముడి సరుకుల లభ్యత, యంత్రాలు, విడి భాగాల సప్లయ్ మొదలైనవి స్వల్పకాలంలో మారవు. కనుక ASP స్థిరంగా ఉంటుంది. పోతే సార్థక డిమాండ్ ఎక్కువ చేయడానికి, తత్ఫలితంగా ఉద్యోగితా స్థాయిని పెంపొందించడానికి ADP కి అవకాశ ముంది. అంటే సమస్త డిమాండ్ ను సూచించే వక్రరేఖ కుడివైపుకు మీదుగా జరుగుతుంది. అయితే, సమస్త డిమాండ్ ఇంతకు ముందు వివరించి సట్టుగా వినియోగ ఫలభావం, వెట్టుబడి ఫలభావం పై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ రెండూ పెరగనిదే సమస్త డిమాండ్ ADP ఎక్కువ కాదు. కీన్స్ ప్రకారం స్వల్ప కాలంలో వినియోగ వ్యయంలో మార్పు ఉండదు. కనుక సమస్త డిమాండ్ ను పెంచడానికి వెట్టుబడి వ్యయాన్ని ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. అంటే వెట్టుబడి పెరగనిదే ఉద్యోగితా స్థాయిని పెంచలేం. ఈ విషయాన్ని ఈ కింది పటంలో చూడవచ్చును.

పటం - 19.4

పటం 19.4 లో మొట్ట మొదట సమతౌల్యస్థితి E' బిందువు వద్ద ఏర్పడింది. అప్పుడు ఉద్యోగితా స్థాయి 'ON' గా ఉంది. ఒకవేళ ON₁ ఉద్యోగితా స్థాయి సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని సూచిస్తుందని అనుకోవడాం ఆ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని పొందడానికి మొదట్లో సమస్త డిమాండ్, సమస్త సప్లయ్

కంటే ఎక్కువగా ఉన్నందు వల్ల పొందలేం. కనుక సమష్టి డిమాండ్ను ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. అలా చేసినందువల్ల సమష్టి డిమాండ్ రేఖ వటంలో చూపినమాదిరి. AD నుండి AD¹ కు మారిందని అనుకోదాం. అప్పుడు సమష్టి డిమాండ్, సమష్టి సప్లయలు E¹ వద్ద ఖండించు కొంటాయి. ఆ పరిస్థితిలో ఏర్పడిన సార్థక డిమాండ్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయి ON₁ గా ఉంటుంది. కనుక పెట్టుబడిని అధికం చేసి సమష్టి డిమాండ్ను ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. AD నుండి AD¹ కు గల తేడాను పెట్టుబడిలో భర్తీ చేయవలసి ఉంది. కనుక కీన్స్ చెప్పినట్లు సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని పొందడానికి ప్రస్తుత సమష్టి డిమాండ్ను ఎక్కువ చేయవలసి ఉంటుంది. అలా ఎక్కువ చేయడంలో పెట్టుబడికి గల పాత్రను అతడు నొక్కివక్కాణించాడు.

ఒక వేళ సమష్టి డిమాండ్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థితికి మించి ఎక్కువైనట్లు చేస్తే ఆ అధిక డిమాండ్ కు సరిపోయినంతగా సప్లయ్ పెరగడానికి అవకాశం ఉండదు. ఈ విషయాన్ని తేలికగా తెలుసుకోవచ్చును. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయి తర్వాత డిమాండ్ పెరిగి నప్పటికీ వస్తూన్నట్టివి ఎక్కువ చేయలేం కదా ! కనుక సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయికి మించి సమష్టి డిమాండ్ పెరిగితే ద్రవ్యోల్పాదన పరిస్థితులు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఏర్పడతాయి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -3

8. సార్థక డిమాండ్ ఏ విధంగా నిర్ణయించబడుతుంది?
9. సార్థక డిమాండ్ నిర్ణయాన్ని వటంలో చూపించండి?
10. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం ఏవిధంగా సాధ్యమవుతుంది ?

19.7 సార్థక డిమాండ్ ప్రాముఖ్యత

కీన్స్ సిద్ధాంతంలో సార్థక డిమాండ్ కు మిక్కిలి ప్రాముఖ్యత ఉందని ఇంతకు ముందే తెలుసుకొన్నాం. 20 వ శతాబ్దంలో కీన్స్ ఒక ప్రఖ్యాత ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తగా ఆవిర్భించడానికి తన సార్థక డిమాండ్ మాత్రమే నని క్లైన్ (Klein) వంటి మహాశయులు అన్నారు. కనుక సార్థక డిమాండ్ 'కీన్స్' విప్లవాన్ని తెచ్చిపెట్టింది.

19.7.1 ఉద్యోగితా నిర్ణయ కారకం

కీన్స్ సార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతం రాసినంతవరకు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉద్యోగితను నిర్ణయించడానికి సంతృప్తికరమైన సిద్ధాంతం ఏదీలేదు. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు 'సే' మార్కెట్ల సూత్రాన్ని అంగీకరించారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎప్పుడూ సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుందని విశ్వసించారు. ఈ రోజులలో పాశ్చాత్య దేశాలలో ఉన్న నిరుద్యోగ సమస్యను తాత్కాలిక మైండిగా, స్వేచ్ఛగా ఆర్థిక వ్యవస్థ నడవకుండా బహిష్కరించిన కారకం ప్రభావంగా వివరించారు. వీరి దృష్టిలో మార్కెట్ యంత్రాంగం ద్వారా ఎప్పుడూ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థితే కొనసాగుతుంది. అయితే, పాశ్చాత్య దేశాలలో ముఖ్యంగా పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థలలో 1930 లో ఏర్పడిన తీవ్ర నిరుద్యోగ సమస్య సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల సిద్ధాంతాలను తోసిపుచ్చింది. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు నిరుద్యోగ సమస్యను పరిష్కరించడానికి సరైన విధానాన్ని చెప్పలేకపోయారు. అటువంటి క్లిష్ట పరిస్థితులలో కీన్స్ పండితుడు ఉద్యోగితా స్థాయిని ప్రభావితం చేసేది సార్థక డిమాండ్ అని విరూపించాడు. ఎక్కువ సార్థక డిమాండ్ ఉంటే ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయి, తక్కువ సార్థక డిమాండ్ ఉంటే తక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయి ఏర్పడుతాయిని తెలియజేశాడు. సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు భావించినట్లుగా పాశ్చాత్య దేశాలలో

అప్పటిలో ఉన్న నిరుద్యోగిత తాత్కాలిక మైనదికాదని కీన్స్ అంటాడు. అంతే కాకుండా అది బహిర్గత శక్తుల ప్రభావం కూడా కాదని వారి వాదనలను తోసి వుచ్చాడు. అప్పటి నిరుద్యోగితకు కారణం తగినంత సార్థక డిమాండ్ లేకపోవడమేనని కీన్స్ అభిప్రాయ పడ్డాడు. దాదాపు కీన్స్ విశ్లేషణలో అంగీకరించిన అప్పటి సమకాలికులు కూడా సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాలను తోసివచ్చారు వీరిలో ముఖ్యంగా కెలెక్సీ (Kelecki), గున్నార్ మిర్దాల్ (Gunnar Myrdal) ఉన్నారు.

కీన్స్ ప్రకారం స్వల్పకాలంలో సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, మూలధన రాశి, యాజమాన్యపు సామర్థ్యం మొదలైనవి స్థిరంగా ఉంటాయి. కనుక జాతీయ ఉత్పత్తిని ప్రత్యక్షంగా ప్రభావితం చేసేవి ఉద్యోగితాస్థాయి అవుతుంది. ఎక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయి ఎక్కువ జాతీయ ఆదాయాన్ని, తక్కువ ఉద్యోగితా స్థాయి తక్కువ జాతీయ ఆదాయాన్ని కలుగ. చేస్తాయి. సార్థక డిమాండ్ ఉద్యోగితా స్థాయిని తెలియజేస్తుంది గనుక జాతి ఉత్పత్తిని కూడా పరోక్షంగా తెలియజేస్తుంది.

19.7.2 సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని, సే మార్కెట్ల సూత్రాన్ని తోసివేస్తున్నారని

సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎల్లప్పుడూ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థితి ఉంటుందని విశ్వసించారు. సే మార్కెట్ల సూత్రం ప్రకారం స్లవ్లయ్ తనంతలు తానే అవసరమైన డిమాండ్ ను సృష్టించుకో గలదు. కనుక అల్ప ఉద్యోగిత, అత్యుత్పత్తి ఉండడానికి వీలులేదని భావించారు. కాని కీన్స్ సార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతాన్ని సరించి ఆర్థికవ్యవస్థలో అల్ప ఉద్యోగితా సమతౌల్యం సాధారణంగా ఉంటుంది సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం ఎప్పుడూ ఉండదు. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం ఏర్పడడం "ఒక విశేషమే" అంటాడు కీన్స్ పండితుడు. కనుక సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఎప్పుడూ ఉంటుందన్న సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాన్ని ఒక ప్రత్యేక సిద్ధాంతంగా పరిగణిస్తాడు. సర్వ సాధారణంగా సంపూర్ణ ఉద్యోగిత కంటే తక్కువ గల అల్ప ఉద్యోగితా సమతౌల్యం ఉంటుంది. గనుక అతడు రూపొందించి సిద్ధాంతాన్ని "సాంకేతిక సిద్ధాంతం" అంటాడు. పాతే, ఆదాయ ప్రవాహంలో అనేక అడ్డంకులు, మినహాయింపులు ఉంటాయని కీన్స్ అభిప్రాయ పడ్డాడు. ఆదాయాన్నంతా ఖర్చు చేయనందు వల్ల స్లవ్లయ్, డిమాండ్ కు నమానం కాదని ఈతడు అభిప్రాయ పడ్డాడు. ఫలితంగా సార్థక డిమాండ్ తక్కువగా ఉన్నందువల్ల అత్యుత్పత్తి ఉంటుందని కీన్స్ భావించాడు. కనుక సే మార్కెట్ల సూత్రాన్ని, సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని ఈతడు ఖండించాడు.

19.7.3 పిగో వేతనాల కోతను తోసివేస్తున్నారని

సవ్యసంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్త పిగో పండితుడు వేతనాల కోతవల్ల నిరుద్యోగ సమస్యను నిర్మూలించ వచ్చని భావించాడు. వేతనాల కోతవల్ల వస్తూన్న ఉత్పత్తి వ్యయం తగ్గుతుంది. ఫలితంగా వస్తువు ధర తగ్గుతుంది. కనుక డిమాండ్ పెరుగుతుంది. అప్పుడు ఉద్యమదారులు వస్తూన్న ఉత్పత్తిని పెంచడానికి అదనంగా మరికొంతమంది శ్రామికులను నియమిస్తారు. కనుక వేతనాల కోతవలన నిరుద్యోగ సమస్యను తొలగించవచ్చని ఈతని సిద్ధాంతం చెబుతోంది. కాని కీన్స్ ఈ అభిప్రాయంతో ఏకీభవించలేదు. వేతనాల కోత వలన శ్రామికుల వేతనాలు క్షీణిస్తాయని, తత్ఫలితంగా వారి వినియోగపు ఖర్చు తగ్గుతుందని కీన్స్ భావించాడు. వినియోగవ్యయం తగ్గినందువలన సార్థక డిమాండ్ క్షీణిస్తుంది. కనుక ఉద్యమదారుల కార్మికులను తొలగించి, వస్తూన్న ఉత్పత్తి తగ్గిస్తారు. ఈ విధంగా తన సార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతం ద్వారా వేతన కోత నిరుద్యోగ సమస్యను తొలగించడానికి బదులుగా తీవ్రతరం చేస్తుందని అంటాడు.

19.7.4 పెట్టుబడి సాత్ర

ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లుగా సార్థక డిమాండ్ ను నిర్ణయించే అంశాలు రెండు (1) వినియోగ వ్యయం (2) పెట్టుబడి వ్యయం కీన్స్ వినియోగసూత్రం మానసిక కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆదాయం పెరిగి నప్పుడు వినియోగంకూడా పెరుగుతుంది. కాని ఆదాయం పెరుగుదలకంటే వినియోగ

వ్యయం పెరుగుదల తక్కువగా ఉంటుంది. దీనినిబట్టి తెలిసేదేమంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఆదాయం పెరుగుతున్న కొద్దీ డిమాండ్, స్టాక్ మధ్య ఒక అంతరం ఏర్పడుతుంది. తత్ఫలితంగా సార్థక డిమాండ్ క్షీణించి, ఉద్యోగితా స్థాయి తగ్గిపోతుంది. కనుక ఆదాయం పెరుగు తున్నప్పుడు సార్థక డిమాండ్ పడిపోకుండా ఉండాలంటే వినియోగవ్యయం లేదా వెబ్బు బడి వ్యయం పెరగాలి. ఆదాయం పెరిగినంతగా వినియోగవ్యయం పెరగదు అంటే కాకుండా స్వల్పకాలంలో వినియోగ ప్రవృత్తిలో మార్పుండదు. కనుక ఆదాయం పెరుగుతున్నప్పుడు ఆ పెరిగిన ఆదాయాన్ని ఉద్యోగితా స్థాయిని పరిరక్షించు కొనాలంటే వెబ్బుబడిని ఎక్కువచేసి, స్టాక్ తగ్గినంత డిమాండ్ను సృష్టించు కొనవలసి ఉంటుంది. కనుక వెబ్బుబడి అతి ముఖ్యమైన పాత్ర ఉంటుంది.

19.7.5 సమృద్ధిలో పేదరికం అనే వైపరీత్యం

వెనుకబడిన దేశాలలో చాలామంది ప్రజలు పేదవారు. వారి వినియోగ ప్రవృత్తి అధికంగా ఉంటుంది. ఉత్పత్తి అయిన దంతా వినియోగించ బడుతుంది. మార్కెట్ ఎక్కువగా విక్రయదారుల ప్రభావితం అవుతుంది. కాని అభివృద్ధిచెందిన దేశాలలో ఇటువంటి పరిస్థితి కన్పించదు. ప్రజల వినియోగ ప్రవృత్తి తక్కువగా ఉంటుంది. ఆదాయాలు పెరుగుతున్న కొద్దీ వినియోగపు ఖర్చు రాసురాసు క్షీణిస్తుంది, మార్కెట్ లో గల సార్థక డిమాండ్ తగ్గుతుంది. కనుక ఈ దేశాలలో ఆదాయానికి, వినియోగానికి మధ్యగల అంతరాన్ని వెబ్బుబడి వ్యయం ద్వారా భర్తీ చేయవలసి ఉంటుంది. అయితే, వెబ్బుబడి వ్యయం ఎక్కువ చేయడం అంత తేలికైన పని కాదు. కారణం వెబ్బుబడి ఎక్కువగా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంపై ఆధారపడుతుంది. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం మానసిక కారకాలపై ఆధారపడుతున్నందు వల్ల వెబ్బుబడి వ్యయాన్ని ఆర్థిక మాంద్య కాలంలో ఎక్కువ చేయడం సాధ్యపడదు. ఈ ఆర్థిక వ్యవస్థలలో సార్థక డిమాండ్ తగ్గినందువల్ల కార్మికులను తొలగిస్తూ ఉంటారు. ఫలితంగా ఎక్కువగా సార్థక డిమాండ్ పడిపోతోంది. విచిత్రమేమంటే మార్కెట్ లో కావలసిన పస్తు సేవలుంటాయి. కాని కొనే వ్యక్తు లుండరు. ప్రజలలో కొనుగోలు శక్తి తక్కువగా ఉన్నందువల్ల సార్థక డిమాండ్ అల్పంగా ఉంటుంది. నిజానికి ఇటువంటి ఆర్థిక వ్యవస్థలలో సంపద, మూలధన సామాగ్రి మొదలైనవి పుష్కలంగా ఉన్నప్పటికీ ఉత్పత్తిని పెంచడానికి బదులు తగ్గించవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. దీని అంతటికీ మూల కారణం - సార్థక డిమాండ్ తక్కువగా ఉండడం. ఫలితంగా అత్యుత్పత్తి ఏర్పడుతుంది. సంపన్న ఆర్థిక వ్యవస్థ అయినప్పటికీ ప్రజలు పేదవారు గాను, నిరుద్యోగ సమస్యతోను బాధపడుతూ ఉంటారు. కనుక కీన్స్ ఇలా అంటాడు ఎక్కువ సంపన్న వంతమైన జాతి అవుతున్న కొద్దీ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉన్న లోపాలు మరి ఎక్కువ అవుతూ ఉంటాయి. అవి ఎక్కువ స్థాయిలో నిరుద్యోగితకు దారితీస్తాయి. కనుక సార్థక డిమాండ్ లేనందువల్ల సమృద్ధిలో పేదరికం ఉంటుంది. దీనిని ఒక వైపరీత్యంగా పరిగణించారు.

19.8 స్థూల అర్థశాస్త్ర అవతరణ

స్థూల అర్థశాస్త్రం కీన్స్ సార్యత్రిక సిద్ధాంతంనుండి జనించిందని అను కొన్నప్పటికీ సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ప్రతిపాదించిన విశ్లేషణలో కూడా కొంతవరకు స్థూల అర్థశాస్త్ర భావనలను మనం చూడగలం. స్థూల అర్థశాస్త్రం సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం వలె కాక ఆర్థిక వ్యవస్థలో గల వివిధ చలాంకాల సంబంధాన్ని సంపూర్ణంగా తెలియజేస్తూంది. కీన్స్ భావనలు అర్థ శాస్త్రం లో ముఖ్యమైన విషయాల వల్ల ఆలోచించేటట్లు చేశాయి. స్థూల అర్థశాస్త్రం ముఖ్యమైన శాఖలు వృద్ధి సిద్ధాంతం, వృద్ధి నమూనానుబట్టి స్థూల ఆర్థిక నమూనాలు రూపొందిాయి. స్థూల అర్థశాస్త్రంలో గల సిద్ధాంతాలను గణిత, గణాంక పద్ధతుల ద్వారా పరీక్షించడం కూడా జరిగింది. స్థూల అర్థశాస్త్ర నమూనాలను రూపొందించడం, దానికి అవసరమయ్యే సమాచారాన్ని సేకరించడం మొదలైన కార్యకలాపాలవలన వాస్తవిక సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ఉపయోగపడే శాస్త్రంగా

ఇది రూపొందించబడింది. కనుక ప్రభుత్వ విధానాలను అర్థశాస్త్రవేత్తలు ఎక్కువగా ప్రభావితం చేస్తున్నారు. ఉదాహరణకు ఆమెరికా, బ్రిటన్, ఇతర ఐరోపా దేశాలలో ప్రభుత్వాలు చేపట్టిన విధానాలు.

19.9 సారాంశం

ఈ భాగంలో మనం ప్రధానంగా సంప్రదాయ అర్థశాస్త్రవేత్తల సిద్ధాంతాలను తోసిపుచ్చే సార్థక డిమాండ్ సిద్ధాంతాన్ని చర్చించాం. సమగ్ర సప్లయ్ తో సమగ్ర డిమాండ్ నమాన మయ్యే ఉద్యోగితా స్థాయిని సార్థక డిమాండ్ సూచిస్తుంది. వివియోగవ్యయం, వివేశీ వ్యాపారాలు సార్థక డిమాండ్ లో భాగాలుగా ఉంటాయి. సమగ్ర డిమాండ్ ధర. సమగ్ర సప్లయ్ ధర సార్థక డిమాండ్ ను నిర్ణయిస్తాయని తెలుసుకొన్నాం. ఉద్యమదారులు తాము రాబట్టగల మని ఆశించేముత్తాన్ని సమగ్ర డిమాండ్ ధర అని, తాము తప్పకుండా పొందే ఆదాయాన్ని సమగ్ర సప్లయ్ ధర అని అంటారు. ఈ రెండు శక్తుల ఖండిక సార్థక డిమాండ్ ను తెలుపుతుంది. అయితే ఈ సమతౌల్యం సంపూర్ణ ఉద్యోగితకు దారి తీయాల్సిన అవసరం లేదు. ఈ రెండు ధరలలో ఏదో ఒకదానిని మార్చడం ద్వారా సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించవచ్చును. కాని స్వల్ప కాలంలో సమగ్ర సప్లయ్ ఫలాన్ని మార్చ లేమని కీన్స్ అభిప్రాయపడ్డాడు. కావున చలాంక కారకమైన సమగ్ర డిమాండ్ ఫలం సార్థక డిమాండ్ ను, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని నిర్ణయించడంలో ప్రధాన పాత్ర వహిస్తుంది. సంపూర్ణ ఉద్యోగితాస్థాయిని నిలబెట్టడానికి, ఉద్యోగితా సమతౌల్యంపై సంప్రదాయ వాదుల అభిప్రాయాలను ఖండించడానికి కీన్స్ శాస్త్రజ్ఞుడు ఈ సార్థక డిమాండ్ పరికరాన్ని ఉపయోగించుకొన్నాడు.

-శ్రీ ఎమ్. రామచంద్రరావు

19.10 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier & Hague : A Text Book of Economic Theory
2. M.L. Seth : An Introduction to Keynesian Economics
3. తెలుగు అకాడమి : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

19.11 మూడిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

1. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి
 1. సార్థక డిమాండ్ అంటే ఏమిటి? అది ఏవిధంగా నిర్ణయించబడుతుంది?
 2. "ఉద్యోగితా సిద్ధాంతాన్ని శాస్త్రీయంగా అర్థంచేసుకొనడానికి కీన్స్ సార్థక డిమాండ్ సూత్రం వలన మూలం అని చెప్పవచ్చును" - చర్చించండి.
 3. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం అంటే ఏమిటి? ఈ సమతౌల్యం వద్ద లాభాలు సాధించ వచ్చా?
 4. సార్థక డిమాండ్ ఆవశ్యకతలను చర్చించండి.
- II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. సమస్త డిమాండ్ ఫలం అంటే ఏమిటి?
 2. సమస్త సప్లయ్ ఫలం అంటే ఏమిటి?
 3. "సమ్మర్టిలో పేదరికం ఉండడం ఒక వైపరీత్యం" అంటే ఏమిటి?
 4. సార్థక డిమాండ్ లో భాగమైన అంశాలను సంక్షిప్తంగా తెలపండి .

ఖండం - VII

“ఆదాయ నిర్ణయకం” అనే ఈ ఖండంలో వినియోగ ఫలాన్ని, పెట్టుబడిని, పొదుపును, పెట్టుబడి ఫలాన్ని, పెట్టుబడి నిర్ణయించే కారకాలలో ప్రధానమైన ఉపాంతమూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీరేటు (ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతం ఆధారంగా)ను విశ్లేషిస్తాం. ఆ తర్వాత ద్రవ్య కారకాలను, భౌతిక కారకాలను సమన్వయం చేసే L-M దృక్పథాన్ని చర్చిస్తాం.

ఈ ఖండంలో నాలుగు భాగాలు ఉన్నాయి. అవి :

భాగం - 20 : వినియోగఫలభావన

భాగం - 21 : పెట్టుబడి, పొదుపు

భాగం - 22 : పెట్టుబడి ఫలం - వడ్డీరేటు

భాగం - 23 : ద్రవ్య, భౌతిక కారకాల సమన్వయం.

BRAOU

భాగం - 20 : వినియోగ ఫల భావన

విషయ క్రమం

- 20.0 లక్ష్యాలు ఉద్దేశాలు
- 20.1 పరిచయం
- 20.2 వినియోగఫలభావన
- 20.3 వినియోగ ఫలం యొక్క భాగాలు
 - 20.3.1 సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి
 - 20.3.2 ఉపాత వినియోగ ప్రవృత్తి
- 20.4 వినియోగ ఫలాన్ని ప్రభావిత పరిచే కారకాలు
 - 20.4.1 నిరపేక్ష ఆదాయ, ఉపాప్రమేయం
 - 20.4.2 సాపేక్ష ఆదాయ ఉపాప్రమేయం
 - 20.4.3 శాశ్వత ఆదాయ ఉపాప్రమేయం
 - 20.4.4 ధరల స్థాయి
 - 20.4.5 వడ్డీ రేటు
 - 20.4.6 ఆదాయ పంపిణీ
- 20.5 వినియోగ ఫల స్వభావం
- 20.6 సారాంశం
- 20.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు
- 20.8 మాదిరీ పరీక్షా ప్రశ్నలు.

20.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతంలోని సమగ్ర డిమాండ్ లో భాగమైన వినియోగాన్ని నిర్ణయించే వివిధ కారకాలను విశ్లేషించడం ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివినతర్వాత

- వినియోగ ఫల భావనను నిర్వచించవచ్చు.
- వినియోగ ఫలంలోని భాగాలను విశదీకరించవచ్చును.
- వినియోగ ఫలాన్ని ప్రభావితం చేసే అంశాలను వివరించవచ్చు.
- వినియోగ ఫల స్వభావాన్ని తెలుపవచ్చు.

20.1 పరిచయం

ఒక ఆర్థికవ్యవస్థలో ఒక కాలంలో, ఒక ప్రదేశంలో ఆర్థిక కార్యకలాపాల వల్ల ఉత్పన్నమయ్యే ఆదాయాన్ని కొలిచేది జాతీయాదాయం లెక్కలు. కాని ఈ లెక్కలు ఆదాయానికే గల కారణాలను విశదీకరించజాలవు. దేశ ఆర్థిక స్థితి ఏ విధంగా నిర్ణయించబడినది ఏ విధంగా మార్పు చెందుతున్నది అన్న విషయాన్ని తెలిపేది ఆదాయాన్ని నిర్ణయించే సిద్ధాంతం.

పెరుగుదలతో వాటి వినియోగాన్ని కూడా పెంచారు. ఇవి వేగంగా
వినియోగాన్ని పెంచారు." ఈ ప్రవృత్తి వినియోగం
అంటే సగటు

BRAOU

BRAOU

20.3.1 సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి (APC)

వినియోగానికి ఖర్చు వెళ్ళే మొత్తం ఆదాయంలో సగటు వినియోగం ఇది వినియోగం, ఆదాయ ప్రమాణంగా విశదీకరించబడింది. $C = Y$ వలన $C = 40$ ఉన్నప్పుడు, వినియోగం (C) 45 ఉంది కనుక $APC = 1.12$ అవుతుంది. ఆదాయం 50 స్థాయిలో ఉన్నప్పుడు సగటు వినియోగం 1 అవుతుంది. ఆదాయం 100 స్థాయిలో ఉన్నప్పుడు సగటు వినియోగం అంటే సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి వినియోగానికి, ఆదాయానికి గల నిష్పత్తిగా నిర్వచించబడింది. లేక ఆదాయం C పెరుగుతున్న కొద్దీ వినియోగం తగ్గుతున్నది. లేక ఆదాయం C కనుక సగటు వినియోగ ప్రవృత్తిని గుర్తించదగిన లక్షణం. $APC = C/Y$ స్థాయి వాస్తవిక ఆదాయంలో ఖర్చు ఎంత భాగం మిసవ

20.3.2 ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి (MPC)

ఆదాయంలో కలిగే మార్పును తెలియపరిచేది ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి

అంటే

BRAOU

సాగులం గురించి వర్ణించాం. ఇది
సాగులం (absolute income hypothesis) అంటారు. వినియోగం
సాగులం ఈ సాగులం భావిస్తుంది.
ఒక్క కారకమే కాకుండా ఇతర అంశాలు కూడా నిర్ణయిస్తాయి.

Relative Income Hypothesis

సాగులం, వినియోగంలో మార్పు కలిగించే ఇతర కారకాలను నిశితంగా
(Simon Kuznets) పరిశీలన ప్రకటననియమం. కుజ్ నెట్స్
సాగులం ప్రవృత్తి ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి కన్న ఎక్కువగా ఉన్న
సాగులం వినియోగ ప్రవృత్తి ఈ రెండూ సమానమవుతాయని

సాగులంకొన్ని పరిశోధనలు చేశారు. అందులో

(James Duesenbury) అనే అర్థ శాస్త్రవేత్త

సాగులం వినియోగ వ్యయం వెరుగుదల

అను అను కుటుంబం

BRAOU

సహజమున కంటే తాత్కాలిక లాభాలను పొందుతున్నారు. ఈ కుటుంబాలు శాశ్వత ఆదాయాన్ని పునాదిగా ఉంచి వినియోగ వద్దతిని అవలంబిస్తారు. కనుక అనిశ్చితాదాయం పొదుపు చేస్తారు. ఇక్కడ ద్రవ్యాదాయం సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి దిగజారుతున్నది. కాని శాశ్వత ఆదాయం సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి నిశ్చలంగా ఉంటుంది. ఈ విధంగానే మోడిగ్ లాని (Modigliani) ఇతరులు ఉపాసనీయత జీవితచక్రంలో ప్రస్తుత కాలపు వినియోగ సాధనాల స్థాయిపై ఆధారపడి ఉంటుందనీ, యావత్ జీవిత చక్రంలో కుటుంబ వినియోగానికై కావలసిన మొత్తపు సాధనాల విలువపై ప్రతిబింబింపబడి ఉంటుందని వారి సిద్ధాంతం. వీరి ఉపాసనీయత కేవలం శాశ్వత ఆదాయానికంటే శాశ్వత సంపదను తెలిపేదిగా ఉంది. అయినప్పటికీ చెప్పదగ్గ విషయమేమంటే శాశ్వత ఆదాయ సిద్ధాంత ప్రసంగంలో గుర్తించదగ్గ వివారం ఆవిర్భవించి మనమైన సాహిత్యం ఉత్పన్నమైంది.

20.4.4 ధరల స్థాయి

పటం 20.1లో వాస్తవిక ఆదాయం, వినియోగాలుగా వినియోగఫలం చూపబడింది. కాని ద్రవ్య విలువలు మాత్రం కాదు. ఎందువల్లనంటే ద్రవ్య విలువలు ధరల మార్పులను బట్టి మారుతాయి. ఒకవేళ ధరలు, ఆదాయం ఒకే పరిమాణంలో మారితే వాస్తవిక ఆదాయం స్థిరంగా ఉంటుంది. వినియోగంలో మార్పు ఉందని భావించవచ్చును. కాని నిజజీవితంలో ధరల మార్పిడి వినియోగాన్ని పలు విధాలుగా మార్పిడి చేయవచ్చును. ప్రథమంగా, సాధారణ ధరల స్థాయిలోని మార్పిడి అన్ని వస్తువులపై సమాన ప్రమాణంలో మార్పు తేజాలవు. ఉదాహరణకు, ఆహారం ధరలు 5 శాతం వస్త్రాలు 15 శాతం పెరిగితే వినియోగదారులు మనుషి పరిమాణంతోనే ఆహారపు వస్తువులు, తక్కువ పరిమాణంలో వస్త్రాలను కొనవచ్చును. దీని ఫలితంగా వాస్తవిక వినియోగం తగ్గుతుంది. రెండవది, జాతీయాదాయంలోని మార్పు వ్యక్తి వ్యయార్థ ఆదాయంలో సమానమైన మార్పును తప్పనిసరిగా తేగలదని చెప్పలేము. ధరలు పెరిగినప్పుడు వర్తకాల లాభాలు పెరుగుతాయి. వర్తక సంస్థలు లాభాలను నిలువబెట్టినా లేక స్థాయి స్థాయికి పెరిగే వస్తులకు గురి అయినా వ్యయార్థ ఆదాయం, జాతీయ ఆదాయం కంటే తక్కువ శాతంలో పెరుగుతుంది. మూడవది, సాధారణ ధరల స్థాయిలోని మార్పును 'పిగు ప్రభావం' (Pigou effect) లేక 'సంపద ప్రభావం' లేక "వాస్తవిక సంతులిత ప్రభావం" అని అంటారు. ధరలు పెరిగినప్పుడు మిగులు ద్రవ్యం గల వారు నష్టపోతారు. ధరలు తగ్గినప్పుడు లాభాలను పొందుతారు. ఎందుచేతనంటే ద్రవ్య వాస్తవిక విలువలందు కలిగి మార్పు వలన చిట్ట చివరగా, ధరలస్థాయిలోని మార్పు ఒకే మార్గంలో ముందుకు పయనించగలదని ఆపేక్షించవచ్చు. ఆ విధంగా వినియోగదారులు, తగ్గుముఖం పట్టిన ధరలు మరింత తగ్గగలవని ఆశించి వారి వినియోగాన్ని తగ్గించి వారి వారి ద్రవ్యానికి విలువ సంక్రమించగలదని కాక్షించవచ్చు. మరొక విధంగా పెరిగే ధరల మీద గల ఆపేక్ష వినియోగాన్ని కూడా పెంచవచ్చును. ధరల మార్పు వలన కలిగిన ఆపేక్షా ప్రభావం పిగు (Pigou) ప్రభావానికి వ్యతిరేకంగా పనిచేసే తటస్థకరణ చేస్తుంది.

20.4.5 వడ్డీరేటు

కీప్ కు పూర్వం వడ్డీరేటును వినియోగం, పొదుపుల మధ్య ఆదాయాన్ని విభజించేదిగా భావించారు. వడ్డీ రేటు పెరిగితే అప్పు ఇవ్వడం చాలా లాభదాయకం. దీని వలన వినియోగ ఫలం తగ్గి పొదుపు కొరకు అధిక ప్రేరణ కలుగుతుంది. మరొక విధంగా ఆలోచిస్తే వడ్డీరేటు తగ్గినకొద్దీ పొదుపులో ఆసక్తి క్షీణించి వినియోగఫలం ఎక్కువ పెరగగలదు. కీప్ కు పూర్వం ఇటువంటి ఆలోచన ఎంతో కాలం సమ్మతించబడలేదు. ఎందుచేతనంటే కొంతమంది వడ్డీ రేటు పెరగడం వలన పొదుపు చేయవచ్చును. కాని మరికొంతమంది కొన్ని లక్ష్యాలతో వడ్డీరేటు పెరిగినా పొదుపు తగ్గిస్తారు. ఎక్కువ వడ్డీరేటు అంటే ఎక్కువ ఆదాయం కనుక వారి వారి లక్ష్యాలను నెరవేర్చుకోవడానికి పొదుపు చేయనవసరం లేదు. సమష్టిగా చూస్తే వడ్డీ రేటు పెరిగిన కొద్దీ పొదుపు చేసేవారు, పొదుపు చేయని వారు సమంగా ఉండి వడ్డీ రేటు మార్పు వలన వినియోగఫలమందు గుర్తించతగ్గ మార్పు తేజాలరు.

20.4.6 ఆదాయపంపిణీ

వైదైనా ఒక స్థాయి వ్యయార్థ ఆదాయం నుండి ఏర్పడిన వివియోగపు ఖర్చు ఎక్కువగాను లేక తక్కువగా ఉండటానికి గల కారణం ఆ తరగతి ఆదాయ పంపిణీపై ఆధారపడి ఉంటుంది. సామాన్యంగా చాలా సమానంగా పంపిణీ జరిగితే వివియోగపు భాగం ఎక్కువగా ఉంటుంది. అధిక ఆదాయ కుటుంబాలకు అనుకూలంగాను, ఆదాయ పంపిణీలో మార్పు జరిగితే వివియోగం వృద్ధి చెందిందని అర్థం. కాని ఎన్నో అర్థశాస్త్రకు లోబడి ఉన్నందువలన ఆ మార్పుల పరిమాణాత్మక ప్రాధాన్యతలను నిర్వచించవచ్చును.

20.5 వివియోగఫల స్వభావం

చైన చెప్పిన వివియోగ ఫల విశ్లేషణ వల్ల తెలిసేదేమంటే వ్యయార్థ ఆదాయం వివియోగస్తుని డిమాండ్ ను నిర్ణయించనప్పటికీ కనీసం అతి ముఖ్యమైన పలువిధాల కారకాలను తెలియపరుస్తుంది. వివియోగ ఫల స్వభావంలో వాస్తవిక ఆదాయానికి గల సంబంధం కనబడుతుంది. సాంకేతిక మాటలలో వివియోగ ఫలాన్ని కింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

$$C = a + by \text{ లేక } C = by \text{ లేక } C = a + b \sqrt{y - a}$$

మొట్టమొదటిది సమాంతర క్రియలో జరిగే శూన్యస్థాయి. ఆదాయంలో నిశ్చయమైన కొంత వివియోగం. రెండవది, శూన్య ఆదాయ పరిస్థితిలో జరిపే వివియోగాన్ని తెలియపరుస్తున్నది. మూడవది, అసమాంతర వివియోగ ఫలం. ఇది హెచ్చు ఆదాయపు స్థాయిలలో ఆదాయం పెరిగిన కొద్దీ వివియోగం పెరుగుతుందనీ, ఈ పెరుగుదల ఆదాయపు పెరుగుదల కంటే తక్కువగా ఉంటున్నదని తెలియపరుస్తుంది. ఆదాయాన్ని నిర్ణయించే స్వల్ప పద్ధతులను స్పష్టించునపుడు సమాంతర వివియోగఫలం ప్రారంభదశగా ఉపకరిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

4. సాపేక్ష ఆదాయ సిద్ధాంతమంటే ఏమిటి?
5. శాశ్వత ఆదాయ సిద్ధాంతాన్ని తెలపండి.
6. వివియోగాన్ని ప్రభావితం చేసే కారకాలేవి?
7. సమాంతర వివియోగ ఫలానికి సాంకేతిక సూత్రాన్ని రాయండి.

20.6 సారాంశం

సార్థక డిమాండ్ లో వివియోగం ఒక భాగమని భాగం 19లో చదివాం. వివియోగం, వ్యయార్థ ఆదాయాల మధ్య సంబంధాన్ని వివియోగఫలం (Consumption function) తెలుపుతుంది. వివియోగ ఫలంలో సగటు, ఉపాంత వివియోగ ప్రవృత్తులను నేర్చుకున్నాం. వివియోగ ఫలాన్ని నిర్ణయించే కారకాలలో నిరపేక్ష సాపేక్ష శాశ్వత ఆదాయ సిద్ధాంతాలు ప్రధానమైనవని గమనించాం. వివియోగ ఫలాన్ని ప్రభావితం చేసే ఇతర కారకాలలో ధరల స్థాయి, వడ్డీ రేటు, ఆదాయ పంపిణీ ముఖ్యమైనవి. వివియోగఫలాన్ని సమాంతర

రూపంలోగాని, అసమాంతర రూపంలో గాని చూపవచ్చు. దీనిని ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతంలో ఒక ముఖ్యమైన భాగంగా చెప్పవచ్చు.

- ఆచార్య డి. నరసింహారెడ్డి

20.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory
2. M.L.Seth : An Introduction to keynesian Economics
3. తెలుగు ఆకాడమి : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ.

20.8. మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఆదాయం పెరిగినప్పుడు సగటు, ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తుల స్వభావాన్ని వివరించండి.
 2. వినియోగ ఫల మనగా నేమి? వినియోగ ఫలాన్ని ప్రభావితం చేసే కారకాలేవి?
 3. వినియోగ ఫలాన్ని నిర్ణయించే మూడు ఆదాయ సిద్ధాంతాలను వివరించండి.
- II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. సగటు, ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తులను వివరించండి.
 2. వినియోగఫలాన్ని పటం సహాయంతో విపులీకరించండి.
 3. శాశ్వత ఆదాయ సిద్ధాంతాన్ని విశదీకరించండి.
 4. సాపేక్ష నిరపేక్ష ఆదాయ సిద్ధాంతాలను విశ్లేషించండి.
 5. కీస్ ప్రాథమిక మానసిక సూత్రమంటే ఏమిటి ?

భాగం - 21 : పెట్టుబడి, పాదుపు

విషయ క్రమం

21.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

21.1 పరిచయం

21.2 పెట్టుబడి నిర్వహణా యంత్రాంగం

21.3 గుణకం, వేగత్వరణం

21.3.1 పెట్టుబడి గుణకం

21.3.2 వేగత్వరణం

21.3.3 గుణకం, వేగత్వరణాల ఆంతర్ క్రియ

21.4 పాదుపు, పాదుపు ఫలం

21.4.1 పాదుపు భావన

21.4.2 పాదుపు ఫలం

21.5 పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య సంబంధం

21.5.1 పాదుపు నైవేరిత్యం (అసంగత్యం)

21.5.2 పెట్టుబడి పాదుపుల సమాసత్యం

21.6 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం

21.6.1 సిద్ధాంతం

21.6.2 నిర్ణయక కారకాలు

21.6.3 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్య సూచిక (ఎం.ఇ.సి షెడ్యూల్)

21.7 సారాంశం

21.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

21.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు.

21.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

పెట్టుబడి, పాదుపు, గుణకం, వేగత్వరణం అనే భావనలను పరిచయం చేస్తూ, పెట్టుబడిని నిర్ణయించే ప్రధాన కారకాలలో ఒకటైన ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని ఈ భాగం విశ్లేషిస్తుంది.

ఈ భాగం చదివిన తరువాత మీరు

- పెట్టుబడి యంత్రాంగాన్ని అవగాహన చేసుకోవచ్చు.
- గుణకాన్ని, వేగత్వరణాన్ని ఈ రెంటి ఆంతర్ క్రియను వివరించవచ్చు.
- పాదుపు, పాదుపు ఫలం అనే భావనలను తెలుపవచ్చు.
- పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య సంబంధాన్ని గుర్తించవచ్చు.
- ఉపాంత మూలధన సామర్థ్య సిద్ధాంతాన్ని విశదీకరించవచ్చు.

21.0 పరిచయం

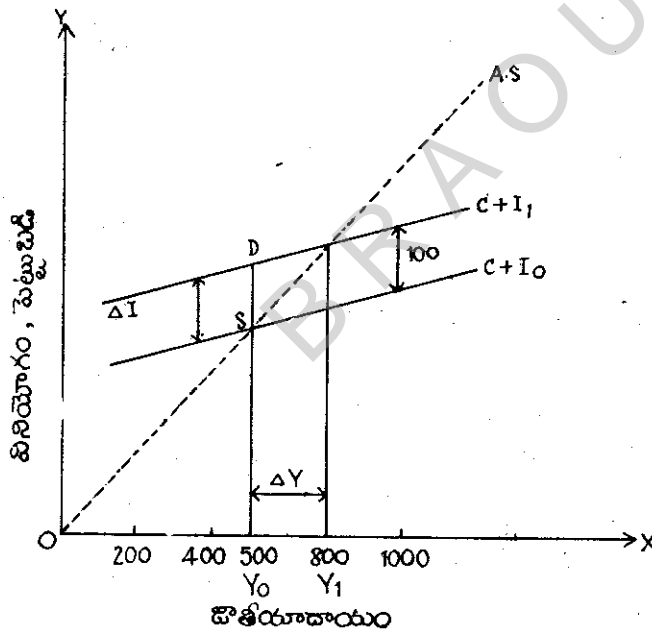
సార్థక డిమాండ్ (effective demand) సమతౌల్య ఆదాయాన్ని నిర్ణయిస్తుంది. స్వల్పకాలంలో సార్థక డిమాండ్ను సమస్త డిమాండ్ (Aggregate Demand) నిర్ణయిస్తుంది. సమస్త డిమాండ్ అనేది వినియోగ ఫలం, పెట్టుబడి ఫలంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. గత భాగంలో వినియోగఫల భావాన్ని తెలుసుకొన్నాము.

పెట్టుబడి స్వతంత్ర చలాంకాలైన ప్రభుత్వ వ్యయముపై, ప్రేరిత కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ పెట్టుబడి ఏ విధంగా నిర్వహించబడుతుందో ఈ భాగంలో తెలుసుకొంటాం.

21.2 పెట్టుబడి నిర్వహణా యంత్రాంగం

కేన్స్ సిద్ధాంతంలో ఆదాయం పెరిగిన రేటులో వినియోగం పెరగదు కాబట్టి పెట్టుబడికి ప్రత్యేక ప్రాధాన్యత ఉంది. సార్థక డిమాండ్ స్థాయికి, వినియోగానికి మధ్య భేదాన్ని పూర్తి చేయడానికి పెట్టుబడి ఎంతో అవసరమవుతుంది. వినియోగఫలం స్థిరంగా ఉంటే పెట్టుబడిలోని పెరుగుదల సార్థక డిమాండ్ను అధికం చేయడం ద్వారా ఆదాయ, ఉద్యోగితా స్థాయిలను పెంచుతుంది.

ఏదైనా కారణాల వల్ల ఉత్పత్తిదార్లు పెట్టుబడిని పెంచితే సమస్త డిమాండ్ రేఖ పైకి కదులుతుంది. పటం 21.1 ఈ విషయాన్ని తెలుపుతుంది.

పటం - 21.1

పటం 21.1 సమస్త డిమాండ్, సమస్త సప్లయ్ రేఖ పై పటంలో,

- A.S = సమస్త సప్లయ్ రేఖ
- BI = ఆదనపు (ఉపాంత) పెట్టుబడి
- $C+I_1$ = కొత్త సమస్త డిమాండ్ రేఖ

$C + I_0 =$ ఆరంభ సమస్త డిమాండ్ రేఖ

పటం 21.1లో ఆరంభ సమస్త డిమాండ్ రేఖను $C + I_0$ రేఖ చూపుతుంది. పెట్టుబడిలో పెరుగుదల వల్ల ఆరంభ $C + I_1$ కు పెరుగుతుంది. పెట్టుబడిలోని పెరుగుదలను ΔI గా చెప్పవచ్చు. దానినే పటంలో 'DS'కు సమానంగా చెప్పవచ్చు. $C + I_1$, $C + I_0$ ల మధ్య భేదాన్ని 'DS' చూపుతుంది.

పెట్టుబడిలోని పెరుగుదలను రూ.100గా భావిద్దాం. ఈ అదనపు పెట్టుబడి వలన ఆరంభ ఆదాయ స్థాయి అయిన 1/0 (రూ.500లు) వద్ద సమస్త సప్లయ్ కన్నా సమస్త డిమాండ్ అధికంగా ఉంటుంది. ఈ భేదాన్ని(DS) ద్రవ్యోల్పణ విరామం (Inflationary gap) అంటారు. ద్రవ్యోల్పణ విరామం వల్ల ధరలు పెరుగుతాయి. ధరలు నిలకడగా ఉండాలంటే ఆదాయస్థాయి 1/0 నుండి 1/1కు అంటే రూ.500ల నుండి రూ.800లకు పెరగాలి.

నిలకడ ధరల వద్ద ఆదాయం పెరగాలంటే ఉద్యోగిత, ఉత్పత్తి పెరగాలి. ఆదాయంలోని పెరుగుదల, పెట్టుబడిలోని మార్పు స్థాయిపైన, ఉపాంత ఆదాయం, పెట్టుబడుల మధ్య సంబంధాన్ని తెలిపే గుణకంపైన ఆధారపడి ఉంటుంది. కీన్స్ "మానసిక వినియోగ సూత్రం" ప్రకారం ఆదాయం పెరగినంతగా వినియోగం పెరగదు. కనుక దీనికి ప్రత్యామ్నాయం ఏమంటే ఈ భేదాన్ని పూరించడానికి పెట్టుబడిని పెంచాలి. తేకపోతే సమస్త డిమాండ్ తక్కువగా ఉండటం వల్ల లాభం రేటు తగ్గడం వలన ఆదాయ స్థాయి పడిపోతుంది. కావున ఆల్టోడ్యోగిత సమస్య రాకుండా ఉండాలంటే పెట్టుబడి ప్రధానసూత్ర పోస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. పెట్టుబడిలోని పెరుగుదల ఆదాయాన్ని పెంచుతుందా?

21.3 గుణకం, వేగత్వరణం

21.3.1 పెట్టుబడి గుణకం

అదనపు ఆదాయం, అదనపు పెట్టుబడి మధ్య సంబంధాన్ని గుణకం తెలియజేస్తుంది. పటం 21.1లో చూపినట్లు పెట్టుబడిలో రూ.100ల పెరుగుదల ఆదాయంలో రూ.300ల మార్పును సూచించింది. అదనపు పెట్టుబడికి మూడు రెట్లు ఆదాయం మారింది. ఇక్కడ గుణకాన్ని 3గా చెప్పవచ్చు. గుణకం కనిష్ట పరిమితి ఒకటి (1) గరిష్ట పరిమితి అనంతమని (α) గమనించాలి. అదనపు ఆదాయం, ఉపాంత పెట్టుబడుల మధ్య నిష్పత్తిని పెట్టుబడి గుణకంగా నిర్వచించవచ్చు.

$$K_0 = \text{పెట్టుబడి గుణకం} = \frac{\Delta Y}{\Delta I} = \frac{\text{ఆదాయంలో మార్పు}}{\text{పెట్టుబడిలో మార్పు}}$$

పెట్టుబడిలో రూ.250ల మార్పు వలన ఆదాయంలో రూ.500ల మార్పు వస్తే గుణకం రెండు (500/250)గా ఉంటుంది.

ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి (MPC), వస్తుసేవల లభ్యత, ఆదాయ వ్యయాల మధ్య తేడా, పెట్టుబడి స్వభావం మొదలైన కారకాలపై గుణక పరిమాణం ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తిలో గుణాత్మక సంబంధాన్ని గుణకం కలిగి ఉంటుంది. అంటే ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి అధికంగా ఉంటే గుణకం కూడా అధికంగా ఉంటుంది. అలాగే ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి అల్పంగా ఉంటే గుణకం కూడా

BRAOU

BRAOU

BRAOU

బట్టి విని
(ప్రవృత్తి) ని

ఈ సందర్భాన్ని
అంటారు.

యోగంలో మార్పుకలుగుతుంది.

యోగం జీవితంగా దీని $MPC = \Delta C / \Delta Y$

ని మార్పు / ఆదాయంలోని మార్పు

ఉదాహరణకు పలుం 20.1లో మూల్యం 50 నుండి 100కి పెరిగితే, వినియోగం 50 నుండి 80కి పెరిగింది. ఈ ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తిని ఈ దిగువ ప్రమాణంలో మాపబడనది.

$$\Delta C / \Delta Y = 30 / 50 = GF/EF$$

పలుంలోని భావన ఏమంటే ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి నిశ్చయమైన (Positive) అని, సున్నా కంటే ఎక్కువ, ఒకటి కంటే తక్కువగాను ఈ రెండు మధ్య ఉంటుంది తెలుపుతుంది. ఆదాయాన్ని వినియోగం కొరకు, పాడుపు కొరకు, విభజించడంలో గల మార్పులను ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి తెలియజేస్తున్నది. సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి కన్నా ఎక్కువగా ఉండే ఆదాయం పెరిగిన కొద్దీ సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి తగ్గుతుంటే ఉపాంత వినియోగం నిశ్చలంగా ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. వినియోగ ప్రవృత్తి అంటే ఏమిటి?
2. సగటు వినియోగ ప్రవృత్తిని నిర్వచించండి.
3. ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి (MPC) అంటే ఏమిటి?

పాదుగు కుటుంబాల ఆదాయ పెరుగుదలపై ఆధారపడి ఉంటుంది, ఆ ఆదాయం కాలతల్లో గల ప్రత్యర్థి స్థానం మార్పు కూడా వెరగడం వలన. ఇంతే కాకుండా వినియోగదారు వ్యయం పెరుగుదలపై ఆధారపడి ఉంటుంది, ఆ ఆదాయం కాలతల్లో గల ప్రత్యర్థి స్థానం మార్పు కూడా వెరగడం వలన.

20.4.3 శాశ్వత ఆదాయ ఏర్పాటు (Permanent Income Hypothesis) మిల్టన్ ఫ్రీడ్ మేన్ (Milton Friedman) అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త సంపూర్ణాదాయం, సాపేక్ష ఆదాయం ఊహా ప్రమేయాలను సమ్మతించలేదు. ఇవి రెండూ ప్రస్తుత ఆదాయాన్ని తెలియపరుస్తాయని స్థిర ఆదాయం ఆలోచనకు బదులుగా వినియోగించినవి భావించాడు. ఆయన దృష్టిలో లెక్కించిన ఆదాయానికి రెండు భాగాలున్నాయి. ఒకటి శాశ్వతమైన ఆదాయం, రెండవది పరివర్తనాత్మక ఆదాయం. శాశ్వత ఆదాయమంటే సంవదలో మార్పు లేకుండా ఆదాయం నుండి వినియోగం చేయడం. దీర్ఘకాలంలో సాధారణంగా లభించే ఆదాయం శాశ్వత ఆదాయం. రెండవది, తలవని తలంపుగా ఏర్పడే ఆదాయంలోని మార్పులను పరివర్తనాత్మక ఆదాయమని భావించినారు. ఈ విధంగానే కొలవబడ్డ వినియోగానికి రెండు భాగాలున్నాయి. ఒకటి శాశ్వత వినియోగం, రెండవది పరివర్తనాత్మక వినియోగం.

ప్రస్తుత కాలంలో వినియోగం శాశ్వత ఆదాయంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. దీనిపై పరివర్తనాత్మక ఆదాయ ప్రభావం ఏ మాత్రం ఉండబోదు. కొన్ని కుటుంబ సభ్యులకు పరివర్తనాత్మక సగటు ఆదాయం కూర్చున్నప్పుడు, తక్కువ ఆదాయం గల కుటుంబాలలో ఎక్కువ భాగం అనిశ్చితమైన చెరుగుదలకంటే పూర్వమే వ్యతిరేకమైన (Negative) పరివర్తనాత్మక ఆదాయం కలగడం సంభవిస్తుంది. అయినప్పటికీ ఈ కుటుంబాలు శాశ్వత ఆదాయంలో వినియోగం చేస్తారు. ఎక్కువ ఆదాయం గల కుటుంబాలలో అనవేక్షితమైన లాభం వారి ద్రవ్యాదాయాన్ని శాశ్వత ఆదాయపు స్థాయికంటే పెంచుతుంది. ఈ విషయంలో చాలా కుటుంబాలు

తక్కువగానే ఉంటుంది. మొదట చెట్టిన చెట్టుబడి దానికి సమానంగా ఆదాయాన్ని సృష్టిస్తుంది. ఆ తర్వాతి దశలో పెరిగిన ఆదాయంలో ఎంత శాతం వినియోగానికి వెచ్చిస్తున్నారో దానిపై ఆదాయ సృష్టి ఆధారపడుతుంది. గుణకాన్ని కింది విధంగా గుణించవచ్చు.

$$K_0 \text{ గుణకం} = \frac{1}{1 - MPC} = \frac{1}{MPS}$$

ఇందులో,

$$K_0 = \text{గుణకం}$$

$$MPC = \text{ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి}$$

$$MPS = \text{ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి}$$

$$MPC + MPS = 1$$

$$\text{ఒకవేళ } MPC = 0.5 \text{ అయితే గుణకం} = \frac{1}{1 - 0.5} = \frac{1}{0.5} = 1 \times \frac{10}{5} = 2$$

$$MPC = 0.8 \text{ అయితే గుణకం} = \frac{1}{1 - 0.8} = \frac{1}{0.2} = 1 \times \frac{10}{2} = 5$$

విమర్శ

కీన్స్ గుణకభావన కింది రెండు కారణాల వల్ల విమర్శలకు గురి అయింది.

1. అది నిశ్చల భావన. ఎందుకంటే కీన్స్ సిద్ధాంతమంతా స్వల్పకాలానికే చెందినది.
2. అది చెట్టుబడిపై ఆదాయ ప్రభావాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోదు.

గార్డన్ అనే అర్థశాస్త్రజ్ఞుని ప్రకారం గుణకం ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తిపై గాకుండా ఉపాంత వ్యయ ప్రవృత్తి (Marginal Propensity to Spend) పై ఆధారపడి నిర్ణయించబడుతుంది.

ఆదాయంలోని పెరుగుదల చెట్టుబడిలోని పెరుగుదలపైన, గుణక పరిమాణంపైన ఆధారపడి ఉంటుంది.
($\Delta Y = \Delta IK_0$)

కీన్స్‌ని ముందుగానే R. F ఖాన్ అనే అర్థశాస్త్రవేత్త ఉద్యోగితా గుణకాన్ని ప్రవచించాడు. మొత్తం ఉద్యోగితకు, ప్రాథమిక ఉద్యోగితకు గల నిష్పత్తిని ఉద్యోగితా గుణకం సూచిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

2. గుణకం అనగానేమి?
3. ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తికి, గుణకానికి గల సంబంధమెట్టిది?

21.3.2 వేగత్యరణం

ఈ భావనను J.M. క్లార్క్ ప్రవేశపెట్టాడు. ఆదాయంగాని, డిమాండ్ గాని పెరిగితే దానికి తగిన వస్తువు సప్లయ్ పెరగాలి. వస్తువులను సప్లయ్ చేయడానికిగాని, ఉత్పత్తి చేయడానికి గాని అనువయోగితా సామర్థ్యం (unutilised capacity) ఏమి లేనట్లయితే అదనంగా చెట్టుబడి అవసరమవుతుంది.

అదనపు పెట్టుబడికి, దానికి కారణభూతమైన అదనపు ఆదాయానికి మధ్యగల సంబంధాన్ని వేగత్వరణం అనవచ్చు.

ఉపాంత పెట్టుబడి (ΔI)కి, ఉపాంత ఆదాయానికి (ΔY) గల నిష్పత్తి ($\Delta I / \Delta Y$)ని వేగత్వరణం తెలుపుతుంది. ఇతర మూలాలలో చెప్పాలంటే, అదనపు మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తిని వేగత్వరణం నూచిస్తుంది. గుణకం మానసిక కారకాలపై ఆధారపడగా, వేగత్వరణం సాంకేతిక కారకాలపై ఆధారపడుతుంది. మొత్తం ఆదాయంలోని పెరుగుదల వల్ల ఏర్పడిన ప్రేరిత పెట్టుబడిలోని మార్పును వేగత్వరణం చూపుతుంది.

ఆదాయంలో పెరుగుదలను రూ.200గా భావిద్దాం. పెరిగిన ఈ ఆదయాన్ని లేదా డిమాండ్‌ను సంతృప్తి చేయాలంటే తగిన స్థాయిలో పెట్టుబడి వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయాలి. అందుకుగాను రూ.600ల అదనపు పెట్టుబడి అవసరమని భావిద్దాం. అప్పుడు వేగత్వరణం $3 (\Delta I / \Delta Y) = (600 / 200)$ గా ఉంటుంది. అయితే తర్వాతి సంవత్సరాలలో వస్తూన్న వేగత్వరణం ఆ అదనపు పెట్టుబడి (రూ.600) ఉపయోగపడుతుంది.

వస్తూన్న జరిపినపుడు సాధారణంగా పెట్టుబడిలో తరుగుదల ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి నికర పెట్టుబడి కన్నా స్థూలపెట్టుబడి అధికంగా ఉంటుంది. వేగత్వరణం హెచ్చుగా ఉంటుంది. వేగత్వరణమనే కారకం ఆర్థిక వ్యవస్థకు సామూహిక ప్రభావాన్ని కలిగిస్తుంది. హిక్స్ వ్యాపార చక్రాల (Trade Cycles) సిద్ధాంతం, హోల్డ్ చల వృద్ధి సిద్ధాంతం (Dynamic Theory) ఈ వేగత్వరణ సిద్ధాంతంపైన ఆధారపడి రూపొందించబడినవే.

వేగత్వరణ సిద్ధాంత పరిమితులు

1. పూర్తి ఉపయోగితా సామర్థ్యం ఉన్న పరిస్థితుల్లోనే ఈ సిద్ధాంతం వర్తిస్తుంది. వాత యంత్రాలు పూర్తి సామర్థ్యంతో ఉపయోగించబడితే వాటి ఉత్పత్తి సామర్థ్యాన్ని పూర్తిగా వాడటం ద్వారా వినియోగవస్తువుల పెరిగిన డిమాండ్‌ను సంతృప్తిపరచవచ్చు. అటువంటి స్థితిలో కొత్త పెట్టుబడి అవసరం లేదు.
2. వేగత్వరణ సూత్రం ఉత్పత్తి - మూలధననిష్పత్తి (O/K) నిలకడగా, స్థిరంగా ఉంటుందని భావిస్తుంది. కాని చలన పరిస్థితుల్లో ఈ ప్రమేయం అసమంజసమై పడి.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 3

4. వేగత్వరణం అవగానేమి?
5. వేగత్వరణ సూత్రపు పరిమితులేవి?

21.3.3 గుణకం, వేగత్వరణం అంతర్క్రియ (Super-Multiplier)

J.R. హిక్స్ అనే అర్థశాస్త్రజ్ఞుడు వ్యాపార చక్రాలను విశ్లేషించడానికి గాను "గుణకం - వేగత్వరణం అంతర్క్రియ"ను ప్రవేశపెట్టాడు.

ఆదాయంపై ప్రారంభ పెట్టుబడి ప్రభావం గుణకం, వేగత్వరణం అనే రెండింటిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడిని రూ.200గా గుణకాన్ని 2గా తీసుకుందాం. అప్పుడు ఆదాయంలో పెరుగుదల రూ.200 అవుతుంది. మూలధన - ఉత్పత్తి నిష్పత్తి (Capital - output ratio) 3 అయితే రూ.200ల విలువ గల వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి అదనంగా రూ.600ల పెట్టుబడి అవసరమవుతుంది. ఈ అదనపు పెట్టుబడి మళ్ళీ గుణక ప్రభావం వల్ల ఆదయాన్ని సృష్టిస్తుంది. ఈ విధంగా గుణకం, వేగత్వరణం మధ్య జరిగే అంతర్క్రియ ఆర్థికవ్యవస్థలో సంచిత కదలికను (cumulative movement)

కలిగిస్తుంది. వినియోగ వ్యయపు వృద్ధిరేటు తగ్గుతున్న కొద్దీ పెట్టుబడి రేటు కూడా తగ్గుతుంది. దానితోపాటు ఆదాయం, వర్తకం కూడా తగ్గుతూ వ్యాపార చక్రాలు ఏర్పడడానికి అవకాశం కలిగిస్తాయి.

వేగత్వరణ నియమాన్ని ఆచరణలోకి తీసుకోన్నప్పుడు, కీన్స్ గుణకం అదనపు ఆదాయం, అదనపు పెట్టుబడుల మధ్య సంబంధాన్ని తెలియజేస్తుంది. గుణక ప్రభావాన్ని వేగత్వరణ ప్రభావంతో జత చేస్తే గుణక - వేగత్వరణ అంతర్క్రియ (Super Multiplier) ఏర్పడుతుంది.

$$\text{SUPER MULTIPLIER} = \frac{\Delta Y_{m+a}}{\Delta I} = \frac{1}{1 - \text{MPC} - \text{MPI}}$$

ఇందులో,

ΔY_{m+a} = వేగత్వరణం, గుణక ప్రభావాల వల్ల పెరిగిన ఆదాయం.

ΔI = అదనపు పెట్టుబడి

$$\text{MPC} = \frac{\Delta I}{\Delta Y} = \frac{\text{అదనపు వినియోగం}}{\text{అదనపు ఆదాయం}} = \text{ఉపాంత వినియోగప్రవృత్తి}$$

$$\text{MPI} = \frac{\Delta I}{\Delta Y} = \frac{\text{అదనపు పెట్టుబడి}}{\text{అదనపు ఆదాయం}} = \text{ఉపాంత పెట్టుబడి ప్రవృత్తి}$$

ఉదాహరణకు, ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తిని 0.5గా, ఉపాంత పెట్టుబడి ప్రవృత్తిని 0.3గా భావిస్తే,

$$\text{Super Multiplier} = \frac{1}{1 - 0.5 - 0.3} = \frac{1}{0.2} = 1 \times \frac{10}{2} = 5$$

దీని ప్రకారం, అదనంగా చేయబడిన ఒక యూనిట్ పెట్టుబడి అంతర్క్రియత తరువాత 5 యూనిట్ల అదనపు ఉత్పత్తిని చేస్తుంది.

వ్యాపారం చక్రాల (trade cycles) దిశలో మార్పులు రావడానికి గల కారణాలను గుణకం, వేగత్వరణం, అంతర్క్రియ వివరిస్తుంది. ఈ అంతర్క్రియ మారకుండా ఉన్నట్లయితే ఆదాయమనేది పెట్టుబడిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆ పెట్టుబడి ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంపై, వృద్ధిరేటుపై, ఇతర కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 4

6. గుణకం, వేగత్వరణాల అంతర్క్రియ అంటే ఏమిటి?

21.4. పాదుపు, పాదుపు ఫలం

21.4.1 పాదుపు భావన

వినియోగ వ్యయానికి మించి ఉన్న ఆదాయాన్ని పాదుపుగా నిర్వచించవచ్చు. ఆదాయం, వినియోగ వస్తువులపై వ్యయాల మధ్య ఉండే తేడాను పాదుపు అంటారు. వినియోగ వ్యయం తర్వాత మిగిలిన ఆదాయభాగాన్ని పాదుపుగా చెప్పవచ్చు. పాదుపును గుర్తించడానికి మనం ఆదాయం నుండి వినియోగవ్యయాన్ని తీసివేయాలి. గృహరంగం, కార్పొరేట్ రంగం, ప్రభుత్వం, పాదుపు చేస్తూ ఉంటాయి.

$$\text{పాదుపు (S)} = \text{ఆదాయం (Y)} - \text{వినియోగం (C)},$$

$$\text{APS} = \frac{S}{Y} ; \text{MPS} = \frac{\Delta S}{\Delta Y} = \frac{\text{అదనపు పాదుపు}}{\text{అదనపు ఆదాయం}}$$

ఇక్కడ,

APS = సగటు పాదుపు ప్రవృత్తి (Average propensity to save)

MPS = ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి (Marginal propensity to save)

S = పాదుపు (Savings), (Y) = ఆదాయం (Income)

ΔS = అదనపు పాదుపు, ΔY = అదనపు ఆదాయం.

పైన తెలిపిన పాదుపు, సగటు పాదుపు ప్రవృత్తి, ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తులను కింది పట్టిక ద్వారా ఇంకా స్పష్టంగా తెలుసుకోవచ్చు.

పట్టిక 21.2 ఆదాయం, వినియోగం, పాదుపు (రూ.లలో)

ఆదాయం	వినియోగం	పాదుపు	ఉపాంతవినియోగం	ఉపాంతపాదుపు	ఉపాంతాదాయం
100	80	20	-	-	-
200	140	60	60	40	100
			(140 - 80)	(60 - 20)	(200 - 100)

ఆదాయం రూ.200గా ఉన్నప్పుడు,

$$\text{సగటు పాదుపు ప్రవృత్తి} = \frac{S}{Y} = \frac{60}{200} = 30\%$$

$$\text{ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి} = \frac{\Delta S}{\Delta Y} = \frac{40}{100} = 40\%$$

ఆదాయం పెరిగినకొద్దీ పాదుపు, సగటు పాదుపు ప్రవృత్తి, ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి పెరుగుతుంది. ఆదాయ స్థాయి శూన్యంగా ఉన్నప్పుడు పాదుపు ఋణాత్మకంగా (Negative) ఉంటుంది.

21.4.2 పాదుపు ఫలం

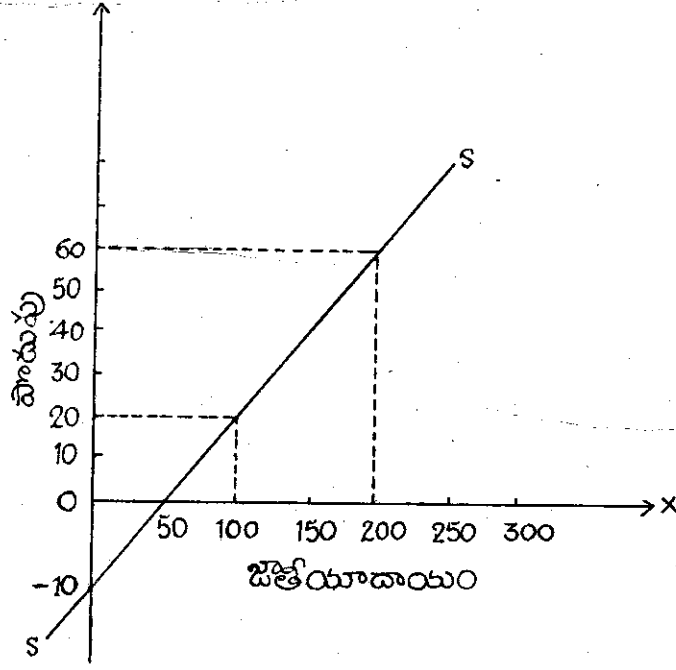
ఏ కారకాలపై పాదుపు ఆధారపడి ఉంటుందనే విషయాన్ని పాదుపు ఫలం తెలియజేస్తుంది. పాదుపు అనేక కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అందులో ఆదాయస్థాయి, ఆదాయం వచ్చే విధం, ఆదాయ పంపిణీ, అభిరుచులు, వడ్డీరేటు, పెట్టుబడి ముఖ్యమైనవి. వీటినే పాదుపు నిర్ణయకారకాలంటారు.

$$\text{పాదుపు} = \text{స్వయం ప్రేరిత పాదుపు} + \text{MPS (Y)}$$

$$\text{ఇక్కడ} = \text{MPS} = \text{ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి}$$

$$Y = \text{ఆదాయం}$$

ఈ పాదుపు ఫలంలో, ఇతర కారకాలు స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు శూన్య ఆదాయ స్థాయి వద్ద పాదుపు స్థాయి ఎంత ఉంటుందో స్వయం ప్రేరిత పాదుపు (Autonomous savings) తెలుపుతుంది. స్వయం ప్రేరిత పాదుపులో మార్పు తోనప్పుడు పాదుపులోని మార్పును ఆదాయం, ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తి నిర్ణయిస్తాయి:

పటం - 21.2 : పాదుపు ఫలం

పటం 21.2లో SS రేఖ పాదుపు ఫలాన్ని సూచిస్తుంది. ఆదాయం రూ.50 నుండి రూ.200కు పెరిగినప్పుడు పాదుపు రూ.20 నుండి రూ.60 లకు పెరిగింది. అదే విధంగా ఆదాయం తగ్గితే పాదుపు కూడా తగ్గుతుంది. పాదుపు ఫలం వాలు ఉపాంత పాదుపు ప్రవృత్తిని తెలుపుతుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 5

7. పాదుపును నిర్ణయించే కారకాలేమిటి?
8. పాదుపు ఫలం వాలు దేనిని తెలుపుతుంది?
9. పాదుపు అంటే ఏమిటి?

21.5 పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య సంబంధం

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తల ప్రకారం పాదుపు ఎప్పుడూ పెట్టుబడితో సమానంగా ఉంటుంది. కానీ కీన్స్ దీనిని వ్యతిరేకించాడు. కీన్స్ ప్రకారం పాదుపు నిర్ణయాలు వేరు, పెట్టుబడి నిర్ణయాలు వేరు. పాదుపు ఆధారపడే కారకాలకు, పెట్టుబడిని నిర్ణయించే కారకాలకు సంబంధం లేదు. పాదుపులో పెట్టుబడిపై వెచ్చించిన వ్యయం, ఖర్చు చేయని పాదుపు భాగంగా ఉంటాయి. కనుక పాదుపులో పెట్టుబడి విభేదిస్తుంది.

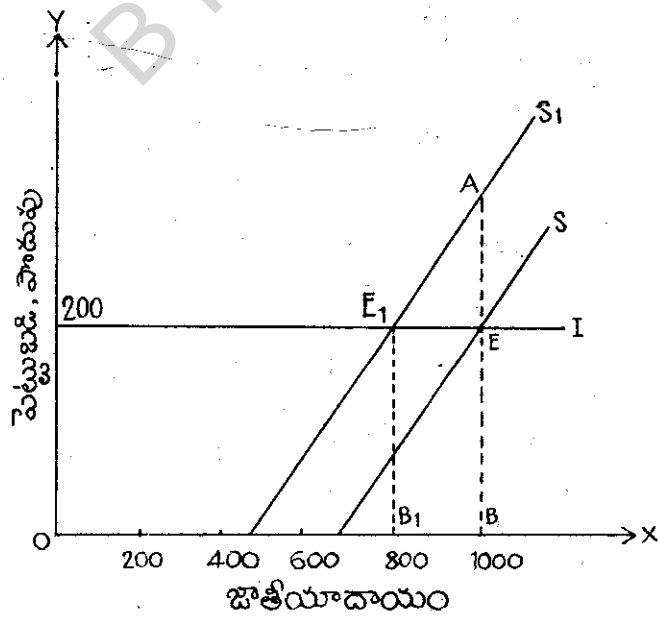
ఆదాయంలోని (మార్పుల పెట్టుబడివల్ల) తర్వాత వాస్తవిక (realised) లేదా వర్తమాన (actual) పాదుపు వర్తమాన పెట్టుబడితో సమానంగా ఉంటుంది.

ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థలో అందుబాటులో ఉన్న పాదుపు కన్నా పెట్టుబడిని అధికంగా చేయదలిస్తే దానిని మనం ఆపేక్షిత (ex ante లేదా expected లేదా anticipated లేదా desired) పాదుపు కన్నా ఆపేక్షిత పెట్టుబడి ఎక్కువగా ఉన్నట్లు అంటారు. ఈ పరిస్థితుల్లో సమష్టి డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ఆశించే లాభాలు (అలాగే ఆశించే లాభం రేటు) కూడా పెరుగుతాయి. ఇది అధిక పెట్టుబడి ప్రోద్బలాలను ఇస్తుంది. తద్వారా ఆదాయంలో పెరుగుదల ఏర్పడుతుంది. పాదుపు ఆదాయంపై ఆధారపడుతుంది కాబట్టి పెట్టుబడి పెరిగిన స్థాయిలో పాదుపు కూడా పెరుగుతుంది. పెట్టుబడి, పాదుపు మధ్య ఈ సమానతను ఎక్స్ పోస్ట్ (ex post) సమానత అని అంటారు.

21.5.1 పాదుపు వైపరీత్యం లేదా పాదుపు అసంగతత్వం (Thrift paradox)

సాంప్రదాయ ఆర్థికాస్త్రవేత్తలైన రికార్డ్, జే.బి.సే, పిగో, మార్షల్ ప్రకారం పాదుపులో పెరుగుదల స్వయంచాలకం (autonomus) గా పెట్టుబడిని తన స్థాయికి పెంచుతుంది. కాని కీన్స్ వారి భావంలో ఏకీభవించలేదు. కీన్స్ ఉద్దేశంలో పాదుపు లేని పెరుగుదల పెట్టుబడిలో గాని, ఆదాయంలో గాని పెరుగుదలకు దారి తీయవలసిన అవసరం లేదు. అతడే ప్రకారం పాదుపు పెరిగితే సమష్టి (సమగ్ర) డిమాండ్ తగ్గుతుంది. ఎందుకంటే వినియోగం తగ్గుతుంది. సమష్టి డిమాండ్ లోని తగ్గుదల ధరలను, లాభదాయకతను, పెట్టుబడిని, ఆదాయాలను తగ్గిస్తుంది. ఈ విధంగా ఆదాయం తగ్గడం వల్ల పాదుపు కూడా తగ్గుతుంది. కాబట్టి పాదుపులోని పెరుగుదల తదుపరి పాదుపుకు ఆత్మహత్యా సదృశ్యమవుతుంది. ఆర్థిక మాంద్యాన్ని ఎదుర్కొంటున్న అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో స్థూలంగా పరిశీలిస్తే పాదుపు పెంచడం మంచిది కాదు. మనం పాదుపు గురించి భావించే దానికి ఈ అభిప్రాయం విరుద్ధంగా కనిపిస్తుంది. అందుకొరకే దీనిని పాదుపు వైపరీత్యం అంటున్నారు.

ఆదాయ స్థాయిని పెంచాలంటే, పెట్టుబడిదార్లకు సరియైన వాతావరణాన్ని కల్పించాలంటే పాదుపును కాకుండా పెట్టుబడిని హెచ్చించాలి. పటం 21.3లో పాదుపు పెరిగి (లేదా తగ్గి) పెట్టుబడి స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు ఆదాయస్థాయి ఏ విధంగా తగ్గుతుందో (లేదా పెరుగుతుందో) చూపించాం.

పటం - 21.3 : పాదుపు వైపరీత్యాలు (అసంగతత్వం)

వినియోగంలో మార్పులేని వివరణను పట్టిక - 2లో చూపాం. మొదటి రౌండ్ లో ఆపేక్షిత పెట్టుబడి రూ.120 అని, ఆపేక్షిత పొదుపు రూ.20 అని భావిస్తే, మొత్తం డిమాండ్ (వినియోగం + పెట్టుబడి) రూ.200 (80+120) అవుతుంది. ఈ డిమాండ్ ఆదాయాన్ని రూ.100ల నుండి రూ.200లకు పెంచుతుంది. ఇక రెండవ రౌండ్ లో ఆపేక్షిత పెట్టుబడి, ఆపేక్షిత పొదుపు రెండూ రూ.120 అయితే ఆదాయంలో మార్పు లేకుండా రూ.200ల వద్దే ఉంటుంది. ఒకవేళ మూడవరౌండ్ లో చూపించినట్లుగా ఆపేక్షిత పెట్టుబడి రూ.70 అయితే (పొదుపు స్థాయి రూ.120ల దగ్గర) సమస్త డిమాండ్ రూ.150లకు (80 + 70) తగ్గుతుంది. ఆదాయం తగ్గినపుడు పొదుపు కూడా పెట్టుబడి స్థాయికి పడిపోతుంది. కాబట్టే ఆదాయంలో మార్పులను తేవడం ద్వారా పెట్టుబడి పొదుపును మార్చుతుందని గమనించాలి. అందుకే కీన్స్ సిద్ధాంతం ప్రకారం పెట్టుబడి ప్రభావం పొదుపుపై ఉంటుంది. అంతేగాని పొదుపు పెట్టుబడిని ప్రభావితం చేయదు. కీన్స్ ఉద్దేశంలో పొదుపు పెరిగినపుడు పెట్టుబడి, ఆదాయము అధికం కావవసరం లేదు. అలాగాకుండా పెట్టుబడి పెరిగినపుడు పొదుపు పెరుగుతుంది. పెట్టుబడి పొదుపుల మధ్య ఈ ఎక్స్ పోస్ట్ (Ex post) సమానత్వం ఆదాయంలో మార్పు రావడం ద్వారానే గాని వడ్డీరేటులో మార్పు కాదని కీన్స్ వాదించాడు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 6

- 10. పొదుపు, పెట్టుబడుల సమానత్వం సంద్రదాయవాదుల అభిప్రాయమేమిటి?
- 11. పొదుపు, పెట్టుబడుల సమానత్వం కీన్స్ ఉద్దేశమేమిటి?

21.6 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం (Marginal Efficiency of Capital)

21.6.1 సిద్ధాంతం

కీన్స్ విశ్లేషణలో, పెట్టుబడిని నిర్ణయించే సాధనలలో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం ముఖ్యమైనది. ఇది ఆదనపు మూలధనం సామర్థ్యాన్ని తెలుపుతుంది. ఉపాంత మూలధనమనేది పెట్టుబడిని సూచిస్తుంది. అది పొందే ప్రతిఫలం దాని సామర్థ్యాన్ని చూపుతుంది. ఆదనపు మూలధనంపై లేదా పెట్టుబడిని ఆశించే వడ్డీరేటును ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం అని అంటారు. ఒక ప్రాజెక్ట్ మూలధన వ్యయాన్ని, దాని పెట్టుబడిపై ఆశించే రాబడుల ప్రవాహాన్ని సమానం చేసే డిస్కాంట్ రేటును ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం అని నిర్వచించవచ్చు. ఇక్కడ ధరలో మార్పులేదని భావించాలి.

ఉదాహరణకు, మనం ఆదనంగా రూ.100 పెట్టుబడి పెట్టినట్లు దానిపై 2 సంవత్సరాలకు రూ.121ల ప్రతిఫలాన్ని ఆశిస్తున్నట్లు భావిద్దాం. మనం ఆశించే ప్రతిఫలం హేతుబద్ధమైనదై, సరియైనదైతే మనం పొందే ప్రతిఫలం రేటు 10 శాతంగా ఉంటుంది. 10 శాతాన్ని ఏ విధంగా రాబట్టగలిగామో చూద్దాం.

$$A = P \left(\frac{1+r}{100} \right)^2$$

A = మొత్తం ఆదాయం.

P = ఆరంభ పెట్టుబడి

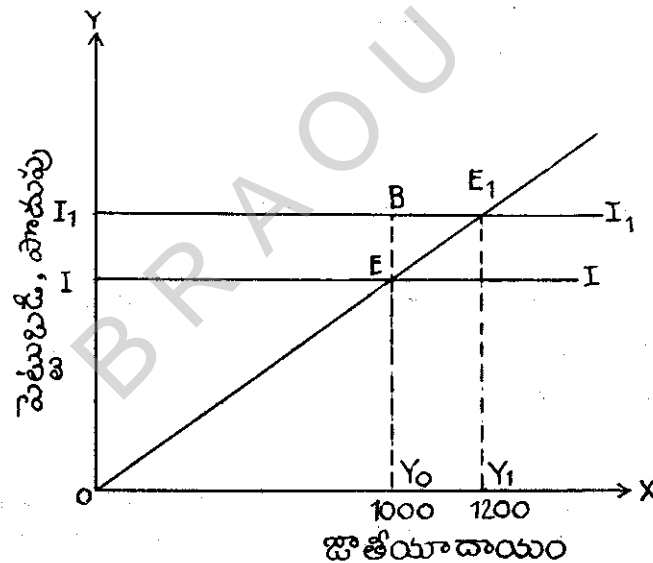
r = ఆశించే లాభం రేటు లేదా డిస్కాంట్ రేటు.

$$121 = 100 \left(\frac{1+r}{100} \right)^2$$

ఆదాయ స్థాయి రూ.1000ల వద్ద ఉన్నప్పుడు E బిందువు వద్ద పెట్టుబడి, పాదుపు రెండూ సమానంగా ఉన్నాయి. అదే ఆదాయస్థాయి వద్ద ఏవైనా కారణాల వల్ల పాదుపు పెరిగితే అది 'BA' గా ఉంటుంది. ఇది పెట్టుబడి 'BE' కన్నా అధికంగా ఉంది. పాదుపులో పెరుగుదల కారణంగా సమగ్ర డిమాండ్, దానితోబాటు ఆదాయం తగ్గుతుంది. పాత పెట్టుబడి స్థాయి అయిన రూ.200ల వద్ద తక్కువ వినియోగం, పెట్టుబడి సార్థక డిమాండ్ను B_1 ఆదాయ స్థాయికి (రూ.800) తగ్గిస్తుంది. అంటే మాత్రం ఆదాయ సమతౌల్యం B_1 వద్ద స్థిరమవుతుంది. అప్పుడు E_1 బిందువు వద్ద పాదుపు (S_1), పెట్టుబడి (I) సమానమవుతాయి.

21.5.2 పెట్టుబడి, పాదుపు సమానత్వం

కీన్స్ అభిప్రాయం ప్రకారం పెట్టుబడిలో పెరుగుదల ఏర్పడనప్పుడు ఆదాయం పెరిగి తద్వారా పాదుపును పెంచుతుంది కాబట్టి పాదుపును నిర్ణయించేది పెట్టుబడి అనీ పాదుపు పెట్టుబడిని నిర్ణయించదని కీన్స్ వక్కాణించాడు. పాదుపు ఫలంలో మార్పులేనప్పుడు, పెట్టుబడి స్థాయిలో పెరుగుదల ఆదాయస్థాయిని హెచ్చిస్తుంది. ఈ స్థితిని పటం 21.4లో చూడవచ్చు. ఆపేక్షిత పెట్టుబడి (ex ante or anticipated investment) పాదుపు కన్నా అధికమైతే ($I > S$) ఆదాయం పెరుగుతుంది. ఒకవేళ రెండూ సమానమయితే ఆదాయంలో మార్పు లేకుండా సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటుంది. కాని ఆపేక్షిత పెట్టుబడి కన్నా పాదుపు అధికమైతే ($I < S$) ఆదాయం తగ్గుతుంది. ఆదాయం రూ.1000 వద్ద, I_1 పెట్టుబడి (Y_0B) పాదుపు (Y_0E) కన్నా ఎక్కువగా ఉంది. ఇది ఆదాయాన్ని రూ.1000 నుండి రూ.1200లకు పెంచింది. కాబట్టి ఆదాయంలోని మార్పు $I < S$ వై ఆధారపడి ఉంటుంది.

పటం - 21.4 : పాదుపు పెట్టుబడుల సమానత్వం

పట్టిక - 21.2 : ఆదాయం, వినియోగం, పాదుపు, పెట్టుబడి, మొత్తం డిమాండ్ (రూ.లలో)

రౌండ్	ఆదాయం	వినియోగం	పాదుపు	పెట్టుబడి	మొత్తం డిమాండ్
మొదటి	100	80	20	120	200
రెండవ	200	80	120	120	200
మూడవ	200	80	120	70	150
నాల్గవ	150	80	70	70	150

$$100 = \left(\frac{1+r}{100}\right)^2 = 121$$

$$\left(\frac{1+r}{100}\right)^2 = \frac{121}{100}$$

$$\left(1 + \frac{r}{100}\right)^2 = \frac{11}{10} \times \frac{11}{10}$$

$$1 + \frac{r}{100} = \sqrt{\frac{11}{10} \times \frac{11}{10}}$$

$$1 + \frac{r}{100} = \frac{11}{10}$$

$$\frac{r}{100} = \frac{11}{10} - 1 = \frac{11-10}{10} = \frac{1}{10}$$

$$r = \frac{1}{10} \times 100 = 10\%$$

$$\therefore r = 10\%$$

కాబట్టి ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం (లేదా ఆశించే లాభం రేటు) 10% అవుతుంది. ఒకవేళ మార్కెట్ లో వడ్డీరేటు 10%కన్నా అధికంగా, ఉదాహరణకు 15% ఉంటే, 10% ప్రతిఫలాన్నిచ్చే ప్రాజెక్ట్ పై ఎవరూ పెట్టుబడి పెట్టరు. కాని మార్కెట్ వడ్డీ రేటు కన్నా ఆశించే ప్రతిఫలరేటు అధికంగా ఉంటే ఉద్యమదారులు పెట్టుబడిని పెంచుతారు. కాబట్టి వడ్డీరేటు కన్నా మూలధన సామర్థ్యం అధికంగా ఉన్నంతవరకు సూతన పెట్టుబడి లేదా అదనపు పెట్టుబడి ఉంటుంది.

పై ఉదాహరణను ఇంకో విధంగా కూడా చెప్పవచ్చు. ఆశించే రూ.121ల ఆదాయాన్ని 10% రేటుతో రెండు సంవత్సరాల కొరకు డిస్కాంట్ చేస్తే ప్రస్తుత విలువ రూ.100 అవుతుంది. (ఈ రూ.21ల భేదం వడ్డీరేటు వలననే గాని ధరల మార్పు వల్ల గాదని భావించాలి) కాని ఒక ఉద్యమదారునికి 2 సంవత్సరాల తర్వాత రూ.121 పొందడానికి గాను ప్రస్తుతం రూ.110లు పెట్టుబడి చేయవలసి ఉందని భావిద్దాం. ఒకవేళ మార్కెట్ వడ్డీరేటు 10% ఉంటే అతడు ఆ పెట్టుబడి పెట్టడు. ఎందుకంటే మార్కెట్ వడ్డీరేటు కన్నా అతడు ఆశించే లాభం రేటు తక్కువగా ఉంటుంది.

సాధారణంగా ఒక ప్రాజెక్ట్ పై పెట్టే పెట్టుబడివల్ల సాంవత్సరిక ఆదాయాల ప్రవాహం లభిస్తుంది. అటువంటి పరిస్థితుల్లో కింది సూత్రం ఆధారంగా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని లెక్కించవచ్చు.

$$C = \frac{R_1}{1+r} + \frac{R_2}{(1+r)^2} + \dots + \frac{R_n}{(1+r)^n}$$

ఇందులో,

C = మూలధన వస్తువులపై వ్యయం అనగా యంత్రాలు, మొదలైన వాటిపై అయ్యే వ్యయం,

$R_1, R_2, \dots, R_n = 1, 2, \dots, n$ సంవత్సరాలలో ఆశించే నికర భవిష్యత్ రాబడులు,

r = మూలధన వ్యయాన్ని, భవిష్యత్ ప్రతిఫలాన్ని సమానం చేసే డిస్కాంట్ రేటు అంటే, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం.

ఉదాహరణకు, ప్రాజెక్ట్ మూలధన వ్యయాన్ని రూ.421లుగా, ప్రాజెక్ట్ వల్ల సంవత్సరానికి రూ.100ల వచ్చున 5 సంవత్సరాలు ప్రతిఫలం వచ్చేట్లుగా భావిద్దాం. అప్పుడు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం 6%

అవుతుంది. ఇక్కడ మూలధనంగా వాడిన యంత్రాల విలువ 5 సంవత్సరాల తర్వాత శూన్యమవుతుందని ప్రమేయం చేయడం జరిగింది.

$$421 = \frac{100}{(1+r)} + \frac{100}{(1+r)^2} + \frac{100}{(1+r)^3} + \frac{100}{(1+r)^4} + \frac{100}{(1+r)^5}$$

$$MEC = r = 6\%$$

ఒకవేళ మార్కెట్ వడ్డీరేటు 6% కన్నా అధికంగా ఉంటే పై ప్రాజెక్ట్ పై పెట్టుబడి ఉండదు. వడ్డీరేటు కన్ను ఉపాంతమూలధన సామర్థ్యం అధికంగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే పెట్టుబడి పెడ్తారు. లేకపోతే పెట్టుబడిని తగ్గిస్తారు.

ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి ఇంకొక విధానం కూడా ఉంది. మార్కెట్ వడ్డీ రేటులో భవిష్యత్ ఆదాయాన్ని ప్రస్తుత విలువలోకి డిస్కాంట్ చేయాలి. ఈ ఆదాయ విలువను మూలధన వస్తువుల వ్యయంతో పోల్చడం ద్వారా కూడా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని (ని) లెక్కించవచ్చు. ఈ సూత్రాన్ని కింది విధంగా వ్రాయవచ్చు.

$$V = \frac{R_1}{(1+i)} + \frac{R_2}{(1+i)^2} + \dots + \frac{R_n}{(1+i)^n}$$

ఇందులో,

V = మార్కెట్ వడ్డీ రేటులో భవిష్యత్ ఆదాయాన్ని డిస్కాంట్ చేయడం ద్వారా పొందిన ప్రస్తుత ఆదాయవిలువ,

i = మార్కెట్ వడ్డీరేటు,

R₁, R₂,-----ఆయా సంలలో ఆశించే భవిష్యత్ రాబడులు.

ఈ పద్ధతిలో రెండు ప్రధాన ప్రమేయాలు చేయబడవని.

1. అనుకొన్న కాలవ్యవధిలో వడ్డీరేటు మారదు.
2. ధరలలో మార్పు జరగదు.

మార్కెట్ వడ్డీరేటు 6% ఉన్నప్పుడు, ప్రాజెక్ట్ 'B' పల్ల డిస్కాంట్ చేసిన ప్రస్తుత విలువ రూ.421లు ఉన్నప్పుడు ప్రాజెక్ట్ 'B'ని చేపట్టవచ్చా లేదా అనే నిర్ణయం ఆ ప్రాజెక్ట్ మూలధన వ్యయధర (Cost price) లేదా సప్లయ్ ధరపై ఆధారపడి ఉంటుంది. సప్లయ్ ధర లేదా యంత్రాలపై అయ్యే వ్యయం రూ.421లకు తక్కువగా ఉన్నప్పుడే ప్రాజెక్ట్ 'B'ని చేపట్టడం లాభదాయకం. ఒకవేళ మార్కెట్ వడ్డీరేటులోకి డిస్కాంట్ చేయబడిన ప్రస్తుత ఆదాయం కన్నా మూలధన వ్యయం అధికంగా ఉంటే ప్రాజెక్ట్ 'B'పై పెట్టుబడి పెడ్తారు.

21.6.2 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని నిర్ణయించే కారకాలు

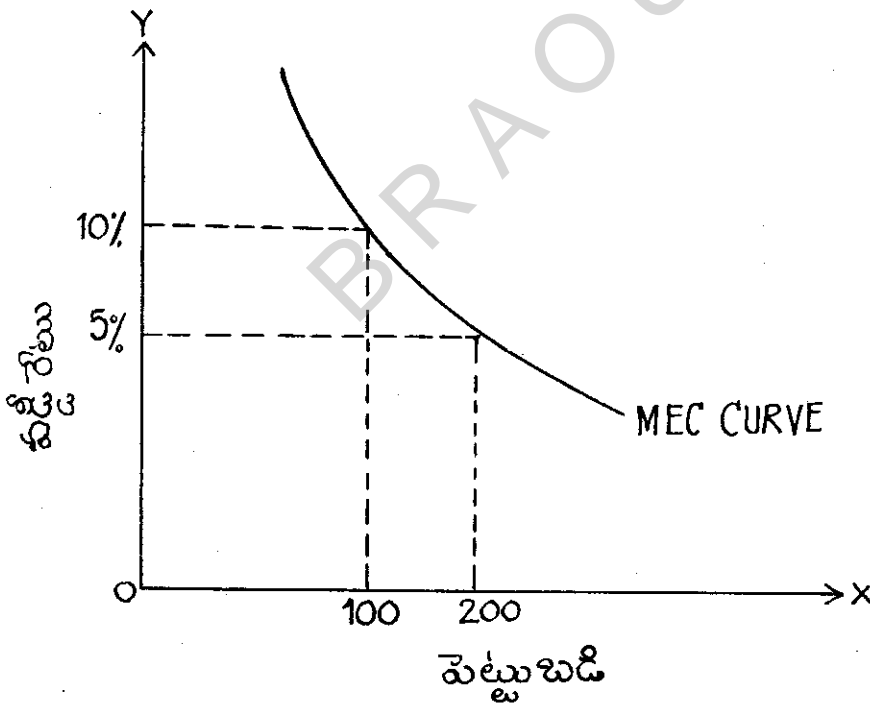
ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం పెట్టుబడి, మూలధన వ్యయంపై ఆశించే ప్రతిఫలరేటుపై ఆధారపడి ఉంటుంది. భవిష్యత్ రాబడిపై అంచనాలు గత అనుభవాల్పై ప్రస్తుత పరిస్థితులపై ఆధారపడి ఉంటాయి. ఆపేక్షిత డిమాండ్ ఆధారంగా ఉద్యమదారులు వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తారు. కనుక పెట్టుబడి అంచనాలను నిర్ణయించడంలో అంచనాలు (expectations) నిర్ణయక కారకాలుగా ఉంటాయి.

సాంకేతిక, వ్యవస్థాపూర్వక శక్తులు, భవిష్యత్ రాబడుల అంచనాలు, సాంకేతిక మార్పులు, సవకల్పనలు (innovations) జనాభా పెరుగుదల, వస్తు విధానాలు, వేతనాలు, ఇతర కారకాలు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని ప్రభావితం చేస్తాయి. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని నిర్ణయించే అంశాలు మారినప్పుడు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం మారుతుంది. మూలధనంపై అయ్యే ఖర్చు పెరిగినప్పుడు లేదా వడ్డీ రేటు పెరిగినప్పుడు లేదా ఆపేక్షిత ఉత్పత్తి స్థాయి తగ్గినప్పుడు లేదా వీలన్నింటలో మార్పు పాక్షికంగా గాని, ఒకేసారిగాని జరిగినప్పుడు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం తగ్గుతుంది. అంటే మూలధనంపై వ్యయంలో విలోమ సంబంధాన్ని, భవిష్యత్ రాబడి అంచనాలలో ధనాత్మక (Positive) సంబంధాన్ని కలిగి ఉంటుంది.

వడ్డీ రేటులో వచ్చే మార్పుల ఆధారంగా ప్రాజెక్టులను సమీక్షించవలసి ఉంటుంది. ఒక ప్రాజెక్టుపై ఆశించే ప్రతిఫలంరేటు స్థిరంగా మారకుండా ఉంటుందని భావిస్తే, ఒక ప్రాజెక్టును చేపట్టాలా, లేదా అనేది మార్కెట్ వడ్డీరేటుపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు తగ్గితే తక్కువ ఆదాయాన్నిచ్చే ప్రాజెక్టులపై కూడా పెట్టుబడి పెట్టడానికి ఇష్టపడతారు.

21.6.3 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యపు (MEC) షెడ్యూల్

ఒక సంస్థ ఒకే సమయంలో ఎన్నో ప్రాజెక్టులను యోచిస్తూ ఉండవచ్చు. వివిధ ప్రాజెక్టుల వలన భిన్నమైన రాబడులు వస్తాయని ఆశించవచ్చు. కాబట్టి ఆశించే రాబడి రేట్ల ఆధారంగా ప్రాజెక్టులను ఒక క్రమంలో రాస్తే ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యపు షెడ్యూల్ వస్తుంది. ప్రాజెక్టుల రాంకింగ్ కొరకు ప్రతిఫలం (రాబడి) రేటునే గాకుండా వడ్డీరేటును కూడా ఆధారంగా తీసుకోవచ్చు. వివిధ రకాల మూలధన వస్తువులను కలిపి వాటి రాబడులను ఒక క్రమంలో రాయడం ద్వారా ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ MEC షెడ్యూల్ను రాబట్టవచ్చు. వివిధ సంస్థల ఉపాంత మూలధన వస్తువుల డిమాండ్ రేఖ ఆధారపడుతుంది.

పటం - 21.5 : ఉపాంత మూలధన సామర్థ్య రేఖ

పటం 21.5లో వివిధ సంస్థల MEC షెడ్యూల్లను కలిపి ఆర్థికవ్యవస్థ MEC రేఖను ఉత్పన్నం చేశాం. MEC రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వాలుతుంది. పెట్టుబడి పరిమాణం పెరిగినప్పుడు ఉపాంత

II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి

1. గుణకం అనగానేమి?
2. వేగత్వరణ ప్రక్రియను వివరించండి.
3. గుణకం, వేగత్వరణాల మధ్య అంతర్ క్రియను విశ్లేషించండి.
4. పెట్టుబడి, పాదుపుల మధ్య సమానత్వాన్ని చర్చించండి.
5. పాదుపు వైపరీత్యం (అసంగతత్వం) అంటే ఏమిటి?
6. MEC షెడ్యూల్ను వివరించండి.

BRAOU

భాగం -22 : పెట్టుబడి ఫలం - వడ్డీరేటు

విషయ క్రమం

22.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

22.1 ఉపోద్ఘాతం

22.2 పెట్టుబడి - పెట్టుబడి ఫలం

22.2.1 పెట్టుబడి భావన

22.2.2 పెట్టుబడి ప్రాధాన్యత

22.2.3 పెట్టుబడి డిమాండ్

22.2.4 పెట్టుబడి ఫలం

22.3 పెట్టుబడి నిర్ణయక అంశాలు

23.3.1 సాదువు

23.3.2 మొత్తం లాభాలు

23.3.3 ఆపేక్షిత ప్రతిఫలాల

23.3.4 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం

23.3.5 మూలధన వ్యయం

23.3.6 వడ్డీరేటు

23.3.7 సాంకేతిక పరిజ్ఞానం

22.4 వడ్డీరేటు ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతం

22.4.1 ద్రవ్య డిమాండ్

22.4.2 ద్రవ్య డిమాండ్ను నిర్ణయించే కారకాలు

22.4.3 దైనందిన వ్యవహారాల ఉద్దేశం

22.4.4 ముందు జాగ్రత్త ఉద్దేశం

22.4.5 స్పెక్యులేటివ్ (భామిక) ఉద్దేశం

22.4.6 ద్రవ్యత్వాభిరుచి

22.5 వడ్డీరేటు నిర్ణయం - ద్రవ్య డిమాండ్, ద్రవ్య సప్లయ్

22.6 సారాంశం

22.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

22.8 మారీక పరీక్షా ప్రశ్నలు

22.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

పెట్టుబడికి సంబంధించిన భావనలను వివరిస్తూ, పెట్టుబడిని నిర్ణయించే కారకాలను, ప్రధానంగా వడ్డీరేటు సిద్ధాంతాన్ని విశదీకరించడం ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత కింది అంశాలను గ్రహించగలుగుతారు.

● పెట్టుబడి, పెట్టుబడి డిమాండ్, పెట్టుబడి ఫలం అనే భావనలను గుర్తించవచ్చు.

● పెట్టుబడి ఫలాన్ని పలం ద్వారా సూచించవచ్చు

- పెట్టుబడి డిమాండ్‌ను నిర్ణయించే కారకాలను గుర్తించవచ్చు.
- ద్రవ్య డిమాండ్ నిర్ణయక కారకాలను తెలుపవచ్చు.
- ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతాన్ని విశదీకరించవచ్చు.

22.1 ఉపోద్ఘాతం

వినియోగదారు తాను సంపాదించిన ఆదాయాన్ని వినియోగానికి, పాదుపుకూ ఉపయోగిస్తాడు. అదే విధంగా ఒక దేశ జాతీయాదాయంలో వినియోగం, పాదుపులు భాగంగా ఉంటాయి. అందుకే

$$\text{జాతీయాదాయం (Y)} = \text{వినియోగం (C)} + \text{పాదుపు (S)}.$$

ఈ పాదుపు పూర్తిగా పెట్టుబడికి వినియోగించవచ్చు. సూక్ష్మీకరణ కొరకు సమష్టి డిమాండ్‌లో రెండే భాగాలున్నాయని అనుకొందాం. అవి వినియోగవ్యయం, పెట్టుబడి వ్యయం. ఆర్థిక పురోగతిని, సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించడంలో పెట్టుబడికి ప్రధాన పాత్ర ఉంటుంది. ఎందుకంటే పెట్టుబడి వ్యయంలోని మార్పుల వల్లనే ఉద్యోగితా, ఉత్పత్తి స్థాయిలలో మార్పులు సంభవిస్తాయి.

ప్రేరిత పెట్టుబడి (Induced investment) పెట్టుబడి ఫలంపై ఆధారపడుతుంది. ఈ పెట్టుబడి ఫలం స్వల్పకాలంలో ఆదాయం, పాదుపు ఆశించే లాభాలు, వడ్డీరేటు, వాస్తవ లాభాలు మొదలైన కారకాలపైని ఆధారపడుతుంది. కీన్స్ స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడిని (autonomous investment) ఒక తాత్కాలిక చర్యగా తెలిపాడు. ప్రేరిత పెట్టుబడిపైని ఆదాయం ఆధారపడుతుంది అని కీన్స్ వక్కాణించాడు. ఈ భాగంలో పెట్టుబడి ఏ విధంగా ప్రభావితం చేయబడుతుందో తెలుసుకొంటాం.

22.2 పెట్టుబడి, పెట్టుబడి ఫలం

22.2.1 పెట్టుబడి భావన

భౌతిక రూపంలోని ఉత్పాదక వస్తురాశిలో పెరుగుదలను పెట్టుబడి అని చెప్పవచ్చు. ఎడ్వర్డ్ షషిరో నిర్వచనంలో ఆర్థిక వ్యవస్థ సాంవత్సరిక ఉత్పత్తి విలువలో ఒక భాగంగా ఉండే కొత్త నిర్మాణాలు, మన్నిక కలిగిన కొత్త ఉత్పాదక వస్తువులు, ఇన్వెంటరీలు వీలన్నింటి మొత్తమే పెట్టుబడి.

కొత్త యంత్రాల కొరకు లేదా కొత్తగా ఉద్యోగితను కల్పించడానికి వ్యయం చేసే మొత్తాన్ని పెట్టుబడి అంటారు. కీన్స్ ఉద్దేశంలో పెట్టుబడి అంటే వాస్తవమైనదే (భౌతిక మైనదే) గాని విత్తపరమైనది కాదు. కొత్తగా ఉద్యోగితా సౌకర్యాలను, ఉత్పత్తి నిర్మాణాలను, పరికరాలను లేదా యంత్ర సామగ్రిని సృష్టించడమే వాస్తవ పెట్టుబడి. కొత్తగా కొనుగోలు చేయబడిన షేర్లు మూలధనరాశిలో భాగం అవుతాయి. కాబట్టి అవి కూడా వాస్తవ పెట్టుబడిని కీన్స్ మహాశయుడు పెట్టుబడిగా గుర్తించలేదు.

స్థూల పెట్టుబడిని నుండి తరుగుదలను తీసేస్తే నికర పెట్టుబడి తెలుస్తుంది. అరిగిపోయిన యంత్రాలను, యంత్రసామగ్రిని తొలగించి కొత్త సామగ్రిని పునస్థాపించడానికి చేసే వ్యయాన్ని "అరుగుదల" అంటారు. మూలధన స్టాక్‌లో వచ్చే పెరుగుదలను "నికర పెట్టుబడి" అంటారు. అంటే ఉత్పాదక సామర్థ్యం పెంచే నూతన యంత్రాల మీద చేసే వ్యయం మాత్రమే నికర పెట్టుబడి అవుతుంది. పెట్టుబడి అనేది ఒక ప్రవాహ చలంకం (flow variable). మూలధనం ఒక స్టాక్ చలంకం. అంటే మూలధనమనేది ఒక నిలువ మాత్రమే.

22.2.2 పెట్టుబడి ప్రాధాన్యత

ఉద్యోగితా, ఆదాయ స్థాయిలను నిర్ణయించడంలో పెట్టుబడి క్రియాశీలక చలాంకంగా పనిచేస్తుంది. ఒక ఆర్థికవ్యవస్థలో సమష్టి డిమాండ్‌ను అధికం చేయాలంటే వినియోగాన్ని గాని, పెట్టుబడిని గాని పెంచాలి. ఇందులో వినియోగం ఆదాయంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అది ఒక స్వల్పమైన (Passive) చలాంకం. కనుక వినియోగానికి ప్రత్యక్షమైన పెట్టుబడిని పెంచడం ద్వారా ఆదాయస్థాయి, సమష్టి డిమాండ్ అధికం కావడానికి దోహదం చేయవచ్చు. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం లేదా ఆపేక్షిత ప్రతిఫల రేటు అల్పంగా ఉన్నప్పుడు ఉద్యమదారులు పెట్టుబడి పెట్టడానికి ఇష్టపడరు. సమష్టి డిమాండ్ పెరగనంతవరకు పెట్టుబడి నిర్ణయాలలో మార్పు ఉండదు. పెట్టుబడి పెట్టడానికి ప్రేరిత డిమాండ్ (induced demand) తక్కువగా ఉన్న పరిస్థితులలో స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి ఆవశ్యకత అధికంగా ఉంటుంది. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంతో, వడ్డీ రేటుతో స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి వ్యయానికి ఎటువంటి సంబంధం ఉండదు. స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి స్వతంత్రమైనది. ఇది ప్రభుత్వ వ్యయం వల్లనే సాధ్యమవుతుంది.

ప్రభుత్వం పెట్టే పెట్టుబడుల వల్ల ఉద్యోగిత, ఆదాయం, సమష్టి డిమాండ్‌లు పెరుగుతాయి. తద్వారా స్వయం చాలకంగా ప్రేరిత పెట్టుబడి ప్రోద్బలాన్ని పొందుతుంది. పెట్టుబడి వల్ల పెరిగిన ఉద్యోగిత ఆదాయ స్థాయి డిమాండ్‌ను ఉత్పన్నం చేస్తుంది. అదే విధంగా పెట్టుబడి పెరగడం వల్ల కొత్త మూలధనరాశి తయారవుతుంది. పెట్టుబడి పెట్టడానికి ఏ అవకాశాలు, మార్గాలు లేనప్పుడు ఉద్యోగితా సృష్టి కొరకు గోతులు తవ్వడం, పూడ్చడం చేయాలని కీన్స్ సూచించాడు.

22.2.3 పెట్టుబడి డిమాండ్

అదనపు మూలధనంకోసం చేసే డిమాండ్‌ను పెట్టుబడి డిమాండ్ అంటారు. పెట్టుబడి డిమాండ్ అనేది స్వయం ప్రేరిత (autonomous), ప్రేరిత (induced) పెట్టుబడిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ప్రేరిత పెట్టుబడి డిమాండ్ అస్వతంత్ర చలాంకం. అది ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీరేటు, ఆదాయస్థాయి, సాంకేతిక మార్పు మొదలైన కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి స్వతంత్ర చలాంకం. ఆదాయం, విత్త విధానాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని ప్రభుత్వం తన వ్యయాన్ని నిర్ణయించుకొంటుంది. కెనాల్, రోడ్డు నిర్మాణం, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలైన వాటిపై ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి అంటారు.

22.2.4 పెట్టుబడి ఫలం

పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థను రక్షించడానికి ఒక పద్ధతిని చూపించడానికి కీన్స్ ప్రయత్నించాడు. కాని అదే సమయంలో పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ పడిపోతుందని మార్క్స్ ఊహించాడు. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో ఆర్థిక వ్యవస్థను సరైన పంథాలోకి తీసుకొని రావడానికి ప్రభుత్వం తాత్కాలికంగా జోక్యం కల్పించుకొనాలని కీన్స్ సూచించాడు. ప్రేరిత పెట్టుబడి ఆర్థిక వ్యవస్థను సరైన దారికి తెచ్చిన తదుపరి స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడిని నిలుపుదల చేయవచ్చు. దీనినే "పంప్ ప్రైమింగ్ సిద్ధాంతం" అంటారు.

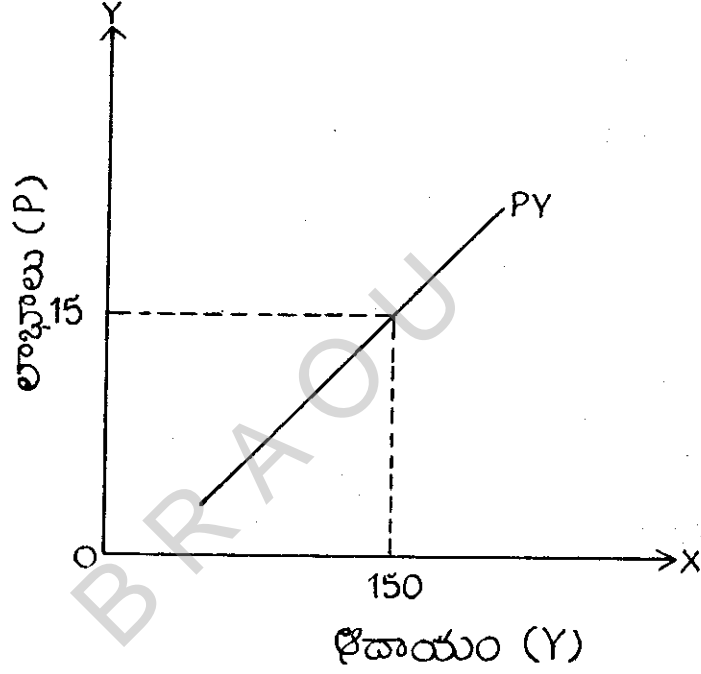
పెట్టుబడి ఫలం ప్రధానంగా ప్రేరిత పెట్టుబడి గురించి తెలుపుతుంది. పెట్టుబడిని నిర్ణయించే కారకాల విశ్లేషణను పెట్టుబడి ఫలం అంటారు. అంటే పెట్టుబడి ఏ కారకాలపై ఆధారపడుతుందో తెలిపే సాంకేతిక వివరణను పెట్టుబడి ఫలం అంటారు. పెట్టుబడి ఫలాన్ని వివరించే కొన్ని సిద్ధాంతాలను ఇప్పుడు తెలుసుకొందాం.

పెట్టుబడి వేగత్వరణ సిద్ధాంతం తెలిపేదేమంటే ఆదాయంలోని మార్పులపై పెట్టుబడి ఆధారపడి ఉంటుంది. అంతర్గత నిధి సిద్ధాంతం (internal fund theory) ప్రకారం పెట్టుబడి లాభాల స్థాయిపైన

ఆధారపడి ఉంటుంది. టెంబర్లన్ ఉద్దేశంలో ఆపేక్షిత లేదా సంభవిత (expected) లాభాలు యధార్థంగా వాస్తవిక లాభాలను (realised profits) పోలి ఉంటాయి. కాబట్టి అంతర్గత నిధి సిద్ధాంతం తెలిపేదేమంటే లాభాలు పెట్టుబడిని నిర్ణయిస్తాయి. జార్జన్, హంటర్, నాదిరి మొదలైన వారి ప్రకారం వేగత్వరణ సిద్ధాంతం కన్నా నవ్య సంప్రదాయ సిద్ధాంతం ఉత్తమమైంది.

సంక్షిప్తంగా చెప్పాలంటే పెట్టుబడి అనేది ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీ రేటు, ఆదాయంలోని మార్పుల ఫలం. అంటే ఇవి పెట్టుబడిని ప్రభావితం చేస్తాయి. (ఇక్కడ సాంకేతిక పరిజ్ఞానం స్థిరంగా, మారకుండా ఉంటుందని భావించాం). పెట్టుబడిని నిర్ణయించే కారకాలను తెలపడం మాత్రమే కాకుండా ఈ కారకాల మధ్య గల సంబంధాన్ని పెట్టుబడి ఫలం పరిమాణాత్మకంగా లెక్కిస్తుంది. దీని వల్ల మనం ఈ కారకాల మధ్య గల సంబంధాన్ని తెలుసుకోవచ్చు.

ఆదాయాలకు, లాభాలకు మధ్య సాధారణంగా ధనాత్మక సంబంధం ఉంటుంది. అధిక ఆదాయ స్థాయిలో అధిక లాభాల స్థాయి సాహచర్యాన్ని కలిగి ఉంటుంది. ఈ సంబంధాన్ని పటం 22.1 ద్వారా తెలుపవచ్చు.

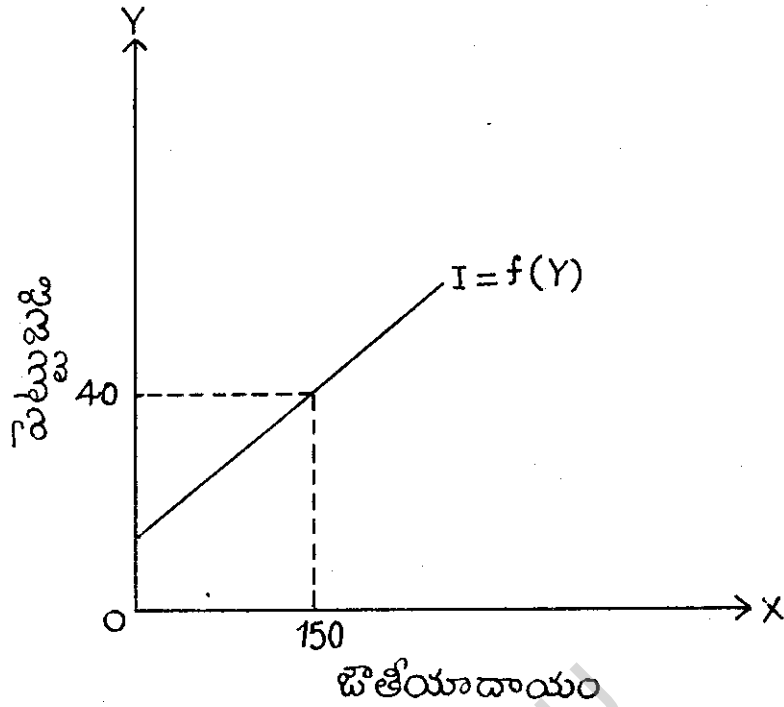

పటం - 22.1 : జాతీయాదాయం, లాభాల మధ్య సంబంధం

లాభాల స్థాయులను బట్టి వివిధ వడ్డీ రేట్ల వద్ద వివిధ ఆపేక్షిత మూలధన స్టాక్లు ఉంటాయి. అల్ప వడ్డీ రేటు వద్ద మూలధన పరిమాణం అధికంగా అవసరమౌతుంది. అలాగే వడ్డీ రేటు అధికంగా ఉన్నప్పుడు మూలధన పరిమాణం తక్కువగా ఉంటుంది. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం వడ్డీరేటుతో సమానంగా ఉన్నప్పుడు మూలధన పరిమాణం సమతౌల్యంగా ఉంటుంది. మూలధన పరిమాణం పెరిగిన కొలదీ ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం తగ్గుతుంది. వడ్డీ రేటుతో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం సమానమయ్యే బిందువు వరకు మూలధన పరిమాణం పెరుగుతుంది.

మూలధన పరిమాణాన్ని పెంచాలంటే అధిక పెట్టుబడి అవసరం అవుతుంది. వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉన్నప్పుడే అది సాధ్యమవుతుంది. అధిక మూలధనం తక్కువగా ఉండాలంటే పెట్టుబడి అల్పంగా ఉండాలి. ఆదాయస్థాయి అధికంగా ఉన్నప్పుడు పెట్టుబడి స్థాయి అధికంగా ఉంటుంది. అదే విధంగా ఆదాయస్థాయి అల్పంగా ఉన్నప్పుడు పెట్టుబడి తక్కువ స్థాయిలో ఉంటుంది.

ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీరేటు, లాభాలు ఒకదానికొకటి సమన్వయమైనప్పుడు పెట్టుబడి ఆదాయస్థాయిపై ఆధారపడి ఉంటుందని పెట్టుబడి ఫలం సూచిస్తుంది. ఈ విషయాన్ని పటం 22.5 ద్వారా తెలుసుకోవాలి.

పటం - 22.2 : పెట్టుబడి ఫలం

పటం 22.2లో OX అక్షంపై ఆదాయాన్ని, OY - అక్షంపై పెట్టుబడిని సూచించారు. $I = f(Y)$ అనే రేఖ పెట్టుబడి ఫలాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది మూల బిందువు 'o' నుండి ఆరంభం కాకుండా OY అక్షంపై ఒక స్థాయి నుండి ప్రారంభమైంది. అంటే ఆదాయస్థాయి శూన్యంగా ఉన్నప్పటికీ స్వయంప్రేరిత పెట్టుబడి జరిగినట్లుగా తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వ వ్యయం వల్ల ఈ పెట్టుబడి జరిగినట్లుగా తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వ వ్యయం వల్ల ఈ పెట్టుబడి జరగవచ్చు. ప్రభుత్వ వ్యయం పెరిగినప్పుడు సమష్టి డిమాండ్ పెరిగి ఆదాయస్థాయి అధికమవుతుంది. ఆదాయస్థాయి పెరిగినప్పుడు పెట్టుబడి పెరుగుతున్నట్లు మనకు పెట్టుబడి ఫలం (పటం 22.2లో) తెలుపుతుంది.

పెట్టుబడి ఫలంగా ఆదాయాన్ని ($Y = f(I)$) పరిగణించవచ్చు. అదే విధంగా ఆదాయం వల్ల వచ్చే ఒక ఫలంగా పెట్టుబడిని ($Y = f(I)$) సూచించవచ్చు. సమష్టి డిమాండ్ ను నిలుపుకుంటూ ఆదాయం పెరిగినప్పుడు లాభాలు అధికమవుతాయి. లాభాల స్థాయిని సంతృప్తి పరచడానికి గాను ఎంత మూలధనాన్ని అదనంగా చేయాలనేది వడ్డీరేటు, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం మొదలైన కారణాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి పెట్టుబడి స్థాయి అనేది ఆదాయంపై కూడా ఆధారపడుతుంది. సంక్లిష్టంగా పెట్టుబడిని ఆదాయఫలంగా చెప్పవచ్చు. కాని ఈ విషయంలో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం ప్రధాన పాత్రను నిర్వహిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. పెట్టుబడిని నిర్వచించండి.
2. విత్తపరమైన పెట్టుబడితో వాస్తవిక పెట్టుబడి ఏ విధంగా విభేదిస్తుంది?

3. నికర పెట్టుబడి అంటే ఏమిటి?
4. పెట్టుబడి డిమాండ్ అంటే ఏమిటి?
5. స్వయంప్రేరిత పెట్టుబడి అంటే ఏమిటి?
6. పెట్టుబడి ఫలం అంటే ఏమిటి?

22.3 పెట్టుబడి డిమాండ్ను నిర్ణయించే కారకాలు

అదనపు మూలధనం కొరకు చేసే డిమాండ్ను పెట్టుబడి డిమాండ్ అనవచ్చు. పెట్టుబడి డిమాండ్లో రెండు భాగాలు ఉన్నాయి. అవి, స్వయంప్రేరిత పెట్టుబడి, ప్రేరిత పెట్టుబడి. ప్రభుత్వ విధానాల వైపున, నిర్ణయాల వైపున స్వయం ప్రేరిత పెట్టుబడి డిమాండ్ ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉద్యోగితా సౌకర్యాలను పెంచడానికి లేదా సాంఘిక న్యాయాన్ని కల్పించడానికి ప్రభుత్వం ప్రజోపయోగ కార్యక్రమాలపై ప్రభుత్వరంగ సంస్థలపై పెట్టుబడి పెట్టవచ్చు. స్వయం ప్రేరిత డిమాండ్ ఏమీ లేకనపుడు లేదా శూన్యంగా ఉన్నప్పుడు ప్రేరిత పెట్టుబడి డిమాండ్కు సమానంగా పెట్టుబడి డిమాండ్ ఉంటుంది.

ప్రేరిత డిమాండ్ను పాదుపు, మొత్తం లాభాలు, ఆపేక్షిత ప్రతిఫలాలు (రాబడి), ఉపాంతమూలధన సామర్థ్యం, మూలధన వ్యయం, వడ్డీరేటు, సాకేతిక ప్రగతి మొదలైన కారకాలు నిర్ణయిస్తాయి. వీటిని చర్చిద్దాం.

22.3.1 పాదుపు

పాదుపు పెట్టుబడిని నిశ్చయించదని కీన్స్ నిరూపించాడు. పాదుపునే పెట్టుబడి నిర్ణయిస్తుంది. పాదుపులో పెరుగుదల ఏర్పడినపుడు పెట్టుబడి పెరగవనసరం లేదు. ఎందుకంటే పాదుపు వినియోగాన్ని, సమష్టి డిమాండ్ను, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని తగ్గిస్తుంది. వడ్డీ రేటు మారకుండా ఉన్నప్పుడు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంలోని తగ్గుదల పెట్టుబడిలో తగ్గుదలకు దోహదం చేస్తుంది. కాబట్టి పెట్టుబడి ఒక నిర్ణాయక కారకంగా పాదుపును తిరస్కరించవచ్చు. అమెరికాలో ఆర్థిక మాంద్యకాలంలో (1930లో) పాదుపులోని పెరుగుదల పెట్టుబడిని పెంచలేదు. కానీ కీన్స్ సద్దాంతం ఐరోపా, అమెరికా దేశాల ఆర్థిక పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకుని రూపొందించబడిందని గమనించాలి.

22.3.2 మొత్తం లాభాలు

రాబడి నుండి వ్యయాన్ని, తరుగుదలను తీసివేయగా వచ్చేదే లాభం, ఆపేక్షిత లాభాలు అధికంగా ఉన్నట్లయితే మొత్తం లాభాలు కూడా అధికంగా ఉంటాయని అనేక అధ్యయనాలు తెలియజేశాయి. లాభాలతోపాటు జాతీయాదాయం కూడా పెరిగితే పెట్టుబడి తప్పనిసరిగా అధికమవుతుంది. లాభాలు ఇతర కారకాల సహాయంతో పెట్టుబడిని నిర్ణయిస్తాయి.

22.3.3 ఆపేక్షిత ప్రతిఫలాలు (Expected Returns)

సప్లయ్ ధర, వడ్డీరేటు మారకుండా ఉన్నప్పుడు, ప్రతిఫలాలు అధికంగా ఉండడమంటే ప్రతిఫలాల రేటు అధికంగా ఉండడమని అర్థం కాదు. వ్యయాలు స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు, అధిక ప్రతిఫలాలు అధిక లాభం రేటును కల్పిస్తుంది.

22.3.4 ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం (MEC)

ఇవ్వబడిన వడ్డీ రేటు వద్ద ఆశించిన లాభం రేటును ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం అనవచ్చు.

(ఇతర వివరాలకు ఖండిక 21 చూడండి). ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం అధికంగా ఉంటే విస్తరణకు అవకాశం ఉంటుంది. అంటే అదనపు పెట్టుబడికి దోహదం ఏర్పడుతుంది. వడ్డీరేటు కన్నా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం హెచ్చుగా ఉన్నంతవరకు వడ్డీరేటు పెరిగినప్పటికీ పెట్టుబడి అధికమవుతూనే ఉంటుంది. ఆయా పరిస్థితుల ఆధారంగా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యపు అంచనాలు మారతాయి. ఉద్యమదారులు ఆశించే రాబడులు తప్పిస్తున్నప్పుడు వారు పెట్టుబడి పెట్టేటప్పుడు జాగ్రత్తగా వ్యవహరిస్తారు.

22.3.5 మూలధన వ్యయం

ఉత్పాదక పరికరాల వ్యయం పెరగడం వల్ల తరుగుదల కూడా పెరగడం వల్ల యంత్రాలు ఉపయోగంలో ఉండకపోవడం వల్ల ప్రాజెక్టు కయ్యే వ్యయం పెరుగుతుంది. ప్రతిఫలాలలో మార్పు లేనప్పుడు వ్యయాలలోని పెరుగుదల లాభాల రేటును లేదా ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని తగ్గిస్తుంది. వ్యయాలు తగ్గితే పెట్టుబడి పెరగడానికి వీలు కలుగుతుంది. లాభం రేటు పెరుగుతుంది. కాని ఈ విషయానికి కీన్స్ అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు. ఎందుకంటే అతడు ధరలు నిలకడగా ఉంటాయని భావించాడు.

23.3.6 వడ్డీ రేటు

మూలధనాన్ని వాడేనందుకు గాను పొందే ప్రతిఫలాన్ని వడ్డీరేటు అంటారు. సంప్రదాయ పదుల ఉద్దేశంలో వడ్డీరేటును తగ్గించడం ద్వారా పెట్టుబడిని పెంచవచ్చు. అదే విధంగా వడ్డీరేటు పెరిగే పెట్టుబడి తగ్గుతుంది. కాని ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం కన్నా వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉన్నంతవరకు, వడ్డీరేటు తగ్గినప్పటికీ పెట్టుబడి ప్రేరేపించబడదు. అమెరికాలో వడ్డీరేటును కనిష్టస్థాయి (2%)కి తగ్గించినప్పటికీ పెట్టుబడి పెరగలేదు. ఎందుకంటే అది వడ్డీ అవ్యాకోచిత (interest inelastic) ను కలిగి ఉంది. ద్రవ్య విధానం ద్వారా వడ్డీరేటును తగ్గించడమంటే దాహం కాని గుర్రం ముందు నీటితో నిండిన తొట్టిని ఉంచడమే అవుతుంది. కీన్స్ ప్రకారం కూడా ఆదాయంలోని మార్పుల ద్వారానే పెట్టుబడి, పాదుపుల మధ్య సమతౌల్యాన్ని లేదా సమానతను సాధించవచ్చు. అంతేకాని వడ్డీరేటులో మార్పుల ద్వారా ఈ సమానతను పొందలేం.

పెట్టుబడిని నిర్ణయించడంలో వడ్డీకి కీన్స్ అంతగా ప్రాధాన్యత ఇవ్వలేదు. కాని ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంలో మార్పు లేనప్పుడు పెట్టుబడిని ప్రభావితం చేసే ద్రవ్య సాధనాలలో వడ్డీ రేటు కూడా ఒకటిని కీన్స్ అంగీకరించాడు.

23.3.7 సాంకేతిక పరిజ్ఞానం

సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో ప్రగతి ఏర్పడినప్పుడు ఉత్పత్తి వ్యయం తగ్గుతుంది లేదా నాణ్యతలో గూడిన ఉత్పాదకత పెరుగుతుంది. అంతే కాకుండా ఉత్పత్తి కయ్యే సమయం తగ్గవచ్చు. సాంకేతిక మార్పు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని పెంచవచ్చు. తద్వారా పెట్టుబడిని ధనాత్మకంగా ప్రభావితపరచవచ్చు.

పెట్టుబడి ఫలం తెలిపేదేమంటే ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, ఇతర కారకాలపై పెట్టుబడి ఆధారపడి ఉంటుంది. అంటే పెట్టుబడిని ప్రభావితం చేసే శక్తుల్ని తెలుపుతుంది. పెట్టుబడి, ఆదాయాల మధ్య జరిగే అంతర క్రియ, ఉద్యోగిత , ఆదాయ స్థాయిల దిశను, పరిమాణాన్ని నిర్ణయిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

7. ప్రేరిత పెట్టుబడిని నిర్ణయించే కారకాలేవి?

22.4 వడ్డీరేటు ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతం

వడ్డీరేటు నిర్ణయాన్ని వివరించడానికి ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతాన్ని వాడతారు. ఇంతకు క్రితం తెలిపినట్లు మూలధనాన్ని వాడినందుకుగాను చేసే చెల్లింపును వడ్డీ అంటారు. నవ్య సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఉపాంత మూలధన ఉత్పాదకతను వడ్డీరేటుగా భావించారు.

కీన్స్ కన్నా ముందుగా సంప్రదాయ ఆర్థికాస్త్రజ్ఞులు మూలధనానికి గల డిమాండ్, సప్లయ్ల ఆధారంగా వడ్డీరేటును నిర్ణయించారు. కాని కీన్స్ మహాశయుడు వడ్డీరేటును నిర్ణయించడానికి ద్రవ్య డిమాండ్, ద్రవ్య సప్లయ్ని ఉపయోగించాడు. ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్పై కీన్స్ అభిప్రాయం వేరు, సంప్రదాయవాదుల అభిప్రాయం వేరు. కీన్స్ ప్రకారం ద్రవ్యం విలువ నిక్షేపంగా ఉపయోగపడుతుంది కాబట్టి ద్రవ్యాన్ని వ్యక్తులు తమ దగ్గర అట్టి పెట్టుకోవచ్చు. సంప్రదాయవాదులు వినిమయశక్తిని కలిగి ఉండడం వల్ల ద్రవ్యానికి డిమాండ్ ఉంటుందని భావించారు. కీన్స్ దీనిని ఖండిస్తూ, విలువ నిక్షేపం వల్లనే ద్రవ్యానికి డిమాండ్ ఉంటుందని ప్రకటించాడు. ద్రవ్యాన్ని నగదు రూపంలో గాని లేదా సెక్యూరిటీలు, బాండులు, షేర్లు మొదలైన ఇతర ఆస్తుల రూపంలో గాని ఉంచవచ్చు.

22.4.1 ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్

ప్రజలు ద్రవ్యాన్ని తమ దగ్గర అట్టిపెట్టుకోవాలనే కోరికను కలిగి ఉంటే దానిని ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ అనవచ్చు. వివిధ ఆవసరాలను తీర్చుకొనడానికి గాను ప్రజలు ద్రవ్యాన్ని తమ వద్ద ఉంచుకొంటారు. ఒక నిర్ణీత సమయంలో ద్రవ్య సప్లయ్ స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు ద్రవ్యానికి గల మొత్తం డిమాండ్ వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తుంది. కీన్స్ తన "The General Theory of Employment, Interest and Money" అనే గ్రంథంలో తెలిపిన సిద్ధాంతం ప్రకారం ద్రవ్యాన్ని అట్టిపెట్టుకొనడానికి మూడు ఉద్దేశాలు (motives) ఉంటాయి. అవి: (1) దైనందిన వ్యవహారాల ఉద్దేశం, (2) ముందు జాగ్రత్త ఉద్దేశం, (3) స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం (భ్రామిక డిమాండ్).

22.4.2 ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ను నిర్ణయించే కారకాలు

దైనందిన వ్యవహారాల కోసం, ముందు జాగ్రత్త కొరకు, స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు చేసే ద్రవ్య డిమాండ్నే "ద్రవ్యానికి గల మొత్తం డిమాండ్" అని అనవచ్చు. ఆదాయస్థాయి, వడ్డీరేటులను బట్టి ఈ మూడు కారకాలు ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ను నిర్ణయిస్తాయి.

22.4.3 దైనందిన వ్యవహారాల (Transactions) ఉద్దేశం

దియం, తేయాకు, పప్పుధాన్యాలు, కూరగాయలు మొదలైన నిత్యావసర వస్తువులను కొనుగోలు చేయడానికి ప్రజలు కొద్ది మొత్తంలో ద్రవ్యాన్ని తమ వద్ద అట్టిపెట్టుకుంటారు. ఆదాయం పొందడానికి, ఖర్చు చేయడానికి మధ్య గల కాల విరామాన్ని బట్టి ఎంత ద్రవ్యాన్ని తమ వద్ద నిలుపుకొనాలో ప్రజలు నిర్ణయించుకొంటారు. దైనందిన వ్యవహారాల కోసం చేసే ద్రవ్య డిమాండ్ ఆదాయ పరిమాణం, వ్యవహారాల స్వభావం, చెల్లింపుల పద్ధతి (కరెన్సీ లేదా బ్యాంకు ద్రవ్యం), ఆదాయం పొందడంలో గల కాల విరామం, వడ్డీరేటు, నిధుల బదిలీకయ్యే వ్యయం మొదలయిన కారణాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఎడ్వర్డ్ షిరో అనే ఆర్థికాస్త్రవేత్త ఉద్దేశంలో ఒక నిర్ణీత సమయం వద్ద అతడు చెల్లించే మొత్తానికి అదే నిర్ణీత సమయం వద్ద అతడు సంపాదించే ఆదాయానికి సమానమయితే వ్యవహారాల కొరకు అతడి వద్ద ద్రవ్య విలువ ఉండవలసిన అవసరం లేదు. ఇవ్వబడిన ఆదాయ స్థాయి వద్ద ఒక శ్రామికుడు దినసరి వేతనం పొందితే అతడు దైనందిన వ్యవహారాల కోసం తక్కువ విలువను పెట్టుకోవచ్చు. ఒకవేళ అతడు నెలసరి వేతనం పొందితే ఆ నెలలో

అవసరమయ్యే దైనందిన కార్యకలాపాలకు ఎక్కువ సగదును నిలువ ఉంచుకొనవలసి వస్తుంది. ఆదాయ వసూళ్లు, వ్యయాల మధ్య కాలాన్ని పూరించడానికి ఉపయోగపడే ఒక సాలభ్య సాధనంగా ద్రవ్యాన్ని వాడతారు. ఆదాయ స్థాయి పెరగడాన్ని బట్టి వడ్డీ రేటు తగ్గడాన్ని బట్టి దైనందిన వ్యవహారాల కొరకు ద్రవ్య డిమాండ్ పెరుగుతుంది.

22.4.4 ముందు జాగ్రత్త (Precautionary) ఉద్దేశం

వ్యక్తులు, సంస్థలు ముందు జాగ్రత్త కోసం కొంత ద్రవ్యాన్ని నిల్వ చేసుకొంటారు. ఎందుకంటే ఉపాంతాలేని వ్యయాలు చేయవలసి రావచ్చు. అనారోగ్యం, బంధువుల ఆగమనం, రవాణా ఖర్చులు మొదలైన వాటిని వ్యక్తులు ఎదుర్కొనవచ్చు. అదే విధంగా యాంత్రిక పరికరాలలో అనుకోని లోపాల వల్ల లేదా ఇతర కారణాల వల్ల సంస్థలకు ద్రవ్య అవసరం రావచ్చు. కాబట్టి ఏవైనా సంఘటనలు జరగవచ్చుననే దూరదృష్టితో కొంత ద్రవ్యాన్ని వ్యక్తులు గాని, సంస్థలుగాని తమ వద్ద నిలు ఉంచుకొంటారు. అదే విధంగా రావలసిన ఆదాయం గాని, వసూళ్లు గాని ఆలస్యంగా జరగవచ్చు. అప్పుడు కూడా ద్రవ్యం అవసరమవుతుంది. ఈ విధంగా అనుకోకుండా చేసే చెల్లింపులకు, వసూళ్ల ఆలస్యం వల్ల జరిగే ఖర్చులకు ద్రవ్యాన్ని నిలువ చేస్తారు. ఈ ద్రవ్యాన్ని ముందు జాగ్రత్త కొరకు చేసే ద్రవ్య డిమాండ్ అంటారు. ముందు జాగ్రత్త కొరకు దాచే ద్రవ్యం ఆదాయంలోని మార్పులపైన, వ్యక్తుల స్వభావం పైన, వడ్డీరేటుపైన, ఋణాలు లభ్యమయ్యే సౌకర్యాల పైన, ఇతర ఆస్తుల ద్రవ్యత్వం పైన ఆధారపడి ఉంటుంది.

22.4.5 స్పెక్యులేటివ్ లేదా భ్రామికమైన ఉద్దేశం

వ్యక్తులు వారి ఆస్తులపై ఆశించే భవిష్యత్ రాబడులపై ఆధారపడి స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు సగదును డిమాండ్ చేస్తారు. వ్యక్తులు వారి మొత్తం పాదువును బాండ్లు, షేర్లపై పెట్టుబడి పెట్టరు. ఎందుకంటే వడ్డీరేటు అనిశ్చితంగా ఉండవచ్చు లేదా పెట్టుబడిపై భద్రత ఉండకపోవచ్చు. బాండ్లు ఒక కాలాంతానికి స్థిరవడ్డీ రేటును పొందే ప్రామిసరీ నోట్ల వంటివి. షేర్లను కొత్త సంస్థలు జారీ చేస్తాయి. వచ్చిన లాభాలను షేర్ హోల్డర్ల మధ్య పంపిణీ చేస్తాయి. షేర్లపై వచ్చే రాబడి ఒక సంవత్సరానికి క్లింకా సరవత్సరానికి మారవచ్చు. బాండ్లను, షేర్లను బదిలీ చేసుకొనవచ్చు.

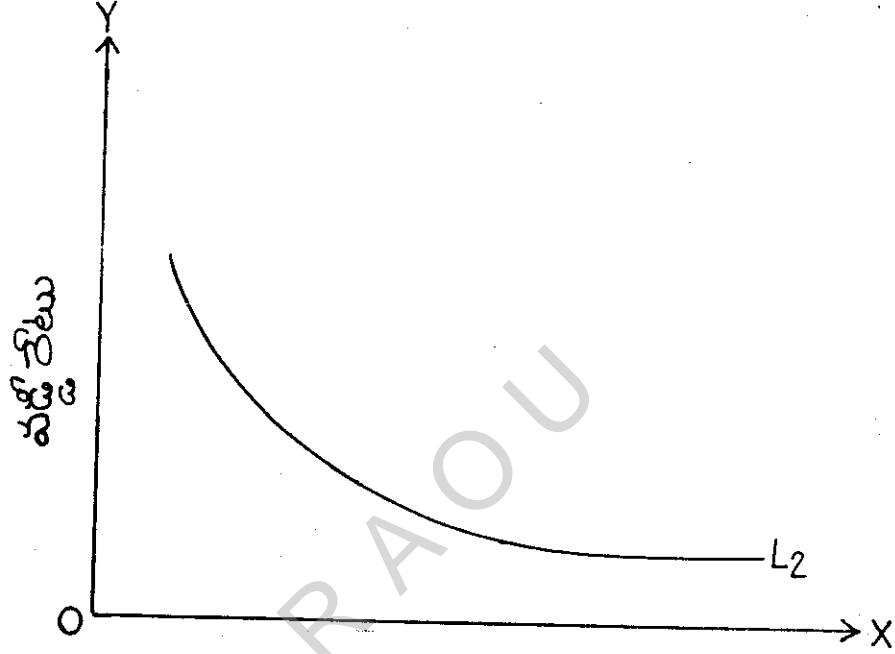
మూలధన ఆస్తుల విలువలలో మార్పులు వచ్చినప్పుడు లాభాలను పొందడానికి లేదా నష్టాల నుండి తప్పించుకొనడానికి చేసే ద్రవ్య డిమాండ్ను స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అనవచ్చు. ఏ వ్యక్తి అయినా తన పాదువును పెట్టుబడి పెట్టడం ద్వారా ఆత్యధిక ప్రతిఫలాన్ని పొందాలని లేదా నష్టభయాన్ని వీలైనంత తగ్గించాలని ప్రయత్నిస్తాడు. భవిష్యత్ వడ్డీరేటులోని అనిశ్చితత్వం కారణంగా కూడా వ్యక్తులు స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు ద్రవ్యాన్ని అట్టపెట్టుకుంటారు. భవిష్యత్ వడ్డీరేటును ఖచ్చితంగా అంచనా వేయగలిగితే ద్రవ్యం కొరకు స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అంటూ ఉండదు.

దైనందిన వ్యవహారాల కొరకు, ముందు జాగ్రత్త కొరకు ద్రవ్యాన్ని వాడుకొన్న తర్వాత వ్యక్తులు ఇంకా కొద్ది ఆదాయాన్ని మిగులుగా ఉంచుకోవచ్చు. ఈ మిగులును సెక్యూరిటీలలో, బాండ్లలో పెట్టుబడి పెట్టవచ్చు లేదా స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు సగదును పెట్టుకోవచ్చు. సెక్యూరిటీ మార్కెట్లో బ్రాండ్ల ధరలు షేర్ల విలువలు తరుచు మారవచ్చు. వీటి మార్పును ముందుగానే ఉహించిన వారు లాభాన్ని పొందడానికి బాండ్లను గాని, షేర్లను గాని కొనవచ్చు లేదా అమ్మవచ్చు. దీనినే స్పెక్యులేటివ్ అంటారు. ఈ విధంగా సెక్యూరిటీలను బాండ్లను కొనుగోలు చేయడానికి నిల్వ చేసిన ద్రవ్యాన్ని "ద్రవ్యం కొరకు స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్" అనవచ్చు.

బాండు ద్వారా 12 శాతం వడ్డీరేటు వస్తుందని భావిద్దాం. అదే విధంగా, వ్యక్తులు వారి మిగులు ద్రవ్యాన్ని బాండ్లపై వినియోగిస్తారని కూడా భావిద్దాం. ఒకవేళ బాండ్లను కొనుగోలు చేయకపోతే వస్తే

రూ.100/-లు మిగులుపై వారు రూ.1/-ని నష్టపోతారు. ఒక వ్యక్తి 12 శాతం వడ్డీరేటుని ఇవ్వగల 5 సంవత్సరాల బాండును కొనుగోలు చేసినట్లు భావిద్దాం. ఒక సంవత్సరం తర్వాత మార్కెట్ వడ్డీరేటు 24 శాతానికి పెరిగితే మార్కెట్ లో బాండు విలువ పడిపోతుంది. రూ.100/-ల విలువ గల బాండు ఒక సంవత్సరం తర్వాత రూ. 50/-లకు కూడా అమ్ముడు పోకపోవచ్చు. ఈ భయం వల్లనే ముఖ్యంగా వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు వ్యక్తులు కొన్నిసార్లు నగదు నిల్వలను తమ వద్దే పెట్టుకుంటారు.

మార్కెట్ వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ప్రజలు తమ మిగులును నగదుగానే పెట్టుకొనడానికి ఇష్టపడతారు. ఎందుకంటే నగదుగా ద్రవ్యాన్ని పెట్టుకొనడం వల్ల వారు కోల్పోయే వడ్డీ చాలా అల్పం మాత్రమే. ఒకవేళ వడ్డీరేటు అధికంగా ఉంటే స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు నగదును పెట్టుకొనడానికి వెనుకాడతారు. కాబట్టి వడ్డీరేటులో స్పెక్యులేటివ్ ద్రవ్య డిమాండ్ విలోమ సంబంధాన్ని కలిగి ఉంటుందని చెప్పవచ్చు. ఈ విషయాన్ని రేఖా చిత్రం ద్వారా చూపించవచ్చు.

ద్రవ్యానికి గల బ్రామిక డిమాండ్

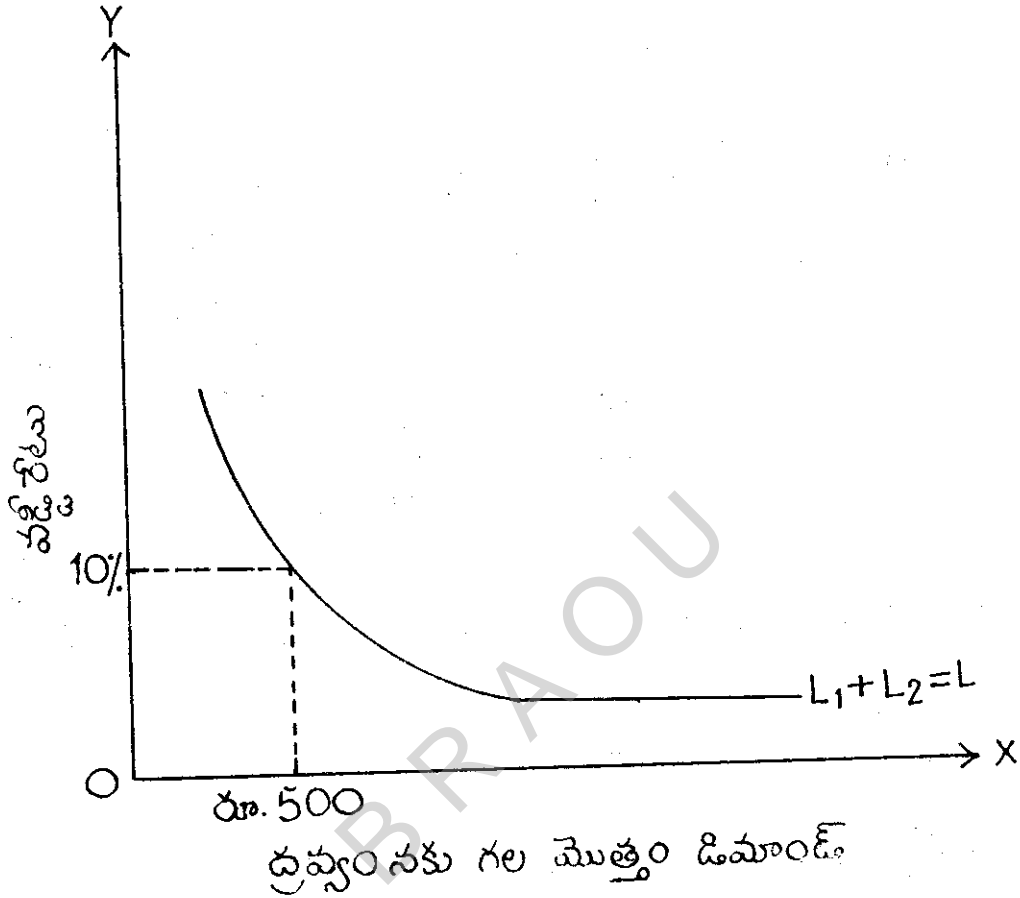
పటం - 22.3 : ద్రవ్యానికి గల స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్

పటం 22.3 లో OX - అక్షంపై స్పెక్యులేటివ్ ఉద్దేశం కొరకు ద్రవ్య డిమాండ్ను, OY- అక్షంపై వడ్డీరేటును సూచించాము. L2 రేఖ ద్రవ్యానికి గల స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ను తెల్పుతుంది. వడ్డీరేటు అధికంగా ఉంటే స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అల్పంగా ఉన్నట్లుగా, వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అధికంగా ఉన్నట్లుగా, పటం 22.3 ద్వారా తెలుసుకొవచ్చు. వడ్డీరేటు, ద్రవ్యానికి గల స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ల మధ్య గల విలోమ సంబంధాన్ని కిందికి వాలే L2 రేఖ సూచిస్తుంది.

22.4.6 ద్రవ్యత్వాభిరుచి

ద్రవ్యానికి గల మొత్తం డిమాండ్నే 'ద్రవ్యత్వాభిరుచి' అంటారు. అంటే దైనందిన వ్యవహారాల డిమాండ్, ముందు జాగ్రత్త కొరకు డిమాండ్, స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్, ముందు జాగ్రత్త కొరకు డిమాండ్, స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ - ఈ మూడింటి మొత్తం డిమాండ్నే ద్రవ్యత్వాభిరుచి అని చెప్పవచ్చు. సాధారణంగా ఆర్థికాస్త్రంలో దైనందిన వ్యవహారాల కొరకు, ముందు జాగ్రత్త కొరకు చేసే డిమాండ్ను L1గా, స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ను L2గా సూచిస్తారు.

వడీలు 10శాతంగా ఉన్నప్పుడు వ్యక్తులు L1 ఉద్దేశం కొరకు (దైనందిన వ్యవహారాలు + ముందు జాగ్రత్త కొరకు) రూ.300/-లను, L2 ఉద్దేశం (స్పెక్యులేషన్) కొరకు రూ.200/-లను సగదుగా వెట్టుకొంటారని భావిద్దాం. అప్పుడు 10 శాతంగా వడ్డీరేటు వద్ద ద్రవ్యానికి గల మొత్తం డిమాండ్ రూ.500/-లు అవుతుంది. పటం 22.4 ఈ విషయాన్ని తెలుపుతూనే, వడ్డీరేటు తగ్గినప్పుడు ద్రవ్యత్వాభిరుచి పెరుగుతుందని కూడ సూచిస్తుంది.

పటం - 22.4 : ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖ

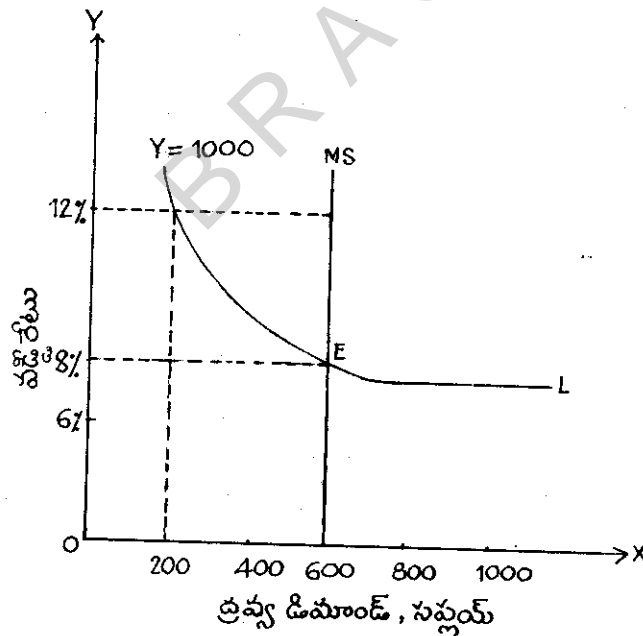
ఇవ్వబడిన ఆదాయస్థాయి వద్ద వడ్డీరేటు తగ్గినప్పుడు ద్రవ్యత్వాభిరుచి (ద్రవ్యానికి గల మొత్తం డిమాండ్) పెరిగినట్లు పటం 22.4 తెలుపుతుంది. వడ్డీరేటు ఒక కనిష్ట స్థాయి వద్ద ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖ అత్యధిక వ్యాకోచత్వాన్ని కలిగి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు ఒక స్థాయికి మించి తగ్గడానికి వీలు లేదు. వడ్డీరేటు కనిష్ట స్థాయికి మించి తగ్గడానికి వీలు లేదు. వడ్డీరేటు కనిష్ట స్థాయి వద్ద ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖ స్థితిని "ద్రవ్యత్వ పరి" అని అంటారు.

ద్రవ్యత్వాభిరుచి ప్రధానంగా రెండు కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అవి : (1) ఆదాయస్థాయి, (2) వడ్డీరేటు ఆదాయస్థాయిలో పెరుగుదల ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖను కుడికి కదిలిస్తుంది. స్థిర వడ్డీరేటు వద్ద ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఆదాయం పెరిగితే, ద్రవ్యత్వాభిరుచి పెరగవచ్చు. పటం 22.5 ద్వారా ఈ విషయాన్ని తెలుసుకోవచ్చు.

2. Stonier & Hague. : A Text Book of Economic Theory
 3. తెలుగు అకాడమీ : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ
 4. Edgmand, M. : Macro Economics

22.8 మాదిర పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I ఈ కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. పెట్టుబడి ఫలం అనగా నేమి? పెట్టుబడి ఫలాన్ని నిర్ణయించే కారకాలేవి?
 2. ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతాన్ని వివరించండి.
 3. ద్రవ్య డిమాండ్‌ను నిర్ణయించే కారకాలను వివరించండి.
- II ఈ కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. పెట్టుబడి డిమాండ్ అంటే ఏమిటి? దాని నిర్ణాయక కారకాలేవి?
 2. స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అంటే ఏమిటి?
 3. ద్రవ్యత్వం అంటే ఏమిటి? పటం ద్వారా దానిని సూచించండి.
 4. ద్రవ్య డిమాండ్, ద్రవ్య సప్లయ్ ఆధారంగా వడ్డీరేటు నిర్ణయ విధానాన్ని తెలపండి.
 5. ద్రవ్యత్వాభిరుచి అంటే ఏమిటి? దానిని రేఖా చిత్రం ద్వారా సూచించండి.
 6. దైనందిన వ్యవహారాలు, ముందు జాగ్రత ఉద్దేశాలను తెలపండి.

భాగం -23 : ద్రవ్య, భౌతిక కారకాల సమన్వయం

విషయ క్రమం

23.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

23.1 పరిచయం

23.2 కీన్స్ ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంత క్రమం

23.3 వస్తువు, ద్రవ్య మార్కెట్ల సమన్వయం - IS - LM దృక్పథం

23.3.1 వస్తు మార్కెట్లో సమతౌల్యం : IS రేఖ

23.3.2 ద్రవ్య మార్కెట్లో సమతౌల్యం : LM రేఖ

23.3.3 ఆదాయం, వడ్డీరేట్ల సమతౌల్యం

23.4 సారాంశం

23.5 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

23.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు.

23.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సమగ్ర సమతౌల్య నిర్ధారణలో ద్రవ్య మార్కెట్కు, వస్తువుల మార్కెట్కు గల పరస్పర సంబంధాన్ని సులభ పద్ధతిలో వివరించడమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తర్వాత , మీరు

- కీన్స్ ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతాన్ని క్రమపద్ధతిలో వివరించవచ్చు.
- వస్తు, ద్రవ్య మార్కెట్ల సమన్వయాన్ని పలాల సహాయంతో విపులీకరించవచ్చు.

23.1 పరిచయం

ఇంత వరకు విశ్లేషణ కొరకు ద్రవ్య వస్తువుల మార్కెట్ను వేర్వేరుగా చూశాం. స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ లేదా సమగ్ర ఆర్థిక సమతౌల్య విశ్లేషణలో ప్రతి చలాంకం ఇంకో చలాంకంపై ఆధారపడుతుంది. సమగ్ర సమతౌల్య నిర్ధారణలో ద్రవ్య మార్కెట్కు, వస్తువుల మార్కెట్కు గల పరస్పర సంబంధాన్ని ఈ భాగంలో తెలుసుకొందాం.

సంప్రదాయ వడ్డీరేటు సిద్ధాంతంపై కీన్స్ విమర్శ

ఒక ఆర్థికవ్యవస్థ సంపూర్ణోద్యోగితా స్థాయి వద్దే సమతౌల్యంలో ఉంటుందని సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు భావించారు. సంప్రదాయ వాదుల విశ్లేషణలో వెట్టుబడి, పాదుపు స్థాయిల మధ్య సమానత్వం సాధించడంలో వడ్డీరేటు ప్రధానమైన పాత్ర నిర్వహిస్తుంది. కీన్స్ సంప్రదాయ వాదనను వ్యతిరేకిస్తాడు. ఆయన ప్రకారం పాదుపు, వెట్టుబడుల మధ్య సమానత్వం ఆదాయంలో వచ్చే మార్పుల వల్ల కలుగుతుంది. అంతేకాని వడ్డీరేటులో వచ్చే మార్పుల వల్ల కాదు. పాదుపు, వెట్టుబడి షెడ్యూల్స్ నిర్మాణంలో ముఖ్యంగా సంప్రదాయ వాదుల సంపూర్ణోద్యోగితా ప్రమేయాన్ని కీన్స్ అధిక్షేపిస్తాడు. ఒకవేళ పాదుపు, వెట్టుబడి షెడ్యూల్స్ ఋణాత్మక వడ్డీరేటు దగ్గర ఖండించుకొంటే అక్కడ, అనుద్యోగిత ఉంటుంది.

సంపూర్ణోద్ద్యోగితా స్థాయి వద్ద పాదుపు, పెట్టుబడులను సమానం చేసేటందుకు అవసరమయిన మేరకు వడ్డీరేటులో మార్పు రాదు.

23.2 కీన్స్ ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంత క్రమం

ఇదే రకమైన తార్కిక సమస్య కీన్స్ విశ్లేషణలో కూడా కనిపిస్తుంది. సాధారణమైనటువంటి కీన్స్ ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతంలో, వడ్డీరేటుకు ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్, (L) ద్రవ్యం, సప్లయ్ (M), వడ్డీరేటు (i)ను నిర్ణయిస్తాయి. ఇది వినియోగ పెడ్యూర్స్ తో కలిపి సమస్త డిమాండ్ను, సమతౌల్య ఆదాయాన్ని (Y) నిర్ణయిస్తుంది. సమస్యమిటంటే ఈ క్రమం (LM → i → Y), ఆదాయ నిర్ణయ సిద్ధాంతం, వడ్డీరేటు సిద్ధాంతం అని రెండు భాగాలుగా చూడబడుతుంది. అయితే ఇవి రెండూ పరస్పర సంబంధం కలిగి ఉంటాయిని మనం గుర్తుంచుకోవాలి. అయితే ఈ క్రమం (LM i → Y) లో సమస్య ఏమిటంటే ఆదాయ స్థాయిని నిర్ణయించకపోతే ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ను నిర్ణయించలేము, ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖను నిర్ధారించలేం. ముఖ్యంగా ఆదాయస్థాయికి, వ్యవహారాల కోసం చేసే ద్రవ్యం డిమాండ్కు ప్రత్యక్ష సంబంధముంటుంది. ఆదాయం పెరిగితే, వ్యవహారాల కోసం చేసే ద్రవ్యం డిమాండ్ అధికమవుతుంది. కనుక ఆదాయస్థాయి తెలియనిదే మనం వడ్డీరేటును నిర్ణయించలేము. కనుక కీన్స్ విశ్లేషణలో తార్కిక సమస్య ఏమిటంటే ఆదాయస్థాయి తెలియనిదే వడ్డీరేటు స్థాయి తెలియదు. వడ్డీ రేటు స్థాయి తెలియనిదే ఆదాయస్థాయిని నిర్ణయించలేము. కనుక వడ్డీ రేటులో వచ్చే మార్పుల వల్ల పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య సమాసత్వం ఏర్పడుతుందనే సంప్రదాయవాదుల వాదం లేదా ఆదాయస్థాయిలో వచ్చే మార్పుల వల్ల పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య సమాసత్వం ఏర్పడుతుందనే కీన్స్ వాదం సరైనవి కావు. అయితే కావలసినదేమిటంటే ఏదో ఒక విధంగా వడ్డీరేటును, ఆదాయస్థాయిని ఏకకాలంలో సంయుక్తంగా నిర్ణయించడం.

జె.ఆర్.హెచ్, ఆల్విన్ హేన్స్ లు వస్తువుల, ద్రవ్య మార్కెట్ల సమన్వయానికి సంబంధించి ఒక వద్దతిని ప్రతిపాదించినారు. వారి సమూహంలో పెట్టుబడి డిమాండ్ (I), పాదుపు (S), ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ (M), ద్రవ్యరాశిని (M) సమానం చేయడం ద్వారా ఆదాయాన్ని వడ్డీరేటును సంయుక్తంగా నిర్ణయించటం జరుగుతుంది. ఈ విధంగా సమగ్ర సమతౌల్య వివరణలో వస్తువుల, ద్రవ్య మార్కెట్లను సమన్వయించడాన్ని (IS -IM) విశ్లేషణ లేదా కీన్స్ - సంప్రదాయ వాదుల సమన్వయం అని అంటారు.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకొండి - 1

1. కీన్స్ ఆదాయ సమతౌల్యంలో క్రమాన్ని తెలపండి.
2. వ్యవహారాల కొరకు చేసే ద్రవ్య డిమాండ్ _____ పై ఆధారపడుతుంది.
3. IS - LM దృక్పథాన్ని ఎవరు ప్రతిపాదించారు?
4. IS - LM దృక్పథం దేనిని తెలుపుతుంది?

23.3 వస్తువు, ద్రవ్య మార్కెట్ల సమన్వయం - IS - LM దృక్పథం

IS - LM విశ్లేషణ రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. మొదటి భాగంలో వస్తువుల మార్కెట్ సమతౌల్యానికి

పెట్టుబడిని నిర్ణయించడంలో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యానికి అధిక పాత్ర ఉందని కీన్స్ గుర్తించాడు. వడ్డీ రేటులో మార్పు లేనప్పుడు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం అధికంగా ఉంటే పెట్టుబడి అధికంగా ఉంటుంది. ఉద్యమ దారుల పెట్టుబడి నిర్ణయాలు ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యంపై ఆధారపడి ఉంటాయేకాని వడ్డీరేటుపై కాదు. పెరుగుతున్న వడ్డీరేటు పరిస్థితుల్లో కూడా పెట్టుబడిలో పెరుగుదల అనేది ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం సాపేక్షంగా పెరగడం వల్ల కావచ్చు. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం వడ్డీరేటులో సమానమయ్యే వరకు పెట్టుబడి పెరుగుతూనే ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 7

12. MEC అంటే ఏమిటి?
13. MEC ని నిర్ణయించే కారకాలేవి?
14. MEC రేఖ వాలును ఏమంటారు?

21.7 సారాంశం

కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణలో పెట్టుబడి ఒక ప్రధాన పాత్రను నిర్వహిస్తుంది. అది గుణకం, వేగత్వరణం, ఈ రెండింటి అంతర్క్రియ ద్వారా సమతౌల్య ఆదాయ స్థాయిని పెంచుతుంది. పెట్టుబడి, పాదుపుపై ఆధారపడదు. పాదుపునే పెట్టుబడి నిర్ణయిస్తుంది. పెట్టుబడి, పాదుపుల మధ్య సమానత సమతౌల్య ఆదాయ స్థాయిని సూచిస్తుంది. పెట్టుబడిని నిర్ణయించడంలో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం కీలకమైనది.

- శ్రీ.జె.వి.రంగారావు & ఆచార్య డి. నరసింహారెడ్డి

21.8 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Ackley, G : Macro Economic Theory
2. Stonicr and Hague : A Text book of Economic Theory
3. Edgmand.M : Macro Economics
4. తెలుగు అకాడమీ : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

21.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
 1. కీన్స్ సిద్ధాంతంలో పెట్టుబడి ప్రాముఖ్యతను వివరించండి.
 2. గుణకం, వేగత్వరణం, ఈరెంటి అంతర్క్రియ గురించి విపులీకరించండి.
 3. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్య సిద్ధాంతాన్ని విశ్లేషించండి.

II. కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి

1. గుణకం అనగానేమి?
2. వేగత్వరణ ప్రక్రియను వివరించండి.
3. గుణకం, వేగత్వరణాల మధ్య అంతర్ క్రియను విశ్లేషించండి.
4. పెట్టుబడి, పాదుపుల మధ్య సమానత్వాన్ని చర్చించండి.
5. పాదుపు వైపరీత్యం (అసంగతత్వం) అంటే ఏమిటి?
6. MEC షెడ్యూల్‌ను వివరించండి.

BRAOU

ఒకవేళ మార్కెట్ వడ్డీరేటు ఆకస్మికంగా 12 శాతానికి పెరిగితే ద్రవ్య సప్లయ్ రూ.600/-ల వడ్డీ ఉన్నప్పటికీ ద్రవ్య డిమాండ్ రూ.200/-లకు తగ్గుతుంది. అటువంటి స్థితిలో వ్యక్తులు వారి స్పెక్యులేషన్ ఉద్దేశం, ఇతర ద్రవ్యత్య వసతుల కొరకు అవసరానికి మించిన ద్రవ్యం ఉందని భావిస్తారు. ఈ మిగులు ద్రవ్యమైన రూ.400/-లతో బాండ్లను, సెక్యూరిటీలను కొనుగోలు చేస్తారు. లేకపోతే ఈ రూ.400/-లపై వడ్డీని వదులుకోవలసి వస్తుంది. బాండ్లపై, సెక్యూరిటీలపై ఈ అదనపు డిమాండ్, వాటి ధరలను పెంచేటట్లు చేస్తుంది. తద్వారా బాండ్లు, సెక్యూరిటీల వాస్తవిక వడ్డీరేటు తగ్గిపోతుంది. ఇతర మార్కెట్లో చెప్పాలంటే అధిక వడ్డీరేట్ల వద్ద ద్రవ్యసప్లయ్ కన్నా ద్రవ్య డిమాండ్ తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ అధిక సప్లయ్ వడ్డీరేటును తగ్గించే ప్రభావాన్ని కలిగి ఉంటుంది.

ద్రవ్యత్వాభిరుచి, ద్రవ్య సప్లయ్పై ఆధారపడే కిన్సియన్ ద్రవ్య సిద్ధాంతం వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తుంది. ఈ వద్దతినే L-M దృక్పథం (ద్రవ్యత్వాభిరుచి - ద్రవ్య డిమాండ్ దృక్పథం) అని అంటారు. ఇవ్వబడిన ద్రవ్య సప్లయ్ వద్ద ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతం వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి -3

8. _____ నిర్ణయాన్ని ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది.
9. ద్రవ్య డిమాండ్ అంటే ఏమిటి?
10. ద్రవ్య డిమాండ్ను నిర్ణయించే కారకాలేవి?
11. దైనిందిన వ్యవహారాల కొరకు ద్రవ్య డిమాండ్ను వివరించండి.
12. ముందు జాగ్రత్త కొరకు ద్రవ్య డిమాండ్ అంటే ఏమిటి?
13. స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్కు, వడ్డీరేటుకు గల సంబంధమేమిటి?
14. ద్రవ్యత్వాభిరుచి అంటే ఏమిటి?
15. ద్రవ్యత్య వల అంటే ఏమిటి?
16. వడ్డీరేటు, ద్రవ్య సప్లయ్, ద్రవ్య డిమాండ్లపై ఆధారపడుతుందా?

22.6 సారాంశం

పెట్టుబడి ఏ కారకాలపై ఆధారపడి ఉంటుందో పెట్టుబడి ఫలం తెలుపుతుంది. ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీరేటు, లాభాల స్థాయి, ఆదాయం, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మొదలైనవి పెట్టుబడి ఫలాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. పెట్టుబడి వడ్డీరేటును ప్రభావితం చేస్తుండే తప్ప పాదుపు కాదు. వడ్డీరేటు ప్రధానంగా ద్రవ్య డిమాండ్పై, ద్రవ్య సప్లయ్పై ఆధారపడి ఉంటుంది.

- జి.వి. రంగారావు & ఆచార్య డి.నరసింహారెడ్డి

22.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Ackley, G. : Macro Economic Theory

2. Stonier & Hague. : A Text Book of Economic Theory
 3. తెలుగు అకాడమీ : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ
 4. Edgmand, M. : Macro Economics

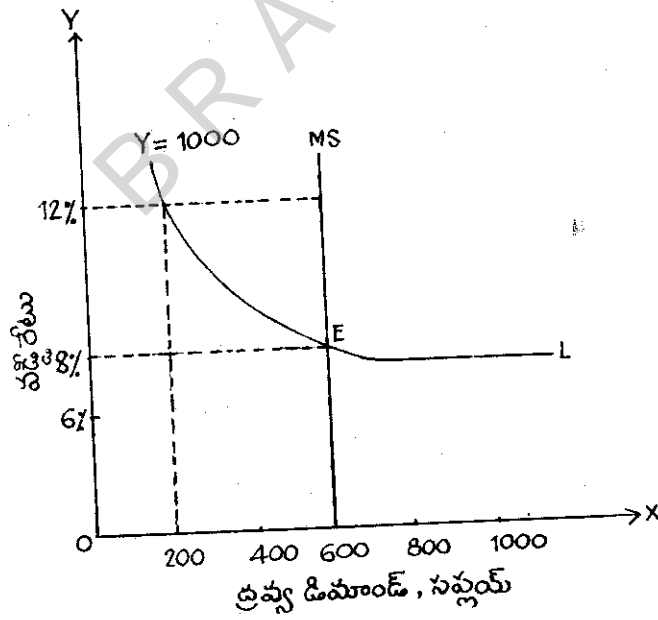
22.8 మాదిర పరీక్షా ప్రశ్నలు

I ఈ కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. పెట్టుబడి ఫలం అసగా నేమి? పెట్టుబడి ఫలాన్ని నిర్ణయించే కారకాలేవి?
2. ద్రవ్యత్వాభిరుచి ఏదాంతాన్ని వివరించండి.
3. ద్రవ్య డిమాండ్ ను నిర్ణయించే కారకాలను విశదీకరించండి.

II ఈ కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

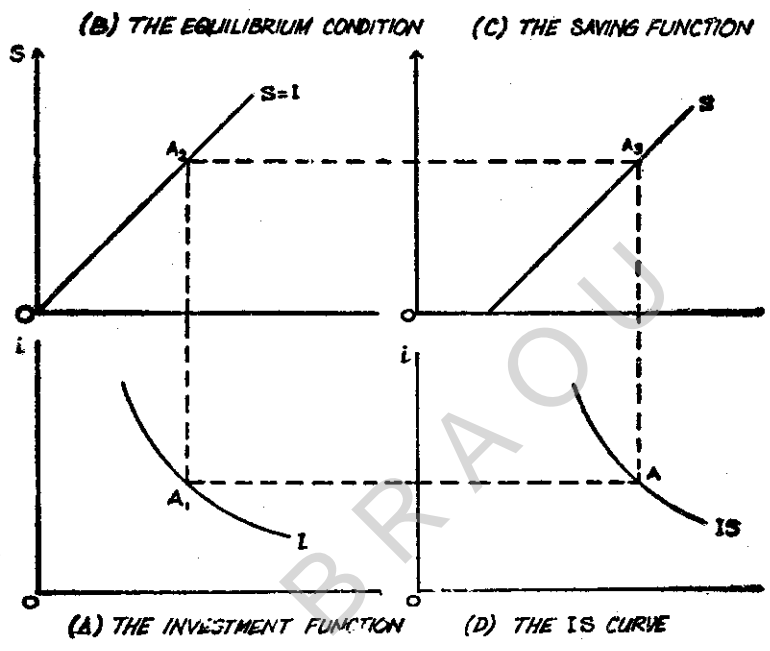
1. పెట్టుబడి డిమాండ్ అంటే ఏమిటి? దాని నిర్ణాయక కారకాలేవి?
2. స్పెక్యులేటివ్ డిమాండ్ అంటే ఏమిటి?
3. ద్రవ్యత్వం అంటే ఏమిటి? పటం ద్వారా దానిని సూచించండి.
4. ద్రవ్య డిమాండ్, ద్రవ్య సప్లయ్ ఆధారంగా వడ్డీరేటు నిర్ణయ విధానాన్ని తెలపండి.
5. ద్రవ్యత్వాభిరుచి అంటే ఏమిటి? దానిని రేఖా చిత్రం ద్వారా సూచించండి.
6. దొనందిన వ్యవహారాలు, ముందు జాగ్రత్త ఉద్దేశాలను తెలపండి.

సంబంధించిన నిర్ణయాలను, రెండవభాగంలో ద్రవ్య మార్కెట్ సమతౌల్యానికి సంబంధించిన నిర్ణయాలను చూస్తాం. మొదటగా, వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్య విశ్లేషణతో ప్రారంభిద్దాం.

23.3.1 వస్తు మార్కెట్లో సమతౌల్యం : IS రేఖ

సమతౌల్యానికి గల ప్రాథమిక నిబంధన ఏమిటంటే పెట్టుబడి, పాదుపులు సమానం కావటం. సమతౌల్య ఆదాయం, వడ్డీరేటు నిర్ణయంలో ఈ నిబంధన ప్రాధాన్యత పటంలో వివరించబడింది. పటం (a)లో పెట్టుబడి ఫలభావాన్ని చూపటం జరిగింది. పటం (b)లో సమతౌల్యానికి అవసరమైన నిబంధన - పాదుపు పెట్టుబడుల సమానత్వాన్ని చూపిస్తున్నది. పాదుపు, పెట్టుబడి రెండు అక్షాలపై చూపిస్తూ $S = I$ సమతౌల్య నిబంధనను మూల బిందువుకు 45° రేఖ ద్వారా చూపటం జరిగింది. పటం (c)లో పాదుపు ఫలాన్ని పటం (b) లో నిర్ణయించిన పాదుపుకు అవసరమయ్యే ఆదాయాన్ని చూపించినాము. పటం (d)లో వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని (a), (b), (c) పటాల ద్వారా పెట్టుబడి, పాదుపు (IS) రేఖను ఏ విధంగా నిర్ణయించవచ్చునో చూపటం జరిగింది.

వస్తువుల మార్కెట్ : IS రేఖ నిర్మాణం
పటం - 23.1

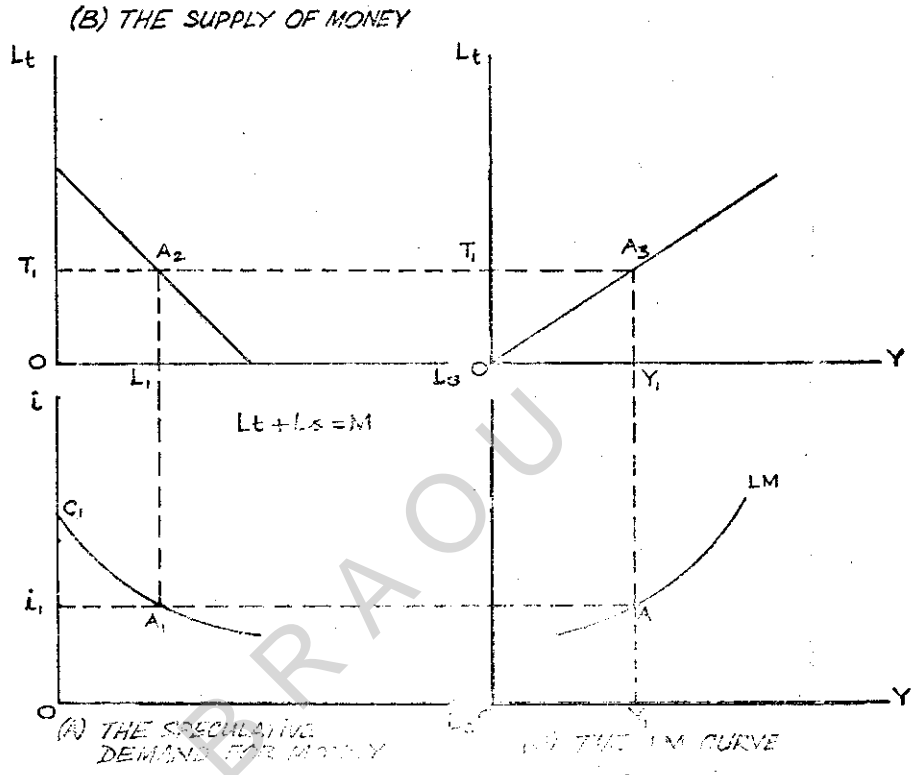
IS రేఖను ఏ విధంగా నిర్ణయించవచ్చు అనేది చూడటానికి పటం (a)లో ప్రారంభిస్తే, A_1 బిందువు వద్ద వడ్డీరేటు i_1 కు పెట్టుబడి స్థాయి I_1 కు సమానంగా ఉంటాయి. ఈ పెట్టుబడిని పటం (b)లో A_2 బిందువు దగ్గర చూపిస్తే సమతౌల్య పాదుపు S_1 కు సమానం అవుతుంది. అయితే S_1 మేరకు పాదుపును నిర్ణయించటానికి ఏ మేరకు ఆదాయం ఉండాలి అనేది పటం (c)లో (A_3) బిందువు ద్వారా తెలుస్తుంది. ఈ విధంగా నిర్ణయించబడిన సమతౌల్య ఆదాయం Y_1 కు సమానంగా ఉంటుంది. పటం (c)లోని (i_1) వడ్డీరేటును, పటం (c)లోని Y_1 ఆదాయస్థాయిని పటం (d)లో A బిందువు దగ్గర చూపిస్తే అది IS రేఖపై సమతౌల్య బిందువు అవుతుంది. ఈ విధంగా వివిధ వడ్డీ రేట్లకు వివిధ ఆదాయాలను పటం (d)లో చూపించిన విధంగా ఒక రేఖ రూపంలో చూపిస్తే అది IS రేఖ అవుతుంది.

పెట్టుబడి, పాదుపుల సమానత్వానికి సంబంధించిన ఆదాయస్థాయి, వడ్డీరేట్ల వివిధ సముదాయాలను (IS) రేఖ చూపిస్తుంది. వినియోగఫలాలానికి బదులుగా పాదుపు ఫలాన్ని చూపటం ఒక ప్రత్యామ్నాయ పద్ధతి.

కనుక IS రేఖ వినియోగపెట్టుబడి వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని తెలుపుతుంది. అది వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని తెలుపుతుంది.

23.3.2 ద్రవ్య మార్కెట్లో సమతౌల్యం : LM రేఖ

ఇప్పుడు మనం ద్రవ్య మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని చూద్దాం. ఇక్కడ మనం ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ (L), ద్రవ్యం సప్లయ్ (M)లను సమానం చేస్తాం. IS రేఖను ఏ విధంగా నిర్ణయించామో అదే విధంగా LM రేఖను కూడా నిర్ణయిద్దాం. ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్, ద్రవ్య సప్లయ్ల సమానత్వాన్ని తెలిపే వివిధ ఆదాయస్థాయి, వడ్డీ రేట్ల సముదాయాలను LM రేఖ తెలుపుతుంది.

ప్రవృత్తమార్కెట్ : LM రేఖ నిర్ధారణ

పటం - 23.2

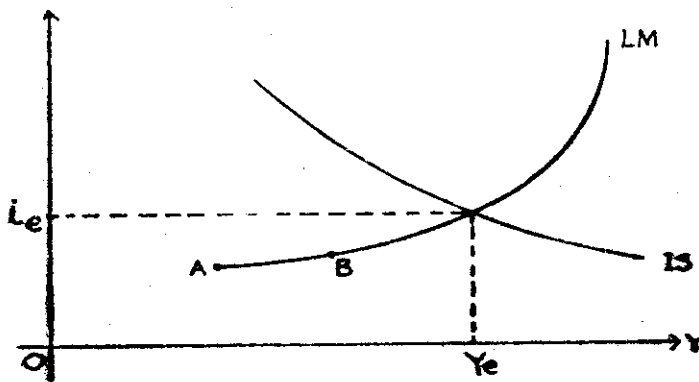
పటం 23.2లో ద్రవ్య మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని చూపించటం జరిగింది. పటం (a)లో చట్టా వ్యాపారం కోసం చేసే ద్రవ్యం డిమాండ్ను చూపించటం జరిగింది. వడ్డీరేటును నిర్ణయించితే, చట్టా వ్యాపారానికి చేసే ద్రవ్యం డిమాండ్ను నిర్ణయించవచ్చు. A_1 బిందువు దగ్గర ఉంటే వడ్డీరేటు i_1 కు, చట్టా వ్యాపారపు డిమాండ్ L_1 కు సమానం పటం (b)లో ద్రవ్యం సప్లయ్ని ఒక సరళ రేఖగా చూపటం జరిగింది. ద్రవ్యం సప్లయ్ని వ్యవహారాల కోసం గాని లేదా చట్టా వ్యాపారానికి గాని లేదా రెండింటికీ గాని ఉపయోగించటాన్ని ఈ రేఖ సూచిస్తుంది. పటం (a)లో ఒక చట్టా వ్యాపారం విలువలను నిర్ణయించిన తర్వాత మిగతా ద్రవ్యం సప్లయ్ వ్యవహారాల కోసం లభ్యం కావలసి ఉంటుంది పటం (a)లో A బిందువు దగ్గర ప్రారంభించి, చట్టా వ్యాపారపు డిమాండ్ను పటం (b)లోకి విస్తరిస్తే మనం స్థిరద్రవ్య సప్లయ్ రేఖ పైన A_2 బిందువును గుర్తిస్తాం. A_2 బిందువు దగ్గర వ్యవహారాల కోసం ద్రవ్య డిమాండ్ T_1 కు సమానం. పటం (c)లో వ్యవహారాల కోసం ద్రవ్య డిమాండ్ను ఆదాయస్థాయి ప్రమేయంగా చూపిస్తాం. వ్యవహారాల కోసం ద్రవ్యం డిమాండ్ T_1 పటం (c)లోకి విస్తరిస్తే A_3 బిందువు వద్ద సమతౌల్య ఆదాయస్థాయి Y_1

నిర్ణయించబడుతుంది. ఆదాయస్థాయిని నిర్ణయించిన తరువాత దానిని పటం (d)లోకి విస్తరిస్తే అది పటం (a) నుంచి విస్తరించబడిన వడ్డీరేటు రేఖను ఖండించిన బిందువు వద్ద ద్రవ్య మార్కెట్ సమతౌల్యం నిర్ణయించబడుతుంది. పటం 23.2లో పటం (a) నుంచి వడ్డీరేటు (i)ని విస్తరించటం ద్వారా, పటం (c) నుంచి పటం (d)కి ఆదాయస్థాయి (Y)ని విస్తరించటం ద్వారా LM రేఖపై A బిందువు వద్ద సమతౌల్యం ఏర్పడింది. ఇదే విధంగా LM రేఖపై గల ఇతర బిందువులను నిర్ణయించవచ్చు. ఆదాయం, వడ్డీరేట్లకు సంబంధించిన వివిధ సముదాయాలను తెలిపే వివిధ బిందువుల కలయికనే LM రేఖ. ఈ సముదాయాలు ద్రవ్య మార్కెట్ లోని వివిధ సమతౌల్య స్థితులను తెలుపుతాయి.

ద్రవ్య మార్కెట్ లో ఆదాయస్థాయి (Y), వడ్డీరేటు (i) ప్రత్యక్ష సంబంధం కలిగి ఉంటాయి. వడ్డీరేటు అధికంగా ఉన్నప్పుడు చట్టా వ్యాపారపు విలువలు తగ్గుతాయి. వ్యవహారాల కోసం ద్రవ్యం లభ్యత అధికమవుతుంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా వడ్డీరేట్లు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు చట్టా వ్యాపారపు విలువలు అధికమై ఆదాయ వృద్ధిని నిరోధిస్తాయి. LM రేఖ రెండు చివరల దగ్గర సరళ రేఖగా మారుతుందని గుర్తించండి. దీనిని పటం (a), పటం (d)లో, B_1, B_2, C_1, C_2 బిందువుల వద్ద గుర్తించవచ్చు. కనిష్ట వడ్డీరేటు వద్ద, అంటే పటం (a)లో B బిందువు దగ్గర ద్రవ్యత్వ వల ఉన్నది. చట్టా వ్యాపారం కోసం ద్రవ్యరాశి ఎంత లభ్యమయినా వడ్డీరేటు B కంటే తక్కువగా ఉండదు అంటే B నుంచి పడిపోదు. ఇదే ద్రవ్యత్వవలను పటం (d), LM రేఖలో చూడవచ్చు. ఆదాయస్థాయి ఎంత తక్కువగా ఉన్నా వడ్డీరేటు కనిష్ట స్థాయి నుంచి పడిపోదు. ఇంకోవైపు C బిందువు పైన LM రేఖ C బిందువు పైనా నిలుపు రేఖగా మారుతుంది. అంటే C బిందువుపైన చట్టా వ్యాపారం కోసం ద్రవ్య డిమాండ్ శూన్యమవుతుంది.

23.3.3 ఆదాయం, వడ్డీరేట్ల సమతౌల్యం

ఇప్పుడు మనం ద్రవ్య మార్కెట్ సమతౌల్యాన్ని తెలిపే LM రేఖను వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని తెలిపే IS రేఖను సమానం చేద్దాం. ఈ రెండు రేఖలు ఆదాయం Y , వడ్డీరేటు (i)ల సముదాయాల సంబంధాన్ని తెలుపుతాయి. కొన్ని సముదాయాలు వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని ($I=S$) తెలుపుతాయి. మరికొన్ని సముదాయాలు ద్రవ్య మార్కెట్లో సమతౌల్యాన్ని ($L=M$) తెలుపుతాయి. కేవలం ఒకే సముదాయం రెండు మార్కెట్లలో సమతౌల్యాన్ని సంయుక్తంగా తెలుపుతుంది. ఇదే సమగ్ర సమతౌల్య నిబంధన పటం 23.3లో IS, LM రేఖల ద్వారా సమగ్ర సమతౌల్యాన్ని చూపించటం జరిగింది. ఇక్కడ వడ్డీరేటును, సమతౌల్య ఆదాయస్థాయిని సంయుక్తంగా నిర్ణయించటం జరుగుతుంది.

పటం - 23.3 : IS, LM రేఖలు : సమగ్ర సమతౌల్యం

IS, LM రేఖలు ఖండించుకున్న బిందువు వద్ద రెండు మార్కెట్లలో సమతౌల్య ఆదాయం Ye, సమతౌల్య వడ్డీరేటు ie నిర్ణయించబడతాయి. ఆదాయం (Y), వడ్డీరేటు (i) ఏ ఇతర సముదాయమైనా మార్కెట్ శక్తుల సహాయంతో ఆర్థిక వ్యవస్థను సమతౌల్య స్థాయికి Ye, ieకి చేరుస్తుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 2

5. IS రేఖ తెలిపేదేమిటి?
6. LM రేఖ ఏమి చూపుతుంది?
6. IS, LM రేఖల ఖండించుకోవడాన్ని పటం ఆధారంగా చూపండి.

23.4 సారాంశం

వస్తువుల, ద్రవ్య మార్కెట్లలో ముఖ్యమైనటువంటి భాగాలను నాలుగు ప్రాథమిక ప్రమేయాలుగా చూపవచ్చు.

1. వెబ్బుబడి వడ్డీరేటు ప్రమేయం
2. పాదుపు ఆదాయం ప్రమేయం
3. చట్ట వ్యాపారం కోసం ద్రవ్యం డిమాండ్ వడ్డీరేటు ప్రమేయం.
4. ద్రవ్యరాశి స్థిరంగా ఉంటుంది. కేంద్ర బ్యాంకుచే నిర్ణయించబడుతుంది.

సమతౌల్యానికి సంబంధించిన రెండు నిబంధనలను కింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

1. వెబ్బుబడి పాదుపుకు సమానం కావటం
2. ద్రవ్యానికి గల డిమాండ్ ద్రవ్యరాశితో సమానం కావటం.

కాబట్టి, ఈ భాగంలో మనం వస్తువుల మార్కెట్లో సమతౌల్యం ఏ విధంగా సాధించబడుతుందో, ద్రవ్య మార్కెట్లో ఏ విధంగా సమతౌల్యం సాధించబడుతోందో తెలుసుకున్నాం. ఆ తర్వాత ఈ రెండు మార్కెట్ల సమన్వయం ఆధారంగా వడ్డీరేటును, ఆదాయస్థాయి సమతౌల్యాన్ని సంయుక్తంగా నిర్ణయించవచ్చని తెలుసుకున్నాం.

- అచార్య డి. నరసింహారెడ్డి

23.5 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague	:	A Text book of Economic Theory
2. M.L. Seth	:	An Introduction to Keynesian Economics
3. Edward Shapiro	:	Macro Economic Analysis
4. తెలుగు అకాడమీ	:	స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

23.6 మార్పిడి ప్రశ్నలు

I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. IS - LM దృక్పథాన్ని వివరించండి.
2. వస్తువుల మార్కెట్ లో సమతౌల్యాన్ని పటం సహాయంతో విపులీకరించండి.
3. ద్రవ్యమార్కెట్ లో సమతౌల్యాన్ని పరిశీలించండి.

II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు వ్రాయండి.

1. IS, LM రేఖల సహాయంతో వస్తువు, ద్రవ్య మార్కెట్ల సమైక్యతను వివరించండి.
2. ద్రవ్య సరఫరాను అధికం చేయడం ద్వారా ఆదాయస్థాయిని పెంచే ప్రయత్నాలలో ద్రవ్యత్య వల ప్రభావమెట్టిది?

BRAOU

BRAOU

ఖండం - VIII

“స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ ప్రాముఖ్యత”ను తెలియజేసే ఈ ఖండంలో కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఎంత వరకు వర్తిస్తుందో తెలుసుకుంటాం. మొదట సమతౌల్య స్థాయిపై కీన్స్ మహాశయుని ఉద్దేశాలను చర్చిస్తాం.

ఈ చివరి ఖండంలో రెండు భాగాలున్నాయి. అవి:

భాగం - 24 : సమతౌల్యస్థాయి - కీన్స్ భావన

భాగం - 25 : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ.

BRAOU

భాగం - 24 : సమతౌల్య స్థాయి - కీన్స్ భావన

విషయ క్రమం

24.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

24.1 పరిచయం

24.2 సాంప్రదాయ సిద్ధాంతం - కీన్స్ సిద్ధాంతం

24.3 కీన్స్ "సంపూర్ణ ఉద్యోగిత - సమతౌల్య స్థాయి" విశ్లేషణ

24.3.1 సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావన

24.3.2 సమగ్ర సప్లయ్

24.3.3 సమగ్ర డిమాండ్

24.3.4 సార్థక డిమాండ్

24.3.5 సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సమతౌల్యం

24.3.6 రేఖా చిత్రం ద్వారా సమతౌల్య వివరణ

24.3.7 ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితల సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించే కారకాలు - ఒక చార్ట్

24.4 కీన్స్ సిద్ధాంతం యొక్క పరిణామాలు

24.4.1 ద్రవ్య విధానం

24.4.2 కోళ విధానం

24.5 సారాంశం

24.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

24.7 మాదిర్ పరీక్షా ప్రశ్నలు.

24.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

సమతౌల్య భావనను, నిరుద్యోగ సమస్యను నివారించడంలో సమతౌల్య భావన పరిణామాలను చర్చించడమే ఈ భాగం లక్ష్యం.

ఈ భాగం చదివిన తరువాత మీరు

- సాంప్రదాయ, కీన్స్ సిద్ధాంతాల మధ్య భేదాన్ని గుర్తించవచ్చు.
- కీన్స్ సమతౌల్య విశ్లేషణలో ఉపయోగించబడిన వివిధ భావనలను వివరించవచ్చు.
- కీన్స్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్య భావనను విపులీకరించవచ్చు.
- కీన్స్ సిద్ధాంతపు పరిణామాలను గుర్తించవచ్చు.

24.1 ఉపోద్ఘాతం

1930 ప్రాంతాలలో దాదాపు పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాన్నిటిలోను సాధారణ మాంద్యం వంటువేసుకుంది. 1930లోని సంప్రదాయ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు జి.బి.సే సిద్ధాంతాలు మార్కెట్ సూత్రం, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావన మొదలైనవి ఈ మాంద్యాన్ని ఎదుర్కొనే విధానాన్ని సూచించలేకపోయాయి.

అప్పుడు కీన్స్ సిద్ధాంతాలు ప్రభుత్వాల సహాయానికి వచ్చాయి. ఉత్పాదితాన్ని, ఉద్యోగితను పెంచడం ద్వారా ఈ మాంద్యం సమస్యను పరిష్కరించేందుకు ప్రభుత్వ విధానాలను రూపొందించడంలో కీన్స్ సిద్ధాంతాలు ఎంతో తోడ్పడ్డాయి.

24.2 సంప్రదాయ సిద్ధాంతం - కీన్స్ సిద్ధాంతం

సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత, సమతౌల్యం మీదే తమ దృష్టిని కేంద్రీకరించారు. కీన్స్ సిద్ధాంతం అది సంపూర్ణ ఉద్యోగితైనా, నిరుద్యోగితైనా ఒక నిర్దేశకాలంలో ఉద్యోగితా పరిమాణం నిర్ణయకాలను విశదీకరించింది. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిలో స్వయం సర్దుబాటు అయ్యే ఉత్పత్తి సాధనంగా కలిగిన వ్రేవేలు అస్త్రీ మీద ఆధారపడిన ఆర్థిక వ్యవస్థ పట్ల ఆసక్తి ఎక్కువ కంటుందని సంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు భావిస్తారు.

సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు మార్కెట్ శక్తుల నిర్వహణ సంపూర్ణ ఉద్యోగితకు దారి తీస్తుందని వాదించారు. నిరుద్యోగితా వేతనాలు పడిపోవడం తలస్తూనే తత్ఫలితంగా ఆర్థిక వ్యవస్థలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సంభవిస్తుంది. కీన్స్ వేతనాలలో, ధరల్లో కింది స్థాయి సర్దుబాట్లు చాలా కష్టతరమైనవని వాదించారు.

జె.బి.సే నూత్రం ఆధారంగానే సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావనంతా నడిచింది. అది స్లెయ్ దాని డిమాండ్ ను అదే సృష్టించుకుంటుందని చెబుతుంది. ఉత్పత్తి క్రమంలో ఆదాయం ఉత్పత్తి అంశాలకు వెల్లింపబడుతుందనే వాస్తవమైన విషయం. ఈ ఆదాయాల వ్యయము ఫలితంగా డిమాండ్ పుంజుకుంటుంది. అయితే సృష్టించబడిన స్లెయ్ కి అదనంగా ఇది ఏమీ చేర్చదు. ఇది వస్తు మార్పిడి విధానం (Barter System)లో మాత్రమే సాధ్యమవుతుంది. ద్రవ్య ఆర్థిక వ్యవస్థలో పాదుపులు సాధ్యమే, తత్ఫలితంగా ఉత్పాదితం డిమాండ్ ను, విలువ సరిపడేట్లు ఉండాలని అవసరం లేదు.

పెట్టుబడి వాస్తవ మూలధన విలువను పెంచుతుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థకు అదనపు ఉత్పత్తి సామర్థ్యాన్ని సమకూర్చటం ద్వారా అది ఆర్థిక వ్యవస్థలో ముఖ్యపాత్రను వహిస్తుంది. అయితే సమాజం పాదుపు వివిధ సమూహాల ప్రజలు వివిధ కారణాల వల్ల చేసే పాదుపు పెట్టుబడుల కోసమైన ఆపేక్షిత పెట్టుబడికి సమానం కానక్కర్లేదు. పాదుపు ప్రధానంగా గృహ పరిమితుల్లో వారి ఆదాయం నుంచి చేయబడేదే అస్త్రీ చేత ప్రేరేపితాలై వ్యాపార సంస్థలు పెట్టుబడులు పెడతాయి. కీన్స్ ప్రకారం పాదుపు, పెట్టుబడుల మధ్య ఉన్న వివిధీకరణం ఆదాయంలో అస్థిరత్వాలకు కారణం. అపేక్షిత పెట్టుబడి పాదుపును మించిందంటే ఆర్థిక వ్యవస్థ ఉత్పాదితాన్ని విస్తరింప చేయడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అంతకన్న ముఖ్యమైన విషయం ఏమిటంటే ఉద్యమదారుని చేత నిర్ణయింపబడిన పెట్టుబడి సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధనకు అవసరానికి సరిపడ్డంత కంటుందన్న సమ్మతమేమీ లేదు. కాని కీన్స్ ఉద్యోగితా పరిమాణం ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ స్థాయిచేత నిర్ణయింపబడుతుందని వివరించారు. డిమాండ్ లో లోటున్నప్పుడు అది నిరుద్యోగితకు దారి తీస్తుంది. డిమాండ్ పరాకాష్ఠ ద్రవ్యోల్పణానికి దారి తీస్తుంది. సంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తల భావనలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సామాన్యమైంది. కీన్స్ సిద్ధాంత భావనలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత కన్నా తక్కువ స్థాయి సామాన్యమయింది. ఇది వై రెండు సిద్ధాంతాల భావనల్లో తేడా.

24.3 కీన్స్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యస్థాయి విశ్లేషణ

కీన్స్ సమతౌల్య భావనను, ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితలో స్థాయిలను అర్థం చేసుకోవడానికి అతని విశ్లేషణాత్మక భావనల గురించిన పరిజ్ఞానం అవసరం. అవి (1) సమష్టి సన్నై (2) సమష్టి డిమాండ్ (3) సార్థక డిమాండ్

(4) అల్ప ఉద్యోగిత, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యము మొదలైనవి. ముందుగా సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావనను తెలుసుకొందాం.

24.3.1 సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావన

కీన్స్ సిద్ధాంతం ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితల్లో మార్పులను మొత్తంగా పరిశీలిస్తుంది. కీన్స్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా భావన స్వచ్ఛంద, సంఘృష్ట, సాంకేతిక కాలానుగుణ నిరుద్యోగితలలో ఏక నియతినీ కలిగి ఉంది. స్వచ్ఛందం కాని నిరుద్యోగిత లేనప్పుడు సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుంది. మొత్తం ఉద్యోగిత సమష్టి డిమాండ్ మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. నిరుద్యోగిత డిమాండ్ లోటుకు దారి తీస్తుంది. ఉద్యోగిత పెరిగే కొద్దీ ఆదాయం పెరుగుతుంది. తత్ఫలితంగా ఆదాయం కన్న తక్కువగా వినియోగం కూడా పెరుగుతుంది. కాబట్టి ఉద్యోగితలో పెరుగుదలను ప్రోత్సహించేందుకు తగిన డిమాండ్ కోసం వాస్తవ పెట్టుబడిలో పెరుగుదల ఉండాలి. అది ఆదాయానికి, ఆ ఆదాయం నుంచి వచ్చిన వినియోగ డిమాండ్ మధ్య అంతరానికి సమానంగా ఉండాలి. మరోమాటలో చెప్పాలంటే పెట్టుబడి పెరగనిదే ఉద్యోగిత పెరగదు.

24.3.2 సమగ్ర సప్లయ్ లేదా సమష్టి సప్లయ్

ప్రతి ఉద్యమదారుడూ లాభం నుంచే ప్రేరణ పొందుతాడు. అందుకే వీలైనంత లాభాన్ని పొందేందుకు తగినంత పనివాళ్ళను వినియోగిస్తారు. ఉద్యమదారులందరి చేత నియుక్తులయిన వారి సంఖ్య ఆ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉద్యోగానికి నియుక్తులైన వారి సంఖ్యతో సమానం. ఒక నిర్దేశిత ఉద్యోగితను కల్పించేందుకు ఉద్యమదారులకు ప్రేరణగా కొంత పరిమితమైన ఆదాయం అవసరమౌతుంది. ఈ పరిమిత ఆదాయం సమష్టి (సమగ్ర) సప్లయ్గా పిలవబడుతుంది. విభిన్న పరిమాణాల్లో ఉద్యోగితను నిర్వహించేందుకు అందిన ఆదాయాల మొత్తం నిర్దేశకమమే సమష్టి సప్లయ్ ఫలభావన. సమష్టి సప్లయ్ పెరుగుతున్న కొద్దీ ఎక్కువ ఉద్యోగిత కల్పించబడుతుంది.

కీన్స్ సమీకరణం

$$Y = C + S \text{ సమష్టి సప్లయ్ని సూచిస్తుంది.}$$

24.3.3 సమగ్ర డిమాండ్ లేదా సమష్టి డిమాండ్

ఒక నిర్దేశిత ఉద్యోగితా స్థాయిలో సమష్టి ఉత్పాదితాల అమ్మకం ద్వారా ఉద్యమదారులు పొందే ద్రవ్యం మొత్తం సమష్టి డిమాండ్. సమష్టి డిమాండ్ ధర ఉద్యోగితా పరిమాణం హెచ్చితే హెచ్చుతుంది. ఉద్యోగితా పరిమాణం తగ్గితే తగ్గుతుంది.

$$Y = C + I \text{ సమష్టి డిమాండ్ను సూచిస్తుంది.}$$

24.3.4 సార్థక డిమాండ్ (Effective Demand)

కొంత ఉద్యోగితా పరిమాణానికి సమష్టి డిమాండ్ను అధిగమించే సమష్టి సప్లయ్ ఉంటుంది. మరికొంత ఉద్యోగితా పరిమాణానికి సమష్టి సప్లయ్ను అధిగమించే సమష్టి డిమాండ్ ఉంటుంది. ఒక ఉద్యోగితా స్థాయిలో సమష్టి డిమాండ్ సమష్టి సప్లయ్కి సమానమవుతుంది. ఈ డిమాండ్ స్థాయే సార్థక డిమాండ్. సమష్టి డిమాండ్, సమష్టి సప్లయ్ని అధిగమిస్తే ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితా హెచ్చుతాయి. మరో ప్రక్క సమష్టి సప్లయ్ సమష్టి డిమాండ్ను అధిగమిస్తే ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితా తగ్గుతాయి. సార్థక డిమాండ్ స్థాయిలో ఉత్పాదితం, ఉద్యోగిత సమతౌల్యంలో ఉంటాయి. కాని యీ సమతౌల్య స్థాయిలో సంపూర్ణ ఉద్యోగితైనా ఉంటుంది, లేదా నిరుద్యోగితైనా ఉంటుంది.

$$Y = C + S$$

$$Y = C + I$$

$$\therefore S = I$$

24.3.5 అల్ప ఉద్యోగిత, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం

సార్థక డిమాండ్ అల్పస్థాయిలో ఉంటే అది సంపూర్ణ ఉద్యోగితను కల్పించలేదు. అప్పుడు నిరుద్యోగిత ఉంటుంది కాబట్టి ఇది అల్ప ఉద్యోగితా సమతౌల్యంగా పిలువబడుతుంది. సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించడానికి డిమాండ్ స్థాయిని పెంచాలి. సమష్టి డిమాండ్, సమష్టి సరఫరాను పెంచడం ద్వారా డిమాండ్ స్థాయిని పెంచవచ్చు. కానీ సమష్టి సరఫరా స్వతంత్రంగా పెంచడం వీలుకాదు. అది ఉత్పత్తి స్థాయి మీద ఆధారపడింది. కాబట్టి మనం స్వయం ప్రతిపత్తి ఉన్న వెల్టుబడిని కానీ, ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని పెంచటం ద్వారా కానీ సమష్టి డిమాండ్ను పెంచాలి ఉంటుంది. సమష్టి డిమాండ్లో పెరుగుదలతో సార్థక డిమాండ్ స్థాయిలో, సమతౌల్యంలో పెరుగుదల సంభవిస్తుంది. స్వచ్ఛందం కానీ నిరుద్యోగిత లేనట్టి స్థాయికి డిమాండ్ పెరిగితే ఆ స్థాయి సమతౌల్యాన్ని సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యము అని అంటారు. ఈ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం తర్వాత కూడా మనం సమష్టి డిమాండ్ను పెంచామంటే ఉత్పాదితంలో, ఉద్యోగితలో పెరుగుదల ఉండదు. ఇక్కడ సమష్టి సరఫరా అవ్యాకోచిత ప్రితిని పొంది ధరలు హెచ్చవుతాయి. ఇది ద్రవ్యోల్పాదానికి దారి తీస్తుంది.

ఆర్థిక వ్యవస్థలో సార్థక డిమాండ్ విస్తరణ ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితల్లో విస్తరణ తీసుకురావటంలో విఫలం అయ్యే ఒక ప్రత్యేకదశను సూచిస్తూ కీన్స్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని నిర్వచించారు. ఈ అంశానికి మించి ఉద్యోగితా పరిమాణం పెరగదు. ఎందుకంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో లభ్యమయ్యే అన్ని వనరులూ అంతకు ముందే పూర్తి వినియోగంలో ఉంటాయి. సార్థక డిమాండ్ ఇంకా పెరిగితే అది ధరల స్థాయిలో పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది.

24.3.6 రేఖా చిత్రం ద్వారా సమతౌల్య వివరణ

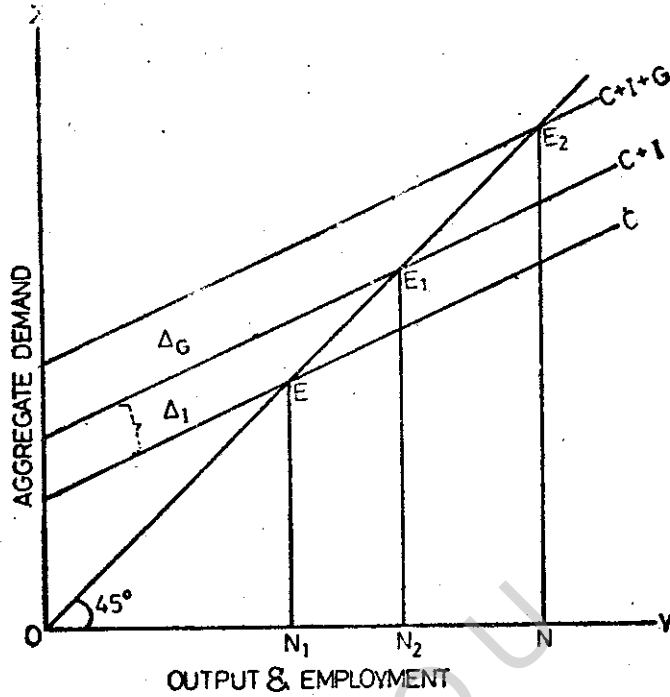
కింద ఇచ్చిన వట్టిక ద్వారా ఈ విషయాన్ని వివరించవచ్చు.

వటం - 1 : సమష్టి సరఫరా, డిమాండ్ (రూపాయలు కోట్లలో)

ఉద్యోగిత లక్షణలో	సమష్టి సరఫరా	వినియోగం	వెల్టుబడి	ప్రభుత్వ వ్యయం	సమష్టి డిమాండ్
10	50	60	20	20	100
20	100	100	20	20	140
30	150	140	20	20	180
40	200	180	20	20	220
50	250	240	20	20	280
60	300	260	20	20	300
70	350	300	20	20	340
80	400	340	20	20	380

వై వట్టిక మంచి మనం కీన్స్ సమతౌల్యభావన, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని ఆర్థం చేసుకొనవచ్చు. వినియోగవ్యయం మాత్రమే ఉన్నట్లయితే ఉద్యోగితాస్థాయి 20 లక్షల్లో ఉంటుంది. సమష్టి సరఫరా రూ.100 కోట్ల వినియోగవ్యయానికి సమానమవుతుంది. 60 లక్షల ప్రజల స్థాయిలో సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని

భావించితే సమష్టి డిమాండ్ రూ.300 కోట్లకు సమానం కావాలి. సమష్టి సరఫరా రూ.300 కోట్లు ఆ ఉద్యోగితా స్థాయిని నిర్వహించేందుకు అవసరమవుతుంది. ఒకవేళ మనం చెట్టుబడిని, ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని 20 కోట్ల చొప్పున హెచ్చించటం ద్వారా సమష్టి డిమాండ్ను పెంచితే సంపూర్ణ ఉద్యోగితాస్థాయి సమతౌల్యాన్ని సాధించవచ్చు.

పటం 24.1 : ఉత్పాదితం, ఉద్యోగిత.

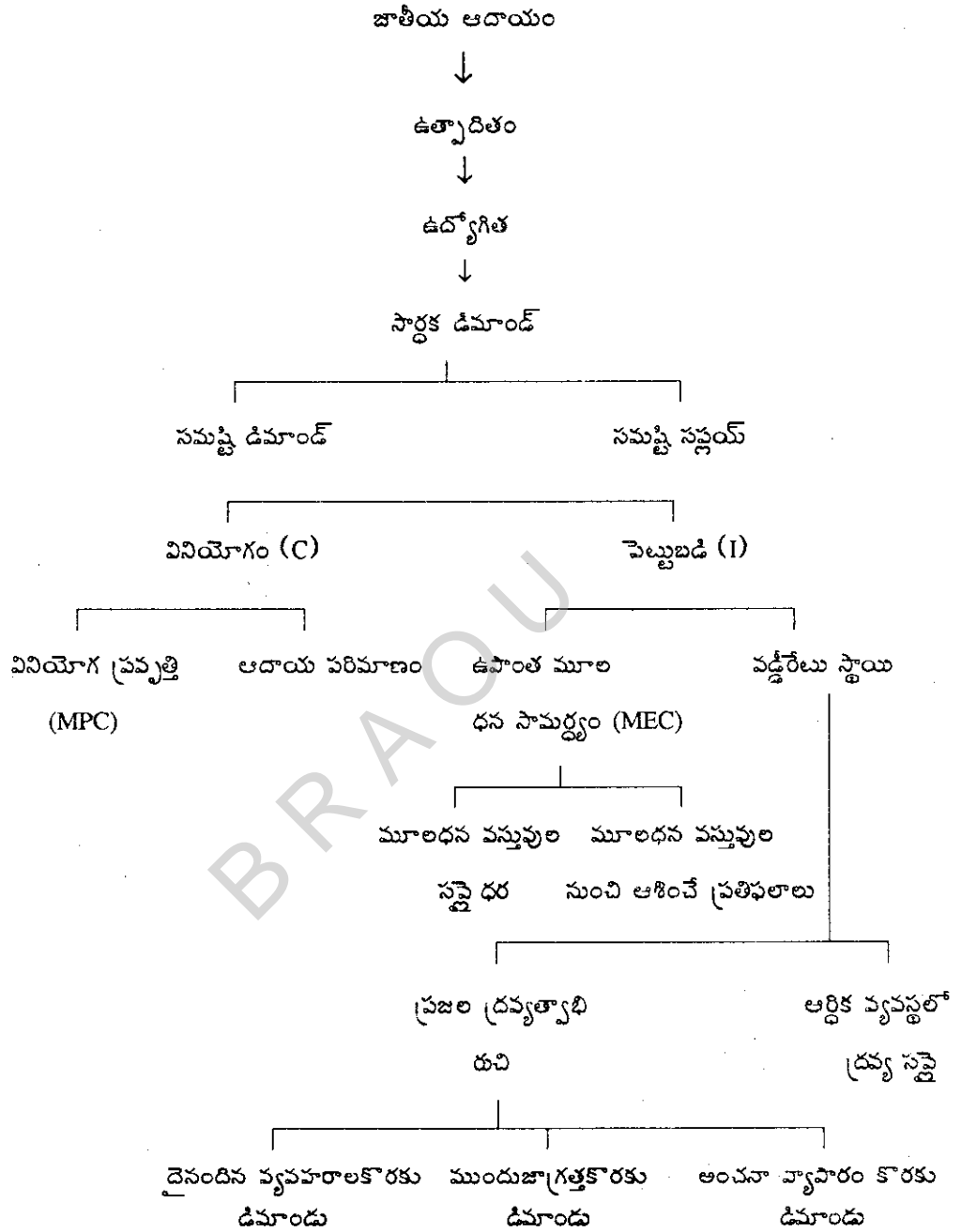
పై రేఖా చిత్రంలో \times అక్షర రేఖ ఉత్పాదితాన్ని, ఉద్యోగితను సూచిస్తుంది. Y అక్షర రేఖ డిమాండ్ను సూచిస్తుంది. 45° రేఖ సమష్టి డిమాండ్, సమష్టి సరఫరా అన్ని స్థాయిల్లోనూ సమానమైనప్పుడు ప్రభావవంతమైన డిమాండు మార్గాన్ని సూచిస్తుంది. వినియోగం మాత్రమే ఉన్నప్పుడు C సమష్టి డిమాండును సూచిస్తుంది. ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ E స్థాయిలో ఉంటుంది. ఉద్యోగితా స్థాయి ON_1 వద్ద ఉంటుంది. ON వద్ద సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయి ఉండనుకుంటే ON, ON_1 ల మధ్య తేడా నిరుద్యోగితా స్థాయి అవుతుంది. మనం ఆదాయాన్ని (I) పెంచితే ఉద్యోగితా స్థాయి ON_1 నుంచి ON_2 కు పెరుగుతుంది. ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని పెంచడం ద్వారా సమష్టి డిమాండ్లో మరికొంత పెరుగుదల వల్ల సమతౌల్య స్థాయి E_2 వద్ద ఉంటుంది. అప్పుడు ఆర్థిక వ్యవస్థ సంపూర్ణ ఉద్యోగితలో ఉంటుంది.

మీ అవగాహనను పరీక్షించుకోండి - 1

1. "సంపూర్ణ ఉద్యోగిత" అంటే ఏమిటి?
2. సమష్టి (సమగ్ర) సరఫరయ్ అంటే ఏమిటి?
3. సమష్టి (సమగ్ర) డిమాండ్ అనగానేమి?
4. సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం అంటే ఏమిటి?

24.3.7 సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్య విధానాలు - ఒక చార్టు

క్రింది చార్టు కీన్స్ ఉత్పాదితా ఉద్యోగితాల సమతౌల్యాన్ని వివిధ అంశాల మధ్య సంబంధాన్ని తెలుపుతుంది.

పై చార్టు వివిధ నిర్ణయకాలను గురించి తెలియజేస్తుంది. జాతీయ ఆదాయం ఉత్పాదితం మీద, ఉత్పాదితం ఉద్యోగిత మీద ఉద్యోగిత సార్వక డిమాండ్ మీద ఆధారపడుతుంది. సార్వక డిమాండ్ సమష్టి డిమాండ్ పైన, సమష్టి సప్లయ్ పైన ఆధారపడుతుంది.

24.4 కీన్స్ సిద్ధాంత పరిణామాలు

కీన్స్ సిద్ధాంత ప్రధాన లక్ష్యం నిరుద్యోగ సమస్యను ఎదుర్కోవటం. నిరుద్యోగం బాగా వ్యాపించి ఉన్నప్పుడు ప్రభుత్వం ద్రవ్య సంబంధమైన విధానాలను కోశ విధానాలలో మార్పులు తేవడం ద్వారా తన ప్రభుత్వ విధానాలను పర్యవేక్షించి ఉద్యోగితను పెంచవలసి ఉంటుంది.

24.4.1 ద్రవ్య విధానం

మాంద్యం కాలంలో ప్రభుత్వం చౌక ద్రవ్య విధానాన్ని అనుసరించాలి. ఆకస్మిక సమృద్ధి కాలంలో ప్రభుత్వం దుర్లభ ద్రవ్య విధానాన్ని అనుసరించాలి.

(i) డిస్కాంట్ రేటులో మార్పు: మాంద్యం కాలంలో ప్రభుత్వం డిస్కాంట్ రేటును తగ్గించాలి. దాని వల్ల ఉద్యమదారుల బ్యాంకుల నుంచి ఎక్కువ అడ్వాన్సులు పొందగలుగుతారు. అది ఆర్థిక కార్యకలాపాల విస్తరణకు దారి తీస్తుంది. అధిక ద్రవ్యోల్పణం ఉన్నట్లయితే డిస్కాంట్ రేట్లను కూడా పెంచాలి.

(ii) క్యాష్ రిజర్వులు : మాంద్యం కాలంలో రిజర్వు బ్యాంకు క్యాష్ రిజర్వుల శాతాన్ని పరిమితం చేయాలి. ఆకస్మిక సమృద్ధి కాలంలో కేష్ రిజర్వుల శాతాన్ని ఎక్కువ చేయాలి. అందువల్ల అది మాంద్యం కాలంలో పరపతిని విస్తరించేయటం, ఆకస్మిక సమృద్ధి కాలంలో పరపతిని పరిమితం చేయటం చేయగలుగుతుంది.

(iii) సెక్యూరిటీల కొనుగోలు, అమ్మకం : మాంద్యాన్ని ఎదుర్కొనేందుకు ప్రభుత్వం సెక్యూరిటీలు కొనాలి. అందువల్ల ద్రవ్య సప్లయ్ పెరుగుతుంది. ఆకస్మిక సమృద్ధి కాలంలో ప్రజల నుంచి ద్రవ్యాన్ని వెనక్కు తీసుకొనేందుకు ప్రభుత్వం సెక్యూరిటీలను అమ్ముతుంది. అయితే నిరుద్యోగితను ఎదుర్కొనేందుకు ద్రవ్య విధానం ఏమంత ప్రభావవంతమైంది కాదు కాని ద్రవ్యోల్పణాన్ని అరికట్టడంలో బాగా సహాయపడుతుంది.

24.4.2 కోశ విధానం

నిరుద్యోగం, ద్రవ్యోల్పణం సమస్యలను ఎదుర్కొనేందుకు ప్రభుత్వం కోశ విధానాన్ని ద్రవ్య విధానానికి పూరకంగా మంచి ఫలితాల కోసం ఉపయోగించవచ్చు. మాంద్యం కాలంలో ప్రభుత్వం కోశ విధానము ద్వారా సమష్టి డిమాండును పెంచడం లక్ష్యంగా పెట్టుకోవాలి. ద్రవ్యోల్పణం కాలంలో ప్రభుత్వం సమష్టి డిమాండ్ను తగ్గించడానికి ప్రయత్నించాలి. ఈ లక్ష్యాలను ఈ కింది పద్ధతులను అనుసరించడం ద్వారా సాధించవచ్చు.

(i) బడ్జెట్ విధానం : ప్రభుత్వం మాంద్యం కాలంలో లోటు బడ్జెట్ విధానాన్ని, సమతౌల్యం కాలంలో సంతృప్త బడ్జెట్ విధానాన్ని, ద్రవ్యోల్పణం కాలంలో మిగులు బడ్జెట్ విధానాన్ని అనుసరించాలి.

(ii) పన్నుల విధానం : ఆర్థిక మాంద్యం కాలంలో బాగా విస్తరించిన నిరుద్యోగం, తక్కువ స్థాయి ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం, వడ్డీరేటు ఉంటాయి. ప్రభుత్వం ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యాన్ని ఎక్కువ చేసేందుకు పన్నులను, సమష్టి డిమాండ్ పెంచేందుకు పెట్టుబడి స్థాయిని పరిమితం చేయాలి. ద్రవ్యోల్పణం కాలంలో సమష్టి డిమాండ్ పెరుగుదలను అదుపు చేసేందుకు పన్నులను ఎక్కువ చేయాలి.

(iii) ప్రభుత్వ వ్యయం : నిరుద్యోగ సమస్యను ఎదుర్కొనేందుకు ప్రభుత్వం, ప్రజల కొనుగోలు శక్తిని ఎక్కువ చేసేందుకు ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని హెచ్చించవచ్చును. అందువల్ల ప్రభుత్వం ప్రభావవంతమైన డిమాండ్, ఉద్యోగితా స్థాయిలను ఎక్కువ చేయగలుగుతుంది.

ప్రభుత్వం ద్రవ్యోల్పణ పరిస్థితులలో వ్యవహరించేందుకు తన వ్యయాన్ని పరిమితం చేసుకోవాలి.

24.5 సారాంశం

సంపూర్ణ ఉద్యోగిత, సమష్టి సత్తై, సమష్టి డిమాండ్, సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యం మొదలైన భావనలను తెలుసుకొన్న తర్వాత కీన్స్ సమతౌల్య విశ్లేషణను అర్థం చేసుకోవడం సులభమవుతుంది. ఆ ప్రయత్నాన్నే మనం ఈ భాగంలో చూశాం. సమగ్ర డిమాండ్ను గాని, సమగ్ర సప్లయ్ని గాని పెంచి సార్థక డిమాండ్ను అధికం చేయవచ్చు. సమగ్ర (సమష్టి) డిమాండ్లోని పెరుగుదల సార్థక డిమాండ్లో కదలికను, పురోగతిని కల్పించి సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్యానికి దారి కల్పిస్తుంది.

ఒక వార్ట్ ద్వారా కీన్స్ ఆదాయ, ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించు కారకాలను, వాటి మధ్య సంబంధాన్ని తెలపడం జరిగింది. నిరుద్యోగ సమస్య నివారణకు ద్రవ్యపరమైన, కోశపరమైన చర్యలను సూచించడం జరిగింది.

- శ్రీ ఎస్. మధాకర్ రెడ్డి

24.6 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory
2. M. L. Seth : An Introduction to Keynesian Economics
3. తెలుగు అకాడమి : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

24.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. నిరుద్యోగ సమస్యను ఎదుర్కొనడానికి కీన్స్ తెలిపిన దృక్పథాన్ని వివరించండి.
 2. కీన్స్ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం ద్వారా తెలుసుకున్న ద్రవ్యపరమైన, కోశపరమైన విధానాలేమిటి?
 3. కీన్స్ ఆదాయ, ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించు వివిధ కారకాలను విశ్లేషించండి. (చార్టును ఉపయోగించండి.)
 4. కీన్స్ యొక్క సంపూర్ణ ఉద్యోగితా సమతౌల్య విశ్లేషణ రేఖా చిత్రం ఆధారంగా విశదీకరించండి.
- II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. ఉద్యోగితా సిద్ధాంతంపై సాంప్రదాయ వాదులకు, కీన్స్కు గల అభిప్రాయభేదాలను తెలపండి.
 2. కీన్స్ సమతౌల్య భావనను వివరించండి.
 3. కీన్స్ ఉత్పాదితం, ఉద్యోగితా సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయించు కారకాలను వాటి మధ్య సంబంధాన్ని ఒక చార్టు ఆధారంగా చూపండి.

భాగం - 25 : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ

విషయ క్రమం

25.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

25.1 ఉపోద్ఘాతం

25.2 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో గుణకం పాత్ర

25.3 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వినియోగ ఫలం

25.4 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో పెట్టుబడి ఫలం

25.5 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సార్థక డిమాండ్

25.6 సారాంశం

25.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

25.8 మారిత పరీక్షా ప్రశ్నలు

25.0 లక్ష్యాలు, ఉద్దేశాలు

కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలకు ఎంత వరకు వర్తిస్తుందో పరిశీలించడమే ఈ భాగం ఆశయం.

ఈ భాగంను చదివినప్పుడు, కీన్స్ విశ్లేషణకు సంబంధించిన కింది అంశాలు వెనుకబడిన దేశాలలో అసలు వర్తిస్తాయా అనే ప్రశ్నకు జవాబు దొరుకుతుంది.

- గుణకం
- వినియోగఫలం
- పెట్టుబడి ఫలం
- సార్థక డిమాండ్.

25.1 ఉపోద్ఘాతం

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థల సమస్యలూ, అభివృద్ధి చెందిన ఆర్థిక వ్యవస్థల సమస్యలకు మధ్య ప్రాథమికమైన తేడా ఉంది. ఆర్థిక మాంద్యం కాలంలో అభివృద్ధి చెందిన ఆర్థిక వ్యవస్థ అల్పస్థాయి ఆర్థిక కార్యకలాపాలను అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు వర్తింపచేయ వీలుకాదు. ఆర్థిక మాంద్యం ప్రధానంగా ద్రవ్యపరమైనది. ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ లోటు నుంచి ఇది వుండుతుంది. మొత్తం ఉత్పాదితాలను గ్రహించలేని ఆర్థిక వ్యవస్థ కారణంగా మార్కెట్ల అమ్మకం కాని వస్తువులు ద్వీగుణీకృతమవుతాయి. దీని వల్ల యంత్రాలు, కార్మికులు, ముడిపదార్థాలు తాత్కాలికంగా వినియోగింపబడకుండా డిమాండ్ వెరిగే వరకు వేచి ఉండాల్సి ఉంటుంది. ఆర్థిక కార్యకలాపాలను పునరుద్ధరించడానికి ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ను కల్పించవలసి ఉంటుంది. కాబట్టి ద్రవ్య ప్రవాహంలోకి తగిన కొనుగోలు శక్తిని ప్రసరించాల్సిన అవసరం ఉందనటం. ఈ పని ప్రజాపనుల పథకం ప్రకారం సులభంగా చేయవచ్చు. ఈ పథకం ప్రకారం ప్రారంభంలో అనుపయోగ శ్రమను వినియోగించి వైవేలు రంగన్ని ఉత్తేజపరచి గుణకం ప్రభావం ద్వారా ఆర్థిక కార్యకలాపాలను కొనసాగించవచ్చు.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో నిపుణత లేని కార్మికులు, ఉపయోగింపబడని లేదా అల్పస్థాయి ఉపయోగంలో గాని ఉన్న వనరులు చాలా మొత్తాల్లో చూడవచ్చు. మూలధన పరికరాల్లో, సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో కొట్టొచ్చినట్లు కనిపించే లోటు ఉంటుంది. కీన్స్ చెప్పిన డిమాండ్ లోటు, అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లోని మూలధనం లోటు ఒక్కటి కాదు. మూలధన కల్పన చాలా కష్టతరం కావడం వల్ల మూలధన లోటు సమస్య ఎదుర్కొనటం చాలా తీవ్ర ప్రయాస అవుతుంది. ఈ మౌలికమైన తేడా పూర్తిగా ఉపయోగింపబడని అల్పస్థాయి ఉత్పత్తి సామర్థ్యం, అధిక ఉత్పత్తి సామర్థ్యం మధ్యనే ఉంటుంది.

కాబట్టి కేవలం ద్రవ్య డిమాండ్ ను కల్పించడం ఉద్యమదారుల్ని పెట్టుబడి పెట్టేందుకు ఉత్తేజితుల్ని చేయటానికి సరిపోదు. పెట్టుబడి క్రమంలో చాలా సమస్యలను ఎదుర్కొవాల్సి ఉంటుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో పాదుపు, వ్యవస్థా సౌకర్యాలు, ఉద్యమదారులతత్వం, నిపుణత కలిగిన మానవశక్తి లేదా సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, వనరులు మొదలైన వాటిల్లో లోటు ఉంటుంది. ఆర్థిక మాంద్యం కాలంలో అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకు సిఫారసు చేయబడిన కొన్ని పథకాలు డిమాండ్ ను పుట్టించగలవు గాని ఆ డిమాండ్ సరఫరాలో నర్డుబాలు కాని స్థితి మూలంగా తప్పి చెందదు. వ్యాకోచం కాని ఉత్పాదితాల సరఫరా కారణంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఎక్కువ ద్రవ్యాన్ని ప్రవహింపచేయటం అనేది ద్రవ్యోల్పాదన ఒత్తిడులను కల్పిస్తుంది.

కీన్స్ చక్రీయ నిరుద్యోగితవైన తనదృష్టిని కేంద్రీకరించారు. ఆయన అలా చేయటానికి వ్యాపార చక్రంలో ఆకస్మిక మాంద్యదశ కారణం. పెరుగుతున్న ఆర్థికవ్యవస్థ ఉత్పత్తి సామర్థ్యానికి సంబంధించి ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ లోటు దీనికి మూలం. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో నిరుద్యోగితా స్వభావము పూర్తిగా భిన్నమైంది. మూలధనం లో లోటు విపరీత లేదా బహిరంగ నిరుద్యోగితకు కారణం. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఉన్న ఈ రకమైన నిరుద్యోగితను నిర్మూలించేందుకు ఎలాంటి పథకాన్ని కీన్స్ సూచించలేదు.

కీన్స్ సిద్ధాంతం - "ఎక్కువ వినియోగం", "తక్కువ పాదుపు" అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు అనువర్తించ చేసే వీలు లేదు. ఎక్కువ పాదుపులను, మూలధన కల్పనను కలిగి ఉండాలి అవసరం అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలోని సమస్య. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఇది చాలా అవసరం, తప్పనిసరి కూడా. కీన్స్ సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థితిని భావించారు. ఇది అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ప్రయోజనం ఏమీ కల్పించదు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆకస్మిక సమ్మర్ధి సంభవించిన కాలంలోనూ కీన్స్ ఆర్థిక సిద్ధాంతం సంపూర్ణ ఉద్యోగితను కల్పించలేకపోయింది. కాబట్టి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత సంభవం చాలా కష్టతరమైనది. అభివృద్ధి చెందిన, చెందుతున్న దేశాల మధ్య తేడా ఏమిటంటే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో చిన్న రైతుల ఆర్థిక వ్యవస్థ ఆధిక్యత వహిస్తుంది. ఉత్పత్తిలో ఎక్కువ భాగం బయటి మార్కెట్ కన్నా గృహ వినియోగానికే ఉంటుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో మార్కెట్ ఆర్థిక వ్యవస్థ కూడా అభివృద్ధి చెందిన దశలోనే ఉంటుంది. మూలధన పరికరాలు తక్కువ ఉంటాయి. సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో అభివృద్ధి లేదా స్థాయి చాలా పురాతనమైనదిగా ఉంటుంది. పై సూత్రాల కారణంగా నిశ్చిత మూలధనం ముఖ్యపాత్రను వహించదు.

25.2 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో గుణకం ప్రభావం

(a) అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఉపాంత వినియోగప్రవృత్తిలో అధికస్థాయి వల్ల, ద్వితీయ, తృతీయ, మరియు పెరుగుదలలు ఆదాయంలో ఉండవు. ఉత్పాదితం, ఉద్యోగిత పనిచేయవు, వ్యవహారంలో ఉండవు.

(b) ఆర్థిక వ్యవస్థ చూపే కొన్ని కఠిన నియమాల వల్ల ప్రధాన ఉత్పత్తిదారులు ఆదాయానికి తగ్గట్టు ఉత్పాదితాన్ని పెంచలేరు.

(c) ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తిలో హెచ్చుదల ఉండటం వల్ల పెరిగిన ఆదాయంలో అధికభాగం వినియోగ వస్తువుల మీద వ్యయం అవుతుంది. ఆహార పదార్థాల విక్రయం కాగల మిగులును ఇది తగ్గిస్తుంది. వ్యవసాయేతరమైన ధరల పైన దీని ప్రభావం ఉంటుంది. ఆ విధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో పనిచేసే శక్తులు అధిక ఆదాయానికి కానీ, అధిక ఉద్యోగితకు కానీ దారి తీయవు.

(d) అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో మనం గుర్తించేది ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగితే కాని స్వచ్ఛంద నిరుద్యోగిత కాదు.

కావున అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో గుణకం ప్రభావం అంతగా ఉండదు.

25.3 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వినియోగ ఫల ప్రభావం

ఆదాయంలో పెరుగుదల వినియోగంతో అనురూపం కాని పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది. మరో మాటలో చెప్పాలంటే ఆదాయం పెరుగుతుంటే వినియోగంలో పెరుగుదల సంభవిస్తుంది కానీ అనురూపంగా కన్నా తక్కువ స్థాయిలో ఆ పెరుగుదల ఉంటుంది. ఉపాంత వినియోగప్రవృత్తి (MPC) ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ క్షీణిస్తుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో MPC చాలా హెచ్చు స్థాయిలో MPS తక్కువ స్థాయిలో ఉంటాయి. అల్ప ఆదాయస్థాయిల, MPC హెచ్చు స్థాయి అందుకు కొంత కారణాలు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఆదాయంలో అల్పస్థాయిల వల్ల, ఆదాయం పెరుగుదలలు ఎక్కువగా ఆహారపదార్థాల మీద అంటే చౌకరకపు ఆహారపదార్థాల స్థానే మేలురకపు ఆహారపదార్థాల మీద వ్యయం చేయటం జరుగుతుంది. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు గానే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో గృహ సంబంధమైనవే అధికవ్యయం వహిస్తాయి. ఉత్పత్తి ఎక్కువగా స్వంత వినియోగానికే ఉంటుంది కానీ మార్కెట్ కు ఉండదు. కాబట్టి ఆదాయంలో పెరుగుదల సంభవించినప్పుడు MPC మార్కెట్ నుండి కొనుగోళ్ళకు కాకుండా స్వంత వినియోగానికే డిమాండ్ పెరిగేందుకు దారి తీస్తుంది. MPC పెరుగుదల కారణంగా ఉత్పాదితాల, ఉద్యోగితల పెరుగుదల స్థానంలో విక్రయం కాగల మిగులులో తరుగుదల వోటు వేసుకుంటుంది. ద్రవ్యోల్పణం లోకి ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రవేశింపవచ్చు. ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ లో ముఖ్య అంశం అంటే వినియోగ ప్రవృత్తి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఏమంత ప్రయోజనకారి కాదు.

25.4 పెట్టుబడి ఫలభావం ప్రభావం

పెట్టుబడి ఫలభావం ప్రభావవంతమైన డిమాండ్ ను తద్వారా ఆదాయాన్ని ఉత్పాదితాన్ని, ఉద్యోగితను నిర్ధారించే ముఖ్యాంశం. పెట్టుబడి రెండు అంశాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. అవి : ఒకటి : ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం MEC రెండు వడ్డీరేటు. MEC అల్పస్థాయిలో ఉండేందుకు కారణాలు అనిశ్చితాల్లాంటవి ఎన్నో ఉన్నాయి. అవి : ద్రవ్యోల్పణం, హెచ్చు ధరలు. పరిమితమైన అభివృద్ధి దశలో ఉన్న మార్కెట్లు, వాటి పరిమాణాలు, అల్పస్థాయి కొనుగోలు శక్తి మొదలైనవి. ఉత్పత్తి సామర్థ్య స్థాయి, వాస్తవ ఆదాయం మార్కెట్ల పరిమాణాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. జనాభాలో ప్రధాన భాగం వాస్తవిక ఆదాయం అత్యల్పమైనప్పుడు మొత్తం డిమాండ్ పరిమాణం సునిశిత సాంకేతిక విజ్ఞాన సహాయంతో సాధించబడే అహార ఉత్పత్తిని సమర్థించేందుకు సరిపోదు.

వడ్డీరేటు, దాని స్వరూపం కూడా పెట్టుబడిని ఉత్తేజపరిచేదిగా లేదు. ద్రవ్యవ్యవస్థ ప్రాధాన్యత కూడా అధికం. అనిశ్చితాల వల్ల వస్తువుల్లో స్పెక్యులేషన్ వల్ల ఇది పుడుతుంది. బాండ్ల మార్కెట్ సరిగ్గా అభివృద్ధి చెందకపోవడం వల్ల, బాండ్ల ధరల్లో అస్థిరతల నుంచి అర్జించేందుకు ఆసక్తి ఉండదు. కీన్స్ సిద్ధాంతం ప్రకారం ద్రవ్య సరఫరాలో పెరుగుదల - వడ్డీరేటులో క్షీణతకూ, పెట్టుబడిలో, ఉద్యోగితలో హెచ్చుదలకూ దారితీస్తుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ద్రవ్య సరఫరాలో పెరుగుదల - వడ్డీరేటులో క్షీణతకూ, పెట్టుబడిలో, ఉద్యోగితలో హెచ్చుదలకూ దారి తీస్తుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ద్రవ్యసరఫరాలో పెరుగుదల ధరల పెరుగుదలకు దారితీస్తుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ద్రవ్య సరఫరాలో పెరుగుదల ధరల పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది. కానీ వడ్డీరేటు పడిపోదు. మూలధనము కొరత అటుంచి వడ్డీరేటు కూడా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో తక్కువగా ఉంటుంది. చలామణికి రాని ద్రవ్య రంగం చాలా విస్తృతంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో కనిపిస్తుంది. కాబట్టి వడ్డీరేటులో మార్పులు ఆర్థిక కార్యకలాపాల స్వభావంపైనా, స్థాయిపైనా ఎలాంటి ప్రభావాన్ని కలిగి ఉండవు.

25.5 సార్థక డిమాండ్ ప్రభావం

(a) ఉద్యోగిత సార్థక డిమాండ్ మీద ఆధారపడింది. ఆదాయం మొత్తం వ్యయంలో డిమాండ్ తనను వ్యక్త పరుచుకొంటుంది. (వినియోగం + పెట్టుబడి) సార్థక డిమాండ్ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో అల్పస్థాయిలో ఉంది. ఆదాయంలో అల్పస్థాయే దీనికి కారణం. బహిర్గతం కాని డిమాండ్ చాలా విస్తృతంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఉంది. కొనుగోలు శక్తిలో ఆదాయంలో అల్పస్థాయి యీ డిమాండ్ను సంతృప్తి పరచలేదు.

(b) అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ద్రవ్య సరఫరాలో పెరుగుదల ద్రవ్యోల్పణ ఒత్తిడులకు దారి తీస్తుంది. ద్రవ్య సరఫరాలో పెరుగుదల ఉత్పాదితం, ఉద్యోగిత పెరుగుదలకు దారి తీయదు.

(c) అభివృద్ధి చెందిన దేశంలో అనువయోగ మానవశక్తి మాత్రమే కాకుండా అత్యధిక సామర్థ్యం, ముడిపదార్థాలు కూడా ఉంటాయి. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో పూరక వనరులు అంటే మూలధన పరికరాలు మొదలైన వాటిలో లోటు ఉంటుంది. కీన్స్ సిద్ధాంతమైన సార్థక డిమాండ్ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు ఏ మాత్రం ప్రయోజనాన్ని చే కూర్చదు. ఎందుకంటే డిమాండ్ సృష్టించడం కన్నా, విక్రయం కాగల మిగులును, సరఫరాను పెంచడం అక్కడి సమస్య.

25.6 సారాంశం

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు ఎదుర్కొంటున్న ఆర్థిక సమస్యలను, అభివృద్ధి చెందిన దేశాల సమస్యలతో పోల్చినపుడు అవి చాలా భిన్నంగా కనిపిస్తాయి. కీన్స్ తెలిపిన ఆర్థిక విశ్లేషణ అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకు వర్తిస్తుంది. సంపూర్ణ ఉద్యోగితతో కూడిన లేదా సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించడానికి చేరువలో ఉన్న దేశాలకు, సంపూర్ణ పోటీ గల మార్కెట్లో కూడిన దేశాలకు వర్తించే ఈ విశ్లేషణ స్వల్పకాలానికి చెందినది. ఇవే గాకుండా ఈ ఖండికలో వివరించిన ఇతర కారణాల వల్ల కూడా కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు వర్తించదు. కాని కీన్స్ ఉపయోగించిన భావనలు ఏ ఆర్థిక వ్యవస్థకైనా వర్తిస్తాయి.

- శ్రీ ఎస్. సుధాకరరెడ్డి

25.7 సంప్రదింపు గ్రంథాలు

1. M. L. Seth : An Introduction of Keynesian Economics
 2. Misra and puri : Indian Economy
 3. Stonier and Hague : A Text Book of Economic theory
 4. తెలుగు అకాడమి : స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ
-

25.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు కీన్స్ ఆర్థిక విశ్లేషణ ఎంత వరకు వర్తిస్తుందో వివరించండి.
 2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో వినియోగఫలం, పెట్టుబడి ఫలం పోలికను పరిశీలించండి.
- II కింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.
1. అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలో గుణకం యొక్క ప్రభావాన్ని తెలపండి.
 2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో పెట్టుబడి ఫలం ప్రభావాన్ని వివరించండి.

సంప్రదింపు గ్రంథాలు

(భాగాలు : 1 - 16)

1. A. Koutsoyiannis	Modern Micro Economics
2. Richard K. Armev	Price Theory - A Policy - Welfare Approach
3. Paul A. Samuel son	Economics
4. Stonier and Hague	A Text Book of Economic Theory
5. Alfred Marshall	Principles of Economics
6. Pigou A.C.	The Economics of Welfare
7. Schaum's Outline Series	Micro Economic Theory
8. George J. Stigler	The Theory of Price
9. Hicks J. R.	Value and Capital
10. William J. Baumol	Economic Theory and Operational Analysis
11. Samuelson P. A.	Foundations of Economic Analysis
12. Robinson, Joan	The Economics of Imperfect Competition
13. Hicks J. R.	The Social Framework
14. Richard G. Lipsey	An Introduction to Positive Economics
15. C. F. Ferguson	Micro Economic Theory (Revised Edition)
16. Richard M. Leftwich	The Price System and Resource Allocation
17. Richard A. Bilas	Micro Economic Theory - A Graphical Analysis
18. J. S. Bain	Price Theory
19. Boulding K.E.	Economic Analysis
20. Lionel Robbins	An Essay on the Nature and Significance of Economic Science
21. Paul W. Barkely	Economics - The Way We Choose
22. B. N. Ghosh	Principles of Economic Science
23. H. S. Agarwal	Micro Economics
24. M. L. Seth	Micro Economics
25. Sundaram and Vaish	Principles of Economics
26. తెలుగు అకాడమి	సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ

(భాగాలు : 17 - 25)

1. Adam Smith	Wealth of Nations
2. Charles List	A History of Economic Thought
3. Eric Roll	A History of Economic Thought
4. J. A. Schumpeter	Ten Great Economists
5. M. L. Seth	An Introduction to Keynesian Economics
6. D. Dillard	The Economics of J. M. Keynes
7. Campbell R. Mc. Connel	Economics : Principles, Problems and Politics
8. M. L. Jingan	Advanced Economic Theory
9. Stonier and Hague	A Text Book of Economic Theory
10. K. K. Dewett and A. Chand	Modern Economic Theory
11. Paul Wonnacott	Macro Economics
12. Gardner Ackely	Macro Economic Theory
13. Campagna A. S.	Macro Economics - Theory and Policy
14. Edward Shapiro	Macro Economic Analysis
15. Dudley W. Johnson	Macro Economics
16. తెలుగు అకాడమి	మూల ఆర్థిక విశ్లేషణ

ANDHRA PRADESH OPEN UNIVERSITY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
SECOND YEAR (3 YEAR DEGREE COURSE) EXAMINATION
MODEL QUESTION PAPER
ECONOMICS
COURSE - I : ANALYTICAL ECONOMICS

TIME : 3 Hours

Max. Marks : 100

Section - A

Note : Answer any four of the following eight questions in about 30 lines each.
Each Question carries 15 marks.
Draw diagrams wherever necessary.

4 x 15 = 60

1. Critically examine the law of diminishing marginal utility.
క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము.
2. Explain consumer's equilibrium with the help of indifference curve analysis.
ఉదాసనతా ప్రకరణ విశ్లేషణ ఆధారంలో వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని వివరింపుము.
3. Explain the law of variable proportions.
చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని వివరింపుము.
4. What is equilibrium of a firm? Explain diagrammatically the equilibrium of a firm from the point of view of total cost and total revenue.
సంస్థ యొక్క సమతౌల్యత అనగా నేమి? మొత్తం వ్యయం మరియు మొత్తం రాబడి దృష్ట్యా సంస్థ సమతౌల్య స్థితిని రేఖా పటం ద్వారా వివరింపుము.
5. Explain price determination under monopoly.
ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయాన్ని రేఖా చిత్రం సహాయంతో వివరించండి.
6. Explain the role of marginal efficiency of capital in investment decisions.
పెట్టుబడి నిర్ణయంలో ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం వివరింపుము.
7. What is effective demand? Explain the determinants of effective demand.
సార్థక డిమాండ్ అనగా నేమి? సార్థక డిమాండ్‌ను నిర్ణయించే కారకాలను వివరింపుము.
8. Explain the integration of money market and goods market with the help of 'IS' and 'LM' curves.
'IS' మరియు 'LM' రేఖల సహాయంతో ద్రవ్య మరియు వస్తు మార్కెట్ల నమన్వయతను వివరింపుము.

Section - B

Note : Answer any five of the following ten questions in about 15 lines each.
Each Question carries 15 marks.
Draw diagrams wherever necessary.

5 x 8 = 60

9. What are the characteristics of wants?
కోరికల లక్షణాలను వివరింపుము.
10. Explain the following Concepts :
(a) Positive Economics (b) Normative economics.
క్రింది భావనలను వివరింపుము :
(a) ప్రతిపాదనాత్మక అర్థశాస్త్రం (b) నిర్దేశాత్మక అర్థశాస్త్రం.
11. Explain marginal rate of substitution.
ప్రత్యమ్నాయ ఉపాంత రేటును వివరింపుము.
12. Explain the following concepts :
(a) Pure completion, (b) Monopolistic competition.
క్రింది భావనలను వివరింపుము :
(a) పుద్ధపోటీ మార్కెట్ (b) ఏకస్వామ్య పోటీ
13. Explain the relationship between average and marginal cost curves.
సగటు మరియు ఉపాంత వ్యయ రేఖల మధ్యగల సంబంధాన్ని వివరింపుము.
14. Discuss the following terms :
(a) Price demand (b) Income demand (c) Cross demand.
క్రింది భావనలను చర్చింపుము :
(అ) ధర డిమాండ్ (బి) ఆదాయ డిమాండ్ (సి) జాత్యాంతర డిమాండ్
15. Explain the characteristics of perfect competition.
సంపూర్ణ (పరిపూర్ణ) పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలను వివరింపుము.
16. What is paradox of thrifts? Under what conditions does it hold good ?
పొదుపూ వైపరీత్యం అనగా నేమి ? ఇది ఏ పరిస్థితుల్లో సక్రమంగా పని చేస్తుంది ?
17. Explain the meaning of APC and MPC.
సగటు వినియోగ ప్రవృత్తి మరియు ఉపాంత వినియోగ ప్రవృత్తి అను పదాలను వివరింపుము.
18. Explain Say's Law of markets.
'సే' మార్కెట్ సూత్రాన్ని వివరింపుము.

Dr. B.R. AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY

UNDERGRADUATE COURSE II YEAR

SUBJECT: ECONOMICS

COURSE - I : ANALYTICAL ECONOMICS

ASSIGNMENT NO. 1

- Note :
1. Do not copy the answer directly from any of the books.
 2. As far as possibly try to answer the question independently in your own words.
 3. If it is necessary to quote from any source give the correct reference.
 4. Use your own foolscap pages for writing the assignments.
 5. Leave sufficient margins for the comments of the evaluator.
 6. Completion of this assignment normally should not take more than two hours' time.

I. Answer the following questions in about 30 lines each.

క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. Distinguish between deductive methods and inductive method. Which is appropriate for Economics?

అగమన పద్ధతికి, నిగమన పద్ధతికి గల భేదాలను వివరింపుము. అర్థశాస్త్రానికి ఈ పద్ధతులలో ఏది అనువైనది?

2. Explain the law of dininishing marginal utility. What are its limitations ?

క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రాన్ని వివరింపుము. దాని పరిమితులు ఏవి ?

3. Explain the law of variable proportions.

చర అనుపాతాల సూత్రాన్ని వివరింపుము.

II. Answer the following questions in about 15 lines each.

క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు వ్రాయుము.

1. What is meant by utility? Explain the main forms of utility?

'ప్రయోజనం' అనగా నేమి? ప్రయోజన రూపాలను వివరింపుము.

2. What is price line? Explain it diagrammatically.

ధర రేఖ (బడ్జెట్ రేఖ) అనగా నేమి? రేఖా చిత్రం సహాయంతో దానిని వివరింపుము.

3. What are the isoquants? Explain its properties.

సమోత్పత్తి రేఖలు అనగా నేమి? వాటి లక్షణాలను వివరింపుము.

Dr. B.R. AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNDERGRADUATE COURSE II YEAR
SUBJECT : ECONOMICS
COURSE - I : ANALYTICAL ECONOMICS
ASSIGNMENT NO. 2

- Note :
1. Do not copy the answer directly from any of the books.
 2. As far as possibly try to answer the question independently in your own words.
 3. If it is necessary to quote from any source give the correct reference.
 4. Use your own foolscap pages for writing the assignments.
 5. Leave sufficient margins for the comments of the evaluator.
 6. Completion of this assignment normally should not take more than two hours' time.

I. Answer the following questions in about 30 lines each.

క్రంది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. What is short period in Economics ? Explain and distinguish between fixed and variable costs.
అర్థ శాస్త్ర పరిభాషలో 'స్వల్పకాలం' అంటే ఏమిటి ? స్థిర మరియు చర వ్యయాల మధ్య భేదాల్ని వివరింపుము.
2. Explain and illustrate diagrammatically the equilibrium of firm and industry in the short run under perfect competition.
స్వల్పకాలంలో సంపూర్ణ పోటీలోనున్న సంస్థ మరియు పరిశ్రమ సమతౌల్యాన్ని పటం సహాయంతో వివరింపుము.
3. What is meant by monopoly price discrimination? State the conditions for price discrimination.
ఏకస్వామ్య ధర విచక్షణ అనగా వేమి ? ధర విచక్షణకు అవసరమైన నిబంధనలను (షరతులను) వివరింపుము.

II. Answer the following questions in about 15 lines each.

క్రంది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు వ్రాయుము.

1. Explain important objectives of firm.
సంస్థ యొక్క ముఖ్యమైన లక్ష్యాలను వివరింపుము.
2. How is price determined in simple monopoly ?
సాధారణ ఏకస్వామ్యంలో ధర ఏ విధంగా నిర్ణయించబడుతుందో వివరింపుము.
3. What is monopolistic competition ? What are its characteristics ?
ఏకస్వామ్య పోటీ అనగా వేమి ? దాని లక్షణాలేవి ?

Dr. B.R. AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNDERGRADUATE COURSE II YEAR
SUBJECT : ECONOMICS
COURSE - I : ANALYTICAL ECONOMICS
ASSIGNMENT NO. 3

- Note : 1. Do not copy the answer directly from any of the books.
2. As far as possibly try to answer the question independently in your own words.
3. If it is necessary to quote from any source give the correct reference.
4. Use your own foolscap pages for writing the assignments.
5. Leave sufficient margins for the comments of the evaluator.
6. Completion of this assignment normally should not take more than two hours' time.

I. Answer the following questions in about 30 lines each.

క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబులిమ్ము.

1. Summarise the views of Classical Economists on the theory of employment.
ఉద్యోగితా సిద్ధాంతంపై సాంప్రదాయ అర్థశాస్త్రవేత్తల ఆభిప్రాయాలను సంక్షిప్తీకరించుము.
2. What is consumption function ? Explain the factors affecting consumption function.
వినియోగ ఫలం అనగానేమి ? వినియోగ ఫలంను ప్రభావితపరుచు కారకాలను వివరింపుము.
3. Explain the integration of money market and goods market with the help of 'IS' & 'LM' curve.
'IS' మరియు 'LM' రేఖల సహాయంతో ద్రవ్య మరియు వస్తు మార్కెట్ల సమైక్యత/సంలీనత/ఐక్యీకరణను వివరింపుము.

II. Answer the following questions in about 15 lines each.

క్రింది ప్రశ్నలకు సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబులు వ్రాయుము.

1. Explain the concepts :
(a) Neutrality of money (b) laissez-faire.
తటస్థ ద్రవ్యం (ద్రవ్య తటస్థత), స్వేచ్ఛా వ్యాపార విధానం అను భావనలను వివరింపుము.
2. What is meant by effective demand? What are its components ?
సార్థక డిమాండ్ అనగా నేమి ? సార్థక డిమాండ్లోని భాగాలేవి ?
3. Explain the concepts of multiplier and accelator.
గుణకం, వేగ త్వరణం అను భావనలను వివరింపుము.

Cut here

BRAOU